Türkiye Caferileri Sitesi

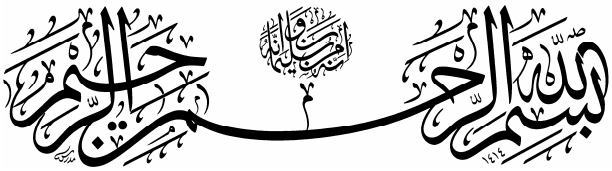

https://t.me/caferilikcom
www.caferilik.com

Türkiye Caferileri Sitesi

KEVSER SURESİ

Rahman Rahim Allah'ın Adıyla

Şüphesiz biz, sana Kevser'i verdik.

Şu hâlde Rabbin için namaz kıl ve kurban kes.

Doğrusu asıl soyu kesik olan, sana kin duyandır.

https://t.me/caferilikcom

www.caferilik.com

Türkiye Caferileri Sitesi

Peygamberimizin Dilinden

HAZRETİ ALİ

[el-Hasâis Tercüme ve Şerhi]

Hazırlayan

Abdulkadir Çuhacıoğlu

İlâhiyatçı & Öğretmen

KEVSER

https://t.me/caferilikcom

www.caferilik.com

Türkiye Caferileri Sitesi

Kevser Yayınları: 54

Kitabın Orijinal Adı: Peygamberimizin Dilinden Hazreti Ali
(el-Hasâis Tercüme ve Şerhi)

Hazırlayan: Abdulkadir Çuhacıoğlu

Son Okur: Kadir Akaras

Dizgi ve Mizanpaj: Kevser

Kapak: Hasan Başbuğ

Baskı: Step Ajans

Basım Tarihi: *1. Baskı:* Ekim 2002 / *2. Baskı:* Temmuz 2012

ISBN: 978-975-6640-21-0

Dağıtım Adresi: Kevser Yayınları
Sofular Mah. Simitçi Şakir Sok. No: 14 / 1
Fatih – İSTANBUL
Tel: 0212 – 534 35 28 Faks: 0212 – 631 36 01
0212 – 555 16 66 Faks: 0212 – 555 22 12
www.kevseryayincilik.com

https://t.me/caferilikcom
www.caferilik.com

Türkiye Caferileri Sitesi

Bu çalışmamı,
yüce şefaatine kabul buyurması dileğiyle,
birçok fazileti asırlar boyu unutulan / unutturulan
mazlum ve çilekeş İmam'ın aziz ve temiz rûhuna
ithaf ediyorum.

https://t.me/caferilikcom
www.caferilik.com

Türkiye Caferileri Sitesi

İÇİNDEKİLER

Takdim *17*

Önsöz *19*

MÜ'MİNLERİN EMÎRİ ALİ B. EBÎ TÂLİB'İN NAMAZI / İSLÂM'I (1~7) / 25

Açıklamalar **33**

a) İslâm'ı İlk Kabul Eden Sahâbî Hz. Ali'dir 34

I. "İslâm'ı İlk Kabul Eden Hz. Ali'dir" Diyenlerin Delilleri 34

II. "İslâm'ı İlk Kabul Eden Hz. Ebûbekr'dir" Diyenlerin Delilleri 45

III. "İslâm'ı İlk Kabul Eden Hz. Hadîce Annemizdir" Diyenlerin Delilleri 52

IV. "İslâm'ı İlk Kabul Eden Hz. Zeyd'dir" Diyenlerin Delilleri 56

b) Allah'ın Rasûlü İle Birlikte İlk Namaz Kılan Kişi Hz. Ali'dir 57

c) En Büyük "Sıddîq" Hz. Ali'dir 58

"Sıddîq" Lâkabı Hz. Ebûbekr'e Aittir, Diyenlerin Delilleri 58

d) Bu Ümmetin "Fârûq"u Hz. Ali'dir 62

"Fârûq" Lâkabı Hz. Ömer'e Aittir, Diyenlerin Delilleri 63

e) Hz. Ali Allah'ın Rasûlü'nün Kardeşliğidir 64

ALİ B. EBÎ TÂLİB'İN ALLAH (C) KATINDAKİ DEĞERİ (8~22) / 65

Açıklamalar **80**

a) Hz. Ali, Allah ve Rasûlü'nü Seven ve Allah ve Rasûlü Tarafından Sevilen Büyük Bir Şahsiyettir 80

b) Hz. Ali Korkusuz, Gözü Pek Bir Yiğittir 82

https://t.me/caferilikcom

www.caferilik.com

Türkiye Caferileri Sitesi

c) Hz. Ali, Peygamber (s.a.a)'in Yanında, Mûsâ (a.s) Yanında Hârûn'un Makamına Sahiptir; Ancak Ne Var Ki, Peygamber Değildir....84

d) Hz. Ali Bu Ümmetin Velîsidir....85

e) Hz. Ali Peygamber (s.a.a)'ın Ehl-i Beyti'ndendir....85

Ehl-i Beyt Kimdir?....85

Birinci Görüşün Delilleri....86

İkinci Görüşün Delilleri....88

Üçüncü Görüşün Delilleri....90

Ehl-i Beyt'ten Olanların Ma'sûm Olduklarına Dair Belli Başlı Hadisler....98

f) Hz. Ali, Allah ve Rasûlü'nün En Çok Sevdiği Sahâbîdir....102

g) Hz. Ali'yi Seveni Allah da Sever, Onu Sevmeyeni Allah da Sevmez....102

h) Hz. Ali'ye Söven ve Sövdürenlerden Birisi de Muâviye'dir....103

i) Hadislerde Birtakım Mucizelere De Yer Veriliyor....103

İMAM ALİ'YE AİT ON FAZİLET (23) / 105

Açıklamalar....108

a) İmam Ali Allah ve Rasûlü'nü Seven, Allah'ın Mahcup Etmeyeceği Bir İnsandır....108

b) Allah'ın Rasûlü Ebûbekr'i Hacc Emirliğinden Azledip Yerine Ali'yi Gönderdi....108

c) İmam Ali Dünya ve Ahirette Rasûlüllâh'ın Velisidir....108

d) Hz. Hadîce'den Sonra İlk İman Eden Hz. Ali'dir....109

e) Hz. Ali Ehl-i Beyt'i Oluşturan Fertlerdendir....109

f) Hz. Ali Rasûlüllâh'ın Yoluna Canını Feda Edecek Kadar İnançlı ve Yüreklidir....109

g) Hz. Ali, Allah'ın Rasûlü Yanında Mûsâ Yanında Hârûn'un Makamına Sahiptir; Ancak Peygamber Değildir....110

h) Hz. Ali Allah'ın Rasûlü'nden Sonra Bütün Mü'minlerin Velîsidir....111

i) Allah'ın Rasûlü Mescidin Tüm Kapılarını Kapatıp Yalnız Ali'ninkini Açık Bıraktı....111

j) Hz. Ali Bütün Mü'minlerin Mevlâsıdır....111

https://t.me/caferilikcom

www.caferilik.com

Türkiye Caferileri Sitesi

"FEREC" HADİSLERİ (24~29) / 113

Açıklamalar 116

a) Hadisler Hz. Ali'nin ve Ehl-i Beyt'in Ma'sûm Olduklarına Delildir 117

b) "Ferec" Duası Ehl-i Beyt Camiasında Meşhur Bir Duadır 117

ALİ'NİN KALBİ İMAN VE HİDÂYET NURUYLA DOLUDUR (30~36) / 119

Açıklamalar 123

a) Hz. Ali'nin Kalbini Allah Hidayet Etmiştir 124

b) Hz. Ali'nin Dili Sadece Doğruyu Söyler 125

c) Hadisler Hz. Ali'nin ve Ehl-i Beyt'in Ma'sûm Olduklarına Delildir 126

d) Hz. Ali, Ümmet İçin Allah'ın Rasûlü'nden Sonra En Yetkili Kişidir 126

e) Davalarda İki Tarafı Dinlemeden Karar Vermek Caiz Değildir 127

"SEDD-İ EBVÂB" HADİSLERİ (37~42) / 129

Açıklamalar 133

a) Allah'ın Rasûlü (s.a.a) Ali'ninki Dışında, Mescid-i Nebevî'nin Bütün Kapılarını Kapatmıştır 138

b) Allah'ın Rasûlü (s.a.a) Bunu Allah'ın Emriyle Yapmıştır 138

c) Bu Husus, Ali'nin Başka Yolu Olmadığından Kaynaklanmıyor 138

d) Hz. Ali'ye Cünübken Bile Mescide Girebilme İzni Verilmiştir 139

e) Bu Hadisler, "Menzile" Hadisleriyle Çok Yakından İlgilidir 141

"Ebûbekr'inki dışında mescidin tüm kapılarını kapatın!" Rivâyeti 141

"MENZİLE" HADİSLERİ (43~61) / 147

Açıklamalar 156

a) Allah'ın Rasûlü'nden (s.a.a) Sonra İmâmet Hakkı Hz. Ali'nindir 160

b) "Menzile" Hadisleri İmam Ali'nin Ma'sûm Olduğuna Delildir 173

c) Sahâbenin En Üstünü İmam Ali'dir 173

https://t.me/caferilikcom

www.caferilik.com

Türkiye Caferileri Sitesi

İMAM ALİ ALLAH'IN PEYGAMBERİNİN
KARDEŞLİĞİDİR (62~64) / 175

Açıklamalar 178

a) İmam Ali (a.s) Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) Velisidir 180

b) İmam Ali (a.s) Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) Vârisidir 180

c) İmam Ali (a.s) Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) Kardeşliğidir 181

Kardeşlik Akdi (Muâhât Olayı) 181

d) Hz. Ali, Allah'ın Rasûlü'ne (s.a.a) Verdiği Ahidden Asla Dönmemiştir 192

e) Hadislerde Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) Mucizesine Yer Veriliyor 193

İMAM ALİ ALLAH'IN RASÛLÜ'NÜN BİR PARÇASI,
SAFİYYİ VE EMÎNİDİR (65~70) / 195

Açıklamalar 200

a) İmam Ali (a.s) Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) Bir Parçasıdır 201

b) İmam Ali (a.s) Peygamber (s.a.a)'den Sonra Bütün Mü'minlerin Velisidir 204

c) Teyze, Anne Mesabesindedir 204

d) İmam Ali (a.s) Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) Safiyyidir 204

e) İmam Ali (a.s) Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) Emînidir 204

"HACC EMİRLİĞİ" HADİSLERİ (71~75) / 207

Açıklamalar 211

a) İmam Ali Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) Bir Parçası, Canı Mesabesindedir 218

b) Allah ve Rasûlü Adına Tebliğe Yetkili Yegâne Merci Ehl-i Beyt'tir 218

Ehl-i Beyt'e Düşman Olanlardan Hadis Alınmaz! 220

c) İmam Ali, Allah'ın Rasûlü (s.a.a) Dışında Kimsenin Emir ve Komutası Altına Girmemiştir 222

d) Ebûbekr, Ali Kendisine Ulaştıktan Sonra Derhal Geri Dönmüştür 223

e) Ebûbekr'in "Hacc Emirliği" Görevinden Alınıp Yerine Ali'nin Atanması "Vahiy" Sonucu Olmuştur 240

f) Görev Değişimi Hz. Ali'nin İmâmetine İşarettir 240

https://t.me/caferilikcom
www.caferilik.com

"SEQALEYN" HADİSİ (76) / 241

Açıklamalar 242

"Seqaleyn" Hadisini Rivâyet Eden Sahâbîler 242

a) Allah'ın Rasûlü (s.a.a) Bize İki Emanet Bırakıyor: Kitab ve Ehl-i Beyt 246

"Allah'ın Kitabı ve Benim Sünnetim!" Rivâyeti 249

b) Ümmetin Kurtuluşu "Seqaleyn"e Tâbi Olmakla Mümkündür 253

"Yetmiş Üç Fırka ..." Hadisi 254

"Ashâbım Yıldızlar Gibidir ..." Hadisi 257

c) Allah'ın Rasûlü (s.a.a) "Kur'ân" ve "Ehl-i Beyt" Hakkında Ümmetini Uyarıyor! 261

Ali'ye ve Ehl-i Beyt'e Haksızlık Yapılacağını Haber Veren Hadisler 262

d) Kur'ân İle Ehl-i Beyt Daima Beraberdir 265

"Ömer Benimle, Ben De Ömer'le Beraberim. Benden Sonra Hak, Ömer Nereye Gitse Yanında Olacaktır!" 269

e) "Seqaleyn Hadisi" Ehl-i Beyt'in Pâk ve Ma'sûm Olduklarına Delildir 270

f) Ali'nin Dostu Allah'ın Dostu, Ali'nin Düşmanı Allah'ın Düşmanı Sayılır 270

g) İmam Ali Bütün Mü'minlerin Velîsidir 270

"ĞADÎR–HUMM" HADİSİ (77~85) / 271

Açıklamalar 275

a) "Ğadîr-Humm" Hadisini Nakleden Sahâbîler 277

b) "Ğadîr-Humm" Hadisinin Sıhhat Durumu 288

I. "Sahih" Olduğunu Söyleyenler 288

II. "Mütevâtir" Olduğunu Söyleyenler 290

III. "Ğadîr-Humm" Hadisini İnkâr Teşebbüsleri 291

İbn Hazm İle İbn Teymiyye Hakkında Birkaç Söz 293

c) "Ğadîr-Humm" İle Alâkalı Ayetler 297

I. Mâide Sûresinin 67. Ayeti 298

https://t.me/caferilikcom

II. Meâric Sûresinin İlk Ayetleri 299
III. Mâide Sûresinin 3. Ayeti.....299
d) Hadislerde "Ğadîr-Humm" Kavramı 301
e) "Ğadîr-Humm" Hadisinden Çıkan Hükümler.....303
1) Ali'den Şikâyetçi Olmak Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) Gazabını Muciptir. 303
2) Allah, Ali'nin Dostuna Dost, Düşmanına Da Düşmandır. 303
3) Allah'ın Peygamberinden Sonra İmâmet ve Velâyet Hakkı Ali'ye Aittir. 303
I. Arap Dilinde "Mevlâ" ve "Velî" Kavramları 303
II. Maksadın "İmâmet" Olduğunu Tayin Eden Karineler.....307
III. "Ğadîr-Humm" Hadislerinden "İmâmet" ve "Hilâfet" Anlamını Çıkaranlardan Bazıları.....315
4) İmam Ali'nin Her Konuda Tercih Edilme Hakkı Vardır. 319

"ALİ BENDEN SONRA BÜTÜN MÜ'MİNLERİN VELÎSİDİR" HADİSİ (86~87) / 323

Açıklamalar 324
a) İmam Ali Bir Başkasının Emir ve Komutasına Hiçbir Zaman Girmemiştir.....326
b) İmam Ali'den Şikâyetçi Olmak Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) Gazabını Muciptir 326
c) Ehl-i Beyt'in Ganimette Özel Hissesi Vardır 326
d) Hz. Peygamberden (s.a.a) Sonra Velâyet ve İmâmet Hakkı İmam Ali'ye Aittir 328

"ALİ'YE SÖVEN BANA SÖVMÜŞ OLUR" HADİSİ (88~89) / 333

Açıklamalar 335
a) Ali'yi ve Ehl-i Beyt'i Sevmek Farzdır 341
b) Ali'ye Söven Peygamberimize (s.a.a) Sövmüş olur.....345
İmam Ali'yle Arası Açık Olanlar 346
c) Hadisler İmam Ali'nin ve Ehl-i Beyt'in Ma'sûm Olduklarına Delildir 364
d) Hz. Ali İle Arası İyi Olmayandan Hadis Alınmaz 365

https://t.me/caferilikcom

"MUVÂLÂT" HADİSLERİ (90~96) / 367

Açıklamalar 371

a) Ali'yi Sevmek, Ona Dost ve Destek Olmak Farz, Ona Düşman Olmak, Ondan Nefret Etmek ve Onu Yalnız Bırakmak Haramdır 375

b) Hadisler İmam Ali'nin Masumiyetine Delildir 375

"ALİ'Yİ SADECE MÜ'MİNLER SEVER" (97~99) / 377

Açıklamalar 378

a) Ali'yi Sevmek İmana, Ondan Nefret Etmek İse Nifaka Alâmettir.....379

b) Nifak Alâmetlerinden Birisi de İmam Ali'ye ve Ehl-i Beyt'e Düşman Olmaktır 380

c) Hadisimiz, İmam Ali'nin Gerçek Bir "Fârûq" Olduğuna Delildir 382

d) Ali ve Ehl-i Beyt İle Arası İyi Olmayandan Hadis Alınmaz.....382

HZ. ALİ'NİN HZ. ÎSÂ'YA BENZER BİR YÖNÜ (100) / 385

Açıklamalar 386

İMAM ALİ'NİN HZ. PEYGAMBER'E YAKINLIĞI (101~119) / 389

Açıklamalar 399

a) İmam Ali, Hz. Peygambere Herkesten Daha Yakın ve Herkesten Daha Bağlıydı.....399

b) Allah'ın Rasûlü'ne (s.a.a) İlk İman Eden Kişi İmam Ali'dir 400

c) Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) En Çok Sevdiği Kişi Hz. Ali İdi 401

"Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) En Çok Sevdiği Kişilerin; Erkeklerden Ebûbekr, Kadınlardan İse Âişe" Olduğuna Dair Rivâyetler 402

d) Hz. Peygamberin Yanı Sıra İlk Put Kırma Şerefi İmam Ali'ye Aittir 406

e) Abdullâh b. Ömer İle Hz. Âişe Annemizin İmam Ali İle Arası İyi Değildi.....407

f) Halîfe Osman Hakkında Birkaç Söz 408

g) Namazda Öksürmek ve "Sübhânallâh!" Demek.....412

İMAM ALİ'NİN FÂTIMA EZ-ZEHRÂ İLE EVLİLİĞİ
VE ZİFAFI (120~123) / 415

Açıklamalar 418

a) Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) Kızı Fâtıma İle Evlenme Fazilet ve Şerefine Hz. Ali Nail Olmuştur 420

b) İmam Ali Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) Kardeşidir 421

c) Hadislerimiz, Kız İstemek ve Zifaf İle Alâkalı Birtakım Âdâba da Yer Veriyor 422

FÂTIMA CENNETLİK KADINLARIN
HANIMEFENDİSİDİR (124~129) / 423

Açıklamalar 426

a) Hz. Fâtıma ez-Zehrâ (a.s) Cennetlik Kadınların Hanımefendisidir.....428

b) İmam Hasan İle İmam Hüseyin (a.s) Cennetlik Gençlerin Efendileridir 430

HZ. FÂTIMA ALLAH'IN RASÛLÜ'NÜN BİR PARÇASIDIR (130~134) / 431

Açıklamalar 432

a) Hz. Fâtıma'yı Üzen Allah ve Rasûlü'nü Üzer 433

b) Hadisler Hz. Fâtıma'nın Ma'sûmiyetine Delildir.....436

c) Hz. Fâtıma'nın Üzerine Bir Başka Kadını Nikâh Altına Almak Caiz Değildir 436

HASAN İLE HÜSEYİN VE FAZİLETLERİ (135~141) /437

Açıklamalar 440

a) Hz. Hasan İle Hz. Hüseyin Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) Oğulları Mesabesindedir.....440

b) Allah'ın Rasûlü (s.a.a) Hasan İle Hüseyin'i Çok Severdi.....441

c) Hz. Hasan İle Hz. Hüseyin Cennetlik Gençlerin Efendileridir.....443

d) İmam Hasan İle İmam Hüseyin'e Kin ve Nefret Duyanlar Allah ve Rasûlü'nü (s.a.a) Karşısına Alır 445

İMAM ALİ'NİN BAZI HUSÛSİYETLERİ (142~148) / 447

Açıklamalar 451

a) İmam Ali (a.s) Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) Yanında Kızı Fâtıma'dan Daha Değerlidir..... 451

b) İmam Ali (a.s) Nübüvvet Dışında Tüm Faziletleri Şahsında Toplamıştır 452

c) Allah (c) Bu Ümmetin Bir Yükünü İmam Ali (a.s) Sayesinde Hafifletmiştir 452

d) Cenaze Yıkayanlar Gusül Abdesti Almalıdır..... 454

Ebû Tâlib Hakkında Birkaç Söz… 455

İNSANLARIN EN BEDBAHTI (149) / 459

Açıklamalar 460

a) İbn Mülcem İnsanların En Bedbahtıdır 461

b) "Ebû Türâb" İmam Ali'nin Künyelerindendir..... 464

İMAM ALİ'NİN ALLAH'IN RASÛLÜ YANINDAKİ DEĞERİ (150~153) / 467

Açıklamalar 469

a) Allah'ın Rasûlü (s.a.a) En Son Hz. Ali İle Birlikteydi 469

b) İmam Ali Kur'ân'ın Te'vili İçin Savaşacaktır 473

"AZGIN ÇETE" HADİSLERİ (154~162) / 481

Açıklamalar 484

Hz. Ammâr'ın Faziletiyle İlgili Bazı Ayet ve Hadisler 487

I. Ayetler..... 487

II. Hadisler..... 488

Sahâbeden Bazılarının Hz. Ammâr Hakkında Sözleri..... 490

a) Hz. Ammâr Allah ve Rasûlü'nün Çok Sevdiği Cennetlik Bir Sahâbîdir..... 491

b) Hz. Ammâr Büyük Bir Kahramandır..... 491

c) Hz. Ammâr Hak İle Batılı Ayıran Bir Ayıraçtır..... 492

d) Hz. Ammâr'ı Karşısına Alan, Allah'ı Karşısına Almış Olur..... 493

e) Muâviye ve "Azgın Çete"si Cehennemliktir....493
Ebul-Ğâdiye el-Cühenî Hakkında....498

HÂRİCÎLERLE İLGİLİ HADİSLER (163~188) / 499

Açıklamalar....516
a) Hâricîler Kâfirdir....526
b) Hâricîlerle Savaşmak Farzdır....528
c) Hâricîler Kıt Akıllı, Ahmak İnsanlardır....532
d) Hâricîlerin Endişeleri Tamamen Yersizdir....533
e) Hadisler Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) Mucizesine ve İmam Ali'nin Kerametine Delildir....535
Hâricîlerden Hadis Alınmaz!....536
İmam Ali (a.s) ve Demokrasi....539
Sonsöz....543
Kaynakça....545
Durumundan Bahsedilen Râvîler....555
Terimler Sözlüğü....559

TAKDİM

Şüphesiz İslâm dininin temel özellik ve niteliklerini anlamak için Kur'-ân-ı Kerim'in yanında sünnet-i sahih-i Nebevî önemli yer tutmaktadır. Kur'ân-ı Kerim, yüce yaratıcının kelâmı olması hasebiyle hiç kuşku ve şüphe götürmeyecek derecede hücciyet (delil) özelliğine sahiptir. Hücciyeti kesin olan bu kitap, Hz. Resulullah'a (s.a.a) Allah'ın elçisi ve emini olması hasebiyle de itaati farz kılmış, onun emirlerini almamızı ve yasaklarından kaçınmamızı dinî bir vecibe olarak belirtmiştir.

Bu nedenle Allah Resulü'nün sözleri İslâm'ı doğru anlama ve yaşamakta yol gösterici, güzel bir üsve ve örnektir. Ancak herkesin bildiği gibi, Resulullah'tan sonra uzun bir süre hadis nakletme, çeşitli nedenlerle yasaklandı ve sonraki nesillere hadislerin tümü yaygın biçimde intikal etmedi. Gerçi Resulullah'ın (s.a.a) bir kısım sahabesi bu yasağa uymadı ama, büyük bir bölümü yasağa uyarak Resul'ün değerli sözlerinin sonraki nesillere ulaşmasına engel oldular. Hadis nakli serbest olunca, hayatta olan sahabe babadan oğla/dosttan dosta anlatılan hadisleri açıkça anlatmaya başladılarsa da, bu dönemde iktidarda olan Emevî soyu ve saraydan beslenen hadis ravileri tarafından da uydurma ve mevzu hadisler yayılmaya çalışıldı. Öyle ki birçok İslâm âlimi, uydurma hadislerin sayısının sahihlerin birkaç kat fazlası olduğu görüşündedirler.

Böyle bir ahlâk ve iman erozyonu karşısında ister Ehlibeyt, isterse güvenilir ve adil sahabî tarafından uydurma hadisleri ayıklama çabaları başlatılmış ve sahih sünnetin ümmete ulaşmasına gayret sarf edilmiştir. Özellikle Kur'ân'da övülen ve Resulullah'ın (s.a.a) göz nurları olan Ehlibeyt'i, kimi zaman bizzat fizikî yok edişlerle (Kerbelâ olayı gibi), kimi zaman Peygamber minberinde la'n ederek, kimi zaman da onların düşmanlarını öven hadisler uydurarak İslâm toplumuna tamamen unutturma çabalarına karşı gayretli çalışmalara tanık olmaktayız.

Hz. Resulullah'ı (s.a.a) seven, onun izinde yürümeyi, insanlığın kurtuluş ve refahı yönünde çalışmayı, ilmî çalışmaların insaf ve tarafsızlıkla yapılmasını ilke edinen, hatta bu yolda canı pahasına çalışan ister Ehlisünnet, ister Ehlibeyt âlimleri, her asır ve bölgede bulunmuştur. Ve biz bu tür şahsiyetlere özlem duymakta ve eşsiz çalışmalarından dolayı onları şükranla anmaktayız.

Ehlibeyt'e tarih boyunca yapılan haksızlık ve zulümlere gönlü rıza göstermeyen İslâm âlimleri, her fırsatta Ehlibeyt'e iade-i hak noktasında kitaplar yazmakta ve ümmet adına özür dilemektedirler. Nebevî ilim şehrinin kapısı ve faziletleri hakkında kimsenin şüphesi olmayan İmam Ali'nin (a.s) namı ve şanının silinmeye çalışıldığı bir dönemde, canı pahasına hakikatlerin er meydanına atılan İslâm âlimlerinden biri olan İmam Nesâî, ***el-Hasâis*** adlı eseriyle hakikatlerin unutulmamasına önemli katkıda bulunmuştur.

Bu değerli eseri Türkçe'ye çevirip şerh etmekte yorucu bir çalışma yapan değerli kardeşimiz Abdulkadir ÇUHACIOĞLU'na, ayrıca eser üzerinde göstermiş olduğu kontrol çalışmalarından ötürü Kadir AKARAS hocamıza teşekkür eder, bu çalışmaların Yaratıcı katında ibadet olarak kabul edilmesini niyaz ederiz.

Bu çalışmanın, İslâm ümmetinin birlik ve beraberliğine vesile olmasında ve ümmetin iki kardeş ekolü olan Ehlibeyt ve Ehlisünnet toplumlarının birbirini sağlıklı bir şekilde sağlam kaynaklardan tanımasına katkıda bulunacağından hiç kuşkumuz yoktur. Amaç, ihtilâf yaratmak değil; ihtilâfları tanımak ve yakınlaşmayı sağlamaktır. Çünkü insan, bilmediğinin düşmanıdır.

İslâm ümmetinin kardeşlik ve birlik ilkesiyle yeniden tüm dünyaya ilim ve irfan güneşinin doğacağı günün arzusuyla...

KEVSER

ÖNSÖZ

Ehl-i Beyt'ten her tür pisliği gideren ve onları tertemiz yapan Allah'a sonsuz hamd ve senâ, bizlere Kur'ân ile Ehl-i Beyt'i emanet eden Peygamber Efendimiz Ebul-Qâsım Muhammed b. Abdillâh'a, onun ilmini bizlere taşıyan temiz Ehl-i Beyti'ne, seçkin ashâbına ve onların yolunu izleyen bütün insanlara sonsuz salât ve selâm olsun!

Mü'minlerin Emîri İmam Ali b. Ebî Tâlib'in Peygamber (s.a.a) Efendimizin ashâbının en önde gelenlerinden olduğunda hemen hiç kimsenin kuşkusu yok! Çocukluğundan itibaren Allah'ın Peygamberi (s.a.a)'in terbiyesiyle yetişen, İslâm'ı ilk kabul ederek amcasının oğlunu bu yüce davada yalnız bırakmayan ve desteğini hiçbir vakit eksik etmeyen, hayatı boyunca Allah ve Rasûlü'nü hiç üzmemiş olan bir yüce şahsiyeti övgü mahiyetinde elbette birçok ayet ve hadis vardır. Zaten bu gayet doğal bir sonuçtur.

Hanbelî mezhebinin üstadı Ahmed b. Hanbel'in, **"Sahâbeden hiçbiri hakkında, Ali b. Ebî Tâlib'in faziletlerine dair bize ulaşan hadisler kadar hadis gelmemiştir."** dediği malum.[1] Gerçekten de öyle; sadece Ehlisünnet kardeşlerimizin hadis külliyatını adalet ölçüsü içinde tarayanlar, İmam Ali'nin faziletlerine dair hadislerin, diğer sahâbîler hakkında vârid olan

---

1- Hâkim, *el-Müstedrek*: III, 107; el-Harezmî, *el-Menâqib*: s. 33~34; İbn Hacer, *el-İsâbe*: II, 507; es-Süyûtî, *el-Hulefâ*: s. 131; İbn Bedrân, *el-Medhal*: s. 84

Ehl-i Beyt mektebine karşı özel düşmanlığıyla bilinen İbn Teymiyye, Ahmed b. Hanbel'in bu sözü söylemiş olmasına ihtimal veremiyor ve "Ahmed böyle bir söz söylememiştir! Hatta Ahmed bu 'yalan'a benzer sözü söylemeyecek kadar yüce!!!" diyerek bu sözün uydurma olduğuna işaret ediyor. (bk. *el-Minhâc*: VII, 374)

Oysa bu söz Ahmed'den sahih isnatlarla rivâyet ediliyor. Meselâ Hâkim'in isnâdı gayet sahih. Dolayısıyla İbn Teymiyye'nin burada hislerine kapıldığı açık!

hadislerden kat kat fazla ve daha sahih olduklarını görürler. Şu an elinizde bulunan bu çalışma, Hz. İmam'ın faziletlerini konu edinen böylesi en çarpıcı hadisleri ihtiva ediyor.

I. Yazar Hakkında Kısa Bilgi:

Ebû Abdirrahmân Ahmed b. Şuayb en-Nesâî. Daha çok "en-Nesâî" memleket ismiyle tanınan yazarımız, aslen Horasan bölgesinin yerleşim birimlerinden "Nesâ"lı.[1] Yaklaşık h. 215 yıllarında doğdu. O günün geleneğine uyarak, hadis almak ve dinlemek için çeşitli İslâm beldelerini dolaştı. Quteybe b. Saîd, İshâq b. Râheveyh, İbrâhîm b. Saîd el-Cevherî gibi pek çok hadis âliminden ders aldı. Zamanının büyük bir bölümünü Mısır'da, talebelerine ders vererek ve eserler yazarak geçirdi. en-Nesâî h. 303 yılında Filistin'de vefat etti.

en-Nesâî, Ehlisünnet kardeşlerimizin çok değer verdiği bir hadisçi. Kendisinin gayet siqa ve güvenilir bir hadisçi olduğunda kimsenin en ufak kuşkusu yok. Hadis alanında çok dikkatli; hatta bazı durumlarda Buhârî ile Müslim'den bile daha sıkı olduğu belirtiliyor. "***el-Müctebâ***" adlı eseriyle, Ehlisünnet'in gözünde apayrı bir yeri olan "Kütüb-ü Sitte" arasında yerini almış durumda.[2]

Eserleri: Yazarımız en-Nesâî'nin kaleme aldığı eserlerin tamamı hadis dalıyla ilgili. Pek çok eser kaleme almış bu alanda. En ünlüleri beş tane:

1. *es-Sünen'ül-Kübrâ*[3]
2. *el-Müctebâ*[4]

1- "Horasân" şu an İran İslâm Cumhuriyeti'nin kuzey-doğusuyla Türkmenistan'ın batı kesimlerini kapsayan geniş bir bölgenin adı. "Nesâ" şimdiki coğrafi dağılıma göre Türkmenistan'ın batısında, İran İslâm Cumhuriyeti sınırına çok yakın bir yer.

2- Yâqût el-Hamevî, *Mu'cem'ül-Büldân*: V, 282; Celâlüddîn es-Süyûtî, *Hâşiye alel-Müctebâ*: I, 3~6; el-Münâvî, *Feyd'ul-Qadîr*: I, 25; Nâşir, 15~18

3- Yazarın hadis ile ilgili en kapsamlı eseri. Filistin'in Ramle kentinde te'lif etti.

4- Yukarıdaki eserinin bir özeti durumunda. Şu an basılı. "Kütüb-ü Sitte" arasında yer alan "*Sünen-i Nesâî*" işte bu eserdir.

3. *Amel'ül-Yevm vel-Leyle*[1]

4. *Kitâb'ud-Duafâ vel-Metrûkîn*[2]

5. Hasâis-u Emîr'il-Mü'minîn Ali b. Ebî Tâlib: Kısaca "*el-Hasâis*" olarak biliniyor. İmam Ali'nin fazilet ve menkıbelerini konu edinen hadisleri toparladığı çok değerli bir eser.

Elinizdeki şu çalışma, işte bu eserin gerekli açıklamalarla birlikte Türkçe'ye çevirisidir.

el-Hasâis, yazarımız en-Nesâî'nin en ilginç ve en çarpıcı eseri. Bu yüzden de başına gelmedik kalmamış! Rivâyete göre yazarımız bu eseri kaleme aldıktan sonra, bir ara Şam'a uğruyor. Şam özellikle o günlerde Ehl-i Beyt düşmanlarının cirit attığı, Muâviye ve Yezîd dostlarının yuvalandığı bir yer. Şamlılar yazarımızı sıkıştırıyorlar; "Bize Muâviye'nin faziletlerine dair hadis oku!" diyorlar. İmâm en-Nesâî "Muâviye başa-baş kurtarmaya razı değil mi ki; bir de faziletinden söz edelim!?" deyince hep birden üzerine saldırıyorlar. Orada en-Nesâî'yi çok feci biçimde dövüyorlar ve hayalarını tekmeliyorlar! Yediği dayağın etkisiyle komalık olan yazarımız, Filistin'in Ramle kentine kaldırılıyor ve orada vefat ediyor.[3]

en-Nesâî bununla da kurtulamıyor. Kaleme aldığı *el-Hasâis* dolayısıyla, sonradan "şiîlikle" suçlanıyor! Onu şiîlikle suçlayanların başında Harranlı İbn Teymiyye var![4] Maksat belli: Rivâyet ettiği hadislerden kuşku duyulmasını sağlamak, böylece okuyucuların kalplerine şüphe sokmak!

Oysa onun hadis ile ilgili eserlerini, kimlerden hadis aldığını bilen bir insan, ahmak bile olsa bu yargıya varamaz! İleride 88~89 nolu hadislerimizin açıklamalarında ve kitabımızın son tarafında yer alan, İmam Ali'ye düşmanlığıyla tanınan râvîlerin isim listesine bakarsanız, durumun hiç de öyle olmadığını siz de görürsünüz.

1- Günlük dua ve bazı zikirleri konu alan hadisleri topladığı küçük bir eserdir. Basılıdır.

2- Zayıf ve metrûk râvîlerden bahseden küçük bir eser. Basılıdır.

3- Hâkim, *Ma'rifetü Ulûm'il-Hadîs*: s. 83; el-Hamevî, V, 282; el-Münâvî, I, 25; Kâtip Çelebi, *Keşf'uz-Zunûn*: I, 706; Nâşir, 18

4- *Minhâc'üs-Sünne*: VII, 373

İbn Hacer el-Asqalânî ve benzerlerinin "İçindeki hadislerin çoğunun isnâdı ceyyid = güzel ve sağlam." dediği[1] *el-Hasâis*, Ebû İshâq el-Huveynî tarafından neşredilmiş; Beyrut'ta 1407 h. / 1987 m. yılında "Dâr'ul-Kitâb el-Arabî" yayınları arasında çıkmış durumda.

II. Çalışmada Takip Ettiğimiz Usûl:

Yazarımız en-Nesâî'nin "*el-Hasâis*" adlı eserini okuyucuların istifadesine sunarken başlıca şu çalışmaları yaptık:

a) Hadisleri anlaşılır bir dil ile Türkçe'ye çevirmeye çalıştık. Bu arada elimizden geldiğince metne bağlı kaldık.

b) "**Hadisin Tahrîci**" başlığı altında, o hadisin geçtiği diğer temel hadis kaynaklarına yer verdik. "**Hadisin Durumu**"nda ise hadisin sıhhat durumunu ele aldık. Râvilerinin güvenilir olup olmadıklarını inceledik. Bu arada Nâşir'in ve daha başkalarının hatalı değerlendirmelerine de değindik, varsa itirazları cevaplandırdık.

c) "AÇIKLAMALAR" bölümünde o hadis ya da hadis grubu hakkında daha detaylı bilgi verdik. Aynı mahiyette başka sahâbîlerden gelen hadisler varsa onlara da -tahricleri ve durumlarıyla birlikte- yer verdik.

d) Ardından konuyla ilgili bütün hadislerden çıkan hükümlere geçtik. Hadislerden hangi hususlar anlaşılıyor yahut anlaşılması gerekiyorsa onları gündeme getirdik. İlgili açıklamalar yaptık.

e) Bu arada İmam Ali'yi kıskanmanın sonucu uydurulan aksi yönde (alternatif) rivâyetler varsa onlara da yer verdik ve durumlarını ortaya koyduk.

f) Bütün bu çalışmalarımızı "**Ehlisünnet kardeşlerimizin temel aldığı hadis, tarih, tefsir ve usûl kaynakları**"na dayandırmaya azami gayret gösterdik. Değerlendirmelerimizin hemen tamamı Ehlisünnet alimlerinin en yaygın ölçü ve kriterlerine dayandırıldı. Hadislerin durumu, râvîlerin siqa olup olmadıklarını ele alırken hep onların ölçülerini dikkate aldık. Bu arada onların ölçülerini, yine onların kabul etmek zorunda kaldıkları temel değerler karşısında dinlemediğimiz oldu. Tabîî ki bunu gelişigüzel

---

1- *el-İsâbe*: II, 508

yapmadık; gerekçesini de, yine Ehlisünnet alimlerinin temel kaynaklarına dayanmak suretiyle, hemen ilave ettik. Tartışmalı konularda her iki tarafın delillerini olduğu gibi ortaya koyup aklî ve naklî deliller ışığında tercihimizi yaptık.

III. Bazı Kısaltmalar ve Karşılıkları:

(a.s) / (a)……. : aleyhis-selâm
a.mlf. ..... : aynı müellif
ayr. ..... : ayrıca
bk. ..... : bak
(c) / (c.c) ..... : Celle Celâlüh
f. ..... : fedâil
(k.v.) ..... : Kerramallâhü Vecheh
md./mad. ..... : madde
Müellif ..... : Yazarımız en-Nesâî
Nâşir ..... : *el-Hasâis*'i neşreden Ebû İshâq el-Huveynî
(r) / (r.a) ..... : Radıyallâhü anh / anhâ vs.
(s.a.a) ..... : Sallallâhü aleyhi ve âlihî ve sellem
tef. ..... : tefsir

Bu çalışmamızda, elimizden gelen bütün çabayı sarfederek konuyla alâkalı her tür ihtiyaca cevap vermeye özen gösterdik. Elbette bu hiç hata etmediğimiz anlamına gelmiyor. İnsanız ve hata yapabiliriz. Ama bilinçli olarak hata yapmaktan Allah'a (c.c) sığınırız.

Eserin bu ikinci baskısında küçük çapta bazı güncellemeler yaptık. Özellikle çalışmada yararlandığımız kaynakları yeniden yapılandırdık. Bu arada, kitabın sayfa düzenini yeniledik.

Burada, kaleme aldığı bu güzel ve güzîde eser dolayısıyla Müellifimize teşekkür ve tebriklerimizi sunuyor ve okuyucularımdan şunu istirham ediyorum:

Hiçbir konuda aceleci ve peşin hükümlü olmayın. Kitabı, ne dediğimizi anlayarak okuyun ve sürekli sağlama yapın. İlginizi çeken konular-

da gösterdiğimiz kaynaklara mutlaka başvurun. Daima kendi aklınızla karar verin; kararınıza başkalarını karıştırmayın.... Ve bizi her konuda içtenlikle arayın! Lehte ya da aleyhte ama yapıcı ve candan her tür eleştirinizden mahrum etmeyin bizi. [**akadir05@hotmail.com**] elektronik adresime e-mail atmanızı ve bundan büyük bir haz duyacağımı bilmenizi istiyorum.

Hamd, Âlemlerin Rabbi Allah'a Mahsustur!

Abdulkadir Çuhacıoğlu

Ocak – 2012

Amasya

MÜ'MİNLERİN EMÎRİ ALİ B. EBÎ TÂLİB'İN NAMAZI / İSLÂM'I

1. Ali (k.v.) şöyle buyuruyor:

"Allah'ın Rasûlü (s.a.a) ile birlikte ilk namaz kılan benim."

□ Hadisin Tahrîci: Hadisimizi Seleme b. Küheyl'den itibaren değişik yollardan Ebû Hanîfe (*el-Müsned*: h. n. 368), Ebû Dâvûd et-Tayâlisî (= İbn Ebil-Hadîd, *Şerhu Nehc'il-Belâğa*: XIII, 229), İbn Sa'd (*et-Tabaqât*: III, 21), İbn Ebî Şeybe (*el-Musannef*: VII, 13, 252), Ahmed (*el-Müsned*: I, 141), el-Belâzürî (*el-Ensâb*: II, 346), el-Bezzâr, İbn Ebî Âsım, Hâkim (*el-Müstedrek*: III, 112), Hatîb el-Bağdadî, İbn'ül-Esîr (*Üsd'ül-Ğâbe*: III, 283) ve İbn Meğâzilî rivâyet ediyor. (Nâşir, 20)

□ Hadisin Durumu: Hadisimizi Emîr'ul-Mü'minîn Hz. Ali'den (a.s) Habbe b. Cüveyn el-Uranî kanalıyla Seleme b. Küheyl rivâyet ediyor. Habbe dışında, seneddeki tüm râvîler gayet siqa ve Buhârî ile Müslim'in ortak râvîlerinden. Dolayısıyla senedin bu kısmı üzerinde durmamıza gerek yok. Gelelim Habbe'ye:

Habbe el-Uranî Kûfeli olup tâbiînin büyüklerinden ve önde gelenlerinden. Üstelik Mü'minlerin Emîri İmam Ali'nin (a.s) çok yakın dostlarından. Kendisini Ahmed b. Abdillâh el-Iclî, Ahmed b. Hanbel ve Sâlih Cezera güvenilir sayıyor. Bunlardan da önce, Seleme b. Küheyl -ki hadisimizi Habbe'den bize ulaştıran ve siqa ve güvenilir olduğunda kuşku olmayan bir râvîdir- üstadı Habbe'yi öven sözler söyleyerek, onun siqa bir râvî olduğuna işaret etmiş bulunuyor. İbn Adiy: "Onun münker olacak hiçbir hadisini görmedim." diyor. Hâfız el-Heysemî de bu zatı siqa saymakta. Şu halde Habbe el-Uranî de siqa ve güvenilir bir râvî.

Buna karşın, Habbe'yi "zayıf" sayanlar elbette yok değil! Yahyâ b. Maîn,

Ebû İshâq el-Cûzcânî ve İbn Hıbbân bunlardan. Bu ve benzerlerinin eleştirilerine bakıldığında şu üç hususun dikkate alındığı görülür:

a) *Ali dostu olması:* İbn Hıbbân ve ez-Zehebî, özellikle de el-Cûzcânî bunlardan. Bunlar Habbe'yi sırf Ali dostu olduğu için "Şiîlik" ile suçlayarak zayıf göstermeye çalışmışlar! Zaten Ehl-i Beyt gemisine binmiş bulunmak, Ali'nin dostu olmak ve onun faziletlerini açığa vurmak... bazı hadisçilere göre –her nedense!– affedilmez bir suç![1] Hâlbuki bu durum bir râvîyi çürütmek için yeterli bir neden değildir. Buhârî ile Müslim'in râvîleri arasında bu türden pekçok râvî var.

ez-Zehebî'nin şu sözüne birlikte kulak verelim:

> "Şiî olan bütün râvîlerin hadisleri reddedilecek olursa, Peygamber'e (s.a.a) ait pekçok hadis elden gider! Bu ise apaçık bir kayıptır."[2]

el-Cûzcânî, asıl adıyla Ebû İshâq İbrâhîm b. Ya'qûb ise zaten Ali ve Ehl-i Beyt düşmanlığıyla tanınmış bir hadisçi.[3] Rasûlüllâh'ın (s.a.a) ileride gelecek hadisleri gereği "münafık" ve "Allah ve Rasûlü'ne düşman" sayılan böyle bir adamın Habbe gibi tertemiz bir şahsiyeti karalayan sözlerini kaldırıp atmaktan başka yapılacak bir şey yok!

b) *"Sıffîn muharabesinde Ali'nin yanında Bedr'e katılmış 80 kadar sahâbî vardı." demiş olması:* Şamlı ez-Zehebî'nin bu söze çok içerlediği, "batıl ve muhal bir durum!" diyerek râvîmiz Habbe'yi zayıf göstermeye çalıştığı görülüyor.[4] ez-Zehebî, herhalde Muâviye'nin yanında bu kadar değerli ve ünlü sahâbînin yokluğunu görmekten pek rahatsız olmuş gibi!

Habbe'nin sözüne gelince; bunda batıl ve muhal olacak bir durum gö-

---

1- Aynı hadisçilerin, Emevîlerin çanağından beslenen hadis râvîlerini "siqa" ve "güvenilir" saymaları cidden ibret vericidir.

2- ez-Zehebî, I, 5 "Ebân b. Tağlib" md. Ayr. bk. es-Süyûtî, *İtmâm'üd-Dirâye*: 55

3- bk. ez-Zehebî, I, 75-76; Yâqût el-Hamevî, *Mu'cem'ül-Büldân*: II, 183; İbn Hacer, *et-Tehzîb*: I, 179, *et-Taqrîb*: I, 61; el-Kettânî, *er-Risâlet'ül-Müstetrafe*: 147

el-Cûzcânî'nin Ali ve Ehl-i Beyt düşmanlığını merak edenler onun "*Ahvâl'ür-Ricâl*"ine, Şamlı ez-Zehebî'nin "*el-Mîzân*"ı ile karşılaştırarak bakabilirler.

4- bk. *el-Mîzân*: I, 450, *Telhîs'ul-Müstedrek*: III, 112

remiyoruz biz: **Birincisi,** bu söz çokluktan kinaye olarak söylenmiş olabilir. Ki bu da doğrudur; çünkü Sıffîn muharabesinde İmam Ali'nin saflarında, Bedr'e katılmış pekçok sahâbînin bulunduğu bir gerçek.(1) Şu halde bundan huylanmaya hiç gerek yok! **İkincisi,** Habbe'yi bu görüşünde yalnız bırakmayanlar da var!(2) Demek, bundan dolayı da Habbe'ye yüklenmek doğru değil.

c) *Hâfızasının güçlü olmadığı:* Özellikle Müellifimiz bu kanaatte. İbn Hacer de "sadûq (sözü-özü dosdoğru) birisi; ancak bazı hataları var." diyerek Müellifimize katıldığını ifade ediyor.

Bu da bir râvîyi kaldırıp atmak için yeterli bir neden değil. Buhârî ile Müslim'in râvîleri arasında böylesi nice râvîler var. Hem bu anormal bir durum da değil. Nihayetinde o da bir insan ve bazı hataları olabilir. Ancak bu demek değildir ki bütün hadislerinde hata yapar! Eğer böyle düşünürsek, o zaman elimizde kaç tane râvî kalır!?

Burada önemli olan Habbe'nin doğru sözlü olup olmadığı ve söz konusu hadisimizde hata yapıp yapmadığıdır. Doğru sözlü olduğu su götürmez bir gerçek. Hadisimizde hata yapmadığı da malum; çünkü konuyla ilgili pekçok hadis zaten Habbe'yi açıkça desteklemekte.

Söz buraya kadar varmışken, Şamlı ez-Zehebî'nin Habbe el-Uranî ile ilgili kayda değer tutumuna değinmeden geçmek yakışık almaz: Habbe'yi kale alınmayacak nedenlerle zayıf göstermeye çalışan ez-Zehebî'nin, Hâkim'in *el-Müstedrek*'inde geçen ve râvîmiz Habbe kanalıyla gelen bir başka hadisi Hâkim ile birlikte "sahih" sayması(3) bu râvînin aslında siqa ve sadûq bir râvî olduğunu göstermiyor mu!?

1- Hâkim, *el-Müstedrek*: III, 104; İbn Abdilberr, *el-İstîâb*: II, 478; el-Halebî, *es-Sîra*: II, 78; el-Emînî, *el-Ğadîr*: IX, 362-368

2- Örneğin **Hakem b. Uteybe** gibi gayet siqa ve güvenilir hadisçiler de bu kanaatte. (bk. Hâkim, III, 104) Ünlü İslam tarihçisi Ya'qûbî de Sıffin savaşında İmam Ali'nin saflarında 70 Bedrli, 700 Rıdvân biatlı ve bunlara ilaveten 400 kadar da muhâcir ve ensârdan sahâbî bulunduğunu söylemektedir. (*et-Târîh*: II, 188) Ashabdan Abdurrahmân b. Ebzâ ise, Rıdvân biatına katılmış 800 sahâbînin iştirak ettiğini haber veriyor. (bk. İbn Abdilberr, II, 478; İbn Hacer, *el-İsâbe*, II, 389)

3- bk. *el-Müstedrek*: III, 391

Kısacası, Habbe el-Uranî siqa bir râvîdir[1] ve aleyhindeki sözlerin hiçbir değeri yoktur. Dolayısıyla **hadisimizin isnâdı sahihtir.**

2. Zeyd b. Erqam diyor ki:

"Allah'ın Rasûlü (s.a.a) ile birlikte ilk namaz kılan Ali'dir."

□ Hadisin Tahrîci: Hadisimizi Şu'be b. Haccâc'tan itibaren değişik yollardan İbn Sa'd (III, 21), İbn Ebî Şeybe (VII, 12), et-Tayâlisî, İbn Ebî Hayseme, Ahmed (IV, 368, 371), Tirmizî (menâqıb, 20), Müellifimiz (3-4 nolu hadisler), el-Belâzürî (II, 347), İbn Ebî Âsım, et-Taberî (*Târîh*: I, 537), et-Taberânî, Hâkim (III, 136), İbn Abdilberr (*el-İstîâb*: III, 32), İbn Meğâzilî vb. rivâyet ediyor. (Nâşir, 22)

□ Hadisin Durumu: Hadisimizi Zeyd'den alan Ebû Hamze Talha b. Yezîd dışında tüm râvîler kütüb-ü sitte[2] râvîlerinden. **Ebû Hamze** ise Buhârî'nin ve dört sünenin râvîlerinden. Hepsi de gayet siqa ve güvenilir. Dolayısıyla **hadisimizin isnâdı Buhârî'nin şartlarına göre sahih.** Zaten Tirmizî, Hâkim ve hatta ez-Zehebî, hadisimizin sıhhatli olduğunu çok önceden ifade etmişler.

3. Zeyd b. Erqam diyor ki:

"Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) yanı sıra İslâm'ı kabul edenlerin ilki Ali b. Ebî Tâlib'tir."

□ Hadisin Tahrîci ve Durumu: 2 nolu hadisimiz ile aynı.

4. Zeyd b. Erqam diyor ki:

"Allah'ın Rasûlü (s.a.a) ile birlikte ilk namaz kılan Ali b. Ebî Tâlib'tir."

Müellifimiz diyor ki: "Bir başka yerde ise "Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) yanı sıra İslâm'ı ilk kabul eden kişi, Ali b. Ebî Tâlib'tir." diyor."

1- ez-Zehebî, *el-Mîzân*: I, 450; İbn Hacer, *el-İsâbe*: I, 373, *et-Tehzîb*: I, 489, *et-Taqrîb*: I, 151; el-Heysemî, *Mecma'uz-Zevâid*: IX, 127; el-Emînî, *el-Ğadîr*: I, 24

2- Ehlisünnet dünyasınca genel kabul gören altı hadis kitabına verilen isim. Bunlar Buhârî, Müslim, Ebû Dâvûd, Tirmizî, Nesâî ve İbn Mâce'nin kitaplarıdır.

□ Hadisin Tahrîci ve Durumu: 2 nolu hadisimizin tahrici ile aynı. Ancak bu hadisimizin senedinde aslında olmayan hatalardan biri var: O da Abdullâh b. İdrîs'in Amr b. Mürra'dan doğrudan rivâyette bulunuyor olması; ki bu doğru değil. Doğrusu: [... Abdullâh b. İdrîs Şu'be b. Haccâc'tan, o da Amr b. Mürra'dan ...] şeklinde olmalı. Bu durumda, râvîlerinin hepsi gayet siqa. Dolayısıyla, **hadisimiz yine Buhârî'nin şartlarına göre sahih bir hadis.**

5. Affîf el-Kindî anlatıyor:

"Câhiliyye döneminde, aileme elbise ve güzel koku almak için Mekke'ye gelmiştim. Tacir Abbâs b. Abdilmuttalib'in yanına vardım. Ka'beyi seyretmek için yanına oturmuşken, gökte güneş halka olup yükseldi ve gitti. Derken bir genç gelip gözlerini göğe dikti; sonra kalkıp ka'beye yöneldi. Çok geçmeden bir çocuk gelip onun sağına durdu. Biraz sonra da bir kadın geldi ve arkalarına durdu. Genç rukûya varınca çocuk ile kadın da rukuya vardı... Bunun üzerine Abbâs'la aramızda şu konuşma geçti:

— Ey Abbâs, bu ne büyük şey?!

— Evet, büyük şey. Şu gencin kim olduğunu biliyor musun?

— Hayır!

— O Abdullâh'ın oğlu Muhammed'dir. Pekiyi şu çocuğu tanıyor musun?; o da kardeşimin oğlu Ali'dir. Ya şu kadını tanıyor musun?; o ise Huveylid'in kızı Hadîce'dir, Muhammed'in eşidir.

Kardeşimin oğlu Muhammed'in bana haber verdiğine göre, onun Rabbi göğün ve yerin Rabbiymiş; kendisine yaşamakta olduğu bu dini emretmiş...

Allah'a yemin olsun ki, bütün yeryüzünde, şu üç kişi dışında bu dine mensup bir başkası yok."

□ Hadisin Tahrîci: Hadisimizi Saîd b. Huseym kanalıyla İbn Sa'd (VIII, 17-18), Ebû Ya'lâ, İbn Adiy, el-Uqaylî, et-Taberî (*Târîh*: I, 537), İbn Abdilberr (III, 164-165), İbn'ül-Esîr (*el-Üsd*: III, 257), İbn Hacer (*el-İsâbe*: II, 487), İbn Ebil-Hadîd (XIII, 226) vb. rivâyet ediyor.

□ Hadisin Durumu: Hadisimizin senedinde baskı hatası var: [Ebû Yahyâ b. Afîf], [İbn Yahyâ b. Afîf] şeklinde olmalı. İbn Yahyâ ise meçhul birisi. Râvîleri tanıtan kitaplarda adına yer verilmiyor. Bu durumda hadisimizin isnâdı zayıf sayılır!

Ancak senedin [... Esed b. Abdillâh Yahyâ b. Afîf'den, o da babası Afîf'den] şeklinde olması da muhtemel ve kanımızca bu daha doğru. Çünkü **birincisi,** Taberî ve İbn Ebil-Hadîd bu şekilde rivâyet ediyor hadisimizi. **İkincisi,** ez-Zehebî ile İbn Hacer [Yahyâ b. Afîf]'den söz ederken "Kendisinden Esed b. Abdillâh rivâyette bulunmuştur." diyorlar.(1) **Üçüncüsü** ise, İbn Hacer "*et-Tehzîb*" ve "*et-Taqrîb*" adlı eserlerinde İbn Yahyâ diye birine yer vermiyor. Şayet Müellifimizin senedinde öyle biri bulunsaydı, İbn Hacer ona mutlaka yer verirdi.(2)

Buna göre **hadisin isnâdının yine zayıf,** ama **hasene yakın** olduğu söylenebilir. Zira râvîlerden Muhammed b. Ubeyd el-Kûfî ile Saîd b. Huseym zaten siqa. **Esed** ile üstâdı **Yahyâ**'ya gelince: Buhârî'ye göre ikisi de "zayıf". Ancak İbn Hıbbân her ikisi için de "siqa" diyor! Esed'i Saîd b. Huseym de siqa sayıyor. İbn Hacer ise "hâfıza zayıflığı"nı dikkate almışa benziyor, Yahyâ için de "makbul biri" diyor.(3)

Kaldı ki aynı hadis, Afîf el-Kindî'den oğlu İyâs kanalıyla da rivâyet edilmekte.(4) Bu hadis için Hâkim "İsnâdı sahih" diyor, Şamlı ez-Zehebî de onaylıyor. el-Heysemî "Râvîleri siqa" diyor. İbn Abdilberr'in "Bu cidden hasen bir hadis" hükmüne İbn Hacer de aynen katılıyor.(5)

Dolayısıyla, **hadisimiz bu isnâdıyla en azından hasendir, sahih olduğu bile söylenebilir.**

Afîf el-Kindî'den gelen bu hadis, Abdullâh b. Mes'ûd'dan da benzer lafızlarla, hem de **sahih senetle** rivâyet ediliyor.(6)

1- ez-Zehebî, IV, 396; İbn Hacer, *et-Tehzîb*: I, 225, VI, 160

2- Çünkü İbn Hacer'in söz konusu eserleri, müellifimizin bu eseri dahil, kütüb-ü sittenin ve daha nice hadis kitabının tüm râvîlerini kapsıyor.

3- ez-Zehebî, I, 206, IV, 396; İbn Hacer, *et-Tehzîb*: I, 225~226, VI, 160, *et-Taqrîb*: I, 75, II, 362; Nâşir, 28

4- İbn İshâq, *es-Sîra*: s. 119; Ahmed: I, 209~210; Buhârî (*el-Kebîr*'de); İbn Ebî Hayseme; et-Taberî, I, 538; Ebû Ya'lâ; İbn Adiy; Hâkim: III, 183; el-Beyheqî (*ed-Delâil*'de); İbn Abdilberr, III, 32-33, 163-164; İbn Kesîr, *el-Bidâye*: III, 35 vs.

5- Hâkim, III, 183; Nâşir, 29; İbn Abdilberr, III, 163; İbn Hacer, *el-İsâbe*: II, 487

6- el-Harezmî, 56; İbn Ebil-Hadîd, XIII, 225-226; el-Emînî, *el-Ğadîr*: VII, 280

6. Ali (r) şöyle diyor:

"Ben Allah'ın kulu, Rasûlü'nün kardeşliğiyim. En büyük sıddîq benim! Benim dışımda kim bu iddialarda bulunursa, yalancıdır! İnsanlardan yedi yıl önce iman ettim ben."

□ Hadisin Tahrîci: Hadisimizi Minhâl b. Amr'dan itibaren değişik yollardan İbn Ebî Şeybe (VI, 368), İbn Mâce (muqaddime, 120), İbn Ebî Âsım, et-Taberî (I, 537), Hâkim (III, 111~112), Ebû Nuaym vb. rivâyet ediyor. (el-Emînî, *el-Ğadîr*: II, 314; Nâşir, 29)

□ Hadisin Durumu: Hadisimizin senet bölümü **Abbâd b. Abdillâh el-Esedî**'ye kadar sahih. Tüm râvîleri siqa. Özellikle Hâkim'in senedi Buhârî'nin şartlarına göre sahih bir sened. Dolayısıyla buraya kadar hiçbir sorun yok. Gelelim Abbâd'a:

Hadisimizi İmam Ali'den (a.s) rivâyet eden Abbâd, Buhârî ile onun üstadı Ali b. el-Medînî tarafından zayıf sayılan bir râvî. İbn'ül-Cevzî, İbn Teymiyye ve Şamlı ez-Zehebî ise "Bu Ali'ye iftiradır!", "batıl, uydurma bir hadis!" diyerek[1] Abbâd'ı neredeyse yalancılıkla suçluyorlar! Oysa onu İbn Hıbbân siqa sayıyor. Hâkim hadis için "Buhârî ile Müslim'in şartlarına göre sahihtir.", Hâfız Şihâb el-Bûsîrî de "Hadisin isnâdı sahih, râvîleri siqadır."[2] diyor.

Burada dikkate alınması gereken iki önemli husus var: **Birincisi,** Abbâd'ı zayıf sayanlar bunun için ele avuca gelir bir sebep gösteremiyor! Araştıranlar pekâlâ bilir ki, Ehlisünnet hadisçilerine göre de sebebi belirtilmeyen cerh (aleyhte eleştiri) bir değer ifade etmez.[3] Evet, Abbâd'ın

---

1- İbn Teymiyye, VII, 443-44; ez-Zehebî, II, 368, *Telhîs'ul-Müstedrek*: III, 112; Nâşir, 29-30

2- ez-Zehebî, II, 368; el-Bûsîrî'nin *Misbâh'uz-Zücâce*'sinden (= *Zevâid-i İbn Mâce*) naklen, İbn Mâce'nin *Sünen*'inde bulunan not.

3- Hanefîler, Hanbelîler, İmam Şâfiî, Ahmed b. Hanbel, Buhârî, Müslim, Ebû Dâvûd ve daha pekçokları bu görüşte. Hatîb el-Bağdâdî, Abdülazîz el-Buhârî, İbn'ül-Hümâm gibi dikkatli usûlcüler, fıkıh ve hadis alimlerinin çoğunluğunun bu görüşte olduğunu belirtiyorlar.

(bk. Ebû Ya'lâ el-Ferrâ, *el-Udde*: III, 931; el-Bâcî, *el-İhkâm*: 306; el-Ğazzâlî, *el-Müstasfâ*: I, 162; el-Âmidî, *el-İhkâm*: II, 316 vd; Hatîb el-Bağdâdî, *el-Kifâye*: 179; İbn'ül-Hâcib, *el-Muhtasar*: II, 65; İbn Qudâme, *er-Ravda*: I, 295; es-Serahsî, *Usûl-ü*

suçu (!) var ve o da birilerini fazlasıyla rahatsız eden hadisleri gizlememiş olması!

İkincisi ise, kanımızca buradaki Abbâd'ın, Abdullâh b. Zübeyr'in oğlu olan Abbâd ile aynı kişi olduğudur! Her iki ismin de sonunda "el-Esedî" nisbet isminin bulunması bunu işâret olabilir. Kısacası râvîmiz Abbâd b. Abdillâh el-Esedî'nin, Abbâd b. Abdillâh b. Zübeyr el-Esedî ile aynı kişi olması kuvvetle muhtemeldir. (Allah bilir.)

Söz konusu râvî ise Buhârî ile Müslim'in ortak râvîlerinden. Kendisini, Müellifimizin yanı sıra herkes siqa sayıyor.(1) Hâkim'in "Buhârî ile Müslim'in şartlarına göre sahih" demesi de bu yüzden değil mi!?

Minhâl b. Amr Ehl-i Beyt düşmanı el-Cûzcânî dışında herkesin siqa saydığı bir râvî.(2) Ancak Hâkim, söz konusu râvînin Buhârî ile Müslim'in ortak râvîlerinden olduğunu sanmakla apaçık hata yapıyor. Doğrusu, Hâkim'in "Buhârî'nin şartlarına göre sahih bir hadis" demesi gerekiyordu.

Özetle, **Hadisimiz,** ez-Zehebî, İbn Teymiyye ve İbn'ül-Cevzî gibileri hoşlanmasa da, **hem senet, hem de metin bakımından sahih**. Özellikle metninde, bilinen gerçeklere aykırı hiçbir şey yok.(3)

7. Ali (r) diyor ki:

"Peygamberimizden sonra, Allah'a benim dışımda (benden önce) ibadet eden kimseyi tanımıyorum. Bu ümmetten hiç kimse Allah'a ibadet etmezken, ben yedi yıl ibadette bulundum!"

□ Hadisin Tahrîci: Hadisimizi [Ali → Abdullâh b. Ebil-Hüzeyl → Eclah → …] kanalıyla galiba sadece Müellifimiz rivâyet ediyor.

□ Hadisin Durumu: Hadisimizin bütün râvîleri siqa ve güvenilir. İbn'ül-Cevzî, İbn Teymiyye, İbn Kesîr ve Nâşir'in, râvîlerden **Eclah b. Abdillâh**

Fiqh: II, 9; Abdülazîz el-Buhârî, *Keşf'ül-Esrâr*: III, 788 vd.; Sadruşşerî'a, *et-Tavdîh*: II, 450; İbn'ül-Hümâm, *et-Tahrîr*: II, 258 vd; İbn Abdişşekûr, *el-Müsellem*: II, 151 vd; es-Süyûtî, *Tedrîb'ur-Râvî*: I, 305; Emîr es-San'ânî, *Usûl'ül-Fıqh*: s. 118)

1- İbn Hacer, *et-Tehzîb*: III, 63~64, *et-Taqrîb*: I, 374; es-Süyûtî, *el-İs'âf*: 21

2- ez-Zehebî, IV, 192; İbn Hacer, *et-Tehzîb*: V, 529~531, *et-Taqrîb*: II, 283

3- Evet, birilerinin "gerçek" sandığı şeylere aykırı pekçok şey bulunabilir!

el-Kindî'yi bahane ederek hadisimizi zayıf hatta yalan saymaları[1] anormal bir şey değil! Zaten özellikle Şamlı İbn Kesîr'den bundan başkası beklenemez!

Eclah, tabîî ki İbn Sa'd, Ebû Hâtim, Müellif, Yahyâ el-Qattân ve el-Cûzcânî gibileri tarafından zayıf sayılmış. Fakat Yahyâ b. Maîn, Ahmed el-Iclî, İbn Adiy vb. siqa ve sadûq olduğunu söylüyorlar. El-Münâvî'nin nakline göre Zeynüddîn el-Irâqî: "Hadis tenkidcilerinin çoğunluğu Eclah'ı siqa saymıştır." diyor. İbn Hacer de "sadûq bir râvî" hükmünü veriyor.[2]

Zayıf diyenlerin gerekçesi, **birincisi,** Müellifimiz ile Ebû Hâtim'e göre hâfızasının çok sağlam olmadığı, **ikincisi** ise, daha başkalarına göre "Şiî" yani Ali taraftarı olması.

Halbuki bu tür nedenlerle bir râvînin ve rivâyet ettiği hadisin zayıf sayılamayacağını daha önce gördük. İlk gerekçeye gelince; ona dayanarak bir hadis zayıf değil, en azından hasen sayılır.

Kısacası, Eclah el-Kindî siqa ve sadûq bir râvî. Onun eleştiriye maruz kalan sadece bir yönü var: O da -Hâkim'in de ifadesiyle- mezhebinin farklı olması![3] Ki bu da önemli değil. Zira Buhârî ile Müslim'in râvîleri arasında nice şiî, hâricî, qaderî, mürciî vb. râvîler var. Hem Eclah, Ali'nin tarafında yer almayacaktı da kimin tarafında yer alacaktı!

Dolayısıyla **hadisimiz zayıf değil, bilâkis sahih bir hadistir.**

AÇIKLAMALAR

Yukarıda tahricini ve durumunu verdiğimiz hadisler pekçok konuda bizlere ışık tutuyor ve bizleri aydınlatıyor. Dikkatlice takip edildiğinde görülür ki, bugüne kadar -bazı çevrelerde- hâlâ bilinen ve tarih boyunca tekrarlanan bir takım bilgiler, söz konusu hadislerle yerle bir olmakta! Zaten bazılarının huzursuzlanıp sancılanması da bundan ileri geliyor.

Şimdi hadislerden çıkan hükümlere bir göz atalım:

1- İbn Teymiyye, VII, 446; İbn Kesîr, *el-Bidâye*: VII, 369; el-Halebî, I, 311; Nâşir, 31

2- İbn Sa'd, VI, 350; ez-Zehebî, I, 79, IV, 388; İbn Hacer, *et-Tehzîb*: I, 183, *et-Taqrîb*: I, 62; el-Münâvî, *Feyd'ul-Qadîr*: IV, 357

3- *el-Müstedrek*: IV, 96

a) İslâm'ı İlk Kabul Eden Sahâbî Hz. Ali'dir

Sahâbe içerisinde İslâm'ı ilk kabul eden kişinin kim olduğu konusundaki tartışmalar çok eskilere uzanır. Ta sahâbe devrine kadar inen bu tartışmalar, yan etkileriyle birlikte asırlarca devam etmiştir. Bu konuda başlıca şu görüşler var:

* İslâm'ı ilk kabul eden İmam Ali'dir (a.s).
* İslâm'ı ilk kabul eden Hz. Ebûbekr'dir.
* İslâm'ı ilk kabul eden Hz. Hadîce annemizdir.
* İslâm'ı ilk kabul eden Hz. Zeyd'dir.

İslâm dünyasında, bunlardan bilhassa ilk ikisi etrafında kutuplaşmaların olduğu malum. Şimdi bu görüşlerin delillerine bakalım:

I. "İslâm'ı İlk Kabul Eden Hz. Ali'dir" Diyenlerin Delilleri:

1. Selmân-ı Fârisî hadisi: Peygamber (s.a.a) Efendimiz şöyle buyuruyor:

> "(Cennette) havuzun başında bana ilk varacak olanınız, İslâm'ı ilk kabul edeniniz, Ali b. Ebî Tâlib'tir."[1]

2. Ma'qıl b. Yesâr hadisi: Allah'ın Elçisi (s.a.a) kızını Ali ile evlendirirken: *"Ey Fâtıma! Seni ashâbımdan İslâm'ı ilk kabul eden, en çok ilim ve hilim sahibi olan birisiyle evlendiriyorum."* buyurdu.[2]

1- Hâkim (III, 136), Hatîb el-Bağdâdî, İbn Meğâzilî ve Harezmî (s. 52) rivâyet ediyor. Ayr. bk. İbn Abdilberr, III, 27-28; el-Halebî, I, 303; Zeyni Dahlân, *es-Sîra*: I, 175

Hâkim'in senedinde "**Seyf b. Muhammed**" var. O da çok zayıf bir râvî. (ez-Zehebî, II, 256-257; İbn Hacer, *et-Tehzîb*: II, 467~468, *et-Taqrîb*: I, 330) Dolayısıyla bu isnat zayıf. Ancak İbn Abdilberr hadisimizi **Haneş b. Mu'temir** dışında tüm râvîleri siqa olan bir senetle rivâyet ediyor. Haneş ise; Ebû Dâvûd, Ebû Hâtim, el-Iclî, İbn Adiy, Hâkim, Zehebî ve İbn Hacer'in siqa ve sadûq saydıkları, buna karşılık Müellifimizin "hâfızası kuvvetli değil!" dediği bir râvî. (bk. Hâkim, IV, 93, 229-230; ez-Zehebî, I, 619; İbn Hacer, *et-Tehzîb*: II, 38~39, *et-Taqrîb*: I, 204)

Şu halde, **hadisimiz en azından hasen, hatta sahihtir**.

Hadisi, hasen olabilecek farklı bir isnatla İbn Ebî Hayseme de rivâyet ediyor.

2- Ahmed: V, 26; Abdürrazzâq, V, 490; İbn Ebî Şeybe, VI, 374; İbn Ebî Âsım (*el-Âhâd vel-Mesânî*'de); et-Taberânî, *el-Kebîr*: XX, 229; İbn Ebil-Hadîd, XIII, 227; el-Heysemî, IX, 123, 147; İbn Abdilberr, III, 36; el-Halebî, I, 303; Dahlân, I, 175

3. Ebû Zerr el-Ğıfârî hadisi: Ebû Zerr dedi ki: Yakında karışıklık çıkacak! Allah'tan korkun da üstad Ali b. Ebî Tâlib'ten ayrılmayın, ona tabi olun. Çünkü Allah'ın Rasûlü (s.a.a) bir gün Ali'nin elini tutarak şöyle buyurdu:

> "Bana iman eden ilk kişi sensin, kıyamet günü benimle el sıkışacak ilk kişi de sen olacaksın. Sen en büyük sıddîqsın ve bu ümmetin fârûqusun. Mü'minlerin önderisin, mal-mülk ise zalimlerin önderi! Sen benim kardeşim ve vezirimsin; benden sonrakilerin de en hayırlısısın." (1)

4. İbn Abbâs hadisi: Diyor ki: Allah'ın Rasûlü'nü (s.a.a) Ali'nin elini tutarak şöyle buyurduğunu işittim:

> "Bu bana iman eden ilk kişidir, kıyamet günü benimle el sıkışanların ilki de bu olacak! Bu, ümmetimin hak ile batılı birbirinden ayıracak fârûqudur. Mü'minlerin önderidir; mal-mülk ise zalimlerin ön-

---

Hadisimizin tüm râvîleri sıka; dolayısıyla isnâdı sahihtir. Hadîsin sıhhatini Zeynüddîn el-Irâqî (*Tahrîcü Ehâdîs'il-İhyâ*: III, 266~267) de onaylamaktadır.

Bu konuda daha başka sahâbîlerden rivâyet edilen benzer hadisler için bk. el-Harezmî, 106, 112; İbn'ül-Esîr, V, 364; İbn Ebil-Hadîd, XIII, 227~228

1- İbn Ebî Hayseme, Belâzürî (II, 362), Bezzâr, Taberânî vb. rivâyet ediyor. (el-Münâvî, II, 313; İbn Hamze, *el-Beyân*: III, 21~22; İbn Arrâq, *et-Tenzîh*: I, 352~353; es-Süyûtî, *et-Tedrîb*: II, 226; İbn Ebil-Hadîd, XIII, 228; el-Emînî, II, 313)

İbn'ül-Cevzî, İbn Teymiyye vb. senetteki **Abbâd b. Ya'qûb** ile **Muhammed b. Ubeydillah b. Ebî Râfi'**i bahane ederek bu hadisi zayıf hatta uydurma sayma teşebbüsünde bulunuyorlar! (*el-Minhâc*: VII, 448) Oysa Abbâd, evet şiîdir; ama siqa ve sadûq bir râvî olduğu da malum. Üstelik Buhârî'nin râvîlerinden. (bk. ez-Zehebî, II, 379; İbn Hacer, *et-Tehzîb*: III, 70~71, *et-Taqrîb*: I, 376)

Muhammed ise genelde zayıf sayılıyor; ama bunun için kayda değer bir neden gösteren yok! Buna karşılık İbn Hıbbân siqa diyor. Aslında Muhammed'i zayıf sayanlar, onun rivâyetlerinden –ki birisi de bu– rahatsız oldukları için bu yargıya varmışlar! Rical kitaplarında bu türden, sadece rivâyet ettiği hadislerden kurtulmak için zayıf sayılan râvîler çok! Kısacası râvîmizin doğruluğuna kimse bir şey diyemiyor. (bk. ez-Zehebî, III, 635; İbn Hacer, *et-Tehzîb*: V, 192, *et-Taqrîb*: II, 196; İbn Arrâq, I, 353)

Şu halde hadisimizin isnâdı en azından hasendir. Nitekim aynı râvî kanalıyla gelen bir hadis için el-Heysemî: "İsnâdı hasen" diyor. (el-Münâvî, I, 399)

deri! Bu en büyük sıddîqtır, bana açılan kapımdır. Benden sonra da halîfemdir."[1]

5. Ebû Leylâ el-Ğıfârî hadisi: Tıpkı Ebû Zerr el-Ğıfârî'nin hadisi gibi.[2]

6. Hz. Âişe hadisi: Peygamber (s.a.a) şöyle buyurdu:

"Kardeşimi kendi haline bırak; o İslâm'a girenlerin ilki, ölümüm esnasında yanımda bulunacak olanların sonuncusudur. Kıyamet günü bana kavuşacak ilk kişi de o olacaktır." [3]

Bunlar Peygamber (s.a.a) Efendimize ait hadisler.[4] Şimdi gelelim İmam Ali'nin (a.s) kendi sözlerine:

1- 1 nolu hadisimize bakın.

2- 6 nolu hadisimize bakın.

3- 7 nolu hadisimize bakın.

1- el-Uqaylî rivâyet ediyor. bk. İbn Arrâq, I, 353; ez-Zehebî, II, 3, 417; İbn'üs-Sıddîq el-Ğumârî, *el-İbtihâc*: s. 160

Ulema bu hadisten de pek hoşlanmışa benzemiyor! Senedindeki **Abdullâh b. Dâhir** dolayısıyla zayıf sayıyorlar. Sebep, onun Ehl-i Beyt gemisine binmiş olması; yoksa ahlaksız, yalancı birisi olması değil! Bu yüzden İbn Hacer, Sâlih Cezera'nın Abdullâh hakkında "sadûq birisi" demesi karşısında insafa gelip onu suçlayamıyor. Ama bu hadisi reddetmeye peşinen kararlı olduğu için "Afet her halde bir başkasından!" diyerek (bk. İbn Arrâq, I, 353) suçlayacak başka bir râvî arıyor!

2- Hadisi Ebû Ahmed, İbn Mende vb. rivâyet ediyor. bk. İbn Abdilberr, IV, 170; İbn'ül-Esîr, V, 85; ez-Zehebî, I, 188; İbn Hacer, *el-İsâbe*: IV, 171

İshâq b. Bişr el-Kâhili dışında tüm râvîleri siqa. İshâq'ı herkes zayıf sayıyor; ama hiçbirisi ele avuca gelir bir gerekçe gösteremiyor! (ez-Zehebî, I, 186-188) Suçu her halde Ehl-i Beyt'e yakınlığı olmalı!

3- el-Uqaylî, **Mûsâ b. Qâsım el-Kûfî** kanalıyla rivâyet ediyor. bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*: IV, 402-403; ez-Zehebî, IV, 217; İbn Arrâq, I, 396

Mûsâ dışında tüm râvîleri siqa. Mûsâ ise Buhârî'nin hoşlanmadığı bir râvî! (ez-Zehebî, IV, 217) O hoşlanmasın; biz onun Mûsâ'dan niye hoşlanmadığını pekâlâ biliyoruz!

4- Bunların dışında Ebû Eyyûb el-Ensârî, Muâz b. Cebel, Ebû Saîd el-Hudrî, Câbir el-Ensârî vb. sahâbîlerden gelen rivâyetler için bknz. İbn Ebil-Hadîd, XIII, 225, 227, 228, 230; el-Emînî, III, 220~221

4. *"Hiçbir insan Allah'ın Rasûlü (s.a.a) ile namaz kılmazken, ben onunla birlikte üç yıl namaz kıldım!"* [1]

5. *"Bu ümmetten Allah'a ibadet eden hiç kimse yokken, ben beş yıl ibadette bulundum!"* [2]

6. *"Bu ümmetten hiç kimse ibadet etmezken, ben Allah'ın Elçisi (s.a.a) ile birlikte yedi yıl ibadette bulundum!"* [3]

Mü'minlerin Emîri'ne ait bu rivâyetlerde "**üç yıl**", "**beş yıl**", "**yedi yıl**" ve hatta "**dokuz yıl**" gibi görünürde birbirini tutmayan rakamlar var. Ya burada râvîlerin hâfızasından veya istinsahtan kaynaklanan hatalar var, ya da her birinin diğerleriyle çelişmeyen bir açıklaması var. Bu farklılıklar râvîlerden veya istinsahtan kaynaklanmıyorsa; bu sözlerin değişik zamanlarda değişik maksatlarla söylendikleri varsayılarak, araları şöyle bulunabilir:

"**üç yıl**"dan kasıt, vahyin başlangıcından, davetin açıkça ifa edildiği ana kadar geçen süre olmalı. Bu sürenin 3 yıl olduğu malum.[4]

"**beş yıl**"dan maksat ta, ilk vahiyden hemen sonra vahyin kesintiye uğradığı 2 yıllık[5] fetret dönemiyle, yukarıdaki 3 yıllık gizli davetin toplamı olabilir.

"**yedi yıl**" ise, Peygamberimizin (s.a.a) Mekke dönemi şayet 13 yıl sürmüşse[6], davetin açıktan yapılmaya başlandığı andan, namazın herkese

---

1- Ahmed (*el-Fedâil*'de) rivâyet ediyor. bk. el-Emînî, III, 223

2- İbn Abdilberr, III, 31; el-Halebî, I, 306

3- et-Taberânî (*el-Evsat*); Hâkim, III, 112; İbn'ül-Esîr, III, 283 = ez-Zehebî, senette yer alan Eclah ile **Şuayb b. Safvân** yüzünden hadisimizi zayıf saymakta! Oysa Eclah'ın siqa ve sadûq birisi olduğunu 7. nolu hadisimizin durumunda gördük.

Şuayb'a gelince; o da Ahmed ile İbn Hıbbân tarafından siqa sayılan makbul bir râvî. Üstelik Müslim'in râvîlerinden. (ez-Zehebî, II, 276; İbn Hacer, *et-Tehzîb*: II, 503~504, *et-Taqrîb*: I, 339)

Sonuçta **hadisimizin isnâdı** zayıf değil, **en azından hasen, hatta sahihtir**.

4- İbn Sa'd, I, 199, 216; et-Taberî, I, 541, 543; el-Halebî, I, 319; Dahlân, I, 192

5- el-Emînî, III, 241. Hatta ulemanın çoğu bu sürenin 3 yıl olduğu kanaatinde. bk. Davudoğlu, *Müslim Şerhi*: II, 86

6- İbn Sa'd, I, 225; Buhârî: menâqıb, 87; Müslim: fedâil, 116-118; et-Taberî, I, 572-573; Hâkim, II, 243, III, 2

farz kılındığı Mirac olayına kadar geçen 7 yıl olmalı. Çünkü Mirac en kuvvetli görüşe göre hicretten 1 yıl önce vuku bulmuştur.(1) Baştaki 5 yılı çıkarırsanız geriye 7 yıl kalır.

"**dokuz yıl**"a gelince, bunun farklı noktalama ve okuyuştan kaynaklandığını sanıyoruz. Zira Arapça'da "yedi" rakamıyla "dokuz" rakamının noktasız yazımları hemen hemen aynıdır. Dolayısıyla noktalamada hata yapılmış olabilir. (Allah bilir.)

Burada şu uyarıyı yapmakta fayda var: Vahyin başlangıcından Mirac'a kadar geçen süre içinde, müslümanlar namazla sorumlu değillerdi. Görevleri, bütün sahte tanrıları, tâğûtları reddedip, yalnız Allah'ın otorite ve rububiyyetini kabul etmek idi. Durum böyle olunca, İmam Ali'nin (a.s) Peygamber Efendimizin (s.a.a) yanı sıra, yıllarca namaz kılmış olması garipsenmemeli. Küçüklüğünden itibaren amcasının oğlunun terbiyesiyle yetişen bir Ali'ye bu çok görülmemeli! Zaten kitaplarımızda, o ikisinin gizlice, beraberce namaz kıldıklarına dair pekçok rivâyet var.

Konuyla ilgili rivâyetlerin arasını bulmak varken, Şamlı ez-Zehebî'nin, İmam Ali'den (a.s) gelen altıncı hadis hakkında: "Bu batıl / asılsızdır! Çünkü Peygamber'e (s.a.a) ilk vahiy geldikten sonra, biri diğerinden birkaç saat önce ya da sonra, Hadîce, Ebûbekr ve Bilâl de Ali ile birlikte iman ettiler!!!"(2)

Sanki onlar kuyruk olup İslâm'a girerlerken yanlarındaymış gibi kesin bir dil kullanan ez-Zehebî, -aynı zamanda tarihçi olmasına rağmen- ya tarih bilmiyor; ya da taassup gözlerini öylesine perdelemiş ki, ağzından çıkanı kulağı duymuyor!

Sormak gerekir ez-Zehebî'ye: Hadîce ile Ebûbekr şöyle dursun, o saatte Bilâl'in ne işi var orada? Bilâl İslâm'a girdiği günlerde işkencelere maruz kalmadı mı? Ve bütün bunlar İslâm'a davetin açıktan yapıldığı günlerde olmadı mı?... ez-Zehebî bütün bu vb. soruları elbette görmezden gelebilir; zira o, ne de olsa Şamlıdır!

1- İbn Sa'd, I, 213-214; el-Halebî, I, 405; Dahlân, I, 290

2- *Telhîs'ul-Müstedrek*: III, 112

7. *"Allahım! Senin peygamberin hâricinde, bu ümmetten sana benden önce ibadette bulunan bir kul tanımıyorum."*

Sonra şöyle devam etti: *"Hiç kuşkusuz, ben, insanlar namaza başlamadan önce namaz kıldım!"*[1]

8. Osman b. Affân'ın halîfe seçildiği gün, İmam ile onlar arasında şu konuşma geçti:

İmam: *İçinizde tevhidi benden önce kabul eden var mı!?*

Onlar: Hayır!

İmam: *Pekiyi, içinizde benim dışımda iki kıbleye doğru namaz kılmış birisi var mı!?*

Onlar: Hayır!...[2]

9. *"En büyük sıddîq benim! Ebûbekr'den önce iman ettim, ondan önce İslâm'ı yaşadım."*[3]

10. *"En büyük sıddîq benim. İlk fârûq da benim! İslâm'ı Ebûbekr'den önce kabul ettim, namazı da ondan önce kıldım."*[4]

11. Hz. İmam Sıffîn günü herkesi etrafına toplayarak şöyle buyurdu:

> "Biliyor musunuz! Allah (c) kitabında önce iman edeni geride kalandan üstün tutuyor. Bu ümmet içerisinde, Allah ve Rasûlü'ne benden önce koşan hiçbir fert yok!"
>
> Bunun üzerine oradakiler: "Evet, biliyoruz." dediler.[5]

1- Ebû Dâvûd et-Tayâlisî, Ahmed, Ebû Ya'lâ, el-Bezzâr ve Taberânî rivâyet ediyor. el-Heysemî (IX, 125) "**İsnâdı hasendir**" diyor. bk. el-Emînî, III, 222

2- İbn Ebî Hayseme sahih isnatla rivâyet ediyor. (Senette Ma'rûf b. Harrabûz ile Ziyâd b. Münzir, kezâ Ziyâd ile Saîd b. Muhammed arasında yer alan [**an**] harfleri, doğrusu [**ve**] olacak.) Ayr. bk. el-Harezmî, 314; el-Uqaylî; el-Emînî, I, 159-161

3- Buhârî (*el-Kebîr*'de), İbn Ebî Hayseme, ed-Devlâbî (*el-Künâ*'da), İbn Adiy, el-Uqaylî, İbn Eyyûb vb. rivâyet ediyor. Ayr. bk. ez-Zehebî, II, 212; İbn Ebil-Hadîd, XIII, 228; İbn Hacer, *et-Tehzîb*: II, 411; el-Emînî, II, 314

4- İbn Quteybe, *el-Meârif*: s. 169; İbn Ebil-Hadîd, I, 30, IV, 122

5- Süleym b. Qays el-Hilâlî rivâyet ediyor. bk. el-Emînî, I, 195~196

Bunlar da İmam'dan bize ulaşanlar.[1] Şimdi de sahâbe ve tâbiînden olanların sözlerine bir göz atalım:

1. Zeyd b. Erqam: 2, 3 ve 4 nolu hadislerimize bakınız.

2. Afîf el-Kindî: 5 nolu hadisimize bakın.

3. Abdullâh b. Mes'ûd: 5 nolu hadisimizin durumuna bknz.

4. Büreyde el-Eslemî: ″Allah'ın Rasûlü'ne (s.a.a) Pazartesi günü peygamberlik verildi, Ali ise Salı günü namaza durdu."[2]

5. Enes b. Mâlik: ″Allah'ın Elçisi (s.a.a) Pazartesi günü peygamber oldu, Ali de Salı günü İslâm'ı kabul etti."[3]

6. Abdullâh b. Abbâs: 23. hadisimize bk. Ayrıca diyor ki:

> "Namaz kılan ilk kişi Ali'dir."[4]
>
> "İslâm'ı kabul eden ilk kişi Ali'dir."[5]
>
> "Ali'de, bir başkasında bulunmayan dört özellik var: a)Arap olsun olmasın, Peygamber (s.a.a) ile birlikte namaz kılanların ilkidir. b) Bütün savaşlarda Rasûlüllâh'ın (s.a.a) sancağı onun elindeydi. c) Uhud'da

---

1- Ayr. bk. Şerîf Radıy, *Nehc'ül-Belâğa*: I, 84, 101, 115, II, 19 (36, 56, 68 ve 127. hutbeler = İbn Ebil-Hadîd, II, 284, IV, 54, VI, 127, VIII, 263); el-Emînî, III, 222 vd.

2- İbn Ebî Âsım ile Hâkim (III, 112) rivâyet ediyor. Hâkim "**İsnâdı sahih bir hadis**" diyor, Şamlı ez-Zehebî de aynen onaylıyor.

3- Tirmizî: menâqıb, 20; Hâkim, III, 112; İbn Abdilberr, III, 32

Senedindeki **Ali b. Âbis** ile **Müslim b. Keysân el-Mülâî** dolayısıyla hadisimizi zayıf saymak isteyenler çıkabilir. Ancak tercüme-i halleri incelendiğinde görülür ki, her ikisi de adil ve doğru sözlü. Sadece hâfızaları pek kuvvetli değil. (ez-Zehebî, III, 134-135, IV, 106-107; İbn Hacer, *et-Tehzîb*: IV, 206, V, 412, *et-Taqrîb*: II, 45)

Bu rahatsızlığın nedenleri arasında rivâyet ettikleri hadisler de var! Oysa Hâkim'in Müslim kanalıyla gelen bir hadis için "sahihtir" demesi, Şamlı Zehebî'nin de onaylaması (bk. *el-Müstedrek*: III, 391), bu râvîler kanalıyla gelen hadisimizin aslında zayıf olmadığını gösteriyor. Şu halde **hadisimiz, diğer rivâyetlerle de desteklendiğine göre, en azından hasendir**.

4- Tirmizî: menâqıb, 20; et-Taberî, I, 537; İbn'ül-Esîr, III, 283; İbn Ebil-Hadîd, XIII, 224 = **İsnâdı sahihtir**.

5- İbn Abdilberr, III, 31 = **İsnâdı hasendir**.

Rasûlüllâh'ın (s.a.a) yanında sebat etti. d) Rasûlüllâh'ı (s.a.a) yıkayıp kabrine koyan da odur."[1]

7. Selmân-ı Fârisî: "Bu ümmetten peygamberimizle havuz başında buluşacak ilk kişi, İslâm'ı ilk kabul eden Ali'dir."[2]

8. Câbir b. Abdillâh el-Ensârî: "Peygamber (s.a.a) Pazartesi günü nübüvvetle şereflendi, Salı günü Ali namaza durdu."[3]

9. Sa'd b. Ebî Vaqqâs: Bir gün Ali'ye (a.s) söven birisine şöyle hitap etti:

"Ey adam! Neden Ali'ye sövüyorsun; İslâm'ı ilk kabul eden o değil mi!? Allah'ın Rasûlü (s.a.a) ile birlikte ilk namaz kılan o değil mi!? İnsanlardan dünyaya en değer vermeyen o değil mi!? İnsanlar arasında en fazla ilim sahibi yine o değil mi!?"[4]

10. Amr b. Abese es-Sülemî: Kısaca anlatmak gerekirse, Amr, İslâm'a davetin henüz gizli yapıldığı ilk zamanlarda Mekke'ye uğradığında Peygamber (s.a.a) ile karşılaşıyor ve aralarında bir dizi konuşma geçiyor. Bir yerde:

Amr b. Abese – "Şu an sana tabi olan kim var?"

Nebiy (s.a.a) – *"Bir hür, bir de köle!"* ...[5]

1- Hâkim, III, 111; İbn Abdilberr, III, 27; el-Harezmî, 58 = **İsnâdı hasen bir hadis**.

2- İbn Ebî Şeybe (VI, 371), İbn Ebî Hayseme, Taberânî, İbn Abdilberr (III, 27), İbn'ül-Esîr (*Üsd'ül-Ğâbe*: III, 284) vs. rivâyet ediyor. el-Heysemî (IX, 124) "Râvîleri siqa" diyor. Dolayısıyla **hadisimizin isnâdı sahihtir**. (el-Emînî, III, 227)

3- et-Taberî, I, 537; İbn Ebil-Hadîd, XIII, 229 = Senedinde **Abdullâh b. Muhammed b. Aqîl** var. Hâfızası biraz zayıf, ama sadûq bir râvî. (bk. Hâkim, I, 72; ez-Zehebî, II, 484; İbn Hacer, *et-Tehzîb*: III, 245~247, *et-Taqrîb*: I, 420) Bu türden râvîlerin hadisi hasen sayılır. ez-Zehebî, Hz. Câbir'den onun kanalıyla gelen **Ğadîr-Humm Hadisi** hakkında "Hasen bir hadistir" diyerek (Ğadîr-Humm hadislerine bk.) aynı şeyi ifade etmiş durumda. **O halde hadisimizin isnâdı hasendir**.

4- Hâkim, III, 499-500 = Hâkim "**Buhârî ile Müslim'in şartlarına göre sahihtir.**" diyor, Şamlı ez-Zehebî de aynen onaylıyor.

5- İbn Sa'd, IV, 215-216, VII, 403; Ahmed: IV, 111, 113; Müslim: müsâfirîn, 294; Nesâî: mevâqît, 40; İbn Mâce: iqâmet, 182; et-Taberî, I, 539-540; Hâkim, I, 163-165, III, 65-66, 285, 617; İbn Abdilberr, II, 248, 499; İbn Ebil-Hadîd, XIII, 217

Hadise tamamen önyargısız baktığımızda, "hür" ile "köle"den kasdın Ali ile Zeyd

11. Ebû Râfi' el-Qıbtî: ″Allah'ın Rasûlü (s.a.a) Pazartesi günü sabah vakitleri namaza başladı. O gün akşama doğru Hadîce, ertesi gün de Ali namaza durdu."[1]

Hadisin içinde Hadîce annemize yer verilmesi hatadır. Yukarıda geçen Büreyde, Enes ve Câbir hadislerinde böyle bir şey olmadığı gibi, İmam Ali'den[2] ve hatta Ebû Râfi'den daha sağlam yoldan gelen bir diğer rivâyette[3] de böyle bir şey yok. Ki doğrusu da bu.

Aşağıdaki sahâbîler de aynı kanaatteler:

12. Ebû Zerr el-Ğıfârî [4]

13. Habbâb b. Eret [5]

14. Ebû Saîd el-Hudrî [6]

15. Ebû Eyyûb el-Ensârî [7]

16. Ya'lâ b. Mürra es-Seqafî [8]

17. Miqdâd b. Amr [9]

---

olduğunu rahatlıkla çıkarırız. Zaten ünlü tarihçi el-Ya'qûbî (II, 23~24) de öyle anlamış. Bundan Hadîce annemizin tamamen dışlandığı anlaşılmamalı; çünkü Amr, Peygamber (s.a.a)'e ev halkının dışında kimlerin tabi olduğunu sormuş olabilir.

Durum bu kadar açıkken, çoğu hadisçilerin hadisimizin metninde tahrifler yaparak; "bir hür, bir de köle" kelimelerinin ardından "yani Ebûbekr ile Bilâl" demeleri, bazılarının da "bir hür, bir de köle" kelimelerini tamamen kaldırarak, yerine "Ebûbekr ile Bilâl" koymaları, Hz. Peygamber'in emanetine sadâkat ölçüsünü gösteren çok acı ve ürpertici bir durum!!! (Yukarıdaki hadisleri bir tarayın lütfen.)

1- İbn Ebî Hayseme, Taberânî, Hâkim (III, 182-183), el-Harezmî (s. 57) vb. rivâyet ediyor. bk. İbn Abdilberr, IV, 282-283; es-Süyûtî, II, 227; İbn Ebil-Hadîd, XIII, 229 = Senedinde Muhammed (İbn Ebî Râfi') var. (Kendisi için sh. 35'e bk.)

2- Ebû Ya'lâ rivâyet ediyor. bk. el-Heytemî, *es-Savâiq*: s. 120

3- el-Bezzâr (*el-Müsned*: IX, 321-322) rivâyet ediyor. bk. Nâşir, 25

4- İbn Abdilberr, III, 27; İbn Hacer, *et-Tehzîb*: IV, 202

5- İbn Abdilberr, III, 27; İbn Hacer, *et-Tehzîb*: IV, 202; es-Süyûtî, II, 226

6- İbn Abdilberr, III, 27; İbn Hacer, *et-Tehzîb*: IV, 202; es-Süyûtî, II, 226

7- es-Süyûtî, II, 226

8- Uqaylî rivâyet ediyor. bk. Nâşir, 25

9- İbn Abdilberr, III, 27; İbn Hacer, *et-Tehzîb*: IV, 202; es-Süyûtî, II, 226

18. Mâlik b. Huveyris [1]

19. Huzeyfe b. Yemân [2]

20. Adiy b. Hâtem et-Tâî [3]

21. Ebû Mûsâ el-Eş'arî [4]

22. Abbâs b. Abdilmuttalib [5]

23. Huzeyme b. Sâbit [6]

Tâbiînden "İslâm'ı ilk kabul eden Ali'dir" diyenler:

1. Muhammed b. Hanefiyye [7]

2. Muhammed b. Ka'b el-Quradî [8]

3. Mücâhid b. Cebr [9]

4. Hasen el-Basrî [10]

5. Mâlik b. Hâris el-Eşter [11]

6. Âmir b. Şurahbîl eş-Şa'bî [12]

7. Muhammed b. Münkedir [13]

8. Ebû Hâzim Seleme b. Dinâr [14]

1- İbn Adiy rivâyet ediyor. bk. Nâşir, 24-25

2- İbn Ebil-Hadîd, XIII, 234 = Senedinde **Ebû Qatâde el-Harrânî** var. Sadûq ama hâfıza yönünden zayıf bir râvî. (İbn Sa'd, VII, 486; ez-Zehebî, II, 517-519; İbn Hacer, *et-Tehzîb*: III, 277, *et-Taqrîb*: I, 429) Böyle râvîlerin rivâyetleri diğer sahih rivâyetlere ters düşmedikçe hasen sayılır. **Dolayısıyla hadisin isnâdı hasendir**.

3- et-Taberî, III, 81; İbn Ebil-Hadîd, IV, 21; el-Emînî, III, 229

4- Hâkim, III, 465 = "**İsnâdı sahih**" diyor.

5- el-Harezmî, 40

6- el-Ya'qûbî, II, 179; İbn Ebil-Hadîd, XIII, 231; es-Süyûtî, II, 226

7- İbn Abdilberr, III, 32

8- İbn Ebî Hayseme, İbn Abdilberr, III, 29; İbn'ül-Esîr, III, 284. İsnâdı hasendir.

9- İbn Sa'd (III, 21) ile İbn Ebî Hayseme rivâyet ediyor.

10- İbn Ebil-Hadîd, XIII, 231, 234; Taberânî rivâyet ediyor. **İsnâdı sahihtir**.

11- İbn Ebil-Hadîd, V, 190~191; el-Emînî, III, 229

12- İbn Ebil-Hadîd, XIII, 225, 235

13- et-Taberî, I, 538

14- et-Taberî, I, 538

9. Rabî'a b. Ebî Abdirrahmân [1]

10. Muhammed el-Bâqır (a.s) [2]

"Erkeklerden İslâm'ı ilk kabul eden Ali'dir" diyen tâbiîler:

1. Abdullâh b. Büreyde [3]

2. Qatâde b. Diâme [4]

3. Abdullâh b. Muhammed b. Aqîl [5]

4. Muhammed b. İshâq b. Yesâr [6]

Bütün bu rivâyetler kat'iyyetle ortaya koyuyor ki bu konuda öncülük Mü'minlerin Emîri İmam Ali'ye (a.s) aittir. Bu kadar aşikar bir durum karşısında daha ne söylenebilir ki!

Hâkim en-Nîsâbûrî diyor ki:

> "Tarihçiler arasında, İslâm'ı ilk kabul edenin Ali b. Ebî Tâlib olduğu konusunda ihtilaf olduğunu bilmiyorum."[7]

İbn Abdilberr de "Ebûbekr'in durumu hakkında doğru olan, onun İslâm'ı açıktan ilan edenlerin ilki olduğudur. Mücâhid ve daha başkaları bu kanaattedir."[8] diyerek, erkeklerden İslâm'ı ilk kabul edenin Hz. Ali olduğuna genişçe yer veriyor ve bu konuda müsbet tavrını ortaya koyuyor.

1- et-Taberî, I, 538

2- İbn Ebil-Hadîd, XIII, 235

3- İbn İshâq, *es-Sîra*: 119 = "Erkeklerden İslâm'ı ilk kabul den Ali'dir. Sonra Ebû Zerr, Büreyde ve Ebû Zerr'in amcasının oğlu İslâm'a girmiştir." **İsnâdı sahih bir rivâyet**. Yalnız burada "Büreyde" adının geçmesi apaçık hatadır. Zira Büreyde Ensârdandır ve Medine'de, Bedir savaşından az önce İslâm'a girmiştir.

Bunun doğrusu "Zeyd" olabilir ve bu hatanın istinsahtan kaynaklanmış olması kuvvetle muhtemeldir. Zira Arapça'da "Büreyde" ile "Zeyd" kelimelerinin noktasız yazımları birbirine çok yakındır.

4- İbn Abdilberr, III, 29

5- İbn Abdilberr, III, 29

6- "Allah'ın Rasûlü'ne (s.a.a) ilk tabi olan Hadîce'dir. Erkeklerden Ali, Hadî-ce'nin arkasından İslâm'a girmiştir. Ardından Zeyd, daha sonra da Ebûbekr!" bk. *es-Sîra*: 120; İbn Ebî Hayseme; et-Taberî, I, 540; el-Harezmî, 51; es-Süyûtî, II, 227

7- *Ma'rifetü Ulûm'il-Hadîs*: s. 22

8- *el-İstîâb*: III, 29. Ayrıca bk. es-Süyûtî, II, 227

II. "İslâm'ı İlk Kabul Eden Hz. Ebûbekr'dir" Diyenlerin Delilleri:

Hemen itiraf edelim ki, bu konuda Allah'ın Rasûlü'nden geldiği iddia edilen herhangi bir hadis yok! Birileri bundan pek hoşlanmayacak; ama ne yapalım! Bunda bizim bir suçumuz yok. Hadis kitaplarını, İbn Sa'd, et-Taberî, İbn İshâq, Hâkim, İbn Abdilberr, İbn Ebil-Hadîd, es-Süyûtî vb. alimlerin kitaplarını ve daha nicelerini taramama rağmen öyle bir şey bulamadım. Doğrusunu söylemek gerekirse: Yok ki bulunsun! Ancak bu konuda kendine yaslanılan, bir bakıma Allah'ın Rasûlü'ne (s.a.a) ait bir hadis var: O da az yukarıda (sh. 41) sözü edilen Amr b. Abese hadisi.

Amr b. Abese hadisi: Bu hadis "İslâm'ı ilk kabul eden Hz. Ebûbekr'dir" diyenlerin en güçlü delili. Onlar hadiste geçen *"bir hür, bir de köle"*den kastın "Ebûbekr ile Bilâl" olduğunu belirten rivâyet(!)lere dayanıyorlar. Oysa durumun onların sandığı gibi olmadığını daha önce görmüş; hür ile köleden kasdın Ali ile Zeyd olduğunu ispatlamıştık. Özellikle Afîf el-Kindî ile İbn Mes'ûd hadisleri[1] bunu ispatlayan en büyük delillerden.

Birincisi, "Ebûbekr ile Bilâl" isimlerinin geçtiği rivâyetlerin apaçık tahrif edildiğini; bunların bazı işgüzarlara ait yorumlar olduğunu orada gördük. Zaten bu tür rivâyetlere dikkat edersek "yani Ebûbekr ile Bilâl" ifadelerinin Allah'ın Rasûlü'ne (s.a.a) ait olmadığını; bilakis birilerinin yorumu olduğunu anlarız. Bunun altında Ehl-i Beyt'in reisi Hz. Ali'ye olan düşmanlığın ve hazımsızlığın yattığı bir gerçek! Bu düşmanlık ve hazımsızlığı, rivâyetlerle oynayarak gösterenler ise ya Süleym b. Âmir ve Damra b. Habîb gibi "Hıms"lı, Ebû Talha Nuaym b. Ziyâd ve Ebû Ammâr Şeddâd b. Abdillâh gibi "Şam"lı râvîler, ya da bazı iş bitirici müelliflerdir! Sözgelimi Tâifli siqa râvîlerden Ya'lâ b. Atâ el-Âmirî'nin rivâyetinde bu tahrifler yok![2]

İkincisi, Amr b. Abese hadisinin bu şekilde anlaşılması, yukarıdaki, İslâm'ı ilk kabul edenin Hz. Ali olduğuna dair pekçok sahih rivâyete ters düşüyor.

1- 5 nolu hadisimize ve durumuna bk.

2- bk. İbn Ebil-Hadîd, XIII, 217

Üçüncüsü, Amr b. Abese'nin, "İslâm'ı ilk kabul edenlerin üçüncüsü ya da dördüncüsüyüm." dediği malum.[1] O halde böyle bir yorumu hadisimizin baş râvîsi Amr'ın kabul etmesi de mümkün değil! Çünkü Ebûbekr ile Bilâl ilk iki kişi olunca, Amr da üçüncü ya da dördüncü sırada İslâm'ı kabul edince Ali'yi nereye koyacağız!? Ya Hadîce annemizi, Zeyd b. Hârise'yi nereye yerleştireceğiz!? Birilerinin hatırına ama tarihi gerçeklere rağmen "Siz şöyle geri durun; ön taraf tutuldu!" mu diyeceğiz? Allah aşkına, bütün bunlara ne hacet!

Dördüncüsü, tarihi gerçeklere aykırı. Birazdan Ebûbekr'den önce kimlerin İslâm'a girdiğini görünce sizler de şaşırıp kalacaksınız.

Beşincisi, böyle bir yorum, Ehlisünnet ulemasının bizzat kendi görüşlerine de aykırı. Çünkü onlar, -birazdan da göreceğimiz gibi- İslâm'ı ilk kabul edenin Hz. Hadîce annemiz olduğu konusunda "ittifak!"tan bahsediyorlar.

Kısacası bu konuda Amr b. Abese hadisine yaslanmaları mümkün değil! Gelelim "İslâm'ı ilk kabul eden Hz. Ebûbekr'dir!" dediği iddia edilen sahâbe ve tâbiînin isimlerine:

1. Hz. Ebûbekr: ″İslâm'ı kabul edenlerin ilki ben değil miyim?"[2]

"Hilâfete ben daha lâyığım; ilk namaz kılan ben değil miyim?"[3]

1- İbn Sa'd, IV, 215; et-Taberî, I, 540; Hâkim, III, 617; İbn Hacer, *el-İsâbe*: III, 6

2- Tirmizî (menâqıb, 16) Ebû Saîd el-Hudrî'den Ebû Nadra aracılığıyla rivâyet ediyor ve hemen ardından, Ebûbekr'in bu sözünü nakledenin Ebû Saîd değil, Ebû Nadra olduğuna dair rivâyetlerin de bulunduğunu ve o rivâyetlerin daha doğru olduğunu belirtiyor. Bu durumda rivâyetin senedinde kopukluk var demektir.

3- Ebû Hüreyre'den rivâyet ediliyor. (bk. İbn Sa'd, III, 182; İbn Ebil-Hadîd, XIII, 216)

Rivâyetin Ebû Hüreyre kaynaklı olması bile asılsızlığına delildir. Bizim onunla ilgili hazır bir çalışmamız var: *"Sahâbenin Adâleti ve Ebû Hüreyre"*. Bu çalışmayı okuyanlar görecektir ki, Ehlisünnet ulemasının kabul ettiği tarihi gerçeklere göre de; Ebû Hüreyre'nin rivâyetlerine güvenilemez! Ama ne gariptir ki "sahâbenin tamamı adildir!!" gibi; Kur'ân'a, sünnete, akla ve bilinen sahâbe tarihine tamamen aykırı bir peşin hükmün kurbanı olmuşlar ve onun rivâyetlerine bol bol yer vermişlerdir.

Ayrıca Ebû Hüreyre ile kendisinden rivâyette bulunan "Saîd b. İyâs el-Cürayrî" arasında senet kopukluğu var. Hadisin zayıflığına bu bile yeter.

Birazdan da göreceğiniz gibi, bu tür rivâyetlere "kafaları kuma sokulu" olanların dışında kimse itibar etmez. Bunlar hem Ali (a.s) ile ilgili bir sürü rivâyete ters, hem de tarihi gerçeklere aykırı!

"Seqîfe" toplantısını hatırlamaya çalışalım: Şayet İslâm'ı ilk kabul eden Ebûbekr ise neden bunu o gün söylemedi? Hilâfete herkesten daha layıksa, o gün neden Ömer ile Ebû Ubeyde'nin ellerini tutarak: "Bunlardan birine biat edin!"[1] dedi? Bunun bir mantığı var mı sizce? Halîfe olunca da neden "Sizin en hayırlınız olmadığım halde başınıza getirildim!"[2] deme ihtiyacını hissetti?

Şu halde Hz. Ebûbekr'e izafe edilen o sözlerin aslı esası yok!

2. İmam Ali (a.s): Ebûbekr'in vefatı üzerine başına gelerek şöyle dediği rivâyet ediliyor:

> "Allah rahmet etsin sana! İslâm'ı ilk kabul eden kişiydin!"[3]

3. Abdullâh b. Abbâs: Kendisine İslâm'a girenlerin ilkinin kim olduğu sorulduğunda "Sen Hassân b. Sâbit'in şiirlerini duymadın mı!?" diyerek, Hassân'ın "Allah'ın Rasûlü'nü (s.a.a) ilk tasdik edenin Ebûbekr olduğu"na dair bir beytini okuduğu rivâyet ediliyor.[4]

1- Abdullâh b. Abbâs ile Hz. Âişe'den rivâyet ediliyor. bk. Buhârî: menâqıb, 34, muhâribîn, 17; İbn Sa'd, II, 269; Ahmed: I, 56; et-Taberî, II, 243

2- İbn Sa'd, III, 182-183; et-Taberî, II, 237-238; İbn Ebil-Hadîd, VI, 20. **İsnâdı sahihtir**. İbn Hazm bile bu rivâyetin sahih olduğunu söylüyor. bk. *el-Fisal*: IV, 133-134

3- İbn Mâce "*Tefsîr*"inde, Ebû Zekeriyyâ "*Tabaqâtü Ehl'il-Mavsıl / Musul*" adlı kitabında rivâyet ediyor. bk. İbn Abdilberr, I, 69; İbn Ebil-Hadîd, XIII, 218; İbn Hacer, *el-İsâbe*: I, 48

Rivâyetin senedinde **Ömer b. İbrâhîm el-Hâşimî** var: İttifakla çok zayıf, hatta hadis uydurduğu iddia edilen bir râvî. (ez-Zehebî, III, 179-180) Bu sözleri Ali'den nakleden sahâbî ise Üseyd b. Safvân! Sahâbe arasında bu isimde birisine başka rivâyetlerde rastlamak mümkün değil. Yani Üseyd'in varlığı sadece bu rivâyete dayanıyor. O halde hem bu rivâyeti, hem de Üseyd adlı bu hayali kişiyi uyduran Ömer b. İbrâhîm el-Hâşimî'dir.

4- İbn Ebî Şeybe, VII, 14; Hâkim, III, 64; et-Taberî, I, 539; İbn Abdilberr, II, 244; İbn Ebil-Hadîd, XIII, 217

Hâkim'in senedinde **Halil b. Zekeriyyâ** var ki ittifakla yalancı birisi! (bk. ez-Zehebî, I, 667; İbn Hacer, *et-Tehzîb*: II, 102~103, *et-Taqrîb*: I, 224) İbn Ebî Şeybe ile İbn

Bu da başta İbn Abbâs'tan sahih yollarla gelen rivâyetlere, sonra yukarıda geçen bir sürü hadise ve tarihi gerçeklere aykırı. İmam Ali'nin yanı sıra Abdullâh b. Abbâs'ın da bu işe karıştırılmış olması cidden hayret verici bir durum!

4. Hassân b. Sâbit: Konuya ilişkin bir şiirinin olduğu sadece Abdullâh b. Abbâs rivâyetiyle sabit. O da az yukarıda geçti.

5. Esmâ bt. Ebîbekr [1]

6. Ebû Ervâ ed-Devsî [2]

7. İbrâhîm en-Neha'î [3]

8. Âmir b. Şurahbîl / Şerâhîl eş-Şa'bî [4]

9. Ebû Seleme b. Abdirrahmân b. Avf [5]

Abdilberr'in isnâdında aynı kişi gizlenip, onun yerine "bir şeyh / râvî" denmiş! et-Taberî'ninkinde **Abdurrahmân b. Mağrâ** var ki zayıf sayılıyor. (ez-Zehebî, II, 592) Hepsinden öte, rivâyetin senedinde, büyük oranda hâfıza zayıflığına sahip **Mücâlid b. Saîd** adlı bir râvî daha var. Ahmed, İbn Ma'în, Yahyâ el-Qattân, Buhârî, Abdurrahmân b. Mehdi -ki özellikle eş-Şa'bî'den yaptığı rivâyetleri kabul etmiyor ve bu rivâyet de ondan geliyor!-, Müellifimiz ve İbn Sa'd Mücâlid'i zayıf sayıyor. (İbn Sa'd, VI, 349; ez-Zehebî, III, 438; İbn Hacer, *et-Tehzîb*: V, 349)
Kısacası bu rivâyet tamamen zayıf ve çürük!

1- İbn Sa'd, III, 172 = Senedinde el-Vâqıdî'nin dışında, **Mûsâ b. Muhammed b. İbrâhîm el-Hârisi** adlı çok zayıf bir râvî var. (ez-Zehebî, IV, 218; İbn Hacer, *et-Tehzîb*: V, 560~561, *et-Taqrîb*: II, 292) Dolayısıyla rivâyetin isnâdı çok zayıf.

2- İbn Sa'd, III, 171. **Ebû Ervâ**, Osman b. Affân tarafını tutan bir sahâbî. (İbn Sa'd, IV, 341; İbn Abdilberr, IV, 10; İbn Hacer, *el-İsâbe*: IV, 5) Ebû Hüreyre'nin kabilesinden. Senedinde yine el-Vâqıdî'nin dışında, **Sâlih b. Muhammed b. Zâide** var: Çok zayıf birisi. Ayrıca Ebûbekr b. Abdillâh b. Ebî Sebra adlı birisi de var ki o da çok zayıf, hatta hadis uydurduğu bile söyleniyor. (Sırasıyla bk. ez-Zehebî, II, 299, IV, 497; İbn Hacer, *et-Tehzîb*: II, 533, VI, 294~295, *et-Taqrîb*: I, 346, II, 405) Dolayısıyla senedi tek kelimeyle berbat!

3- İbn Ebî Şeybe, VII, 12; İbn Sa'd, III, 171; Ahmed: IV, 371; Tirmizî: menâqıb, 20; İbn Ebî Hayseme; et-Taberî, I, 540; İbn Abdilberr, II, 245; İbn Ebil-Hadîd, XIII, 217 = İsnâdı Buhârî ile Müslim'in şartlarına göre sahihtir.

4- es-Süyûtî, II, 225; Şerafuddîn, *el-Murâcaât*: 88 (43. sh. 12 nolu dipnotla krş.)

5- İbn Sa'd, III, 171 = Senedinde el-Vâqıdî'nin dışında, el-Vâqıdî'nin üstadı **Abdülmelik b. Süleymân** var; meçhul birisi. **Ebün-Nadr Sâlim b. Ebî Ümeyye** Ebûbekr'in kabilesinden! Ebû Seleme'nin kendisi ise Ehl-i Beyt'e karşı olumsuz yaklaşımıyla biliniyor! Böyle bir rivâyete güvenmek ise imkansız.

10. Talha b. Abdillâh et-Teymî el-Bekrî [1]

11. İbrâhîm b. Muhammed b. Talha et-Teymî [2]

"İslâm'ı ilk kabul eden Hz. Ebûbekr'dir" diyen, hepsini bir yerde bir arada kolaylıkla bulamayacağınız kişilerin isim listesi bundan ibaret. Bunlardan bir İbrâhîm en-Neha'î'nin, bir de -şayet el-Vâqıdî'ye bir şey demezsek- Talha'nın isnâdına güvenilebilir! Bunların her ikisi de tâbiînden. Bunların dışında kalanların rivâyetleri ise tamamen çürük!

Evet, bu gerçekler bazılarını hakikaten üzebilir. Aşağıdakiler ise, sanırım o bazılarının üzüntüsünü daha da artıracak!

Hz. Ebûbekr'den önce İslâm'ı kabul edenler:

Kaynakları inceleyen bir araştırmacının, Hz. Ebûbekr'den önce pekçok kişinin İslâm'ı kabul ettiğini görmemesi mümkün değil! Bunun için önce bazı ilim adamlarının sözlerine bakalım:

Abdullâh b. Büreyde: Kendisi tâbiînden ve Buhârî ile Müslim'in ortak çok siqa râvîlerinden.[3] "İslâm'ı ilk kabul eden İmam Ali'dir" diyen Büreyde el-Eslemî'nin oğlu. Sözü daha önce geçti. [4]

Muhammed b. İshâq: Meşhur tarihçi. Siqa ve sadûq birisi, üstelik Müslim'in râvîlerinden.[5] Sözü daha önce geçti. [6]

İbn Abdilberr: Mâlikî fukahasından. Aynı zamanda hadisçi ve tarihçi. Kendisinin gayet güvenilir ve eserlerinin kaynak olduğunda kimsenin kuşkusu yok.[7]

1- İbn Sa'd, III, 171 = Senedindeki el-Vâqıdî'yi saymazsak, Mansûr b. Seleme dolayısıyla isnâdı hasen denebilir. Ancak el-Vâqıdî ile birlikte bunu söylemek zor. Üstelik bütün râvîleri Ebûbekr'in kabilesinden!

2- İbn Sa'd, III, 171 = Senedinde Mûsâ el-Hârisi var ki durumu az yukarıda, bir önceki sayfada geçti. O halde isnâdı çok zayıf!

3- İbn Sa'd, VII, 321; ez-Zehebî, II, 396; İbn Hacer, *et-Taqrîb*: I, 383

4- 44. sh. 3 nolu dipnota bk.

5- İbn Sa'd, VII, 321; ez-Zehebî, III, 468; İbn Hacer, *et-Taqrîb*: II, 153

6- 44. sh. 6 nolu dipnota bk.

7- İbn Abdilberr (III, 29) İslâm'ı ilk kabul edenin Hz. Hadîce olduğunu söylüyor.

İbn Ebil-Hadîd: Mutezile ulemasının "nassçı" ekolünün[1] en ileri gelenlerinden. Genelde tarafsızlığıyla bilinen, yer yer taraflar arasında insaflıca hakemlikler yapan ender bulunur araştırmacı ve tarihçilerden. "*Nehc'ül-Belâğa*" üzerine yazdığı 20 ciltlik şerhiyle ünlüdür ve bu eseri çok değerli tarih kaynakları arasında yer alır.

İbn Ebil-Hadîd, mutezilenin aşırı akılcı kesiminin öncülerinden olan el-Câhız'ın "Ebûbekr'in İslâm'ı ilk kabul eden kişi olduğuna dair" sözlerini aktardıktan sonra şöyle devam ediyor:

"Biz şimdiye kadar böyle bir iddiada bulunan hiç kimseyi tanımıyoruz! Kaldı ki hadisçilerin çoğu, Ebûbekr'in pekçok kişiden sonra İslâm'ı kabul ettiğini söylüyorlar. Ali b. Ebî Tâlib, kardeşi Ca'fer, Zeyd b. Hârise, Ebû Zerr el-Ğıfârî, Amr b. Abese, Hâlid b. Saîd b. As ve Habbâb b. Eret bunlardan sadece bazıları. Sahih rivâyetler ve kuvvetli, sağlam deliller üzerinde düşünürsek, hepsinin, İslâm'ı ilk kabul eden kişinin Ali b. Ebî Tâlib olduğuna tanıklık ettiğini görürüz."[2]

Bu isimlere Zübeyr b. Avvâm ile Sa'd b. Ebî Vaqqâs'ı da katmak gerekiyor.

Gerçekten de Ebû Zerr el-Ğıfârî[3], Hâlid b. Saîd b. As[4], Amr b. Abese[5], Zübeyr b. Avvâm[6], Sa'd b. Ebî Vaqqâs[7] ve Ebû Zerr'in bir am-

---

1- Mu'tezile'nin başlıca iki ekolü var: "**Nassçı**" ve "**Akılcı**" ekol. Nassçı ekol, adı üzerinde, nasslara birinci planda yer veren, ama bu arada aklı da hiçbir zaman ihmal etmeyen ekoldür. Akılcı ekol ise, aklı birinci plana alıp nassları ikinci plana iten; akıllarının almadığı açık nassları bile daima te'vil eden ekoldür.

Qâdî Abdülcebbâr, Ebül-Huseyn el-Basrî, Ebû Ca'fer el-İskâfî ve sözünü ettiğimiz İbn Ebil-Hadîd birinci, Ebû Osman el-Câhız ile İbrâhîm en-Nazzâm ise ikinci ekolün önde gelenlerinden.

2- *Şerhu Nehc'il-Belâğa*: XIII, 224

3- İbn Sa'd, IV, 224; et-Taberî, I, 541; Hâkim, III, 341; İbn Abdilberr, IV, 62; İbn'ül-Esîr, I, 343; el-Aynî, *el-Umde*: I, 234

4- İbn Sa'd, IV, 95; et-Taberî, I, 541; Hâkim, III, 248, 249; İbn Abdilberr, I, 399; İbn'ül-Esîr, II, 87; el-Aynî, *el-Umde*: XI, 106; İbn Hacer, *el-İsâbe*: I, 406

5- İbn Sa'd, IV, 215; İbn Ebî Hayseme; et-Taberî, I, 541; İbn Abdilberr, II, 499; İbn'ül-Esîr, III, 389; İbn Hacer, *el-İsâbe*: III, 6 (Ayrıca 41. sh. de bk.)

6- İbn Sa'd, III, 102; et-Taberî, I, 541; İbn'ül-Esîr, II, 209; el-Aynî, II, 112

7- İbn Sa'd, III, 139; Buhârî: menâqıb, 43, 90; Hâkim, III, 498; el-Aynî, I, 219

casının oğlunun[1] üçüncü ya da dördüncü sırada İslâm'ı kabul ettiklerini belirten rivâyetler var. Bu arada, Habbâb b. Eret[2] ile Abdullâh b. Mes'ûd'un[3] da İslâm'a girenlerin "altıncısı" oldukları, gelen rivâyetler arasında. Hatta Zübeyr'in İmam Ali (a.s) ile aynı yılda İslâm'ı kabul ettikleri bile söyleniyor.[4]

Buna göre **Ebûbekr'den önce İslâm'ı kabul edenler şunlar:**

1. Ali b. Ebî Tâlib (a.s)

2. Hadîce annemiz

3. Zeyd b. Hârise

4. Ebû Zerr el-Ğıfârî

5. Ebû Zerr'in bir amcasının oğlu

6. Ca'fer b. Ebî Tâlib

7. Amr b. Abese

8. Hâlid b. Saîd b. Âs

9. Habbâb b. Eret

10. Zübeyr b. Avvâm

11. Sa'd b. Ebî Vaqqâs

12. Abdullâh b. Mes'ûd

Sa'd b. Ebî Vaqqâs: İbn Cerîr et-Taberî'nin Sa'd'dan yaptığı rivâyet ise daha bir ilginç! Bu rivâyete göre Muhammed b. Sa'd, babası Sa'd'a "Sizlerden İslâm'ı ilk kabul eden Ebûbekr miydi?" sorusunu yöneltiyor ve ondan şu cevabı alıyor: *"Hayır! Ondan önce kuşkusuz 50'den fazla kişi İslâm'ı kabul etmişti!"*[5]

1- 44. sh. 3 nolu dipnota bk.

2- İbn Ebî Şeybe, VII, 13; Hâkim, III, 382; İbn'ül-Esîr, II, 103

3- Taberânî, Hâkim, III, 313; İbn'ül-Esîr, III, 74

4- İbn Abdilberr, I, 580

5- et-Taberî, *et-Târîh*: I, 540; el-Emînî, III, 240, 243, VII, 324

Senedinde bulunan **Kinâne b. Cebele** dolayısıyla (bk. ez-Zehebî, III, 415) isnâdı hasen bir rivâyet.

İşte size tarihî gerçekler! Buna göre Hz. Ebûbekr, birinci sırada olması şöyle dursun; en azından 12 kişiden sonra İslâm'ı kabul etmiş demektir.(1)

Bütün bu tarihi / ilmî gerçeklere rağmen, sadece İbrâhîm en-Neha'î ile Ebûbekr'in torunlarından Talha b. Abdillâh'ın delilden yoksun görüşlerine dayanarak "İslâm'ı ilk kabul eden kişi Hz. Ebûbekr'dir!" demek, bilmem, insaf, adâlet ve ilmî yaklaşımla bağdaşır mı!? Olanca sahih ve güvenilir rivâyetleri / tarihi gerçekleri kenara iterek illâki "Ebûbekr'dir" demenin gereği ne?

"Müslümanım" diyen herkes başını iki elinin arasına alarak düşünmeli; Ehlisünnet ulemasının kabul-redd kriterlerine uygun bu rivâyetler ışığında kararını vermeli...

III. "İslâm'ı İlk Kabul Eden Hz. Hadîce Annemizdir" Diyenlerin Delilleri:

Bu konuda da Peygamber (s.a.a) Efendimize ait bir rivâyet yok! Gelelim sahâbe ve tâbiînden bu görüşte olanlara:

1. Abdullâh b. Abbâs: "Ali, Hadîce'den sonra İslâm'ı ilk kabul eden kişidir."(2)

Hadis [İbn Abbâs → Amr b. Meymûn → Ebû Belc → Ebû Avâne → …] kanalıyla geliyor. Oysa [... Ebû Belc → Şu'be b. Haccâc → …] kanalıyla gelen rivâyette "Hadîce'den sonra" kaydı yok!(3) Yani fazlalık Ebû Avâne'nin rivâyetinde bulunuyor. Ebû Avâne ile Şu'be'nin her ikisi de siqa ve sadûq birer râvî. Ancak Ebû Avâne'nin hâfızasıyla Şu'be'nin hâfızasını karşılaştırırsanız, Şu'beninkinin daha sağlam ve daha kusursuz olduğunu görürsünüz. Zaten Ebû Avâne'nin arada bir hatalar yaptığı söyleniyor.(4)

1- Bu konuda el-Ya'qûbî'nin ilginç yaklaşımı için bakınız. *et-Târîh*: II, 23

2- 23 nolu hadisimize bk.

3- 40. sh. 4 nolu dipnota bk.

4- **Şu'be** için bak. İbn Sa'd, VII, 280; İbn Hacer, *et-Tehzîb*: II, 494~498, *et-Taqrîb*: I, 338; Bedrüddîn el-Aynî, I, 147

Ebû Avâne Vaddâh için bak. İbn Sa'd, VII, 287; ez-Zehebî, IV, 334; İbn Hacer, *et-Tehzîb*: VI, 74~76, *et-Taqrîb*: II, 337; el-Aynî, I, 79

Demek ki, o fazlalık asıl rivâyette yok; metne yanlışlıkla girmiş! Sebebi belki Ebû Avâne'nin ezber hatası olabilir. Hulâsa, rivâyetin doğrusu Şu'be kanalıyla gelendir.

2. Hz. Âişe: "İslâm'ı ilk kabul eden Hadîce'dir."[1]

Rivâyet el-Vâqıdî kanalıyla, [Âişe → Urve b. Zübeyr → İbn Şihâb ez-Zührî → …] yoluyla geliyor. el-Vâqıdî şöyle dursun, Urve ile İbn Şihâb bizce sabıkalı râvîler![2] Onların Ehl-i Beyt aleyhine hadis rivâyet etme-

---

1- İbn Sa'd, VIII, 17

2- **Urve b. Zübeyr** ile **İbn Şihâb ez-Zührî**, Buhârî ile Müslim başta olmak üzere hemen herkesin siqa sayıp hadislerine yer verdiği râvîlerden. Ancak gerek Urve ve gerekse ez-Zührî'nin, aklı başında herkesin duyar duymaz reddedeceği pekçok sabıkaları var.

Urve ile ez-Zührî, her fırsatta bir araya gelip Hz. İmam'a sataşan ve ona olan düşmanlıklarını açığa vuran iki kafadar! Bu konuda güvenilir yollarla gelen pek çok rivâyet var. Özellikle Urve'nin oğlu Yahyâ, Ali'ye ait güzel sıfatların, babası tarafından alay/eleştiri konusu yapılması karşısında hayretini gizleyemiyor! (İbn Ebil-Hadîd, IV, 102) Mutezile ulemasının ileri gelenlerinden Ebû Ca'fer el-İskâfî, Urve'yi, Muâviye'nin hadis uydurmak için tuttuğu kişiler arasında sayar! (İbn Ebil-Hadîd, IV, 63. İmam Ali aleyhine uydurduğu iki rivâyet için aynı yere bk.) Abdullâh b. Abbâs da Urve'nin yalancı birisi olduğunu ima edenlerden. (İbn Sa'd, II, 263) Ayrıca hemen herkes Mervân b. Hakem'in ne mal olduğunu çok iyi bilir. İşte bizim(!) Urve, böyle bir yılanı hadis rivâyetinde "adil / siqa" sayıyor! (İbn Abdilberr, III, 428; İbn Hacer, *et-Tehzîb*: V, 384) Artık Urve'nin ne olduğunu siz düşünün!

İbn Şihâb ez-Zührî ise, yukarıdakilere ilaveten, Abdülmelik b. Mervân gibi büyük kan dökücü Emevî sultanlarının meclis arkadaşlarından! (İbn Sa'd, VII, 447 Aynı yerde o ünlü diktatörün hediye(!)lerine mazhar olduğu da kayıtlı.) İbn Sa'd'ın "Buhârî ile Müslim'in şartlarına göre" sahih bir senetle rivâyetine göre, birisi ez-Zührî'ye gelerek, dişleri altın tellerle bağlamanın hükmünü sorar. O da sakıncası yok, der. Bununla kalsa bir sorun yok. Asıl sorun, ez-Zührî'nin bu fetvayı verirken Abdülmelik b. Mervân'ı kaynak göstermesi! ez-Zührî, "Abdülmelik b. Mervân da dişlerini altınla bağlatmıştı!" diyerek, "Sakıncası olsaydı, Abdülmelik yapmazdı!" demek ister. Sadece bir valisinin, yani Haccâc-ı Zâlim'in, genelde sudan sebeplerle, çoğu Ehl-i Beyt taraftarı 100.000'in üzerinde kafa kesmesini onaylayan böyle bir diktatörün uygulamasını delil göstermek hangi insana yakışır!?

Ayrıca ez-Zührî tedlis ile de ünlü birisi. (ez-Zehebî, IV, 40) Yani rivâyet ettiği hadisin başkalarınca güvenilir sayılabilmesi için senet ve metinde oynama yapabiliyor!

leri tabiatları icabı! Hem onlar bu konuda görevli ve ekmeğini yedikleri Ümeyye oğullarına karşı sorumlu!!!

Gelelim Hz. Âişe annemize; kendisi Ahzâb sûresinin 6. âyeti gereği annemiz olur. Bu bakımdan saygımız var ona. Ama o da bir insandır; hatalar yapabilir. Nitekim yapmıştır da! İmam Ali'den -her nedense- pek hoşlanmayan(1) ve kadın olmasına ve Allah(2) ve Rasûlü'nün(3) bütün uya-

---

"***Kitap ve Sünnet Işığında Müt'a Nikâhı***" adlı çalışmamızda, ez-Zührî'nin bu oyunlarına dair pek çok örnek bulabilirsiniz.

Yahyâ b. Maîn bile "O Ümeyye oğullarına çalışırdı!" dedikten (bk. Hâkim, *el-Ma'rife*: 54; İbn Hacer, *et-Tehzîb*: II, 424) sonra, ez-Zührî'ye kim siqa derse desin; bir kıymeti var mı?

1- Ahmed: VI, 34, 228; İbn Sa'd, II, 232; et-Taberî, II, 226; el-Aynî, IV, 368

İsnâdı Buhârî ile Müslim'in şartlarına göre sahih. Ancak ne var ki, Buhârî ile Müslim bu ifadelerin yer aldığı hadisi rivâyet etmiş olmalarına rağmen, her ne hikmetse bu cümleye yer vermiyorlar!!! Anlaşılan o ki; onlar okuyucuların "Hz. Aişe'nin Mü'minlerin Emîri İmam Ali'den nefret ettiği"ni bilip öğrenmelerini istemiyorlar! Bunu sakıncalı(!) görüyorlar. (Ayr. 107 nolu hadisimize de bk.)

2- Allah (c.c.) **"Evlerinizde oturun..."** [Ahzâb: 33] buyurmasına rağmen o bu emri dinlemedi ve Cemel savaşını başlattı. Oysa İbn Sa'd (VIII, 55, 208), Abd b. Humeyd ve İbn el-Münzir'in rivâyetlerine göre, örneğin Sevde annemizden hac ve umre için olsun, dışarı çıkması istendiğinde, o "Haccımı, umremi yaptım, sonra Allah bana evimde kalmamı emretti; hiçbir canlı beni yerimden oynatamaz!" buyurdu. Vefatına kadar da çıkmadı! (el-Cessâs, el-Qurtubî ve es-Süyûtî'nin tefsirlerine bak.)

Emîr'ul-Mü'minîn hazretleri "**Cemel**"cilere karşı Basra'ya doğru hareket ederken, vedalaşmak üzere Ümmü Seleme annemizin yanına uğradığında, annemiz şöyle buyurdu: "Allah'ın muhafaza ve koruması altında yürü! Vallahi sen hak üzeresin; hak seninle beraber. Allah'ın Rasûlü (s.a.a) bize evimizde oturmamızı emretti. Eğer Allah ve Rasûlü'ne (s.a.a) asi olma korkum olmasaydı seninle gelirdim! Vallahi bana göre daha üstün ve benim için canımdan daha değerli birisini, oğlum Ömer'i seninle yolluyorum!" (Hâkim, III, 119 = Hâkim "**Buhârî ile Müslim'in şartlarına göre sahih**" diyor, Şamlı ez-Zehebî de onaylıyor. ayr. bk. et-Taberî, III, 8)

3- Allah'ın Rasûlü (s.a.a) bu konuda Hz. Âişe'yi defalarca uyarmış! Biz bunlardan sadece ikisine yer vereceğiz:

a) Allah'ın Rasûlü (s.a.a) veda haccını yaparken hanımlarına hitaben şöyle buyurdu: **"Bu haccı bitirin, sonra da hasırlarınızın üzerinde oturun!"** (Pekçok sahâbîden sahih yollarla gelen bu hadis için bk. İbn Sa'd, VIII, 55, 208; Ahmed: II, 446, V, 218, 219, VI, 324; Ebû Dâvûd: menâsik, 1; Ebû Ya'lâ; Taberânî; el-Heysemî, III, 214 …)

rılarına rağmen "Cemel" olayında Ali'ye kılıç çeken annemizin "İslâm'ı ilk kabul eden Ali'dir." demesi beklenemez.

3. Ebû Râfi'[1]

4. Urve b. Zübeyr [2]

5. Nâfi' b. Cübeyr b. Mut'im [3]

6. Qatâde el-Basrî [4]

7. İbn Şihâb ez-Zührî [5]

8. Muhammed b. İshâq [6]

"İslâm'ı ilk kabul eden Hz. Hadîce'dir" görüşü bu kişilere ait olsa da bir şey değişmez. Nihayet bir görüştür; huccet değildir. Dolayısıyla kimseyi bağlamaz.

Hz. Hadîce konusunda -büyük ihtimalle- doğru olan şu:

Hadîce annemiz, Peygamber Efendimize ilk vahiy gelir gelmez hemen

---

b) Birgün Allah'ın Rasûlü (s.a.a) hanımlarına dönüp şöyle buyurdu: ***"İçinizden birisine Hav'eb diyarının köpekleri ürecek! Dikkat et ey Âişe; sakın ha o sen olmayasın!!!"*** (Gayet sahih yollarla Âişe ile Ümmü Seleme annelerimizden, İbn Abbâs ve benzerlerinden rivâyet ediliyor. bk. İbn Ebî Şeybe, VII, 536, 538, Ahmed, VI, 52, 97; el-Ya'qûbî, II, 181; Bezzâr, Taberânî, Nuaym b. Hammâd, Hâkim, III, 119, 120; İbn Abdilberr, IV, 361; İbn Hacer, *Feth'ul-Bârî*: XIII, 55; el-Aynî, XII, 189-91; el-Haffâcî, *Nesîm'ur-Riyâd*: III, 166; el-Emînî, III, 189)

1- sh. 42'ye bk.

2- İbn Abdilberr, IV, 284 = Ancak Urve'den "İslâm'ı ilk kabul eden Zeyd'dir" görüşü de rivâyet ediliyor. (bk. et-Taberî, I, 540)

3- İbn Sa'd, VIII, 17 = el-Vâqıdî kanalıyla geliyor. Nâfi'in "İslâm'ı ilk kabul eden Zeyd'dir" dediği de rivâyet ediliyor; hem de aynı isnatla! (bk. İbn Sa'd, III, 44)

4- İbn Ebî Hayseme; İbn Abdilberr, IV, 284; es-Süyûtî, II, 227

Senedinde **Züheyr b. Alâ** var. Züheyr hadisleri "uydurma" sayılan bir râvî! (ez-Zehebî, II, 83) Şu halde **rivâyet uydurma ya da en azından çok zayıf!**

5- İbn Ebî Hayseme; Hâkim, III, 184

ez-Zührî'nin bilinen en meşhur görüşü ise "Kadınlardan İslâm'ı ilk kabul eden Hadîce, erkeklerden ise Zeyd'dir" şeklinde. (bk. İbn Sa'd, III, 44; et-Taberî, I, 540; Hâkim, III, 184)

6- 44. sh. 6 nolu dipnota bk.

iman etmiş değil. Evet, kendisini açıkça inkar etmediği, üstelik teselli ettiği bir gerçek. Ama açıkça iman etmediği de ortada! Onun bu yaptığını "hoşgörü" ile izah etmek mümkün.

Bu durum epey devam etmişe benziyor. Çünkü rivâyetlere bakılırsa, Hz. Hadîce annemizin, vahyin kesintiye uğradığı "fetret" günlerinde, Peygamber Efendimize "Sanırım Rabbin sana darıldı!" dediğinden bahsediliyor.(1) Bu söz, eğer ona gerçekten aitse, annemizin o günlerde henüz iman etmediğine işârettir. İlk vahiyden sonra durumu Varaqa b. Nevfel'e iletmesi de bunu gösteriyor. Belki Varaqa b. Nevfel'in olumlu yaklaşımının akabinde, belki de Müddessir sûresinin ilk ayetlerinin inişiyle birlikte; fetret devri kapanıp gizli davet başladıktan sonra İslâm'ı kabul etmiştir.

Bu durumda, İslâm'ı ilk kabul edenin Hz. Ali olduğu daha bir belirginleşiyor. Buna rağmen el-Vâqıdî, es-Sa'lebî ve İbn Abdilberr'in Hadîce'nin İslâm'ı kabul edenlerin ilki olduğuna dair "icmâ ve ittifak" tan bahsetmeleri(2) cidden ilginçtir. Ama onun İslâm'ı kabul eden kadınların ilki olduğunda hiç şüphe yok. Bu konuda hem Hz. Peygamber'den(3) hem de tâbiînden bazılarından(4) gelen rivâyetler var.

IV. "İslâm'ı İlk Kabul Eden Hz. Zeyd'dir" Diyenlerin Delilleri:

Bazıları da İslâm'ı ilk kabul edenin, Peygamber (s.a.a) Efendimizin azadlısı Zeyd b. Hârise olduğu kanaatinde. Ancak bunların, tâbiînden birkaç kişinin görüşü dışında hiçbir dayanağı yok! Bu görüşte olduğu ileri sürülen tâbiîler ise şunlar:

1. Urve b. Zübeyr (5)

1- et-Taberî, I, 532, *et-Tefsîr* = Duhâ: 3. ayet; İbn Kesîr, *et-Tefsîr*: IV, 522; el-Aynî, XVI, 164; es-Süyûtî, *el-Lübâb*: 253

Bu konuda farklı rivâyetlerin de olduğunu ve Hz. Hadîce annemizin bu sözü Peygamber (s.a.a) ile alay etmek için söylemediğini bilmekte fayda var.

2- İbn Sa'd, III, 21; et-Taberî, I, 535, 541; es-Süyûtî, II, 227; İbn Abdilberr, III, 29

3- bk. Hâkim, III, 184; es-Süyûtî, *el-Câmi'us-Sağîr*: III, 432

4- Urve ile ez-Zührî bunlardan. sh. 55'e bk.

5- et-Taberî, I, 540; Hâkim, III, 215. Ayrıca sh. 55'e de bk.

2. Nâfi' b. Cübeyr b. Mut'ım [1]

3. Muhammed b. Üsâme b. Zeyd (Zeyd'in torunu)[2]

4. Imrân b. Ebî Enes [3]

5. Süleymân b. Yesâr [4]

6. İbn Şihâb ez-Zührî [5]

Bu görüşün, adları geçen kişilere ait olup olmadığı kesin olarak belli değil! Hem isnatları şaibeli, hem de kendilerinden aksi yönde görüşler de rivâyet ediliyor. İbn Şihâb ez-Zührî'nin görüşünü aktaran Abdürrazzâq b. Hemmâm'ın "ez-Zührî dışında bunu söyleyen birisini bilmiyorum!"[6] demesi de bunu gösteriyor. Bu görüş onlara ait olsa bile yine bir şey değişmez; çünkü bunlar Allah'ın Rasûlü'ne ait sözler değil ki bizleri bağlasın!

Bütün bu rivâyetlerden ve yapılan tahlillerden çıkan sonuç belli: İmam Ali (a.s) kadın erkek herkesten önce İslâm'ı kabul etmiş. Allah'ın Rasûlü'nden (s.a.a) gelen hadisler bunu desteklediği gibi, sahih rivâyetlere göre sahâbe ve tâbiînin büyük ekseriyeti de bu kanaatte. Bunun dışındaki görüşlerin ilmi hiçbir değeri yok!

b) Allah'ın Rasûlü İle Birlikte İlk Namaz Kılan Kişi Hz. Ali'dir

Peygamber (s.a.a) Efendimiz ile birlikte ilk namaz kılan kişinin İmam Ali (a.s) olduğu şu sahâbîlerin sözleriyle sabit:

1. İmam Ali (a.s) [7]

2. Zeyd b. Erqam [8]

1- İbn Sa'd, III, 44 = el-Vâqıdî kanalıyla... Ayr. sh. 55'e de bk.

2- İbn Sa'd, III, 44 = el-Vâqıdî kanalıyla... Ayrıca senedi zayıf ve meçhul râvîlerle dolu!

3- İbn Sa'd, III, 44; et-Taberî, I, 540 = el-Vâqıdî kanalıyla...

4- İbn Sa'd, III, 44; et-Taberî, I, 540 = el-Vâqıdî kanalıyla...

5- İbn Sa'd, III, 44; et-Taberî, I, 540 = el-Vâqıdî kanalıyla... sh. 55'e de bk.

6- İbn Abdilberr, I, 548

7- 1 ve 7 nolu hadislerimize, ayrıca sh. 37 ve 39'daki hadislere de bk.

8- 2 ve 4 nolu hadislerimize bk.

3. Abdullâh b. Abbâs [1]
4. Câbir b. Abdillâh [2]
5. Sa'd b. Ebî Vaqqâs [3]
6. Büreyde el-Eslemî [4]

c) En Büyük "Sıddîq" Hz. Ali'dir

"Sıddîq" kavramı "sıdq" ve "sadâqat" kökünden türemiş bir isim-sıfat olup, hem "çok doğru sözlü; sözü özü bir, asla yalan konuşmayan" anlamına, hem de "gerçekleri hiç tereddüt etmeden tasdik eden / kabullenen" anlamına geliyor. Eskiden beri "sıddîq" lâkabının kime verildiği de bir hayli problemli. Aşağıdaki hadisler bu güzel lâkabın İmam Ali'ye ait olduğunu ortaya koyuyor:

1. Ebû Zerr el-Ğıfârî hadisi [5]
2. Abdullâh b. Abbâs hadisi [6]
3. Ebû Leylâ el-Ğıfârî hadisi [7]
4. İmam Ali (a.s) hadisi [8]

Bu hadisler "en büyük sıddîq" lâkabının yalnız Mü'minlerin Emîri Hz. Ali'ye ait olduğunu gösteriyor. Hiç kuşkusuz bu onun hakkı. Ama Ehl-i Beyt'in reisini bu konuda da kıskananlar ve "sıddîq" lâkabının Hz. Ebûbekr'e ait olduğunu iddia edenler yok değil! Şimdi bu iddianın delillerine bir bakalım.

"Sıddîq" Lâkabı Hz. Ebûbekr'e Aittir, Diyenlerin Delilleri:

1. Hz. Âişe hadisi: Peygamber (s.a.a) mirac sonrası gördüklerini anlatmaya başladığında Mekkeli putperestler onunla alay ettiler. Tam o sıra-

---

1- sh. 40'daki hadislere bk.
2- sh. 41'deki hadisine bk.
3- sh. 41'deki hadisine bk.
4- sh. 40'daki hadisine bk.
5- sh. 35'deki hadisine bk.
6- sh. 35'deki hadisine bk.
7- sh. 36'daki hadisine bk.
8- Kendi sözleri için kitabımızın 6 nolu hadisine ve sh. 39'daki hadislerine bk.

da Ebûbekr'i gördüler ve "Adamın bir gecede ta Mescid-i Aqsâ'ya gidip geri döndüğünü söylüyor; ne dersin!?" dediler. Ebûbekr de "Bütün bunları o söylemişse doğrudur!" diyerek Allah'ın Peygamberini tasdik etti.

Hz. Âişe devamla diyor ki: "Ebûbekr işte bu yüzden 'sıddîq' lâkabını aldı."[1]

Vâizlerin, kıssacıların ve hemen herkesin tarih boyunca tekrar edip durdukları bu rivâyet, konunun en popüler rivâyeti. Son derece yaygın olarak bilindiğinden gayet sağlam ve hatta kesin bir rivâyet olduğu sanılır! Bakalım:

Birincisi, bu sözler Allah'ın Rasûlü'ne değil, Hz. Âişe'ye ait. Hz. Âişe ise o günlerde henüz bir çocuk ve mirac olayını anlayıp kavrayamayacak kadar küçük. Üstelik Peygamber Efendimizle evli de değil! Yani Hz. Âişe bu olayı kimden duyduğunu söylemiyor.

İkincisi, "Ebûbekr işte bu yüzden 'sıddîq' adını aldı." cümlesi Hz. Âişe'nin kendi sözü ve kendi görüşü.

Üçüncüsü, rivâyet ez-Zührî ile Urve kanalıyla geliyor. Her ikisinin de hadisteki durumunu daha önce gördük.[2]

Dördüncüsü, rivâyetin senedinde ayrıca **Muhammed b. Kesîr es-San'ânî** de var. Şamlı olup Ahmed b. Hanbel, Ali el-Medînî, Buhârî ve Müellifimiz gibi önde gelen hadisçilerin zayıf saydıkları bir râvî! Ayrıca büyük bir hâfıza sorunu olduğunda ittifak var.[3]

Beşincisi, rivâyet sonunda Hz. Âişe'ye varıyor. Hz. Âişe ise hem Hz. Ebûbekr'in kızı, hem de Mü'minlerin Emîri'ne karşı tutumu oldukça olumsuz! [4]

Bu durumda böyle bir rivâyete **zayıf ve hatta asılsız** demekten başka çaremiz yok! Durum böyle olunca Hâkim, Şamlı ez-Zehebî ve el-Heytemî'nin "isnâdı sahih" demelerinin bir anlamı kalmıyor.

1- Hâkim, III, 62, 76-77 = Hâkim ile ez-Zehebî "**isnâdı sahih**", İbn Hacer el-Heytemî de "**senedi ceyyid**" diyor! (*es-Savâiq*: s. 70)

2- sh. 53~54'e bk.

3- İbn Sa'd, VII, 489; ez-Zehebî, IV, 18 vd.; İbn Hacer, *et-Taqrîb*: II, 211

4- sh. 54~55'e bk.

2. Ebû Vehb (Ebû Hüreyre'nin azatlısı) hadisi: Rivâyete göre Allah'ın Elçisi (s.a.a) mirac gecesi Cibrîl'e: "Kavmim beni tasdik etmeyecek!" deyince Cibrîl şu cevabı veriyor: "Ebûbekr seni tasdik eder; çünkü o sıddîqtır."(1)

Rivâyetin başında bulunan Ebû Vehb, kimliği belirsiz, meçhul bir kişi. **Bu bir.**

İkincisi, onun bu rivâyeti hangi sahâbîden aldığı da belirsiz. Şayet efendisi Ebû Hüreyre'den duymuşsa(2); bir defa Ebû Hüreyre o günlerde henüz İslâm'dan bile habersizdi.

Diğer yandan Ebû Hüreyre, her ne kadar sahâbî olduğu için Ehlisünnet kardeşlerimiz tarafından rivâyetlerine kayıtsız şartsız güveniliyorsa da bizce doğrusu öyle değildir. Bunun ispatı için burası uygun ve müsait değil!(3)

Üçüncüsü, rivâyetin senedinde ayrıca **Ebû Ma'şer Necîh** adlı bir râvî var ki ittifakla zayıf sayılıyor.(4)

Demek ki **bu rivâyet de iyice zayıf!** (5)

3. Abdullâh b. Amr b. Âs hadisi: "Ebûbekr'e 'sıddîq' dediniz; isabet ettiniz!"(6)

Bu rivâyet, **birincisi,** Allah'ın Rasûlü'ne ait değil, Abdullâh b. Amr adlı bir sahâbîye ait. O da bu lâkabın kimler tarafından verildiğini belirtmiyor.

İkincisi, Abdullâh, doğrusu bizce sabıkalı bir sahâbîdir. Zamanının meşru imamına karşı, *"azgın çete"* reisi Muâviye'nin yanında babasıyla birlikte yer alması ona yeter!

1- İbn Sa'd, III, 170; Saîd b. Mansûr (bk. el-Heytemî, *es-Savâiq*: s. 70)

2- Ki Taberânî'nin bu rivâyeti Ebû Hüreyre'ye dayandırması bunu gösteriyor. bk. el-Heytemî, 70

3- Ebû Hüreyre'nin rivâyetlerinin kesinlikle güvenilemez olduğunu görmek isteyenler "***Sahâbenin Adâleti ve Ebû Hüreyre***" adlı çalışmamıza bakabilirsiniz.

4- İbn Sa'd, V, 418; ez-Zehebî, IV, 246 vd.; İbn Hacer, *et-Tehzîb*: V, 593~595, *et-Taqrîb*: II, 303, *el-İsâbe*: IV, 151

5- İsnâdı zayıf benzer bir rivâyet için bk. İbn Sa'd, I, 213~215

6- İbn Sa'd, III, 170

Üçüncüsü, senedde Muhammed b. Sîrîn var. Ehlisünnet uleması bunu da siqa sayar. Ama bizce o da sabıkalı bir râvî.(1)

Şu halde **bu rivâyet de zayıf!**

4. Ümmü Hâni' hadisi: Rivâyete göre Allah'ın Rasûlü (s.a.a) şöyle buyuruyor: "Ey Ebûbekr! Allah sana sıddîq adını verdi!"(2)

Ancak bu rivâyetin hangi yoldan geldiği, senedinde kimlerin bulunduğu belli değil.

5. İmam Ali (a.s) hadisi: Yukarıdaki rivâyetlerle hızını alamayanlar ve bunlarla kimseyi ikna edemeyeceğini görenler, çözümü, bu asılsız sözleri Hz. İmam'a söyletmekte bulmuşlar:

a) "*Yemin olsun, Allah Teâlâ Ebûbekr'in adını gökten 'sıddîq' olarak indirdi!*"(3)

b) "*Ebûbekr, Allah'ın kendisine Cibril ve Muhammed'in diliyle 'sıddîq' adını verdiği birisidir!*"(4)

Ümmetin asıl sıddîqına söylettirilen bu sözlerin hiçbirisinin aslı esası yok. Birinci rivâyetin ardından Hâkim "Seneddeki **Muhammed b. Süleymân es-Sâ'ıdî** şayet meçhul birisi olmasaydı, sahih olduğuna hükmedecektim." diyor, Şamlı ez-Zehebî de aynen onaylıyor.

İkinci rivâyetin senedinde ise Hilâl b. Alâ er-Raqqî'nin babası **Alâ b. Hilâl** var. Hadisçiler bunun çok zayıf bir râvî olduğunda ittifak halinde.(5)

1- **Muhammed b. Sîrîn** Ehl-i Beyt'e karşı Ümeyyeoğulları yanında yer almış, Semura b. Cündeb gibi, Allah'ın Rasûlü'ne verdiği sözü çiğneyen, O'na karşı küstahlaşan, ikinci halîfe zamanında hem şarap içip hem de ticaretiyle uğraşan, Kûfe valiliği sırasında bolca kafa kesen ... birisi hakkında "Çok emin, hadiste sadûq birisi, İslâm'ı ve Müslümanları sever!!!" demesi İbn Sîrîn'e yeter! (bk. İbn Abdilberr, II, 77-78; İbn'ül-Esîr, II, 377; İbn Hacer, *el-İsâbe*: II, 79, *et-Tehzîb*: II, 430~431; el-Hazrecî, *el-Hulâsa*: 132; Ali el-Qârî, *Şerh'uş-Şifâ*: III, 168)

Ancak bizler, İbn Sîrîn Semura için "İslâm'ı ve Müslümanları sever" derken neyi ve kimleri kasdettiğini merak ediyoruz!

2- Deylemî rivâyet ediyor. (el-Gümüşhânevî, *er-Râmûz*: "Ya Ebâbekr..." mad.

3- Hâkim, III, 62

4- Hâkim, III, 62

5- 106 nolu hadisimizin durumuna bk.

Diğer taraftan **Ebû Sinân Saîd b. Sinân eş-Şeybânî** ise sadûq ama hâfızası zayıf birisi.(1)

Demek ki bu rivâyetlerin Hz. İmam ile yakından uzaktan ilgisi yok. Tamamen düzmece!(2)

İşte "Hz. Ebûbekr bu ümmetin sıddîqıdır." diyenlerin dayandığı deliller. Hepsi birbirinden zayıf! Bu tür rivâyetler üzerine hüküm bina edilebilir mi!? Bunları dayanak alarak "sıddîq" lâkabını bu ümmetin gerçek sıddîqından alıp başkalarına vermenin sebebi ne acaba!? Hz. Ebûbekr mirac olayını kabullenmiş olabilir. Fakat acaba o Allah ve Rasûlü'nün siyasî ve ictimâî tüm talimatlarını tasdik edip sadakat göstermiş mi!? Tüm önyargılar bir tarafa bırakılarak bir araştırılsın!

Yapılan araştırmalar sonucu bu lâkabın asıl sahibinin kim olduğu daha bir anlaşılacak, hemen her şey daha bir netleşecek!

d) Bu Ümmetin "Fârûq"u Hz. Ali'dir

"Fârûq", "farq" kökünden türemiş, "hak ile batılı, doğru ile yanlışı, asıl mü'minlerle mü'min görünümlü münafıkları birbirinden ayıran..." gibi anlamlara gelen bir isim-sıfat. Dolayısıyla bu lâkabı hakkıyla kullananlar, toplumda her bakımdan bir önder, bir mihenk taşı görevini görürler.

"Sıddîq" lâkabını Hz. Ebûbekr'e verenler, "fârûq" lâkabını da Hz. Ömer'e layık görmüşler! Oysa bu lâkabı şuna buna vermek önemli değil; asıl bu lakapların o kişilere uyup uymadıkları önemli!

Aşağıdaki rivâyetler bu lâkabın da gerçek sahibinin Hz. Ali olduğunu ispatlıyor:

1. Ebû Zerr el-Ğıfârî hadisi (3)

2. Abdullâh b. Abbâs hadisi (4)

1- ez-Zehebî, II, 143; İbn Hacer, *et-Tehzîb*: II, 316~317, *et-Taqrîb*: I, 290

2- Böylece İbn Hacer el-Heytemî'nin her iki rivâyetin senedi için de "sahih / ceyyid" demesinin (*es-Savâiq*: 70) tamamen taassuptan kaynaklandığı anlaşılıyor.

3- sh. 35'deki hadisine bk.

4- sh. 35'deki hadisine bk.

3. Ebû Leylâ el-Ğıfârî hadisi [1]

4. İmam Ali (a.s) hadisi [2]

Bu hadisler "fârûq" lâkabının İmam Ali'ye ait olduğunu kanıtlıyor.[3] Özellikle kitabımızın 97, 98 ve 99 nolu hadisleri ve Hz. İmam'ın hayatı boyunca takındığı rol bunu açıkça gösteriyor. Buna rağmen bu lakap neredeyse Ömer b. Hattâb ile özdeşleşmiş! Bir de onun delillerine bakalım.

"Fârûq" Lâkabı Hz. Ömer'e Aittir, Diyenlerin Delilleri:

1. Hz. Âişe hadisi: Rivâyete göre Ebû Amr Zekvân, Âişe annemize gelerek Halîfe Ömer'e "fârûq" adını kimin verdiğini sorar. Âişe ise şu cevabı verir: "Peygamber (s.a.a)!"[4]

Birincisi, rivâyetin başında Hz. Âişe annemiz var. Onun böyle bir rivâyetin başında bulunması şaibeleri artırır. Çünkü onun İmam Ali'ye karşı düşmanca tutumlar sergilediği malum!

İkincisi, senedde **Muhammed b. İbrâhîm et-Teymî** ile **Ebû Hazra Ya'qûb b. Mücâhid** var. Muhammed, her ne kadar çoğunluk siqa saysa da Ahmed b. Hanbel tarafından ağır bir dille eleştiriliyor. Ahmed diyor ki: "Hadisinde gariplikler var! Münker (gerçeklere aykırı) hadisler rivâyet ediyor!"[5] Bizce bu rivâyet Muhammed'in münkerlerinden sadece birisi.

Ebû Hazra ise sadûq birisi; ancak hâfızası sağlam değil.[6]

Üçüncüsü, rivâyet son derece tartışmalı birisi olan el-Vâqıdî kanalıyla geliyor.

1- sh. 36'daki hadisine bk.

2- Kendi sözü için sh. 39'daki hadisine bk.

3- İbn Teymiyye her zamanki gibi, kafasını kuma sokarak, bu hadislerin "güvenilir hadis kitaplarında!" yer almadığını ve bilinen hiçbir isnâdının da olmadığını söyleyerek "uydurma!" olduğunu iddia ediyor. (*el-Minhâc*: IV, 286)

İbn Teymiyye'nin gözleri öylesine perdelenmiş ki bütün bunlardan haberi yok!

4- İbn Sa'd, III, 270; et-Taberî, II, 562; İbn'ül-Esîr, III, 323

5- ez-Zehebî, III, 445; İbn Hacer, *et-Tehzîb*: V, 7, *et-Taqrîb*: II, 149

6- ez-Zehebî, IV, 453; İbn Hacer, *et-Tehzîb*: VI, 242, *et-Taqrîb*: II, 386

2. Eyyûb b. Mûsâ hadisi: Rivâyete göre Allah'ın Rasûlü (s.a.a) şöyle buyurmuş: "Allah hakkı / gerçeği Ömer'in diline ve kalbine koymuş! O fârûqtur; Allah hak ile batılın arasını onunla ayırır!"[1]

Bunu Allah'ın Rasûlü'nden nakleden Eyyûb b. Mûsâ b. Amr el-Eşdaq el-Emevî, tâbiînden de sonra yaşamış birisi. Ehlisünnet hadisçileri bu kişiye olumlu rapor verseler de, onun Ehl-i Beyt düşmanı olan ve kan dökücü Emevî zorbalarıyla işbirliği içerisinde bulunan bir aileden olması ona yeter de artar bile! **Bu bir.**

İkincisi, Eyyûb ile Allah'ın Rasûlü (s.a.a) arasında büyük bir râvî kopukluğu var!

Üçüncüsü, Eyyûb'dan rivâyette bulunan Abdurrahmân b. Hasen meçhul bir râvî!

İşte konuyla ilgili rivâyetler ve içler acısı halleri! Her biri diğerinden daha çürük. Dolayısıyla bunlara dayanmak mümkün değil. Kaldı ki Ömer b. Hattâb'ın hayatını ve icraatlarını iyi bilenler, onun bu lakapla yakından uzaktan ilgisinin olmadığını da bilirler. Gelin; Ehlisünnet ulemasının son derece güvendiği ve hadislerine özel bir yer ayırdığı İbn Şihâb ez-Zührî'ye hep beraber kulak verelim de Hz. Ömer'e bu lâkabı kimlerin layık gördüğünü öğrenmiş olalım:

"Bize ulaşan bilgilere göre, Ömer'e 'Fârûq' diyenlerin ilki Ehl-i Kitap'tır! Müslümanlar da bu sözü onların ağzından alıp kullandılar. Yoksa bu konuda Peygamber (s.a.a)'in bir şey söylediği bizce malum değil!"[2]

İşte, Halife Ömer'e bu lâkabı verenin kim olduğunu belirten sağlam bir rivâyet. Demek ki, sanılanın aksine, Ömer'e bu lâkabı veren Allah'ın Rasûlü (s.a.a) değil, Ehl-i Kitap'tır.

e) Hz. Ali Allah'ın Rasûlü'nün Kardeşliğidir

Bunu kitabımızın 6 nolu hadisinden anlıyoruz. Bu konuda detaylı bilgi 62-64 nolu hadislerimizin açıklamalarında gelecek.

1- İbn Sa'd, III, 270; İbn'ül-Esîr, III, 323

2- İbn Sa'd, III, 270; İbn Şebbe, II, 660; et-Taberî, II, 562; İbn'ül-Esîr, III, 323 = **Tüm râvîleri siqa olup Buhârî ile Müslim'in şartlarına göre sahih bir rivâyettir**.

ALİ B. EBÎ TÂLİB'İN ALLAH (C) KATINDAKİ DEĞERİ

8. Sa'd b. Ebî Vaqqâs diyor ki:

"Allah'ın Rasûlü'nü (s.a.a) Cuhfe günü, Ali'nin elini tutarak hutbe okurken işittim. Allah'a hamd ve senadan sonra şöyle buyurdular:

"Ey İnsanlar, ben sizin velînizim (değil mi?)"

Orada bulunan ashâb: "Doğru söylüyorsun ey Allah'ın Rasûlü!" deyince, Peygamber (s.a.a) Ali'nin elini tekrar tutup yukarı kaldırdı ve şöyle devam etti:

"Bu da benim velîmdir; benim namıma (getirdiğim) dinimi tebliğ eder / borçlarımı öder. Ben ona dost olanın dostu, düşman olanın ise düşmanıyım!"

□ Hadisin Tahrîci: Hadisimizi Mûsâ b. Ya'qûb ez-Zeme'î yoluyla Müellifimiz (91 ve 92 nolu hadisler), İbn Ebî Âsım, Bezzâr, et-Tahâvî (*Müşkil'ül-Âsâr*: V, 21) ve et-Taberî rivâyet ediyor. (Nâşir: 32)

□ Hadisin Durumu: Senedinde üzerinde durulması gereken iki râvî var: **Muhâcir b. Mismâr ile Mûsâ b. Ya'qûb ez-Zeme'î**.

Muhâcir siqa ve makbul birisi; ancak hâfızası çok sağlam değil.[1] **Mûsâ** ise İbn Maîn, Ebû Dâvûd, Yahyâ el-Qattân, İbn Hıbbân ile İbn Adiy tarafından siqa sayılıyor. Buna karşılık Ahmed, Ali b. el-Medînî ve Müellif hâfıza zayıflığı dolayısıyla zayıf diyor.[2]

Böyle râvîlerin hadisleri gerçeklere ters düşmedikçe **hasen** sayılır. Zaten

---

1- İbn Hacer, *et-Tehzîb*: V, 533, *et-Taqrîb*: II, 283

2- ez-Zehebî, IV, 227 vd.; İbn Hacer, *et-Tehzîb*: V, 566~567, *et-Taqrîb*: II, 294

İbn Kesîr'in nakline göre Şamlı ez-Zehebî de hadisimizi **hasen** sayıyor, İbn Kesîr de karşı çıkmıyor. Hatta Hâfız el-Heysemî (IX, 134) daha da ileri giderek "Bütün râvîleri siqadır." diyor.[1]

9. Sa'd b. Ebî Vaqqâs'tan:

"Sa'd'ın oğlu Âmir anlatıyor: Muâviye babam Sa'd b. Ebî Vaqqâs'a (Ali'ye sövmesini) emretti! (Babam bunu yapmayınca) Muâviye 'Seni Ebû Türâb'a sövmekten alıkoyan ne?' diye sordu. Bunun üzerine Sa'd şu cevabı verdi:

"Allah Rasûlü'nün onun hakkında söylediği şu üç şey aklımda olduğu sürece ona asla sövemem. Benim için, o üç şeyden birine sahip olmak, kızıl tüylü develere sahip olmaktan daha iyidir."

a) Muharebelerin birinde (yani Tebuk'ta) Allah'ın Rasûlü (s.a.a) Ali'yi (Medine'de) kendi yerine bırakmıştı. Ali "Ey Allah'ın Rasûlü! Beni kadınlar ve çocuklarla beraber mi bırakıyorsun!?" deyince, onun şöyle buyurduğunu işittim:

"Sen benim yanımda, Mûsâ yanında Hârûn'un makamında olmak istemez misin? Ama benden sonra peygamberlik yok!"

b) Hayber günü de şöyle buyururken işittim:

"Andolsun, yarın bu sancağı öyle birisine vereceğim ki; o Allah ve Rasûlü'nü, Allah ve Rasûlü de onu seviyor!"

Bunun üzerine hepimiz sancağı kapmak için can attık. Sonunda *"Bana Ali'yi çağırın!"* buyurdu. Hemen getirildi; ancak gözleri ağrıyordu. Tükrüğünü Ali'nin gözlerine sürdü ve sancağı teslim etti.

c) "Ey Ehl-i Beyt! Hiç kuşkusuz, Allah sizden her tür pisliği/kusuru gidermek ve sizi tertemiz yapmak istiyor." (Ahzâb: 33) ayeti nâzil olunca, Allah'ın Rasûlü (s.a.a) Ali'yi, Fâtıma'yı, Hasan ve Hüseyin'i çağırarak: *'Allahım! Bunlar benim Ehl-i Beytim.'* buyurdu."

□ Hadisin Tahrîci: Hadisimizi Bükeyr b. Mismâr kanalıyla Ahmed (I, 185), Müslim (f. sahâbe, 32), Tirmizî (menâqıb, 20, tef. Âl-i İmrân, 7), Müellif (52 nolu hadis), İbn Ebî Âsım, et-Tahâvî (II, 235), Hâkim (III, 108, 147), el-Beyheqî, el-Harezmî (s. 108) vb. rivâyet ediyor.

1- bk. Nâşir, 32

□ Hadisin Durumu: Hadisimiz ittifakla **Müslim'in şartlarına göre sahih bir hadis.** Buna rağmen ez-Zehebî, Hâkim'in rivâyet ettiği ilk hadisin, Müslim'in şartlarına göre sahih olduğunu onaylarken, her ne olduysa, ikinci hadis için "Senedinde bulunan **Ali b. Sâbit** ile **Bükeyr b. Mismâr** hakkında eleştiriler var!" diyerek; âdeta Şamlılığını gösteriyor! Oysa bu râvîlerin ikisi de siqa ve sadûq.(1) Üstelik Bükeyr, Hâkim'in önceki rivâyetinin senedinde de yer alıyor!

10. Sa'd b. Ebî Vaqqâs anlatıyor:

"Oturuyordum. Derken (oradakiler) Ali b. Ebî Tâlib hakkında ileri geri konuşmaya başladılar. Bunun üzerine dedim ki:

"Allah'ın Rasûlü'nü (s.a.a) Ali hakkında şu üç hasletten söz ederken duydum; benim için onlardan birine sahip olmak, kızıl tüylü develere sahip olmaktan daha iyidir:

a) *"O Mûsâ yanında Hârûn'un makamına sahiptir; ancak benden sonra peygamber yok!"*

b) *"Andolsun, yarın bu sancağı öyle birisine vereceğim ki; o Allah ve Rasûlü'nü, Allah ve Rasûlü de onu seviyor!"*

c) *"Ben kimin mevlâsı isem Ali de onun mevlâsıdır!"*

□ Hadisin Tahrîci: Hadisimizi İbn Ebî Şeybe (VI, 366), İbn Mâce (muqaddime, 11) ve İbn Ebî Âsım rivâyet ediyor.(2)

□ Hadisin Durumu: Hadisimizin tüm râvîleri siqa ve sadûq. Dolayısıyla **isnâdı sahih bir hadis.**

11. Sa'd b. Ebî Vaqqâs diyor ki:

"Allah'ın Rasûlü (s.a.a) şöyle buyurdu:

1- **Ali** için bk. ez-Zehebî, III, 116; İbn Hacer, *et-Taqrîb*: II, 38

Bükeyr için bk. İbn Hacer, *et-Tehzîb*: I, 370, *et-Taqrîb*: I, 116

2- İbn Ebî Şeybe ile İbn Mâce'nin rivâyetlerinde, Hz. Ali'ye sövüp sataşanların başında Muâviye'nin de bulunduğu açıkça belirtiliyor.

"Andolsun, yarın bu sancağı öyle birisine vereceğim ki; o Allah ve Rasûlü'nü, Allah ve Rasûlü de onu seviyor! Üstelik Allah fethi onun eliyle gerçekleştirecek!"

Bunun üzerine ashâbı sancak için can attılar; ama o, sancağı Ali'ye verdi."

□ Hadisin Tahrîci: Hadisi galiba sadece Müellifimiz rivâyet ediyor.

□ Hadisin Durumu: Hadisimizin bütün râvîleri siqa. Ancak kitabımızın Nâşiri, senedde bulunan **Eymen el-Habeşî** dolayısıyla "hasen" olduğunu söylüyor. Oysa Eymen siqa ve üstelik Buhârî'nin râvîlerinden. ez-Zehebî gibilerinin sandığı gibi meçhul birisi değil.[1] Dolayısıyla **hadisimizin isnâdı sahih.** Ama ne ilginçtir ki, buradaki hadisimize "hasendir" diyen Nâşir, tamamen aynı râvîler kanalıyla gelen 80 nolu hadisimiz hakkında "sahihtir" diyor! Doğrusu da bu.

12. Enes b. Mâlik anlatıyor:

"Peygamber (s.a.a)'in yanında (kızartılmış / pişmiş) bir kuş vardı. *"Allahım! Kullarından en çok sevdiğin kimseyi bana gönder de bu kuştan benimle yesin!"* buyurdu.

Bir ara Ebûbekr geldi; onu geri çevirdi. Sonra Ömer geldi; onu da geri çevirdi. Daha sonra Ali geldi; ona izin verdi."

□ Hadisin Tahrîci: Hadisimizi es-Süddî yoluyla Ebû Ya'lâ, Tirmizî (menâqıb, 21), İbn Adiy ve İbn'ül-Esîr (III, 295) rivâyet ediyor. Enes'ten itibaren çok muhtelif yollardan Buhârî (*et-Târîh*'inde), Abdullâh b. Ahmed, İbn Ebî Hâtim, Taberânî, Bezzâr, Hâkim (III, 130~132), Hatîb el-Bağdâdî, İbn Meğâzilî vb. de rivâyet etmekte. (Nâşir, 34-35)

□ Hadisin Durumu: İbn Teymiyye, ez-Zehebî, İbn Kesîr vb. Emevî zihniyetli bazı kimseler bu hadisimizden çok rahatsız olmuş olacaklar ki "uydurma!" deyip itmişler kenara.[2] Çünkü onlar da pekâlâ biliyor ki,

1- ez-Zehebî, I, 284; İbn Hacer, *et-Tehzîb*: I, 307, *et-Taqrîb*: I, 97. Ayrıca bk. Buhârî: mükâteb, 5, hibe, 33, şurût, 10, meğâzî, 31

2- İbn Teymiyye, VII, 371; ez-Zehebî, *et-Telhîs*: III, 131; İbn Kesîr, *el-Bidâye*: VII, 387~390; Nâşir, 35~36

hadisin sıhhatine hükmedildiği halinde, şimdiye dek doğru bildikleri bazı şeylerin temeli oyulacak!

Hadisimizin senedinde, üzerinde durulması gereken iki râvî var: Bunlar Müshir b. Abdilmelik ile İsmâîl b. Abdirrahmân es-Süddî.

Doğrusu, Buhârî ile Ebû Dâvûd'un **Müshir**'ten pek hoşlandıkları söylenemez! Müellifimiz ise "hâfızası sağlam değil" diyerek adaletinde ve sadakatinde bir kusur olmadığına, kusurun hâfızasından kaynaklandığına işaret ediyor. Buhârî ile Ebû Dâvûd bir gerekçe göstermiyor. Zaten bu ikisine göre, Müshir'in böyle bir hadisi rivâyet ederek birilerini rahatsız etmiş olması, kendisine suç(!) olarak yeter!

Buna karşılık Hasan b. Ali el-Hallâl onu övüyor. Hasan b. Hammâd ed-Dabbî ile İbn Hıbbân, onun hakkında "siqa" diyor.(1) ed-Dabbî, hadisimizi Müshir'den rivâyet eden, yani Müshir'in öğrencisi olan gayet siqa birisi. Bir râvîyi öğrencisi her halde herkesten daha iyi bilir.

Müshir, işin doğrusu siqa ve sadûq birisi; ancak biraz hâfıza zayıflığı var. Hâfıza sorunu olmayan râvî ise hemen yok gibidir. Böyle kimselerin hadisi, gerçeklerle örtüştüğü sürece "hasen" sayılır.

es-Süddî ise İbn Maîn ile Ebû Hâtim tarafından biraz zayıf sayılmasına karşılık; Şu'be b. Haccâc, Süfyân es-Sevrî, Zâide b. Qudâme, Yahyâ el-Qattân, Ahmed b. Hanbel, Müellifimiz, el-Iclî, İbn Adiy ve İbn Hıbbân siqa ve sadûq sayıyor. Üstelik Müslim'in râvîlerinden.(2)

Demek ki **hadisimiz, uydurma olması bir yana, zayıf bile değil; en azından isnâdı hasen bir hadis.** Böyle bir hadis için zayıf demek bile taassubun göstergesidir.

Kaldı ki, hadîsimizi es-Süddî kanalıyla, gayet siqa râvîlerden oluşan bir isnatla, hâfız ed-Dâraqutnî de rivâyet ediyor.(3) Dolayısıyla bu isnâdın sıhhatinde kuşku yok.

1- ez-Zehebî, IV, 113; İbn Hacer, *et-Tehzîb*: V, 421, *et-Taqrîb*: II, 256

2- Tirmizî: menâqıb, 21; ez-Zehebî, I, 236-237; İbn Hacer, *et-Tehzîb*: I, 257 vd., *et-Taqrîb*: I, 83. Ayr. bk. Müslim: müsâfirîn, 60, 61

3- İbn Tâhir, *Etrâf'ul-Ğarâib vel-Efrâd lid-Dâraqutnî*: I, 157; İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşq*: XLII, 254; İbn'ül-Cevzî, *el-Ilel'ül-Mütenâhiye*: I, 230; el-Elbânî, *Silsile ed-Daîfe*: XIV, 174 (= 6575 nolu hadisin şerhi).

Hem Hz. Ali'nin sahâbe içerisinde Allah'ın en sevgili kulu olmasından neden bu kadar rahatsız olunuyor ki!? Zaten o Allah'ın tertemiz kıldığı, Allah ve Rasûlü'nün sevdiği birisi değil mi!? Bu özellik Ehl-i Beyt'in dışında, başka kimde var!?

Aslına bakarsanız, **"Tayr (= kuş) Hadisi"** olarak bilinen bu hadis sahih bir hadis.[1] Şîa, Mu'tezile ve Ehlisünnet'in temel kaynaklarında buna yer verilmiş. Sadece Ehlisünnet kaynaklarında, sırf Enes hadîsinin 30'un üzerinde farklı yolu var![2] Bu görüş Hâkim'e âit. Hâfız ez-Zehebî ise "90'ın da üzerinde" diyor.[3]

Tayr hadisini konu edinen müstakil kitap kaleme alanlar bile var. İbn Cerîr et-Taberî, Ebû Tâhir Muhammed b. Ahmed, İbn Merdeveyh, Ebû Nuaym, Hâkim en-Nîsâbûrî ile Şamlı ez-Zehebî bunlardan.[4]

Enes hadîsinin rivâyet yolları arasında, sahih olanların[5] yanı sıra, hasen olanlar da var.[6] Bu yollardan çoğunun zayıf olduğu bir gerçek. Ama bunun için gösterilen gerekçeler ilginç ve kayda değer!

Hadisimizi zayıf, hatta uydurma sayanların gayretlerini elbette anlıyoruz! Zaten onların amaçları, bu gibi hadisleri ne yapıp edip zayıf düşürmek! Aksi halde temellerinin bazı noktalardan oyulduğunun farkındalar. O yüzden hadis tenkitçileri, normal şartlarda kendi ilkelerine göre zayıf olan üç beş hadis bulduklarında, "bunların her biri tek başına zayıf; ancak bir araya geldiklerinde ortak bir noktada birbirlerini desteklerler ve hadis hasen derecesine yükselir." derlerken, 90 küsür farklı

1- Hâkim (*el-Ma'rife*: s. 93) hadisimiz için "meşhur bir hadis" diyor.

2- Hâkim, III, 131; İbn Kesîr, *el-Bidâye*: VII, 387

3- İbn Kesîr, *el-Bidâye*: VII, 389; Nâşir, 35

4- İbn Kesîr, *el-Bidâye*: VII, 390; Nâşir, 35~36

5- Deminki ed-Dâraqutnî'nin rivâyeti buna apaçık örnektir.

6- Ebû Ya'lâ; İbn Adiy, *el-Kâmil*: II, 147; İbn Kesîr, VII, 387 (= Enes'ten oğlu Abdullâh kanalıyla.); el-Bezzâr, XIV, 8; el-Buhârî, *el-Kebîr*: I, 358 (= Enes'ten İsmâîl el-Ezraq kanalıyla.); et-Taberânî [bk. el-Heysemî, *Mecma'ul-Bahreyn*: VI, 279 = Hadis no: 3710]; Hâkim, III, 130~331 (= Enes'ten Yahyâ b. Saîd kanalıyla.); İbn Adiy, III, 25 (= Enes'ten Ebû 'Isâm kanalıyla.); el-Buhârî, I, 358; İbn Adiy, VI, 307; Hatîb el-Bağdâdî, *el-Muvaddıh*: II, 459; ez-Zehebî, IV, 107; İbn Kesîr, VII, 389 (= Enes'ten Müslim b. Keysân kanalıyla.) vs.

yoldan gelen Enes hadisi hakkında aynı ilkeyi görmezden geliyorlar. Üstelik Enes dışında, toplam 11 sahâbî kanalıyla rivâyet edilen bu hadisi çürütmek için olmadık bahaneler buluyorlar!

Baksanıza şu ez-Zehebî'ye (*el-Mîzân*: III, 465); Hâkim'in rivâyet ettiği hadisi -sıhhatli olmasına rağmen- çürütmek için neler söylüyor:

"Muhammed b. Ahmed b. Iyâd dışında bütün râvîleri siqa. Ben bir zamanlar bu hadis için Muhammed'i suçluyordum; ancak sonradan anladım ki o da sadûq (sözü özüne uygun, dürüst) birisiymiş!"

Doğrusu, hadis tarihinde böyle "numunelik" pek çok örnekle karşılaşılabilir. "Önce idam et; sonra yargıla!" hastalığı, demek ki bir takım hadisçilere de bulaşmış!

Kaldı ki bütün bu anlattıklarımız, sadece **Enes hadîsi**yle alâkalıydı. Aynı hadis şu sahâbîlerden de rivâyet ediliyor:

1. Sa'd b. Ebî Vaqqâs.[1] 2. Abdullah b. Abbâs.[2] 3. Ali b. Ebî Tâlib. 4. Ebû Saîd el-Hudrî. 5. Sefîne.[3]

Kısacası, **"tayr hadisi" sahih bir hadistir ve Müellifimizin rivâyetinin isnâdı en azından hasendir.** Nitekim hadisimize tümden bâtıl gözüyle bakan Hâfız ez-Zehebî bile, daha sonra bu görüşünden dönmüş olmalı ki; "Ben bu hadîsin bâtıl olduğuna inanmıyorum" demiştir. Hâfız İbn Şâhîn, Salâhuddîn el-Alâî, Hâfız el-Heysemî (IX, 168, IX, 169), Tâcüddîn es-Sübkî ve Hâfız İbn Hacer de "tayr" hadîsinin asgari "hasen bir hadis" olduğuna inanıyorlar.[4]

1- Ebû Nuaym **hasen bir isnatla** rivâyet ediyor. bk. el-Emînî, I, 39

2- et-Taberânî (= el-Heysemî, IX, 169~170), İbn Adiy, İbn Meğâzilî vb. rivâyet ediyor. Senedinde yer alan durumu meçhul birisi yüzünden, isnâdı zayıf bir hadis.

3- *el-Müstedrek*: III, 131. Hâkim son üç sahâbîden gelen hadislerin sahih senetlerle rivâyet edildiğini belirtiyor.

Hadisle ilgili detaylı bilgi için bk. el-Mîlânî, *Hadîs'üt-Tayr* [www.aqaed.com]

4- ez-Zehebî, *es-Siyer*: XIII, 233; İbn Asâkir, Târîhu Dimaşq: XLII, 249; Salâh el-Alâî, *en-Naqd'üs-Sahîh*: s. 51; es-Sübkî, *et-Tabaqât*: IV, 169~170; İbn Hacer, *el-Ecvibe an Ehâdîs'il-Mesâbîh*: III, 1788

13. İmam Ali'den (a.s):

Sahâbeden Ebû Leylâ el-Ensârî, İmam Ali'nin yanı sıra yürürken ona dedi ki: "İnsanlar seni bir türlü anlayamıyor; soğukta iki örtüyle dışarı çıkıyor, yazınsa kaba ve kalın elbiseler giyiyorsun!"

Hz. İmam "Sen Hayber'de bizimle birlikte değil miydin!?" diye sorunca, Ebû Leylâ "Evet, sizinleydim!" cevabını verdi. Bunun üzerine İmam anlatmaya başladı:

"O gün Allah'ın Rasûlü (s.a.a) önce Ebûbekr'i göndermiş; ama o hemen dönüvermişti! Arkasından Ömer'i bir sancakla gönderdiyse de o da hemen geri dönmüştü! Bunun üzerine Allah'ın Rasûlü (s.a.a) şöyle buyurmuştu:

"(Yarın) bu sancağı öyle birisine vereceğim ki; o Allah ve Rasûlü'nü, Allah ve Rasûlü de onu seviyor! Üstelik o dönüpte kaçmayacak!!!"

Sonra bana haber salmıştı. Gözlerim ağrıyordu. Hemen tükrüğünü gözlerime sürmüş ve şöyle dua etmişti:

"Allahım! Sıcağın ve soğuğun zararından onu koru!"

İmam diyor ki: "Bir daha ne sıcak hissettim, ne de soğuk!"

□ Hadisin Tahrîci: Hadisimizi İbn Ebî Leylâ'dan itibaren değişik yollardan İbn Ebî Şeybe (VI, 367), Ahmed (I, 99, 133), el-Bezzâr, İbn Mâce (muqaddime, 11), Abdullâh b. Ahmed, Hâkim (III, 37), el-Beyheqî, Ebû Nuaym, İbn Meğâzilî ve İbn'ül-Cezerî de rivâyet ediyor. (Nâşir, 37) Hadis biraz değişik yoldan Müellifimiz tarafından da ayrıca rivâyet edilmekte. (147 nolu hadisimize bk.)

□ Hadisin Durumu: Nâşir hadisimizin zayıf olduğunu söylüyor ve buna gerekçe olarak da seneddeki İbn Ebî Leylâ'yı gösteriyor. Oysa tam adıyla **Muhammed b. Abdirrahmân b. Ebî Leylâ** adaletli ve sadûq bir râvî. Sadece biraz hâfıza sorunu var.[1] Rivâyet ettiği hadis gerçeklerle çelişmediği sürece, böyle râvîlerin hadisleri hasen sayılır. Hatta Hâkim hadisimizin isnâdının sahih olduğunu söylüyor, Şamlı ez-Zehebî de aynen onaylıyor.[2] Ahmed Şihâbuddîn el-Haffâcî de

1- ez-Zehebî, III, 613-616; İbn Hacer, *et-Tehzîb*: V, 181, *et-Taqrîb*: II, 193-194; el-Aynî, XX, 127; el-Haffâcî, *Nesîm'ur-Riyâd*: IV, 467

2- *el-Müstedrek*: III, 37

"isnâdı sahih ve bitişik" diyor[1], Qâdî Iyâd da bu hadisi Peygamber Efendimizin (s.a.a) mucizelerinden sayıyor.[2] Çünkü gerçekten de Ali (a.s), Allah Rasûlü'nün bu duasından sonra, yazın kalın, kışın da ince giyse; bundan rahatsız olmazdı.

Kısacası **hadisimizin isnâdı hasendir**. Kaldı ki ileride gelecek olan 147 nolu hadisimizin tüm râvîleri siqa ve sadûqtur; dolayısıyla sahihtir. Aynı hadis, **Huzeyfe b. Yemân** ile **Ka'b b. Ucra**'dan da sahih senetlerle rivâyet edilmekte.[3]

14. Büreyde el-Eslemî anlatıyor:

"Hayber'i kuşatmıştık... Sancağı önce Ebûbekr aldı; ancak fetih gerçekleşmedi. Ertesi gün sancağı Ömer aldı; o da hemen geri döndü, fetih yine gerçekleşmedi. İnsanlar yorulmuş, güç kuvvet kalmamıştı. Tam o sırada Allah'ın Rasûlü (s.a.a) şöyle buyurdu:

"Sancağımı yarın öyle birisine vereceğim ki; o Allah ve Rasûlü'nü, Allah ve Rasûlü de onu seviyor! Üstelik fetih olmadan dönmeyecek!"

Fetih ertesi gün gerçekleşeceğinden geceyi rahat geçirdik. Sabah olduğunda Allah'ın Rasûlü (s.a.a) sabah namazını kılıp yanımıza geldi, ayakta durup sancağı bıraktı!..

İnsanlar izdiham hâlinde bekliyor; içimizden Allah'ın Rasûlü (s.a.a) yanında ayrı bir yeri olduğunu sanan herkes sancağa sahip olmak istiyordu. Sonunda Ali'yi çağırdı. Gözleri ağrıyordu. Hemen Ali'nin gözlerine tükrüğünü sürdü ve sancağı ona teslim etti. Allah da fethi onun eliyle gerçekleştirdi.

Ashâb dedi ki: "Biz de, o sancağa nail olacak kimseyi böylece öğrenmiş olduk."

□ Hadisin Tahrîci: Hadisimizi Abdullâh b. Büreyde'den itibaren değişik yollardan Ahmed (V, 353 ve *el-Fedâil*'inde), et-Taberî (II, 137), Hâkim (III, 37), el-Beyheqî, İbn'ül-Esîr (III, 287) vb. rivâyet ediyor.

1- *Nesîm'ur-Riyâd*: III, 122

2- *eş-Şifâ*: III, 122

3- el-Emînî, I, 209

□ Hadisin Durumu: Hadisimizin tüm râvîleri siqa ve sadûq. **Dolayısıyla sahih bir hadis.** Hâkim de "isnâdı sahih" diyor, Şamlı ez-Zehebî de onaylıyor. Özellikle **Ahmed'in rivâyeti Müslim'in şartlarına göre sahih.**

15. Büreyde el-Eslemî anlatıyor:

"Hayber günü, Allah'ın Rasûlü (s.a.a) Hayber kalesi yanına konakladı ve sancağı Ömer'e verdi. İnsanlardan bir kısmı onunla birlikte gidip Hayberlilerle karşılaştı. Ömer ve arkadaşları dağıldılar ve Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) yanına döndüler. Bunun üzerine Allah'ın Rasûlü (s.a.a) şöyle buyurdu:

"Sancağı (yarın) *öyle birisine vereceğim ki; o Allah ve Rasûlü'nü, Allah ve Rasûlü de onu seviyor!"*

Ertesi gün Ebûbekr ile Ömer çok heveslendi; lâkin o Ali'yi çağırdı. Ali'nin gözleri ağrıyordu. Hemen tükrüğünü onun gözlerine sürdü, insanlardan bir grup onunla birlikte harekete geçti ve Hayberlilerle karşılaştı. Tam o sırada Merhab adlı bir şair şöyle sesleniyordu:

"Hayber benim Merhab olduğumu biliyor.
Silahını çekmiş, tecrübeli bir kahramanım.
Aslanlar gelip ard arda saldırdıklarında;
Onlara kâh saldırır, kâh darbe indiririm."

Merhab ile Ali karşılıklı birer darbe indirdiler. Ali öyle bir darbe daha indirdi ki, kılıç adamın kafasını ikiye yardı. Askerler bu darbenin sesini duydular ve hemen Ali'yle birlikte saldırıya geçtiler ve sonunda fethe ulaştılar."

□ Hadisin Tahrîci: Hadisi Avf el-A'râbî yoluyla Ahmed (V, 358), İbn Ebî Âsım, Bezzâr, Taberî (II, 136) ve Hâkim (III, 437) riv. ediyor.

□ Hadisin Durumu: Nâşir, seneddeki **Meymûn** dolayısıyla hadisimizin zayıf olduğunu söylüyor. Ardından da Meymûn'u zayıf sayanlardan birkaçına yer veriyor.

Doğrusu Meymûn'u Ahmed, İbn Maîn ve Yahyâ el-Qattân gibileri zayıf sayıyor. Ama İbn Hıbbân "siqa" diyor.[1] Zayıftır diyenler, **bir,** rivâyet ettiği hadislerden rahatsız oldukları için, **bir de,** hâfızası pek sağlam ol-

1- ez-Zehebî, IV, 235-236; İbn Hacer, *et-Taqrîb*: II, 297, *el-Müsedded*: s. 17

madığı için bu yargıya varmışlar. Yani adaletinde ve sadakatinde hiçbir sorun yok. Zaten Müellifimizin "kuvvetli / sağlam değil" demesi de bu anlamda. Tirmizî onun kanalıyla gelen bir hadis için "sahihtir" diyor.(1) Hâkim, Meymûn'dan gelen, kitabımızın 37 nolu hadisi için "isnâdı sahih" hükmünü veriyor, Şamlı ez-Zehebî de itiraz etmiyor.(2) ez-Zehebî'nin sadık öğrencilerinden Şamlı İbn Kesîr de yine Meymûn vasıtasıyla gelen, kitabımızın 81 nolu hadisi hakkında "İsnadı gayet güzel, râvîleri de siqa!" diyor.

Bütün bunlar Meymûn'un siqa ve güvenilir bir râvî olduğunu gösteriyor. Şayet kendisinde hâfıza sorunu varsa, o zaman böyle râvîlerin hadisleri, gerçeklerle çelişmediği sürece, en azından hasen sayılır. Bu hadisimiz de gerçeklerle hiçbir zaman çelişmiyor.

Kısacası **hadisimiz en azından hasendir.** Kaldı ki aynı hadis Seleme b. Ekva' adlı sahâbîden de **sahih senetle** rivâyet edilmekte.(3)

16. Sehl b. Sa'd anlatıyor:

"Allah'ın Rasûlü (s.a.a) Hayber günü şöyle buyurdu:

"Andolsun, yarın bu sancağı öyle birisine vereceğim ki, Allah fethi onun sayesinde gerçekleştirecek. Üstelik o Allah ve Rasûlü'nü, Allah ve Rasûlü de onu seviyor!"

Sabah olunca bir takım insanlar, her biri sancağın kendisine verileceğini umarak Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) yanına vardılar. Allah'ın Rasûlü (s.a.a):

"Ali b. Ebî Tâlib nerede?" buyurdu.

Oradakiler: "Ali gözlerinden şikayetçi ey Allah'ın Rasûlü!" dediler.

Hemen ona haber saldılar. Allah'ın Rasûlü (s.a.a), Ali gelir gelmez, tükrüğünü gözlerine sürüp dua etti. Bunun üzerine Ali, sanki hiçbir rahatsızlığı yokmuş gibi iyileşti. Peygamber (s.a.a) sancağı teslim etti. Ali:

"Ey Allah'ın Rasûlü! Onlarla bizim gibi oluncaya kadar mı savaşayım?" dedi.

1- Tirmizî: tıbb, 28. Ayr. bk. el-Emînî, I, 71

2- *el-Müstedrek*: III, 125 = İbn Hacer ile el-Qastalânî de söz konusu hadis için "râvîleri siqa" diyor. (37 nolu hadisimizin durumuna bk.)

3- İbn Sa'd (II, 110-112), Ahmed (IV, 51-52) ve Beyheqî rivâyet ediyor.

Allah'ın Rasûlü (s.a.a) şöyle cevap verdi:

"Fazla acele etme! Önce onların olduğu yere var ve kendilerini İslâm'a çağır; Allah'ın farz kıldığı şeyleri söyle. Allah'a yemin olsun ki, Allah'ın seni bir kimsenin hidayetine vesile kılması, senin için, kızıl tüylü develere sahip olmandan daha hayırlıdır!"

□ Hadisin Tahrîci: Hadisimizi hemen aynı isnatla; Saîd b. Mansûr (II, 178), Ahmed (V, 333 ve *el-Fedâil*'de), Buhârî (cihâd, 102, 143, menâqıb, 38, meğâzî, 40), Müslim (f. sahâbe, 34), et-Tahâvî (*Meânî'l-Âsâr*: III, 207), Taberânî, el-Beyheqî, Ebû Nuaym vb. rivâyet ediyor.

□ Hadisin Durumu: Hadisimizin **sahih bir hadis** olduğunda hiç kuşku yok.

17. Ebû Hüreyre diyor ki:

"Allah'ın Rasûlü (s.a.a): *"Andolsun, bugün bu sancağı öyle birisine vereceğim ki, o Allah ve Rasûlü'nü, Allah ve Rasûlü de onu seviyor!"* buyurduğunda herkes heyecanla beklemeye koyuldu. Ama Allah'ın Rasûlü (s.a.a):

"Ali b. Ebî Tâlib nerede?" buyurdu.

Oradakiler "O gözlerinden şikayetçi!" deyince, Allah'ın Rasûlü (s.a.a) avucuna tükürdü; onlarla Ali'nin gözlerini sıvazladı. Sancağı ona teslim etti ve Allah onun vesilesiyle fethi gerçekleştirdi."

□ Hadisin Tahrîci: Hadisi Ya'lâ b. Ubeyd kanalıyla İbn Ebî Şeybe (VI, 369, VII, 396), İbn Hıbbân vb. rivâyet ediyor. (Nâşir, 41)

□ Hadisin Durumu: Hadisimiz isnat bakımından **Buhârî ile Müslim'in şartlarına göre sahih bir hadis.**

18. Ebû Hüreyre diyor ki:

"Allah'ın Rasûlü (s.a.a) Hayber günü: *"Andolsun, bu sancağı öyle birisine vereceğim ki; o Allah ve Rasûlünü seviyor!... Allah onun sayesinde fethi gerçekleştirecek."* buyurdu.

Ömer b. Hattâb: "İşte o gün emir olmayı istedim!" diyor.

Bunun üzerine Allah'ın Rasûlü (s.a.a) Ali b. Ebî Tâlib'i çağırıp sancağı teslim eti ve şöyle buyurdu:

"Yürü; Allah sana fetih vermeden de geri dönme!"

Ali gitti; sonra durup "Yâ Rasûlallâh! İnsanlarla niçin savaşayım?" diye sorunca, Allah'ın Rasûlü (s.a.a) şu cevabı verdi:

"Onlarla, Allah'tan başka tanrı (emir ve yasaklarına kayıtsız şartsız uyulan varlık) *tanımadıklarına, Muhammed'in de Allah'ın elçisi olduğuna tanıklık edinceye dek savaş! Bunu yaparlarsa canlarını ve mallarını -hak etmedikleri sürece- koruma altına almış olurlar. Kendi hesapları Allah'a aittir."*

□ Hadisin Tahrîci: Hadisimizi Süheyl'den itibaren değişik yollardan Saîd b. Mansûr (II, 179), Müslim (f. sahâbe, 33), İbn Ebî Âsım, el-Beyheqî, Hatîb el-Bağdâdî vb. rivâyet ediyor. (Nâşir, 41)

□ Hadisin Durumu: Hadisimizin senedi Buhârî ile Müslim'in ortak râvîlerinden oluşuyor; dolayısıyla **Buhârî ile Müslim'in şartlarına göre sahih bir hadis.**

19. Ebû Hüreyre diyor ki:

"Allah'ın Rasûlü (s.a.a): *Andolsun, yarın bu sancağı öyle birisine vereceğim ki; o Allah ve Rasûlü'nü seviyor!.. Fetih onun sayesinde gerçekleşecek!"* buyurduğunda, Ömer diyor ki:

"Emîr olmayı o günün dışında hiç istemedim! Hemen sancağa uzanıverdim; ancak o Ali'yi çağırıp gönderdi ve kendisine şu talimatı verdi: *"Git; Allah sana fethi nasip edene kadar savaş! Geri dönme!"*

Bunun üzerine Ali biraz yürüdü ve geri dönmeden durup "İnsanlarla ne için savaşalım (yâ Rasûlallâh)?" diye sorunca, Allah'ın Rasûlü (s.a.a) şu cevabı verdi:

"İnsanlarla, Allah'tan başka tanrı tanımadıklarına ve Muhammed'in de O'nun elçisi olduğuna tanıklık edinceye dek savaş! Bunu yaparlarsa canlarını ve mallarını -hak etmedikleri sürece- koruma altına almış olurlar. Kendi hesapları Allah'a aittir."

□ Hadisin Tahrîci: Hadisimizi Süheyl'den itibaren Cerîr b. Abdilhamîd kanalıyla el-Belâzürî (II, 347) de rivâyet ediyor. (Nâşir, 41)

□ Hadisin Durumu: Tıpkı 18 nolu hadisimiz gibi.

20. Ebû Hüreyre diyor ki:

"Hayber günü Allah'ın Rasûlü (s.a.a) şöyle buyurdu: *"Andolsun, bu sancağı öyle birisine vereceğim ki; o Allah ve Rasûlü'nü seviyor!.. Allah fethi ona nasip edecek."*

Ömer diyor ki: "O güne kadar emir olmayı hiç arzulamamıştım!"

Sonra Allah'ın Rasûlü (s.a.a) sancağı Ali'ye verdi ve: *"Geri dönme!"* buyurdu.

Ali biraz gittikten sonra "Yâ Rasûlallâh! Ne için savaşayım?" deyince Allah'ın Rasûlü (s.a.a) şöyle buyurdu:

"Allah'ın dışında hiçbir tanrı kabul etmeyeceklerine ve Muhammed'in de O'nun elçisi olduğuna dair tanıklık etmeleri için! Şayet bunu yaparlarsa canlarını ve mallarını -hak etmedikleri sürece- korumuş olurlar. Kendi hesapları Allah'a aittir."

□ Hadisin Tahrîci: Hadisimizi Süheyl'den itibaren Vuheyb b. Hâlid el-Bâhilî kanalıyla Ebû Dâvûd et-Tayâlisî, İbn Sa'd (II, 110) ve Ahmed (II, 384~385) de rivâyet ediyor.

□ Hadisin Durumu: Tıpkı 18 nolu hadisimiz gibi.

21. Imrân b. Husayn'dan:

"Peygamber (s.a.a) *"Andolsun, bu sancağı öyle birisine vereceğim ki; o Allah ve Rasûlü'nü (yahut Allah ve Rasûlü onu) seviyor!"* buyurdu ve hemen Ali'yi çağırdı. Ali'nin gözleri ağrıyordu. Allah da fethi ona nasip etti."

□ Hadisin Tahrîci: Hadisimizi et-Taberânî ile İbn Meğâzilî rivâyet ediyor. (Şerafuddîn el-Mûsevî, *en-Nass vel-İctihâd*: s. 333)

□ Hadisin Durumu: Hadisimizin tüm râvîleri gayet siqa ve üstelik **Müslim'in şartlarına göre sahih.**

22. Hasan b. Ali (a.s)'dan:

Hübeyra b. Yerîm anlatıyor: "İmam Hasan (a.s), babası öldürüldüğünde, başında siyah sarığıyla halkı topladı ve şöyle hitab etti: "Dün öyle birini katlettiniz ki; o evvelkilerin geçemediği, sonrakilerin de ulaşamayacağı birisiydi! Oysa Allah'ın Rasûlü (s.a.a) şöyle buyurmuştu:

"Andolsun, yarın bu sancağı öyle birisine vereceğim ki; o Allah ve Rasûlü'nü, Allah ve Rasûlü de onu seviyor! Sağında Cebrail, solunda Mikail savaşır. Allah kendisine fethi nasip etmedikçe sancağı geri çevrilmez."

Ali, ailesine bir hizmetçi alabilmek için kenara koyduğu 900 dirhem dışında ne bir dinar, ne bir dirhem bıraktı!"

□ Hadisin Tahrîci: Hadisimizi Hz. Ali'den Hübeyra, ondan da Ebû İshâq es-Sebî'î kanalıyla muhtelif yollardan; İbn Sa'd (III, 38, 38~39), İbn Ebî Şeybe (VI, 371), Ahmed (I, 199, *el-Fedâil*'inde), el-Bezzâr, et-Taberânî, İbn Hıbbân, ed-Dâraqutnî vb. rivâyet ediyor. (Nâşir, 43)

□ Hadisin Durumu: Özellikle **Hübeyra b. Yerîm** yüzünden hadisimizi zayıf düşürme teşebbüsleri var. Doğrusu, Hübeyra'yı Yahyâ b. Ma'în ile Ebû Hâtim meçhul sayıyor. Ancak İbn Sa'd onu tanıyor; Ahmed, Müellif, İbn Hıbbân, Hâkim ve İbn Hacer siqa sayıyor. Ne var ki, İbn Sa'd ile –bir rivâyette– Müellif "hâfızası sağlam değil" diyor.(1)

Böyle râvîlerin hadisi ise zayıf değil, en azından hasen sayılır. Hübeyra'dan, Ehl-i Beyt dostu olduğu için hoşlanmayanlar da yok değil. Oysa bu durum güvenilemezliğe değil, olsa olsa güvenilebilirliğe işârettir. Kısacası **hadisimiz en azından hasen bir hadis.**

Kaldı ki, hadisimiz İmam Hasan'dan (a.s) daha başka yollardan da rivâyet edilmektedir. Şöyle ki:

a) Amr b. Hubşî: Ondan da yukarıdaki **Ebû İshâq** kanalıyla, İbn Ebî Şeybe (VI, 371) ile Ahmed (I, 199 ve *el-Fedâil*'de) rivâyet ediyor. **Amr b. Hubşî** dolayısıyla, isnâdı asgarî hasen bir hadis.

b) Âsım b. Damra: Ondan da yine deminki **Ebû İshâq** kanalıyla, İbn Ebî Şeybe (VI, 369) **sahih bir isnatla** rivâyet ediyor.

c) Ebû Rezîn Mes'ûd b. Mâlik el-Esedî: Ondan da kırâat imâmı **Âsım** kanalıyla, Ahmed (*el-Fedâil*'inde) ile el-Bezzâr rivâyet ediyor. Ahmed'in isnâdı en azından hasen.

1- İbn Sa'd, VI, 170; ez-Zehebî, IV, 293; Hâkim, III, 120, IV, 344; İbn Hacer, *et-Tehzîb*: VI, 18~19, *et-Taqrîb*: II, 321; Şemsülhaqq, *Avn'ül-Ma'bûd*: VI, 376

d) Hâlid b. Câbir: Ondan da oğlu **Hafs** kanalıyla, el-Bezzâr, Ebû Ya'lâ, ed-Devlâbî (*ez-Zürriyye et-Tâhira*'da) ve et-Taberî (III, 164) hasen bir isnatla rivâyet ediyor. Zaten el-Bezzâr da rivâyetin ardından "İsnâdı sâlih bir hadis" diyor. (İbn Kesîr, *el-Bidâye*: VII, 368)

e) Ebut-Tufeyl: ed-Devlâbî (*ez-Zürriyye*'de) ile et-Taberânî (*el-Evsat*'ta) zayıf bir isnatla rivâyet ediyor.

f) İmâm Ali Zeynelâbidîn: Ondan da oğlu **Ömer** kanalıyla Hâkim (III, 172) hasen olabilecek bir isnatla rivâyet ediyor.(1)

g) İmâm Hasan'ın oğlu Zeyd: ed-Devlâbî (*ez-Zürriyye*'de) zayıf bir isnatla rivâyet ediyor.

el-Heysemî (IX, 202-203), Ahmed, el-Bezzâr ve et-Taberânî'nin rivâyet ettiği kimi hadislerin, hasen isnatlı olduklarını belirtiyor. Neticede bu hadisin toplamının sıhhatinde kuşku yok.

AÇIKLAMALAR

Buraya kadar görmüş olduğumuz rivâyetler, İmam Ali'ye ait; ama onun dışında hiç kimsenin nail olamadığı üstün meziyyet ve faziletleri konu ediniyor. Şimdi bunları bir bir ele alalım:

a) Hz. Ali, Allah ve Rasûlü'nü Seven ve Allah ve Rasûlü Tarafından Sevilen Büyük Bir Şahsiyettir

Hayber'in fethini işleyen "**râye** = **sancak**" hadislerinden anlıyoruz bu gerçeği. Râye hadislerini başlıca şu sahâbîler rivâyet ediyor:

1- Bu hadisin isnâdına zayıf diyenler, râvîlerinden **Huseyn**'e (= Devrimci İmâm Zeyd'in oğlu) takılıyorlarsa; doğrusu İbn Ma'în onu zayıf sayıyor. Ali b. el-Medînî "zayıftır" demiyor da, "kendisinde zayıflık var!" diyor. Oysa İbn Adiy, ed-Dâraqutnî ve İbn Hacer; aynı kişi hakkında siqa ve sadûq raporunu veriyorlar. (bk. ez-Zehebî, I, 535; İbn Hacer, *et-Tehzîb*: I, 585, *et-Taqrîb*: I, 176) Hâkim (III, 154) de onun kanalıyla gelen bir hadis için sahih hükmünü vererek, kendince "siqa" olduğuna işâret ediyor.

1. Sa'd b. Ebî Vaqqâs: 9~11, 52 ve 123 nolu hadislerimize bk.[1]

2. Ali b. Ebî Tâlib (a.s): 13 nolu hadisimize bakınız.

3. Büreyde el-Eslemî: 14~15 nolu hadislerimize bakınız.

4. Sehl b. Sa'd: 16 nolu hadisine bakınız.

5. Ebû Hüreyre: 17~20 nolu hadislerimize bk.

6. Imrân b. Husayn: 21 nolu hadisimize bakınız.

7. Hasen b. Ali (a.s): 22 nolu hadisimize bakınız.

8. Ebû Saîd el-Hudrî: Ahmed (III, 16) ile Ebû Ya'lâ rivâyet ediyor. İbn Kesîr (*el-Bidâye*: IV, 212) "İsnadında bir sorun yok" derken, el-Heysemî (VI, 221) de bütün râvîlerinin "siqa" olduğunu belirtiyor.

9. Seleme b. Ekva': Buhârî (cihâd,120, menâqıb, 38, meğâzî, 40), Müslim (f. sahâbe, 35), farklı bir metin ve isnatla İbn Sa'd (II, 110-112), İbn Ebî Şeybe (VI, 370), Ahmed (IV, 51-52), Müslim (cihâd, 132), Hâkim (III, 38-39), el-Beyheqî, İbn Meğâzilî vb. rivâyet ediyor.

10. Câbir b. Abdillâh: Taberânî, Hâkim (III, 38) vb. rivâyet ediyor. Senedinde **Halîl b. Mürra** var; siqa ve sadûq birisi; ancak biraz hâfıza sorunu var.[2] Böyle râvîlerin hadisi ise en azından hasen sayılır. Dolayısıyla **hadisimiz hasen bir hadis.**

11. Abdullâh b. Abbâs: 23 nolu hadisimize bakınız. Ayrıca farklı bir isnatla el-Bezzâr (bk. Nâşir, 39~40) tarafından da rivâyet ediliyor. el-Bezzâr'ın bu rivâyeti ise isnat bakımından **hasen**dir.[3]

1- Sa'd hadisini, Hâkim (*el-Müstedrek*: III, 116-117) de farklı bir isnatla rivâyet ediyor. Hâkim'in bu rivâyeti, senedinde yer alan Müslim b. Keysân el-Mülâî dolayısıyla **hasendir**. (Müslim için 40 nolu sh. bk.)

2- ez-Zehebî, I, 667-668; İbn Hacer, *et-Tehzîb*: II, 104~105, *et-Taqrîb*: I, 224

3- el-Bezzâr'ın bu hadîsi, senedindeki **Hakîm b. Cübeyr** dolayısıyla zayıf sayılıyor. Oysa Hakîm, sadece rivâyet ettiği hadislerden rahatsız olunduğu için zayıf sayılmış! Bunun için ez-Zehebî'nin ve İbn Hacer'in eserlerine bakılabilir. Yoksa kendisinin adalet ve sadakatinde hiçbir kusur yok. Nitekim Süfyân es-Sevrî, Zâide b. Qudâme, Yahyâ el-Qattân ve Şerîk en-Neha'î ondan rivâyette sakınca görmemişlerdir. Olsa olsa sadece hâfıza zayıflığı var ki Müellifimiz de bu kanaatte. (bk. Tirmizî: mevâqît, 4, *el-Ilel*: bâb: 10; ez-Zehebî, I, 583-584; İbn Hacer, *et-Tehzîb*: I, 648, *et-Taqrîb*: I, 192) Böyle râvîlerin hadisi ise, usûlen en azından hasen sayılır.

12. Abdullâh b. Ömer: Hadîsi hasen, hatta sahih bir isnatla rivâyet ediliyor.(1)

Aynı hadis, **13.** Ebû Leylâ el-Ensârî, **14.** Ömer b. Hattâb, **15.** Ebû Rafi', **16.** Zübeyr b. Avvâm, **17.** Âmir b. Ebî Vaqqâs ve daha başka sahâbîlerden de rivâyet ediliyor.(2)

Görüldüğü gibi "**râye**" hadisi gayet sahih bir hadis. İbn Abdilberr, İmam Ali'nin faziletlerine dair, içinde bu hadisin de bulunduğu bir grup hadise yer verdikten sonra "Bütün bunlar sabit / sağlam haberlerdir." (*el-İstîâb*: III, 36) diyerek bu gerçeği ifade ediyor.

Hatta hadisimiz sahih olmanın da ötesinde "mütevâtir" bir hadis. Ehlisünnet ulemasının ne gibi hadisleri mütevâtir saydıkları için es-Süyûtî ile el-Kettânî'nin ilgili eserlerine bakacak olursanız, "râye" hadisinin onlardan kat kat güçlü ve sağlam olduğunu görürsünüz.

"**Râye**" hadisi "Allah ve Rasûlü tarafından sevilmek" gibi son derece yüce bir payeyi, sadece Ehl-i Beyt'in reisi İmam Ali'ye özgü kılıyor. Zaten gerek Ebûbekr ve gerekse Ömer bunun için sancağı kapmaya can atmışlar; ama ilâhî irâde yalnız Ali'ye tecelli etmiştir.

Dolayısıyla hadisimiz, aynı zamanda, İmam Ali'nin "sahâbenin en üstünü ve Allah katında en faziletlisi" olduğuna da çok güçlü bir delil teşkil ediyor. Şayet sahâbenin en üstünü bir başkası olsaydı, Ali'nin sahip olduğu bu payeye onun da sahip olması gerekirdi; heyhat!

b) Hz. Ali Korkusuz, Gözü Pek Bir Yiğittir

İmam'ın hayatını okuyanlar, onun savaş meydanlarında gösterdiği kahramanlıkları görenler, onun gerçekten de korkusuz, gözü pek, cesur ve aynı zamanda çok adil ve merhametli bir yiğit olduğunda asla şüphe etmezler. Bunun sayısız örnekleri var tarihte... Özellikle Hayber'in fet-

---

1- İbn Ömer'den gelen [b] şıklı "**Sedd-i Ebvâb**" hadisine bk. (sh. 134)

2- İbn Abdilberr, III, 36; el-Aynî, XIII, 288; Hâkim, III, 125; Şerafuddîn, *en-Nass*: 331 ~333

hinde gösterdiği kahramanlıklar dillere destan olmuştur. Fakat burada gözden ırak tutulmaması gereken bir husus var; o da şu:

Dikkat edilirse, Allah'ın Rasûlü (s.a.a) Hayber günü sancağı önce Ebûbekr'e veriyor; o dönüp geliyor! Arkasından Ömer'i gönderiyor; o da çok geçmeden geri dönüyor! Sanki Allah'ın Rasûlü (s.a.a) onların bu tutumunu insanlara göstererek ibret almalarını istiyor.

Konuyla ilgili rivâyetlere iyice dikkat edilirse, Ebûbekr ile Ömer'in dönüşlerinin fiziki ve stratejik yetersizlikle ilgisinin olmadığı açık. Rivâyetler onların firar edip kaçtıklarını, yani güçleri tükenene kadar direnmediklerini ortaya koyuyor! İşte ispatı:

1. Hz. Ali hadisi: Kitabımızın 13 nolu hadisine dikkat edin! Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) ***"...üstelik o dönüp de kaçmayacak!"*** demesi önceden gidenlerin dönüp kaçtığını açıkça gösteriyor. (Ferrâr, firar eden, kaçak anlamlarına geliyor.)

2. Hz. Ali hadisi: Hâkim'in rivâyet ettiği bu hadiste, Ömer ve beraberindeki birlik döndüğünde, birliğin Ömer'i, Ömer'in de birliği "**korkak**"lıkla suçladıkları ifade ediliyor!(1)

3. Sa'd b. Ebî Vaqqâs hadisi: 123 nolu hadisimizde de *"üstelik o dönüp de kaçmayacak!"* ifadesi var. İbn Abdilberr (III, 36) de Sa'd hadisine bu lafızlarla yer veriyor.

4. Câbir b. Abdillâh hadisi: Rivâyete göre Allah'ın Elçisi (s.a.a) *"Yarın öyle birisini göndereceğim ki, o Allah ve Rasûlü'nü, Allah ve Rasûlü de onu seviyor! Üstelik o arkasını dönüp de kaçmaz!"* buyuruyor.(2) Bu da öncekilerin kaçtıklarını ifade ediyor!

5. Câbir b. Abdillâh hadisi: Bu hadis (= Hâkim, III, 38) de Ömer ile birliğinin karşılıklı birbirlerini suçlamalarına yer veriyor. Senedinde yer

---

1- *el-Müstedrek*: III, 37 = Hâkim "**isnâdı sahih**" diyor, Şamlı ez-Zehebî de aynen onaylıyor.

2- "**Râye** = **sancak**" hadislerinden onuncusuna bk. Benzer durum el-Harezmî'nin (s. 170) Ömer b. Hattâb'dan rivâyet ettiği hadiste de var!

alan **Qâsım b. Ebî Şeybe** yüzünden, ez-Zehebî hadisi zayıf sayıyor. Ama doğrusu, **isnâdı en azından hasen** olan bir hadistir.(1)

6. Büreyde el-Eslemî hadisi: Taberî'nin rivâyet ettiği bu hadiste de Ömer ile birliğinin birbirlerini karşılıklı "korkak"lıkla suçladıklarına yer veriliyor. (15 nolu hadisimizin tahricine ve durumuna bk.)

7. Ebû Hüreyre hadisi: Kitabımızın 18~20 nolu hadislerinde geçen *"git ... ve geri dönme!"* ifadeleri de aynı gerçeği ortaya koyuyor.

8. Ebû Saîd el-Hudrî hadîsi: Onun hadisinde de *"Yemin olsun, bu sancağı öyle birine vereceğim ki; o fırar etmeyecek!"* deniyor.

Sanıyoruz, Hz. Ebûbekr ile Hz. Ömer'in Hayber'deki durumlarını göstermek için bu kadar rivâyet kâfî.(2) Biz burada bununla yetiniyor, onların Uhud ve Huneyn muharabesinde yaptıklarını, merak edip araştıranlara bırakıyoruz.

Hz. İmam, cesaret ve cengaverliğiyle cihana ün salmış bir kahraman olmasının yanı sıra "sağında Cebrail, solunda ise Mikail'in savaştığı" seçkin bir sahâbî. Nitekim 22 nolu hadisimiz bunu açıkça ifade etmekte.

c) Hz. Ali, Peygamber (s.a.a)'in Yanında, Mûsâ (a.s) Yanında Hârûn'un Makamına Sahiptir; Ancak Ne Var Ki, Peygamber Değildir

Hz. Ali'nin Peygamber (s.a.a) yanında, Mûsâ yanında Hârûn'unun makamına sahip olduğunu ifade eden hadislere "**menzile**" hadisi adı verilir.

1- Gerçek şu ki, Yahyâ b. Ma'în ile Müellif, Qâsım'ı zayıf sayıyor. Oysa İbn Hıbbân "siqadır" diyor; bunun yanında, rivâyetlerde bazen hatalar yaptığını da söylüyor. Demek ki zayıflık onun hâfızasında; yoksa adalet ve sadakatinde değil. Bu yüzden Hâkim de Qâsım kanalıyla gelen hadislerin isnâdı için "sahihtir" der. (Müellif, *ed-Duâfâ*: 227; ez-Zehebî, III, 379; Hâkim, III, 38, 128) Bu, Hâkim'in de o şahsı siqa saydığını gösteriyor. Zayıf sayanların gerekçesi bizce onun rivâyetleridir. Bunun için ez-Zehebî ile İbn Hacer'in ilgili eserlerine bakılabilir. Kısacası hadisimiz diğer sahih rivâyetlere de ters düşmediği için, isnatça hasen sayılabilir.

2- İbn Teymiyye her zamanki inkarcı tavrıyla, Hayber'de Ebûbekr ile Ömer'in hezimete uğrayarak geri döndüklerine dair rivâyetleri "yalan" saydığı gibi, onların Ali'den önce gönderildiğini de kabul etmiyor ve "Bunu ulemadan kim söylemiş!? Nerede isnâdı ve sıhhati!? Öyleyse bu da yalan!!!" (*el-Minhâc*: VIII, 123, VII, 366) diyerek ne kadar da inatçı olduğunu gözler önüne seriyor.

Bu konuda detaylı bilgi ileride 43' den 61'e kadar olan hadislerin açıklamalarında gelecek.

d) Hz. Ali Bu Ümmetin Velîsidir

Bunu kitabımızın 8 ile 10 nolu hadislerinden anlıyoruz. İslâm toplumunda "**velâyet hadisi**" ya da daha yaygın ifadeyle "**Ğadîr-Humm hadisi**" olarak bilinen bu hadis hakkında ileride 76'dan 87'ye kadar olan hadislerin açıklamalarında genişçe söz edilecek.

e) Hz. Ali Peygamber (s.a.a)'in Ehl-i Beyti'ndendir

Kitabımızın 9 nolu hadisi, İmam Ali'nin (a.s) Peygamber Efendimizin Ehl-i Beytinden olduğunu ifade ediyor.

Şimdi Ehl-i Beyt kimdir, özellikleri nelerdir?... Bu konuda bilgi vermeye çalışalım.

Ehl-i Beyt Kimdir?

"Ehl-i Beyt" hem Kur'ân hem de sünnette üzerinde önemle durulan ve ümmet için de apayrı bir öneme sahip olan bir kavram. Allah (c) Kur'ân-ı Kerim'de Ahzâb sûresinin 33. ayetinde şöyle buyuruyor:

> **"Ey Ehl-i Beyt! Hiç kuşkusuz Allah sizden her tür pisliği / kusuru / günahı gidermek ve sizi tertemiz yapmak istiyor."**

"Ehl-i Beyt" kavramı Arapça'da bir isim tamlamasıdır ve "ev halkı" anlamına geliyor. Ama Kur'ân ve Sünnette tamamen terim / ıstılah olarak kullanılan bu kavramdan maksat ne? Bununla kimler kastediliyor? İşte bu konuda başlıca üç görüş var:

* Peygamberimizin sadece hanımları / annelerimiz.

* Peygamberimizin hanımları, ayrıca damadı Ali, kızı Fâtıma, torunları Hasan ile Hüseyin.

* Peygamberimizin damadı Ali, kızı Fâtıma ve torunları Hasan ile Hüseyin.

Birinci Görüşün Delilleri:

Bu görüş Abdullâh b. Abbâs'ın azatlısı Ikrime ile Muqâtil b. Süleymân'a ait. Özellikle Ikrime'nin, Medine'de çarşı pazar dolaşarak "Ehl-i Beyt" ayetinin sadece Rasûlüllâh'ın hanımları hakkında nâzil olduğunu söyleyip durduğu rivâyet ediliyor.(1)

Ikrime, her ne kadar Buhârî'nin çok güvendiği; onun için de hadislerine bolca yer verdiği bir râvî ise de, son derece sabıkalı olduğu, Ehlisünnet hadis ve tarih ulemasının itiraflarıyla sabit.

Hâricîlerin İmam Ali'ye ve Ehl-i Beyt'e düşmanlıklarını anlatmaya bilmem gerek var mı? İmam Ali'ye kılıç çeken ve onu namazda iken katleden bir zihniyetin Allah ve Rasûlü ile ilgilerinin olduğunu sanmak ahmaklıktır! Bu kafaya sahip olanların izzet ve şerefinden bahsetmek de mümkün değil! Allah'ın tertemiz kıldığı, Rasûlü'nün *"Ali'yi seven beni de sevmiş, ona düşman olan bana da düşman olmuş olur!", "Ali'ye söven bana sövmüş sayılır!", "...Onu sadece münafıklar sevmez!"...*(2) buyurduğu bir kimseye düşman olan, onu namazda katleden bir zihniyete nasıl güvenilir!

İşte Ikrime bu kafaya sahip! Böyle birisinin hadisini almak ve ona güvenmek mümkün mü!? Ali'ye ve Ehl-i Beyt'e düşmanlığıyla Allah ve Rasûlü'nün de gazabını hak eden birisinin rivâyetlerini nasıl kabul edebiliriz? Fâsıkların rivâyetinin makbul olmadığını hepimiz biliyoruz. Münafık aynı zamanda fâsık değil mi? Üstelik ez-Zehebî'nin de belirttiği gibi, hâricî olduğu için kendisinin dışında tüm müslümanları tekfir eden birisi!

Diğer yandan, çoğu sahih senetlerle rivâyet edildiğine göre, Abdullâh b. Abbâs'ın oğlu Ali, Abdullâh b. Ömer, Abdullâh b. Ömer'in azatlısı Nâfi', Saîd b. Müseyyeb, Atâ b. Ebî Rabâh, Tâvûs b. Keysân, Muhammed b. Sîrîn, Muhammed b. Abdirrahmân b. Ebî Zi'b, Yahyâ b. Saîd el-Ensârî, Mücâhid b. Cebr, Süleymân b. Tarhân, Yûnus b. Cübeyr el-Basrî, İbn Sa'd ve benzerleri; Ikrime'yi "yalancılık", "zayıflık" ve "huc-

1- el-Cessâs, *Ahkâm'ul-Qur'ân*: V, 230; et-Taberî, *et-Tefsîr* = Ahzâb: 33. ayet; İbn Kesîr, *et-Tefsîr*: III, 483

2- 88'den 99'a kadar olan hadislere ve açıklamalarına bk.

cet olmamak"la suçluyorlar. Ahmed b. Hanbel, Ikrime'nin valilerden hediye(!)ler aldığını söylüyor.(1) Şimdi sorarım sizlere: Böyle bir adamın sözünün ne değeri olabilir! Ona siqa diyerek rivâyetlerine yer verenler hiç Allah'tan, hesap gününden korkmazlar mı!?

Gelelim **Muqâtil**'e; onun da Ikrime'den pek farkı yok! Kimi "yalancılık"la, kimi "zayıflık"la, kimi de "hadisleri gerçek dışı" olmakla suçluyor onu. Kısacası güvenilir olmadığında ittifak var.(2)

İşte bu iki yalancı "Ehl-i Beyt"ten kasdın sadece Rasûlüllâh'ın hanımları olduğunu iddia ediyor. Özellikle Ikrime bununla da hızını alamamış olacak ki, aynı görüşü sabık efendisi Abdullâh b. Abbâs'a isnad etmekten bile çekinmiyor!(3)

Bunların delili, ilgili ayetin hem baş tarafında hem de devamında Rasûlüllâh'ın hanımlarından bahsediliyor olması. Dolayısıyla onlara göre "Ehl-i Beyt"ten kasıt da Rasûlüllâh'ın (s.a.a) hanımları oluyor.

Oysa bu görüşün sakatlığı meydandadır. Çünkü, eğer maksat onlar olsaydı, ayetteki "**sizden**" ve "**sizi**" zamirleri müennes / dişil gelirdi. Halbuki, ayette geçen zamirler müzekker / eril! Arapça'da erkek zamirleriyle sadece dişilerin kastedilmesi ise dil kurallarına aykırı.

"Zamirler, [Ehl'el-beyt] tamlamasındaki [**ehl**] lâfzından hareketle müzekker gelebilir." itirazına verilecek cevap ise şudur: Bir dilde zamir, kendisinden sonraki ismin değil, önceki ismin yerini tutar. Âyette [**ehl**] lâfzı zamirden sonra geldiğine ve dolayısıyla söz konusu zamirin kendisinden sonra gelecek olan bir ismin yerini tutamayacağına göre, bu itiraz da yersizdir.

Öte yandan bu görüş, "**Ehl-i Beyt**"ten kastın kimler olduğunu açıkça belirleyen sahih hadislere de ters.

1- İbn Sa'd, V, 287-93; ez-Zehebî, III, 93-97; İbn Hacer, *et-Tehzîb*: IV, 161 vd; el-Aynî, I, 8, II, 11; Şerafuddîn, *Kur'ân'da Ehl-i Beyt / Hz. Fâtıma*: 31-35

2- İbn Sa'd, VII, 373; ez-Zehebî, IV, 173-175; İbn Hacer, *et-Tehzîb*: V, 504 vd; *et-Taqrîb*: II, 277; Şerafuddîn, a.g.e. 35-36

3- İbn Kesîr, III, 483 = İbn Kesîr, Ikrime ve benzerlerinin bu görüşünü sayfalar dolusu bilgiler vererek reddediyor.

İbn Sa'd'ın (VIII, 199) rivâyetine göre **Urve** de bu görüşte!

İkinci Görüşün Delilleri:

Bu görüş ise genelde Ehlisünnet kardeşlerimize ait. İbn Kesîr (III, 486) hararetle bu görüşü savunuyor.(1)

Bunların delili, "Ehl-i Beyt"ten bahseden ayetin, Rasûlüllâh'ın (s. a.a) hanımlarından yani annelerimizden bahseden ayetler arasında yer alması, hadislerde söz konusu dört kişinin Ehl-i Beyt'ten sayıldığının belirtilmesi ve ayette geçen erkek zamirinin Arap dili açısından buna mani olmayışı.

Doğrusu konuya sırf Arap dili açısından yaklaşacak olursak; bu tez yanlış değil. Arapça'da çoğul erkek zamirleriyle hem erkekleri, hem de kadınları kastetmek mümkün. Ancak tabîî ki buna aklî ve naklî başka deliller engel olmuyorsa!...

Az ileride de izah edeceğimiz gibi, "Ehl-i Beyt"ten kasıt her kimse, ayet onların her tür pislikten, ayıptan, günahtan, ahlaksızlıktan; kısacası Allah ve Rasûlü'nü rahatsız eden her şeyden uzak ve tertemiz olduklarını ifade ediyor. İşte bu sonucu "Ehl-i Beyt'tendir" dediğimiz kimselerin yaşantılarıyla karşılaştırmamız, yani bunun sağlamasını yapmamız gerekiyor: Acaba uygun mu değil mi? Şayet uyum ve uygunluk varsa mesele yok. Yok eğer öyle değilse; o kimselerden Allah ve Rasûlü'nü rahatsız eden bir şeyler sadır olmuş, bir takım yanlışlar yapmışlarsa... onlar "Ehl-i Beyt"ten değil demektir. Bunu herkese uygulamak ve sonucuna Allah rızası için katlanmak zorundayız.

Kur'ân'a, sünnete ve annelerimizden -özellikle- bazılarının hayatına bir göz atalım:

Kur'ân'dan Tahrîm sûresini baştan sona bir okuyalım lütfen! Ayetlerin hangi sebeple indiğini, buna sebep olan annelerimiz hakkında Yüce Rabbimizin (c) neler söylediğini, sûrenin son üç ayetinde nasıl bir benzetme yapıldığını bir görün; sonra insaf ve adaletle söyleyin: Bu annelerimizin "Ehl-i Beyt"e katılması mümkün mü? Ayet gereği "tertemiz

---

1- Fahruddîn er-Râzî (*et-Tefsîr*: XXV, 209) ve Elmalılı Hamdi Yazır (*Hak Dini*: VI, 3892) gibi bazı müfessirler, Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) diğer çocuklarını da bu halkaya katıyor! İbn Teymiyye'ye (*el-Minhâc*: VII, 318, 395) göre ise Hâşim oğullarının tamamı Ehl-i Beyt'ten sayılıyor!!!

ve kusursuz" olması gereken kimseler o büyük hataları yapar mı? Buna rağmen onları "Ehl-i Beyt"e katmak Kur'ân'ı Kur'ân'la çelişkiye sokmak olmaz mı?

Peygamber Efendimizin (s.a.a) ileride gelecek bazı hadislerinde, bazı annelerimiz için "Hayır! Sen Ehl-i Beyt'ten değilsin; ama hayırlı bir kadınsın!" buyurduğunu göreceğiz. Buna muhatap olan Ümmü Seleme annemizin ise Tahrîm sûresine konu olacak hiçbir davranışta bulunmadığını da dikkate alalım!

Tahrîm Sûresine konu olduğu kesin olarak bilinen (= ayr. bk. sh. 403) Âişe ve Hafsa annelerimizin –ki biri Hz. Ebûbekr'in, öbürü ise Hz. Ömer'in kızıdır– Ehl-i Beyt'e karşı çok soğuk yaklaşımlarını, İmam Ali'ye karşı düşmanca tutumlarını, Hz. İmam'a karşı savaş açacak kadar ileri gittiğini herkes biliyor. Bütün bunlar "Ehl-i Beyt" kavramıyla ve bu kavramın genel muhtevasıyla nasıl birleştirilebilir? Allah'ın tertemiz kılıp her tür kötülükten arındırdığı insanlar hiç birbirlerine düşman kesilir mi? Hiç birbirleriyle kavga eder mi? Ehl-i Beyt'in geçek temsilcileri olan Ali, Fâtıma, Hasan ve Hüseyin arasında hiç böyle bir şey görülmüş mü? Onlar, bırakın kavga etmeyi, hiç birbirlerine küsmüş, darılmış mı?...

Elbette hayır! Çünkü onlar gerçek Ehl-i Beyt'tir. Ehl-i Beyt'ten olanlar yanlış yapmaz. Allah ve Rasûlü'nü (s.a.a) hiçbir zaman üzmez. Herhangi bir ayet ya da sûreye olumsuz yönde malzeme olmaz. Ehl-i Beyt mensupları birbirleriyle asla didişmez, itişip kakışmaz; ve asla birbirlerine düşmez. Bu hem "Ehl-i Beyt" ayetinin gereğidir, hem de tarihte böyle bir vak'a olmamıştır.

Kaldı ki, "Ehl-i Beyt" olmanın getirdiği çok büyük bir sorumluluk daha var: O da hem siyasi, hem de ilmi alanda İslâm toplumuna riyaset ve rehberlik etmek... Bu da Kur'ân'ı ve Allah'ın Rasûlü'nün sünnetini / öğretilerini kusursuz bir biçimde bilmeyi gerektirir. Bütün bu konularda annelerimizin de ehil olduğunu ileri sürmek büyük bir cehalettir, Ehl-i Beyt'in hakkını yemektir; apaçık zulümdür.

Demek ki **Kur'ân, sünnet ve tarihi gerçekler bu tezi temelinden sarsıyor.** Arap dili "mümkün kılıyor" diye bütün bu gerçekleri görmezden ge-

lemeyiz. Kaldı ki Arap dili "çoğul erkek zamiriyle hem erkek ve hem de kadınların birlikte kastedilmesi mümkündür" diyor; "zorunludur" demiyor.

Sırası gelmişken, Rasûlüllâh'ın (s.a.a) hanımlarının "Ehl-i Beyt"e dâhil olmadıklarını gösteren şu karineyi de belirtmek gerekiyor: Âyetin başlangıcında Rasûlüllâh'ın hanımlarının evlerinde vakar içinde oturmaları emir buyurulurken, "büyût = evler, odalar" lâfzı çoğul kullanılmış. Aşağıda, Ehl-i Beyt'ten söz edilen bölümde ise "beyt = ev, oda" denilerek tekile indirgenmiş. Şayet annelerimiz bu halkaya dâhil edilecek olsalardı "Ehl'el-büyût" lâfzı kullanılırdı. "Ehl'el-beyt" kullanıldığına göre, sadece bir odanın halkına hitap edilmiş demektir. Bilinen şu ki, o oda da Ümmü Seleme annemizin odasıydı. Yani bu mantıkla gittiğimizde, yalnızca Ümmü Seleme annemizi ve o sırada odasında bulunanları "Ehl-i Beyt"e dahil etmek gerekir!

"Annelerimizi Ehl-i Beyt'e dâhil etmemek, Hz. Peygamber'i üzebilir!" gibi tamamen duygusal yaklaşımların yeri yok burada. Öyle olsaydı, Hz. Peygamber (s.a.a) "Ben de dahil miyim yâ Rasûlallâh?" diyen Ümmü Seleme annemize "hayır!" demezdi. Bu durumda Hz. Peygamber'i, ancak hanımlarını Ehl-i Beyt'e dahil etmek üzebilir!

Kaldı ki, şu hususa da dikkat etmek gerekiyor burada: **Ehl-i Beyt'in kimler olduğuna karar veren ne siz, ne de biziz; aksine Allah ve Rasûlü'dür.** Dolayısıyla hiç kimsenin akıl yürütüp duygusal davranmasına; ilâhî irâdeye müdahale etmesine gerek yoktur!

Üçüncü Görüşün Delilleri:

Bu da Ehl-i Beyt'in yolunu izleyen Şîanın; on iki imamın imâmetini tanıyan İmâmiyye'nin ve Alevî müslümanların görüşü.[1] Bu görüşü destekleyen sayısız hadis var. Ehl-i Beyt'ten kasdın sadece Ali, Fâtıma, Hasan ve Hüseyin olduğunu[2] açıkça belirten hadisler, başlıca şu sahâbîlerden rivâyet ediliyor:

1- Hanefîlerden Ebû Ca'fer et-Tahâvî (*el-Müşkil*: II, 235~248) de bu kanaatte.

2- Bazı rivâyetlerde bunlara Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) de dahil edilmiş olması sonuçta bir şey değiştirmiyor.

1. Âişe annemiz: İbn Ebî Şeybe (VI, 370), Müslim (f. sahâbe, 6l), Hâkim (III, 147), İbn Cerîr et-Taberî (*et-Tefsîr*: Ahzâb: 33; İbn Kesîr, III, 485) vb. rivâyet ediyor. Hâkim "Buhârî ile Müslim'in şartlarına göre sahih" diyor, Şamlı ez-Zehebî de onaylıyor; ama doğrusu: **Müslim'in şartlarına göre sahih bir hadis.**

Âişe annemizden bir başka rivâyet daha var ki, o da İbn Ebî Hâtim tarafından rivâyet ediliyor. (bk. İbn Kesîr, III, 485)

2. Ümmü Seleme annemiz: Hadis Ümmü Seleme annemizden dokuz ayrı kanaldan rivâyet ediliyor:

a) Atâ b. Yesâr kanalıyla et-Taberânî ile Hâkim (II, 416, III, 146) rivâyet ediyor. Hâkim "**Buhârî'nin şartlarına göre sahih**" diyor, Şamlı ez-Zehebî de aynen onaylıyor.

b) Atâ b. Ebî Rabâh kanalıyla: Ahmed (VI, 292) ile Taberânî rivâyet ediyor. İbn Kesîr'in (III, 484) de dediği gibi, bütün râvîleri siqa; ancak Atâ'nın üstadı belirsiz. Onun da Ümmü Seleme annemizin oğlu Ömer olma ihtimali yüksek. Eğer öyleyse hadisimizin isnâdı sahih.

c) Şehr b. Havşeb kanalıyla: Ahmed (VI, 298, 304), Tirmizî (Menâqıb, 60), İbn Ebî Hayseme, et-Tahâvî (II, 238~243), et-Taberî (= Ahzâb: 33; İbn Kesîr: III, 485), İbn'ül-Esîr (III, 294) vb. **sahih bir isnatla** rivâyet ediyor.

d) Ebû Saîd el-Hudrî kanalıyla: **İbn Ebî Hayseme,** et-Tahâvî (II, 241), et-Taberî (*Tefsîr*: Ahzâb: 33; İbn Kesîr, III, 484-485), Taberânî, el-Harezmî (s. 60) vb. **Atıyye b. Sa'd el-Avfî** kanalıyla rivâyet ediyor. Atıyye'yi Ebû Hâtim, Ebû Zür'a, Ahmed, Müellif, Ebû Dâvûd ve Ehl-i Beyt'in amansız hasmı el-Cûzcânî zayıf sayıyor. Ancak İbn Ma'în, İbn Sa'd, Sibt b. el-Cevzî ve İbn Hacer onun siqa ve sadûq birisi olduğunu belirtiyor. Ebû Hâtim de ayrıca "hadisi yazılabilir" diyor.[1]

1- İbn Sa'd, VI, 304; ez-Zehebî, III, 79-80; İbn Hacer, *et-Tehzîb*: IV, 138~139, *et-Taqrîb*: II, 28; Şerafuddîn, 116-117; el-Emînî, I, 68

Hâfız el-Heysemî ile İbn Hacer el-Heytemî de **Atıyye** kanalıyla gelen hadisler için "isnâdı sahih" diyor. Ebû Saîd el-Hudrî'den gelen **Menzile** (sh. 157) ve **Seqaleyn** (sh. 243) hadislerine bk.

"Zayıftır" diyenlerin, Atıyye'nin "Ehl-i Beyt dostu olması" dışında gerekçeleri yok! Ehl-i Beyt dostu olan râvîleri cerheden hadisçilerin, özellikle el-Cûzcânî gibilerin[1] sözlerine kulak vermemiz mümkün değil.

İbn Sa'd'ın verdiği bilgiye göre, Haccâc-ı Zâlim, İmam Ali'ye lanet etmediği için tam 400 kırbaç vurdurmuş Atıyye'ye! İşte onun suçu ve zayıf sayılma nedeni! Şayet orada Hz. İmam'a lanet edip Ümeyye oğullarının beslemesi olsaydı, o zaman Atıyye'yi siqa saymak için yarışanlara bakacaktınız.

Kısacası Atıyye gerçekten siqa ve sadûq bir râvî. Dolayısıyla **hadisimizin isnâdı sahih.**

e) Ebû Leylâ (Seleme) el-Kindî kanalıyla: **Ahmed** (VI, 292) **gayet sahih bir isnatla** rivâyet ediyor.

f) Hukeym b. Sa'd kanalıyla: et-Taberî **Abdullâh b. Abdilquddûs** kanalıyla rivâyet ediyor.(*et-Tefsîr*: Ahzâb: 33; İbn Kesîr, III, 484) Abdullâh ise sadûq ama hâfıza bakımından zayıf bir râvî.[2] O halde **hadisimizin isnâdı hasen.** Ayrıca Buhârî (*el-Kebîr*: II, 197), et-Taberânî ve et-Tahâvî (II, 236) de farklı yoldan rivâyet ediyor.

g) Abdullâh b. Vehb b. Zem'a kanalıyla: et-Taberânî, et-Tahâvî (II, 237) ve et-Taberî (= Ahzâb: 33; İbn Kesîr, III, 485) **Mûsâ ez-Zema'î** kanalıyla rivâyet ediyor. Mûsâ dolayısıyla[3] **hadisin isnâdı hasendir**.

h) Ebû Hüreyre kanalıyla: İbn Cerîr et-Taberî (*et-Tefsîr*: Ahzâb: 33; İbn Kesîr, III, 484) ile et-Taberânî rivâyet ediyor.

i) Ebû Atıyye et-Tafâvî kanalıyla: İbn Ebî Şeybe (VI, 370) ile Ahmed b. Hanbel (VI, 296) rivâyet ediyor.[4]

3. Abdullâh b. Abbâs: 23 nolu hadisimize bakınız.

1- sh. 26'ya bk.

2- ez-Zehebî, II, 457; İbn Hacer, *et-Tehzîb*: III, 186, *et-Taqrîb*: I, 406; eş-Şevkânî, *Neyl'ül-Evtâr*: IV, 92-93

3- 8 nolu hadisimizin durumuna bk.

4- Son iki kanaldan gelen rivâyetin isnatları zayıf. Ama genel olarak diğer sahih rivâyetlerle destekleniyor.

4. Sa'd b. Ebî Vaqqâs: 9 ve 52 nolu hadisimize bakınız.

5. Vâsile b. Esqa': Hadisini İbn Ebî Şeybe (VI, 370), Ahmed (IV, 107), et-Tahâvî (II, 245) ve Hâkim (II, 416, III, 147) rivâyet ediyor. Hâkim "Müslim'in şartlarına göre sahih" diyor, Şamlı ez-Zehebî de aynen onaylıyor. Ancak râvîlerinden Bişr b. Bekr sadece Buhârî'nin râvîlerinden. Tabîî ki **hadisimiz yine de sahih bir hadis.**

6. Ebû Saîd el-Hudrî: Hadîsini Atıyye kanalıyla et-Taberânî, el-Bezzâr (= el-Heysemî, IX, 264) ve et-Taberî (Ahzâb: 33; İbn Kesîr, III, 485) rivâyet ediyor. Atıyye'nin durumunu az yukarıda gördük. Diğer râvîleri de dikkate alındığında, hadisin **isnâdı** için **hasen** diyebiliriz.

7. (Ümmü Seleme annemizin oğlu) **Ömer b. Ebî Seleme:** Hadisini Tirmizî (tef. Ahzâb, 7, menâqıb, 31), Taberânî, et-Taberî (*et-Tefsîr*: Ahzâb: 33) ve et-Tahâvî (II, 243) rivâyet ediyor. Senedinde **Muhammed b. Süleymân el-İsbahânî** adında, sadûq, ama hafızası biraz zayıf bir râvî var.(1) O yüzden, isnâdı en azından **hasen bir hadis.**

8. Abdullâh b. Ca'fer b. Ebî Tâlib: Hasen olabilecek bir isnatla, el-Bezzâr ile Hâkim (III, 147~148) rivâyet ediyor.

9. Enes b. Mâlik: Hadisini İbn Ebî Şeybe (VI, 388), Ahmed (III, 259, 285), Tirmizî (tef. Ahzâb, 8), Hâkim (III, 158) vb. rivâyet ediyor. Senedinde **Ali b. Zeyd b. Cüd'ân** var; sadûq ama hâfızası zayıf.(2) O yüzden **hadisimizin isnâdı hasen.** Zaten Tirmizî de aynı kanaatte.

Fakat Hâkim'in isnâdında, Ali b. Zeyd'e eşlik eden gayet siqa bir râvî var: **Humeyd et-Tavîl**. Bu şekliyle **hadisimiz Müslim'in şartlarına göre sahih** olmuş oluyor. Hâkim de aynı sonuca varmış; Şamlı ez-Zehebî de itiraz etmemiş.

10. Ebû Berze el-Eslemî: Hadisini **Ömer b. Şebîb el-Müslî** kanalıyla Taberânî rivâyet ediyor. (el-Ğumârî, *el-İbtihâc*: 194) Ömer hâfızası zayıf, ama sadûq bir râvî.(3) O halde **hadisimizin isnâdı hasen.**

1- ez-Zehebî, III, 569; İbn Hacer, *et-Tehzîb*: V, 121~122, *et-Taqrîb*: II, 177

2- İbn Sa'd, VII, 252; ez-Zehebî, III, 127-129; İbn Hacer, *et-Taqrîb*: II, 43

3- ez-Zehebî, III, 204; İbn Hacer, *et-Tehzîb*: IV, 278, *et-Taqrîb*: II, 63

Enes ve Ebû Berze hadislerinin bir benzeri Abdullâh b. Abbâs ile Ebul-Hamrâ'dan da rivâyet ediliyor. (bk. el-Ğumârî, 194)

11. Sevbân el-Hâşimî: Hadisini farklı bir metinle Ebû Dâvûd (teraccül, 20) ile et-Taberânî rivâyet ediyor. Senedinde **Humeyd eş-Şâmî** ile **Süleymân el-Menbehî** var; her ikisi de meçhul![1] Dolayısıyla hadisin isnâdı zayıf. Ama diğer sahih rivâyetlere ters bir durum yok.

12. Hz. Hasan: Taberânî'nin rivâyetine göre; İmam Hasan, babası Hz. Ali'nin şehâdetinden sonra Iraklılara hitaben yaptığı bir konuşmasında "*Allah'ın ilgili âyetinde sözünü ettiği Ehl-i Beyt biziz!*" buyurdu. el-Heysemî (IX, 273) "Bütün râvîleri siqa" diyerek isnâdının sahih olduğuna işaret ediyor.

Yukarıdaki ilk sekiz sahâbî kanalıyla gelen hadislere "**Kisâ** (örtü) **hadisleri**" adı verilir. Bu hadislerin sahih olduğunda kuşku yok.[2] Allah'ın Rasûlü (s.a.a) Ehl-i Beyt ayeti nâzil olduğunda Ali, Fâtıma, Hasan ve Hüseyin'i bir kisâ yani örtü altına alarak *"Allahım! Bunlardır benim Ehl-i Beytim"* buyurduğu için bu adla şöhret olmuştur.

Sadece "Kisâ" hadisleri bile annelerimizin "Ehl-i Beyt"e dahil olmadıklarını ispatlıyor. Şayet Ehl-i Beyt'e dahil olsalardı *"Bunlardır benim Ehl-i Beytim!"* yerine "Bunlar benim Ehl-i Beytimdendir." buyururdu. Bunların yanı sıra şu hadisler de annelerimizin bu halkaya dahil olmadıklarını açıkça ifade ediyor:

1. Ümmü Seleme annemizin hadisi: Kaynaklarını yukarıda verdiğimiz bu hadise göre, "Kisâ" olayından sonra "Ben de onlara dâhil miyim yâ Rasûlallâh!?" diyen Ümmü Seleme annemize, Allah'ın Elçisi (s.a.a) –değişik rivâyetlere göre– şu cevabı veriyor:

> "Sen benim ailemdensin!" [f şıklı rivâyet]
>
> "Sen hayırlı bir kadınsın!" [b ve d şıklı rivâyetler]
>
> "Sen hayırlı bir kadınsın ve Peygamberin hanımlarındansın!" [c ve e şıklı rivâyetler]

1- İbn Hacer, *et-Taqrîb*: I, 203, 320; Şemsülhaqq, *Avn'ül-Ma'bûd*: XI, 271

2- İbn Teymiyye (V, 13, VIII, 420) bile "sahih" diyorsa, mesele yok demektir.

Bir rivâyette de, Ümmü Seleme annemiz "Allah'a yemin olsun ki, Peygamber (s.a.a) bu soruma "Evet" demedi! Sadece *"Sen benim ailemdensin!"* buyurdu." diyor. [e şıklı rivâyet]

2. Ömer b. Ebî Seleme hadisi: Tirmizî, et-Taberânî, İbn Cerîr et-Taberî ve et-Tahâvî'nin rivâyet ettiğini belirtiğimiz bu hadiste, Ümmü Seleme annemiz Allah'ın Rasûlü'nden (s.a.a) şu cevabı alıyor:

"Yerinde kal! Ama (bil ki) sen yine de hayırlı bir kadınsın!"

3. Âişe annemizin hadisi: İbn Ebî Hâtim'in rivâyetine (İbn Kesîr, III, 485) göre, aynı soruyu Âişe annemiz de soruyor; o da aynı cevabı alıyor:

"Uzak dur! Yine de iyi bir kadınsın."

Bu arada, birilerini "Ehl-i Beyt"ten saymak için uydurulan ya da tahrif edilen bazı rivâyetlere değinmekte fayda var. Bunlardan birisi Ümmü Seleme annemize yamanmış, diğeri ise Vâsile'ye![1]

Ümmü Seleme'ye isnat edilen rivâyette, annemizin sorusuna Peygamber Efendimizin "Evet!" dediği kaydediliyor!

Vâsile rivâyetinde ise "Ben de senin Ehl-i Beytine dahil miyim?" diyen, Vâsile'nin bizzat kendisi! Devamında Allah'ın Rasûlü'nün (s. a.a) "Sen de!" dediği, Vâsile'nin de ondan sonra bununla sürekli gurur duyduğu... belirtiliyor.

Bunlardan ilki, hem diğer sahâbîlerden, hem de Ümmü Seleme annemizin kendisinden sahih yollarla gelen rivâyetlere aykırı; üstelik senet bakımından da güven vermiyor! Senedinde **Atıyye et-Tafâvî**, Atıyye'nin babası Ebû Atıyye ve Ebül-Mu'addil adlı kişiler var. Bunlardan Atıyye çürük bir râvî![2] Diğer ikisi ise tamamen meçhul! Dolayısıyla, **bu rivâyet, tek kelimeyle uydurma!**

Gelelim ikincisine: Vâsile'den sahih yollarla gelen rivâyeti az yuka-

---

1- Ümmü Seleme'ye isnat edileni Ahmed (VI, 296 = İbn Kesîr, III, 484) ile et-Taberânî, Vâsile'ye isnat edileni ise İbn Cerîr et-Taberî (= Ahzâb: 33. ayet; İbn Kesîr, III, 483-484) rivâyet ediyor.

2- ez-Zehebî, III, 80

rıda gördük. O rivâyette böyle bir katkı yok! Dolayısıyla söz konusu rivâyet, başta Vâsile'den, sonra diğer sahâbîlerden sahih yollarla gelen rivâyetlere aykırı; **bu bir.**

İkincisi, söz konusu rivâyet Vâsile'den iki ayrı kanalla geliyor. Bunlardan birinin senedinde **Abdülkerîm b. Ebî Umeyr** ile **Velîd b. Müslim** var. Abdülkerîm kimliği meçhul birisi. ez-Zehebî onun hadisleri için "münkerdir / gerçek dışıdır" diyor.(1) Velîd ise, Şamlı bir râvî olmasına ilaveten tedlisçi! Yani rivâyet ettiği hadisin metin ve senedinde oynama yapmayı normal karşılıyor! Özellikle Abdurrahmân el-Evzâ'î'den bizzat işittiğini belirtmeden yaptığı / an'ane'li rivâyetleri güvenilir sayılmaz.(2) Şu halde bu kanaldan gelen rivâyet çürük!

Diğerinin senedinde bulunan, **Abdül'a'lâ b. Zâmil** ile **Gülsüm el-Muhâribî** adlı kişiler de meçhul. O halde bu rivâyet de hayli çürük!

Bütün bu rivâyetler şunu açıkça ortaya koyuyor ki, Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) hanımları bizim annelerimizdir; ancak "Ehl-i Beyt"ten değildirler. Ehl-i Beyt ayetinin, annelerimizden bahseden ayetler arasında geçiyor olması, bir sorun oluşturmaz. Çünkü Kur'ân ayetleri durumuna göre parça parça, ayrı ayrı zamanlarda nâzil olabiliyordu. Diğer taraftan, bir metin içerisinde konuyla doğrudan ilgisi olmayan ama değişik bir açıdan önemine binaen farklı bir cümle kullanmak hemen her dilde var. Üstelik bu tarz bir kullanım Arap dili ve edebiyatında hitabet inceliklerinden sayılır.

Acaba "Kisâ" hadisleri ile birlikte, "Ehl-i Beyt" ayetinden ne anlaşılmalı?

Bunun için tabîî ki ayete çok dikkat etmek gerek. Farkındaysanız ayette *"Ey Ehl-i Beyt! Hiç kuşkusuz Allah sizden her tür pisliği gidermek ve sizi tertemiz yapmak istiyor."* buyuruluyor.

Bazıları ya Arapça'nın tekniğini hiç bilmediğinden, ya da dikkat etmediğinden, ayete "Allah sizin her tür pislikten uzak durmanızı ve terte-

---

1- ez-Zehebî, II, 644

2- ez-Zehebî, IV, 347-348; İbn Hacer, *et-Tehzîb*: VI, 97, *et-Taqrîb*: II, 342

miz olmanızı istiyor!" gibi bir anlam yüklüyor ve "Bundan doğal ne var! Herkes sorumlu bundan. Allah herkesin her tür pislikten, Allah ve Rasûlü'nü üzecek davranışlardan uzak durmasını ve tertemiz olmasını istiyor!" diyor. Onlara göre ayette geçen "**irâde = yani isteme, dileme**" teşrî' amaçlıdır; yani kişilere görev ve sorumluluk yüklemekten başka bir anlama gelmiyor. Kısacası buradaki irâde "**teşrî'îdir**".

Oysa ayete biraz dikkat edilecek olsa, onların çok açık bir hususu göz ardı ettikleri görülür. Ayette *"Allah sizden her tür pisliği gidermek ve sizi tertemiz yapmak istiyor."* buyurularak "**giderme**" ve "**tertemiz yapma**" işinin Yüce yaratıcı tarafından üstlenildiği bildiriliyor. Yani bunları yapacak olan Ehl-i Beyt değil; Allah Teâlâ'nın bizzat kendisi. Durum onların iddia ettiği gibi olsaydı ayetin şöyle olması gerekirdi: *"Allah sizden her tür pisliği gidermenizi ve tertemiz olmanızı istiyor."* İşte o zaman sorumluluk yükleyen bir durum ortaya çıkardı. Oysa ayet böyle değil.

Şu halde ayette "teşrî'î" irâdeden söz etmek kesinlikle mümkün değil. Aksine buradaki irâde "**tekvînî**" bir irâdedir ve "dilediğini yaratma, var etme, gerçekleştirme" anlamı taşıyor. "**gidermek**" ve "**tertemiz yapmak**" fiillerinin öznesinin Allah (c) olması da bunu açıkça kanıtlıyor. O halde Allah (c) dilediği şeyi yarattığına ve gerçekleştirdiğine göre, Ehl-i Beyt'ten her tür pislik, ilâhî irâdeyle giderilmiş ve tertemiz yapılmış oluyor.

Ayette geçen ve genelde "pislik" karşılığını verdiğimiz "**rics**" kelimesi, Arapça'da her türden pislik, ayıp, kusur, günah vb. anlamlara geliyor. Bunun için lügatlere ve tefsirlere bakmak kafi. Buna daha genel bir ifadeyle "her tür pislik, Allah ve Rasûlü'nü üzen, rahatsız eden her şey" demek mümkün.

Demek ki bu ayet Ehl-i Beyt'in pak ve tertemiz, kusursuz / günahsız olduklarına, kısacası "ma'sûm" olduklarına Kur'ân'dan en güçlü delildir. Ehl-i Beyt'in ma'sûm oldukları hem bu ayetle sabit, hem bu konuda sayısız sahih hadis var -ki yeri geldikçe üzerinde durulacak-, hem de Ehl-i Beyt'in hayatları buna en büyük şahit!

Ehl-i Beyt'ten Olanların Ma'sûm Olduklarına Dair Belli Başlı Hadisler:

Az önce de bahsettiğimiz gibi, Ehl-i Beyt'ten olanların her tür ahlâksızlıktan, bütün pisliklerden, her çeşit günahtan ve İslâm ve Kur'ân adına yanlış yapmaktan **ma'sûm** oldukları konusunda epeyce hadis var. İşte onlardan bazıları:

1. Kitabımızın 76 nolu *"seqaleyn"* hadisi.

2. Kitabımızın 43~61 nolu *"menzile"* hadisleri.

3. Kitabımızın 37~42 nolu *"sedd-i ebvâb"* hadisleri.

4. Kitabımızın 71~75 nolu *"hacc emirliği"* hadisleri.

5. Kitabımızın 24~29 nolu *"ferec=kurtuluş"* hadisleri.

6. Kitabımızın 90~96 nolu *"muvâlât"* hadisleri.

7. Kitabımızın, İmam Ali'nin kalbini Allah'ın hidayet ettiğini ifade eden 30~36 nolu hadisler.

8. Kitabımızın, Ali'nin Allah'ın Rasûlü'nün parçası olduğunu ifade eden 65~69 nolu hadisleri. (Bu konuyu Âl-i Imrân sûresinin 61. ayetiyle birlikte düşünün.)

9. Kitabımızın, Ali'ye sövenin Peygamber'e (s.a.a) sövmüş olacağını ifade eden 88 nolu hadisi.

10. Kitabımızın, 97~99 nolu *"Ali'yi ancak mü'minler sever..."* hadisleri.

11. Kitabımızın, 130~134 nolu *"Fâtıma benden bir parçadır..."* hadisleri.

12. Ali'nin Kur'ân'dan / haktan, Kur'ân'ın / hakkın da Ali'den hiç ayrılmayacağını ifade eden hadisler.(1)

Yukarıdaki 12 grup hadisten Ehl-i Beyt'in ma'sûm olduklarının nasıl anlaşıldığını yeri geldikçe göreceğiz.

1- 76 nolu **seqaleyn** hadisinin açıklamalarından d şıkkına bk.

13. Ebû Zerr el-Ğıfârî hazretlerinden rivâyet edilen *"sefîne = gemi"* hadisi. Bu hadise göre Allah'ın Rasûlü (s.a.a) şöyle buyuruyor:

> "Benim Ehl-i Beytim Nuh'un gemisine benzer; binen kurtulur, geri kalan boğulur."(1)

Şamlı ez-Zehebî ve benzerleri, bu hadisimizi, senedinde yer alan **Mufaddal b. Sâlih** yüzünden zayıf sayma teşebbüsünde bulunuyorlar. Evet, doğrusu Mufaddal'i zayıf sayanlar yok değil; ancak İbn Hıbbân onun için "siqa" diyor. Genelde insaflı tenkitleriyle tanınan İbn Adiy de ona olumlu yaklaşıp güvenilir sayanlardan.(2) Bu durum Mufaddal'in esasen siqa ve sadûq bir râvî olduğunu gösteriyor.

Zayıf sayanlar ise, bunun için, rivâyet etmiş olduğu "sefîne" hadisi gibi çarpıcı bir takım hadislerden rahatsız oldukları dışında, ele avuca gelir hiçbir neden gösteremiyorlar. Hadis Usûlü ilminde sebebi belirtilmeyen cerhe (bir râvîyi zayıf saymak) itibar edilmez.

Bu yüzden Hâkim, hadisimizi rivâyet ettikten sonra "**sahih**" olduğunu söylüyor, Celal es-Süyûtî de hadisin sonuna "**H**" simgesini koyarak "**hasen**" bir hadis olduğuna işaret ediyor. ez-Zehebî, Ebû Zerr hadisinin değişik bir isnâdına da yer veriyor(3) ki, Ali b. Zeyd b. Cüd'ân dışında tüm râvîleri siqa. Ali ise hâfızası zayıf, ama sadûq bir râvî.(4) Böyle râvîlerin hadisleri diğer sahih hadislere ve gerçeklere aykırı olmadıkça en azından hasen sayılır. Burada ise öyle bir durum yok! Aksine "**seqaleyn**" vb. hadislerin içeriği ile tamamen aynı.(5)

Kısacası **hadisimiz, isnat bakımından en azından hasen, metin bakımından**

1- Ahmed; Ebû Ya'lâ (bk. İbn Kesîr, IV, 114 = Şûrâ: 23); el-Fesevî; İbn Adiy; Hâkim, II, 343, III, 150~151; et-Taberânî … vs. (bk. el-Münâvî, II, 519, V, 517)

2- ez-Zehebî, IV, 167, 169; İbn Hacer, *et-Tehzîb*: V, 499, *et-Taqrîb*: II, 276

3- *el-Mîzân*: I, 482 = el-Bezzâr rivâyet ediyor. bk. el-Heysemî, IX, 265

4- sh. 93'e bk.

5- Fahruddîn er-Râzî de tefsirinde (XXVII, 167) bu hadise yer veriyor.

Aynı hadisi İbn Ebî Şeybe (VI, 372) –**sahih isnatla**– İmam Ali'den, el-Bezzâr İbn Abbâs ile İbn Zübeyr'den, et-Taberânî Ebû Saîd el-Hudrî'den, ed-Devlâbî Ebut-Tufeyl'den ve Hatîb el-Bağdâdî Enes b. Mâlik'ten de rivâyet ediyor. (bk. el-Heysemî, IX, 265; el-Münâvî, V, 517; el-Emînî, II, 300-301)

ise sahih bir hadistir. Çünkü metin bakımından diğer pekçok sahih hadislerle aynı mesajı içeriyor. es-Sehâvî (*el-İsticlâb*: II, 484), el-Heytemî (*es-Savâiq*: s. 152, 236) ve es-Semhûdî (*Cevâhir'ul-Iqdeyn*: s. 261) "Sefîne hadisi birbirini takviye eden pekçok yoldan rivâyet ediliyor!" diyerek hadisimizin şöhretine işaret ediyorlar.

Yukarıda Ehl-i Beyt'in, hayatlarıyla da ma'sûm ve pak olduklarını kanıtladıklarını ifade etmiştik. Gerçekten de öyle! Sahâbeden Ebûbekr ile Ömer'e varıncaya kadar hemen hepsi hakkında pekçok yerinde eleştiriler, Kur'ân'a açıkça ters düşen uygulamalarına dair örnekler var! Ama Ehl-i Beyt'ten olanlar hakkında böyle bir şey yok! Onlardan herhangi birisinin Kur'ân'a, sünnete ters düşen; hatta mekruh kabilinden bile olsa, hiçbir icraatları yok! Tarih bunun en büyük şahidi…

Mu'tezile'nin aşırı akılcı kesiminin en önde gelenlerinden İbrâhîm Nazzâm bile, ilk üç halîfe hakkında dosyalar dolusu sabıka tesbit etmişken, sıra Hz. İmam'a geldiğinde; bakın, bula bula şu iki sabıkayı tespit ettiğini söylüyor:

a) Ali arada bir, başını yukarı kaldırıp indirirdi ve bununla etrafındakilere, kendisine vahiy geldiğini ima ederdi!

b) Ali "*Size Allah'ın Rasûlü'nden bir hadis nakletmişsem, o aynen size anlattığım gibidir. Kendi aramızda konuştuğumuzda ise; bilin ki harp hiledir!*" diyerek[1] tedlis yapar, kafaları karıştırırdı!

İşte Nazzâm'ın araya taraya bulduğu(!) iki sabıka! Bunların ilkine cevap vermek, söz konusu iddiayı ciddiye almak olur. Gelelim ikincisine:

Hz. İmam'ın bu sözünde ne bir yalan var; ne de demagoji! Aksine hakikat var, gerçeği itiraf var. Bu sözden, İmam Ali'nin kendi sözleriyle Allah'ın Rasûlü'nün sözlerini birbirinden ayrı tuttuğunu; kendisi konuşurken zaman zaman tevriyeli, imalı ve üstü kapalı sözler söyleyerek, bu yolla düşmanlarını yanılttığı halde, Allah'ın Elçisi'nden hadis aktarırken hiçbir sûrette bu yola başvurmadığı anlaşılıyor. **Tevriyede yalan olmaz**: Bunda biri yakın, öteki uzak iki anlama gelen bir söz söylenir.

1- Kitabımızın 173 nolu hadisine bk.

https://t.me/caferilikcom

www.caferilik.com

Sözü söyleyen uzak anlamı kastederken, karşıdaki yakın anlamı anlar ve yanlış anlamasının kurbanı olur.

Bundan güzel ne olabilir? Hz. İmam, bu sözüyle hadis alanındaki titizliğini anlatıyor. İbrâhîm Nazzâm bunu İmam Ali'ye ait bir fazilet sayması gerekirken, ne ilginçtir ki, bununla onu ayıplamaya çalışıyor! Anlaşılan Nazzâm'ın gözleri kararmış! Ne dediğini bilmiyor.(1)

Demek ki Hz. Ali ve Ehl-i Beyt gerçekten tertemiz. Hayatlarında hiçbir leke yok.(2) Ashâbın, böylesi pâk ve tertemiz kişilere rağmen, Allah'ın Elçisi'nin vefatından hemen sonra hilâfet tartışmalarına girmiş olmalarını sizin vicdani yorumlarınıza bırakıyoruz.

Bu arada sırası gelmişken, Emîr'ul-Mü'minîn Hz. Ali'nin (a.s) yanı sıra, Allah'ın Elçisi'nden (s.a.a) de rivâyet edilen *"Harp hiledir!"* hadisi(3) üzerine birkaç kelime söylemekte yarar var.

Savaşta düşmana karşı hile ve aldatma iki şekilde olur:

1. Oyun yaparak, taktik geliştirerek, tuzaklar kurarak.

2. Yalan konuşarak, verilen sözleri çiğneyerek, çamur atarak.

Kur'ân'a, Hz. Peygamber'in sîretine uygun düşen, **birinci** yoldur. Savaşta hile ve aldatmanın meşru olanı budur. Evrensel ahlâkî değerler ve savaşta "ilkeli" duruş da bunu gerektirir. Kuşkusuz, hadiste geçen "**hile**"den kasıt budur. Ehl-i Beyt'in yolu da budur.

2006 Temmuz'unda, Siyonist rejime hayal edemeyeceği bir yenilgi tattıran, **Hizbullâh** lideri Seyyid Hasan Nasrullâh'ın herkesi kendisine hayran bırakan ilkeli tutumu, bunun en taze örneği değil midir?

1- Nazzâm'ın bu eleştirilerine İbn Ebil-Hadîd yer veriyor ve bunların eleştirilecek yanlarının bulunmadığını söyleyerek, Nazzâm'a şiddetle karşı çıkıyor. bk. *Şerhu Nehc'il-Belâğa*: VI, 129-132

2- Bir de "***Sahâbenin Adâleti ve Ebû Hüreyre***" adlı eserimize bakın! Bakın da önde gelen sahâbenin, Hz. Peygamber'in (s.a.a) vefatının ardından neler yaptıklarını bir görün!

3- bk. Buhârî: cihâd, 157; Müslim: cihâd, 17-18

İkincisi ise Muâviye'nin, türlü yalan ve desiselerle onun saltanatını tahkim eden Amr'ın ve lanetlik Yezîd'in yoludur!

f) Hz. Ali, Allah ve Rasûlü'nün En Çok Sevdiği Sahâbîdir

Yukarıdaki "râye" hadisleri ile "tayr" hadisi buna delildir. Detaylı bilgi, 107~110 nolu hadislerimizin açıklamalarında gelecek.

Lâkin "**tayr**" hadisinin ana metninde yer alan *"Önce Ebûbekr'in, ardından Ömer'in geldiğine ve onların geri çevrildiğine"* dâir ifadeler, kuşkusuz münkerdir, gerçek dışıdır. İbn'ül-Esîr (III, 295) de söz konusu ifâdeler hakkında "cidden garip" diyor.

Oysa bu ifadeler, ne [… es-Süddî → Îsâ el-Qârî → **Ubeydullâh b. Mûsâ** …] kanalıyla, gayet sahih yoldan gelen ed-Dâraqutnî hadîsinde, ne de diğer rivâyetlerde var. Bizce bu hata Müshir'den kaynaklanıyor. Zira **Müshir**'in doğru sözlü, lâkin hadis rivâyetinde hatalar yapabilen birisi olduğunu görmüştük. Müshir burada, özelde Ubeydullâh b. Mûsâ gibi gayet siqa bir hadis hâfızına, genelde de diğer rivâyet yollarına muhâlefet etmekle; diğer metinlerde yer almayan söz konusu ifadelerin "münker" olduğu, apaçık ortaya çıkmış bulunmaktadır.

Hz. Ali'nin "**Allah ve Rasûlü'nün en çok sevdiği kişi**" oluşu, doğal olarak, onun "**sahâbenin en üstünü**" olduğu gerçeğini de beraberinde getirir. İmâm Hasan'ın (22 nolu) konuşması da bunun delilidir. Rahmetli babasının vefatı üzerine yaptığı o konuşmada, muhterem pederini *"evvelkilerin geçemediği, sonrakilerin de ulaşamayacağı birisi"* diyerek tavsif etmesi, "Sahâbenin en üstünü Ebûbekr'dir. Sonra Ömer, sonra Osman…" söylemine apaçık reddiyedir.

g) Hz. Ali'yi Seveni Allah da Sever, Onu Sevmeyeni Allah da Sevmez

Bunu 8 nolu hadisimizden anlıyoruz. Ayrıntılı bilgi, kitabımızın 91~96 nolu hadislerinin açıklamalarında gelecek.

h) Hz. Ali'ye Söven ve Sövdürenlerden Birisi de Muâviye'dir

Bu durum kitabımızın 9 ve 52 nolu hadislerinden anlaşılıyor. Bilhassa 9 nolu hadisimizin İbn Ebî Şeybe ile İbn Mâce varyantına bakıldığında; durum apaçık görülür. Konuya ilişkin ayrıntılı bilgi, 88 nolu hadisimizin açıklamalarında gelecek.

i) Hadislerde Birtakım Mucizelere De Yer Veriliyor

Hadislerde üç ayrı mucizeye yer veriliyor: Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) Hayber günü fethi önceden müjdelemesi, tükrüğüyle Ali'nin gözlerini iyileştirmesi ve Ali'nin sıcak ve soğuktan etkilenmemesi için dua etmesi; bu duanın gerçekleşmesi.

Bunlardan ilk ikisini "**râye**" hadislerinden, diğerini ise 13 ve 147 nolu hadislerimizden anlıyoruz.

(NOT): Kitabımızın 18, 19 ve 20 nolu Ebû Hüreyre hadislerinde, Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) "İnsanlarla İslâm'ı kabul edinceye kadar savaşılması" talimatını verdiği belirtiliyor. Aynı talimat, daha başka sahâbîlerden gelen değişik konulu rivâyetlerde de tekrarlanıyor.

Oysa bu ifade yalın haliyle ele alınırsa, inanç özgürlüğünden bahseden ayetlere[1] ters düşer. Ayrıca hainlik yapmış bir kısım Ehl-i Kitâb hakkında inmiş olan Tevbe: 29'a da muhalif. Dolayısıyla bu talimat ya Allah'ın Rasûlü'ne ait değil, ya da yanlış nakledilmiş. (Allah bilir.)

1- Baqara: 256; Şûrâ: 15; Qâf: 45; Ğâşiye: 22; Kâfirûn: 6

İMAM ALİ'YE AİT ON FAZİLET

23. Abdullâh b. Abbâs'tan:

Amr b. Meymûn diyor ki: "İbn Abbâs'ın yanında oturuyordum. Tam o sırada dokuz kişilik bir grup insan gelerek "Ey İbn Abbâs! Ya bizimle kalk (gidelim), ya da bizi onlarla yalnız bırak!" dediler. İbn Abbâs da "Pekiyi; sizinle kalkayım." deyip kalktı.

Bu olay İbn Abbâs sağlıklı iken; henüz gözleri kapanmadan önce vuku buldu. O insanlar başladılar konuşmaya; ama ne dediklerini anlayamıyordum. Sonunda Abdullâh b. Abbâs elbisesini silkerek ve "öf! tüf!" diyerek anlatmaya başladı ve dedi ki:

"Onlar on ayrı fazileti bulunan Ali hakkında ileri geri konuştular:

1- Allah'ın Rasûlü (s.a.a) (Hayber fethinde): *"(Yarın) öyle birisini göndereceğim ki; o Allah ve Rasûlü'nü, Allah ve Rasûlü de onu seviyor! Üstelik Allah onu mahcup etmeyecek!"* buyurmuştu. Bunun üzerine birileri heyecanla beklemeye başladı. Ancak O *"Ali b. Ebî Tâlib nerede?"* buyurdu. "Değirmende un öğütmekle meşgul." denince, *"İçinizde bu işi yapabilecek bir başkası yok mu?"* buyurdu.

Nihayet Ali geldi; gözleri ağrıyordu. Neredeyse göremeyecek durumdaydı. Hemen tükrüğünü gözlerine çaldı ve sancağı üç kez sallayarak ona verdi. Safiyye bt. Huyey annemizi de o gün Ali getirdi.

2- Allah'ın Rasûlü (s.a.a) (hac emirliği için) Ebûbekr'i Tevbe sûresi ile birlikte (Mekke'ye) göndermişti. Ama hemen ardından bu görevi Ebûbekr'den alıp Ali'yi gönderdi ve: *"Bunu benden olan, benim de kendisinden olduğum birisi; yani Ali dışında hiç kimse götüremez!!!"* buyurdu.

3- Rasûlüllâh (s.a.a) içlerinde Ali'nin de bulunduğu amca-oğullarına seslenerek: *"Dünya ve ahirette kim bana velîlik edecek?"* buyurduğunda, Ali hemen (ayağa kalkıp) şöyle demiştir:

"Sana hem dünya ve hem de ahirette, ben velîlik edeceğim!"

4- Hadîce'den sonra İslâm'ı ilk kabul eden Ali'dir.

5- Rasûlüllâh (s.a.a) örtüsünü alıp Ali, Fâtıma, Hasan ve Hüseyin'in üzerine örttü ve **"Ey Ehl-i Beyt! Hiç kuşkusuz Allah sizden her tür pisliği gidermek ve sizi tertemiz yapmak istiyor."** ayetini okudu.

6- Ali canını feda edip / satıp Peygamber (s.a.a)'in elbisesini giymiş ve onun yatağına yatmıştı. Müşrikler Allah'ın Rasûlü'nü arıyorlardı.

Ali uyurken Ebûbekr geldi. Yatanın Peygamber (s.a.a) olduğunu sanıyordu. Ali kendisine dedi ki: "Allah'ın Peygamberi (s.a.a) Meymûne kuyusuna doğru yola çıktı; yetiş ona!"

Ebûbekr yola koyuldu ve Peygamber (s.a.a) ile mağaraya sığındı. Bu sırada Ali, tıpkı Allah'ın Rasûlü gibi, taş yağmuruna tutuldu! Acıdan kıvranıyordu.

Ali başını elbisesine sokup sabaha kadar çıkarmadı. Sonra başını elbisesinden çıkarınca, müşrikler: "Sen hakikaten aşağılık birisin! Biz senin adamını taşlardık da hiç kıvranmazdı. Sen ise hemen kıvrandın; bu hoşumuza gitmedi." dediler.

7- (Rasûlüllâh) insanlarla birlikte Tebuk gazvesine çıkıyordu. Ali: "Ben de seninle gelebilir miyim?" demişti. Allah'ın Peygamberi (s.a.a) *"hayır!"* deyince Ali ağlamaya başladı... Bunun üzerine Allah'ın Rasûlü şöyle buyurdu:

"Sen benim yanımda, Mûsâ yanında Hârûn'un makamında olmak istemez misin? Ama benden sonra peygamber değilsin! Sen yerime benim halîfem olmadan gitmem uygun değil!"

8- Allah'ın Rasûlü (s.a.a) onun hakkında şöyle buyurmuştu:

"Sen, benden sonra bütün mü'minler için benim velimsin!"

9- Allah'ın Rasûlü (s.a.a) mescidin bütün kapılarını kapatıp yalnız Ali'ninkini açık bıraktı. Bundan dolayı mescide cünüp olarak da girme imkanına sahipti. Zaten yolu oradan geçiyordu ve başka yolu yoktu.

10- Allah'ın Rasûlü (s.a.a) (onun hakkında); *"Ben kimin mevlâsı isem, onun mevlâsı Ali'dir!"* buyurdu.

Allah Teâlâ Kur'ân'da bize onlardan (Hudeybiye günü ağaç altında Peygamber (s.a.a)'e biat edenlerden) razı olduğunu, kalplerinde ne varsa bildiğini haber veriyor. Pekiyi, onlara daha sonra darıldığını biliyor muyuz?

Ömer bir gün bir kişi hakkında "İzin ver yâ Rasûlallâh, şunun boynunu vurayım!" dediğinde Allah'ın Rasûlü (s.a.a) şöyle buyurmuştu: *"Gerçekten bunu yapar mısın!? Kim bilir! Belki Allah (c.c.) Bedr'e katılanların durumunu bilip "Dilediğinizi yapın!" buyurmuştur!"*

□ Hadisin Tahrîci: Hadisimizin tamamını Yahyâ b. Hammâd kanalıyla Ahmed (I, 330~331), İbn Ebî Âsım, Taberânî (XII, 97-98), Hâkim (III,132~133) vb. rivâyet ediyor. (Ayr. bk. el-Belâzürî, II, 355)

Ayrıca bu faziletlerden yalnız ilkini el-Belâzürî (II, 347), ikincisini Ebû Ca'fer et-Tahâvî (*el-Müşkil*: IX, 219), üçüncüsünü Hâkim (III, 135), dördüncüsünü Ebû Dâvûd et-Tayâlisî, İbn Sa'd (III, 21), İbn Ebî Hayseme, İbn Abdilberr (III, 28, IV, 283) ve el-Harezmî (s. 58), az değişik bir metinle Tirmizî (menâqıb, 20), et-Taberî (I, 537) ve İbn Ebil-Hadîd (XIII, 224), altıncısını Ebû Dâvûd et-Tayâlisî ile Hâkim (III, 4), yedincisini İbn Ebî Hayseme, sekizincisini Ebû Dâvûd et-Tayâlisî (= İbn Abdilberr, III, 28), dokuzuncusunu Tirmizî (menâqıb, 20), Müellifimiz (41~42 nolu hadisler) ve et-Tahâvî (IX, 186), onuncusunu ise el-Bezzâr ile el-Âcurrî (*eş-Şerîa*'da) aynı yoldan rivâyet ediyor.

□ Hadisin Durumu: Hadisimizin bütün râvîleri gayet siqa. Ama Nâşir, senedde yer alan **Ebû Belc Yahyâ b. (Ebi) Süleym** yüzünden hadisimizi hasen sayıyor. Oysa Ebû Belc; Yahyâ b. Ma'în, Yezîd b. Hârûn, İbn Sa'd, Müellif, Ebû Hâtim, Ebul-Feth el-Ezdî, Dâraqutnî, Hâkim, ez-Zehebî vb. tarafından siqa ve sadûq sayılıyor.(1)

Buna mukabil Ehl-i Beyt'e olumsuz yaklaşımıyla ünlü el-Cûzcânî, Ahmed ve Buhârî pek hoşlanmıyorlar bu râvîmizden. Sebebi belli değil; ama bizce asıl sebep, rivâyet ettiği bir takım hadislerden rahatsız olmaları dışında başka bir şey değil! Yoksa hiçbiri, onun adaletine ve sadakatine bir şey diyemiyor.

Şu halde **hadisimiz** hasen değil, **sahih bir hadistir.**(2) Zaten Hâkim hadisi-

---

1- İbn Sa'd, VII, 311; ez-Zehebî, IV, 384; İbn Hacer, *et-Tehzîb*: VI, 305~306, *et-Taqrîb*: II, 409; Hâkim, II, 184, III, 4, 134, 135; el-Emînî, IX, 301

2- İbn Teymiyye "Bu hadisin içinde Allah'ın Rasûlü'ne (s.a.a) isnat edilmiş "yalan" lâfızlar var!" (*el-Minhâc*: V, 34~36) diyerek "uydurma!" olduğunu ima ediyor. Buna örnek olarak da hadisin 7, 8 ve 9. maddelerini gösteriyor!!!

miz için "isnâdı sahih" diyor, Şamlı ez-Zehebî de onaylıyor. İbn Abdilberr de aynı isnat için şunları söylüyor: "**Bu isnâdın sahih ve râvîlerinin siqa olduğunda kimsenin şüphesi yok!**"[1]

AÇIKLAMALAR

Abdullâh b. Abbâs hazretlerinden rivâyet edilen bu hadis, İmam Ali'nin faziletlerini toplayan en kapsamlı ve zengin hadislerden birisi. Bakalım bu hadisten neler öğreneceğiz:

a) İmam Ali Allah ve Rasûlü'nü Seven, Allah'ın Mahcup Etmeyeceği Bir İnsandır

Bunu birinci maddeden anlıyoruz. Bu konuda ayrıntılı bilgi 8~22 nolu hadislerimizin açıklamalarında, "a" şıkkında geçti.

b) Allah'ın Rasûlü Ebûbekr'i Hacc Emirliğinden Azledip Yerine Ali'yi Gönderdi

İkinci maddeden çıkardığımız bu konu hakkında daha geniş bilgi, ileride 71~75 nolu hadislerimizin açıklamalarında gelecek.

c) İmam Ali Dünya ve Ahirette Rasûlüllâh'ın Velisidir

Üçüncü maddeden çıkarıyoruz bu hususu. Ancak İmam Ali'ye ait olan bu yüce fazilet, bir hayli kıskanılmış olacak ki; hem Ömer b. Hattâb[2], hem de Osman b. Affân hakkında da rivâyet edilmiş.[3] Üstelik aynı kişiler tarafından!!!

Câbir b. Abdillâh gibi Ehl-i Beyt'e yakınlığıyla tanınan büyük bir sahâbîye isnat edilen bu rivâyetlerin senedinde birbirinden çürük iki

---

1- *el-İstîâb*: III, 28

2- Ebû Ya'lâ, İbn Adiy vb. rivâyet ediyor. bk. ez-Zehebî, II, 338

3- Ebû Ya'lâ, İbn Adiy, İbn Hıbbân, Hâkim (III, 97) ve İbn Asâkir rivâyet ediyor. (İbn Hamze, *el-Beyân*: III, 5; ez-Zehebî, II, 338-339)

râvî var: Biri **Talha b. Zeyd el-Quraşî**, öteki ise **Abîde b. Hassân el-Anberî**.[1] Her ikisi için de "hadis uydurur!" deniyor. Dolayısıyla **bu rivâyetler tamamen uydurma.**[2]

d) Hz. Hadîce'den Sonra İlk İman Eden Hz. Ali'dir

Bu fazileti hadîsimizin dördüncü maddesinden anlıyoruz. Ama burada bir hata olduğunu; doğru rivâyette "Hadîce'den sonra" kaydının bulunmadığını daha önce gördük.[3]

Buna rağmen hadisimiz bu haliyle bile, erkeklerden İslâm'ı ilk kabul edenin İmam Ali olduğu konusunda yeterince açık.

e) Hz. Ali Ehl-i Beyt'i Oluşturan Fertlerdendir

Hadisimizin beşinci maddesinden anlıyoruz bu hususu. "**Kisâ**" hadisi denen bu hadis hakkında daha önce yeterince bilgi verildi.[4]

f) Hz. Ali Rasûlüllâh'ın Yoluna Canını Feda Edecek Kadar İnançlı ve Yüreklidir

Bu fazileti hadisimizin altıncı maddesinden anlıyoruz. Gerçekten de İmam Ali'nin (a.s) bu yaptığı çok büyük bir fedakarlıktır. Çünkü bu esnada "Muhammed" sanılıp pekâlâ öldürülebilirdi. Zaten bu yüzden Baqara sûresinin 207. ayetiyle ödüllendiriliyor.[5]

1- ez-Zehebî, II, 338-339, III, 26; İbn Hacer, *et-Taqrîb*: I, 360; el-Münâvî, IV, 302

2- el-Münâvî, IV, 302; Hût el-Beyrûtî, *Esnâ'l-Metâlib*: s. 138

Buna rağmen Hâkim'in "isnâdı sahih!" demesi cidden garip! Zaten ez-Zehebî de gerekli itirazı yapmış.

Bu konuda Osman b. Affân'a izafe edilen bir rivâyet daha var ki o da tamamen uydurma! (Bezzâr rivâyet ediyor. el-Emînî, IX, 302-303)

3- sh. 52~53'e bk.

4- sh. 91~94'e bk.

5- Ayetin Suheyb-i Rûmî hakkında indiğine dâir bir rivâyet de var. (bk. Hâkim, III, 398; İbn Kesîr, I, 247; es-Süyûtî, *el-Lübâb*: 34~35; er-Râzî, V, 223; Elmalılı, II, 734) Ancak bu rivâyet, âyetin bütünlüğüne ve ifade ettiği anlama uymuyor!

Hâkim (III, 4) ile el-Harezmî (s. 127); İmam Ali (Zeynelâbidîn) b. Hüseyin'den (a.s) şu sözü rivâyet ediyor: "*Allah'ın rızasını kazanmak için canını ilk feda eden Ali b. Ebî Tâlib'dir.*"[1]

Hadîsimizin bu bölümü sayesinde, "Ebûbekr'in, hicrete ta baştan Hz. Peygamber ile birlikte, önceden planlı programlı yola çıktığına…" dair halk arasında yaygın kanaatin, tarihen yanlış olduğunu da, İbn Abbâs gibi en yetkin birinin ağzından öğrenmiş bulunuyoruz. Söz konusu yaygın kanaat ise, [Âişe → Urve → İbn Şihâb ez-Zührî → …] kanalıyla gelen rivâyetlere[2] istinat ediyor. Bu silsileyle gelen rivâyetlerin oldukça problemli olduklarını daha önce (sh. 53~54) görmüştük. Bu tarz hurafelerin altında, fazilet ve hilâfet sıralamasında Ebûbekr'in yerini pekiştirme gayretlerinin yattığı kuşkusuzdur. Doğrusu:

1. Hz. Peygamber (s.a.a) Ebubekr'e söylemeden ve onu yanına almadan, tek başına hicrete başlamıştır.

2. Ebûbekr'in, o gece henüz Allah'ın Elçisi'nin (s.a.a) yola koyulduğundan haberi bile yoktu.

3. Ebûbekr, durumu ancak Hz. Peygamber (s.a.a)'in evine geldikten ve onun yatağında bulduğu Hz. Ali ile yaptığı konuşmadan sonra anlamıştır.

4. Ebûbekr, Hz. Ali'nin gelişmeden haberdar edip yönlendirmesi sonucu, Hz. Peygamber'e (s.a.a) yolda yetişmiştir…

g) Hz. Ali, Allah'ın Rasûlü Yanında Mûsâ Yanında Hârûn'un Makamına Sahiptir; Ancak Peygamber Değildir

Hadisimizin yedinci maddesinde geçen bu yüce fazilet hakkında ayrıntılı bilgi ileride 43~61 nolu hadislerin açıklamalarında gelecek.

1- Hakîm b. Cübeyr (bk. sh. 81) dolayısıyla **isnâdı hasen** bir hadis.

2- Ahmed: VI, 198; Buhârî: menâqıb, 104; et-Taberî, I, 568; İbn Hişâm, *es-Sîra*: I, 480, 484; İbn Kesîr, *el-Bidâye*: III, 218 vd.; İbn Seyyidinnâs, *Uyûn'ül-Eser*: I, 241 vd; Köksal, *İslam Tarihi*: II, 329 vd.; Sırma, *Mekke Dönemi*: s. 102

h) Hz. Ali Allah'ın Rasûlü'nden Sonra Bütün Mü'minlerin Velîsidir

Sekizinci maddeden anlıyoruz bu hususu. İleride 86~87 nolu hadislerimizin açıklamalarında bu konuyu ele alacağız.

i) Allah'ın Rasûlü Mescidin Tüm Kapılarını Kapatıp Yalnız Ali'ninkini Açık Bıraktı

Hadisimizin dokuzuncu maddesinden çıkardığımız bu başlık hakkında, ileride, 37~42 nolu hadislerin açıklamalarında geniş bilgi verilecek.

j) Hz. Ali Bütün Mü'minlerin Mevlâsıdır

Hadisimizin son maddesinden anladığımız bu fazilet hakkında ise, yine ileride, 77~85 nolu hadislerin açıklamalarında yeterli bilgi verilecek.

NOT: Hadisimizin son kısımlarında "hadîs-i kudsî" olarak geçen ve Bedr savaşına katılanlar hakkında söylenen "**Dilediğinizi yapın!**" ifadesi yalın olarak düşünülürse, Kur'ân'ın temel esprisine; yapılan her şeyin karşılığının verileceğini belirten ayetlere aykırı olduğundan reddedilmesi gerekir!

Hadisi bazı durum ve şartlarla izah edersek sanırım mesele kalmaz. Mesela "Siz dilediğinizi yapın; bütün yaptıklarınızdan haberdarım!" anlamına almak mümkün olduğu gibi, "Ben zaten sizleri sizden daha iyi biliyorum; siz Allah ve Rasûlü'nü üzecek işler yapmazsınız. Hata ile bir şey yaparsanız sizi bağışlarım!" anlamına da alınabilir.

Ama bütün bunlar, yine de Bedr'e katılmış, Allah'ın Rasûlü'ne (s.a.a) verdiği sözleri hiçbir zaman unutmamış sahâbîler hakkındadır. Aksi halde, Bedr'e ya da ağaç altındaki biata katılmış; ama sonra biatının gereğini unutmuş kişiler için de bu sözü geçerli sanmak hem Kur'ân dini ile alay etmektir, hem de Allah'a (c) iftiradır.

"FEREC" HADİSLERİ

24. İmam Ali (r) diyor ki:

"Allah'ın Rasûlü (s.a.a) bana dedi ki: *"Sana, söylediğinde / okuduğunda –bağışlanmış olmanla birlikte– (tekrar) bağışlanacağın birkaç kelimeyi sana öğretmemi istemez misin?:*

"Halim ve Kerim olan Allah'ın dışında hiçbir tanrı kabul etmiyorum. Büyük ve çok yüce olan Allah'ın dışında hiçbir tanrı tanımıyorum. Hamd alemlerin Rabbi olan Allah'a mahsustur."

□ Hadisin Tahrîci: Hadisimizi Ali b. Sâlih kanalıyla İbn Ebî Şeybe (VI, 46), Ahmed (I, 92), Abd b. Humeyd, Müellifimiz (*el-Yevm vel-Leyle*'de), İbn Ebî Âsım, el-Bezzâr, et-Taberânî ve İbn Hıbbân rivâyet ediyor. (Nâşir, 47)

□ Hadisin Durumu: Nâşir, senedinde bulunan Abdullâh b. Selime el-Murâdî yüzünden, hadisimizi zayıf gösteriyor. Oysa Abdullâh gayet siqa ve sadûq bir râvî. Sadece ömrünün sonlarına doğru hâfıza zayıflığına maruz kalmış.[1]

Şu halde hadisimizin **isnâdı en azından hasen**.

25. İmam Ali'den (r):

"Allah'ın Rasûlü (s.a.a) şöyle buyurdu: *"Ey Ali! Sana, kurtuluşuna / rahatlamana vesile olacak birkaç kelime öğretmemi istemez misin?:*

"Çok yüce ve büyük olan Allah dışında hiçbir tanrı kabul etmiyorum. Yedi kat göğün ve büyük arşın Rabbi olan Allah'ı her tür noksanlıktan tenzih ederim. Hamd âlemlerin Rabbi Allah'a mahsustur."

1- ez-Zehebî, II, 431; İbn Hacer, *et-Taqrîb*: I, 397-398; el-Aynî, III, 177

□ Hadisin Tahrîci ve Durumu: Hadisimizin tahrici ve durumu 24 nolu Hadisin tahrîci ve durumuyla aynı.

26. İmam Ali'den (r):

Yukarıdaki metinde olduğu gibi, *"... kurtuluşuna / rahatlamana vesile olacak birkaç kelime..."* lafızlarıyla rivâyet ediliyor.

□ Hadisin Tahrîci: Hadisimizi İsrâîl kanalıyla Ahmed (I, 158), İbn Ebî Âsım, Müellifimiz (*el-Yevm vel-Leyle*'de), Hâkim (III, 138) ve el-Harezmî (s. 357) rivâyet ediyor. (Nâşir, 47)

□ Hadisin Durumu: Hadisimiz bu isnâdıyla, râvîlerinin tamamı siqa. Hâkim **"Buhârî ile Müslim'in şartlarına göre sahih"** diyor, Şamlı ez-Zehebî de aynen onaylıyor.

27. İmam Ali'den (r):

Aynen 25 nolu hadisin metni gibi rivâyet ediliyor.

Hadisin Tahrîci ve Durumu: 26 nolu hadisimiz ile aynı.

28. İmam Ali'den (r):

"Allah'ın Rasûlü (s.a.a) bana demişti ki: *"Sana, okuduğunda -her ne kadar zaten bağışlanmış birisi olsan da- (tekrar) bağışlanacağın birkaç kelime öğretmemi istemez misin?:*

"Çok yüce ve büyük olan Allah'ın dışında hiçbir tanrı kabul etmiyorum. Halim ve Kerim olan Allah'ın dışında hiçbir tanrı tanımıyorum. Büyük arşın Rabbini her tür noksanlıktan tenzih ederim. Hamd alemlerin Rabbi olan Allah'a mahsustur."

□ Hadisin Tahrîci ve Durumu: 26 nolu hadisimiz ile aynı.

29. İmam Ali'den (r):

"Allah'ın Rasûlü (s.a.a) bana şöyle demişti: *"Sana, her ne kadar bağışlanmış olsan da, okuduğunda (tekrar) bağışlanacağın bir duayı öğretmemi istemez misin?:*

"Çok yüce ve büyük olan Allah'ın dışında hiçbir tanrı kabul etmiyorum. Halim ve Kerim olan Allah'ın dışında hiçbir tanrı tanımıyorum. Allah'tan başka (gerçek) ilâh yok! Büyük arşın Rabbi olan Allah'ı her tür noksanlıktan tenzih ederim."

Müellif diyor ki: "Ebû İshâq es-Sebî'î, Hâris'ten sadece dört hadis almıştır ki bu hadis onlardan değil! Bu hadisi burada rivâyet etmemizin sebebi ise, Huseyn b. Vâqıd'in (Ebû İshâq'tan rivâyette bulunurken) İsrâîl ile Ali b. Sâlih'e ters düştüğünü göstermektir.

Hâris el-A'var, hadiste hâfızası o kadar da sağlam biri değil. Âsım b. Damra ondan daha elverişli."

□ Hadisin Tahrîci: Hadisimizi Huseyn b. Vâqıd kanalıyla Tirmizî (deavât, 80), Müellif (*el-Yevm vel-Leyle*'de), et-Taberânî ve Hatîb el-Bağdâdî rivâyet ediyor. (Nâşir, 48-49)

□ Hadisin Durumu: Senedinde yer alan ve bu rivâyeti Hz. İmam'dan nakleden **Hâris b. Abdillâh el-A'var** dolayısıyla hadisimizi zayıf gösterme teşebbüsleri var.

Oysa Hâris, Muhammed b. Sîrîn, Yahyâ b. Ma'în, Ahmed b. Sâlih el-Mısrî, Müellif ve Ebûbekr b. Ebî Dâvûd tarafından siqa ve güvenilir kabul ediliyor. Şamlı ez-Zehebî de "Tâbiîn ulemasının büyüklerinden!", "İlim havzalarından birisi!" olduğunu söylüyor.

Buna karşılık zayıf sayanlar da yok değil! Fakat Âmir eş-Şa'bî ile Ali b. el-Medînî'nin "yalancı!" demeleri çok tuhaf!

Kuşkusuz, ona "zayıf" ya da "yalancı!" diyenlerin gerekçelerini biliyoruz: Hâris çok sıkı bir Ehl-i Beyt dostu. Aynı zamanda Hz. İmam'ın özel arkadaşlarından. Kitaplarda, Sıffîn muharabesinde Ali'nin (a.s) yanında yer aldığı belirtiliyor.[1] Anlaşılan Hâris'in bu kimliği eş-Şa'bî ile İbn el-Medînî gibilerini pek açmamış galiba! Şayet Muâviye'nin, mel'un Yezîd'in yanında yer alsaydı, bu yargıya varmazlardı!

Böyle temiz bir insana, Hz. İmam'ın (a.s) en yakın dostuna "yalancı!" diyen Ali b. el-Medînî'ye bir şey olmuş mu bilmiyoruz; ama eş-Şa'bî bu

1- İbn Ebil-Hadîd, III, 190, 191, 203

yaptığının cezasını ömrünün sonlarına doğru çekmiş![1]

İbn Sa'd da sırf yukarıdaki kimliği dolayısıyla "Nâ-hoş düşünceleri var! Rivâyetlerinde zayıf!" diyor Hâris için. (Bu ifade, Hâris'in aslında İbn Sa'd'a göre de sadûq birisi olduğunu gösteriyor. "Rivâyetlerinde ..." demesi bundan.) Sormak lazım İbn Sa'd'a: "Hâris'in şu nâ-hoş düşünceleri neymiş! Ali'yi sevmek mi? Ehl-i Beyt gemisine binmiş olması mı? Yoksa İbn Sa'd'ın dostu, azgın çetenin reisi Muâviye'ye kılıç çekmesi ... mi!?" Bizce bunların hepsi İbn Sa'd'a göre "nâ-hoş!" şeyler.[2]

ez-Zehebî'nin anlattığına göre Âmir eş-Şa'bî, Hâris'i hem yalancılıkla suçlar, hem de ondan rivâyet etmeye devam edermiş! ez-Zehebî buradan hareketle, eş-Şa'bî'nin Hâris'i rivâyetlerinde / hadiste değil, "görüşlerinden" dolayı tekzib etmiş olduğu sonucuna varıyor.[3]

Bütün bunlardan sonra Hâris'in "siqa" ve "sadûq" bir râvî olduğu anlaşılıyor. Peki hiç mi eksiği yok? Müellifimiz ile Ebû Hâtim "biraz hâfıza zayıflığından" bahsediyor. Böyle râvîlerin hadisleri ise, gerçeklere ters düşmedikçe, aynı konulu diğer sahih rivâyetlere uyum sağladığı sürece "hasen" sayılır.

Şu halde **hadisimizin isnâdı en azından hasendir.**

AÇIKLAMALAR

Bu hadislere kurtuluşa erme, rahatlama anlamında "**ferec hadisleri**" denir. Söz konusu hadisler şu sahâbîlerden geliyor:

1. Hz. Ali (a.s): Kendisinden birkaç yoldan rivâyet ediliyor:

a) Abdullâh b. Selime el-Murâdî: 24~25 nolu hadisler.

1- İbn Abdilberr'in "*Câmiu Beyân'il-Ilm*"inden naklen: İbn Hacer, *et-Tehzîb*: I, 471; Şerafuddîn, *el-Murâcaât*: s. 88

2- İbn Sa'd'ın *et-Tabaqât*'ına; bir Ehl-i Beyt'e yakınlığıyla bilinen -özellikle Kûfeli- râvîlere, bir de Muâviye gibi kan dökücü yöneticilere yataklık yaptıkları bilinen Şamlı, Basralı, hatta bir kısım Medineli ve Mekkeli râvîlere bakın; bakın da İbn Sa'd'ın yaklaşımlarını bir karşılaştırın / değerlendirin.

3- Hâris el-A'var hakkında bk. İbn Sa'd, VI, 168; ez-Zehebî, I, 435-437; İbn Hacer, *et-Tehzîb*: I, 470~471; Şerafuddîn, a.g.e. 88-89

b) Abdurrahmân b. Ebî Leylâ: 26~28 nolu hadisler.

c) Hâris el-A'var: 29 nolu hadis.

d) Amcasının oğlu Abdullah b. Ca'fer: Ahmed (I, 91, 94), Müellifimiz (*el-Yevm vel-Leyle*'de), İbn Hıbbân ve Hâkim (I, 508) rivâyet ediyor. Hâkim "**Müslim'in şartlarına göre sahihtir**" diyor, Şamlı ez-Zehebî de aynen onaylıyor.

2. Abdullâh b. Abbâs: Hadîsini Ahmed (I, 228, 254, 339, 356), Buhârî (deavât, 27, tevhîd, 22, 23), Müslim (duâ, 83), Tirmizî (deavât, 39) ve İbn Mâce (duâ, 17) rivâyet ediyor.

3. Zeyd b. Erqam: Hadîsini et-Taberânî (= el-Heysemî, X, 286) ile Hâfız el-Âsımî (= el-Emînî, I, 32) rivâyet ediyor.

Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) bu duayı İmam Ali'ye ne zaman öğrettiği buradaki hadislerde belli değil. Ancak yukarıdaki Zeyd hadisi, bunun "**Ğadîr-Humm**"da vuku bulduğunu açıkça ifade ediyor.

"**Ferec Hadisleri**"nden çıkaracağımız sonuçlar şunlar:

a) Hadisler Hz. Ali'nin ve Ehl-i Beyt'in Ma'sûm Olduklarına Delildir

Hadislerimizde geçen "*bağışlanmış birisi olmanla birlikte*" kaydı, Hz. İmam'ın önceden bağışlanmış, hiçbir günahı olmayan, tertemiz birisi olduğunu ifade ediyor. Bu da onun ma'sûmiyeti anlamına geliyor. Cümlenin akışı buna şahit.[1]

Bu kayıt hem yukarıdaki 24, 28 ve 29 nolu hadislerimizde, hem de Zeyd b. Erqam'ın rivâyetinde var.

b) "Ferec" Duası Ehl-i Beyt Camiasında Meşhur Bir Duadır

Hz. Peygamber (s.a.a) Efendimizin Ali'ye (a.s) öğretmiş olduğu bu dua, Ehl-i Sünnet hadis klasiklerinde de yer alıyor olmasına rağmen, özellik-

1- Hz. Ali ve Ehl-i Beyt'in ma'sûmiyeti hakkında "**Ehl-i Beyt Kimdir?**" bölümünün sonlarına bk. (sh. 96 vd.)

le Ehl-i Beyt camiasında daha çok şöhret bulmuş; her fırsatta okunan, bütün dertlerin, sıkıntıların ardından dile getirilen bir dua haline gelmiş. Bütün mü'minler bu duayı arada bir de olsa içine sindirerek okumalı.

ALİ'NİN KALBİ İMAN VE HİDÂYET NURUYLA DOLUDUR

30. Ali b. Ebî Tâlib (r) anlatıyor:

"Peygamber (s.a.a)'e Kureyş kabilesinden birtakım insanlar gelip "Ey Muhammed! Bizler senin komşuların ve müttefiklerin oluyoruz. Kölelerimizden bazıları, dine ve fıkha hiçbir rağbetleri yokken, malımızdan ve mülkümüzden çıkıp (size) kaçmışlar; onları bize teslim et!" dediler.

Allah'ın Rasûlü (s.a.a) Ebûbekr'e (bakarak): *"Ne dersin?"* diye sordu. Ebûbekr: "Doğru söylüyorlar; onlar senin komşuların ve müttefiklerin!" deyince, Peygamber'in (s.a.a) mübarek yüzü değişti.

Bu defa Ömer'e (dönerek): *"Sen ne diyorsun?"* buyurdu. Ömer de: "Doğru söylüyorlar; onlar senin komşuların ve müttefiklerin!" deyince yüzü tekrar değişti ve sonra şöyle buyurdu:

"Ey Kureyş topluluğu! Vallahi, Allah size içinizden, kalbini imanı dolayısıyla denetimi altına aldığı öyle birini gönderecek ki; o, Allah'ın dini(nin selâmeti) için sizin boynunuzu vuracak!"

Bunun üzerine Ebûbekr: "O ben miyim yâ Rasûlallâh?!" dedi. Allah'ın Rasûlü (s.a.a): *"Hayır!"* buyurdu. Ömer atıldı ve "Ya ben miyim yâ Rasûlallâh?!" deyince, yine *"Hayır!"* dedi ve: *"Bilâkis şu ayakkabı(*mı*) tamir eden!"* buyurdu.

O sırada Rasûlüllâh (s.a.a) bir ayakkabısını tamir etmesi için Ali'ye vermişti."

□ Hadisin Tahrîci: Hadisimizi Rib'î'den itibaren İbn Ebî Şeybe (VI, 367), Ahmed (I, 155), Tirmizî (menâqıb, 19), Ebû Dâvûd (cihâd, 136), Ebû Ca'fer et-Tahâvî (*Şerhu Meânî'l-Âsâr*: IV, 359), el-Bezzâr, Hâkim (II, 125, 138, IV, 298) vb. değişik yollardan rivâyet ediyor.

□ Hadisin Durumu: Senedde yer alan tüm râvîler siqa. Dolayısıyla **ha-**

disimizin isnadı sahih; üstelik Müslim'in şartlarına göre… (Bunun benzeri bir rivâyet için 152 nolu hadisimize bakınız.)

31. Ali b. Ebî Tâlib (r) anlatıyor:

"Allah'ın Elçisi (s.a.a) beni gençken Yemen'e gönderiyordu. "Yâ Rasûlallâh! Sen beni aralarında olaylar olmuş bir topluma gönderiyorsun; üstelik henüz genç yaştayım!" dedim.

Bunun üzerine şöyle buyurdular: *"Şüphesiz Allah senin kalbini hidayet edecek, dilini sabit kılacaktır!"*

Ondan sonra, iki kişi arasında verdiğim hiçbir hükümde şüpheye düşmedim."

□ Hadisin Tahrîci: Hadisimizi Süleymân b. Mihrân el-A'meş kanalıyla İbn Ebî Şeybe (VI, 13), İbn Sa'd (II, 337), Ahmed (I, 83), İbn Mâce (ahkâm, 1), Ebû Ya'lâ, el-Bezzâr, el-Belâzürî (II, 352), Qâdî Vakî', Hâkim (III, 135), el-Beyheqî vb. rivâyet ediyor. (Nâşir, 50-51)

□ Hadisin Durumu: Hadisimizin mevcut râvîlerinin tamamı gayet siqa. Üstelik Buhârî ile Müslim'in ortak râvîlerinden. Ancak senedin baş tarafında, İmam Ali ile **Ebûl-Bahterî Saîd b. Fîrûz** arasında kopukluk var. Hadisçiler, Ebûl-Bahterî'nin Ali'den hadis duyacak kadar büyük olmadığını, hatta ona yetişemediğini söylüyorlar.[1]

Bu şekliyle hadisimizin isnâdı, söz konusu kopukluk yüzünden zayıf; ama İmam Ali'den daha başka yollardan da gelmiş olduğundan sahihtir. Herhalde Hâkim bu yüzden "**Buhârî ile Müslim'in şartlarına göre sahih**" diyor, Şamlı ez-Zehebî de aynen onaylıyor.

32. İmam Ali (a.s) anlatıyor:

"Allah'ın Rasûlü (s.a.a) beni Yemen'e gönderiyordu. Ona dedim ki: "Sen beni benden daha yaşlı bir kavme gönderiyorsun; onlarla nasıl baş ederim!?"

Bunun üzerine şöyle buyurdular: *"Şüphesiz, Allah senin kalbini hidayet edecek, dilini sabit kılacaktır!"*

Ondan sonra (verdiğim) hiçbir hükümde şüpheye düşmedim."

1- İbn Sa'd, VI, 292-293; ez-Zehebî, IV, 494; Nâşir, 51

□ Hadisin Tahrîci ile Durumu: Tıpkı 31 nolu hadisimiz gibi.

33. İmam Ali (a.s) anlatıyor:

"Allah'ın Rasûlü (s.a.a) beni, aralarında hüküm vermem için Yemen halkına gönderiyordu. Ona dedim ki: "Yâ Rasûlallâh! Benim hüküm verme konusunda hiçbir bilgim yok!"

Bunun üzerine mübarek elini göğsüme koyarak şöyle dua ettiler: *"Allahım! Onun kalbini hidayet et, dilini doğrult!"*

Ondan sonra, herhangi bir oturumda, iki kişi arasında verdiğim hiçbir hükümde şüpheye düşmedim."

Müellif: "Şu'be'nin Amr b. Mürra'dan rivâyetinde Ebul-Bahterî diyor ki: "Bu hadisi bana Ali'den (r.a) dinleyen birisi haber verdi." diyor ve devam ediyor:

"Ebul-Bahterî Ali'den hiçbir şey duymamıştır."

□ Hadisin Tahrîci ve Durumu: Bu da tıpkı 31 nolu hadisimiz gibi. Ancak Müellifin işaret ettiği Şu'be hadisini Ebû Dâvûd et-Tayâlisî, Ahmed (I, 136), Ebû Ya'lâ, Qâdî Vakî', el-Beyheqî vb. rivâyet ediyor. (İbn Kesîr, *el-Bidâye*: VII, 396; Nâşir, 50-51)

34. İmam Ali (a.s) anlatıyor:

"Allah'ın Rasûlü (s.a.a) beni genç yaşta Yemen'e gönderiyordu. Ona dedim ki: "Yâ Rasûlallâh! Henüz genç birisi olmama rağmen sen beni aralarında hüküm vermem için benden daha yaşlı bir topluma gönderiyorsun; oysa benim kadılık konusunda hiçbir bilgim yok!"

Bunun üzerine elini göğsümün üzerine koyarak şöyle buyurdu: "Şüphesiz, Allah senin kalbini hidayet edecek, dilini sabit kılacaktır ey Ali!

Sana birbiriyle davalı iki kişi geldiğinde, birincisini dinlediğin gibi, ikincisini de dinlemeden sakın aralarında hüküm verme! Böyle yaparsan, hüküm vermen senin için daha kolay hâle gelir."

Ondan sonra, hüküm verirken hiçbir müşkülle karşılaşmadım."

□ Hadisin Tahrîci: Hadisimizi "İmam Ali → Haneş b. Mu'temir → Simâk

b. Harb →" yoluyla Ebû Dâvûd et-Tayâlisî, İbn Sa'd (II, 337), Ahmed (I, 111, 149, 150), Ebû Dâvûd (qadâ, 6), Tirmizî (ahkâm, 5), Ebû Ya'lâ, el-Belâzürî (II, 352), İshâq b. Râheveyh, Qâdî Vakî', İbn Adiy, et-Tahâvî (I, 40, 41), Hâkim (IV, 93), el-Beyheqî vb. rivâyet ediyor. (ez-Zeyle'î, *Nasb'ur-Râye*: IV, 60-61; Nâşir, 51)

□ Hadisin Durumu: Hadisimizin senedinde **Simâk** ile Haneş var. Bunların ilki Müslim râvîlerinden. Kendisini Yahyâ b. Ma'în, Müellifimiz, Ahmed el-Iclî, Ebû Hâtim, Hâkim ve İbn Hıbbân siqa sayıyor. Buna karşılık ömrünün sonlarına doğru hâfızası zayıfladığı için zayıf diyenler de var.(1)

Haneş de sadûq ve güvenilir bir râvî; ancak onun hâfızasında da biraz zayıflık var.(2)

Böyle râvîlerin hadisleri, gerçeklere; konuyla ilgili diğer sahih rivâyetlere aykırı olmadıkça en azından hasen sayılır. Zaten Tirmizî ile Nâşir "**hasendir**" diyor. Hatta diğer rivâyetlerle desteklendiği için "sahih" demek bile mümkün. Nitekim Hâkim "**İsnâdı sahih**" diyor, Şamlı ez-Zehebî de aynen onaylıyor.

35. İmam Ali (a.s) anlatıyor:

"Allah'ın Rasûlü (s.a.a) beni Yemen'e gönderiyordu. Ona dedim ki: "Yâ Rasûlallâh! Sen beni, aralarında hüküm vermem için benden daha yaşlı bir topluma gönderiyorsun!"

Bunun üzerine şöyle buyurdu: *"Allah senin kalbini hidayet edecek, dilini sabit kılacaktır!"*

□ Hadisin Tahrîci: Hadisimizi İsrâîl'den itibaren değişik yollardan İbn Sa'd (II, 337), Ahmed (I, 88, 156), Qâdî Vakî', el-Bezzâr ve Ebû Ca'fer et-Tahâvî (I, 41) rivâyet ediyor. (ez-Zeyle'î, IV, 61)

1- ez-Zehebî, II, 232-234; İbn Hacer, *et-Tehzîb*: II, 428~429, *et-Taqrîb*: I, 320; Şemsülhaqq, II, 460-461. Ayr. az sonra gelecek açıklamalarımızın başına ve 62 nolu hadisimizin durumuna da bk.

2- sh. 34'e bk.

□ Hadisin Durumu: Senedde, hadisimizi İmam Ali'den rivâyet eden **Hârise b. Mudarrib** var. Bunun dışında kalan tüm râvîler gayet siqa. Hârise de Yahyâ b. Ma'în, Ahmed, İbn Hıbbân ve İbn Hacer tarafından siqa sayılıyor. Hâkim ile ez-Zehebî de Hârise'den gelen hadislerin isnâdı için "sahihtir" diyerek, onun güvenilir bir râvî olduğunu ifade ediyorlar.(1) Bunlara karşı "zayıf" diyen kimse yok.

Şu halde **hadisimiz gayet sahih bir hadis.** Onun için Bezzâr "Bu konuda Ali'den gelen isnatlar arasında en güzeli bu!" diyor. O zaman Nâşir'in sadece "hasen bir hadis" demesi yetersiz!

36. İmam Ali (a.s) anlatıyor:

"Allah'ın Rasûlü (s.a.a) beni Yemen'e gönderiyordu. Ona dedim ki: "Yâ Rasûlallâh! Sen beni yaşlı başlı insanlara gönderiyorsun; isabetli karar veremeyeceğimden korkarım!"

Bunun üzerine şöyle buyurdu: *"Şüphesiz, Allah senin dilini sabit kılacak, kalbini hidayet edecektir!"*

□ Hadisin Tahrîci: Hadisimizi Şeybân kanalıyla İbn Sa'd (II, 337), Ebû Ya'lâ ve et-Tahâvî (I, 40) rivâyet diyor. (Nâşir, 54)

□ Hadisin Durumu: Hadisimizin **Amr b. Hubşî** dışında bütün râvîleri gayet siqa. Amr ise İbn Hıbbân ile İbn Hacer tarafından siqa ve makbul sayılan bir râvî. Yani vasat birisi.(2) O halde **hadisimizin isnâdı en azından hasen.**

AÇIKLAMALAR

Yukarıdaki hadisler, İmam Ali'den "Ali → Ikrime → Simâk ..." kanalıyla İbn Hıbbân tarafından da rivâyet ediliyor.(3) Simâk her ne kadar siqa ve sadûq bir râvî ise de Ikrime'den yaptığı rivâyetler eleştiriliyor. Fakat durumuna göre Hâkim, ez-Zehebî ve hatta Tirmizî, bu yolla gelen hadislere bile "isnâdı sahih" diyebiliyor.(4)

1- ez-Zehebî, I, 446; İbn Hacer, *el-İsâbe*: I, 372, *et-Taqrîb*: I, 149; Hâkim, II, 143

2- İbn Hacer, *et-Tehzîb*: IV, 314, *et-Taqrîb*: II, 73

3- ez-Zeyle'î, IV, 61

4- ez-Zehebî, II, 233-234; İbn Hacer, *et-Taqrîb*: I, 320; Hâkim, II, 269; Tirmizî: tef. Baqara, 11

O halde, rivâyetin isnâdı için en azından "**hasendir**" diyebiliriz.

Hz. İmam'ın (a.s) çok büyük bir faziletini konu edinen bu hadis-i şerif, Peygamber (s.a.a)'den başlıca şu sahâbîler kanalıyla da rivâyet ediliyor:

1. Abdullâh b. Abbâs: Hadisini Qâdî Vakî' ile Hâkim (IV, 88) rivâyet ediyor. Hâkim "**Buhârî ile Müslim'in şartlarına göre sahih**" diyor, Şamlı ez-Zehebî de aynen onaylıyor.

2. Büreyde el-Eslemî: Hadisini Qâdî Vakî' rivâyet ediyor.

3. Ebû Rafi' el-Qıbtî: Vakî' ile Hâkim (III, 598) rivâyet ediyor.

Hadis-i şerif, İmam Ali'ye ilişkin büyük faziletler ve kadılıkla alâkalı temel düsturlar ihtiva ediyor; şöyle ki:

a) Hz. Ali'nin Kalbini Allah Hidayet Etmiştir

Hadiste geçen *"Allah senin kalbini hidayet edecek..."* cümlesinden anlıyoruz bu hakikati. Bundan maksat, bazılarının sandığı gibi, Allah'ın o kalbe hidayet vererek iman etmesini sağlamak değil, zaten **iman etmiş bir kalbi hidayet etmek**tir. Bunun anlamı ise Yüce Yaratıcının (c) Ali'nin kalbini sürekli denetimi altında tutup yönlendirmesi, istikamet vermesi demektir.

Burada "kendisine hidayet verilen kalp" ile "sürekli hidayet edilen kalp" birbirine karıştırılmamalı. Bunlardan birincisi, kendisine iman için gerekli şartların hazır hale getirildiği bir kalbi, ikincisi ise, zaten iman etmiş; üstelik Allah tarafından sürekli denetlenen, Allah'ın kılavuzluğu ve rehberliği altında bulunan bir kalbi ifade ediyor. Hadislerimizde geçen hidayet ikinci anlamda kullanılıyor.

Her an, Allah'ın denetimi ve rehberliği altında bulunan bir kalbin tamamen pak ve tertemiz olduğu aşikardır. Böyle kalpler ise Peygamberlere ve gerçek imamlara yaraşır. Zaten Kur'ân'da[1] müspet anlamda kullanılan "imam" kavramının yanında "Allah'ın hidayet ettiğine" de yer veriliyor. Demek ki "imam" Allah'ın yönlendirdiği bir kalbe sahip kişidir.

1- Enbiyâ: 73, Secde: 24

30 nolu hadisimizde geçen *"... kalbini imanı dolayısıyla imtihan ettiği ..."* ifadesi de aynı anlamda. Buradaki "imtihan" kelimesini de yanlış anlayarak "deneme, sınama" gibi anlamlar verenler var. Oysa bu kavramın "tedbir, idare, denetleme ve kontrol altında tutma" vb. anlamları da var Arapça'da.(1) Bu yüzden biz *"... imanı dolayısıyla denetimi altına aldığı ..."* şeklinde çeviri yapmayı uygun bulduk.

Demek ki Hz. İmam'ın kalbi zaten iman ile dolu olduğu için, ona bir lütuf olsun diye, sürekli denetim altında tutulup korunuyor. Ve bunu Yüce Yaratıcı yapıyor. Allah'ın sürekli koruyup kolladığı, denetimi altında tuttuğu bir kalpte eğrilik, yamukluk, en ufak bir sapma veya yanlış bulmak hiç mümkün mü? Böyle bir kalbin sahibi elbette bütün bunlardan uzak ve tertemiz olur.

Hz. Ömer'in rivâyetine göre Allah'ın Rasûlü (s.a.a) Ali'nin imanı hakkında şöyle buyuruyor:

> "Terazinin bir kefesine yer ve gökler, öbür kefesine de Ali'nin imanı konsa; Ali'nin imanı ağır gelir!"(2)

b) Hz. Ali'nin Dili Sadece Doğruyu Söyler

Hadislerimizde geçen *"Allah ... dilini sabit kılacaktır!"* vb. ifadeler bunu gösteriyor. "Sabit kılmak" kavramı sabitleştirmek, sağlam yapmak, istikrar vermek, tespit etmek ve sağa sola, ileri geri kaydırmamak ... gibi anlamlara geliyor. Durum böyle olunca, hadisimizden Allah Teâlâ'nın Ali'nin dilini iyice sabitleştirip sağa sola kaydırmayacağı, sürçmesine meydan vermeyeceği anlaşılır.

Burada hiç kuşkusuz, sadece dildeki "telaffuz" düzgünlüğü akla gelmemeli. Asıl akla gelmesi gereken husus, Allah'ın sabit kıldığı o dilin, Allah ve Rasûlü'nün irâdesine aykırı, yalan yanlış şeyler söylemeyeceği, o ağızdan İslâm adına hiçbir zaman yanlış hüküm, karar çıkmayacağıdır.

1- Komisyon, *el-Mu'cem'ul-Vasît*: "m-h-n" maddesi. Diğer sözlüklerin de aynı maddesine bk.

2- bk. el-Harezmî, 131

Hz. İmam'ın (a.s) "Ondan sonra verdiğim hiçbir hükümde şüpheye düşmedim!" demesi bunu açıkça göstermiyor mu?

c) Hadisler Hz. Ali'nin ve Ehl-i Beyt'in Ma'sûm Olduklarına Delildir

Hadislerimizi yukarıdaki açıklamalar ışığında tekrar gözden geçirirseniz bu sonucu çıkarmakta zorlanmazsınız. Bir kalp düşünün... Allah Teâlâ onu sürekli koruyup kolluyor, denetimi altında tutuyor ve ona rehberlik ediyor. Yine bir dil düşünün ki, Allah tarafından sabitleştirilmiş olup, yanlış söylemesine, Kur'ân'a aykırı kararlar almasına fırsat verilmiyor.

Böyle bir kalbe ve o derece düzgün bir dile sahip olan birisinin yanlış yapması, İslâm'a aykırı fetva vermesi, Allah ve Rasûlü'nün irâdesine ters düşen bir söz söylemesi... hiç mümkün mü!? Böyle birisi, bir an bile olsa, Allah ve Rasûlü'nü üzen, onların rızasına aykırı bir davranışta, bir beyanda bulunabilir mi!?

Böylesine tertemiz olan birisine, sizler hangi kelimeyi uygun görürsünüz bilmem; ama bulup buluşturacağınız kelime, hiçbir zaman "ma'sûm" kavramının ifade ettiği alanın dışına çıkmayacaktır.[1]

d) Hz. Ali, Ümmet İçin Allah'ın Rasûlü'nden Sonra En Yetkili Kişidir

Kitabımızın 30 nolu hadisinde geçen *"Allah size içinizden ... öyle birini gönderecek; o, Allah'ın dini(nin selâmeti) için sizin boynunuzu vuracak!*" ifadesinden[2] kastın Ali b. Ebî Tâlib olduğunda, herhalde kimsenin kuşkusu yok! Hadis, Hz. Ali (a.s) için o kadar yüce bir fazileti konu ediniyor ki; Ebûbekr ile Ömer bile bu fazilete nail olmak için adeta can atıyor.

Söz konusu görevi icra edecek kişinin, Allah tarafından gönderileceği

---

1- Ehl-i Beyt'in masûmiyetini ifade eden diğer hadisler için bk. sh. 98 vd.

2- Aynı hadis yaklaşık lafızlarla **Muttalib b. Abdillâh b. Hantab**'dan da mürsel olarak rivâyet ediliyor. (bk. el-Harezmî, 136)

/ tayin edileceği ve Allah'ın dininin selameti için gerekirse kavgaya gireceği açıkça belirtiliyor. Böyle birisinin Allah'ın Rasûlü'nden sonra, bu ümmetin en yetkili kişisi olması gerekir. Aksi halde bu işi asıl yetkilisi varken ondan izinsiz yapmak, anarşi ve kargaşaya yol açar. İzin alarak yapsa, bu defa fazilet, talimatı veren âmire ait olur, memura değil. Oysa hadisimiz Hz. Ali'nin bu işi hiç kimseye danışmadan, tek başına yapacağını ve dolayısıyla bu konuda tam yetki sahibi olduğunu ifade ediyor.

e) Davalarda İki Tarafı Dinlemeden Karar Vermek Caiz Değildir

Kitabımızın 34 nolu hadisi bu konuda yeterince açık. Adaletin ve taraflardan hiçbirine zulmetmeden davayı sonuçlandırmanın yolu budur. Böyle yapılmazsa, taraflardan birine zulüm ve haksızlıkta bulunmamız kaçınılmaz olur. Öyleyse davalı ile davacının eşit şartlar dahilinde dinlenmesi ve böylece anlaşmazlığın sona erdirilmesi gerekir.

"SEDD-İ EBVÂB" HADİSLERİ

37. Zeyd b. Erqam'dan:

"Rasûlüllâh'ın (s.a.a) ashâbından bazılarının mescide açılan kapıları vardı. (Bir gün) Allah'ın Rasûlü şöyle buyurdu:

"Ali'ninki dışında tüm kapıları kapatın!"

Orada bulunan insanlar bu konuda ileri geri konuşunca, hemen doğruldu; Allah'a hamd ü senadan sonra şöyle devam etti: *"Gelelim konuya;* (Şunu bilin ki) *Ali'ninki dışında bu kapıların tamamını kapatmakla emrolundum. Bu hususta sözünü söyleyenler söylemiş! Allah'a yemin olsun, bunları kendiliğimden açıp kapatmadım! Aksine, sadece emrolundum ve emre tabi oldum!"*

□ Hadisin Tahrîci: Hadisimizi Muhammed b. Ca'fer kanalıyla Saîd b. Mansûr, Ahmed (IV, 369), Müellif (*el-Kübrâ*'da), et-Tahâvî (IX, 189-190), Hâkim (III, 125), İbn'ül-Cezerî, Hatîb el-Bağdâdî, el-Gencî, Sibt b. el-Cevzî vb. rivâyet ediyor. (el-Emînî, III, 202-203)

□ Hadisin Durumu: Hadisimizin senedinde, üzerinde durulması gerekli tek bir râvî var: O da Meymûn. Meymûn'un siqa ve sadûq bir râvî olduğundan daha önce bahsettik. Sadece biraz hâfıza sorunu vardı.[1] Böyle râvîlerin hadisi ise en azından hasen sayılır.

İbn Hacer el-Asqalânî ile el-Qastalânî hadisimiz hakkında "**râvîlerinin tamamı siqa**" diyor.[2] Buradan hadisimizin isnâdının "hasen" derecesinin de üzerinde "sahih" olduğu anlaşılır. Nitekim Hâkim "sahih bir hadis" diyor, Şamlı ez-Zehebî de sesini hiç çıkarmıyor. "İsnâdı sahih" diyenler arasında deminki İbn Hacer (*en-Nüket*'inde) de var.

1- 15 nolu hadisimizin durumuna bk.

2- İbn Hacer, *Feth'ul-Bârî*: VII, 14~15; el-Qastalânî, *İrşâd'üs-Sârî*: VI, 85

Kısacası **hadisimizin isnâdı en azından hasen, hatta sahih. Zira** Meymûn, hâfıza bakımından biraz zayıf olsa da, burada hata yapmadığı meydanda.

38. Sa'd b. Ebî Vaqqâs'tan:

"Peygamber (s.a.a) ile beraberdik. Yanında birtakım insanlar oturuyordu. Tam o sırada Ali (k.v.) içeri girdi. O girince öbür insanlar dışarı çıkıp hemen (Ali'yi) kınamaya başladılar. "Vallahi, onu içeri alıp bizi çıkaramaz!" diyerek geri dönüp içeri girdiler. Bunun üzerine Allah'ın Rasûlü (s.a.a) şöyle buyurdu:

"Vallahi, bunu içeri alıp sizi dışarı atan ben değilim. Bilâkis, bunu içeri alan da, sizi dışarı atan da Allah'tır!"

Müellif diyor ki: "Bu (rivâyet) doğruya daha elverişli."

□ Hadisin Tahrîci: Hadisimizi İbrâhîm b. Sa'd kanalıyla el-Bezzâr ile Hatîb el-Bağdâdî de rivâyet ediyor. (el-Heysemî, IX, 151)

□ Hadisin Durumu: Hadisimizin, Müellifimizin üstadı dışında tüm râvîleri gayet siqa ve üstelik Buhârî ile Müslim'in ortak râvîlerinden. Ancak Müellif, Buhârî ile Müslim'den sonra yaşadığı için, üstadı Buhârî ile Müslim'in râvîlerinden olmayabilir. Buna rağmen o da gayet siqa bir râvî.

Şu halde **hadisimiz Buhârî ile Müslim'in şartlarına göre sahih bir hadis.**

39. Sa'd b. Ebî Vaqqâs'tan:

Hâris b. Mâlik anlatıyor: "Mekke'ye geldiğim vakit Sa'd b. Ebî Vaqqâs'la buluştum ve kendisine: "Ali hakkında herhangi bir menkıbe duydun mu?" dedim. Sa'd anlatmaya başladı:

"Allah'ın Rasûlü (s.a.a) ile beraber mescitteydik. (Gece aniden bir ses duyuldu) "Rasûlüllâh'ın Ehl-i Beyti'nden olan Ali dışında mescitte kim varsa dışarı çıksın!"

Biz de hemen çıkıverdik. Sabah olunca Rasûlüllâh'ın amcası (Abbâs) gelerek: "Yâ Rasûlallâh! Ashâbını ve amcalarını çıkarıpta şu çocuğu mu bıraktın!?" dedi. Allah'ın Rasûlü (s.a.a) şöyle buyurdu:

"Sizin çıkmanızı ve bunun içeride kalmasını ben emretmedim. Hiç şüphesiz, bunu emreden Allah!"

□ Hadisin Tahrîci: Hadisimizi Ali b. Qâdim kanalıyla Heysem b. Küleyb ile el-Gencî rivâyet ediyor. (el-Emînî, I, 40; Nâşir, 57)

□ Hadisin Durumu: Hadisimiz isnat bakımından zayıf. Ama buna sebep **Ali b. Qâdim** değil, **Hâris b. Mâlik**'tir. Çünkü Hâris meçhul bir râvî.(1) Ali ise Ahmed el-Iclî, Ebû Hâtim, İbn Hıbbân, İbn Halfûn, Abdülbâqî b. Qâni', İbn Hacer, el-Münâvî ve daha başkaları tarafından siqa ve sadûq sayılıyor. Buna karşılık zayıf diyenler ise sadece İbn Ma'în ile İbn Sa'd.(2) Bu ikisinin dayanağı ise, hiç kuşkusuz, Ali'nin Ali'ye (a.s) olan sevgisi dışında başka bir şey değil.

Evet, hadisimiz senet bakımından zayıf; lâkin aynı hadis Sa'd'dan daha pekçok yollardan bize ulaştığı için, hasen sayılabilir. Herhalde el-Gencî bu yüzden hadisimiz için "hasen bir hadis" diyor.

40. Sa'd b. Ebî Vaqqâs'tan:

(Tıpkı yukarıdaki hadis gibi; ama burada) Abbâs Peygamber (s.a.a)'in yanına gelerek: "Hepimizin kapılarını kapatıp sadece Ali'ninkini mi bırakıyorsun!?" deyince, Allah'ın Rasûlü (s.a.a) şu cevabı verdi:

"Kapıları açan da, kapatan da ben değilim!"

□ Hadisin Tahrîci: Hadisimizi Fıtr b. Halîfe yoluyla Ahmed (I, 175), Ebû Ya'lâ, el-Bezzâr, et-Taberânî, ve et-Tahâvî (IX, 184~185) rivâyet ediyor. (el-Emînî, III, 205)

□ Hadisin Durumu: Senedinde yer alan **Abdullâh b. Ruqaym** adlı râvî meçhul olduğu(3) için, hadisimizin isnâdı zayıf. Ancak hadisimiz daha pekçok yoldan gelmiş olduğu için hasen sayılabilir. Herhalde Hâfız el-Heysemî (IX, 149) bu yüzden "İsnâdı hasen" diyor.

1- ez-Zehebî, I, 441; İbn Hacer, *et-Taqrîb*: I, 146

2- ez-Zehebî, III, 150; İbn Hacer, *et-Taqrîb*: II, 48; el-Münâvî, V, 99; Nâşir, 57

3- İbn Hacer, *et-Taqrîb*: I, 393

41. Abdullâh b. Abbâs'tan:

"Allah'ın Rasûlü (s.a.a) mescidin kapıları(nı kapatmak) için emir buyurdu; hemen kapatıldı. Sadece Ali'nin (k.v.) kapısı açık bırakıldı!"

□ Hadisin Tahrîci: Hadisimizi Şu'be kanalıyla Tirmizî (menâqıb, 20), et-Taberânî (XII, 99), İbn Adiy, et-Tahâvî (IX, 186), İbn Meğâzilî ve el-Gencî de rivâyet ediyor. (el-Emînî, III, 204; Nâşir, 59)

□ Hadisin Durumu: Hadisimizin, Ebû Belc de dahil[1] bütün râvîleri gayet siqa ve sadûq. İbn Hacer el-Asqalânî de "râvîleri siqa" diyor.[2] Dolayısıyla **hadisimizin isnâdı gayet sahih.**

42. Abdullâh b. Abbâs diyor ki:

"Ali'nin kapısı dışında, mescidin tüm kapıları kapatıldı. O yüzden Ali cünübken de mescide girebiliyordu. Çünkü mescid onun yolu üzerindeydi ve başka yolu yoktu!"

□ Hadisin Tahrîci ve Durumu: Hadisimizin tahrici ve durumu 23 nolu hadisimizinki ile aynı. (= 9. maddeye bk.) Ancak burada, hadisin metninde geçen bir ilaveye dikkat çekmek istiyorum.

Hadisin son tarafında *"Çünkü mescid onun yolu üzerindeydi ve başka yolu yoktu!"* deniyor. Oysa bu ilave 41 nolu hadisimizde yok! Dikkat edilirse, Abdullâh b. Abbâs'tan gelen bu hadislerin her ikisi de Ebû Belc kanalıyla geliyor. Ancak 41 nolu hadisi Ebû Belc'ten Şu'be, 42 nolu (ilaveli) hadisi ise Ebû Avâne naklediyor.

Şu'be, hâfızasının sağlamlığıyla ünlü gayet siqa bir râvî. Ebû Avâne de siqa bir râvî; ancak hâfıza ve zabt bakımından Şu'be ile boy ölçüşecek durumda değil. Hatta bir nebze hâfıza zayıflığından bile bahsediliyor.[3]

Burada Ebû Avâne'nin hata yaptığı meydanda. Dolayısıyla bu ilavenin hadisin asıl metninden olmadığını, metne yanlışlıkla girdiğini bilmek gerekiyor.[4]

1- 23 nolu hadisimizin durumuna bk.

2- *Feth'ul-Bârî*: VII, 15

3- sh. 52'ye bk.

4- Bu ilâvenin ayrıca Kur'ân'a ve akla da aykırı olduğunu az ileride göreceğiz.

Zaten eğer Ali'nin kapısı mutlaka mescide açılıyorsa ve başka da yolu yoksa, o zaman diğer sahâbîler ve Hz. Abbâs neden bundan rahatsız olmuş? Bundan doğal ne var? Hem bu durumda "fazilet" bunun neresinde? Oysa bu olay Hz. İmam'ın yüce faziletlerinden birisi. Üstelik, ilerideki "**menzile hadisleri**" ile de çok sıkı irtibatlı bir fazilet!

AÇIKLAMALAR

Hadislerimiz, İmam Ali'nin birazdan göreceğimiz *"menzile"* hadisleriyle yakından ilgili üstün bir faziletini konu ediniyor. Bu hadisler *"Sedd-i Ebvâb Hadisleri"* olarak bilinir ve Ali'ninki dışında tüm kapıların kapatılmasını konu edinen hadisler, demektir. "Kapıların kapatılması" anlamına gelen *"Sedd-i Ebvâb Hadisleri"* başlıca şu sahâbîlerden rivâyet ediliyor:

1. Zeyd b. Erqam: Kitabımızın 37 nolu hadisi.

2. Abdullâh b. Abbâs: 23, 41 ve 42 nolu hadisler.

3. Sa'd b. Ebî Vaqqâs: Hadisi birkaç değişik yoldan ulaşıyor:

a) Oğlu İbrâhîm kanalıyla: 38 nolu hadisimize bk.

b) Hâris b. Mâlik kanalıyla: 39 nolu hadisimize bk.

c) Abdullâh b. Ruqaym kanalıyla: 40 nolu hadisimize bk.

d) Hayseme b. Abdirrahmân kanalıyla Ebû Ya'lâ ile Hâkim (III, 116~117) rivâyet ediyor. Senedinde yer alan Müslim b. Keysân el-Mülâî (sh. 40'a bk.) yüzünden **hasen bir hadis.**

e) Oğlu Mus'ab kanalıyla et-Taberânî (*el-Evsat*'ta) rivâyet ediyor.

f) Oğlu Hârice kanalıyla el-Bezzâr (= el-Heysemî, IX, 151) ile İbn Meğâzilî rivâyet ediyor.

g) "Saîd b. Müseyyeb → Ali b. Zeyd b. Cüd'ân ..." kanalıyla Hâfız el-Gencî rivâyet ediyor. (bk. el-Emînî, I, 40) Bu da **İbn Cüd'ân** (sh. 93'e bk.) dolayısıyla **isnâdı hasen bir hadis.**

4. Abdullâh b. Ömer: Hadisi iki ayrı kanaldan geliyor:

a) Alâ b. Arâr: Müellifimiz (103 nolu hadis ve *el-Kübrâ*'da) rivâyet ediyor. (İbn Hacer, *el-Feth*: VII, 15, *el-Qavl'ül-Müsedded*: 18)

İbn Arâr siqa ve sadûq birisi. (= 101 nolu hadisimizin durumuna bak.) Öteki râvîleri de zaten siqa olduğuna göre, **hadisimizin isnâdı sahih** oluyor. İbn Hacer de "Hadisin isnâdı sahih" diyor.(1)

b) Amr / Ömer b. Ebî Süfyân b. Esîd es-Seqafî: Hadisimizi İbn Ebî Şeybe (VI, 369), Ahmed (II, 26. Ayrıca *el-Fedâil*'inde), Ebû Ya'lâ, İbn Ebî Âsım ve Ebû Ca'fer et-Tahâvî (IX, 189) **Hişâm b. Sa'd** yoluyla rivâyet ediyor. Hişâm sadûq birisi, üstelik Müslim'in râvîlerinden. Sadece hâfıza yönünden biraz zayıf.(2)

Böyle râvîlerin hadisleri ise gerçeklerle çelişmediği sürece, usûlen hasen sayılır. Şu halde **hadisimizin isnâdı en azından hasen.** Hâfız İbn Hacer el-Asqalânî de bu kanaatte. Hatta Hâfız el-Heysemî, İbn Hacer el-Heytemî ve Celâlüddîn es-Süyûtî (*el-Hulefâ*'da) daha da ileri giderek, hadis için "sahihtir" diyorlar.(3)

5. Berâ b. Âzib: Meymûn kanalıyla İbn Meğâzilî rivâyet ediyor. (İbn Kesîr, *el-Bidâye*: VII, 379; el-Emînî, III, 204) Meymûn nedeniyle(4) **hadisimiz en azından hasen, hatta sahih bir hadis.**

6. Ali (a.s): Habbe el-Uranî yoluyla el-Bezzâr rivâyet ediyor. (el-Heysemî, IX, 149; el-Emînî, III, 208-209) Habbe'nin siqa ve sadûq bir râvî olduğunu daha önce gördük.(5) Diğer râvîleri de siqa olduğuna göre, **hadisimizin isnâdı sahih** oluyor.

7. Ömer b. Hattâb: Abdullâh b. Ca'fer el-Medînî kanalıyla Ebû Ya'lâ, Ebû Ca'fer et-Tahâvî (IX, 182~83), İbn Adiy (IV, 179), Hâkim (III, 125), İbn'ül-Cezerî, Hatîb el-Harezmî (s. 332) vb. rivâyet ediyor. (bk. el-Heytemî, *es-Savâiq*: s. 127; el-Emînî, III, 204) **Abdullâh** zayıf birisi(6) olduğundan, hadisimizin isnâdı zayıf.

1- *el-Feth*: VII, 15, *el-Qavl'ül-Müsedded*: s. 18; el-Münâvî: I, 91

2- ez-Zehebî, IV, 298-299; İbn Hacer, *et-Taqrîb*: II, 324

3- İbn Hacer, *el-Feth*: VII, 15; el-Heysemî, IX, 160; el-Heytemî, *es-Savâiq*: 127

4- 15 nolu hadisimizin durumuna bk.

5- 1 nolu hadisimizin durumuna bk.

6- ez-Zehebî, II, 401-403; İbn Hacer, *et-Taqrîb*: I, 386

8. Câbir b. Semura: et-Taberânî rivâyet ediyor. (bk. el-Heysemî, IX, 150; İbn Hacer, *el-Feth*: VII, 15, *el-Müsedded*: s. 18)

Senedindeki **Nâsıh b. Abdillâh**'ı Hasen b. Sâlih, İbn Hıbbân, Hâkim ve ez-Zehebî âbid ve sadûq bir râvî olarak takdim ediyor. Çokları ise zayıf sayıyor. Ancak Tirmizî ile İbn Hıbbân'ın ifadeleri, zayıf sayanların gerekçesinin "hâfıza zayıflığı" olduğunu gösteriyor.(1) Şu halde **hadisimizin isnâdı hasen.**

9. Câbir b. Abdillâh
10. Enes b. Mâlik
11. Büreyde el-Eslemî
12. Huzeyfe b. Esîd
13. Ümmü Seleme annemiz
14. Ebû Saîd el-Hudrî
15. Ebû Zerr el-Ğıfârî
16. Ebû Râfi' el-Qıbtî
17. Ebut-Tufeyl
18. Esmâ bt. Umeys
19. Huzeyfe b. Yemân
20. Ka'b b. Ucra.(2)

Kısacası "**Sedd-i Ebvâb**" hadisi gayet sahih bir hadistir. İnsaf ve adalet yanlısı alimlerin bu konuda kuşkusu yok. Buna rağmen "Bu hadislerin hepsi uydurma; şiîlerin uydurması!" diyenler de yok değil. İbn Hazm, İbn'ül-Cevzî, İbn Teymiyye ve İbn Kesîr bunlardan!(3)

İnsaf ve adaletsizliğin bu kadarına pes doğrusu! Bunların içlerine Ehl-i Beyt ve Ali hasımlığı o kadar yer etmiş, taassup gözlerinin önünü öylesine perdelemiş ki; gerçekleri tahrif ve inkâr ederek Emevîlere yaranmaya çalışıyorlar!

Sormak lâzım: Bu kadar sahâbîden, hem de çoğu sahih ve hasen senetlerle gelen yukarıdaki hadisleri acaba görmüyor musunuz?! Ahmed b. Hanbel, Müellifimiz, Tirmizî vs. hadisçiler şiî mi? Bunlar şîanın mı hadisçileri? İbn Teymiyye ile İbn'ül-Cevzî'nin ikisi de Hanbelî. Peki onların mezheb imamları Ahmed b. Hanbel'in "*Müsned*"inden de mi haber-

---

1- ez-Zehebî, IV, 240; İbn Hacer, *et-Taqrîb*: II, 299-300

2- bk. Şerafuddîn, *el-Murâcaât*: 170; el-Emînî, I, 209, III, 206, 208; el-Kettânî, *Nazm'ul-Mütenâsir*: s. 122

3- İbn Hazm, *el-Fisal*: IV, 147; İbn Teymiyye, *el-Minhâc*: V, 35; İbn Kesîr, *Tefsîr*: I, 501; İbn Hacer, *el-Feth*: VII, 15, *el-Müsedded*: 16, 19; el-Emînî, III, 209-211; el-Kettânî, *Nazm'ul-Mütenâsir*: s. 123

leri yok? Yoksa şu "*Müsned*" şiîlerin mi kitabı? *Müsned*'de, Tirmizî'nin, Müellifimizin, Hâkim'in eserlerinde geçen bu hadislerin tamamını oralara şiîler mi soktu!?

Zihniyet olarak Şam uyruklu bu dört alimin ortak özelliği, Ehl-i Beyt'in ve özelde İmam Ali'nin faziletlerine dair hadisleri mümkün oldukça zayıf ve çürüğe çıkarmak! Bunun için olmadık yollara baş vururlar: Bakarsınız, konuyla ilgili isnat bakımından zaten zayıf rivâyetleri özellikle seçip, onları bir bir çürütürler; böylece psikolojik bakımdan rahatlarlar!! Bir bakarsınız, hadisin senedinde herkesin siqa saydığı, buna karşılık birkaç kişinin zayıf dediği bir râvî varsa, sadece zayıf diyenlerin adlarını anıp diğerlerini ustalıkla gizlerler. Özellikle İbn'ül-Cevzî'nin eserlerini okuyan ve onu iyi tanıyanlar, bana hak vereceklerdir. Bir de bakarsınız, Ehlisünnet ulemasının kaleme aldığı hadis kitaplarında, özellikle de *Müsned*'de yer alan bir hadis, bir taraftan kendilerine dokunuyorsa, "Böyle bir hadis yok! Bunun ne sahih, ne de zayıf bir senedi var!" diyecek kadar ileri giderler! Bütün bunları yaparken Allah'tan korkmazlar mı? Bunların aslını esasını bilenlerden haya etmezler mi?! Allah (c.c) onlara bunun hesabını sormaz mı sanıyorsunuz!?

Zamanla, senedde bulunan ve Şiî sayılan bazı râvîlere takıldıkları da olur. Ama bu neyi değiştirir ki? Acaba onlar yalancı ve fâsık mı, yoksa doğru sözlü, dürüst râvîler mi; siz ondan haber verin. Sırf mezhebi yaklaşımı farklı diye bir râvîyi tümüyle kaldırıp atmak var mı? Siz hiç kütüb-ü sitte râvîlerine bakmadınız mı? Onların arasında bir sürü Ali dostu, Şiî râvî var! Belli başlı Ehlisünnet hadis âlimleri onlara güvenmiş de size n'oluyor!!!?

Hem Ehl-i Beyt'in yolundan gitmek ne zamandır suç oldu? Allah ve O'nun sevgili Peygamberi bizlere Ehl-i Beyt'i, onların pak ve tertemiz yolunu gösteriyor; başkalarını değil! Siz de Ali'yi sevdiğinizi söylüyorsunuz ama sadece "sevme"nin yeterli olmadığını siz de biliyorsunuz. "Şiî" deyip kaldırıp atmaya çalıştığınız o insanlar, Ali'yi ve Ehl-i Beyt'i yürekten seviyor!

Pekiyi bu ve benzeri hadisleri, Ehl-i Beyt dostları değil de, Şam'da, Basra ve benzeri yerlerde yuvalanmış Muâviye ve Yezîd'in dostları mı rivâyet edecekti? Bunu bekliyorsanız; heyhat! Daha çok beklersiniz!

Artık İbn Hazm, İbn'ül-Cevzî, İbn Teymiyye ve İbn Kesîr gibi; Ehl-i Beyt'e ve Ali'ye dost ve yaran olmaktan korkanların o sözlerini tutup duvara çalmanın zamanı geldi! Bilinmeli ki hak eninde sonunda yerini bulacak, huccet tamam olacaktır; birileri hoşlanmasa da!

Onların sözlerini, çok önceden tutup duvara çalanlar da yok değil! Meselâ, Ebû Ca'fer et-Tahâvî[1] ile İbn Hacer el-Asqalânî bunlardan.

İbn Hacer "İbn'ül Cevzî (ve benzerleri) bu konuda çirkef bir hataya düşerek, bir takım endişeler yüzünden sahih hadisleri redd yoluna gitmiştir..." diyerek başladığı karşı savunmaya, Ali'yle ilgili hadislerle Ebûbekr'le ilgili hadislerin arasını bir şekilde bularak devam ediyor ve diyor ki: "Bu hadislerin hepsi birbirini takviye etmekte. Bunların tamamı bir tarafa, her biri bile tek başına delil olmaya elverişli!"

"Ali'nin kapısı dışında tüm kapıların kapatılmasını emreden bu hadisler meşhurdur. Bunlardan her biri bile tek başına "hasen" derecesinden geri kalmaz. Tamamını dikkate alırsak, pekçok hadisçinin metodu gereği, sahih olduğuna kesin gözüyle bakmak gerekir."[2]

Bezzâr da "Ali ile ilgili bu hadis, Kûfeliler kanalıyla gayet güzel senetlerle gelmekte." diyerek[3] hadisimizin şöhretine işaret ediyor.

Ali'ninki dışında, Mescid-i Nebevî'nin tüm kapılarının kapatılmasını emreden "**sedd-i ebvâb**" hadislerinin sahih olduğunda hiç şüphe yok. Varsın, birileri bundan rahatsız olsun! Tam 20 kadar sahâbîden rivâyet edilen bu hadisin mütevâtir olduğunu söylemek bile mümkün. es-Süyûtî ile el-Kettânî'nin mütevâtir hadislerle ilgili eserlerine bakarak; orada ne tür hadislerin mütevâtir sayıldığını görürseniz, hadisimizin onlara göre de mütevâtir sayılması gerektiğini pekâlâ anlarsınız. Zaten sayılmıştır da.[4]

"Sedd-i Ebvâb" hadislerinden çıkan hükümler:

1- et-Tahâvî, IX, 190~191; İbn Hacer, *el-Feth*: VII, 15, *el-Müsedded*: s. 19

2- *el-Feth*: VII, 15, *el-Müsedded*: 16, 19; el-Kettânî, 123

3- İbn Hacer, *el-Feth*: VII, 15; el-Emînî, III, 209-210

4- el-Kettânî, 122-123

a) Allah'ın Rasûlü (s.a.a) Ali'ninki Dışında, Mescid-i Nebevî'nin Bütün Kapılarını Kapatmıştır

Yukarıdaki hadisler bu konuda yeterince açık.

b) Allah'ın Rasûlü (s.a.a) Bunu Allah'ın Emriyle Yapmıştır

37~40 numaralı Zeyd b. Erqam ile Sa'd hadislerinden anlıyoruz bu hakikati. Ayrıca Berâ, Ali, Câbir b. Semura, Enes ve Büreyde hadisleri de bu hususu apaçık dile getiriyor.

Anlaşılan o ki, Allah'ın Rasûlü (s.a.a) bunu -haşa!- Ali çok yakın akrabası ya da damadı olduğu için yapmış değil. Abbâs'ın Ali'ye imrenip durumu Allah'ın Rasûlü'ne (s.a.a) götürmesi de bu yanlış anlamadan kaynaklanıyor herhalde.

Oysa Allah'ın Rasûlü (s.a.a) kendi heva ve hevesiyle hiçbir şey yapmaz. O bir peygamberdir ve kendisine emrolunanın dışına çıkmaz. Sürekli vahyin kontrolü altında bulunan birisinden de zaten bundan başkası beklenmez.

Allah'ın Peygamberi (s.a.a) âdeta "Buna karar veren ben değilim; Allah'tır! O emretti, ben de emre uydum!" diyerek bu emrin ilâhî bir emir olduğuna açıklık getiriyor.

c) Bu Husus, Ali'nin Başka Yolu Olmadığından Kaynaklanmıyor

Bazı alimler "Sahâbenin evlerinin çarşı-pazara açılan kapıları vardı. Bunlardan sadece Ali'nin kapısı mescide açılıyor; o nedenle mescide uğramadan dışarı çıkamıyordu. Ne zaman dışarı çıkmaya niyetlense, mutlaka mescidden geçmek zorundaydı. Bu yüzden ona özel bir izin verildi. Onun için Ali cünüb olsa da mescide girebiliyor, mescidin içinden geçebiliyordu!" diyor.

Bu yorumu yapanlar[1], konuyla ilgili ayetlere ve bunca hadislere ku-

1- Bezzâr, Ebû Ca'fer Tahâvî ve Ebûbekr el-Kelâbâzî bunlardan sadece birkaçı. Sözlerini nakleden İbn Hacer ile el-Aynî de bu yorumdan pek hoşlanmış gibiler! bk. İbn Hacer, *el-Feth*: VII, 15; el-Aynî, XIII, 244; el-Emînî, III, 210; el-Ğumârî, 166

laklarını tıkamışa benziyorlar. Yaptıkları bu yorum ile birilerini kurtarmaya çalışırken, öbür taraftan, Allah ve Rasûlü'nü (s.a.a) abesle iştigal eden durumuna soktuklarının farkında bile değiller.

Nisâ sûresinin 43 nolu ayeti, cünüb olan herkese, şayet başka yolu yoksa, mescide girme ve mescidden geçme hakkını zaten veriyor. Bu konuda hiçbir ayrım da yapılmıyor. Şimdi, eğer Ali'nin yolu mutlaka mescidden geçiyor, başka yolu da yoksa, mescidden geçmesinde zaten sakınca yok. Bu durumda "Ali'nin başka kapısı yok; o bu mescidden geçmek zorunda! Bu yüzden tüm kapıları kapatın; yalnız Ali'ninki kalsın!" demenin bir manası, mantığı var mı? Bu durumda olan herkes bu haktan zaten yararlanabilecekken, sadece "Ali" demenin ne gereği var? Allah ve Rasûlü'nü bu denli "mantıksız"lığa ve "ne dediğini bilmez!"liğe mahkum edenler hiç düşünmezler mi? Bunlar ne biçim müslüman ve ne biçim insan? Böyle bir yorumu, İslâm alimi olmuş / sayılmış birisi nasıl yapabilir? Bunlarda hiç akıl fikir yok mu? Allah'tan ve hesap gününden hiç korkmazlar mı?

Bu yoruma düşenlerin tek dayanağı var; o da 23 ve 42 nolu hadislerde geçen *"Mescid onun yolu üzerindeydi ve başka yolu yoktu!"* kaydı. Oysa Kur'ân'a, diğer sahih hadislere, akıl ve mantığa tamamen aykırı olan bu ifadenin, hadisimize yanlışlıkla karıştığını, doğru rivâyetin 41 nolu rivâyet olduğunu yukarıda gördük.

Bu yüzden Ebûbekr er-Râzî el-Cessâs "Hadiste geçen bu ve benzeri ifadeler, râvînin kendi tahminidir." diyerek, bunun hadisin aslından olmadığını en güzel biçimde dile getiriyor. es-Süyûtî de buna benzer açıklamalarda bulunuyor ve bunun Ali'ye mecburiyetten verilmiş bir ruhsat değil, normal şartlarda hak tanınmış yüce ve aynı zamanda sadece Ali'ye mahsus bir fazilet olduğunu itiraf ediyor.[1]

d) Hz. Ali'ye Cünübken Bile Mescide Girebilme İzni Verilmiştir

Bu iznin mecburiyetle hiçbir ilgisinin olmadığını, bunun tamamen normal şartlarda Ali ve Ehl-i Beyt'e tanınmış "özel" bir izin olduğu-

1- el-Cessâs, III, 169; el-Halebî, *es-Sîra*: III, 384-385

nu az önce gördük. İmam Ali'nin ve genelde Ehl-i Beyt'in cünüb haldeyken bile mescide girebileceklerine dair hadis-i şerifler başlıca şu sahâbîlerden rivâyet ediliyor:

1. Abdullâh b. Abbâs: Kitabımızın 23 ve 42 nolu hadisleri.

2. Ömer b. Hattâb: Hadisi az yukarıda geçti. (7. hadis)

3. Câbir b. Semura: Hadisi az yukarıda geçti. (8. hadis)

4. Büreyde el-Eslemî: Ebû Nuaym riv. ediyor. (el-Emînî, III, 208)

5. İmam Ali: el-Bezzâr rivâyet ediyor. (el-Heysemî, IX, 149)

6. Ebû Hâzim: es-Süyûtî naklediyor.(el-Emînî, III, 206)

7. Sa'd b. Ebî Vaqqâs: el-Bezzâr rivâyet ediyor. (= el-Heysemî, IX, 151; İbn Hacer, *Tahrîcü Ehâdîs'il-Keşşâf*: s. 44; el-Heytemî, *es-Savâiq*: s. 123; Celâl es-Süyûtî, *Târîh'ul-Hulefâ*'da)

8. Ümmü Seleme annemiz: İbn Cerîr et-Taberî ile el-Beyheqî (*es-Sünen*: VII, 65) rivâyet ediyor. (bk. İbn Hacer, a.g.e. 44; el-Halebî, III, 384; el-Emînî, III, 212) Hadiste, Hz. Ali'nin yanı sıra diğer Ehl-i Beyt fertlerine de yer veriliyor.

9. Ebû Saîd el-Hudrî: Atıyye el-Avfî ve **Sâlim b. Ebî Hafsa** kanalıyla Tirmizî (menâqıb, 20), Qâdî Vakî' ve el-Beyheqî rivâyet ediyor. Tirmizî isnâdının "hasen" olduğuna hükmediyor.

Atıyye'nin siqa, sadûq bir râvî olduğunu daha önce (sh. 91~92'ye bak.) görmüştük. Sâlim ise, Müellif, Cerîr b. Abdilhamîd ve şu meşhur el-Cûzcânî tarafından zayıf sayılıyor. Buna karşılık Ahmed, İbn Ma'în, el-Iclî, İbn Adiy vb. siqa ve sadûq olduğunu söylüyor. Ahmed "Şiîdir; ama hadiste, kendisinde hiçbir sakınca görmem." diyor.[1]

Aslında Sâlim güvenilir bir râvî. Ondan hoşlanmayanların gerekçesi ise, onun sıkı bir Ali dostu olması ve Ehl-i Beyt'in faziletlerini gizlemeyip, cesurca rivâyet etmesi!

Buradan da anlaşılıyor ki, **hadisimizin isnâdı hasenin de üzerinde sahih.** Şu halde İbn Kesîr'in "Hadis zayıf! Çünkü Sâlim metruk, Atıyye ise zayıf

1- ez-Zehebî, II, 110; İbn Hacer, *et-Tehzîb*: II, 257 vd, *et-Taqrîb*: I, 272

birisi!" demesine[1] kulak asmayın! O ne de olsa Şamlı ve kendisi böyle râvîleri her nedense pek sevmez!

10. Muttalib b. Abdillâh b. Hantab: Qâdî Ebû İshâq (İsmâîl) el-Mâlikî (*Ahkâm'ul-Qur'ân*: s. 126) mürsel olarak rivâyet ediyor. (Ayr. bk. el-Cessâs, III, 169; İbn Hacer, *Feth'ul-Bârî*: VII, 15)

Muttalib tâbiînin sadûq râvîlerinden birisi. Bu yüzden de hadisi mürsel. Senedinde yer alan **Kesîr b. Zeyd** de siqa ve sadûq bir râvî; sadece, biraz hâfıza zayıflığına sahip.[2] Şu halde isnâdı hasen bir hadis. İbn Hacer (*el-Qavl'ül-Müsedded*: s. 19) de senedi için "**kavi**" diyor. Mürsel hadisler ise, râvîleri güvenilir olmak ve diğer sahih rivâyetlere ters düşmemek kaydıyla, herkes tarafından huccet sayılıyor.[3]

e) Bu Hadisler, "Menzile" Hadisleriyle Çok Yakından İlgilidir

Burada gördüğümüz "**sedd-i ebvâb**" hadisleri, 43~61 nolu "**menzile hadisleri**" ile çok yakından ilgili. Bu konu üzerinde ileride durulacak.

NOT: Yukarıda bazı kimselerin, bu hadisleri zayıf ve uydurma saydıklarını söylemiş idik. Onların en büyük korkusu, "Ebûbekr'e ilişkin" rivâyet edilen aynı içerikte hadislerin tehlikeye düşmesi!

"Ebûbekr'inki dışında, mescidin bütün kapılarını / deliklerini kapatın!" rivâyeti, şu sahâbîler vasıtasıyla Allah'ın Rasûlü'ne (s.a.a) isnat ediliyor:

1. Ebû Saîd el-Hudrî: Ebün-Nadr Sâlim b. Beni Ümeyye yoluyla İbn Ebî Şeybe (VI, 348), İbn Sa'd (II, 227), Ahmed (III, 18), Buhârî (salât, 80, menâqıb, 31, 104), Müslim (f. sahâbe, 2), Tirmizî (menâqıb, 15) ve et-Taberî (II, 227-228) rivâyet ediyor.

1- *Tefsîr*: I, 501

2- ez-Zehebî, III, 404~405; İbn Hacer, *et-Tehzîb*: V, 554 vd, *et-Taqrîb*: II, 140

3- el-Cessâs, *el-Fusûl*: III, 145~153; Ebû Ya'lâ, *el-Udde*: III, 906 vd; el-Ğazzâlî, *el-Müstasfâ*: I, 169; el-Âmidî, *el-İhkâm*: II, 349 vd; İbn'ül-Hâcib, *el-Muhtasar*: II, 74; İbn Qudâme, *er-Ravda*: I, 324 vd.; Abdülazîz el-Buhârî, *Keşf'ül-Esrâr*: III, 722 vd.; İbn'ül-Hümâm, *et-Tahrîr*: II, 288 vd.

2. Abdullâh b. Abbâs: Ikrime kanalıyla İbn Sa'd (II, 227), Ahmed (I, 270), Buhârî (salât, 80) ve et-Tahâvî (IX, 178) rivâyet ediyor.

3. Ebül-Huveyris: el-Vâqıdî kanalıyla, üstelik mürsel olarak İbn Sa'd (II, 228) rivâyet ediyor.

4. Âişe anamız: et-Tahâvî (IX, 179) ile Hâkim (*el-Ma'rife*: s. 99) İbn Şihâb ez-Zührî kanalıyla rivâyet ediyor.

5. Bir sahâbî?: İbn Sa'd (II, 228) ile et-Tahâvî (IX, 180) İbn Şihâb ez-Zührî kanalıyla rivâyet ediyor.

6. Cündeb el-Becelî: el-Kettânî söylüyor. (*en-Nazm*: 122)

7. Enes b. Mâlik: et-Tahâvî (IX, 181) rivâyet ediyor.

8. Yahyâ b. Saîd: İbn Sa'd (II, 227) Leys b. Sa'd kanalıyla mürsel olarak rivâyet ediyor.[1]

Değerlendirme:

Hemen belirtelim ki, yukarıda adlarına yer verdiğimiz İbn Hazm vb. dışında bütün Ehlisünnet uleması, hem Ali ile ilgili hadislerin, hem de Ebûbekr ile ilgili rivâyetlerin "sahih" olduğunu iddia ediyor. Onlar, çelişkili oldukları her halinden belli bu iki grup rivâyetlerin arasını bir şekilde bulmaktan yanalar.

Gelelim konuyla ilgili değerlendirmelere:

Birincisi, bir Ebûbekr ile ilgili rivâyetlere bakın, bir de Ali ile ilgili olanlara; sonra da kıyaslayın. Sahâbe arasında bunlardan hangisi daha çok yaygın ve hangisi daha çok sahih ve hasen yollarla geliyor?

İkincisi, cünüb olan birisinin normal şartlar altında mescide girmesi, mescidden geçmesi ya da orada kalması caiz değil. Ancak Peygamber (s.a.a) Efendimiz gibi ma'sûm ve pak olmak gerekir ki mescide girilebilsin. Şimdi sorarım sizlere: Ebûbekr'in tertemiz ve ma'sûm olduğuna

1- el-Kettânî, ilgili eserinde bunlardan yalnız 1, 2, 3 ve 6. kişilerce rivâyet edildiğini söylüyor. Ama biz, değerlendirmelerimiz daha adil olsun diye araştırdık; dört kişi daha ilave ettik.

dair tek bir delil gösterebilir misiniz? (Aman yanlışlıkla "tabîî ki" deme gafletinde bulunmayın; zira hem böyle bir rivâyet yok, hem de bu durumda kendi ilkelerinizi görmezden gelmiş olursunuz!)

Üçüncüsü, iddianıza göre, Ali ile ilgili hadisler, Ebûbekr ile ilgili olanlardan çok önce söylenmiş. Öyleyse bana söyler misiniz; Ali'nin kapısı dışında tüm kapıların kapatılması talimatı verildiğinde, tüm kapılar kapatıldı mı, kapatılmadı mı? Eğer "kapatılmadı!" derseniz, hem konuyla ilgili rivâyetlere ters düşersiniz, hem de sahâbeyi "Allah ve Rasûlü'nün (s.a.a) talimatını yerine getirmemekten" fâsıklıkla suçlamış olursunuz! Bu da sizin için iyi olmaz!

"Canım, o gün kapattılar; ama sonra tekrar açtılar!" derseniz, bu da yukarıdakinden farklı bir sonuç getirmez.

"Sahâbe verilen talimatı yerine getirerek kapılarını kapattı." derseniz, o zaman "Ebûbekr'inki dışında tüm kapıları kapatın!" demenin manası ne? Zaten kapalı olan kapıları tekrar kapatmak da ne demek? Hem bu durumda Allah'ın Rasûlü (s.a.a) önceki talimatına ters düşmüş olmaz mı? Peygamberi (s.a.a) böyle çelişkilere "mahkum" etmek doğru mu acaba!?

Dördüncüsü, "Ebûbekr'inki dışında ..." sözü açıkça, Ebûbekr dışında bütün sahâbeye yasak koyuyor. Bu durumda Ali ne olacak? Hani sizler "her iki grup rivâyet de sahih!" diyordunuz! Allah aşkına siz ne dediğinizin farkında mısınız? Ağzınızdan çıkanı kulağınız duyuyor mu? Bu ne biçim bir tezdir ki akıl ile apaçık çelişki içindedir?

Şimdi siz Allah'ın Peygamberi'nin -hâşâ!- ne yapmasını istiyorsunuz; Ali'ninkini bırakıp Ebûbekr dahil tüm sahâbenin kapılarını mı, yoksa Ebûbekr'inkini bırakıp, Ali'ninki dahil diğer tüm sahâbenin kapılarını mı kapatsın!!! Söyler misiniz: Ne yapsın Allah'ın yüce elçisi?

İşte İbn Hazm, İbn Teymiyye, İbn'ül-Cevzî, İbn Kesîr gibiler, bu apaçık çelişkiyi farketmiş olacaklar ki; Ali ile ilgili hadislerin "toptan uydurma!" olduğu kanaatine varmışlar. Onların bu çelişkiyi sezmeleri güzel bir şey; hiç olmazsa Allah ve Rasûlü'nü "ne yaptığını bilmez!" konumundan kurtarıyorlar. Ama onların bir büyük hatası var ki; o da bu iki grup rivâyet arasında tercih yaparken ölçüyü kaçırmaları!

Onlar bu hatanın sonucu, ayet ve hadislerle zaten tertemiz olduğu belli olan Ali dururken, tertemiz olduğuna dair tek bir delil bile bulunmayan, üstelik halifeliği döneminde Kur'ân ve sünnete aykırı icraatlarda bulunduğu herkesçe bilinen Hz. Ebûbekr'i tercih ediyorlar. Bu da kuşkusuz onların ön-yargılarından kaynaklanmakta! Şayet onlar Allah rızası için objektifliği elden bırakmasalardı, gerçeği, hem de pekçok gerçeği görebilirlerdi. Ama heyhat!

Beşincisi, bu hadisler aynı zamanda cünübken de mescide girebilmeyi beraberinde getiriyor. Ali (a.s) hakkında birçok hadis var zaten bu konuda. Pekiyi, Ebûbekr hakkında tek bir rivâyet var mı?

Altıncısı, hadisler, çok yakında da görüleceği gibi, *"menzile hadisleri"* ile çok yakından ilgili. Siz söyleyin; "menzile hadisleri" kim hakkında varid olmuş?

Yedincisi, bu iki grup hadislerin arasını bulmaya çalışanlar[1], daha çok, "Ali ile ilgili rivâyetlerde geçen kapıdan maksat "gerçek kapı"dır. Ebûbekr ile alâkalı rivâyetlerde geçen kapıdan kasıt ise mecazidir ve "küçük delik, menfez" anlamındadır. Ali'nin olayından sonra bazı sahâbîler duvarlarda ya da kapılarda ufak delikler açmışlardı; Allah'ın Rasûlü bunu yasakladı!" diyorlar. Hem bunun ne demek olduğu ve ne anlama geldiği belli değil, hem de bu durumda, Ali'nin olayından sonra kapıları tümüyle kapanan sahâbîleri, duvarlarda ya da kapılarda delikler açarak "yasağı delmek!"le suçlamış oluruz. Bu ne biçim ara bulma? Böyle bir durumda sahâbenin "Cumartesi yasağı"nı bir şekilde delmeye çalışan Yahudilerden ne farkı kalır!?

Sekizincisi, Ebûbekr ile ilgili rivâyetler sadece Ehlisünnet âlimlerinin sahih kabul ettiği rivâyetlerdir. Ehl-i Beyt mektebiyle Mu'tezile mektebinin uleması bunu kabul etmez. Oysa Ali ile ilgili hadislere hem Ehl-i Beyt, Mu'tezile ve Ehlisünnet mektebine ait kaynaklar yer veriyor, hem de her üç camianın alimleri bu hadisi "sahih" kabul ediyor. Şimdi bu iki

1- İbn Hacer (*el-Feth*: VII, 15), el-Aynî (*el-Umde*: XIII, 244) ve el-Münâvî (I, 91) bunlardan sadece birkaçı.

grup rivâyetten hangisini almak daha akıllıca; ittifakla kabul edileni mi, yoksa sadece bir tarafın kabul ettiği rivâyeti mi?(1)

Bütün bunlar "Ebûbekr ile ilgili rivâyetlerin" tamamen asılsız ve uydurma olduğunun en açık delilleri. Akla, mantığa, Kur'ân ve sünnete bu denli aykırı bir rivâyeti Allah'ın Rasûlü'ne söyletmek çok büyük bir günahtır; küstahlıktır. Bunlara "hadis" diye kitaplarda yer vermek bile doğru değildir.

Bu durumda Ebûbekr ile ilgili rivâyetlerin senet durumlarını incelemeye bile gerek yok aslında! Ancak biz yine de birkaç kelime söyleyelim:

Yukarıdaki rivâyetlerden 6.sı için bir şey deme imkanımız yok! Çünkü nerede, nasıl geçiyor belli değil. 3, 5 ve 7 numaralı rivâyetler de delil olamazlar. Zira 3. ve 7. rivâyetler mürsel. Bunların hangi sahâbîlerden geldiği belli değil. Buna Ehlisünnet âlimleri önem vermeyebilir; ama biz önem veriyoruz. Çünkü biz sahâbenin tamamının adil olduğunu kabul etmiyoruz. 5 numaralı rivâyet de aynı durumda. Çünkü o sahâbînin kim olduğu belli değil. Ayrıca 3 nolu rivâyet meşhur el-Vâqıdî, 5 nolu rivâyet ise İbn Şihâb ez-Zührî kanalıyla rivâyet edilmiş. ez-Zührî'yi daha önce tanıttık sizlere.(2) **el-Vâqıdî** ise çoğunlukla zayıf ve hadisleri metrûk bir tarihçi.(3) Üstelik Ebül-Huveyris hâfızası çok kötü bir râvî.(4)

Âişe hadisi, yeğeni Urve ile ez-Zührî kanalıyla geliyor. Bu iki kafadar hakkında daha önce bilgi verdik.(5) Ayrıca senedde bulunan **İbrâhîm b. Muhammed b. Ebî Yahyâ** da ittifakla zayıf bir râvî. Hatta yalancı diyenler bile var.(6) Söz konusu rivâyet sağ-salim Âişe annemize ulaşsa bile, onun da Hz. İmam'a karşı tutumu belli.(7)

1- Aslında bu herkes için göz önünde tutulması gereken temel ölçülerden birisi. Eğer İslâmî fırkalar arasında tartışmalı bir konuyu noktalamak istiyorsanız, olayı tek tarafın kabulleriyle çözemezsiniz.

2- sh. 53~54'e bk.

3- ez-Zehebî, III, 662~666; İbn Hacer, *et-Taqrîb*: II, 203

4- ez-Zehebî, II, 591; İbn Hacer, *et-Taqrîb*: I, 462

5- sh. 53~54'e bk.

6- İbn Sa'd, V, 425; ez-Zehebî, I, 57-61; İbn Hacer, *et-Taqrîb*: I, 57

7- sh. 54~55'e bk.

Geriye İbn Abbâs, Enes ve Ebû Saîd el-Hudrî'ye isnat edilen rivâyetler kaldı. Bunlardan ilki Ikrime kanalıyla geliyor ki bu bile rivâyetin uydurma sayılması için yeterli bir neden. Çünkü Ikrime[1] yalancının biri! Bu rivâyet ayrıca İbn Abbâs'tan sahih isnatlarla gelen hadislere de aykırı.

Enes hadîsi ise Leys b. Sa'd'dan, kendi kâtibi "**Abdullah b. Sâlih el-Mısrî**" kanalıyla rivâyet ediliyor. Abdullâh b. Sâlih, berbat bir hâfızaya sâhip olması hasebiyle çok yoğun eleştirilen ve o yüzden rivâyetlerine pek itibar edilmeyen birisi.[2] Oysa İbn Sa'd'ın [8] numaralı rivâyeti, aynı Leys'ten, "Quteybe b. Saîd" adında gayet siqa bir hadisçi tarafından, Enes'in adı verilmeden, mürsel olarak nakledildiyor. Kuşkusuz doğrusu da bu. Buradan Abdullâh b. Sâlih'in, esasen Yahyâ b. Saîd'in mürsel hadîsini, Enes'i de katarak merfulaştırmakla hata ettiği apaçık belli oluyor.

Ebû Saîd el-Hudrî rivâyeti ise, senet bakımından Ehlisünnet ulemasının ölçülerine göre, tek sağlam rivâyet. Ancak bir rivâyetin kabulü için sadece senet bakımından yeterli olması kâfi değil. Bir takım değerlere ters düşmemesi de önemli burada. Oysa bu rivâyet, hem yukarıda sıraladığımız sekiz ayrı eleştiriye maruz, hem Ali'yle ilgili sahih hadislerle boy ölçüşecek durumda değil, hem de Ebû Saîd el-Hudrî'den yine sahih yolla gelen aksi yönde rivâyete aykırı. Böyle bir rivâyeti kaldırıp atmaktan başka yapacağımız bir şey yok!

İşte Ebûbekr ile ilgili rivâyetlerin iç ve dış yüzü. Artık böyle bir rivâyete dayanmak mümkün mü? Sanırım Ali'yle ilgili hadisleri uydurma sayıp, bununla da şiîleri suçlayanların sözünü ters-yüz etmenin vakti geldi:

"Konuyla ilgili asıl rivâyet Ali'yle ilgili olandır. Ebûbekr'le ilgili olanlar ise uydurmadır. Uyduranlar ise Muâviye ve Yezîd'in şîasıdır! Ancak üzülerek belirtmeliyim ki; Ehlisünnet kardeşlerimiz olayın farkında değiller!"[3]

1- sh. 86~87'ye bk.

2- bk. ez-Zehebî, II, 440; İbn Hacer, *et-Tehzîb*: III, 159~162

3- Mu'tezile'nin gayet insaflı ve adil alimlerinden İbn Ebil-Hadîd de bu kanaate varanlardan. O "Ebûbekr ile ilgili rivâyetlerin, Ali'yle ilgili rivâyetlere karşı koymak için uydurulduğunu!" (XI, 49) söylüyor.

"MENZİLE" HADİSLERİ

43. Sa'd b. Ebî Vaqqâs anlatıyor:

"Allah'ın Rasûlü (s.a.a) Tebuk gazvesine çıkarken Ali'yi Medine'de bırakmıştı. Birileri "Peygamber (s.a.a) artık ondan (herhalde) bıktı ve arkadaşlığından hoşlanmaz oldu!" deyince, Ali (r.a) hemen Peygamber (s.a.a)'in peşine düştü ve ona yolda yetişti. Dedi ki:

"Yâ Rasûlallâh! Beni Medine'de çocuklarla, kadınlarla baş başa bıraktın. İnsanlar, "Artık Peygamber ondan bıktı ve arkadaşlığından hoşlanmaz oldu!" demeye başladılar!"

Bunun üzerine Peygamber (s.a.a) şöyle buyurdu: *"Ey Ali! Ben seni ailemin başına bıraktım. Hem sen benim yanımda, Mûsâ yanında Hârûn'un makamında olmak istemez misin!? Ama ne var ki, benden sonra peygamber yok!"*

□ Hadisin Tahrîci: Hadisimizi Qatâde'den itibaren değişik yollardan Ebû Ya'lâ, el-Bezzâr, İbn Ebî Âsım, İbn Ebî Hayseme, Hatîb el-Bağdâdî, İbn Meğâzilî vb. rivâyet ediyor. (Nâşir, 60)

□ Hadisin Durumu: Hadisimizin bütün râvîleri siqa. Dolayısıyla **hadisimiz, hem de Müslim'in şartlarına göre sahih.**

44. Sa'd b. Ebî Vaqqâs'tan:

"Peygamber (s.a.a) Ali'ye hitaben şöyle buyurdu:

"Sen benim yanımda, Mûsâ yanında Hârûn'un makamına sahipsin!"

□ Hadisin Tahrîci: Hadisimizi Yahyâ b. Saîd el-Ensârî kanalıyla Tirmizî (menâqıb, 20), el-Bezzâr, et-Taberânî, Ebû Nuaym, İbn Meğâzilî, Ebuşşeyh vb. rivâyet ediyor.

□ Hadisin Durumu: Hadisimiz senet bakımından **Buhârî ile Müslim'in şartlarına göre sahih.**

45. Sa'd b. Ebî Vaqqâs anlatıyor:

"Allah'ın Rasûlü (s.a.a) Tebuk gazvesine çıkarken Ali (Medine'den) çıktı ve arkasından yetişip şöyle yakındı: "Yâ Rasûlallâh! Beni geride kalanlarla baş-başa mı bırakıyorsun?"

Peygamber (s.a.a) şöyle buyurdu: *"Ey Ali! Sen benim yanımda, Mûsâ yanında Hârûn'un makamında olmak istemez misin!? Ancak peygamberlik yok!"*

□ Hadisin Tahrîci: Hadisi Muhammed b. Safvân el-Cumahî kanalıyla Buhârî (*Târîh-i Kebîr*: I, 115) de rivâyet ediyor.

□ Hadisin Durumu: Hadisimiz senet bakımından **Buhârî ile Müslim'in şartlarına göre sahih.**

46. Sa'd b. Ebî Vaqqâs'tan:

"Allah'ın Elçisi (s.a.a) Ali'ye hitaben şöyle buyurdu: *"Sen benim yanımda, Mûsâ yanında Hârûn'un makamında olmak istemez misin!? Ancak benden sonra peygamber yok!"*

□ Hadisin Tahrîci: Hadisimizi Müellifimiz dışında, Muhammed b. Saîd el-Quşeyrî (*Târîh'ur-Raqqa*: s. 150) de rivâyet ediyor.

□ Hadisin Durumu: Hadisimiz **Dâvûd b. Kesîr er-Raqqî** kanalıyla geliyor. Dâvûd, Ebû Hâtim'in "meçhul" demesine karşılık, "Raqqa"lı olarak bilinen ve İbn Hıbbân tarafından siqa sayılan bir râvî.[1] Yani durumu vasat. Dolayısıyla **hadisimiz hasen bir hadis.**

47. Sa'd b. Ebî Vaqqâs diyor ki:

"Peygamber (s.a.a) Ali'ye hitaben şöyle buyurdu:

1- ez-Zehebî, II, 19; İbn Hacer, *et-Taqrîb*: I, 230

"Sen benim yanımda, Mûsâ yanında Hârûn'un makamında olmak istemez misin?! Ancak benden sonra peygamberlik yok!"

(İbn Müseyyeb, bu hadisi Sa'd'ın oğlu İbrâhîm'den duyduktan sonra) diyor ki: "İçim bundan rahat etmedi; hemen Sa'd'a vardım ve "Oğluna anlattığın bir şey var!?" dedim. Sa'd "Nedir o, ey kardeşimin oğlu?" deyince; sordum kendisine: "Sen Peygamber (s.a.a)'in Ali'ye hitaben şöyle şöyle buyurduğunu işittin mi?"

Sa'd kulaklarını göstererek şöyle dedi: "Evet; yoksa bunlar sağır olsun! Gerçekten Peygamberi (s.a.a) bunu söylerken duydum."

Müellif diyor ki: "Yûsuf b. Mâcişûn, aynı hadisi (amcasının oğlu) Abdülazîz b. Mâcişûn'dan farklı olarak; "Sa'd → oğlu Âmir → Saîd b. Müseyyeb → Muhammed b. Münkedir …" kanalıyla rivâyet ediyor. Ali b. Zeyd b. Cüd'ân da aynı şekilde rivâyet etmekte."

□ Hadisin Tahrîci: Abdülazîz b. Abdillâh b. Mâcişûn kanalıyla gelen bu hadisi Müellifimizden başka rivâyet eden var mı, bilmiyoruz.

Ancak Müellifimizin işaret ettiği Ali b. Zeyd b. Cüd'ân hadisi ileride 48 numarada gelecek. Yûsuf b. Ya'qûb b. Mâcişûn kanalıyla geleni ise Müslim (f. sahâbe, 30), İbn Ebî Âsım, Ebû Ya'lâ, Bezzâr, İbn Hıbbân, Hatîb el-Bağdâdî, el-Harezmî (s. 133), İbn Meğâzilî vb. rivâyet ediyor. (Nâşir, 66)

□ Hadisin Durumu: Hem Abdülazîz'in, hem de Yûsuf'un rivâyet ettiği **hadisin isnâdı gayet sahih**. Özellikle Müslim'in hadisi aynı zamanda Buhârî'nin şartlarına göre de sahih.

48. Sa'd b. Ebî Vaqqâs'tan:

"Peygamber (s.a.a) Ali'ye hitaben şöyle buyurdu: *"Sen benim yanımda, Mûsâ'nın yanında Hârûn'un makamına sahipsin; ancak benden sonra peygamber yok!"*

Saîd (b. Müseyyeb) diyor ki: "Bunu bizzat Sa'd'ın ağzından duymak istedim ve yanına vararak dedim ki: "Oğlun Âmir'in senden naklettiği o hadis de neyin nesi!?"

Sa'd parmaklarını kulaklarına götürerek şöyle dedi: "O hadisi Allah'ın

Rasûlü'nden (s.a.a) bizzat işittim; aksi halde şunlar sağır olsun!"

Müellif diyor ki: "Bu hadisi Ali b. Zeyd'den Şu'be de rivâyet ediyor; ama Âmir b. Sa'd'dan bahsetmiyor."

□ Hadisin Tahrîci: Hadisimizi Ali b. Zeyd b. Cüd'ân'dan Hammâd b. Seleme kanalıyla İbn Sa'd (III, 24), Ahmed (I, 177), İbn Ebî Âsım, İbn Ebî Hayseme ve Ebû Ya'lâ rivâyet ediyor. (Nâşir, 68) Müellifimizin işaret ettiği Şu'be hadisi ise 49 nolu hadistir.

□ Hadisin Durumu: Hadisimizin isnâdı Ali b. Zeyd b. Cüd'ân[1] dolayısıyla **hasen.**

49. Sa'd b. Ebî Vaqqâs'tan:

"Allah'ın Rasûlü (s.a.a) Ali'ye (r) hitaben şöyle buyurdu: *"Sen benim yanımda, Mûsâ yanında Hârûn'un makamında olmak istemez misin!?"*

Ali bunun üzerine "İsterim, isterim!" dedi.

(Saîd diyor ki:) "Bu hadisi Sa'd'a daha sonra tekrar sorduğumda, Ali'nin "Evet, evet!" demiş olduğunu söyledi."

Müellif diyor ki: "(Yukarıdaki 47 nolu hadisi) Abdülazîz b. Mâcişûn gibi; "İbrâhîm b. Sa'd → Saîd b. Müseyyeb → Muhammed b. Münkedir ..." kanalıyla rivâyet eden bir başkasını bilmiyorum. Şu da var ki, İbrâhîm b. Sa'd bu hadisi babasından rivâyet etmiş bulunuyor."

□ Hadisin Tahrîci: Hadisimizi Ali b. Zeyd b. Cüd'ân'dan Şu'be kanalıyla Ebû Dâvûd et-Tayâlisî, Ahmed (I, 179), İbn Ebî Âsım, Ebû Ya'lâ vb. rivâyet ediyor. (Nâşir, 68)

□ Hadisin Durumu: Bir önceki hadisimiz gibi.

50. Sa'd b. Ebî Vaqqâs'tan:

"Peygamber (s.a.a) Ali'ye hitaben şöyle buyurdu: *"Sen benim yanımda, Mûsâ'nın yanında Hârûn'un makamında olmak istemez misin!?"*

1- sh. 93'e bk.

□ Hadisin Tahrîci: Hadisimizi Şu'be kanalıyla İbn Ebî Şeybe (VI, 366), Ahmed (I, 179), Buhârî (menâqıb, 38), Müellif (*el-Kübrâ*'da), İbn Mâce (muqaddime, 11), Ebû Ya'lâ, el-Harezmî (s. 138~139) vb. rivâyet ediyor.

□ Hadisin Durumu: Hadisimizin **isnâdı gayet sahih.**

51. Sa'd b. Ebî Vaqqâs'tan:

"Allah'ın Rasûlü'nü (s.a.a) Ali'ye hitaben şöyle buyururken işittim: *"Sen benim yanımda, Mûsâ'nın yanında Hârûn'un makamında olmak istemez misin! Ancak benden sonra peygamber yok!"*

Müellifimiz diyor ki: "Bu hadisi Âmir b. Sa'd'dan, Saîd b. Müseyyeb dışında rivâyet edenler de var."

□ Hadisin Tahrîci: Hadisimizi İbn İshâq kanalıyla İbn Ebî Âsım, İbn Ebî Hayseme, el-Bezzâr, et-Taberânî, el-Mezzî, İbn Meğâzilî vb. rivâyet ediyor. (Nâşir, 70)

□ Hadisin Durumu: Nâşir, İbn İshâq dolayısıyla hadisimizin hasen olmasını yeterli görüyor. Oysa İbn İshâq'ın siqa ve sadûq bir râvî olduğunu daha önce görmüştük.[1] Üstelik burada üstadından bizzat haber aldığını da ifade ediyor. O halde **hadisimizin isnâdı sahih.**

52. Sa'd b. Ebî Vaqqâs'tan:

Sa'd'ın oğlu Âmir anlatıyor: "(Babam) Sa'd, Muâviye kendisine Ali'ye neden sövmediğini sorduğunda şu cevabı verdi:

"Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) onun hakkında söylediği üç şey var ki, onlar aklımda olduğu sürece ona asla sövemem! Benim için onlardan birine sahip olmak, kızıl tüylü develere sahip olmaktan daha iyidir:

a) Peygamber (s.a.a)'e vahiy geldiğinde Ali'yi, Fâtıma'yı, Hasan ve Hüseyin'i tutup örtüsünün altına alarak *"Ey Rabbim! Benim Ehl-i Beytim ve ailem bunlar."* buyurduğu aklımda oldukça ona sövemem.

1- sh. 49'a bk.

b) Peygamber (s.a.a) çıktığı bir gazvede Ali'yi yerine bıraktığında, onun "Beni çocuklarla, kadınlarla baş-başa bıraktın!" demesi üzerine, Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) *"Sen benim yanımda, Mûsâ yanında Hârûn'un makamında olmak istemez misin!"* buyurduğu aklımda oldukça ona sövemem.

c) Hayber günü Allah'ın Rasûlü (s.a.a) *"Bu sancağı öyle birisine vereceğim ki; o Allah ve Rasûlü'nü seviyor, Allah da fethi onun eliyle nasip edecek!"* buyurması üzerine hepimiz merak içinde bekleşirken *"Nerede Ali?"* diye sormuştu. Oradakiler "Onun gözleri ağrıyor." deyince, *"Çağırın onu!"* dediği, tükrüğünü Ali'nin gözlerine sürerek sancağı ona teslim ettiği; sonunda Allah'ın fethi ona nasip ettiği ... aklımda oldukça ona sövemem."

Âmir diyor ki: "Vallahi bunun üzerine Muâviye tek kelime etmeden Medine'yi terketti!"

□ Hadisin Tahrîci ve Durumu: Hadisimizin tahrici ile durumu 9 nolu hadisimiz ile aynı. Ayrıca 123 nolu hadisimize de bakınız.

53. Sa'd b. Ebî Vaqqâs anlatıyor:

"Allah'ın Rasûlü (s.a.a) Tebuk gazvesine çıkarken yerine Ali'yi bırakmıştı. Ali "Beni kadınlarla çocukların arasında mı bırakıyorsun!" deyince şöyle buyurdu:

"Sen benim yanımda, Mûsâ yanında Hârûn'un makamında olmak istemez misin? Ancak benden sonra peygamber yok!"

Müellifimiz diyor ki: "Leys (b. Ebî Süleym), bu hadisi Şu'be'den farklı olarak "(Sa'd) → (kızı) Âişe → (Hakem) →" kanalıyla rivâyet ediyor.

□ Hadisin Tahrîci: Hadisimizi Şu'be kanalıyla İbn Ebî Şeybe (VI, 366), Ebû Dâvûd Tayâlisî, Ahmed (I, 182), Buhârî (meğâzî, 79), Müslim (f. sahâbe, 31), Müellif (*el-Kübrâ*'da), Ebû Ya'lâ, İbn Ebî Âsım, Bezzâr, et-Tahâvî (V, 24) vb. rivâyet ediyor. (Nâşir, 71)

Müellifin bahsettiği Leys rivâyeti ise bir sonraki hadisimiz.

□ Hadisin Durumu: Hadisimizin isnâdı kuşkusuz **gayet sahih.**

54. Sa'd b. Ebî Vaqqâs'tan:

"Allah'ın Rasûlü (s.a.a) Tebuk gazvesine çıkarken Ali'ye hitaben şöyle buyurdu: *"Ey Ali b. Ebî Tâlib! Sen benim yanımda, Mûsâ'nın yanında Hârûn'un makamına sahipsin; ancak benden sonra peygamber yok!"*

Müellif diyor ki: "Şu'be'nin hâfızası kuşkusuz daha sağlam. Leys ise hadiste zayıf. Ancak bu hadisi Âişe bt. Sa'd'ın rivâyet ettiği de bir gerçek."

Hadisin Tahrîci: Hadisimizi Leys kanalıyla İbn Ebî Âsım, Bezzâr, et-Tahâvî (IV, 218) ve Hatîb el-Bağdâdî rivâyet ediyor. (Nâşir, 72)

□ Hadisin Durumu: Hadisimizin senedinde Leys b. Ebî Süleym ile ondan rivâyette bulunan **Muttalib b. Ziyâd** var. Muttalib siqa ve sadûq bir râvî. Nadiren hata yapması ise pek önemli değil. Bu yüzden İbn Sa'd vb. birkaç kişinin "zayıf" demesine itibar yok![1]

Leys ise sadûq bir râvî. Fakat büyük oranda hâfıza kaybına sahip olduğu için, çoğunlukla zayıf sayılıyor.[2] Burada hata yapmadığı ise meydanda.

Dolayısıyla **hadisimizin isnâdı hasen olabilir.**

55. Sa'd b. Ebî Vaqqâs anlatıyor:

"Allah'ın Rasûlü (s.a.a) Tebuk gazvesi için (Medine'den) çıkmış, Veda tepesine varmıştı. Ali ise yakınarak "Beni geride kalanlarla birlikte mi bırakıyorsun?" deyince, Allah'ın Rasûlü (s.a.a) şöyle buyurdu:

"Sen benim yanımda, Mûsâ yanında Hârûn'un makamında olmak istemez misin? Ancak peygamberlik yok!"

□ Hadisin Tahrîci: Hadisimizi Cu'ayd / Ca'd b. Abdirrahmân kanalıyla Ahmed (I, 170, ayrıca *el-Fedâil* adlı kitabında), İbn Ebî Âsım ve İbn Meğâzilî rivâyet ediyor. (Nâşir, 72)

□ Hadisin Durumu: Hadisimizin bütün râvîleri siqa. Üstelik **Buhârî'nin şartlarına göre sahih.**

1- İbn Sa'd, VI, 387; ez-Zehebî, IV, 128; İbn Hacer, *et-Taqrîb*: II, 260

2- İbn Sa'd, VI, 349; ez-Zehebî, III, 420-423; İbn Hacer, *et-Taqrîb*: II, 147-148

56. Sa'd b. Ebî Vaqqâs'tan:

"Allah'ın Rasûlü (s.a.a) Tebuk gazvesine çıkarken, yerine Ali'yi bırakınca, Ali "Beni mi geride bırakıyorsun!?" deyince şöyle buyurdu:

"Sen benim yanımda, Mûsâ yanında Hârûn'un makamında olmak istemez misin? Ancak benden sonra peygamber yok!"

□ Hadisin Tahrîci: Hadisimizi "Ebû Ahmed ez-Zübeyrî" kanalıyla Ahmed (I, 184), Buhârî (*el-Kebîr*'de) ve İbn Ebî Âsım rivâyet ediyor. (Nâşir, 73)

□ Hadisin Durumu: Senedde bulunan **Hamze** ile **babası Abdullâh** meçhul oldukları için[1], hadisimiz isnat bakımından çok zayıf.

57. Sa'd b. Ebî Vaqqâs'tan:

"Peygamber (s.a.a) Ali'ye hitaben şöyle buyurdu: *"Sen benim yanımda, Mûsâ yanında Hârûn'un makamına sahipsin!"*

□ Hadisin Tahrîci: Hadisi Fıtr b. Halîfe kanalıyla İbn Sa'd (III, 24), İbn Ebî Hayseme, el-Belâzürî (II, 348) ve İbn Ebî Âsım rivâyet ediyor.

□ Hadisin Durumu: Senedinde bulunan Abdullâh b. Ruqaym meçhul bir râvî olduğu[2] için, hadisimiz isnat bakımında zayıf.

58. Sa'd b. Ebî Vaqqâs anlatıyor:

"Allah'ın Rasûlü (s.a.a) kesik kulaklı devesine binip Tebuk gazvesine çıkarken yerine Ali'yi bırakmıştı. Sonra Ali gelip devenin önüne geçerek:

"Yâ Rasûlallâh! Kureyşliler, beni, artık benden rahatsız olduğun ve yanında bulunmamdan hoşlanmadığın için geride bıraktığını iddia ediyorlar!" deyip ağlamaya başladı... Allah'ın Rasûlü (s.a.a) insanlara hemen hitaben şöyle buyurdu:

"İçinizde ihtiyacı olmayan kimse yok! Ey Ali b. Ebî Tâlib! Sen benim yanımda,

---

1- Hamze için bk. ez-Zehebî, I, 608; İbn Hacer, *et-Taqrîb*: I, 198
Babası için bk. ez-Zehebî, II, 529; İbn Hacer, *et-Taqrîb*: I, 433

2- 40 nolu hadisimizin durumuna bk.

Mûsâ yanında Hârûn'un makamında olmak istemez misin? Ancak benden sonra peygamber yok!"

Bunun üzerine Ali (r.a) "Allah'tan da, O'nun Rasûlü'nden de memnunum!" dedi."

□ Hadisin Tahrîci: Hadisimizi Müellifimiz dışında rivâyet eden var mı, malum değil.

□ Hadisin Durumu: Hadisimiz, senedinde bulunan Hâris b. Mâlik meçhul bir râvî olduğu[1] için, isnat bakımından zayıf.

59. Esmâ bt. Umeys'ten:

Mûsâ el-Cühenî anlatıyor: "Ali'nin (r) kızı Fâtıma'nın yanına varmıştım. Arkadaşım ona "Babandan duyduğun dehşet verici bir şey var mı?" diye sorunca, Fâtıma şu cevabı verdi:

"Esmâ bt. Umeys, bana, Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) Ali'ye hitaben şöyle buyurduğunu haber verdi:

"Sen benim yanımda, Mûsâ yanında Hârûn'un makamına sahipsin; ancak benden sonra peygamber yok!"

□ Hadisin Tahrîci: Hadisimizi Mûsâ el-Cühenî kanalıyla; İbn Ebî Şeybe (VI, 366), Ahmed (VI, 369, 438), el-Belâzürî (II, 349), İshâq b. Râheveyh, Ahmed el-Iclî, İbn Ebî Hayseme, İbn Ebî Âsım, Hatîb el-Bağdâdî, İbn Abdilberr (III, 34), Hâfız el-Mezzî vb. rivâyet ediyor.

□ Hadisin Durumu: Hadisimizin bütün râvîleri siqa. Dolayısıyla **isnâdı sahih.**

60. Esmâ bt. Umeys'ten:

Mûsâ el-Cühenî anlatıyor: "Ali'nin kızı Fâtıma'ya eriştiğimde seksen yaşlarındaydı. Kendisine "Babandan ezberinde kalan bir şey var mı?" diye sorunca şu cevabı verdi:

"Hayır; ancak Esmâ bt. Umeys'ten, Allah'ın Rasûlü'nü (s. a.a) şöyle bu-

1- 39 nolu hadisimizin durumuna bk.

yururken işittiğini duydum*: "Ey Ali! Sen benim yanımda, Mûsâ yanında Hârûn'un makamına sahipsin; ancak benden sonra peygamber yok!"*

□ Hadisin Tahrîci ve Durumu: Hadisimizin tahrici ve durumu 59 nolu hadis ile aynı.

61. Esmâ bt. Umeys'ten:

"Allah'ın Rasûlü (s.a.a) şöyle buyurdu: *"Ey Ali! Sen benim yanımda, Mûsâ yanında Hârûn'un makamına sahipsin; ancak benden sonra peygamber yok!"*

□ Hadisin Tahrîci ve Durumu: Hadisimizin tahrici ve durumu 59 nolu hadis ile aynı.

AÇIKLAMALAR

Yukarıda gördüğümüz hadislere, İmam Ali'nin Peygamber'in (s.a.a) yanında sahip olduğu makam, mevki ve konumu dile getirdiği için "**Menzile Hadisleri**" adı veriliyor. Bu adla meşhur olmuş hadislerimiz. Bu hadisler o derece meşhur ve yaygın ki, hemen bütün İslâmî fırkalar tarafından rivâyet ediliyor; Şîa ve Mu'tezile mekteplerinin yanı sıra, yukarıda da gördüğümüz gibi, Ehlisünnet uleması da kitaplarında buna geniş yer ayırıyor.

"**Menzile**" kelimesi Arapça'da makam, mevki, derece, konum, yer, mertebe gibi anlamlara geliyor. Bunlardan hangisini alırsanız alın; hadisimizin taşıdığı mesajda herhangi bir değişme olmaz. Biz, diğerlerine oranla daha kapsamlı olduğunu düşünerek, "**makam**" demeyi tercih ettik.

"**Menzile Hadisleri**"nin içerdiği dehşet verici mesajlara geçmeden önce, sadece Ehlisünnet dünyasının hadis külliyatında, bu hadisimiz hangi sahâbîler tarafından rivâyet ediliyor; ona bir göz atalım:

1. Sa'd b. Ebî Vaqqâs: Kitabımızın 43~58 nolu hadisleri.

2. Esmâ bt. Umeys: Kitabımızın 59~61 nolu hadisleri.

3. Abdullâh b. Abbâs: Kitabımızın 23 nolu hadisi.

4. Ebû Saîd el-Hudrî: Atıyye el-Avfî kanalıyla İbn Sa'd (III, 23-24), Ahmed (III, 32), Belâzürî (II, 348) ve Bezzâr rivâyet ediyor.

Atıyye'nin siqa bir râvî olduğunu önceden gördük.(1) Diğer râvîleri de zaten siqa olduğuna göre, **hadisimizin isnâdı sahih.** el-Heysemî "Bu hadisin râvîleri sahih hadis râvîleridir." diyor.(2)

5. Hz. Ali (a.s): Kitabımızın 68 nolu hadisi yanında; Hz. İmam'dan Hakîm b. Cübeyr kanalıyla el-Bezzâr (= Nâşir, 62) ile Hâkim (II, 337) tarafından da rivâyet ediliyor. Hakîm (sh. 81'e bk.) dolayısıyla; **isnâdı hasen bir hadis** denebilir. Bu arada, et-Taberânî daha farklı, ama **sahih bir isnatla** da rivâyet ediyor. (el-Heysemî, IX, 141)

6. Berâ b. Âzib: Meymûn kanalıyla, İbn Sa'd (III, 24), Taberânî ve İbn Adiy (bk. Nâşir, 64) rivâyet ediyor. **Hadisimiz** Meymûn(3) (15 nolu hadisimizin durumuna bk.) dolayısıyla, isnâdı **en azından hasen**.

7. Zeyd b. Erqam: Berâ hadisiyle aynı yoldan geliyor. Ayrıca İbn Ebî Şeybe (VI, 366) de farklı, **sahih** bir isnatla rivâyet ediyor.

8. Hubşî b. Cünâde: Abdülğaffâr b. Qâsım kanalıyla Taberânî ile Ebû Nuaym rivâyet ediyor. (Nâşir, 64) Hadisimizin Abdülğaffâr dışında bütün râvîleri siqa. Gelelim Abdülğaffâr'a:

Hadisçilerin **Abdülğaffâr** hakkında ağır eleştirileri var.(4) Sebebi ne olacak? Elbette farklı İslâmî düşüncesi, Ehl-i Beyt'e yakınlığı ve bu konuda rivâyet ettiği hadisler!

Oysa Ehlisünnet alimlerinden onun hakkında farklı düşünenler de var: Hâfız Şu'be ile Hâfız İbn Uqde onu överek siqa birisi olduğuna işaret ediyorlar. İbn Adiy de "Onun sâlih hadisleri var... Zayıf olmakla beraber hadîsi yazılabilir" diyor.(5) İbn Cerîr et-Taberî(6), Hanefîlerden

---

1- sh. 91~92'ye bk.

2- el-Münâvî, IV, 358; İbn Hamze, *el-Beyân*: III, 21

3- 15 nolu hadisimizin durumuna bk.

4- ez-Zehebî, II, 640

5- İbn Adiy, *el-Kâmil*: V, 327~328; İbn Hacer, *Lisân'ül-Mîzân*: IV, 42

6- es-Süyûtî'nin eserinden naklen el-Emînî, II, 280

Ahmed Şihâbuddîn el-Haffâcî[1] ve Mu'tezile'den Ebû Ca'fer el-İskâfî[2] onun kanalıyla gelen bir hadis[3] için "**sahihtir**" diyorlar. Bütün bunlar, Abdülğaffâr'ın esasen siqa ve sadûq bir râvî olduğunu gösteriyor.

Buna göre hadisimiz, zayıf olması bir tarafa, sahih bile sayılabilir; ama biz **hasen** olmasını da yeterli kabul ediyoruz.

9. Câbir b. Semura: Taberânî "Câbir → Simâk → Nâsıh →" kanalıyla rivâyet ediyor. (Nâşir, 63) Simâk ve Nâsıh hakkında daha önce bilgi verdik.[4] O halde **hadisimizin isnâdı en azından hasen oluyor.**

10. Mahdûc b. Zeyd: Ahmed (*el-Fedâil*), Hayseme et-Tarablusî, Hatîb el-Bağdâdî (*el-Muvaddıh*'ta), el-Qatî'î ve İbn Asâkir "Mahdûc → Atıyye el-Avfî → Sa'd el-Haffâf (Ebû Mücâhid et-Tâî) → Qays b. Rabî' → Yahyâ el-Hımmânî ..." kanalıyla rivâyet ediyor. (Nâşir, 62)

Râvîlerinden Atıyye ile **Sa'd** siqa ve sadûq râvîler.[5] **Qays** ise yine siqa ve sadûq bir râvî. Sadece hâfızasında biraz zayıflık var.[6] Gelelim **Yahyâ el-Hımmâni**'ye:

Yahyâ el-Hımmâni, bazılarının kendisinden pek hoşlanmamasına rağmen, Yahyâ b. Ma'în, İbn Adiy vb. tarafından siqa ve sadûq sayılan, hadis hâfızı ve yazarı olan birisi. Üstelik Müslim'in râvîlerinden. Buhârî başkalarının Yahyâ hakkındaki eleştirilerine yer veriyor; ama kendisi bir şey demiyor. Bir defasında "yalancı!" diyen Abdullâh b. Nümeyr, bir defasında ise "siqa" olduğunu söylüyor![7]

Bütün bunlar Yahyâ'nın da siqa birisi olduğunu gösteriyor. Ondan haz etmeyenlerin gerekçesi ise, kuşkusuz rivâyet ettiği hadisler! O halde **hadisimizin isnâdı** -Qays dolayısıyla- **en azından hasendir.**

1- *Nesîm'ur-Riyâd*: III, 35

2- İbn Ebil-Hadîd, XIII, 244

3- Hadis için 62~64 nolu hadislerimizin açıklamalarına bk. (sh. 178)

4- Simâk için 34. hadisin durumuna, Nâsıh için ise sh. 135'e bk.

5- Atıyye için 91~92 nolu sayfalara bk. **Sa'd** için ise bk. İbn Hacer, *et-Tehzîb*: II, 288, *et-Taqrîb*: I, 282; Nâşir, 63

6- İbn Sa'd, VI, 377; ez-Zehebî, III, 393~396; İbn Hacer, *et-Taqrîb*: II, 135

7- İbn Sa'd, VI, 411; ez-Zehebî, IV, 392~393; İbn Hacer, *et-Taqrîb*: II, 360

11. Zeyd b. Ebî Evfâ: Ahmed (*el-Fedâil*'de), Buhârî (*el-Kebîr*'de), İbn Ebî Hayseme, el-Bezzâr, Hasen b. Süfyân, Taberânî, İbn Ebî Hâtim, et-Taberî, İbn Adiy, el-Harezmî (s. 150~52), Beğavî, Sibt b. el-Cevzî vb. rivâyet ediyor. (bk. İbn'ül-Cevzî, *el-Ilel*: I, 219; İbn Hacer, *el-İsâbe*: I, 560; Şerafuddîn, *el-Murâcaât*: 162; el-Emînî, III, 115)

Buhârî, İbn Abdilberr, İbn'ül-Cevzî, İbn Teymiyye vb. hadisin isnâdının zayıf, hatta uydurma olduğunu söylüyorlar.(1) Sibt İbn'il-Cevzî ise hadisin râvîlerinin siqa olduklarını belirtiyor.(2) Ancak doğrusu, senette yer alan **Abdülmü'min b. Abbâd el-Abdî**(3) dolayısıyla isnâdı zayıftır.

12. Câbir b. Abdillâh: Ahmed (III, 338), İbn Ebî Hayseme, Tirmizî (menâqıb, 21) ve İbn Ebî Âsım (*es-Sünne*'de) rivâyet ediyor. İsnâdının "**hasen**" olduğunu Tirmizî de itiraf ediyor.

Ayrıca şu sahâbîlerden de rivâyet ediliyor: **13.** Ümmü Seleme annemiz, **14.** Abdullâh b. Ömer, **15.** Saîd b. Zeyd, **16.** Mâlik b. Huveyris, **17.** Ebû Eyyûb el-Ensârî, **18.** Huzeyfe b. Esîd, **19.** Abdullâh b. Ca'fer, **20.** Muâz b. Cebel, **21.** Ebut-Tufeyl, **22.** Muâviye b. Ebî Süfyân, **23.** Fâtıma bt. Hamza, **24.** Nübayt b. Şürayt ve **25.** Ömer b. Hattâb.(4)

"**Menzile Hadisleri**"nin sahih olduğunda hiçbir kuşku yok!(5) İbn Abdilberr "**Hadislerin en sağlam ve en sahihlerinden!**" diyor. Ehlisünnet uleması da, hadisimizin 20 küsür sahâbîden rivâyet edilmiş olduğunu ve dolayısıyla mütevâtir sayılacağını, İbn Asâkir'in bununla ilgili müstakil bir çalışmasının da bulunduğunu ifade ediyorlar.(6)

Şimdi gelelim "**Menzile Hadisleri**"nden çıkan hükümlere:

1- İbn Abdilberr, I, 559; İbn'ül-Cevzî, *el-Ilel*: I, 219; İbn Teymiyye, VII, 279

2- Sibt b. el-Cevzî, *Tezkirat'ül-Havâs*: s. 31; el-Emînî, III, 115

3- ez-Zehebî, II, 670. Lâkin diğer destekleyici hadislerle birlikte hasen sayılır.

4- İbn Abdilberr, III, 34; İbn Kesîr, *el-Bidâye*: VII, 377; el-Heytemî, *es-Savâiq*: s. 121; Şerafuddîn, *el-Murâcaât*: s. 163, aynı mlf. *en-Nass*: 565; el-Kettânî, 125

5- İbn Hazm (*el-Fisal*: IV, 147) bile "sahih" diyorsa, mesele yok demektir.

6- İbn Abdilberr, III, 36; el-Kettânî, 124~125; el-Ğumârî, *el-İbtihâc*: s. 161

a) Allah'ın Rasûlü'nden (s.a.a) Sonra İmâmet Hakkı Hz. Ali'nindir

Menzile hadisleri, Ali b. Ebî Tâlib'in Peygamber (s.a.a)'den sonra imâmet ve hilâfete herkesten daha layık ve en yetkili aday olduğunu ifade ediyor. Hadislerin bunu ifade ettiği aslında yeterince açık; ne var ki, Hz. İmam'a ait çarpıcı ve siyasi açıdan çözümleyici faziletlerin bir çoğu tarih boyunca kamu-oyundan gizlenmiş, "Menzile Hadisi" gibi gizlenemeyenler ise bir şekilde yorumlanarak, kitlelere ulaştırdığı asıl mesajı unutturulmuştur.

Bunun için tüm ön-yargıları bir tarafa bırakıp, hadisimize öylece yaklaşmamız; Arap dili ile Usûl ilminin verilerini de dikkate alarak, hadisimizi tekrar incelememiz gerekiyor. Şayet ön-yargılardan kopmadan ve Arap dili ile Usûl ilminin verilerini hiç dikkate almadan yola çıkarsak, sonucunun ne olacağını söylemeye bile gerek yok!

Onun için de şu üç usûl kuralını -ki tamamen Arap dilinin kurallarıdır- bilmemiz icab ediyor:

1. Herhangi bir kelimeye izafe edilen (mudâf olan) cins bir isim "umum" ifade eder.

Bu şu demek: Arapça'da cins bir isim şayet bir kelimeye izafe edilerek "İsim Tamlaması" yapılırsa, tamlanan (mudâf) durumundaki cins isim, dil bakımından hangi fertleri taşıyor; hangi anlamlara geliyorsa, hepsini eşit ağırlıkta ifade eder. Söz gelişi dört anlamı varsa, bu anlamların dördü de ifade edilmiş sayılır.(1) Örneğin, bir kimse avukatına, Arap diliyle "Bu arazi üzerindeki velâyetim/yetkim senin." derse, bundan tüm yetkilerin o avukata devredildiğini anlarız. Buradaki velayet / yetki kelimesi, görünüm bakımından müfred (tekil) de olsa, böyle bir durumda genel (umum) bir anlam ifade etmiş olur. Yeter ki o cümlede bunu önleyen açık bir ibare / ifade bulunmasın!

Böyle bir cins ismin kapsadığı fertlerden herhangi birisi, istisna vb. yol-

---

1- bk. el-Âmidî, II, 415; İbn'ül-Hâcib, II, 102; İbn Qudâme, II, 123; el-Beydâvî, *el-Minhâc*: I, 286; el-Mahallî, *Şerhu Cem'il-Cevâmi'*: I, 413; eş-Şevkânî, *İrşâd'ül-Fuhûl*: s. 106

larla dışarı atılmış, kapsam dışı edilmişse, o takdirde, söz konusu kelimenin "umum" ifade etmiş olduğu daha bir belirginleşir. Çünkü usûl alimlerinin de ifadesiyle, bir kelimenin fertlerinden / anlamlarından herhangi birisi istisna vb. yollarla dışa atılmışsa, bu durum, o kelimenin "umum" ifade ettiğinin en belirgin alametlerinden sayılır.(1)

Mesela aynı kişi ".... satmak dışında tüm yetkim senin." demiş olsaydı, o avukata "satmak" dışında bütün yetkiler devredilmiş olurdu. Bunun için fazla düşünmeye bile gerek yok; Arap diline yeterince vakıf olanlar bunları zaten bilirler. Durum diğer dillerde de böyledir.

2. Tahsis edilmiş umumî bir lâfız, huccet olma özelliğini kaybetmez.

Usûl açısından *"tahsis"*, umum (genel anlam) ifade eden bir lâfzın içerdiği anlamlardan birisini, o lâfzın kapsamından çıkarıp dışarı atmak demektir. İşte böyle umum ifade eden bir lâfız, bir şekilde tahsise uğramışsa, o lâfız delil olma vasfını yitirmez. Hiç tahsise uğramamış kadar huccet sayılır. Tahsis özellikle muttasıl (bitişik) ise, yani umum ifade eden lâfız ile tahsis için söylenen lâfız aynı anda söylenmiş, ikisinin arasına zaman birimi girmemişse; usûl ulemasının çok büyük bir ekseriyeti bu kanaatte.(2)

Yalnız bunun sadece bir şartı var; o da kapsam dışı bırakılan ferdin "mübhem" olmaması, açık ve anlaşılır olması.

Tahsise uğramış "umum belirten" lâfızların, geri kalan anlamlar için de huccet olduğu gerçeği, sahâbeden bu tarafa gelmiş geçmiş tüm müctehidlerin uygulamalarıyla doğrulanmış temel bir usûl kuralıdır. Müctehid alimlerin, tahsis edildiği her halinden belli olan ayet ve hadisleri yine de huccet olarak kullanmış olmaları bunu gösteriyor. Aksi halde pekçok ayet ve hadis, uygulamadan tümüyle kaldırılmış, el-etek çektirilmiş olurdu!

1- Ebû Ya'lâ, II, 499-500; el-Bâcî, 137; eş-Şîrâzî, *et-Tebsıra*: 108; Sadruşşerî'a, I, 101, 103; el-Âmidî, II, 418; Molla Husrev, *el-Mir'ât*: s. 90

2- el-Cessâs, I, 245~248; Ebül-Huseyn el-Basrî, *el-Mu'temed*: I, 262 vd.; Ebû Ya'lâ, II, 533 vd; el-Ğazzâlî, II, 54 vd; es-Serahsî, *el-Usûl*: I, 144 vd; el-Bâcî, 147 vd; eş-Şîrâzî, 122 vd; Sadruşşerî'a, I, 79 vd; el-Âmidî, II, 439 vd; İbn'ül-Hâcib, II, 108; İbn Qudâme, II, 150 vd; İbn'ül-Hümâm, II, 274 vd; İbn Abdişşekûr, I, 308 vd.

3. Bir ayetin özel bir nedenle nâzil olmuş olması, o ayetin hükmünün genel olmasına mani olmaz.

Bir ayet belli bir olay üzerine, belli sebeple nâzil olabilir. Buna rağmen o ayetin hükmü o olay ile sınırlı tutulamaz. Böyle bir durum, o ayetin hükmünün genel oluşuna engel teşkil etmez. Aynı kural hadisler için de geçerli.(1)

Bu gerek tefsir ve gerekse fıkıh usûlünde meşhur ve en temel prensiplerden birisi. O yüzden bir delil, iniş ya da söyleniş nedeni ne olursa olsun genel tutulur; hükmü herkes için, her yer ve zamanda geçerli sayılır. Eğer böyle düşünmezsek, Kur'ân'da belli sebepten inen pekçok ayet var; bunların hepsinin sırf o sebeple sınırlı tutulması, bütün bu ayetleri artık işe yaramaz hale getirir. Bununsa ne kadar büyük bir tehlike olduğunu söylemeye gerek yok! Hem İslâm tarihinde böyle bir uygulama görülmüş de değildir. Öyleyse bu kural üzerinde tam bir ittifak ve icma var.

Konumuzla çok yakından alâkalı bu üç temel prensipten sonra, artık "**Menzile Hadisleri**"inden Hz. Ali'nin imâmeti sonucunu nasıl çıkardığımıza geçebiliriz.

Birincisi, hadislerimizde "Hârûn'un menzilesi / makamı" diye bir isim tamlaması var. "Menzile" bu tamlamada "mudâf = tamlanan", "Hârûn" ise "mudâfun ileyh = tamlayan" durumunda. "Menzile" kelimesi "Hârûn"a mudâf olduğundan, Arapça'da, tıpkı başına "el = lâm-ı ta'rîf" takısı almış bir isim gibi işlem görür; cins isim olduğu için de, birinci prensibimiz gereği umum ifade eder.

Hadislerimizde, Mûsâ yanında Hârûn'un menzilesi neyse, Ali'nin de Allah'ın Rasûlü (s.a.a) yanında aynı menzileye sahip olduğu açıkça vurgulanıyor. Bundan şu çıkar:

Hz. Mûsâ yanında Hz. Hârûn'un ne kadar menzilesi, derecesi, konumu, makam ve mevkii varsa, bunların hepsi, Allah'ın Rasûlü (s.a.a) yanında

---

1- el-Cessâs, I, 345 vd.; Ebül-Huseyn el-Basrî, I, 279 vd; Ebû Ya'lâ, II, 596 vd; el-Ğazzâlî, II, 58~61; el-Bâcî, 177 vd.; eş-Şîrâzî, 144 vd.; Sadruşşerî'a, I, 121; el-Âmidî, II, 448 vd; İbn'ül-Hâcib, II, 109; İbn Qudâme, II, 141; İbn'ül-Hümâm, I, 234 vd; Molla Husrev, 98; İbn Abdişşekûr, I, 289 vd.

Ali b. Ebî Tâlib'de de de olacaktır. Vezirlikse vezirlik, hilâfetse hilâfet, peygamberlik ise peygamberlik, masûmiyetse masûmiyet, kardeşi olmaksa kardeşi olmak.... Ali bunların tamamına sahip olacak demektir.

Tek başına *"Sen benim yanımda, Mûsâ yanında Hârûn'un makamına sahipsin!"* ifadesinden anlayacağımız bunlar.

İkincisi, bu genel ifadenin hemen ardından, aynı anda bir istisna yapılıyor; *"Ancak benden sonra peygamberlik yok!"* buyuruluyor. Hârûn'un menzile ve makamlarından birisi de "peygamber olması" iken, bu istisna dolayısıyla Ali peygamber olamıyor. Çünkü Allah'ın Rasûlü (s.a.a) son peygamber. Eğer son peygamber olmasaydı, bu hadisimiz gereği Ali'nin de peygamber olması gerekirdi. Tabîî ki o zaman da istisna yapılmazdı. Efendimiz (s.a.a) son peygamber olduğu için "Hârûn'un menzilesi"nin kapsamından "peygamberliği" hariç tutarak çıkarıyor, geri kalanlara dokunmuyor.

Allah'ın Rasûlü (s.a.a) "Hârûn'un menzilesi"nden istisna yaptığına göre, buradaki "menzile" kelimesi "umum" ifade ediyor ve istisna yoluyla tahsis edilmiş olması, halen de huccet olmasına engel teşkil etmiyor.

Demek ki, Mûsâ (a) yanında Hârûn (a)'ın peygamberlik dışında ne kadar menzilesi varsa, bunların hepsine Mü'minlerin Emîri Ali (a.s) da sahip!

Hârûn'un Mûsâ yanındaki menzilelerinden birisi de, hiç kuşkusuz, Hz. Mûsâ'dan sonra ümmetinin velayet ve hilâfetini omuzlamasıdır. Hatta Kur'ân-ı Kerîm bunun küçük bir uygulamasına da yer veriyor aslında.[1] Fakat Hârûn (a) kardeşi Mûsâ peygamber henüz hayattayken Rabbine kavuştuğu için, Hz. Mûsâ'dan sonra bu görevi ifa etmek nasip olmuyor kendisine.

Peygamber (s.a.a) Efendimiz "Menzile" hadisiyle şunu demiş oluyor: "Ey Ali! Benim yanımda sen, Hârûn'un Mûsâ yanında sahip olduğu ne

1- Hz. Mûsâ'nın bir süreliğine kavminden ayrılıp Tur-i Sina'ya çekilmesi ve yerine, ümmetinin başına Hârûn'u bırakması, ümmetinin Hârûn peygamberi hiçe sayarak, Sâmirî'nin telkinleriyle yoldan tamamen çıkmaları ... Kur'ân'da genişçe anlatılıyor. Bu tatbikatın benzeri Tebuk seferi esnasında Ali'ye de yaptırılıyor!

kadar menzile / makam varsa, bunların hepsine sahipsin! Bunlardan birisi de benden sonra ümmetimin başında bulunmandır! Yalnız peygamber olamazsın; çünkü ben son peygamberim."

Ehlisünnet âlimlerinin bu istidlâle itirazları tabîî ki yok değil![1] Şimdi onlara bir bakalım:

1. Seyfüddîn el-Âmidî "menzile" hadisinin sahih olmadığı kanaatinde.

2. "Menzile" kelimesi mudâf da olsa, burada umum ifade eden bir kelime değil! Aksine sadece bir anlamı var; o da Tebuk gazvesine çıkılırken Medine'de kalanların başına bırakılması! Yani nasıl ki Mûsâ (a) daha hayattayken, bir ara yerine Hârûn (a)'ı bırakmışsa, Allah'ın Rasûlü (s.a.a) de Tebuk seferine çıkarken yerine Ali'yi bırakmış. Dolayısıyla Hârûn ile Ali arasında sadece bu noktada benzerlik var.

Bunun en belirgin alameti, "menzile" kelimesinin Arapça yazılımında, son tarafında kapalı "ta" bulunması. Arapça'da cins isimlerin sonuna kapalı "ta" konmuşsa, o kelime artık cins isim olmaktan çıkar ve tek bir varlığa ad olur. Bu durumda da o kelime sadece bir anlam ifade eder.

3. "Menzile" hadisi, Tebuk gazvesine çıkarken, Ali'yi teselli etmek, onun gönlünü almak amacıyla söylenmiştir. Yani hadisin özel bir söyleniş sebebi var! Böyle bir hadisi genel tutmak ve o günün olayını başka zaman ve mekanlara taşımak ise doğru değil!

4. "Menzile" hadisi umum ifade etse bile tahsise uğramış; kapsamından "nübüvvet = peygamberlik" çıkarılmıştır. Umumi bir lâfız ise tahsis sonrası huccet olma vasfını yitirir!

5. Kaldı ki Şîa-İmâmiyye mektebi, imâmet konusunda sadece mütevâtir hadislerle amel etmeyi ilke edinmişlerdir. Bu hadis ise "âhâd"! Yani birkaç kişi tarafından rivâyet edilmiş bir haber. Dolayısıyla "menzile" hadislerinde onlara yarayacak delil yok!

6. Tebuk gazası sırasında Ali, Allah'ın Rasûlü'ne (s.a.a) vekaleten Medine'de bırakıldı, diye onun Peygamber (s.a.a)'den sonra halîfe ol-

---

1- Bu itirazlar için bk. İbn Hazm, *el-Fisal*: IV, 94; el-Âmidî, *Ğâyet'ül-Merâm*: 377-378; İbn'ül-Hümâm, *el-Müsâyera*: 258-259; el-Heytemî, *es-Savâiq*: 49-50; el-Halebî, III, 151-152; es-Süveydî, *el-Hucec*: s. 13-14

ması gerektiğini söylersek, Peygamber Efendimizin benzer durumlarda yerine bıraktığı başka sahâbîler de var; o zaman onların da halîfe olması gerekir!

7. Ali ile Hârûn arasında, ma'sûmiyet, kardeşlik gibi, benzer olmayan durumlar da var. Dolayısıyla bu hadis ile Ali'nin imâmetine istidlâl mümkün değil!

Bütün bunlar, Ali'nin imâmet ve hilâfeti konusunda "Menzile" hadisine dayanmayı imkansız kılıyor.

CEVAPLAR: Yukarıdaki itirazlara şu şekilde cevap verilebilir:

1. Bu söz eğer el-Âmidî'ye gerçekten ait olsa bile hiçbir kıymeti yok! İbn Sa'd, Ahmed, Buhârî, Müslim, Müellifimiz gibi daha pek çokları tarafından gayet sahih senetlerle, 20'nin üzerinde sahâbî tarafından rivâyet edilen bir hadise "sahih değil!" diyebilmek için münasip kelime bulamıyorum; bu düpedüz insafsızlıktır.

Kaldı ki, bu sözü el-Âmidî'ye izafe edenler[1], belli bir kaynak adı vermiyorlar. Dolayısıyla o bu sözü gerçekten söylemiş mi, söylememiş mi bilemiyoruz. el-Âmidî'nin elimizde kelam ilmine dair "*Ğâyet'ül-Merâm*" adlı bir eseri var; orada öyle bir söz yok! Olmadığı gibi, aksine, sözlerinden bu hadis hakkında bir şüphesinin olmadığı da anlaşılıyor.

Anlayacağınız, birileri bu sözü el-Âmidî'ye –onun haberi olmadan– yükleyivermiş!

Bu söz yine de ona aitse, bir bakıma yadırgamam el-Âmidî'yi! Neden? derseniz; çünkü kendisi iyi bir usûlcü. Usûl ilmine dair "*el-İhkâm*" adlı eseri Ehlisünnet dünyasında fıkıh usûlü alanında en meşhur temel kaynaklardan sayılır. Bu durumda el-Âmidî, hadisimizden ne anlaşılması gerektiğini iyi anlamış ve sonucundan sıyrılmak için "sahih değil!" demiş olabilir.

2. Arapça yazılımda, "menzile" kelimesinin sonunda kapalı "ta" bulunduğu doğru! Bir kelimenin son tarafında bulunan böyle bir "ta"nın "tek

---

1- bk. el-Heytemî, 49; el-Halebî, III, 151. es-Süveydî ise buna benzer bir sözü İbn'ül-Cevzî'ye izafe ediyor. *el-Hucec*: s. 13

bir ferdi" ifade ettiği de doğru! Ancak ne var ki, bunu genel-geçer bir kural sanmak yanlış!

Arap dilinde bir kelimenin sonuna konan kapalı "ta" değişik anlamlar ifade eder. Tek bir ferdi ifade etmek için kullanılabilir: "Neml" karınca cinsi, "Nemle" ise tek bir karıncayı ifade eder. Yine "dişilik" ifade ettiği de olur: "Hâlid" ve "Hâlide" isimlerinde olduğu gibi. Bunlar hemen herkesin bildiği şeyler.

Kapalı "ta"nın ifade ettiği anlamlarından birisi de "mübâlağa" ve "saygınlık"tır. "Allâm" çok bilgili anlamına gelirken, "Allâme" dediğimizde; hem çok daha fazla bilgili, hem de saygın birisini ifade etmiş oluruz. "Halîf" ve "Halîfe" kelimeleri de böyle. "Halîf", bir kimsenin yerine geçeni ifade ederken, "Halîfe" aynı kişinin büyük, değerli ve saygın birisi olduğu anlamına gelir.(1) Buna göre hadisimizin anlamı şu olur: "Sen benim yanımda, Hârûn'un Mûsâ yanında sahip olduğu saygın ve yüce makamlara sahipsin!"

Hadislerimizde geçen "menzile" kelimesinin dişilikle bir ilgisinin olmadığı belli. Herhangi bir cinsin tek ferdi olduğunu ifade etmesi de imkansız. Çünkü bu durumda, *"ancak benden sonra peygamberlik yok!"* diyerek yapılan istisnanın bir anlamı kalmaz. İstisna yapıldığına göre, bu o kelimenin kapsamında hâlâ bir takım ferdlerin / anlamların bulunduğunu ve dolayısıyla "umum" ifade eden bir kelime olduğunu gösterir. "menzile" kelimesi tek bir anlam ifade ediyor demek, Allah Rasûlü'nü (s.a.a) "boş konuşan, abesle iştigal eden" durumuna sokar; bu "müslümanım" diyen bir kimse için hiç mümkün mü!?

Arapça'da bir kelimenin kapsamındaki fertlerin tamamını istisna etmek doğru bir kullanım sayılmaz. Buna bilimsel ifadeyle "küllî / müstağraq istisna" denir ki usûl âlimlerinin ittifakıyla yanlıştır.(2)

1- "**Halîfe**" kelimesi için bk. el-Beydâvî, *et-Tefsîr*: I, 98; Elmalılı, I, 300

2- bk. el-Ğazzâlî, II, 170; el-Âmidî, II, 501 vd; el-Beydâvî, *el-Minhâc*: I, 310; İbn'ül-Hâcib, II, 138; Sadruşşerî'a, II, 477; Abdülazîz el-Buhârî, *Keşf'ül-Esrâr*: III, 842; İbn'ül-Hümâm, I, 266; İbn Abdişşekûr, I, 323

Hatta Hanbelîler, bir kelimenin kapsamından yarıdan çoğunu istisna etmeyi bile Arap Dili için son derece "çirkin!" bir kullanım olarak görüyor ve böyle bir kullanımı asla kabul etmiyorlar. bk. Ebû Ya'lâ, II, 666; İbn Qudâme, II, 181-182

Şayet "menzile" kelimesi tek bir ferdi ifade ediyorsa, Allah'ın Rasûlü (s.a.a) bundan nübüvveti istisna etmekle "küllî istisna" yapmış; Arapların ve Arap Dili'nin hiç mi hiç kabul etmeyeceği büyük bir dil hatası yapmış demektir! Çünkü bu durumda hadisimizin anlamı şöyle olur: *"Sen benim yanımda, Mûsâ yanında Hârûn'un sahip olduğu tek bir makama sahipsin; ancak peygamberlik müstesna!!!"* Burada "peygamberlik" "menzile / konum" kelimesinden istisna edildiğine göre, bu şu demek olur: *"Sen benim yanımda, Mûsâ yanında Hârûn'un sahip olduğu peygamberlik makamına sahipsin; ancak peygamber değilsin!!!"*

Bana söyler misiniz; hiç böyle bir cümle aklı başında biri tarafından kurulabilir mi? Bu cümlenin ne anlamı var? Ali'ye önce peygamberlik makamını verip, aynı anda istisna yaparak, bu makamı ondan hemen geri almaktan maksat ne? Acaba Allah'ın Rasûlü (s.a.a) hiç böyle içi tamamen boş bir söz söyler mi? Böylesine çirkin ve anlamsız bir ifadeyi, Arapların en fasihi olan bir peygambere nasıl reva görür, nasıl yakıştırırsınız!?[1]

"Menzile"den maksat, iddia edildiği gibi, sadece kısa süreli bir vekalet ise, o zaman sadece "vekâlet" anlamına gelen bir kelimeden, nasıl olupta "nübüvvet" istisna edilebiliyor!?

Eğer bütün bunlar bir peygambere "yakışır!" diyebiliyorsanız pes doğrusu! Yok eğer "yakışmaz" diyorsanız, o zaman buradaki "menzile" kavramı umum ifade ediyor, demektir.

3. Bu itiraz, başta Ehlisünnet âlimlerinin kendi prensiplerine aykırı! Çünkü az yukarıda da gördük ki, bir delilin sebebinin özel olması, hükmünün genel olmasına mani değil.

Bu temel kural gereği, Allah'ın Rasûlü (s.a.a) "Menzile" hadisini sadece Tebuk gazvesine çıkarken, Ali'yi Medine'de kendisine vekaleten bırakmak için söylemiş olsa bile, hadisin ifadesi genel; yani sadece Tebuk günüyle sınırlı değildir.

Kaldı ki aynı hadisimiz, Allah'ın Peygamberi (s.a.a) tarafından başka yer

---

1- O yüce peygambere bundan daha beter şeyleri yakıştıranlar, böyle bir şeyi, elbette çok daha rahat yakıştırırlar!

ve zamanlarda da dile getirilmiş![1] Dolayısıyla "menzile" hadisinin özel bir güne sıkıştırılması rivâyetler açısından da imkansız görünüyor.

4. Bu itiraz, el-Heytemî, el-Halebî gibi usûl ilminden habersiz birkaç kişi tarafından ileri sürülüyor. Bunun da tamamen batıl ve yersiz bir itiraz olduğunu "ikinci prensib"i işlerken gördük.

5. Bu da gerçeklere aykırı ve tam anlamıyla demagojik bir itiraz! Çünkü, "Menzile" hadisi, iddia edildiği gibi, "âhâd" bir hadis değil, sadece Ehlisünnet'in hadis kitaplarında bile tevatür derecesine yükselmiş "mütevâtir" bir hadistir. 20'nin üzerinde sahâbî tarafından rivâyet edilen bir hadise "âhâd" demek, resmen insafsızlıktır!

Kaldı ki, söz-konusu "menzile" hadisi Ehl-i Beyt mektebinin temel kaynaklarında zaten tevatür derecesine çıkmış kesin bir hadis-i şerif! Dolayısıyla bizim tarafta hiçbir sorun yok! Bizler "menzile" hadisiyle Ehlisünnet kardeşlerimizi ikna etmeye çalışırken onların kendi kitaplarından deliller sunmamız icabediyor. Çünkü, ilmî bir tartışmanın en kaçınılmaz temel prensiplerinden birisi bu. Aksi halde yapılan bir tartışma kör dövüşünden öte geçer mi!?

Eh! Bir de biz soralım bakalım: Ehlisünnet kardeşlerimiz, imâmet vb. konularda âhâd hadislerle bile amel ederlerken, mütevâtir olan bu hadisimizle acaba neden amel etmiyorlar!?

1- Araştırmalarımıza göre "**Menzile**" hadisi şu yerlerde de dile getirilmiş:

a) **Hamza'nın kızı olayında:** Kitabımızın 68 nolu hadisine bk.

b) Birinci kardeşlik akdi esnasında: Zeyd b. Ebî Evfâ'dan rivâyet ediliyor. (11 nolu menzile hadisine bk.)

c) İkinci kardeşlik akdi esnasında: Taberânî İbn Abbâs'tan rivâyet ediyor.

d) "Sedd-i Ebvâb" olayında: Câbir b. Abdillâh ile Huzeyfe b. Esîd'den rivâyet ediliyor.

e) Ümmü Seleme'nin evinde: el-Uqaylî, el-Harezmî (s. 142) vb. Abdullâh b. Abbâs'tan rivâyet ediyor. Bu rivâyete göre Allah'ın Rasûlü (s.a.a) Ümmü Seleme annemize hitaben şöyle buyuruyor: *"Ey Ümmü Seleme! Ali'nin eti etimden, kanı kanımdan! O benim yanımda, Mûsâ yanında Hârûn'un makamına sahip; ancak benden sonra peygamber yok!"* (bk. ez-Zehebî, II, 3, 416) İsnâdı aynen sh. 35'deki İbn Abbâs hadisi gibi.

Bu konuda ayrıntılı bilgi için bk. Şerafuddîn, *el-Murâcaât*: s. 160~164

6. Böyle bir itiraza muhatab olan kim; anlayabilmiş değilim! Biz "Ali, Peygamber (s.a.a) kendisini yerine bıraktığı için halîfe olması gerekir!" demiyoruz ki bize böyle bir itiraz yapılabilsin. Bizler, "Menzile" hadisi dolayısıyla bu sonuca varıyoruz. Söyler misiniz; Medine'de Allah'ın Rasûlü (s.a.a) yerine kalan sahâbîler hakkında "Menzile" hadisine benzer bir hadis varid olmuş mu? Kitaplarda böyle bir hadis var mı?

7. Gözü kapalı yapılan itirazlardan birisi de bu! Bu itirazı yapanlar, eğer kendi hadis ve tarih kitaplarında ufak bir gezinti yapmış olsalardı, böyle bir itirazın ne kadar yersiz ve yanlış olduğunu görürlerdi.

Hadis ve tarih kitapları, "nübüvvet" dışında, Hârûn (a) ile İmam Ali arasında bütün yönlerden tam bir benzerliğin olduğunu açık ve net biçimde ortaya koyuyor.

Hârûn (a) ile Hz. İmam arasındaki benzerlikler:

a) Hârûn (a) nasıl ma'sûmsa, Ali de öyle ma'sûmdur. Hz. Ali'nin ma'sûm olduğunu kabul etmeyenler böyle bir benzerliğin olduğuna karşı çıkabilir. Oysa tek başına Ahzâb: 33. ayet bile bu konuda gayet açık, net ve yeterli bir delil! Âl-i Imrân sûresinin 61. ayeti de işaret yoluyla aynı gerçeği ifade ediyor.[1]

b) Hârûn ile Mûsâ'nın öz kardeş oldukları, buna karşılık Allah'ın Rasûlü (s.a.a) ile Ali arasında böyle bir bağın olmadığı doğru. Ancak Peygamber (s.a.a) Hz. Ali'yi kardeşi ilan ederek bu açığı kapatmış bulunuyor.[2]

c) *"Sedd-i ebvâb"* hadisleriyle İmam Ali'ye her hal u karda mescide girebilme yetkisi verilmişti. Aynı durumun Hârûn (a) için de geçerli idiğini yine Peygamber Efendimizin hadislerinden öğreniyoruz. Bu hadislere göre, Allah'ın Rasûlü (s.a.a) bir gün mescide vararak şöyle buyuruyor:

> "Allah Mûsâ'ya vahyetmiş ve *"Benim adıma temiz bir mescid inşa et ve içinde yalnız sen ve Hârûn otursun!"* buyurmuştu. Allah bana da vahyetti ve temiz bir mescid inşa etmemi ve içinde yalnız benle kardeşim Ali'nin oturmasını istedi."

1- Konuyla ilgili geniş açıklama ve hadisler için sh. 97~101'e bk. Âl-i Imrân: 61'in açıklaması için ise sh. 202'ye bak.

2- 62~64 nolu hadislerimizin açıklamalarına bk.

Bu hadis-i şerif birbirine yakın, benzer lâfızlarla şu sahâbîlerden rivâyet ediliyor:

1. Sa'd b. Ebî Vaqqâs, 2. Berâ b. Âzib,

3. Abdullâh b. Abbâs, 4. Huzeyfe b. Esîd ve

5. Abdullâh b. Ömer.[1]

d) Peygamber (s.a.a): *"Ey Allahım! Kardeşim Mûsâ senden göğsüne rahatlık vermeni, ... ailesinden Hârûn'u kendisine vezir tayin etmeni istemiş; sen de onun bu isteğini kabul etmiştin.*

Ben de senin kulun ve peygamberin Muhammed'im; benim de göğsüme rahatlık ver, ... ailemden kardeşim Ali'yi bana vezir tayin et! ..." [2]

Bu hadis-i şerifi iyi anlamak istiyorsanız, önce Hz. Mûsâ'nın isteklerini ve Allah'ın bu istekleri kabul edişini konu edinen Tâhâ sûresinin 25~36 arası ayetlerini okuyun; arkasından hadisimizi tekrar gözden geçirin. Daha sonra da İnşirâh sûresini dikkatlice bir inceleyin.

e) Allah'ın Rasûlü (s.a.a) Ali'nin çocuklarına isim koyarken, onlara "Hasan", "Hüseyin" ve "Muhsin" adlarını vermiş ve hemen ardından şöyle buyurmuştur:

> "Kuşkusuz, onlara Hârûn'un çocuklarının adlarını; "Şebber", "Şebir" ve "Müşebber" adlarını koydum!"

Hadisimiz Mü'minlerin Emîri Hz. Ali'den (a.s) başlıca üç kanaldan rivâyet ediliyor:

* Hâni' b. Hâni': Ondan da Ebû İshâq es-Sebî'î kanalıyla değişik yollardan İbn İshâq (*es-Sîra*: 231), Ebû Dâvûd et-Tayâlisî, İbn Sa'd[3], Ahmed (I, 98, 118), el-Bezzâr, et-Taberânî, Hâkim (III, 165, 168, 180), İbn Ab-

---

1- Konuyla ilgili ayrıntı için bk. Şerafuddîn, *el-Murâcaât*: s. 170

2- İbn Merdeveyh, Hatîb el-Bağdâdî ve İbn Asâkir, Esmâ bt. Umeys'ten rivâyet ediyor. bk. et-Tabâtabâî, *el-Mîzân*: XIV, 159

3- İbn Sa'd bu hadisi *et-Tabaqât* adlı eserinin matbû olmayan, yazma bölümlerinde; İmam Hasan'ın (a.s) tercüme-i halinden bahsederken rivâyet ediyor. Eserin bu bölümünü Seyyid Abdülazîz et-Tabâtabâî tahkikli biçimde neşretmiş durumda. (bk. www.rafed.net/books/turathone/) Hadis 34 ve 35. sayfalarda geçiyor.

dilberr (I, 369), İbn'ül-Esîr (II, 13, 21, IV, 55) vb. rivâyet ediyor. Hâkim hadisimizin ardından "**isnâdı sahih bir hadis**" diyor, Şamlı ez-Zehebî de aynen onaylıyor. Hâfız el-Heysemî (VIII, 102) ile Hâfız İbn Hacer de aynı kanaatte.(1)

* Sâlim b. Ebil-Ca'd: Ondan da el-A'meş kanalıyla değişik yollardan İbn Sa'd(2), İbn Ebî Şeybe (VI, 379) vb. rivâyet ediyor. İbn Ebî Şeybe'nin **isnâdı Buhârî ile Müslim'in şartlarına göre sahih.**

* Muhammed b. el-Hanefiyye: İbn Sa'd(3), Ahmed (I, 159), Bezzâr ve Ebû Ya'lâ, **Abdullâh b. Muhammed b. Aqîl**(4) kanalıyla rivâyet ediyor. Abdullâh dolayısıyla **isnâdı hasen bir hadis.**

Böylece Allah'ın Rasûlü (s.a.a) "çocuklarının adları" bakımından da Hârûn ile Ali arasında benzerlik kurmuş bulunuyor.(5)

f) Hz. Mûsâ'nın Sînâ dağına çıkışıyla birlikte Hz. Hârûn'un başına gelenlerle, Allah'ın Rasûlü'nden (s.a.a) sonra Ali'nin başına gelenler hemen hemen aynı! Aralarında çok büyük benzerlikler var. Bu hassas konuyu burada detaylandırmak niyetinde değiliz; ancak sadece Hârûn (a)'ın başına gelenleri Kur'ân'dan bir araştırmanızı ve sonra da:

* Sahâbenin Peygamber Efendimizden (s.a.a) hemen sonra neler yapacaklarını bildiren mucizevî hadisleri(6),

---

1- *el-İsâbe*: III, 471

2- Az önceki eserinin yazma bölümüne, sh. 33'e bakınız.

3- Az önceki eserinin yazma bölümüne, sh. 35~36'ya bakınız.

4- Kitabımızın 41. sayfasına bk.

5- İbranice'de "Şebber", "Şebir" ve "Müşebber" adlarının Arap Dili'nde karşılıkları "Hasan", "Hüseyin" ve "Muhsin"dir.

Aynı hadis zayıf bir isnatla Selmân-ı Fârisî'den de rivâyet ediliyor. bk. İbn Sa'd (eserinin ilgili yazma bölümü): sh. 35; Taberânî (el-Heysemî, VIII, 103); ez-Zehebî, I, 303; el-Münâvî, IV, 111; el-Heytemî, *es-Savâiq*: s. 192

6- Bu hadis, sadece Buhârî ile Müslim tarafından tam 10 sahâbîden rivâyet olunuyor: 1. Abdullâh b. Mes'ûd, 2. Abdullâh b. Abbâs, 3. Huzeyfe b. Yemân, 4. Enes b. Mâlik, 5. Ebû Saîd el-Hudrî, 6. Ebû Hüreyre, 7. Berâ b. Âzib, 8. Ümmü Seleme annemiz, 9. Âişe annemiz ve 10. Esmâ bt. Ebîbekr.

[bk. Buhârî: enbiyâ, 11, 49, meğâzî, 37, tef. Mâide, 14, tef. Enbiyâ, 1, riqâq, 45, 53, fiten, 1; Müslim: tahâret, 37, 39, salât, 53, fedâil, 26-29, 32, 40, cennet, 58]

Hadisimiz bu şekliyle bile mütevâtirdir.

* Ali (a)'a bu ümmetin çok büyük haksızlıklar yapacağını bildiren ve Ehlisünnet hadis âlimlerinin bile gayet sahih saydığı mucizevi hadisleri[1],

* Bu ümmetin İsrâîl oğullarının yaptıklarını adım adım izleyeceklerini anlatan; ama çoklarının üzerinde pek durup düşünmek istemediği mucizevî hadisleri[2] okumanızı; arkasından da, tarihte Hz. Ali'ye ve Ehl-i Beyt'e yapılanlarla bu hadisler üzerinde dikkatlice ve tarafsızca durup düşünmenizi tavsiye edebilirim.

İşte bunlar, Ehlisünnet kardeşlerimizin kitaplarında detaylı bir biçimde yer alan gerçekler. Artık bundan sonra da "Hârûn ile Ali arasında hiçbir benzerlik yok!" denebilir mi?

Kısacası, hadisimiz Hz. Ali'nin Allah'ın Rasûlü'nden (s.a.a) sonra hilâfet ve imâmet makamının yegâne sahibi olduğunu o kadar açık ifade ediyor ki, bu durum karşısında çaresiz kalıp ne yapacağını bilemeyenler, ya "Hadisten Hz. Ali'nin hilâfeti anlaşılır; ama bu Allah'ın Rasûlü'nden (s.a.a) sonra değil, henüz o hayattayken geçerlidir! Bu da Tebuk seferi esnasında vuku bulmuştur!" diyor[3], ya da "Hadisten bu sonucu çıkarsak bile, bu, Allah'ın Rasûlü'nden (s.a.a) hemen sonra halîfe olacak anlamına gelmez. Bundan olsa olsa, elbet bir gün halîfe olacağı anlaşılır ki; bu da dördüncü sırada gerçekleşmiştir!" demek[4] zorunda kalıyor.

Bütün bunların, gerçekleri tahrif etmek ve zihinleri bulandırmak için söylenmiş kaçamak ve zorlama yorumlar olduğu açık. O yüzden üzerinde durmaya bile gerek yok!

NOT: Bu yüce faziletten ötürü Hz. İmam'ı kıskananlar, hiç vakit kaybetmeden oturmuşlar; Ebûbekr ile Ömer hakkında da bir "menzile" hadisi

---

1- Bu hadislerle ilgili geniş açıklama ileride 76 nolu "**Seqaleyn**" hadisinin açıklamalarında, c şıkkında gelecek.

2- bk. Ahmed: II, 325, 327, 336, 367, 450, 511, 527, III, 84, 89, 94, V, 218, 340; Buhârî: enbiyâ, 51, i'tisâm, 15; Müslim: ilim, 6; Tirmizî: fiten, 18; İbn Mâce: fiten, 17; Hâkim, I, 37, 129

3- el-Âmidî (*Ğâyet'ül-Merâm*: s. 377), el-Aynî (XIII, 286) ve el-Münâvî (IV, 358) bunlardan sadece birkaçı.

4- el-Heytemî (s. 50) ile el-Halebî'nin (III, 151) sözlerinden bu anlaşılıyor.

düzmüşler! Hem de Abdullâh b. Abbâs üzerinden kotarılan bu rivâyetin "yalan" ve "uydurma" olduğunu Ehlisünnet uleması da doğruluyor.(1)

b) "Menzile" Hadisleri İmam Ali'nin Ma'sûm Olduğuna Delildir

Hadiste "nübüvvet" dışında tüm durumlarda, Hârûn ile Ali arasında tam bir benzerlik kuruluyor. Hârûn (a)'un durumlarından birisi de ma'sûmiyet olduğuna göre, bundan Ali'nin de ma'sûm olması gerektiği anlaşılır.(2)

c) Sahâbenin En Üstünü İmam Ali'dir

Yukarıdaki hususların hazmından sonra bunun hazmı hiç şüphesiz daha kolay. Nübüvvet dışında her yönden, Hârûn (a) ile aralarında tam bir benzerlik bulunan bir kimse sahâbenin en faziletlisi ve en üstünü olmaz da n'olur!? Çünkü Hârûn (a) Hz. Mûsâ'dan sonra zamanının insanlarının en faziletlisi ve en üstünü idi. Bunda hiç kimsenin en ufak kuşkusu yok. Mü'minlerin Emîri Hz. Ali de sevgili peygamberimizin yanında, Hz. Harûn'un Hz. Mûsâ yanında sahip olduğu tüm yüce meziyetlere sahip olduğuna göre; Ali sahâbenin en üstünü ve en faziletlisi demektir. Bu husus *"menzile"* hadislerinin apaçık gereğidir.

Ancak o kadar garip ki, bunların hiçbirini kabul etmediği gibi, "menzile" hadisinin Ali'nin faziletine bile delil olamayacağını ileri sürecek kadar hazımsızlaşanlar var; es-Süveydî bunlardan birisi!(3)

Sorarım sizlere, madem bu hadis Hz. Ali'nin faziletine bile yer vermiyor; o halde sahâbeden Sa'd b. Ebî Vaqqâs neden buna can atıyor? Neden "Ali hakkında Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) üç buyruğu var ki; onlardan sadece birine sahip olmak için her şeyimi verirdim!" anlamında sözler sarfediyor!? Yoksa Sa'd ne dediğini bilmiyor mu? es-Süveydî gibiler Ehlisünnet'in önde gelen diğer âlimlerinden daha mı akıllı yoksa!!!?

1- bk. İbn'ül-Cevzî, *el-Ilel*: I, 199; ez-Zehebî, III, 122, 171, 390

2- Ayrıntılı bilgi için sh. 97~101'e bk.

3- *el-Hucec*: s. 14

Tabîî ki bu sözlerin ve gerçeklerin, es-Süveydî gibi Ehl-i Beyt düşmanlığıyla ünlü, gözleri taassup perdesiyle perdelenmiş, ne dediğini bilmeyen önyargılı kimseler yanında pek bir anlamı yok! Fakat o ve onun gibiler bilmeli ki, bu tahriflerin, birilerini sevindirmek uğruna yapılan bu sahte yorumların hesabını Allah er geç soracak; hak ve adalet elbette yerini bulacaktır.

İMAM ALİ ALLAH'IN PEYGAMBERİNİN KARDEŞLİĞİDİR

62. Abdullâh b. Abbâs'tan:

"Ali, Allah'ın Rasûlü (s.a.a) henüz hayattayken şöyle derdi: "Allah Teâlâ **"Muhammed ölür ya da öldürülürse geri mi döneceksiniz?"** [Âl-i İmrân: 144] buyuruyor. Vallahi, Allah bizi hidayet ettikten sonra, asla geri dönmeyiz! Vallahi, Muhammed ölse de, öldürülse de; onun uğruna savaştığı değerler için ölünceye dek savaşırım! Allah hidayetini eksik etmesin bizlerden; ben de öleceğim!

Vallahi ben onun gerçekten kardeşliği, velisi, varisi ve amcasının oğluyum; ona benden daha yakın/hak sahibi birisi var mı!?"

□ Hadisin Tahrîci: Hadisimizi Esbât b. Nasr kanalıyla İbn Ebî Hâtim, İbn'ül-A'râbî, et-Taberânî (= İbn Kesîr, *et-Tefsîr*: I, 409~410; el-Heysemî, IX, 183), Hâkim (III, 126) ve Ebû Nuaym rivâyet ediyor.

□ Hadisin Durumu: Hadisimizi Şamlı ez-Zehebî "münker", Nâşir de "zayıf" olmakla niteliyor! Gerekçeleri ise senedinde bulunan Simâk ile Esbât'ın durumları.

Simâk'ın siqa ve sadûq, üstelik Müslim'in râvîlerinden olduğunu daha önce görmüş, Ikrime'den yaptığı rivâyetlerin durumuna da değinmiştik.[1] Gelelim Esbât'a:

Esbât da Müslim'in râvîlerinden. İbn Ma'în, Buhârî, Mûsâ b. Hârûn ve İbn Hıbbân tarafından siqa ve sadûq sayılıyor. Müellif ise sadece hâfızasının pek kuvvetli olmadığını söylüyor.[2] Böyle râvîlerin hadisinin ise, gerçeklere aykırı olmadıkça, hasen olduğunu biliyoruz.

1- 34 nolu hadisimizin durumuna bk.

2- ez-Zehebî, I, 175; İbn Hacer, *et-Tehzîb*: I, 197, *et-Taqrîb*: I, 66

Hâkim hadisimizin "sahih" olduğunu söylüyor. *el-Mîzân*'ında (III, 255) bu hadis için "münker" diyen Şamlı ez-Zehebî, *el-Müstedrek* üzerine yazdığı "*et-Telhîs*"inde Hâkim'e itirazda bulunmuyor! Üstelik Amr b. Hammâd b. Talha'dan itibaren aynı isnatla gelen hadislere Hâkim ile birlikte "sahihtir" diyor.(1) Aynı isnatla gelen hadisler için el-Heysemî ile es-Süyûtî de "sahih" hükmünü veriyor.(2)

Bütün bunlardan sonra hadisimizi sahih saymak bile mümkün! Ama biz, adaleti elden bırakmıyor; Esbât'ın hâfızası dolayısıyla, "**hasen**" demekle yetiniyoruz.

63. Ali (a.s)'dan:

Rabî'a b. Nâcid anlatıyor: "Birisi Ali b. Ebî Tâlib'e, "Ey Mü'minlerin Emîri! Amcaların varken (Allah'ın Rasûlü'ne) neden sen varis oldun?" diye sorunca, o şöyle cevap verdi:

"Allah'ın Rasûlü (s.a.a) Abdülmuttalib-oğullarını toplayıp (yahut çağırıp) onlara ziyafet çekti. Onlar da doyuncaya kadar yemelerine rağmen, yemek sanki hiç dokunulmamış gibi öylece kaldı! Sonra su getirtti; kana kana içtiler. Buna rağmen su sanki hiç dokunulmamış (yahut içilmemiş) gibi kala-kaldı! Arkasından şöyle buyurdu:

"Ey Abdülmuttalib-oğulları! Ben, özel olarak sizlere, genel olarak da tüm insanlara peygamber olarak gönderildim. Bu mucizeden gördüklerinizi gördünüz! (Şimdi söyleyin) Kardeşim, dostum ve (benden sonra) varisim olmaya karşılık, hanginiz bana biat edecek?"

Kimse ayağa kalkmadı! Oradakilerin yaşça en küçüğü olmama rağmen sadece ben ayağa kalktım! Allah'ın Rasûlü (s.a. a) oturmamı istedi. Bu teklif tam üç kez tekrarlandı. Her defasında (bana) *"Otur!"* diyordu. Nihayet üçüncü kez ayağa kalktığımda, mübarek elini elime vurdu / koydu."

Ali (a.s) devamla dedi ki: "Amca-oğluma, diğer amcalarım dururken işte bu yüzden varis oldum!"

1- *el-Müstedrek*: IV, 284~285

2- el-Münâvî, I, 449. el-Heysemî (IX, 183), bu hadisimiz için de "**Râvîleri, sahih hadis râvîleridir.**" diyor.

□ Hadisin Tahrîci: Hadisimizi Affân kanalıyla Ahmed (I, 159) ile et-Taberî (I, 543) rivâyet ediyor. (Ayr. bk. İbn Kesîr, III, 350)

□ Hadisin Durumu: Nâşir, herhalde Rabî'a dolayısıyla hadisimizi zayıf sayıyor. Oysa hadisimizin bütün râvîleri siqa.

Rabî'a da, Ahmed el-Iclî, İbn Hıbbân, Hâkim ve İbn Hacer tarafından siqa sayılıyor. Buna karşılık zayıf diyen yok![1]

Yani **hadisimizin isnâdı sahih.**[2] Ahmed Şihâbuddîn el-Haffâcî ile Ali el-Qari de "**İsnâdı ceyyid / güzel**" diyor.[3]

64. Ali b. Ebî Tâlib'den:

Ebû Süleymân el-Cühenî diyor ki: "Ali'yi minbere çıkmış şöyle derken işittim:

"Ben Allah'ın kulu, Rasûlü'nün kardeşiyim. (Benim dışımda) böyle bir iddia ada bulunan, yalancı ve iftiracının ta kendisidir."

□ Hadisin Tahrîci: Hadisimizi Abdullâh b. Nümeyr kanalıyla İbn Ebî Şeybe (VI, 367) ile İbn Adiy de rivâyet ediyor. (Nâşir, 77)

□ Hadisin Durumu: Hadisimizin **Hâris b. Hasîra** dışında tüm râvîleri siqa. Üstelik Buhârî ile Müslim'in ortak râvîlerinden. Hâris'e gelince:

O da Süfyân es-Sevri, Yahyâ b. Ma'în, Müellifimiz, Ebû Dâvûd, Ahmed el-Iclî, Abdullah b. Nümeyr, Ebû Hâtim, İbn Hıbbân, Hâkim, ez-Zehebî ve İbn Hacer tarafından siqa ve sadûq sayılıyor. Uqaylî zayıf sayıyor. İbn Adiy ise "zayıf olmakla beraber hadisi yazılabilir!" diyor. Ama bunların, siqa sayanlar yanında hiçbir değeri yok![4]

O halde **hadisimizin isnâdı gayet sahih.**

1- Hâkim, III, 123; İbn Hacer, *et-Tehzîb*: II, 160~161, *et-Taqrîb*: I, 243-244

2- İbn Teymiyye (*el-Minhâc*: VII, 446) hadisin uydurma olduğuna hükmediyor ve râvîlerinin batıl şeyler rivâyet etmekle bilindiklerini belirtiyor!

3- *Şerh'uş-Şifâ*: III, 35

4- Hâkim, III, 433; ez-Zehebî, I, 432-433, IV, 272; İbn Hacer, *et-Tehzîb*: I, 467, *et-Taqrîb*: I, 143; Şerafuddîn, *el-Murâcaât*: s. 87

AÇIKLAMALAR

Hadislerimizden 63 nolu olanı, İslâm'a davetin açıktan yapılmaya başlandığı ilk günleri anlatıyor bizlere. Bilindiği gibi "**En yakın aşîretini uyar!**" [Şuarâ: 214] ayeti nâzil olunca Allah'ın Rasûlü (s.a.a) hemen en yakın akrabasını, Abdülmuttalib-oğullarını topluyor; onlara önce bir ziyafet veriyor, ardından gerekli uyarılarını yapıyor...

Aynı hadis, birbirine yakın lâfızlarla, yine Hz. İmam'dan iki ayrı kanaldan da rivâyet ediliyor:

1. "Ali (a.s) → Abbâd el-Esedî → Minhâl b. Amr → A'meş → Şerîk b. Abdillâh → Esved b. Âmir" isnâdıyla Ahmed (I, 111 = İbn Kesîr, III, 350), İbn Ebî Hâtim (*Tefsir*'inde = İbn Kesîr, *el-Bidâye* III, 53) ve et-Tahâvî (*Meânî'l-Âsâr*: III, 284) rivâyet ediyor.

Abbâd el-Esedî'nin siqa ve sadûq bir râvî olduğundan daha önce bahsetmiştik.(1) Diğer râvîleri de zaten siqa olduğuna göre; **hadisimizin isnâdı sahih** demektir.(2)

2. Abdülğaffâr b. Qâsım kanalıyla İbn İshâq (*es-Sîra*: 126-127), et-Tahâvî (*Meânî'l-Âsâr*: III, 284-285) ve el-Beyheqî (bk. İbn Kesîr, III, 350-51) ve hadîsin baş tarafını; İbn Cerîr et-Taberî (*Târîh*: I, 542~543, *et-Tefsîr* = Şuarâ: 214. ayet; İbn Kesîr, III, 351) ise –ilgili kısımla birlikte– tamamını rivâyet ediyor.(3) et-Taberî'nin rivâyetine göre, Allah'ın Elçisi (s.a.a) verdiği ziyafetin ardından soruyor:

"Kardeşim, vasiyyim ve sizlere halîfem olmasına karşılık, içinizden kim bu görevde bana vezir (yardımcı) olacak?" Herkes susmaya başlıyor. O sırada Hazreti Ali ayağa kalkıp: "Ey Allah'ın Peygamberi! Bu konuda ben senin vezirin olurum." deyince, mübarek elini Ali'nin başı üzerine koyarak şöyle buyuruyor:

> "İşte bu genç benim kardeşim, vasiyyim, sizlere halîfemdir; sözlerini dinleyin ve ona itaat edin!"

1- 6 nolu hadisimizin durumuna bk.

2- Siz, İbn Teymiyye'nin "Bu Ali adına uydurulmuş bir yalandır!" (*el-Minhâc*: VII, 446) demesine bakmayın. O bunu hep yapıyor ve bu da onun hazımsızlığından kaynaklanıyor!

3- Ayrıca bk. Hazin, *et-Tefsîr*: IV, 495; el-Halebî, I, 321; Dahlân, I, 195

"Davetin başlangıcı hadisi" yahut *"vezâret / hilâfet hadisi"* olarak da bilinen bu hadisimizin **Abdülğaffâr b. Qâsım** dışında tüm râvîleri siqa. Abdülğaffâr hakkında ise daha önce söz etmiş, hakkında gerekli bilgiyi vermiştik. Orada sözünü ettiğimiz "onun kanalıyla gelen bir hadis"ten maksat bu hadis idi.(1)

Hadisimiz bu durumda, kim ne derse desin, **sahih bir hadis.** İbn Cerîr et-Taberî, Ebû Ca'fer el-İskâfî, Ahmed Şihâbuddîn el-Haffâcî gibi alimler bu hadisimiz için "**isnâdı sahih**" diyorlar.(2) Ancak bizler "**hasen**" olmasını da yeterli görüyoruz.

Bütün bunlar "**Vezâret hadisi**"nin isnâdıyla alâkalı durumlar. Oysa metin bakımından sahih olduğunda şüphe yok. Aynı hadisi benzer lâfızlarla, hem de sahih senetlerle Ahmed (az önce geçti), Müellifimiz ve İbn Cerîr et-Taberî (63 nolu hadisimize ve tahricine bk.) de rivâyet ediyor. Bunun yanı sıra Saîd b. Mansûr, İbn Ebî Hâtim, İbn Merdeveyh ve Ebû Nuaym tarafından da rivâyet edilmekte.(3)

Şu halde böyle bir hadisi görmezlikten gelmek ya da zayıf düşürmeye çalışmak, "korku"dan başka bir şey değil!

NOT: "**İnzâr âyeti**" de denen Şu'arâ sûresinin 214 nolu âyeti nâzil olduğunda, Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) tüm Kureyşlileri toplayarak uyarıda bulunduğunu belirten rivâyetler de var.(4) Bir çoğu Abdullâh b. Abbâs ile Ebû Hüreyre kanalıyla aktarılan bu rivâyetler, **öncelikle** ayet-i kerimeyle uyum içinde değil! Çünkü ayet "**En yakın aşîret**"in uyarılmasını emrederken, söz-konusu rivâyetler bütün Kureyş kabilelerinin davet edildiğinden bahsediyor.

1- Bu konu için 157 nolu sayfaya bk. (Hubşî'den gelen **menzile** hadisi)

2- 157 nolu sayfaya bk. Bu durumda Şamlı İbn Kesîr (III, 351) ile üstadı İbn Teymiyye'nin (VII, 299~303) Abdülğaffâr'a takılarak hadisimizi çok zayıf hatta uydurma saymalarına aldırmamak gerekiyor.

3- bk. Şerafuddîn, 145~146; el-Emînî, II, 279~280

4- Ahmed: I, 307, II, 333, 360, III, 476, V, 60, 136, VI, 187; Buhârî: vasâyâ, 11, menâqıb, 14, tef. Şu'arâ, 2, tef. Tebbet, 1; Müslim: îmân, 348-349; Tirmizî: zühd, 7, tef. Şuâra, 1~3; Müellif: vasâyâ, 6; et-Taberî, I, 541~542; et-Tahâvî, *Şerhu Meânî'l-Âsâr*: III, 285~287, IV, 387~388; İbn Kesîr, III, 349-350

Öbür yandan, bir kimse, hiçbirinin duymadığı, duyduklarında kızılca kıyameti koparacakları yepyeni bir gerçeği topluma mal etmek istiyorsa, her halde bütün insanları başına yığmaz; önce en yakınlarından başlar. Mantık ve sosyolojik veriler bunu gerektirir. Ki ayetimiz de bunu söylüyor zaten. Bir peygamberin böyle bir durumda yakın akrabadan başlamayıp koca bir toplumu karşısına alması, akılla, tebliğ metoduyla bağdaştırılamaz. Bizler, Allah'ın Rasûlü'nü (s.a.a) böyle bir durumdan tenzih ederiz.

Bir an için bu rivâyetleri kabul etsek bile, yine de *"vezâret"* hadisiyle aralarında bir çelişki yok! Sadece bunlardan birinde olmayan bazı şeyler, diğerinde var; bu da normal!

Şimdi hadislerimizden çıkaracağımız hükümlere geçebiliriz:

a) İmam Ali (a.s) Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) Velisidir

Bundan maksat, "Allah'ın Rasûlü'nden (s.a.a) sonra onunla ilgili tüm işleri takiple görevli ve bu konuda tek yetkili Hz. Ali" demektir.

Bunun için şu hadislere de bakılabilir:

1. Sa'd b. Ebî Vaqqâs hadisi: 8 ve 91 nolu hadislerimiz.

2. Abdullâh b. Abbâs hadisi: 23 nolu hadisimiz. (8. madde)

3. Abdullâh b. Abbâs hadisi: Kitabımızın 62 nolu hadisi.

Maksat "Şu an mü'minler üzerindeki velayetim, benden sonra Ali'nindir!" de olabilir. İbn Abbâs'ın özellikle 23 nolu hadisi bu konuda yeterince açık.

b) İmam Ali (a.s) Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) Vârisidir

Herhalde bundan hiç kimse, birinci planda mal-mülk verasetini anlamaz. Konuyla ilgili hadisler dikkatlice incelendiğinde görülür ki, bundan maksat "Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) ilmine ve onun devlet başkanlığına veraset"tir.

Hz. İmam'ın veraseti konusunda şu hadislere de bakılabilir:

1. Abdullâh b. Abbâs hadisi: Kitabımızın 62 nolu hadisi.

2. Ali b. Ebî Tâlib hadisi: Kitabımızın 63 nolu hadisi.

3. Qussem b. Abbâs hadisi: Kitabımızın 105~106 nolu hadisleri ve açıklamaları.

4. Abdullah b. Büreyde: el-Harezmî (s. 85) rivâyet ediyor.

5. Zeyd b. Ebî Evfâ hadisi: Hadisi daha önce geçti.(1)

6. Qâdî İsmâîl b. İshâq der ki: "Ulema arasında, amca varken amca-oğlunun vâris olamayacağı konusunda ihtilaf yok! Bu ittifak ve icmadan da anlaşılıyor ki, Ali Rasûlüllâh'ın (s.a.a) ilmine varis olmuştur."(2)

c) İmam Ali (a.s) Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) Kardeşliğidir

Mü'minlerin Emîri Ali b. Ebî Tâlib'in, Rasûlüllâh'ın (s.a.a) amcasının oğlu ve damadı olduğunu bilmeyenimiz yoktur herhalde. Ancak **onun kardeşi / kardeşliği** olduğu her nedense pek bilinmiyor. *Menzile Hadisleri*yle çok yakından irtibatlı bu konunun Müslüman kamuoyundan saklanmış olması elbette boşuna değil! O yüzden konunun iyi anlaşılması için önce *"Kardeşlik Akdi"* hakkında bilgi verecek, ardından da İmam Ali'nin Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) kardeşi / kardeşliği olduğuna dair rivâyetleri sıralayacağız.(3)

Kardeşlik Akdi (Muâhât Olayı):

Peygamber (s.a.a) Efendimizin hicretten hemen sonra Medineli "ensâr" ile Mekkeli "muhâcirler" arasında kardeşlik akdi yaptığını; bir ensârî ile bir muhâciri "kardeş" ilân ettiğini bilmeyenimiz yok. Ama acaba aynı kardeşlik akdinin hicretten önce Mekke'de de yapıldığını; o gün de Mekkeli müslümanların bire-bir kardeş ilan edildiğini kaçımız biliyoruz! Hicretten sonraki "kardeşlik akdi"nden haberdarız da, neden hicretten önceki "kardeşlik akdi"nden haberdar değiliz!? Ehlisünnet

---

1- "**Menzile**" hadislerinden 11. sıradaki **Zeyd** hadisine bk. (sh. 159)

2- Hâkim, III, 125-126

3- Buradaki "**kardeşlik**" kavramının din kardeşliği ile ilgisinin olmadığını söylemeye, bilmem gerek var mı?

mektebinin en temel kaynakları her iki olaya da yer verirken, sonradan yazılan kitaplarda, neden hicretten önceki olaya yer verilmez!!?

Aşağıdaki rivâyetler Mekke'de yapılan kardeşlik akdine işaret etmektedir:

1. İbn Abbâs diyor ki: *"Peygamber (s.a.a) Zübeyr b. Avvâm ile Abdullâh b. Mes'ûd arasında kardeşlik akdi yaptı."*[1]

Hadisimizin bütün râvîleri siqadır. O yüzden Hâkim, ez-Zehebî ve İbn Hacer el-Asqalânî hadisin isnâdı için "**sahih**" diyorlar.[2]

Rivâyetlere göre Zübeyr'in oğlu Urve[3], torunu Âmir b. Abdillâh b. Zübeyr[4] ve Muhammed b. İbrâhîm et-Teymî[5] de bu kanaatte.

Zübeyr ile İbn Mes'ûd'un ikisi de muhâcir (Mekkeli) olduğuna göre bu kardeşlik akdi Medine'de kıyılmış olamaz. Öyleyse hadisimiz Mekke'de, hicretten önce kıyılan kardeşlik akdinden bahsediyor.

2. *"Allah'ın Rasûlü (s.a.a) Ebûbekr ile Ömer'i kardeş ilân etti."*

Asgarî hasen senetlerle Abdullâh b. Ömer[6] ile Zeyd b. Ebî Evfâ[7] adlı sahâbîlerden de rivâyet ediliyor.

Saîd b. Müseyyeb[8], Âmir eş-Şa'bî[9], Muhammed b. Ömer (= İmâm Ali'nin torunlarından)[10] ve Muhammed b. İbrâhîm et-Teymî'nin[11] de bu kanaatte oldukları gelen rivâyetler arasında.

1- İbn Şebbe, III, 1053; İbn Ebî Hayseme; et-Taberânî (*el-Evsat*'ta); Hâkim, III, 314; İbn Abdilberr, II, 324; el-Heysemî, VIII, 312

2- *el-Müstedrek*: III, 314; *el-İsâbe*: II, 369. Üstelik Müslim'in şartlarına göre...

3- İbn Şebbe, III, 1054; Hâkim, III, 360 = İsnâdı hasen bir rivâyet.

4- İbn Sa'd, III, 159 = **İsnâdı Buhârî ile Müslim'in şartlarına göre sahih**.

5- İbn Sa'd, III, 102, 152 = el-Vâqıdî kanalıyla rivâyet ediyor.

6- Tirmizî: menâqıb, 21; Hâkim, III, 14; İbn'ül-Esîr, III, 294 = **İsnâdı hasen**. Tirmizî ile es-Süyûtî de aynı kanaatte. (*el-Câmi'us-Sağîr*: IV, 355)

7- **Menzile** hadislerinden 11. sıradaki **Zeyd** hadisine bk. (sh. 148)

8- Ahmed (*el-Fedâil*'inde), el-Gencî ve Sibt b. el-Cevzî rivâyet ediyor.

9- İbn Sa'd **sahih isnatla** rivâyet ediyor. (III, 175)

10- İbn Sa'd **hasen isnatla** rivâyet ediyor. (III, 174)

11- İbn Sa'd zayıf bir isnatla rivâyet ediyor. (III, 174, 272)

3. Seyyid'üş-Şühedâ Hz. Hamza'nın kızı Ümâme'nin bakımını üslenme konusunda çıkan tartışmada, Zeyd b. Hârise, kendisinin daha hak sahibi olduğunu ispat için "O benim kardeşimin kızı!" diyor.

Sahih senetlerle Hz. Ali'den[1], Berâ b. Âzib'ten[2], İbn Abbâs'tan[3] ve İmam Muhammed el-Bâqır'dan (a.s)[4] rivâyet ediliyor.

Hz. Hamza, Zeyd b. Hârise'nin ne öz / neseb kardeşi, ne de süt kardeşi; geriye sadece *"kardeşlik akdi"* kalıyor. (Zira burada din kardeşliğinin kastedilmediği yeterince açık.) Her ikisi de muhâcir / Mekkeli olduğuna göre, buradaki "kardeşimin..." ifadesi Mekke'de kıyılan "kardeşlik akdi"nden kaynaklanıyor, demektir.

el-Aynî de aynı yorumu yapıyor ve ardından, Zeyd ile Hamza'nın kardeş ilan edildiğini, Abdullâh b. Abbâs'tan gelen sahih bir hadis ile destekliyor.[5]

4. İbn Sa'd "*et-Tabaqât*" adlı eserinde, değişik isnatlarla ama çoğu el-Vâqıdî kanalıyla muhâcirler / Mekkeli olan şu sahâbîler arasında da kardeşlik akdi yapıldığını rivâyet ediyor:

a) Osman ile Abdurrahmân b. Avf,

b) Bir rivâyette, Zübeyr ile Talha,

c) Mus'ab b. Umeyr ile Sa'd b. Ebî Vaqqâs,

d) Bir rivâyette, Abdurrahmân b. Avf ile Sa'd,

e) Talha ile Saîd b. Zeyd,

f) Ebû Ubeyde b. Cerrâh ile Ebû Huzeyfe'nin azadlısı Sâlim ve

g) Ubeyde b. Hâris ile Bilâl-i Habeşî.[6]

1- Kitabımızın 68 nolu hadisine bk.

2- Buhârî: sulh, 6, meğâzî, 45; Tirmizî: menâqıb, 29; Müellif: 188 nolu hadis.

3- el-Vâqıdî, *el-Meğâzî*: II, 738-739; İbn Sa'd, VIII, 159 = Rivâyette "**kardeşlik akdi**"ne açıkça yer veriliyor.

4- İbn Sa'd, IV, 35 = **İsnâdı gayet sahih**.

5- *el-Umde*: XI, 196, XIV, 273. Ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*: I, 564

6- bk. **a.** III, 56, **b.** III, 102, **c.** III, 120, 139-140, **d.** III, 125-126, **e.** III, 216, **f.** III, 88, 410, **g.** III, 51, 233. Ayrıca bk. Hâkim, III, 14; İbn Seyyidinnâs, I, 264; İbn'ül-Cevzî, *el-Ilel*: I, 218-219; el-Halebî, II, 21-22; Dahlân, I, 315-316

Bütün bu rivâyetlerde geçen *"kardeşlik akdi"*nden kasıt hicretten sonraki "kardeşlik akdi" olamaz; çünkü orada muhâcirlerle ensâr kardeş ilan edilmiştir. Durum böyle olunca, kastın hicretten önce Mekke'de kıyılan "kardeşlik akdi" olduğu apaçık anlaşılıyor.

Şu halde biri hicretten önce Mekke'de, diğeri ise hicretten sonra Medine'de kıyılan iki *"kardeşlik akdi"* var: Bunlardan ilkinde muhâcirler ile muhâcirler, ikincisinde ise muhâcirlerle ensâr kardeş ilan edilmiştir. Her iki *"kardeşlik akdi"*nin de vuku bulduğunu kabul edip benimseyen ünlü simalar şunlar:

01. el-Vâqıdî (İbn Sa'd'ın rivâyetlerinden öyle anlaşılıyor.)

02. İbn Hişâm (*es-Sîra en-Nebeviyye*: II, 561)

03. İbn Sa'd (Yukarıdaki rivâyetlerden anlaşılıyor.)

04. Muhammed b. Habîb el-Bağdâdî *(el-Muhabber:* s. 70*)*

05. el-Belâzürî *(Ensâb'ul-Eşrâf:* I, 270)

06. İbn Seyyidinnâs (*es-Sîra*: I, 264; el-Emînî, III, 114)

07. İbn Abdilberr (*el-İstîâb*: I, 581, III, 35, *ed-Dürer*: s. 100)

08. İbn'ül-Esîr el-Cezerî (*Üsd'ül-Ğâbe*: III, 282)

09. Müfessir el-Qurtubî *(Şerhu Müslim:* VI, 480)

10. İbn Qayyim el-Cevziyye (*Zâd'ül-Meâd*: II, 154)

11. İbn Cemâa *(el-Muhtasar'ul-Kebîr:* s. 56)

12. İbn Mülaqqın (*Şerh'ul-Buhârî:* XIV, 25, XX, 575)

13. İbn Hacer el-Asqalânî (*Feth'ul-Bârî*: IV, 210, VII, 270)

14. Bedruddîn el-Aynî (*el-Umde*: IX, 148, 242, XIV, 57)

15. Şihâbuddîn el-Qastalânî (*İrşâd'üs-Sârî*: VI, 236)

16. Muhammed b. Yûsuf es-Sâlihî *(Sübül'ür-Reşâd:* III, 363)

17. Ali b. Burhâniddîn el-Halebî (*es-Sîra*: II, 21-22, 97-98)

18. Ahmed Zeynî Dahlân (*es-Sîra*: I, 315-316, 360-361)

19. Ebû Abdillâh ez-Zerqânî (*Şerh'ul-Mevâhib*: II, 191)

20. Muhammed Ebû Zehra (*Hâtem'ün-Nebiyyîn*: II, 492~493)

Artık bu mevzuda endişelenmeye yer kalmadığına göre, şimdi Hz. Ali'nin Allah'ın Elçisi'nin (s.a.a) kardeşliği meselesine geçebiliriz:

Hz. Ali'nin Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) "kardeşliği" olduğuna dair deliller:

I. Peygamber (s.a.a) Efendimize ait hadisler:

1. Abdullâh b. Ömer hadisi: Allah'ın Rasûlü (s.a.a) hicretten önceki *"kardeşlik akdi"* esnasında, herkesi birbiriyle kardeş ilan ettikten sonra, Ali'ye dönüp şöyle buyuruyorlar:

"Sen benim dünya ve ahirette kardeşimsin!" (1)

2. Abdullâh b. Abbâs hadisi: Allah'ın Rasûlü (s.a.a) Ali'ye hitaben şöyle buyuruyor:

"Sen benim kardeşim ve yoldaşımsın!" (2)

3. Abdullâh b. Abbâs hadisi: Seyyid'üş-Şühedâ Hamza'nın kızı Ümâme'yle ilgili tartışmada, Allah'ın Rasûlü (s.a.a) Ali için şöyle buyuruyor:

"Sen ise Ey Ali; benim kardeşim ve yoldaşımsın!" (3)

4. Üsâme b. Zeyd hadisi: Yine Ümâme ile ilgili tartışma esnasında Allah'ın Rasûlü (s.a.a) Ali'ye hitaben şöyle buyuruyor:

"Sana gelince ey Ali; benim kardeşimsin, torunumun babasısın!" (4)

5. Zeyd b. Ebî Evfâ hadisi: Hicretten önceki *"kardeşlik akdi"* esnasında, sıra Ali'ye geldiğinde şöyle buyurmuştur:

"Sen benim kardeşim ve varisimsin!"(5)

1- sh. 182'ye, 6 nolu dipnota bk.

2- İbn Ebî Şeybe, VI, 375; İbn Ebî Hayseme; İbn Abdilberr, III, 35 = Senedinde **Haccâc b. Ertât** var; sadûq ama hâfızası zayıf biri. (ez-Zehebî, I, 458~60, İbn Hacer, *et-Tehzîb*: I, 501~02, *et-Taqrîb*: I, 155) Dolayısıyla hadisimizin **isnâdı hasen** sayılır.

3- İbn Sa'd, VIII, 159 = el-Vâqıdî kanalıyla geliyor.

4- Hâkim, III, 217 = **Hâkim "isnâdı sahihtir" diyor, Şamlı ez-Zehebî de aynen onaylıyor**.

5- **Menzile** hadislerinden 11. sıradaki **Zeyd** hadisine bk. (sh. 159)

6. Abdullâh b. Abbâs hadisi: Medine'de vuku bulan *"kardeşlik akdi"* sırasında Allah'ın Rasûlü (s.a.a) Ali'yi kendisine bırakıyor![1]

7. Câbir b. Abdillâh hadisi: Allah'ın Elçisi (s.a.a) hicretten önceki *"kardeşlik akdi"* esnasında, kendisinin yapa yalnız kaldığını gören Ali, duruma üzülerek bir kenara çekilmiş; oracıkta öylece uyuya kalmıştı… Allah'ın Rasûlü (s.a.a) bunun üzerine Ali'yi buldu. *"Kalk yâ Ebâ Türâb!"* diyerek kendisini uyandırdı ve ona hitaben şöyle buyurdu:

> "Sen benim kardeşimsin, ben de senin kardeşinim!"[2]

8. Mahdûc b. Zeyd hadisi: Allah'ın Elçisi (s.a.a) *"kardeşlik akdi"* esnasında Ali'nin elini alarak göğsüne koymuş ve sonra da şöyle buyurmuştur:

> "Ey Ali! Sen benim kardeşimsin, sen benim yanımda, Mûsâ yanında Hârûn'un makamına sahipsin; ancak benden sonra peygamber yok!"[3]

9. Abdullâh b. Amr b. Âs hadisi: "Peygamber (s.a.a) vefat hastalığında: *"Bana kardeşimi çağırın!"* buyurmuştu. Hemen Ebûbekr'i çağırdılar; kabul etmedi! Sonra Ömer'i... Osman'ı çağırdılar; onları da kabul etmedi! Ardından Ali çağırıldı; hemen elbisesiyle onun üzerini örtüp üstüne eğildi. Bu sırada Allah'ın Rasûlü (s.a.a) Ali'ye, her biri bin (1000) kapıya açılan bin (1000) ilim öğretti!"[4]

10. İmam Ali (a.s) hadisi: Kitabımızın 63 nolu hadisi.

11. Hz. Ali ile Hz. Fâtıma'nın zifafını konu edinen hadisler.[5]

12. İmam Ali (a.s) hadisi: Daha önce geçen vezâret hadisi.[6]

1- Taberânî rivâyet ediyor. bk. Şerafuddîn, 163; el-Emînî, VI, 334~335

2- İbn Asâkir ile el-Gencî rivâyet ediyor.

3- **Menzile** hadislerinden 10. sırada yer alan **Mahdûc** hadisine bk. (sh. 158)

4- İbn Hıbbân ile İbn Adiy rivâyet ediyor. (bk. ez-Zehebî, II, 482-483, *es-Siyer*: VIII, 24, 26; İbn Kesîr, *el-Bidâye*: VII, 396) Senedindeki **Abdullâh b. Lehî'a** dolayısıyla İbn'ül-Cevzî "zayıf" sayıyor! Halbuki Abdullâh sadûq bir râvî. Sadece hâfıza zayıflığı var. (İbn Sa'd, VII, 516; ez-Zehebî, II, 475-483; İbn Hacer, *et-Tehzîb*: III, 227-230, *et-Taqrîb*: I, 417; es-Süyûtî, *el-İs'âf*: 47; Şerafuddîn, 109-110; el-Emînî, I, 77) Böyle râvîlerin hadisi ise gerçeklere ters düşmedikçe **hasen** sayılır.

5- Kitabımızın 121-122 nolu hadislerine ve açılamalarına bk.

6- 62~64 nolu hadislerimizin açıklamalarına, ilk başlara bk.

13. İmam Ali (a.s) hadisi: Allah'ın Rasûlü (s.a.a) Ali'yi yatarken buldu ve onu kaldırarak şöyle buyurdu:

> "Vallâhi seni razı edeceğim; sen benim kardeşim ve oğlumun babasısın! Sünnetim adına (onu koruyup kollamak için) savaşacaksın..."[1]

14. Ebû Zerr el-Ğıfârî hadisi: Daha önce (sh. 35'de) geçti.

15. Hz. Âişe hadisi: Daha önce (sh. 36'da) geçti.

16. Zeyd b. Erqam: el-Belâzürî (II, 378) rivâyet ediyor.

17. Ebû Hüreyre: İbn Adiy (VII, 132) rivâyet ediyor.

18. Ya'lâ b. Mürra hadisi: Tıpkı Câbir hadisi gibi.[2]

19. Ebû Ümâme el-Bâhilî hadisi: "Peygamber (s.a.a) sahâbîler arasında *kardeşlik akdi* yaptığı esnada, kendisinin de Ali ile kardeş olduğunu ilan etti!"[3]

20. Huzeyfe b. Yemân hadîsi: İbn'ül-Meğâzilî rivâyet ediyor.

21. İmam Ca'fer es-Sâdıq'ın (a.s) ecdâdı vasıtasıyla rivâyet ettiği hadis: Peygamber (s.a.a) Ali'yi kızı Fâtıma ile evlendirirken, kızına hitaben şöyle buyurdu:

> "... Sen onun dünya ve ahirette benim kardeşim olduğunu bilmiyor musun!?[4]

22. Saîd b. Müseyyeb'in mürsel rivâyeti: 64 nolu hadis gibi.[5]

1- Ahmed (*Fedâil*'inde) ile Ebû Ya'lâ **hasen** bir isnatla rivâyet ediyor. Hattâ el-Bûsîrî "bütün râvîleri siqa" diyor. (el-Heytemî, 126; el-Emînî, VI, 335)

2- Ahmed ile Ebû Ya'lâ zayıf isnatla rivâyet ediyor. (İbn'ül-Cevzî, I, 216-217)

3- Taberânî rivâyet ediyor. bk. el-Heysemî, IX, 143; el-Münâvî, IV, 355

4- İmam Ca'fer Sâdık'tan (a.s) babaları vasıtasıyla gelen bu hadise, İbn Ebil-Hadîd (XIII, 227) yer veriyor. Hadisin **Ebus-Salt Abdüsselâm b. Sâlih** dışında tüm râvîleri siqa. Abdüsselâm ise, birilerinin Ehl-i Beyt dostu olmasından öte hiçbir gerekçe göstermeden zayıf saymalarına karşın; İbn Ma'în, Ahmed b. Seyyâr, Hâkim ve İbn Hacer tarafından siqa ve sadûq bir râvî olduğu ifade ediliyor. (Hâkim, III, 126-127; ez-Zehebî, II, 616; İbn Hacer, *et-Tehzîb*: III, 428, *et-Taqrîb*: I, 469) O halde **hadisimizin isnâdı sahihtir**.

5- bk. sh. 182, dipnot: 8

23. Hasen el-Basrî'nin mürsel rivâyeti: Tıpkı Ebû Ümâme hadisi gibi.(1)

24. Ömer b. Ali b. Ebî Tâlib'in mürsel rivâyeti: "Allah'ın Rasûlü (s.a.a) rahatsızlandığı son günlerde: *"Bana kardeşimi çağırın!"* buyurdu; kendisine Ali çağırıldı."(2)

25. Muhammed b. Ömer b. Ali b. Ebî Tâlib'in mürsel rivâyeti: Rasûlüllâh (s.a.a) sahâbe arasında *kardeşlik akdi* yaptığında, Ali'nin omzuna vurarak şöyle buyurdu: *"Sen de benim kardeşimsin!"* (3)

II. İmam Ali'ye ait sözler:

1. Kitabımızın 6 nolu hadisi.

2. Kitabımızın 62 nolu hadisi.

3. Kitabımızın 64 nolu hadisi.

4. Behiy Abdullâh b. Yesâr'ın mürsel rivâyetine göre, Bedir günü Velîd b. Utbe ile Ali karşılaşıyor. Velîd "Sen de kimsin?" deyince, Ali *"Allah'ın kulu ve Rasûlü'nün kardeşiyim!"* cevabını verdi.(4)

5. Ebûbekr'e biat edildiği "Saqîfe" gününde, Ali (a.s) kendisinin daha hak sahibi olduğunu iddia ederek şöyle diyordu: *"Ben Allah'ın kulu, Rasûlü'nün kardeşiyim!"*(5)

6. Ebut-Tufeyl'in rivâyetine göre, Osman b. Affân'ın halîfe seçildiği sözde "şura" olayı esnasında, İmam Ali diğerlerine: *"Allah aşkına söyleyin; içinizde, Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) benim dışımda kendisiyle kardeşlik akdi yaptığı birisi var mı!?"* diye sorduğunda, onlar "Allah için, hayır!" dediler.(6)

1- İbn Ebil-Hadîd, IV, 96; el-Emînî, III, 124

2- İbn Sa'd, III, 22 = el-Vâqıdî kanalıyla geliyor.

3- İbn Sa'd (III, 22) biri sahih, diğeri el-Vâqıdî'nin bulunduğu bir isnatla; iki yoldan rivâyet ediyor.

4- İbn Sa'd, II, 23 = **İsnâdı sahih**.

5- İbn Ebil-Hadîd, VI, 11. Ayr. bk. II, 287

6- İbn Ebî Hayseme ile İbn Abdilberr (III, 35) **sahih bir isnatla rivâyet ediyor**. (Senette Ma'rûf b. Harrabûz ile Ziyâd b. Münzir, kezâ Ziyâd ile Saîd b. Muhammed arasında yer alan [**an**] harfleri, doğrusu [ve] olacak.) Ayrıca bk. İbn Ebil-Hadîd, VI, 167; İbn Arrâq, I, 358; el-Emînî, I, 162, III, 122

7. Hz. İmam (a.s) Halîfe Ömer ile yaptığı bir tartışmada: *"Vallahi, ben Rasûlüllâh'ın (s.a.a) kardeşi ve amcasının oğluyum!"* deyince, Halîfe Ömer ölünceye dek ona saygı gösterdi.(1)

8. İmam Ali (a.s) Muâviye'ye gönderdiği bir mektupta şu şiire yer verdi:

"Nebiy Muhammed kardeşim ve kaynatam,

Şehidlerin efendisi Hamza benim amcam!" (2)

III. Sahâbe, tâbiîn ve daha sonrakilerin sözleri:

1. Ammâr b. Yâsir Cemel olayı öncesi, Basra'da yaptığı bir konuşmada şöyle diyor:

"Ey insanlar! Peygamberinizin kardeşliği ve amcasının oğlu (yani Ali), Allah'ın dinine yardım etmeniz için sizi cihâda çağırıyor!"(3)

2. Amr b. Âs Muâviye'ye gönderdiği bir mektupta, Muâviye'nin Ali'ye attığı iftiraları reddederek: *"Hasan'ın babası ve Rasûlüllâh'ın kardeşliğine isnat ettiğin... suçların tamamı yalandır, kendini bilmezliktir!"* diyor.(4)

3. Muhammed b. Ebîbekr Muâviye'ye yazdığı bir mektupta *"Ali b. Ebî Tâlib, davete icabet ederek; Peygamberi tasdik edip İslâm'a giren ve teslim olanların ilkidir, Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) kardeşliği ve amcasının oğludur!"* diyor.(5)

4. Adiy b. Evtât'ın bir gün minbere çıkıp Hz. İmam'a hakaretler yağdırması üzerine, orada bulunanlardan **Hasen el-Basrî** *"Bugün, Rasûlüllâh'ın dünya ve ahiret kardeşi olan birisine sövüldü!"* dedi.(6)

5. Muhammed b. İshâq: "Allah'ın Rasûlü ensâr ile muhâcirler arasında

---

1- Dâraqutnî rivâyet ediyor. bk. el-Heytemî, 179

2- el-Beyheqî, İbn Asâkir, el-Gencî ve Sibt b. el-Cevzî rivâyet ediyor. (bk. İbn Ebil-Hadîd, III, 210, IV, 122; el-Heytemî, 132-133; Zeynî Dahlân, I, 177; el-Emînî, II, 25~30)
Buna benzer bir şiiri Ebû Hüreyre'den el-Vâhıdî de rivâyet ediyor. (bknz. el-Emînî, II, 32)

3- İbn Ebil-Hadîd, XIV, 14; el-Emînî, III, 124

4- el-Harezmî, *el-Menâqıb*: 199; el-Emînî, I, 201

5- İbn Ebil-Hadîd, III, 188; el-Emînî, III, 124

6- İbn Ebil-Hadîd, XIII, 221

kardeşlik akdi yapmıştı... Sonunda Ali'nin elini tutup: *"Bu da benin kardeşim!"* buyurdu." diyor.[1]

6. İbn Abdilberr diyor ki: "Allah'ın Rasûlü (s.a.a) önce muhâcirleri birbiriyle, sonra da muhâcirleri ensârla kardeş ilan etti. Her ikisinde de Ali için: *"Sen benim dünya ve ahirette kardeşimsin!"* buyurarak Ali ile kendisini kardeş ilan etti." (*el-İstîâb*: III, 35)

7. İbn'ül-Esîr de İbn Abdilberr'in sözlerini aynen tekrarlıyor.[2]

8. İbn Hacer el-Asqalânî diyor ki: "Peygamber (s.a.a) ashâb arasında kardeşlik akdi yaptığında, Ali için: *"Sen de benim kardeşimsin!"* buyurdu." (*el-İsâbe*: II, 507)

9. Bedruddîn el-Aynî diyor ki: "Ali, kardeşlik akdi dolayısıyla Rasûlüllâh'ın (s.a.a) kardeşidir. Allah'ın Rasûlü (s.a.a) onun hakkında: *"Sen de benim dünya ve ahiret kardeşimsin!"* buyurmuşlardır."[3]

10. Ömer Nasuhi Bilmen şöyle diyor: "Resuli Ekrem Efendimiz, Hazreti Ali ile muvahat = kardeşlik akd etmişti."[4]-[5]

Bütün bunlardan sonra, genelde hicret öncesi *"kardeşlik akdi"*ni, özel olarak da Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) Ali'yi kardeş ilan edişini inkar eden İbn Teymiyye'nin[6], kafadarlarından İbn Qayyim[7] ile Şamlı İbn

---

1- İbn Seyyidinnâs, *es-Sîra*: I, 265; el-Emînî, III, 114; el-Heytemî, *el-Fetâvâ el-Hadîsiyye*: 42; el-Halebî, II, 97 = Hadîsi İbn Ebî Hayseme de rivâyet ediyor.

2- *Üsd'ül-Ğâbe*: III, 282

3- *el-Umde*: II, 108

4- *Hukuk-u İslâmiyye*: I, 335

5- Ayrıntılı bilgi için bk. Şerafuddîn, *el-Murâcaât*: s. 161~163, 165~168; el-Emînî, *el-Ğadîr*: III, 111~125

6- "Ali ile ilgili "**Kardeşlik**" hadislerinin tamamı uydurma! Peygamber (s.a.a) hiç kimseyi kardeş edinmemiş, Muhâcirler arasında hiçbir zaman **kardeşlik akdi** yapmamıştır!" (*Minhâc'üs-Sünne*: VII, 361)

"Hem muhâcirlerin kendi aralarında ve hem de ensârın kendi aralarında kardeş ilan edildiğine dair hadisler külliyen yalandır! Peygamber (s.a.a) Ali'yi kardeş edinmemiş, Ebûbekr ile Ömer arasında kardeşlik akdi yapmamıştır..." (VII, 279)

Ayrıca bk. *Minhâc'üs-Sünne*: IV, 32, V, 71, VII, 117, 363

7- *Zâd'ül-Meâd*: II, 56. Ancak (II, 154)'de bu olayı itiraf ediyor.

Kesîr[1] ve Zeynüddîn el-Irâqî'nin[2] sözlerini tutun duvara çalın!

İbn Teymiyye, İbn Qayyim ve İbn Kesîr gibi; "Ehl-i Beyt ve Ali" deyince ödü düşenlerin iddialarını İbn Hacer el-Asqalânî reddediyor; el-Halebî, Ahmed Zeynî Dahlân, ez-Zerqânî vs. âlimler de İbn Hacer'in sözlerini aynen kabul ederek tekrarlıyorlar.[3]

İbn Teymiyye'nin sermaye-dârı ve üstâdı İbn Hazm'ın tutumu ise daha bir ilginç! "Ebûbekr'in diğer sahâbîlerden üstünlüğünü ifade eden hadislerden birisi de *"Bir halil / dost edinecek olsaydım; Ebûbekr'i seçerdim! Ancak o benim kardeşim ve yoldaşımdır."* hadisidir. Sahih / doğru olan budur; başkası değil! Ali'nin kardeşliği konusunda sahih / doğru olan ise, sadece Sehl b. Huneyf ile kardeş ilan edildiğidir." diyor ve benzeri görülmemiş bir iddiada bulunuyor İbn Hazm.[4]

Birincisi, İbn Hazm'ın sözünü ettiği "Ebûbekr'in dostluğu" hadisi, Abdullâh b. Abbâs'tan Ikrime kanalıyla rivâyet ediliyor.[5] Ikrime'nin nasıl biri olduğunu daha önce gördünüz.[6] Öyle bir adamın rivâyeti ise nerede yer alırsa alsın, hiçbir değer taşımaz. İnsaf ve adalet bunu gerektirir.

İkincisi, rivâyetten maksat "din kardeşliği ve yoldaşlığı"dır. Maksadın bu olduğu hem el-Aynî vb. şârihlerce[7] de doğrulanıyor, hem de Ebû Saîd el-Hudrî'den gelen ve Ehlisünnet âlimlerinin ölçülerine göre daha sahih olan rivâyette *"... ancak İslâm kardeşliği ve sevgisi var!"* deniyor.[8]

1- "Bu konuda pekçok hadis var; ama hiçbiri sahih değil!" bk. *el-Bidâye*: VII, 371

2- "Ali'nin kardeşliğine ilişkin bütün rivâyetler zayıf!" bk. Zeynüddîn el-Irâqî, *Tahrîcü Ehâdîs'il-İhyâ*: II, 188; el-Münâvî, IV, 355; Hût el-Beyrûtî, 140

3- İbn Hacer, *Feth'ul-Bârî*: VII, 271; el-Halebî, II, 22; Zeynî Dahlân, I, 316; ez-Zerqânî, *Şerh'ul-Mevâhib*: II, 191; el-Emînî, III, 174~175

4- *el-Fisal*: IV, 147

5- Buhârî: menâqıb, 33; es-Süyûtî, *el-Câmi'*: V, 329-330. Aynı rivâyet Abdullâh b. Mes'ûd'dan da rivâyet ediliyor. (Müslim: f. sahâbe, 3) Ancak gerek İbn Abbâs'tan (İbn Sa'd, II, 227-228; Buhârî: menâqıb, 33) ve gerekse İbn Mes'ûd'dan (Müslim: f. sahâbe, 4~7) aynı isnatla gelen diğer rivâyetlerde *"Ancak o benim kardeşim ve yoldaşımdır!"* bölümü yok! Ayr. bk. et-Tahâvî, III, 35, 38

6- sh. 86~87'ye bk.

7- *el-Umde*: XIII, 246; el-Münâvî, V, 330

8- Ebûbekr'le ilgili "**sedd-i ebvâb**" rivâyetlerinden birincisine bk. (sh. 141)

Demek ki rivâyet İslâm kardeşliğinden ve dostluğundan bahsediyor. Bunda ise kimsenin bir diyeceği yok! Her mü'min bu anlamda zaten Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) kardeşidir. Bizim üzerinde durduğumuz *"kardeşlik"* ise daha bir özel.

Sahâbeden bazıları hakkında rivâyet edilen *"Sen benim kardeşimsin."* mealli hadisler(1) de aynı anlamda.

Üçüncüsü, Ali'nin Sehl ile kardeş ilan edildiğine dair haberi, İbn Sa'd üç ayrı yoldan tahric ediyor. Bunların üçü de el-Vâqıdî kanalıyla geliyor ve hiçbiri Allah'ın Elçisi'ne (s.a.a) ya da her hangi bir sahâbeye dayanmıyor! İkisi ise el-Vâqıdî dışında da zayıf isnâda sahip!(2)

İşte İbn Hazm'ın "Ali'nin kardeşliği konusunda sahih olan" dediği rivâyetin içler acısı hali! Ancak İbn Hazm, bakalım o bilinen hırsının arasında taassup perdesini aralayıp, bunları görebildi mi, yahut görmeye vakit bulabildi mi!? Heyhat, ne gezer!!!

Dördüncüsü, bu rivâyet senet bakımından sahih olsa bile ne çıkar! *"Ali'nin Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) kardeşi olduğu"*na dair bir sürü sahih rivâyeti bırakıp, sırtımızı sadece buna dayamamız gerektiğini, kim söyleyebilir bize!?(3)

d) Hz. Ali, Allah'ın Rasûlü'ne (s.a.a) Verdiği Ahidden Asla Dönmemiştir

Ali b. Ebî Tâlib'i (a.s) diğer sahâbîlerden üstün kılan yönlerden birisi de, hiç kuşkusuz, onun Allah ve Rasûlü ile yaptığı mukaveleye hiçbir zaman ters düşmemiş olması; her ne pahasına olursa olsun, Allah ve Rasûlü'nü üzen, ilâhî irâdeye aykırı hiçbir davranışta bulunmamış olmasıdır. Bunu elbette sadece 62 nolu hadisimizden çıkarmıyoruz.

1- sh. 186'daki 1 ve 2 nolu dipnotların yanı sıra bk. İbn Sa'd, III, 43

2- İbn Sa'd, III, 22-23. Ayr. bk. Hâkim, III, 409. el-Vâqıdî için sh. 145'e bk.

3- Kaldı ki, Mu'tezile ulemasının en insaflı ve en adil araştırmacılarından birisi olan İbn Ebil-Hadîd, Ebûbekr ile ilgili bu söz-konusu "**kardeşlik**" hadislerinin, Ali ile alâkalı "**kardeşlik**" hadislerine karşı koymak amacıyla uydurulmuş olduğunu... (XI, 49) söylüyor!

Hazretin hayatı bütün çıplaklığıyla ortada; hiçbir yerde falso yaptığını gören, duyan yok! Oysa bu durumun, hemen her zaman ön plana çıkarılan diğer sahâbîler için de geçerli olduğunu söylemek için neyimizi vermezdik![1]

e) Hadislerde Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) Mucizesine Yer Veriliyor

Hadislerimizden 63 numaralı olanı tekrar gözden geçirilirse, orada Rasûlüllâh'ın (s.a.a) büyük bir mucizesine yer verildiği görülür.

Ziyafet için belli oranlarda yemek ve su ikram edilmiş olmasına; herkes doya doya, kana kana içtiğine rağmen yemeğin ve suyun hiç eksilmemesi gerçekten büyük bir mucize! Allah'ın Rasûlü (s.a.a)'e ait bu türden daha pekçok mucizeler var.

1- Bunun için sh. 171'e, 6 nolu dipnottaki kaynaklara ve "***Sahâbenin Adâleti ve Ebû Hüreyre***" adlı çalışmamıza bk.

İMAM ALİ ALLAH'IN RASÛLÜ'NÜN BİR PARÇASI, SAFİYYİ VE EMÎNİDİR

65. Imrân b. Husayn diyor ki:

"Allah'ın Rasûlü (s.a.a) şöyle buyurdu: *"Şüphe yok ki, Ali benden, ben de Ali'denim; o benden sonra bütün mü'minlerin velisidir."*

□ Hadisin Tahrîci: Hadisimizi **Ca'fer b. Süleymân ed-Duba'î** kanalıyla Abdürrazzâq, et-Tayâlisî, İbn Ebî Şeybe (VI, 372-373), Ahmed (IV, 437-438), Tirmizî (menâqıb, 20), Müellif (86 nolu hadis), İbn Ebî Âsım, Ebû Ya'lâ, İbn Hıbbân, İbn Adiy, Hâkim (III, 110~111), İbn'ül-Esîr (III, 292~293), İbn Meğâzîlî vb. rivâyet ediyor. (Nâşir, 77, 92)

□ Hadisin Durumu: Ca'fer ed-Duba'î dışında tüm râvîleri gayet siqa. Üstelik Buhârî ile Müslim'in ortak râvîlerinden. Gelelim Ca'fer'e:

Yahyâ el-Qattân, Süleymân b. Harb ve biraz da Buhârî'nin Ca'fer'den hoşlandıkları pek söylenemez. Buna sebep ise Şiî yani Ehl-i Beyt taraftarı olması ve rivâyet ettiği hadislerle birilerini rahatsız etmesi! Ancak onu bu haliyle de beğenen; siqa ve sadûq sayan ve rivâyetlerine güvenen pekçok hadisçi var:

Yahyâ b. Maîn, Ali b. el-Medînî, Abdürrazzâq, İbn Sa'd, Ahmed, Abdurrahmân b. Mehdî, Abdüssamed b. Ma'qıl, Müslim, İbn Adiy, Hâkim, İbn Hıbbân, ez-Zehebî ve İbn Hacer bunlardan. Üstelik Müslim'in râvîlerinden.[1]

Şu halde, **hadisimizin isnâdı gayet sahih. Üstelik** Müslim'in şartlarına göre.

1- İbn Sa'd, VII, 288; ez-Zehebî, I, 408~411; İbn Hacer, *et-Tehzîb*: I, 439~441, *et-Taqrîb*: I, 135; Şerafuddîn, 85~86

Hâkim de aynı sonuca varıyor, Şamlı ez-Zehebî ise itirazda bulunmuyor.

66. Hubşî b. Cünâde es-Selûlî diyor ki:

"Allah'ın Rasûlü'nü (s.a.a) şöyle derken işittim: *"Ali benden, ben de ondanım!"*

□ Hadisin Tahrîci: Hadisimizi Ebû İshâq es-Sebî'î yoluyla İbn Ebî Şeybe (VI, 366), Ahmed (IV, 164-165 ve *el-Fedâil*'de), İbn Ebî Âsım, İbn Ebî Hayseme, Müellif (71 nolu hadis, ayrıca *el-Kübrâ*'da), Tirmizî (menâqıb, 21), İbn Mâce (muqaddime, 11), et-Taberânî, el-Fesevî, İbn Meğâzilî, el-Harezmî (s. 134) vb. rivâyet ediyor. (Nâşir, 78, 82)

□ Hadisin Durumu: Hadisimizin tüm râvîleri Buhârî ile Müslim'in ortak râvîlerinden. Dolayısıyla **isnâdı Buhârî ile Müslim'in şartlarına göre sahih.**

67. Berâ b. Âzib diyor ki:

"Rasûlüllâh (s.a.a) Ali için şöyle buyurdu: *"Sen benden, ben de sendenim!"*

□ Hadisin Tahrîci: Hadisimizi Ebû İshâq'tan itibaren İsrâîl kanalıyla Abdürrazzâq, Ahmed (IV, 298), Buhârî (sulh, 6; meğâzi, 45), Müellifimiz (188 nolu hadis), Tirmizî (menâqıb, 21), el-Beyheqî, el-Beğavî vb. rivâyet ediyor. (Nâşir, 79)

□ Hadisin Durumu: Hadisimizin isnâdı Buhârî ile Müslim'in ortak râvîlerinden oluşuyor. Dolayısıyla **isnâdı Buhârî ile Müslim'in şartlarına göre sahih.**

68. İmam Ali'den (a.s):

"Mekke'den çıkmak üzereydik ki, Hamza'nın kızı "Amca! Amca!" diye sesleniyordu.

(Râvî diyor ki:) Hemen onu Ali aldı ve eşine hitaben "Amcanın kızını al!" dedi ve o da sırtına aldı.

(Râvî diyor ki:) Daha sonra Hamza'nın kızı hakkında Ali, Zeyd ve Ca'fer anlaşmazlığa düştüler:

Ali: "Onu ben aldım; üstelik amcamın kızı!",

Ca'fer: "Benim de amcamın kızı; ayrıca teyzesi nikahımın altında!",

Zeyd de: "Kardeşimin kızı!" diyerek kızı sahiplenmeye çalıştılar.

Allah'ın Rasûlü (s.a.a) ise kızın teyzesine verilmesini karara bağladı ve *"Teyze anne mesabesindedir!"* buyurdu. Ayrıca:

Ali için: *"Sen bendensin, yanımda Hârûn'un makamına sahipsin, ben de sendenim!"*

Ca'fer için: *"Sen yaratılışıma ve ahlakıma benziyorsun!"*

Zeyd için de: *"Ey Zeyd! Sen ise kardeşimiz ve azatlımızsın!"* buyurdular."

□ Hadisin Tahrîci: Hadisimizi İsrâîl kanalıyla İbn Ebî Şeybe (VI, 368, 381, 393), İshâq b. Râheveyh (= ez-Zeyle'î, III, 267), Ahmed (I, 98, 108, 115), Ebû Dâvûd (talâq, 35 = çok özet biçimde), Müellifimiz (188 nolu hadis), et-Tahâvî (VIII, 92), Hâkim (III, 120), el-Beyheqî ve Hatîb el-Bağdâdî; sadece Zeyd ile Ca'fer için söylenen sözleri ise İbn Sa'd (III, 43, IV, 36) ile Ebû Ya'lâ rivâyet ediyor. (Nâşir, 79)

□ Hadisin Durumu: Hadisimizin ikisi dışında tüm râvîleri siqa. Onlar da hadisimizi İmam Ali'den alıp Ebû İshâq'a taşıyan Hübeyra b. Yerîm ile **Hâni' b. Hâni'** adlı râvîler.

Hübeyra'nın "hadisleri hasen bir râvî" olduğunu daha önce gördük. Hâni' ise İbn el-Medînî, Şâfiî ve Beyheqî'nin "pek tanınmış birisi değil!" demelerine karşın, İbn Sa'd ve daha pekçoklarınca "Hemedânlı" olarak bilinen, Müellifimiz, İbn Hıbbân, Hâkim ve ez-Zehebî gibi muhaddisler tarafından siqa sayılan birisi. İbn Sa'd'ın "hadisi münker bir râvî!" demesi ise taassuptan başka bir şey değil.[1]

Şu halde **hadisimizin isnâdı sahih.** Hâkim de "isnâdı sahih" diyor, Şamlı ez-Zehebî de aynen onaylıyor.

Not 1: Arapça baskıda, hadisimizin isnat bölümünde, Müellifimiz ile Qâsım arasından bir râvî düşmüş! Bu râvînin **Ahmed b. Harb et-Tâî** olma ihtimali oldukça yüksek. Hatta kesin gibi.

Not 2: Hadisimizin sadece Rasûlüllâh'ın (s.a.a) Hamza'nın kızını teyze-

1- İbn Sa'd, VI, 223; Hâkim, III, 129, IV, 344; ez-Zehebî, IV, 291; Şemsülhaqq, *Avn'ül-Ma'bûd*: VI, 375-376

sine verdiğine dair bölümü, Hâkim tarafından ayrıca rivâyet ediliyor. (IV, 344) Ancak Hâkim'in "Hadis Buhârî ile Müslim'in şartlarına göre sahih!" demesi ve ez-Zehebî'ninse hiç düşünmeden aynen onaylaması apaçık bir hata. Doğrusu sadece "sahih" olduğu.

69. Ali (a.s) anlatıyor:

"Allah'ın Elçisi (s.a.a) şöyle buyurdu: *"Andolsun! Velî'a oğulları[1] ya bundan vazgeçerler, ya da onların üzerine canım gibi birisini gönderirim de onlara emrimi infaz eder; savaşçılarını öldürür, çocuklarını esir alır!"*

Ömer'in arkamdan belime dokunarak "Kimi kastediyorsa?!" demesiyle irkildim. "Seni ve arkadaşını olmasın!" dedim. Ömer "Kimi kastediyor?" diye tekrar sorunca, "Ayakkabı tamir edeni!" dedim."

Râvî diyor ki: "Ali o sırada ayakkabı tamiriyle meşguldü."

□ Hadisin Tahrîci: Hadisimizi "Ali → Zeyd b. Yüsey' → Ebû İshâq → Yûnus → Ahvas b. Cevvâb…" kanalıyla İbn Ebî Şeybe (VI, 374) ile Ahmed (*el-Fedâil*'de) de rivâyet ediyor. Ancak İbn Ebî Şeybe aynı isnatla **Ebû Zerr el-Ğıfârî**'den, Ahmed ise **Zeyd b. Yüsey**'dan mürsel olarak rivâyet ediyor. (Nâşir, 80) Doğrusu, Ali (a.s) yerine Ebû Zerr olmalı! Nitekim Müellifimizin *Sünen-i Kübrâ*'sında da bu şekilde yer alıyor. (Ayr. bk. İbn Ebil-Hadîd, I, 294, IX, 167)[2]

1- Yemen'in Hadramevt bölgesinde yaşayan, kardeş dört kralın hüküm sürdüğü bir kabîledir. Rasûlüllâh'ın vefatına yakın, Medîne'ye heyet hâlinde gelerek İslâm'a girmiş oldukları halde sonradan irtidat etmişler, ya da edecek gibiydiler…

2- Hz. Peygamber (s.a.a) bu uyarıyı, benzer sözlerle –tespit edebildiğimiz kadarıyla– dört yerde daha yapmış, bu vesileyle Hz. Ali'yi ön plana çıkarmıştır:

– Kureyşlilere hitaben: (= Mü'minlerin Emîri Hz. Ali'den) 30 nolu hadîsimize bakınız.

– Tâif kuşatmasında: (= Abdurrahmân b. Avf'tan) İbn Ebî Şeybe, VI, 368, VII, 411; el-Fesevî, *et-Târîh*: I, 121; el-Bezzâr, III, 258-259; Ebû Ya'lâ, II, 165; Hâkim, II, 120-121; el-Fâkihî, *Ahbâru Mekke*: III, 193; el-Heysemî, IX, 183, 257

– Saqîf heyetine hitâben: (= Muttalib b. Abdillâh b. Hantab'tan mürsel olarak) Abdürrazzâq, XI, 226; el-Belâzürî, II, 364; Ahmed, *el-Fedâil*: II, 593; İbn Abdilberr, III, 46; İbn Ebil-Hadîd, IX, 167

– Âl-i Serh heyetine hitâben: (= Abdullâh b. Şeddâd'tan) İbn Ebî Şeybe, VI, 369; Ahmed, *el-Fedâil*: II, 599

□ Hadisin Durumu: Hadisimizin râvîlerinden Ebû İshâq gayet siqa birisi. **Ahvas b. Cevvâb**; Yahyâ b. Maîn, Ebû Hâtim, İbn Hıbbân, ez-Zehebî ve İbn Hacer tarafından sadûq olarak niteleniyor. Üstelik Müslim'in râvîlerinden.(1)

Yûnus da haddi zatında siqa ve sadûq bir râvî. O da Müslim'in râvîlerinden. İbn Sa'd, İbn Maîn, İbn Mehdî, Müellifimiz, Ahmed el-Iclî, Ebû Hâtim, İbn Hıbbân, ez-Zehebî ve İbn Hacer siqa ve sadûq sayıyor kendisini. Sadece Ahmed, Yahyâ el-Qattân ve bir de Ebû Hâtim biraz çekimser kalmış. Ayrıca yalnız Ahmed, babası Ebû İshâq'tan naklettiği rivâyetleri zayıf sayıyor. Yoksa kendisinin sadûq olduğunda hemen kimsenin kuşkusu yok.(2)

Zeyd b. Yüsey' ise muhadram olan tâbiînden. Yani Allah'ın Elçisi'ne (s.a.a) yetiştiği, onunla aynı zamanda yaşadığı halde, onu görme şerefine nâil olamayanlardan. Ahmed el-Iclî, İbn Hıbbân, Hâkim, ez-Zehebî ve İbn Hacer siqa bir râvî olduğunu ifade ediyorlar.(3)

O halde **hadisimizin isnâdı hasen** oluyor. 152 nolu hadisimiz ile birlikte düşünülürse sahih olduğunu söylemek bile mümkün.

70. İmam Ali'den (a.s):

"Allah'ın Elçisi (s.a.a) şöyle buyurdu: *"Ey Ali! Sen benim safiyyim ve eminimsin!"*

□ Hadisin Tahrîci: Şehidlerin efendisi Hz. Hamza'nın kızıyla ilgili değişik ve uzunca bir rivâyetin küçük bir parçası olan hadisimizi, uzun şekliyle; Yezîd b. Abdillâh b. Üsâme kanalıyla Ebû Dâvûd (talâq, 35), Hâkim (III, 211) vb. rivâyet ediyor; ama bu bölümü zikretmiyorlar. Bu bölümüyle ise el-Bezzâr (III, 105~106), İbn Ebî Âsım, İbn Hıbbân, et-Tahâvî (VIII, 93~94) rivâyet ediyor. (İbn Hacer, *el-İsâbe*: III, 546)

Not: Müellif ile Hâkim'in isnâdı "Ali → Nâfi' → oğlu Muhammed …"

1- ez-Zehebî, I, 167; İbn Hacer, *et-Tehzîb*: I, 184~185, *et-Taqrîb*: I, 63

2- İbn Sa'd, VI, 363; ez-Zehebî, IV, 482-483; İbn Hacer, *et-Taqrîb*: II, 394

3- İbn Sa'd, VI, 222; Hâkim, III, 52; İbn Hacer, *et-Taqrîb*: I, 271; Nâşir, 80

https://t.me/caferilikcom
www.caferilik.com

şeklinde. Oysa doğrusu şöyle olmalı: "Ali → Uceyr → oğlu Nâfi' → Muhammed …". Çünkü:

Bir defa, Ebû Dâvûd ile el-Bezzâr'ın isnâdı bu şekilde.

İkincisi, İbn Hacer'in "*el-İsâbe*"sinde (II, 466, III, 546) yer verdiği hadisin isnâdı da bu şekilde.

Üçüncüsü, İbn Hacer'in özellikle *et-Taqrîb* adlı eseri, Ebû Dâvûd ile Müellifimizin bu eseri dahil pekçok hadis kitabının bütün râvîlerine yer veriyor. Ona başvurduğumuzda, Muhammed b. Nâfi' adında bir râvîye rastlayamıyoruz. Oysa Nâfi' ile babası Uceyr var.

Buradaki hatanın istinsah ya da baskıdan kaynaklandığını düşünüyoruz. "Muhammed" ile "Nâfi'" arasındaki *"ibn"* kelimesinin doğrusu *"an"*dır. Hadisimizin isnâdı ancak bu durumda düzene girmektedir.

□ Hadisin Durumu: Hadisimizin bütün râvîleri siqa. Fakat Nâşir, senedde bulunan **Nâfi' b. Uceyr** ile "oğlu" **Muhammed**'e takılarak, hadisimizi zayıf göstermeye çalışıyor!

Oysa Nâfi', babası Uceyr ile birlikte sahâbeden.[1] Muhammed ise, Nâşir'in sandığı gibi Nâfi'nin değil; İbrâhîm et-Teymî'nin oğludur ve Buhârî ile Müslim'in ortak râvîlerindendir.[2]

Bu durumda **hadisimiz,** Nâfi' sahâbeden olmasa bile –ki bu görüşte olanlar da var; ama buna rağmen siqa sayılıyor– **sahih bir hadis.** Sahâbeden sayıldığı takdirde ise Ebû Dâvûd ile Müellifimiz'in isnâdı Müslim'in, el-Bezzâr ile Hâkim'in isnâdı ise Buhârî'nin şartlarına göre sahih oluyor. Hâfız el-Heysemî de (IX, 245) el-Bezzâr'ın isnâdında yer alan bütün râvîlerin siqa olduklarını belirtiyor.

AÇIKLAMALAR

Bu bölümdeki 65 nolu hadisimiz, ileride gelecek olan 86 nolu hadis ile daha detaylı biçimde tekrarlanacak. 67 nolu hadisimiz de 188 nolu

1- İbn Hacer, *el-İsâbe*: III, 545-546, II, 466; İbn Abdilberr, III, 161

2- ez-Zehebî, III, 445; İbn Hacer, *et-Taqrîb*: II, 149; el-Aynî, I, 19

hadisin bir bölümü ve üstelik 68 nolu hadisimizle aynı konuyu işliyor. Olay kısaca şöyle:

Hicretin 6. yılı zilka'de ayında, Allah'ın Rasûlü (s.a.a) ile ashâbı umre yapmak amacıyla Mekke'ye gidiyorlar. Bilindiği gibi Mekkeli müşriklerin engellemesiyle karşılaşıyorlar. Hudeybiye'de müşriklerle antlaşmaya oturmak zorunda kalan müslümanlar, tam Mekke'yi çıkarlarken arkadan bir ses duyuyorlar... Bu ses Hz. Hamza'nın kızı Ümâme'nin sesidir.

Ümâme küçük bir kızdır ve bakımını birilerinin omuzlaması gerekmektedir. İşte bu konuda güzel bir anlaşmazlık çıkıyor! "Güzel" diyoruz; çünkü bu tartışmada, onlardan her biri sorumluluğu ötekine yıkmaya çalışmıyor, aksine Ümâme'yi adeta paylaşamıyorlar…

Hadislerimizden çıkan hükümler ise şunlar:

a) İmam Ali (a.s) Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) Bir Parçasıdır

Allah'ın Rasûlü (s.a.a) ile Hz. İmam'ın birbirlerine ne kadar yakın olduklarını herhalde herkes bilir. Onlar adeta birbirlerine kaynamış et ile kemik gibi yakınlar! Sanki Ali Allah'ın Rasûlü'nden (s.a.a) bir parça; hatta onun canı gibi, Allah'ın Rasûlü (s.a.a) de Ali'den bir parça ve hatta onun canı gibi!

Ali ile Rasûlüllâh (s.a.a) arasındaki bu yakınlık elbette yadırganmamalı. Ta çocukluğundan itibaren peygamber terbiyesiyle yetişen, yiyip içtikleri ayrı gitmeyen, her zaman ve her yerde hep yanı başında yer alan, onu hiçbir vakit asla üzmemiş bulunan bir Ali'nin, Allah'ın Elçisi'nin (s.a.a) adeta bir parçası olmasından daha doğal ne olabilir!? Tabîî ki bunlardan biri diğerinin canı, parçası sayılır. Hadislerimizde geçen *"Ali benden, ben de ondanım!"* ifadesi işte bu gerçeği dile getiriyor. Arapça'da *"min"* harf-i cerrinin karşılıklarından birisi bu.

el-Aynî diyor ki: "Hadiste geçen *"Sen bendensin!"* ifadesinden kasıt, "Bana bitişiksin!" demektir. Çünkü buradaki "min" harfine, bitişiklik ifade eden "ittisâliyye" denir. Bu hadiste Ali (r) için büyük, yüce bir

fazilete yer veriliyor. Bundan daha büyüğü ise *"Ben de sendenim!"* buyurulmuş olmasıdır."[1]

"Mübâhele ayeti" olarak da bilinen Âl-i Imrân sûresinin 61. ayeti üzerinde dikkatlice durulursa, aynı sonucun anlaşılacağı bir gerçek. Zira ayette geçen *"nefislerimiz"* "kendimiz, canlarımız" anlamlarına geliyor; bundan da maksat kuşkusuz Ali'den başkası değil. Konuyla ilgili hadis[2] ve tefsir[3] kitaplarına bakılırsa bu durum açıkça görülür.

"Ali benden, ben de ondanım!" mealindeki hadisler, başlıca şu sahâbîler tarafından rivâyet ediliyor:

01. İmam Ali (a.s): 68 nolu hadisimiz.

02. Ebû Zerr: 69 nolu hadisimiz.

03. Imrân b. Husayn: 65 ve 86 nolu hadislerimiz.

04. Berâ b. Âzib: 67 ve 188 nolu hadislerimiz.

05. Hubşî b. Cünâde: 66 ve 71 nolu hadislerimiz.

06. Büreyde el-Eslemî: 87 nolu hadisimiz.

07. Sa'd b. Ebî Vaqqâs: 74 nolu hadis.

08. Abdullâh b. Abbâs: 23 nolu hadisimizin ikinci maddesi.

09. Üsâme b. Zeyd: 135 nolu hadis.

10. Halîfe Ebûbekr: Hacc emirliği hadislerinden birincisi.

11. İmam Ali: Hacc emirliği hadislerinden ikincisi (b şıkkı).

12. Ebû Râfi': Hacc emirliği hadislerinden dokuzuncusu.

1- *el-Umde*: XI, 197, XIII, 286, XIV, 273 = Ayr. bk. el-Münâvî, IV, 357

2- Ahmed (I, 185), Müslim (f. sahâbe, 32), Tirmizî (tef. Âl-i Imrân, 7, menâqıb, 20) ve Hâkim (III, 150) Sa'd'dan; İbn Merdeveyh (= İbn Kesîr, I, 370~371) ile el-Vâhıdî (*Esbâb'ün-Nüzûl*: s. 105) ise Hz. Câbir'den **sahih isnatlarla** rivâyet ediyorlar. Hadisin sıhhatini İbn Teymiyye (IV, 27, VII, 123, VIII, 420) de itiraf ediyor.

3- el-Cessâs, II, 395~396; et-Taberî, *et-Tefsîr* = Âl-i İmrân: 61. ayet; İbn Kesîr, I, 370~371; F. er-Râzî, VIII, 82~88

13. Ebû Râfi': et-Taberî (II, 65) hasen bir isnatla rivâyet ediyor.(1)

14. Ebû Saîd el-Hudrî: Onuncu sıradaki Hacc emirliği hadisi.

15. Abdullâh b. Ömer: Sekizinci sıradaki Hacc emirliği hadisi.

16. Abdurrahmân b. Avf: s. 198'e, 1 nolu dipnota bk.

17. Muttalib b. Abdillâh mürseli: s. 198'e, 1 nolu dipnota bk.

18. Abdullâh b. Şeddâd: s. 198'e, 1 nolu dipnota bk.

Mü'minlerin Emîri Hz. Ali'nin (a.s) Allah'ın Elçisi'nin (s.a.a) bir parçası olduğu gerçeğini, Abdullah b. Abbâs'tan rivâyet edilen şu iki hadis-i şerif de açıkça ifade ediyor:

> "İşte Ali b. Ebî Tâlib. Onun eti benim etimden, kanı benim kanımdandır! O benim yanımda, Mûsâ'nın yanında Hârûn'un makamına sahiptir; ancak benden sonra peygamber yok!..."(2)
>
> "Bana oranla Ali, bedenime oranla başım gibidir!"(3)

Bu kadar sahâbî tarafından, hem de çoğu sahih senetlerle rivâyet edilen bir hadisin mütevâtir olduğu şüphesizdir.

NOT: Hz. İmam'ın bu yüce faziletini kıskanan kimi çevreler, hiç vakit kaybetmeden halîfe Ebûbekr hakkında da aynı hadisi rivâyet etmişler! Deylemî'nin rivâyet ettiği bu hadisin isnâdında yalancılık ve hadis uydurmakla tanınan **Abdurrahmân b. Amr b. Cebele** var.(4) Şu halde, **söz konusu rivâyetin tamamen düzme ve uydurma olduğu apaçık meydanda.**

1- Senedinde **Muhammed b. Ubeydillâh b. Ebî Râfi'** ile **Hıbbân b. Ali** var. Muhammed'i daha önce tanıttık. (sh. 35'e bk.) Hıbbân ise sadûq bir râvî; ancak hâfızası biraz zayıf. (ez-Zehebî, I, 449; İbn Hacer, *et-Taqrîb*: I, 150)

2- el-Uqaylî (bk. ez-Zehebî, II, 3, 416) ile el-Harezmî (s. 142); sh. 35'deki İbn Abbâs hadisinin isnâdıyla rivâyet ediyor. Buna göre "isnâdı hasen" denebilir.

3- ed-Deylemî ile el-Harezmî (s. 144, 148) rivâyet ediyor. Senedinde Huseyn el-Eşqar ile Qays b. Rabî' var. (= Huseyn için sh. 343 ve 400'e, Qays için ise sh. 158'e bk.) O yüzden *isnâdı hasen* bir hadis.

Aynı hadisi Hatîb el-Bağdâdî ile İbn'ül-Cevzî (I, 212) Berâ b. Âzib'ten de rivâyet ediyor. (Ayr. bk. es-Süyûtî, *el-Câmi'us-Sağîr*: IV, 357~358)

4- ez-Zehebî, I, 315, II, 580; el-Münâvî, I, 91; el-Hût, 14

b) İmam Ali (a.s) Peygamber (s.a.a)'den Sonra Bütün Mü'minlerin Velisidir

Konu hakkında ileride gelecek olan 86-87 nolu hadislerimizin açıklamalarında genişçe bilgi verilecek.

c) Teyze, Anne Mesabesindedir

Bundan maksat, bir çocuğun annesi yoksa, ona teyzesinin bakmasının, terbiyesiyle teyzesinin ilgilenmesinin daha uygun ve yerinde olduğudur.

d) İmam Ali (a.s) Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) Safiyyidir

"Safiyy" Arapça'da "süzülmek, duru, saf ve temiz olmak, seçilip ayrılmak" gibi anlamlara gelen *"safâ"* kelimesinden türemiş bir sıfat-isim. Buna göre "safiyy", "akranları arasından dikkatlice seçilmiş, saf ve tertemiz, samimi ve candan bir dost" demektir.

İşte İmam Ali Rasûlüllâh'ın (s.a.a) böyle bir arkadaşı ve dostu! Tabîî ki bu derece samimiyet neden kaynaklanıyor, neden diğer sahâbîler bu dereceye ulaşamamış!?... Üzerinde düşünmeye değer bir konu herhalde…

e) İmam Ali (a.s) Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) Emînidir

Arapça *"Emn"* ve *"emniyet"* köklerinden türemiş olan *"Emîn"* kavramı, son derece güvenilir; maddî manevî her şeyinizi –gözünüz hiç arkada kalmadan– emanet edebileceğiniz kadar dürüst, kendisine verilen emaneti canı pahasına da olsa koruyan, sözü-özü bir olan... gibi anlamlara geliyor.

Hadislerimiz bu ümmetin en emin kişisinin Hz. Ali olduğunu açık bir dille ifade ediyor. Daha önce gördüğümüz *"menzile"* hadisleri de aynı gerçeği anlatıyor: Hz. Mûsâ yanında, kendisinden sonra Hârûn kadar güvenilir bir başka kimsenin olmadığını her halde kimse inkar edemez. Menzile hadisleri Allah'ın Rasûlü (s.a.a) yanında Ali'nin, Mûsâ yanında Hârûn'un sahip olduğu tüm yüce makam ve meziyetlere sahip olduğunu

açıkça ortaya koyduğuna göre; buradan Ali'nin sahâbenin en güveniliri ve bu ümmetin *"Emîn"*i olduğu rahatça anlaşılabilir.

Önde gelen tüm sahâbenin hayatlarını, yaşantılarını, görüş ve icraatlarını, bütün önyargılardan sıyrılarak bir inceleyin; vardığınız sonuçları Hz. İmamınki ile karşılaştırın. Siz de göreceksiniz ki, İmam (a.s) bunca yüce payelere bedavadan, sırf "damat" olduğu için konmuş değil! Bütün bunları hak etmiş de almış!

NOT 1: Bu ümmetin *"Emîn"*inin "Ebû Ubeyde b. Cerrâh" olduğuna dair rivâyetlere[1] gelince; bu tür rivâyetlerin sağlıklı olup olmadıklarını araştırırken, birinci planda onun senediyle uğraşmak yerine, onu önce "metin tenkidi"ne sokun. Yani o metni Kur'ân ile, sünnet ile, akıl ve tarih ile karşılaştırın! Dolayısıyla biz de bu rivâyet ile Ebû Ubeyde'nin hayatını, hayatında yaptığı şeyleri bir karşılaştıralım:

Ebû Ubeyde, Medine'de "mezar kazıcılığı" yapmakla bilinen iki kişiden birisi.[2] Yani bunu meslek haline getirmiş! *"Saqîfe"* günü yaptıklarını; Allah ve Rasûlü'nün olanca talimatlarını, bu ümmetin asıl imamını bir kenara iterek, Ebûbekr'e nasıl koştuğunu, bu arada Ehl-i Beyt'e ve özellikle Peygamberimizin kızı Fâtıma ez-Zehra'ya yapılanlara ortak olduğunu herkes biliyor! Ebû Ubeyde bu yüzden mi bu sıfatı hak etti dersiniz! Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) "Emin" dediği birisi hiç bunları yapar mı?

Allah'ın Peygamberi (s.a.a) kendisinden sonra muhtemel sapmalara karşı Ehl-i Beyt'i gösteriyor! *"Allahım! Ali'yi terk edeni sen de terk et!"* buyurarak, Ali'den ayrılanın, aynı zamanda Peygamber'den ve Allah'tan

---

1- İbn Ebî Şeybe (VI, 391); İbn Sa'd, III, 411~413; Ahmed: I, 18, 35, 414, III, 125, 133, 146, 175, 184, 189, 212, 245, 281, 286, IV, 90, V, 385, 398, 400, 401; Buhârî: menâqıb, 50, meğâzi, 70, âhâd, 1; Müslim: f. sahâbe, 53~55; Tirmizî: menâqıb, 32; İbn Mâce: muqaddime, 11; Hâkim, III, 265, 267; İbn Abdilberr, IV, 122

2- Mâlik: cenâiz, 28; İbn Sa'd, II, 295~298; Ahmed: I, 8, 260, 292, III, 139; el-Ya'qûbî, II, 114; İbn Mâce: cenâiz, 40, 65; et-Taberî, II, 239; es-Süyûtî, *Tenvîr'ul-Havâlik*: I, 231

Diğeri ise Ebû Talha Zeyd b. Sehl el-Ensârî'dir. Bu rivâyetlerin bir kısmı sahih, bir kısmı da hasen senetlerle geliyor.

da ayrılmış olacağını söylüyor![1] Ebû Ubeyde'nin Ali'den ayrılmadığını, onu terk etmediğini kim iddia edebilir!? Tarihte Ali'den ayrılığın temelini atanlardan birisi de o değil mi?! Onun *"Saqîfe"* günü yaptıklarını kim inkâr edebilir, kim unutabilir?

İki ihtimal var: Ya Allah'ın Rasûlü (s.a.a) Ebû Ubeyde'yi "Bu ümmetin emini!" sayarken yanılmış, ya da bu rivâyet, ilk halîfenin hilâfetini İslâmî açıdan pekiştirmek için birileri tarafından icat edilmiş; karar elbette sizin!

NOT 2: Burada Zeyd b. Hârise'nin Hz. Hamza'nın kızı Ümâme için söylediği "Kardeşimin kızı" ifadesinden maksat "din kardeşliği" olmadığı gibi, "nesep ya da süt kardeşliği" de değildir. Çünkü Zeyd ile Hamza arasında böyle bir bağ yok! Geriye sadece bir ihtimal kalıyor: *"Kardeşlik akdi"*. Zeyd ile Hamza'nın her ikisi de Mekkeli muhâcir olduğuna göre, bundan maksat, hicretten önce Mekke'de muhâcirler arasında kıyılan *"kardeşlik"*tir.[2]

1- Konuyla ilgili hadisler için 76 nolu **seqaleyn hadisi** ile 88~89 ve 90~96 nolu hadislerimize ve açıklamalarına bk.

2- Ayrıntılı bilgi için, **Mekke'de kıyılan kardeşlik akdi**ne işaret eden rivâyetlerin üçüncüsüne bk. (sh. 183)

"HACC EMİRLİĞİ" HADİSLERİ

71. Hubşî b. Cünâde es-Selûlî'den:

"Allah'ın Rasûlü (s.a.a) şöyle buyurdu: *"Ali benden, ben de ondanım! Benden ve Ali'den başkası benim adıma tebliğde bulunamaz!"*

□ Hadisin Tahrîci ve Durumu: Hadisimizin tahrici ve durumu 66 nolu hadisimizinki ile aynı.

72. Enes b. Mâlik anlatıyor:

"Peygamber (s.a.a) Berâe sûresini önce Ebûbekr ile göndermişti. Ama daha sonra onu çağırarak şöyle buyurdu: *"Bunu Ehl-i Beytim dışında birisinin tebliğ etmesi uygun değil!"*

Hemen Ali'yi çağırdı ve görevi ona verdi."

□ Hadisin Tahrîci: Hadisimizi Affân kanalıyla İbn Ebî Şeybe (VI, 374), Ahmed (III, 212, 283), İbn Merdeveyh, Tirmizî (tefs. Berâe, 5), Ebû Ya'lâ, İbn'ül-A'râbî, et-Tahâvî (IX, 221), el-Harezmî (s. 165) vb. rivâyet ediyor. (İbn Kesîr, II, 333; Nâşir, 82)

□ Hadisin Durumu: Hadisimizin tüm râvîleri siqa. Yalnız Hammâd b. Seleme ile Simâk, Müslim'in râvîlerinden olduğu için, **Müslim'in şartlarına göre sahih.**

73. İmam Ali (a.s)'den:

Zeyd b. Yüsey' Ali'den naklen anlatıyor: "Allah'ın Rasûlü (s.a.a) Berâe sûresini Mekkelilere önce Ebûbekr ile birlikte göndermişti. Arkasından Ali'yi göndererek: "*(Ondan) mektubu al ve onu Mekke halkına götür!"* buyurdu.

Ali, Ebûbekr'e hemen yetişti ve mektubu ondan aldı. Bunun üzerine Ebû-

bekr üzülerek geri döndü ve Rasûlüllâh'a (s.a.a) "Hakkımda bir şey mi nâzil oldu!?" diye sorunca şu cevabı verdi:

"Hayır, ancak onu ya benim ya da Ehl-i Beytimden birisinin tebliğ etmesiyle emrolundum!"

□ Hadisin Tahrîci: Hadisi Ebû İshâq es-Sebî'î kanalıyla el-Belâzürî (II, 384) ile et-Taberî (= Tevbe: 1; İbn Kesîr, II, 333) rivâyet ediyor.

□ Hadisin Durumu: Hadisimizin Zeyd b. Yüsey'[1] dahil tüm râvîleri siqa. Dolayısıyla, özellikle et-Taberî'nin isnâdıyla **çok sahih bir hadis.** Tirmizî (tef. Berâe, 5) ile Hâkim (III, 52, 178, IV, 178) de hemen aynı isnatla gelen ve aynı içeriğe sahip bir hadis hakkında "**isnâdı sahih**" hükmünü veriyor; ez-Zehebî de aynen onaylıyor.

74. Sa'd b. Ebî Vaqqâs anlatıyor:

"Allah'ın Rasûlü (s.a.a) (önce) Ebûbekr'i Berâe (Tevbe) sûresiyle birlikte göndermişti. Biraz yol almıştı ki, ardından Ali'yi saldı. Ali hemen onu Ebûbekr'den alıp yola koyuldu.

Ebûbekr'in bu duruma içerlemesi üzerine Allah'ın Rasûlü (s.a.a) şöyle buyurdu:

"Benim adıma, ancak ben ya da benden olan birisi tebliğde bulunabilir!"

□ Hadisin Tahrîci: Hadisimizi İbn Merdeveyh de rivâyet ediyor. (bk. Celâl es-Süyûtî, *ed-Dürr'ul-Mensûr*: IV, 123; el-Emînî, VI, 346; et-Tabâtabâî, *el-Mîzân*: IX, 163)

□ Hadisin Durumu: Hadisimizin senedinde **Abdullâh b. Ruqaym** var. Dolayısıyla aynen 40 nolu hadisimizin isnâdı gibi zayıf.

Ancak aynı hadis, biraz daha ayrıntılı bir biçimde, tıpkı 39 nolu hadisimizin isnâdıyla İbn Asâkir ile el-Gencî tarafından da rivâyet ediliyor.[2] el-Gencî bu rivâyetin isnâdı için "**hasendir**" derken herhalde diğer destekleyici rivâyetleri de göz önünde tutuyor.

1- **Zeyd b. Yüsey'** için 69 nolu hadisimizin durumuna bk.

2- el-Gencî, *el-Kifâye*: s. 287; el-Emînî, I, 40-41

75. Câbir b. Abdillâh el-Ensârî anlatıyor:

"Peygamber (s.a.a) Ci'râne umresinden döndüğü sırada Ebûbekr'i hacc emîri olarak göndermişti. Biz de onunla beraber gitmiştik. "Arc" denen mevkiye vardığımızda sabah namazı için çağrı yapıldı. Ebûbekr tekbir almaya niyetlenmişti ki, tam o sırada geriden bir deve böğürtüsü duyuverdi! Tekbir almayı bıraktı ve "Bu Rasûlüllâh'ın (s.a.a) kesik kulaklı devesinin böğürtüsü olmalı! Demek ki hacc konusunda Rasûlullah'ın (s.a.a) kalbine bir şey doğdu; biz de bu fırsat namazı onunla kılarız..." dedi.

Bir de baktık ki devenin üzerinde Ali! Ebûbekr hemen: "Emîr misin, yoksa elçi misin!?" diye sordu.

Ali: "Hayır, sadece elçiyim; Allah'ın Rasûlü (s.a.a) beni Berâe (Tevbe) sûresini hacc esnasında insanlara okumam için gönderdi." dedi.

Mekke'ye vardık. Terviye'den[1] bir gün önce, Ebûbekr kalkıp hitab ederek insanlara hacc menâsiki hakkında bilgi verdi. O bitirince Ali kalktı ve o da insanlara Berâe (Tevbe) sûresini sonuna kadar okudu.

Sonra onunla beraber çıktık. Arefe günü gelip çattığında, Ebûbekr tekrar kalkıp hitab ederek insanlara hacc menâsikini anlattı. O bitirince Ali kalktı ve insanlara Berâe sûresini sonuna kadar okudu.

Arafat'tan ayrılma vakti geldiğinde, Ebûbekr kalkıp insanlara hitab ederek, onlara Arafat'tan nasıl ayrılacakları (yahut, şeytanı nasıl taşlayacakları) hakkında bilgi verdi; yapılması gerekenleri öğretti. O bitirince Ali kalktı ve insanlara Berâe sûresini sonuna kadar okudu."

□ Hadisin Tahrîci: Hadisimizi **Abdullâh b. Osman b. Huseym** kanalıyla, aynı isnatla Müellifimiz (hacc, 187), Dârimî (menâsik, 71), et-Taberî, İbn Huzeyme, Ebû Ca'fer et-Tahâvî (IX, 222-223), el-Beyheqî vb. rivâyet ediyor. (el-Emînî, VI, 344-345)

□ Hadisin Durumu: Senedde üzerinde durulması gereken iki râvî var: Bunlardan biri Câbir'den rivâyette bulunan **Ebüz-Zübeyr Muhammed b. Müslim**, diğeri ise Abdullâh.

Ebüz-Zübeyr, Buhârî'nin itimadını pek kazanamamış Müslim râvîlerinden! Özellikle Hz. Câbir'den yaptığı rivâyetlere Müslim'de sık sık

1- Kurban Bayramından iki gün önce.

rastlamak mümkün. Hoş, en çok eleştirilen de onun Hz. Câbir'den yaptığı rivâyetler!

Şu'be, Eyyûb, İmam Şâfiî, Ebû Zür'a, Ebû Hâtim vb. hadis âlimleri onu hadiste siqa ve güvenilir saymıyorlar ve "hadisleri huccet olamaz!" diyorlar. Bunun yanı sıra tedlis ile de ünlü! Yani rivâyet ettiği hadisin kabul görmesi için hadisin senet ve metninde oynama yapabiliyor! İbn Hazm da Ebüz-Zübeyr'in en çok bu yönünden rahatsız.(1) Tedlisçi bir râvînin "**an'ane**" yöntemiyle, yani filan**dan** ... diyerek yaptığı rivâyetleri Ehlisünnet hadis alimleri makbul saymıyor. Zaten Hz. Câbir'den yaptığı rivâyetlerin hemen tamamı da bu türden! Buradaki hadisimizin isnâdı da öyle.

Ebüz-Zübeyr'i siqa sayanlar elbette yok değil; ancak özellikle tedlisçiliği bilinirken siqa sayılmasının hiçbir anlamı yok!

Abdullâh ise sadûq bir râvî; ancak hadiste güvenilir olmadığı, hâfıza zayıflığına sahip olduğu Yahyâ b. Maîn, Ali b. el-Medînî, Müellif, Ebû Hâtim ve et-Tahâvî tarafından dile getiriliyor.(2)

Müellifimiz "*Sünen*"inde bu hadisi rivâyet ettikten sonra şöyle devam ediyor: "Abdullâh b. Huseym hadiste sağlam biri değil!... Ali b. el-Medînî de 'hadisleri münker / gerçek dışı olan bir râvî' olduğunu söylüyor. Ali b. el-Medînî sanki hadis için yaratılmış!"

Şu halde, **hadisimizin isnâdı zayıf.** Hadisin lafızlarındaki gerçeğe aykırılıklar da bunun en büyük şahidi. Ebüz-Zübeyr'in tedlisinden ya da Abdullâh'ın hâfızasından kaynaklanan söz konusu aykırılıklar şunlar:

a) Ali'nin Ebûbekr'e yetişip de "*Ben sadece elçiyim!*", bazı rivâyetlerde "*memurum!*" diyerek, Berâe sûresini okumak için geldiğini söylemesi ve Ebûbekr'le beraber yola koyulmaları ... gerçeklere tamamen aykırı! Doğrusu, Ebûbekr'in hacc emirliğinden azledilip, yerine Hz. Ali'nin atanmış olması; Ebûbekr'in büyük bir üzüntü içinde, bazı rivâyetlerde

---

1- İbn Sa'd, V, 481; ez-Zehebî, IV, 37~40; İbn Hacer, *et-Tehzîb*: V, 263~265, *et-Taqrîb*: II, 216; el-Aynî, XVI, 298; el-Emînî, VII, 316

2- İbn Sa'd, V, 487; Müellif, *es-Sünen*: V, 248, VIII, 150; et-Tahâvî, *el-Müşkil*: VII, 370; ez-Zehebî, II, 459-460; İbn Hacer, *et-Tehzîb*: III, 193, *et-Taqrîb*: I, 408

ağlayarak Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) yanına Medine'ye geri dönmüş olmasıdır. Bunun böyle olduğunu az ileride göreceksiniz.

b) Rivâyette, Berâe sûresinin Ebûbekr'in ardından Ali'yle gönderildiği ifade ediliyor. Oysa diğer sahih rivâyetler, Berâe sûresinin de Ebûbekr ile gönderildiğini ortaya koyuyor.

c) Ali Berâe sûresini tamamen okuduğuna göre, bu, sûrenin bütünüyle bir defada nâzil olduğu ve tamamının Ali'yle gönderildiği anlamına geliyor. Oysa hem Berâe sûresi bir defada inen sûrelerden değil, hem de haccda okunmak üzere gönderilen, sûrenin 30 veya 40 ayetlik bir bölümünden ibaret. Diğer rivâyetlere ve ilgili kaynaklara bakılabilir.

d) Rivâyetten, Hz. Ali'nin Berâe sûresinin ayetlerini arefe günlerinde okuduğu anlaşılıyor. Halbuki diğer en sahih rivâyetler ve konuyla ilgili kaynaklar, bunun kurban günü icra edildiğini dile getiriyor.

e) Rivâyette *"Benim namıma, ancak ben ya da Ehl-i Beytimden birisi tebliğde bulunabilir!"* mealindeki hadise yer verilmiyor. Bu da rivâyetin asılsızlığını ortaya koyan alametlerden birisi! Çünkü konuyla ilgili hangi rivâyete baksanız, içinde bu hadise mutlaka yer verildiğini görürsünüz. Kısacası bu hadis, konuyla ilgili rivâyetlerin ana gövdesini oluşturuyor.

Hz. Câbir'den nakledilen **bu rivâyet,** görüldüğü gibi **hem metin hem de senet bakımından tamamen çürük!** Doğrusunu istiyorsanız, ya Câbir hazretlerinin böyle bir rivâyetten hiç haberi yok, ya da bu rivâyete çok şeyler katılmış!

AÇIKLAMALAR

"Hacc Emirliği" konusunda çoklarının bilgi sahibi olduğunu sanmıyorum. İlâhîyatçı kesimin epeyce bir kısmımın da bu olaydan haberdar olduğunu düşünmek isterdim; ama çok üzgünüm! Oysa bu olay, İslâm Tarihinde ittifakla bilinen, çok enteresan hadiselerden birisi. Bu nedenle olayı şöyle kısaca aktarmakta fayda var:

Hicretin 9. yılının zilhicce ayı. Güzel Mekke bir önceki yıl fethedilmiş ve müslümanlar Allah'ın Rasûlü (s.a.a) ile birlikte büyük hacca (veda haccına) niyetliler. O sırada Mekke valisi Attâb b. Üseyd.

Câhiliyye Araplarının / putperestlerin tamamen inkarcı olduklarını sananların kulakları çınlasın! Onlar da hacc yapıyorlardı; ancak hacc esnasında tamamen soyunuyorlar, hacc ve tavaflarını anadan uryan yapıyorlardı. Onlar bununla, dünyalık bütün şeylerden el-etek çekip, tamamen saf duygularla Allah'ın huzuruna çıkmış olmayı amaçlıyorlardı!!!

İşte Allah'ın Rasûlü (s.a.a) böylesine çirkin ve mezbelelik manzaralarla karşılaşmamak için, asıl hacca temiz bir altyapı hazırlamak amacıyla, yaklaşık 300 kişilik bir kafile hazırlıyor ve başına Ebûbekr'i tayin ederek, o sıralarda inen Berâe / Tevbe sûresinin ilk 30 ayetiyle birlikte Mekke'ye hacc yapmaya gönderiyor. Bu esnada Mekkeli putperestlerin artık o şekilde hacc yapmaları yasaklanacak ve ertesi yıla hazırlık yapılacaktır.

Asıl olay bundan sonra vuku buluyor: Ebûbekr, inen Berâe sûresinin ilk ayetleriyle birlikte hacc emiri olarak yola koyulduktan sonra Cebrail geliyor ve Peygamber Efendimize, *"bu işi ya kendisinin ya da Ehl-i Beytinden birisinin yapması gerektiği; bir başkasının bu iş için uygun olmadığı ..."* talimatını getiriyor!

Allah'ın Peygamberi (s.a.a) hemen Ali'yi çağırarak: *"Çabuk Ebûbekr'e yetiş ve mektubu ondan al! Onu Mekke halkına sen ulaştır!"* buyuruyor ve Ebûbekr'in arkasından yolluyor.

Hz. Ali Ebûbekr'e yolda yetişip durumu ona bildirince, Ebûbekr hemen dönüp, üzüntü ve biraz da korku içerisinde (kendisinden gelen rivâyette: ağlayarak) Rasûlüllâh (s.a.a)'a varıyor. "Yâ Rasûlallâh! Bu da nesi!? Bir şey mi oldu, hakkımda bir şey mi nâzil oldu!?" diye sorunca, Allah'ın Rasûlü (s.a.a) şu cevabı veriyor:

> "Hayır, bir şey olduğu yok; ancak seni yola koyduktan sonra Cebrail geldi ve benim adıma, ancak kendimin ya da Ehl-i Beytimden birisinin tebliğde bulunabileceğini vahyetti! Onun için Ali'yi gönderdim."

Bu arada "Hacc emiri" olarak yoluna devam eden İmam Ali, kafileye haccını yaptırıyor ve Berâe sûresinin ilk ayetleriyle birlikte Peygamber (s.a.a)'den aldığı hacc bildirisini Mekke halkına duyuruyor. Söz-konusu bildiride şu maddelere yer veriliyor:

* Allah ve Rasûlü bütün müşriklerden berîdir.(1)

* Ka'beyi bundan böyle hiç kimse anadan uryan, çırıl-çıplak tavaf edemeyecek.

* Bundan sonra müşriklerle müslümanlar asla bir arada hacc yapamayacak.

* Cennete yalnız mü'minler girecek.

* Peygamber ile antlaşmalı olan kabilelere belirlenen süreye kadar, diğer kabilelere ise 4 ay süreyle mühlet verilecek.(2)

İşte *"Hacc Emirliği"* hadisesi kısaca bundan ibaret. Şimdi gelelim konuyla ilgili rivâyetlere:

"Hacc Emirliği" hadisini rivâyet eden sahâbîler:

1. Hz. Ebûbekr: Zeyd b. Yüsey'in Ebûbekr'den rivâyetine göre, Peygamber (s.a.a) Ebûbekr'i; bu yıldan sonra hiçbir müşriğin hacc yapamayacağını, ka'beyi çıplak tavaf edemeyeceklerini, cennete yalnız müslümanların gireceğini, Allah'ın Rasûlü (s.a.a) ile antlaşmalı olanlara belirlenen süreye kadar mühlet verildiğini, ve Allah ve Rasûlü'nün müşriklerden berî (uzak) olduğunu bildirmek üzere, Berâe sûresiyle birlikte Mekke halkına gönderdi.

Ebûbekr üç mil kadar yol almıştı ki, Rasûlüllâh (s.a.a) Ali'ye: *"Ebûbekr'e yetiş ve onu hemen bana gönder; onları sen tebliğ et!"* buyurdu.

Ali söyleneni yaptı. Ebûbekr Peygamber (s.a.a)'in huzuruna varıp ağlamaya başladı ve "Yâ Rasûlallâh! Benimle ilgili bir şey mi oldu!?" diye sorunca Efendimiz şöyle buyurdu:

> "Seninle ilgili hayırdan başka bir şey yok; ancak onu sadece benim ya da benden olan birisinin tebliğ edebileceği ile emrolundum!"

1- Az sonra gelecek Ebûbekr rivâyetiyle Ebû Hüreyre'den oğlu Muharrar kanalıyla gelen rivâyette; bu madde, en sondaki maddeyle birlikte ele alınmış.

2- Ahmed: I, 3, 79; Tirmizî: hacc, 44, tef. Berâe, 7; Dârimi: menâsik, 74; Hâkim, III, 52, IV, 178; İbn Cerîr, *et-Tefsîr* = Tevbe: 1-2. ayetler; İbn Kesîr, II, 333~334

İleride gelecek şâzz olan Ebû Hüreyre rivâyetinde, bu maddelerden yalnızca 2. ve 3.süne yer veriliyor.

□ Hadisin Tahrîci ve durumu: Hadisimizi Vakî' kanalıyla Ahmed (I, 3), Ebû Ya'lâ (İbn Hacer, *Tahrîc'ül-Keşşâf*: 72), İbn Huzeyme, Ebû Avâne, Ebûbekr el-Mervezî (*Müsnedü Ebîbekr*: hadis no: 132, Terc.: Ahmed Davudoğlu), et-Taberî (Tevbe: 1), ed-Dâraqutnî, Ebû Nuaym, el-Harezmî (s. 165), el-Gencî vb. rivâyet ediyor. (el-Emînî, VI, 343)

Hadisimizin Zeyd b. Yüsey' dışında bütün râvîleri gayet siqa ve üstelik Buhârî ile Müslim'in ortak râvîlerinden. Zeyd'in de gayet siqa bir râvî olduğunu 69 nolu hadisimizin durumunu işlerken gördük. Şu halde, **hadisimizin isnâdı gayet sahih.** Hâfız el-Heysemî (III, 536) ile es-Sindî *(el-Hâşiye alâ Müsned-i Ahmed:* I, 21) de aynı kanaatte.

2. İmam Ali (a.s): Hadisimiz Hz. İmam'dan 4 ayrı yoldan geliyor:

a) Kitabımızın 73 nolu hadisi.

b) Bu rivâyete göre İmam Ali diyor ki: "Berâe sûresinin ilk on ayeti Peygamber (s.a.a)'e nâzil olduğunda Ebûbekr'i çağırdı ve onları Mekke halkına okumasını istedi. (Onu yola koyduktan) sonra beni çağırdı ve: *"Ebûbekr'e yetiş; nerede yakalarsan mektubu ondan al ve onu Mekke halkına sen götürüp oku!" buyurdu.*

Ebûbekr'e Cuhfe'de yetiştim. Mektubu alınca o geri döndü ve ″Yâ Rasûlallâh! Hakkımda bir şey mi nâzil oldu!?″ diye sordu. Allah'ın Rasûlü (s.a.a) şu cevabı verdi:

> *"Hayır! Ancak bana Cebrail gelerek:* "Senin adına, senden ya da senden olan birisi dışında hiç kimse tebliğde bulunamaz!" *buyurdu."*

□ Hadisin Tahrîci ve Durumu: Hadisimizi "Hz. Ali → Haneş → Simâk → Muhammed b. Câbir el-Yemâni …" isnâdıyla Abdullâh b. Ahmed, İbn Merdeveyh, Ebuşşeyh vb. rivâyet ediyor. (İbn Kesîr, II, 333; el-Aynî, III, 317, XV, 189; el-Emînî, VI, 341-342)

Simâk ile üstadı Haneş'in siqa ve sadûq birer râvî olduğunu daha önce gördük.[1] **İbn Câbir**'e gelince: Hadis tenkitçilerinin çoğu onu zayıf saymakta. İbn Kesîr'in "Hadisin isnâdında zayıflık var!" demesi herhalde bu yüzden olacak.

1- Simâk için 34. hadisin durumuna, Haneş içinse sh. 34'e bk.

Oysa İbn Hacer'in de ifadesiyle, râvîmiz sadûq birisi; ancak ne var ki hâfızası biraz zayıf. Buhârî ile Ebû Hâtim de aynı kanaatte.(1) Bu tür râvîlerin rivâyetlerinin, diğer sahih rivâyetlere aykırı olmadıkça hasen sayıldığını defalarca dile getirdik.

Öyleyse **hadisimizin isnâdı en azından hasen.**

c) Bu rivâyet 72 nolu Enes hadisi gibi özet. Ayrıca hadîsin sonunda Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) Ali için yaptığı 31~36 nolu hadislerde geçen duaya da yer veriliyor.

□ Hadisin Tahrîci ve durumu: Hadisimizi "Ali → Haneş → Simâk → Esbât → Amr b. Hammâd..." isnâdıyla Abdullâh b. Ahmed ve Ebu'ş-Şeyh rivâyet ediyor. (İbn Kesîr, II, 333; el-Emînî, VI, 342)

Hadisin râvîlerinin hepsini daha önce tanıttık.(2) Buna göre **hadisimizin isnâdı en azından hasen** oluyor.

d) Aynı hadisi, bir değişik isnatla et-Taberî de rivâyet ediyor. (bk. İbn Hacer, *el-Feth*: VIII, 318; el-Emînî, VI, 342-343)

3. Hubşî b. Cünâde: Kitabımızın 71 nolu hadisi.

4. Enes b. Mâlik: Kitabımızın 72 nolu hadisi.

5. Sa'd b. Ebî Vaqqâs: 74 nolu hadis ile el-Gencî'nin 39 nolu hadisimizin isnâdıyla rivâyet ettiği hadis. (el-Emînî, I, 40)

6. Abdullâh b. Abbâs: 23 nolu hadisimizin 2. maddesi.

Miqsem yoluyla gelen değişik bir rivâyette(3) ise İbn Abbâs olayı şöyle anlatıyor: "Allah'ın Elçisi (s.a.a) Ebûbekr'i Berâe sûresiyle gönderdikten hemen sonra, ardından Ali'yi yolladı. Ali onu Ebûbekr'den geri aldı.

1- Buhârî, *ed-Duafâ*: 103; ez-Zehebî, III, 496-498; İbn Hacer, *et-Taqrîb*: II, 159

2- 34 ve 62 nolu hadislerimizin durumlarına bk.

3- İbn Cerîr et-Taberî (Tevbe = 1. ayet) ile Ebül-Huseyn es-Saydâvî [İbn Abbâs → Miqsem → Hakem → el-A'meş → Süleymân b. Qarm → …] yoluyla rivâyet ediyor. (Nâşir, 82; el-Emînî, VI, 344) el-A'meş'in hafızası, Süfyân el-Vâsitî ile kıyaslanmayacak kadar sağlam olduğu için, bu rivâyet ilerideki (sh. 224~225) rivâyetten daha sağlıklı ve öncelikli. (Süleymân b. Qarm için bk. sh. 282)

Ebûbekr "Yâ Rasûlallâh! Benimle ilgili bir şey mi oldu!?" diye sorunca Allah'ın Elçisi (s.a.a) şu cevabı verdi:

> "Hayır, sen benim mağaradaki ve havuz başındaki yoldaşımsın; fakat benim adıma benden ya da Ali'den başkası tebliğde bulunamaz!..."

7. Ebû Hüreyre: "Allah'ın Rasûlü (s.a.a) hacc kafilesini Ali başkanlığında, Berâe sûresiyle birlikte Mekke'ye gönderdiğinde, kafilede ben de vardım..." diye başlıyor ve 4 maddelik hacc bildirisini, kendi sesi kısılıncaya kadar okuduğunu söyleyerek bitiriyor.

□ Hadisin Tahrîci ve durumu: Hadisimizi, Ebû Hüreyre'den oğlu Muharrar yoluyla Ahmed (II, 299), el-Belâzürî (I, 383, II, 384), Dârimî (salât, 140, siyer, 62), Müellif (hacc, 161), et-Taberî (= Tevbe: 1; İbn Kesîr, II, 333; el-Aynî, XV, 191), et-Tahâvî (*el-Müşkil*: IX, 226, *Ahkâm'ul-Qur'ân*: I, 134), Hâkim (II, 331, IV, 179) vb. rivâyet ediyor.

Muharrar siqa bir râvî.[1] Geri kalanlar da Buhârî ile Müslim'in ortak râvîlerinden olduğuna göre, **hadisimizin isnâdı sahih.** Zaten Hâkim de "sahih bir hadis" diyor, Şamlı ez-Zehebî de aynen onaylıyor.

8. Abdullâh b. Ömer: Abdullâh'ın rivâyetinde, Berâe sûresiyle birlikte önce Ebûbekr ile Ömer'in gönderildiği, arkasından Ali onlara vararak mektubu onlardan aldığı, Ali yoluna devam ederken onların Medine'ye dönüp durumu Allah'ın Rasûlü'ne (s.a.a) sordukları, Efendimizin de: *"Bir şey yok; ancak bana 'senin adına, senden ya da senden olan birisi dışında hiç kimse tebliğde bulunamaz!' diye vahyedildi."* buyurduğu belirtiliyor.

□ Hadisin Tahrîci ve durumu: Hadisimizi et-Tahâvî (IX, 221) ile Hâkim (III, 51) rivâyet ediyor. Hâkim "Bu şâzz[2] bir hadis! Sorumlusu da Cümey' b. Ömer ve sonra da İshâq b. Bişr el-Kâhilî'dir." diyor.

Hâkim bu rivâyete "şâzz" derken, rivâyette Ömer'in de yer almış olmasını kastediyorsa bu doğru; çünkü gönderilen sadece Ebûbekr'dir. Yok, eğer Ebûbekr'in yolun yarısından dönüp, Ali'nin hacc emiri olarak de-

---

1- İbn Hacer, *et-Tehzîb*: V, 360~361, *et-Taqrîb*: II, 239

2- Siqa râvîlerin rivâyet ettiği hadislere tamamen aykırı olan rivâyetlere "**şâzz rivâyet**" adı verilir.

vam etmiş olduğunu kastediyorsa, yanlış! Çünkü diğer sahih rivâyetler olayın bu şekilde geliştiğini açıkça ifade ediyor. Dolayısıyla bunda bir yanlışlık ve terslik yok!

Cümey' hadisleri hasen sayılacak bir râvî.[1] İshâq'tan ise hoşlanan kimse yok! Belli ki, birileri onun rivâyet etmiş olduğu hadislerden yeterince rahatsız olduğu için zayıf sayılmış![2]

Şu halde İbn Ömer rivâyeti sadece İshâq yüzünden zayıf sayılabilir. Lâkin et-Tahâvî'nin senedinde İshâq yok! Kaldı ki İbn Hacer, Abdullâh b. Ömer hadisinin çok sahih bir isnâdına da yer veriyor.[3]

Demek ki hadisimiz, Abdullâh b. Ömer'den de sahih isnatla rivâyet edilmekte.

9. Ebû Râfi': 73 nolu İmam Ali hadisi gibi. Bu hadisi Taberânî ile İbn Merdeveyh rivâyet ediyor. (= İbn Hacer, *el-Feth*: VIII, 318; es-Süyûtî, *et-Tefsîr*: III, 120; el-Emînî, VI, 346)

10. Ebû Saîd el-Hudrî: Bu rivâyette de önce Ebûbekr, hemen arkasından Ali gönderiliyor; Ebûbekr derhal geri dönüyor ve hakkında bir şey nâzil oldu korkusuyla Rasûlüllâh (s.a.a)'a sebebini soruyor. O da şöyle buyuruyor:

> "Bir şey yok! Sen kardeşim ve mağara yoldaşımsın, havuz yanında benimlesin. Ancak benim adıma, benim ya da benden olan birisi dışında kimse tebliğde bulunamaz!"

□ Hadisin Tahrîci ve Durumu: Hadisimizi "Ebû Saîd → Atıyye el-Avfî → oğlu Amr…" kanalıyla İbn Merdeveyh ile İbn Hıbbân rivâyet ediyor. (es-Süyûtî, III, 209; el-Emînî, VI, 346; et-Tabâtabâî, *el-Mîzân*: IX, 164)

Amr zayıf bir râvî olduğundan[4] hadisimizin isnâdı zayıf.[5]

Bütün bu hadislerden şu sonuçlar çıkıyor:

1- 108 nolu hadisimizin durumuna bk.

2- sh. 36'ya bk.

3- *el-Feth*: VIII, 318; el-Emînî, VI, 347

4- ez-Zehebî, III, 281

5- Aynı hadis sahâbeden Imrân b. Husayn ile Ebû Zerr el-Ğıfârî'den de rivâyet ediliyor. (bk. el-Emînî, VI, 348)

a) İmam Ali Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) Bir Parçası, Canı Mesabesindedir

Bu gerçeği hadislerimizde geçen *" ya da benden olan birisi"* ifadesinden anlıyoruz. 65~69 nolu hadislerin açıklamalarında bu konuda bilgi verildi.

b) Allah ve Rasûlü Adına Tebliğe Yetkili Yegâne Merci Ehl-i Beyt'tir

Hadislerimizin ifade etmiş olduğu hükümlerden belki de en önemlilerinden birisi bu. Buna göre ilâhî irâde, Allah ve Rasûlü namına tebliğde bulunabilme, onlar adına herkesi bağlayıcı hüküm verebilme yetkisinin yalnızca Ehl-i Beyt'te kalmasını; başkalarının bu alana girmemesini istiyor.

Tabîî ki bu derece, Ehl-i Beyt'e haybeden verilmiş değil. Bunun akrabalıkla da hiçbir ilgisi yok! Bu sadece, Ahzâb: 33'ün de açık ifadesiyle, tertemiz ve ma'sûm olduklarından kaynaklanıyor. Onlar pâk ve ma'sûm oldukları içindir ki, ilâhî irâdeye kesinlikle ters düşmezler, Kur'ân adına asla hata yapmazlar. Hadis naklinde de Allah'ın Rasûlü (s.a.a) ile ümmeti arasında sağlıklı yegâne köprü onlar.

İşte Ehlisünnet kaynaklarının ortaya koyduğu ilginç ve bir o kadar çarpıcı gerçek! Lâkin ümmet, Allah'ın Peygamberinin pâk ağzından çıkan bu ve benzeri talimatların gereğini yerine getiremedi. Önüne gelenden hadis aldı ve Rasûlüllâh'ın (s.a.a) emirlerini boşa çıkardı. O kadar ki, Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) "Bu işte yalnız Ehl-i Beytim yetkili!" dediği halde, Ehl-i Beyt'e alenen düşman olanlardan, Hz. Ali'ye (a.s) kılıç çekenlerden, İmam Hüseyin'i katledenlerden, hatta kan içici zâlim Ümeyye oğullarının çanağından beslenenlerden bile hadis aldı; İslâm'ı ve Kur'ân'ın yorumunu onlardan öğrenmeye çalıştı. Vardıkları sonuç ortada!!! Birinin "haram"ına öbürünün "helâl", berikinin "sünnet"ine ötekinin "bid'at" dediği; yüzlerce çelişkili görüşlerden oluşan bir "din!" ortaya çıktı. Elbette bundan iyisi beklenemezdi!.. Bu durum karşısında sonraki nesiller ne yapsın!? Allah onlara merhamet etsin, yar ve yardımcısı olsun!..

Allah ve Rasûlü'nden nakil ve tebliğde yetkili yegâne mercinin Ehl-i Beyt olduğunu, yukarıdaki hadislerden başka, şu hadislerden de anlama imkanına sahibiz:

1. Kitabımızın 76 nolu *Seqaleyn* hadisi.

2. Ebû Zerr el-Ğıfâri'nin rivâyet ettiği *Sefîne* hadisi.

3. *"Ben ilim şehriyim; kapısı da Ali'dir! İlmi(mi) arzulayanlar o kapıya gelsin!"* hadisi.

Bu hadis-i şerif İslâm dünyasının ortaklaşa kabul edip rivâyet ettiği çok çarpıcı hadislerden birisi. Ehlisünnet kardeşlerimizin temel aldığı hadis külliyatında özellikle üç sahâbîden rivâyet ediliyor bu hadis: İbn Abbâs, İmam Ali ve Câbir b. Abdillâh.

Abdullâh b. Abbâs: Taberânî, İbn Adiy, Hâkim (III, 126), Hatîb el-Bağdâdî, el-Harezmî (s. 82), İbn Meğâzilî, İbn'ül-Esîr (III, 288) vb. **Ebus-Salt el-Heravî** kanalıyla rivâyet ediyor. (el-Münâvî, III, 46~47)

Ebus-Salt Abdüsselâm b. Sâlih el-Heravî'ye takılarak; hadisimizi bu yüzden zayıf göstermeye çalışanlar var. Oysa Ebus-Salt gayet siqa ve sadûq bir râvî. Özellikle İbn Maîn, Hâkim, İbn Hacer vb. bu kanaatte.(1) Dolayısıyla **hadisimizin isnâdı sahih.** Hâkim de "İsnâdı sahih bir hadis" diyor ve senetle ilgili güzel mütâlaalarda bulunuyor.

İmam Ali (a.s): Ahmed (*Fedâil*), Tirmizî (menâqıb, 21), el-Taberî, el-Gencî, İbn Meğâzilî vb. **Muhammed b. Ömer (İbn'ür-Rûmî)** kanalıyla rivâyet ediyor. İbn'ür-Rûmî sadûq; ama hâfızası azcık zayıf bir râvî.(2) Bu yüzden isnâdı en azından **hasen bir hadis.** Hatta et-Taberî "sahih" diyor.(3) Kaldı ki, aynı hadis tamamen sahih isnatla Abdullah b. Ahmed b. Hanbel ile İbn Meğâzilî tarafından da rivâyet ediliyor.(4)

1- Hâkim, III, 126~127; ez-Zehebî, II, 616; İbn Hacer, *et-Taqrîb*: I, 469
Aleyhindeki eleştirilerin hiçbir temeli yok; tamamen taassubun ve hazımsızlığın sonucu.

2- ez-Zehebî, III, 668; İbn Hacer, *et-Tehzîb*: V, 215~216, *et-Taqrîb*: II, 202

3- *et-Tehzîb*: I, 104; el-Hindî, *Kenz'ül-Ummâl*: XIII, 147; Şerafuddîn, 188

4- Seyyid Hasen Huseynî, *İtmâm'ün-Ni'me* [http://www.aqaed.com]: s. 6-7

Câbir b. Abdillâh: İbn Adiy, Hâkim (III, 127), Hatîb el-Bağdâdî, İbn Meğâzilî, el-Gencî, el-Cezerî vb. **Ahmed b. Abdillâh el-Harrânî** kanalıyla rivâyet ediyor. (el-Münâvî, III, 46~47)

Şamlı ez-Zehebî, Ahmed el-Harrânî'nin yalancı olduğu iddiasıyla, hadisi uydurma sayıyor.(1) Oysa bu kuru bir iddiadan ibaret! O yüzden Hâkim "**İsnâdı sahih bir hadis**" diyor.(2)

4. Ehl-i Beyt'in pâk ve ma'sûm olduğunu ifade eden diğer ayet ve hadisler.

Ehl-i Beyt'e Düşman Olanlardan Hadis Alınmaz!

Ehl-i Beyt'e ve özellikle Ali'ye düşman olanların, Allah'ın Rasûlü'nden (s.a.a) yaptığı rivâyetlerin makbul olamayacağı ise şu sahâbîlerden gelen hadislerden anlaşılmaktadır:

01. Sa'd b. Ebî Vaqqâs: 8, 91~93 nolu hadislerimiz.

02. Ali (a.s): 85, 90, 95-96 ve 153 nolu hadislerimiz.

03. Ali (a.s): 97~99 nolu hadislerimiz.

04. Zeyd b. Erqam: 76 nolu *Seqaleyn* hadisimiz.

1- *el-Mîzân*, I, 109, *et-Telhîs*: III, 127

2- Buhârî, Ebû Zür'a, Tirmizî, Dâraqutnî, İbn'ül-Cevzî ve ez-Zehebî gibiler, galiba sonucundan bir hayli rahatsız olmuş olacaklar ki, "asılsız, uydurma!" vb. itham-larla bu hadisimize karşı çıkıyorlar! (bk. ez-Zehebî, II, 327, III, 668, *et-Telhîs*: III, 126~127; el-Münâvî, III, 46~47) Oysa bu konuda insaf ve iz'anı elden bırakmayan Ehlisünnet alimleri de var: ez-Zerkeşî, Hâfız el-Alâî, Hâfız İbn Hacer, el-Gencî, el-Heytemî (*es-Savâiq*: 122, *el-Fetâvâ el-Hadîsiyye*: 126, 197), es-Sehâvî (*el-Meqâsıd*: I, 170), es-Süyûtî (*el-Hulefâ*'da), eş-Şevkânî (*el-Fevâid'ül-Mecmûa*'sında) vb. hadisimizi "uydurma" sayanlara karşı çıkıyorlar ve asğarî "**hasen bir hadis**" olduğuna hükmediyorlar. (bk. el-Münâvî, III, 46~47)

Esâsen hadisimizin sahih olduğunda kuşku yok. Yahyâ b. Maîn bile "sahih" olduğu kanaatinde. (bk. Hâkim, III, 126-127; Hatîb el-Bağdâdî, XI, 48-50) Hadisin sahih olduğunun ispatı ile ilgili Ahmed b. Muhammed b. es-Sıddîq el-Ğumârî adlı bir hadis âliminin ***"Feth'ul-Melik'il-Aliy bi-sıhhati hadîsi [Bâbu Medîne'til-Ilm Ali]"*** ve Seyyid Hasen Huseynî'nin ***"İtmâm'un-Ni'me bi tashîhi hadîsi [Ali Bâbu Dâr'il-Hıkme]"*** adlı eserlerini ilgili herkese tavsiye ederiz.

Ayrıntılı bilgi için bk. Şerafuddîn, *en-Nass*: s. 568~573; el-Emînî, VI, 61~81

05. Ümmü Seleme: 88 nolu hadisimiz.

06. Misver b. Mahrame: 130~134 nolu hadislerimiz.

07. Ümmü Seleme: 97~99 nolu hadislerin açıklamalarına bk.

08. Abdullâh b. Abbâs: 97~99 nolu hadislerin açıklamalarına bk.

09. Imrân b. Husayn: 97~99 nolu hadislerin açıklamalarına bk.

10. Amr b. Şâs el-Eslemî: 88. hadisin açıklamaları (1. hadis)

11. Ebû Zerr el-Ğıfârî: 88. hadisin açıklamaları (2. hadis)

12. Ebû Zerr el-Ğıfârî: 88. hadisin açıklamaları (3. hadis)

13. Abdullâh b. Abbâs: 88. hadisin açıklamaları (4. hadis)

14. Abdullâh b. Abbâs: 88. hadisin açıklamaları (17. hadis)

15. Abdullâh b. Abbâs: 88. hadisin açıklamaları (19. hadis)

16. Selmân-ı Fârisi: 88. hadisin açıklamaları (5. hadis)

17. Selmân-ı Fârisi: 88. hadisin açıklamaları (13. hadis)

18. Ümmü Seleme: 88. hadisin açıklamaları (6. hadis)

19. İmam Ali (a.s): 88. hadisin açıklamaları (7. hadis)

20. Ammâr b. Yâsir: 88. hadisin açıklamaları (8. hadis)

21. Sa'd b. Ebî Vaqqâs: 88. hadisin açıklamaları (9. hadis)

22. Râfi' mevlâ Âişe: 88. hadisin açıklamaları (10. hadis)

23. Ebû Hüreyre: 88. hadisin açıklamaları (14. hadis)

24. Ebû Hüreyre: 88. hadisin açıklamaları (15. hadis)

25. Zeyd b. Erqam: 88. hadisin açıklamaları (16. hadis)

26. Ebû Saîd el-Hudrî: 88. hadisin açıklamaları (18. hadis)

27. Abdullâh b. Zübeyr: Misver hadislerinin açıklamaları

28. Süveyd b. Ğafele mürseli: Misver hadislerinin açıklamaları

29. Ebû Hanzale mürseli: Misver hadislerinin açıklamaları

Kısa bir araştırma sonucunda karşımıza çıkan bu ve benzeri hadisler dikkatlice okunduğunda görülecektir ki; Ali'ye yahut genel olarak Ehl-i Beyt'e dargın olanlar, sövenler, hakaret edenler, kin ve düşmanlık içinde olanlar, onlara kılıç çekip savaşanlar, onları sevmeyen ve hatta onla-

rın yanında yer almayanlar; aynen Allah ve Rasûlü'ne darılmış, sövmüş, hakaret etmiş ... kabul ediliyor ve münafık olarak değerlendiriliyor!

Sorarım sizlere: Sıradan bir fâsığın bile rivâyeti / haberi ittifakla kabul edilmezken, Allah ve Rasûlü'nü bu denli karşısına alan bir kimsenin rivâyeti nasıl kabul edilebilir! Onlara Allah ve Rasûlü bile güvenemezken, bizler nasıl güveniriz; kitab ve sünneti onlara nasıl emanet edebiliriz!?[1]

c) İmam Ali, Allah'ın Rasûlü (s.a.a) Dışında Kimsenin Emir ve Komutası Altına Girmemiştir

Hadisler, Hz. İmam'ın tüm sahâbeden farklı bir konuma sahip olduğunu; Peygamber (s.a.a) dışında hiç kimsenin emir ve komutası altında yer almadığını ve alamayacağını ifade ediyor!

Gerçekten de tarihten haberdar olanlar bilirler ki; Allah'ın peygamberinin olmadığı bir yerde Ali bulunuyorsa, emir ve komuta sürekli onda olmuş; Ali'nin olduğu yerde bir başka sahâbîye emir ve komuta verilmemiş! Bunun istisnası olacak hiçbir örnek yok İslâm tarihinde. Buna karşılık sahâbenin en önde gelenlerinden farz edilen kimseler, sıradan sahâbîlerin emir ve komutası altında yer almışlardır.

Allah'ın Rasûlü (s.a.a) hicretin 9. yılında bir birlik hazırlayıp Hâlid b. Velîd komutasında Yemen'e sevkediyor. Bir süre sonra, Ali b. Ebî Tâlib komutasında yeni bir orduyu Hâlid'in arkasından yolluyor. İşte bu ikinci birliği gönderirken Allah'ın Peygamberinin Ali'ye hitaben: *"Bir araya geldiğinizde emir-komuta senin!"* buyurması[2] bunun apaçık bir delili. Demek ki Allah'ın Rasûlü (s.a.a), Ali'nin bir başkasının emri altına girmesine razı değil!

Oysa sahâbenin ileri gelenlerinden Ebûbekr ile Ömer bile Ebû Ubeyde

---

1- Buna rağmen bazı Ehlisünnet alimleri, Ehl-i Beyt'e düşmanlıklarıyla bilinen sahâbî ve râvîlerden hadis almakta tereddüt etmemişler! 88 ve 163~188 nolu hadislerimizin açıklamalarına ve çıkarılan hükümlere bk.

2- Ahmed: V, 351, 359; Buhârî: meğâzi, 63; Müellif, 87 nolu hadis; et-Taberî, *et-Târîh*: II, 197

komutasındaki Habat seriyyesinde[1], Ebû Ubeyde ile Amr b. Âs komutasındaki Selâsil seriyyesinde[2], ve Rasûlüllâh'ın (s.a.a) son günlerinde sevkedilen Üsâme ordusunda[3] yer almışlar!

Birgün Hasen el-Basrî'nin, Ali hakkında soru soran birisine verdiği şu cevap, bu gerçeği bütün çıplaklığıyla gözler önüne seriyor:

"Şu dört hasleti kendisinde toplayan birisi hakkında ne diyebilirim ki!?:

* Berâe (hacc emirliği) olayında ona itimat edildi.

* Tebuk gazvesine çıkarken Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) onun için ne buyurduğu malum. Eğer Ali'nin peygamberlik dışında bir başka eksiği olsaydı, o da istisna edilirdi.

* Peygamber (s.a.a) onun hakkında *"seqaleyn"* hadisini buyurdu.

* Onun üzerine hiçbir zaman emir tayin edilmedi. Oysa diğer sahâbîler üzerine pekçok emir tayin edildi."[4]

İlâhî irâde, hiç şüphesiz bütün bunlarla, Allah'ın Rasûlü'nden (s.a.a) sonraki siyasî / idarî oluşum için zemin hazırlamaktadır.

d) Ebûbekr, Ali Kendisine Ulaştıktan Sonra Derhal Geri Dönmüştür

Rivâyetlere göre Ali (a.s) Allah'ın Elçisi'nden (s.a.a) gerekli talimatı alıp Ebûbekr'e ulaştığında görev değişimi yapıyor; Ali hacc emiri olarak yola devam ederken, Ebûbekr ağlayarak, başka rivâyetlerde büyük bir üzüntü ve korku içinde, derhal Medine'ye dönüyor. Böylece hacc emirliği görevi ondan alınıp Ali'ye verilmiş oluyor.

1- H. 8. yılda vuku buldu. bk. İbn Sa'd, II, 132; el-Halebî, III, 217

2- H. 8. yılda vuku buldu. bk. İbn Sa'd, II, 131; el-Belâzürî, III, 382; el-Ya'qûbî, I, 75; et-Taberî, II, 146~147; et-Tahâvî, VI, 248; Hâkim, III, 42~43; İbn Qayyim, *Zâd'ül-Meâd*: II, 157; el-Halebî, III, 216; Davudoğlu, *Müslim Şerhi*: X, 213

3- İbn Sa'd, II, 190, 249, IV, 66-68; el-Ya'qûbî, II, 113; el-Aynî, XIV, 413; el-Halebî, III, 234; Zeynî Dahlân, II, 380; Davudoğlu, X, 281

İbn Teymiyye Ebûbekr'in bu orduda yer aldığına dair iddiaları inkar ediyor ve bunun ittifakla yalan olduğunu söylüyor! (IV, 276, V, 491, VI, 319, VIII, 292)

4- İbn Ebil-Hadîd, IV, 95~96

Bu hakikati yukarıda geçen şu hadisler açıkça ortaya koyuyor:

1. Ebûbekr b. Ebî Quhâfe hadisi,

2. Ali b. Ebî Tâlib hadisleri (a, b ve d şıkları),

3. Enes b. Mâlik hadisi,

4. Abdullâh b. Abbâs hadisi,

5. Abdullâh b. Ömer hadisleri (her iki rivâyet),

6. Ebû Hüreyre hadisi,

7. Sa'd b. Ebî Vaqqâs hadisi.

Bunlara, olayı kısaca işleyen Hubşî hadisini de katarsak, konuyla ilgili hadisler, toplam 8 sahâbîden gelmiş bulunuyor.

Bütün bunlara rağmen ulemanın(!) tutumu çok ilginç! Onlar bu durumdan çok rahatsız olduklarından, ne yapıp edip, Ebûbekr'in yine de hacc emiri olarak yoluna devam etmiş olmasında çok ısrarlılar. Buna göre, Ali, Ebûbekr'e yolun yarısında yetişiyor ve Berâe sûresiyle hacc bildirisini halka duyurmak için, onunla birlikte Mekke'ye gidiyor. Tabîî ki Ebûbekr halen hacc emiri, Ali ise onun emri altında sadece bir görevli!

İbn Kesîr, İmam Ali'den gelen b şıklı ikinci rivâyete yer verdikten sonra bakın ne diyor:

> "Hadisin isnâdında zayıflık var. Oysa kastedilen şudur: Ebûbekr hemen dönmüş değil; aksine, diğer rivâyette de açıkça belirtildiği gibi, Allah'ın Rasûlü (s.a.a) tarafından emir tayin edildiği hacc menâsikini bitirdikten sonra dönmüştür!!!"[1]

İbn Kesîr ve benzerlerini bu yanlış kanaate iten rivâyetlere bir göz atalım isterseniz:

1. Câbir b. Abdillâh rivâyeti: Kitabımızdaki 75 nolu bu rivâyetin, gerek metin ve gerekse senet bakımından ne kadar zayıf olduğunu yukarıda gördük. Dolayısıyla buna dayanmak imkansız.

2. İbn Abbâs rivâyeti: Bu rivâyete göre, Ali Ebûbekr'e yolda yetişiyor;

1- *et-Tefsîr*: II, 333. Aynı sözlerin tekrarı için bk. el-Aynî, XV, 189

Ebûbekr Ali'ye kendisinin hacc emiri olduğuna dair Hz. Peygamberin resmi yazısını veriyor ve ona hacc bildirisini okumasını emrediyor! Ali de sesi kısılıncaya dek bağırarak bildiriyi okuyor...

["İbn Abbâs → Miqsem → Hakem b. Uteybe → Süfyân b. Huseyn el-Vâsitî" kanalıyla Tirmizî (Tefsîru Berâe, 6), Ebû Zür'a ed-Dimaşqî, İbn Ebî Hâtim, et-Tahâvî (*Müşkil'ül-Âsâr*: IX, 218), et-Taberânî, Hâkim (III, 51-52) vb. rivâyet ediyor.]

Birincisi, bu rivâyet Abdullâh b. Abbâs'tan sahih yollarla gelen yukarıdaki rivâyete aykırı.

İkincisi, rivâyette Berâe sûresinden hiç bahsedilmiyor. Oysa konuyla ilgili diğer rivâyetler buna da yer veriyor.

Üçüncüsü, rivâyette *"Benim adıma, benden ..."* hadisine de yer verilmiyor. Halbuki bu hadis, söz konusu rivâyetlerin bel kemiği mesabesinde.

Dördüncüsü, bu rivâyet her şeyden önce Ebûbekr ile Ali'nin kendilerinden gelen sahih rivâyetlere aykırı.

Beşincisi, Miqsem adlı râvî, birilerinin siqa demesine karşın, İbn Sa'd ile İbn Hazm tarafından zayıf sayılıyor. Bu iki zıt yaklaşımı birleştirirsek, sadûq ama hâfıza yönünden zayıf olduğunu söylemek mümkün. Buhârî'nin kitabında tek bir rivâyeti var Miqsem'in; o da bir ayetin sadece bir kelimesinin tefsirinden başka bir şey değil! Bununla Buhârî, hadis naklinde ona pek güvenmediğini ima ediyor. Müslim de ondan çekinenlerden birisi! Bunların yanı sıra Miqsem, Ehl-i Beyt'e olumsuz yaklaşımıyla da biliniyor![1]

Hakem ise aslında siqa bir râvî. Fakat Miqsem'den duyduğu hadislerin sayısı sadece beş tane ve bu rivâyet o beş hadisin içinde yok! O halde senedde kopukluk var. Kaynaklar onun tedlisçiliğine de yer veriyor ki[2], bu da rivâyetin zayıflığına daha bir ışık tutuyor.

1- İbn Sa'd, V, 295, 471; ez-Zehebî, IV, 176; İbn Hacer, *et-Taqrîb*: II, 278; Şerafuddîn, *Ebû Hüreyre*: 185

Buhârî'deki rivâyeti için bk. meğâzî, 5, tef. Nisâ, 19

2- İbn Sa'd, VI, 331; el-Aynî, II, 145, İbn Hacer, *et-Tehzîb*: I, 640~641

Süfyân hakkında ise İbn Sa'd "siqadır; ama hadisinde çok hata yapıyor!", Ebû Hâtim "Hadisi yazılabilir; fakat huccet değildir!", İbn Maîn "sağlam değil!" ve Ebû Şeybe'nin oğulları Osman ile Ya'qûb ise "hadislerinde çelişkiler ve zayıflıklar var!" diyerek, onun hâfıza bakımından durumunu ortaya koyuyorlar.(1)

Kaldı ki aynı hadis "→ Hakem → A'meş → Süleymân b. Qarm ..." yoluyla da geliyor.(2) Bu rivâyet hem diğer sahih hadislere uygun, hem de *"Benim adıma..."* hadisine yer veriliyor ki doğrusu da bu.

Velhasıl söz konusu rivâyete dayanmak da mümkün değil.

3. Ali (a.s) rivâyeti: Bu rivâyette de Ali ile Ebûbekr birlikte yola çıkıyor ve Ebûbekr hacc emiri olarak haccı ifa ediyor.

["Ali → Ebus-Sahbâ el-Bekrî → Ebû Muâviye el-Becelî → Ebû Sahr → Hayve b. Şürayh → Ebû Zür'a ve Abdullâh b. Râşid …" yoluyla et-Taberî (*et-Tefsîr* = Tevbe: 2. ayet; İbn Kesîr, II, 334) rivâyet ediyor.]

Râvîlerinden **Abdullâh b. Râşid** ile **Ebû Muâviye** meçhul ve durumu tamamen belirsiz.(3) **Ebû Zür'a Vehb b. Râşid**, Anbese b. Hâlid'den daha seviyesiz, zayıf; üstelik Ehl-i Beyt düşmanı birisi!(4) **Ebû Sahr Humeyd b. Ziyâd / Sahr**'ın hâfızası zayıf.(5) **Ebus-Sahbâ Suheyb** ise Müellifimizin zayıf saydığı bir râvî.(6)

Ayrıca, **birincisi,** bu rivâyette Ali'nin Ebûbekr ile beraber çıktığından bahsediliyor. Oysa durumun böyle olmadığını; Ali'nin Ebûbekr'in arkasından gönderildiğini yukarıda gördünüz.

İkincisi, rivâyette *"Benim adıma ..."* hadisine yer verilmiyor.

Üçüncüsü, rivâyet her şeyden önce, olayın kahramanlarından olan Ebûbekr ile Ali'den sahih yollarla gelen hadislere aykırı.

1- İbn Sa'd, VII, 312; ez-Zehebî, II, 165~168; İbn Hacer, *et-Taqrîb*: I, 301

2- et-Taberî ile Ebül-Huseyn es-Saydâvî rivâyet ediyor. (bk. sh. 215~216)

3- Sırasıyla bk. ez-Zehebî, II, 420, IV, 575; İbn Hacer, *et-Taqrîb*: I, 392; el-Münâvî, II, 244

4- ez-Zehebî, IV, 352; Şerafuddîn, *Ebû Hüreyre*: s. 184

5- Müellif, *ed-Duafâ*: 168; ez-Zehebî, I, 612, 613; İbn Hacer, *et-Taqrîb*: I, 200

6- ez-Zehebî, II, 321

Demek, bu rivâyet de senet ve metin yönünden sakat!

4. Ebû Hüreyre rivâyeti: Özetle diyor ki: "Ebûbekr'in, Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) kendisini emir atadığı hacc esnasında, kurban bayramı günü hacc bildirisini okumak üzere gönderdiği müezzinler arasında ben de vardım. Sonra Peygamber (s.a.a) Ali'yi gönderdi ve ona Berâe sûresini okumasını emretti. O da bizimle beraber okuyuverdi."

["Ebû Hüreyre → Humeyd → İbn Şihâb ez-Zührî …" kanalıyla İbn Sa'd (II, 169), Abdürrazzâq, Buhârî (salât, 10, hacc, 67, cizye, 16, meğâzî, 68, Tefsîru Berâe, 2, 3), Müslim (hacc, 435), Müellif (hacc, 161), Ebû Dâvûd (menâsik, 67), İbn Cerîr et-Taberî (Tevbe: 2. ayetin tefsiri) vb. rivâyet ediyor.]

İbn Kesîr ve benzerlerinin dayandıkları -kendileri açısından en sahih ve sağlam- rivâyet işte bu rivâyet! Buna da bir bakalım:

Birincisi, bu da yukarıda geçen ve toplam yedi sahâbîden sahih yollarla gelen hadislere aykırı.

İkincisi, olayın asıl kahramanları, bilindiği gibi Ebûbekr ile Ali. Bu, onlardan sahih yollarla gelen hadislere de aykırı.

Üçüncüsü, Ebû Hüreyre'nin bizzat kendisinden sahih olarak gelen hadise de aykırı.

Kısacası her şeye aykırı! Bu türden rivâyetlere Ehlisünnet âlimleri "**şâzz**" adını verirler ve ittifakla zayıf sayarlar; huccet olarak kabul etmezler.(1)

Dördüncüsü, her ne kadar "Ebû Hüreyre" sahâbeden olduğu için Ehlisünnet kardeşlerimizin çok güvendiği birisi ise de, bizce onun güvenilir bir tarafı yok! Onlar bu konularda "sahâbenin tamamı adil sayılır!" gibi delilden yoksun bir önyargının kurbanı olmuşlar! Oysa kendilerinin kaleme aldığı hadis ve tarih kitapları, sahâbenin tamamının adil olmadığını kanıtlarken, Ebû Hüreyre'nin da güvenilir birisi olmadığını bütün çıplaklığıyla ortaya koyuyor!(2)

1- Hadis Usûlü kitaplarının "**şâzz hadisler**" bölümüne bk. Örneğin: Hâkim, *el-Ma'rife*: s. 119 vd.; es-Süyûtî, *et-Tedrîb*: I, 232 vd.

2- Konu hakkında "***Sahâbenin Adâleti ve Ebû Hüreyre***" adlı çalışmamıza bk.

Humeyd de onların gayet siqa saydıkları bir râvî; ama o da ne yapıp edip Osman b. Affân'ı halîfe yapan Abdurrahmân b. Avf'ın oğlu ve kafadarı! Emevî sülalesiyle de soy ve düşünce birlikteliğine sahip.(1) Böyle birisinin hadisini kabul etmenin ise İslâm adına imkansız olduğunu daha önce gördünüz.(2)

Buradan hareketle şunu söyleyebiliriz: Ebû Hüreyre, önceleri işin doğrusunu oğlu Muharrar'a anlatmış; ama daha sonra siyasi ve idari dengeler değiştikten sonra, Humeyd ile kafa-kafaya vererek bu rivâyeti uydurmuş olabilirler!

İbn Şihâb ez-Zührî'nin(3) gerçek yüzünü daha önce sizlere arzetmiştik. Bu bakımdan rivâyet onun uydurması da olabilir.

Şu halde, Ebû Hüreyre'den gelen bu rivâyet de tamamen asılsız! Onun Buhârî ve Müslim gibi kitaplarda yer alması kimseyi aldatmasın; çünkü onlar da insandır ve hata yapabilir. Zaten onların içinde, Kur'ân ve sünnete, akla ve tarihe aykırı pekçok rivâyete yer verildiği malum! Özellikle Yahudi ve Hıristiyan kültürüne dair "**İsrâîlî**" haberlerden epey miktarda var!

5. Muhammed b. Ka'b el-Quradî mürseli: "Rasûlüllâh (s.a.a) Ebûbekr'i hacc emiri olarak, Ali'yi de Berâe sûresini okuması için gönderdi..." diyor.

["Muhammed b. Ka'b → Ebû Ma'şer Necîh → Abdülazîz b. Ebân el-Emevî …" kanalıyla İbn Cerîr et-Taberî (*et-Târîh*: II, 192, *et-Tefsîr* = Tevbe: 1. ayet; İbn Kesîr, II, 332) rivâyet ediyor.]

Bu rivâyet de, **birincisi,** metin bakımından pekçok açıdan gerçeklere aykırı. Bu bakımdan hiçbir değeri yok!

İkincisi, râvîlerinden **Abdülazîz** ile **Ebû Ma'şer**'in her ikisi de çok zayıf. Siqadır diyen hiç kimse yok!(4)

1- Şerafuddîn, *Ebû Hüreyre*: s. 159

2- Bu bölümdeki hadislerin hükümlerinden **a** şıkkının sonlarına bk.

3- sh. 53~54'e bk.

4- **Ebû Ma'şer** için sh. 60'a bk. **Abdülazîz** için ise bk. İbn Sa'd, VI, 404; ez-Zehebî, II, 622; İbn Hacer, *et-Taqrîb*: I, 470

Üçüncüsü, Muhammed b. Ka'b'ın bu rivâyeti kimden aldığı belli değil! Demek ki bu rivâyetin de hali perişan!

6. Muhammed el-Bâqır (a.s) rivâyeti: Kendisinden yapılan rivâyete göre güya şöyle diyor!: "Allah'ın Rasûlü (s.a.a) Berâe sûresi nâzil olunca hemen Ali'yi çağırdı ve *"Benim adıma...."* buyurarak, insanlara hacc yaptırmak üzere gönderdiği Ebûbekr'in ardından yolladı... Ebûbekr, arkasından gelenin Ali olduğunu görünce sordu:

— "Emîr misin, memur mu?"

Ali ise:

— "*Hayır, memurum!!!*" cevabını verdi ve ikisi de yola devam etti... Ebûbekr haccı yaptırdı, Ali de bildiriyi okudu..."

[**Hakîm el-Evsî** kanalıyla İbn İshâq ile et-Taberî (Tevbe: 1. ayet; İbn Kesîr, II, 333-334; İbn Hacer, *T. Keşşâf*: 72) rivâyet ediyor.]

Bunun İmam el-Bâqır (a.s) üzerinden tek kelimeyle "düzme" olduğu her halinden belli:

Birincisi, el-Bâqır İmam Ali'nin torunlarından ve zamanında Ehl-i Beyt'in imam ve önderlerinden. Böyle birisinin dedesinden gelen doğru rivâyetten habersiz olması ve ona ters düşmesi düşünülemez.

İkincisi, rivâyette Berâe sûresinin İmam Ali ile birlikte gönderildiğinden bahsediliyor; oysa doğrusu, önceden Ebûbekr ile gönderilmiş olduğudur.

Üçüncüsü, daha pek çok açıdan yukarıda yedi sahâbîden sahih yollarla gelen hadislere de aykırı.

Dördüncü husus, **Hakîm b. Hakîm el-Evsî** genel olarak zayıf bir râvî ve üstelik adaletli olup olmadığı belirsiz.[1] Dolayısıyla bir iki kişinin "güvenilir" demesinin kıymeti yok!

7. İsmâîl es-Süddî mürseli: Rivâyete göre es-Süddî diyor ki: "Berâe sûresinin ilk 40 ayeti nâzil olunca, hemen Ebûbekr'i hacc emiri atayarak,

---

1- ez-Zehebî, I, 584; İbn Hacer, *et-Taqrîb*: I, 192; el-Münâvî, II, 100

o ayetleri kendisiyle birlikte gönderdi. Arkasından Ali'yi yolladı. Ali Ebûbekr'e yetişip yazıyı ondan alır almaz hemen döndü ve Ali yoluna devam etti.

Ebûbekr Peygamber'e varıp durumu sorunca, Efendimiz (s.a.a): *"Bir şey yok; ancak benim adıma..."* buyurdu.

Sonra Ebûbekr hacc emiri, Ali de müezzin olarak Mekke'ye doğru yola çıktılar."

[İbn Cerîr et-Taberî (II, 192, *et-Tefsîr* = Tevbe: 1. ayet) "es-Süddî → Esbât → Ahmed b. Mufaddal …" kanalıyla rivâyet ediyor.]

Rivâyetin baş tarafı tamamen doğru ve sahih rivâyetlere uygun. Dolayısıyla o tarafında bir sorun yok. Ancak "Sonra Ebûbekr ..." diye başlayan kısım üzerinde biraz durmak lazım.

Bu kısım rivâyetin bir parçasıysa; **birincisi,** rivâyetin baş tarafıyla uyumlu değil!

İkincisi, konuyla ilgili en sahih rivâyetlere de aykırı.

Üçüncüsü, bu yanlışlık râvîlerinden Esbât b. Nasr'dan kaynaklanıyor olabilir. Çünkü Esbât siqa ve sadûq bir râvî; ancak hâfızası biraz zayıf.(1)

Dördüncüsü, es-Süddî'nin bunu kimden aldığı belli değil.

Yok eğer o kısım rivâyetin bir parçası değilse, o zaman İbn Cerîr'in kendi sözü, es-Süddî'nin hadisine karışmış olabilir.

Bizce doğrusu bu ikinci ihtimal. Çünkü, **öncelikle,** Esbât'tan rivâyette bulunan **Ahmed**, Ali dostu, Ehl-i Beyt taraftarı bir râvî. Üstelik siqa.(2) Böyle bir râvînin gerçeği bilmemesi adeta imkansız. **Diğer yandan,** Esbât aynı hadisi İmam Ali'den de rivâyet ediyor (**c** şıkkına bk.) ve o rivâyette böyle bir ifadeye yer vermiyor.

Şu halde bu rivâyete de dayanmak mümkün görünmüyor.

8. es-Süddî'nin rivâyetinde yer alan aykırı bölüm, **Mücâhid**, **Ebû Hâlid el-Becelî** ve **Qatâde**'den de rivâyet ediliyor. (bk. İbn Cerîr et-Taberî, *et-Tefsîr* = Tevbe: 1. ayet; İbn Kesîr, II, 332)

1- 62 nolu hadisimizin durumuna bk.

2- İbn Sa'd, VI, 410; ez-Zehebî, I, 157; İbn Hacer, *et-Taqrîb*: I, 42; Şerafuddîn, 79

Ancak bu görüşler şayet kendi sözleriyse, sadece kendilerini ilgilendirir; başkalarını bağlamaz, **bu bir.**

İkincisi, şayet bu sözleri hadis diye rivâyet ediyorlarsa, hem kimden aldıkları belirsiz, hem de kendilerine varan isnat zincirleri meçhul!

Üçüncüsü, yukarıda geçen en sahih rivâyetlere ve olayın kahramanlarından gelen hadislere aykırı.

Kısacası bu da ilim adına delil olma niteliğinden yoksun!

İşte "Ebûbekr yine de hacc emiri olarak görevi ifa etmiştir." diyenlerin dayandığı rivâyetlerin hali! Bunların içinde, Ehlisünnet hadisçilerinin ölçülerine göre isnâdı sahih sayılan bir Ebû Hüreyre rivâyeti var, başkası yok! Onun için de önlerine gelen her rivâyeti onu esas alarak yorumlamışlar!

Ebû Hüreyre rivâyetinin, sadece isnat açısından onların ölçülerine göre sahih göründüğü meydanda. Fakat orada ileri sürdüğümüz çürütücü bilgiler ve gerekçeler de Ehlisünnet alimlerinin en temel kitaplarından! Onlar bir yanlışı esas almış; Kurân'ı, sünneti, aklı ve tarihi bir tarafa bırakarak "Sahâbenin tamamı adildir!" gibi temelsiz bir ön-yargıyla yola çıkmışlar, Allah'ın Rasûlü'nden (s.a.a) gelen onlarca talimata rağmen, Ehl-i Beyt düşmanlarından ve Emevîlerin siyasî entrikalarına alet olan, onların çanağından beslenen kişilerden hadis almışlarsa... bu onların sorunu! Onlara bakarak biz de aynı yanlışa düşecek değiliz ya!

Diğer taraftan bir rivâyetin isnat bakımından sahih olması, o rivâyetin kabulü için tek başına yeterli değil! İsnad tenkidinden geçen rivâyetlerin, bir de "metin tenkidi" sınavına alınması gerektiğini, biraz fıkıh ve hadis usûlü okuyan herkes bilir. Buna göre bir hadisin "sahih" hükmünü alabilmesi için şu basamakları da geçmesi gerekiyor:

1. Kitaba / Kur'ân'a aykırı olmayacak.

2. Aklın kesin hükümlerine aykırı olmayacak.

3. Tarihî olaylara ters düşmeyecek.

4. Herkesin görüp duymuş olması gereken bir olay, bir iki kişi tarafından rivâyet edilmiş olmayacak.

5. Aynı mevzuda, pek çok sahih yoldan gelen diğer hadislere ters düşmeyecek.[1]

Bunlar sadece bizim kabul ettiğimiz ölçüler değil, görüldüğü gibi, aynı zamanda Ehlisünnet kardeşlerimizin de kabul ettiği ölçüler. Bu temel ölçülerden birine takılan bir rivâyet, isnâdı ne olursa olsun, hiçbir değer ifade etmez.

Burada kardeşlerimizin en büyük hatası, teorik olarak kitaplarında genişçe işledikleri bu temel kriterleri, pratikte hemen hiç kullanmamış olmaları. Bunlar sadece teorik planda kalmamış, aynı zamanda pratiğe de aktarılmış ve uygulama alanına sokulmuş olsalardı, farklı düşündüğümüz hemen hiçbir husus kalmazdı.

Şimdiye kadar görülenlerden, Ebû Hüreyre rivâyetinin 5. maddeden sınıfta kaldığını hâlâ anlayamamışsanız, aşk olsun size! Bu türden rivâyetlerin adı "şâzz"dır. Şâzz rivâyet, en yaygın tanıma göre, siqa bir râvînin, diğer siqa râvîlerin rivâyetlerine aykırı biçimde naklettiği rivâyetlerdir. Böyle rivâyetler ise, tekrar belirtiyorum, isnâdı sahih bile olsalar, zayıf kategorisine girerler ve asla huccet olamazlar.

Burada anlamakta güçlük çektiğim nokta şu: Hacc emirliği konusunda en sahih rivâyetler, Ebûbekr'in yolun yarısından geri döndüğünü ve Ali'nin hacc emiri olarak yoluna devam ettiğini açıkça ifade ediyor. Olayın asıl kahramanları olan Ebûbekr'le Ali de bu konuda anlaşmışlar! Her ikisi de, kendilerinden sahih senetlerle gelen rivâyetlere göre, olayın bu şekilde cereyan ettiğini anlatıyorlar. Artık birilerine n'oluyor!? O birileri neden rahatsız oluyor ki, gelen haberlere rağmen, Ebûbekr'i illa da hacc emirliği görevinde tutmak istiyorlar!? Ebûbekr'in kendisi bunu inkar ediyor; kendisinin azledildiğini ve görevin Ali'ye verildiğini ve bunun üzerine ağlayarak Medine'ye, Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) yanına

---

1- el-Cessâs, *el-Fusûl*: III, 113~123.; Ebül-Huseyn el-Basrî, II, 78; Ebû Ya'lâ, III, 964 vd; el-Ğazzâlî, I, 142; el-Âmidî, II, 256; İbn'ül-Hâcib, II, 51; es-Serahsî, I, 364 vd; Sadruşşerî'a, II, 440 vd; el-Buhârî, III, 728 vd; İbn'ül-Hümâm, II, 230; Emîr es-San'ânî, 122; es-Süyûtî, I, 232 vd, 276; Ali el-Qârî, *Şerh'un-Nuhbe*: 85-89, 125-126; Ebû Reyye, *Muhammedî Sünnetin Aydınlatılması*: 398-399; Kandemir, *Mevzu Hadisler*: s. 180~186; Kırbaşoğlu, *Alternatif Hadis Metodolojisi*: s. 167~334

döndüğünü... söylüyor. Buna rağmen onların ısrarlarının sebebi ne acaba!? Yoksa bir şeyden mi korkuluyor da Allah ve Rasûlü, hatta Ebûbekr o şeye feda ediliyor!? Nedir o şey Allah aşkına!? O şey ilâhî irâdenin önüne geçirilecek kadar çok mu önemli!? Bu konuda bu kadar inat ve taassuba ne gerek var!?

Ehlisünnet âlimlerinden bu konuya yer ayıran hangisinin eserine bakarsanız bakın, ilâhî irâdeye rağmen sergilenen bu kararlılığı görürsünüz! Onlar bu manzarayı sergilerken, aşağıdaki yöntemlerden birisini ya da birkaçını kullanarak, okuyucuların kafasını karıştırmakta, demagojik yorumlarla ümmeti yanıltmaktadırlar:

a) Sadece Ebû Hüreyre'nin şâzz rivâyetine yer vererek.

b) Sadece Ebû Hüreyre ile Câbir rivâyetlerine yer vererek.

c) Sadece Câbir rivâyetine yer vererek.

d) Sadece İmam el-Bâqır'a izafe dilen rivâyete yer vererek.

e) Sadece es-Süddî ile el-Quradî'nin rivâyetlerine yer vererek.

f) Her iki gruptan bazı rivâyetlere ayrı ayrı ya da tek bir rivâyetmiş gibi yer vermek sûretiyle, arada bir yaptıkları yorumlarla, doğrularla yanlışları, yaş ile kuruyu birbirine katarak.

g) Rivâyetlere yer vermeden, sadece yorum yaparak.

İşte size onlardan bazılarının isim listesi:

I. Hadisçilerden:

1. Muhammed b. İsmâîl el-Buhârî [a]

2. Müslim b. Haccâc el-Quşeyrî [a]

3. Ebû Dâvûd es-Sicistânî [a]

4. et-Tahâvî (*el-Müşkil*: IX, 216~227; el-Aynî, XV, 190-191) [f]

5. İbn Abdilberr (bk. el-Aynî, III, 317, VIII, 113; Davudoğlu, VII, 104-105) [c ve d' nin karması]

6. Ebûbekr İbn'ül-Arabî (*Ârizat'ül-Ahvezî*: XI, 230~235) [f]

7. el-Kirmânî (*Şerhu Sahîh'il-Buhârî*)

8. İbn Hacer el-Asqalânî (*Feth'ul-Bârî*: VIII, 318-320) [f]

9. Bedr el-Aynî (III, 317-318, VII, 112-113, XV, 188-189) [f]

10. el-Qastalânî (*İrşâd'üs-Sârî*: VII, 142) [g]

11. ez-Zerqânî (*Şerh'ul-Mevâhib*: IV, 114 vd.) [f]

12. el-Mübârekfûrî (*Tuhfet'ül-Ahvezî:* VIII, 387) [f]

13. Kamil Miras (Buhârî, *Tecrid-i Sarih Şerhi*: V, 331-332) [c]

14. Ahmed Davudoğlu (*Sahîh-i Müslim Şerhi*: VII, 104-105) [g]

15. Haydar Hatipoğlu (*İbn Mâce Şerhi*: I, 206-207) [d ve a]

II. Tarihçilerden:

1. et-Taberî (*et-Târîh*: II, 192) [e]

2. İbn Sa'd (II, 168-169) [b] Ayrıca Câbir rivâyetini bozarak.

3. İbn Hişâm (*es-Sîra en-Nebeviyye:* II, 545~546) [d]

4. İbn Hazm (*Cevâmi'us-Sîra*: s. 258) [g]

5. İbn Seyyidinnâs (*Uyûn'ül-Eser*: II, 275) Hz. Câbir rivâyetini bozarak.

6. ez-Zehebî (*Târîh'ul-İslâm*: II, 664~665) [a ve d]

7. İbn Kesîr (*el-Bidâye*: V, 44-47, VII, 394) [f]

8. İbn'ül-Esîr (*el-Kâmil*: II, 160~161) -Sadece Süddî'nin rivâyeti-

9. el-Halebî (*es-Sîra*: III, 237-238) [d]

10. Ahmed Zeynî Dahlân (*es-Sîra*: II, 382) [d]

11. Diyarbekrî (*el-Hamîs*: II, 141) [c]

12. Ömer Rıza Doğrul (*Asr-ı Saâdet*: IV, 25-26) [c veya d]

13. Muhammed el-Hudarî (*Nûr'ul-Yaqîn:* s. 224) [g]

14. Muhammed b. Abdilvehhâb (*Hz. Muhammed*: 163-164) [d]

15. M. Âsım Köksal (*İslâm Tarihi*: IX, 429~441) [f]

16. O. Keskioğlu (*Hz. Muhammed ve Hayatı*: 415) [c-d]

17. Muhammed Ebû Zehra (*Hâtem'ün-Nebiyyîn*: III, 1044) [d]

18. M. Zekâi Konrapa (*Peygamberimizin Hayatı*: s. 201) [c-d]

19. Komisyon (*Doğuştan ... İslâm Tarihi*: I, 535) [c-d]

20. Hüseyin Algül (*İslam Tarihi*: II, 51) Câbir rivâyetinin özeti.

III. Kelamcılardan / Fıkıhçılardan:

1. Ebû Osman el-Câhız (F. er-Râzî, XV, 218-219) [g]

2. İbn Hazm (*el-Fisal*: IV, 146) [g]

3. İbn Teymiyye (IV, 279, V, 490, VII, 335, VIII, 296) [a-g]

4. İbn Ebil-Hadîd (XVII, 199-200) [g]

5. İbn'ül-Qayyim el-Cevziyye (*Zâd'ül-Meâd*: III, 25-26) [b]

6. İbn Hacer el-Heytemî (*es-Savâiq*: 32) [g]

IV. Tefsircilerden:

1. et-Taberî (*et-Tefsîr* = Tevbe: 1. ayetin tefsiri) [f]

2. İbn Kesîr (II, 332-334) [f]

3. Ebûbekr el-Cessâs (*Ahkâm'ul-Qur'ân*: IV, 264~267) [f]

4. Ebûbekr b. el-Arabî (*Ahkâm'ul-Qur'ân*: II, 896~899) [f]

5. ez-Zemahşerî (*el-Keşşâf*: II, 138) [f]

6. el-Beğavî (*et-Tefsîr*: III, 49'dan el-Emînî, VI, 349-350) [d]

7. el-Beydâvî (*et-Tefsîr*: III, 79-80) [c ve d'nin karması]

8. Ebül-Berakât en-Nesefî (*et-Tefsîr*: III, 80) [el-Beydâvî gibi]

9. Fahruddîn er-Râzî (XV, 218-219) [el-Beydâvî gibi]

10. el-Hâzin (*et-Tefsîr*: III, 80-81) [el-Beydâvî gibi]

11. Ebussüûd (*İrşâd'ül-Aql'is-Selîm*: IV, 41) [d]

12. Ebû Hayyân (*el-Bahr'ul-Muhît*: V, 9) [d]

13. el-Qurtubî (*et-Tefsîr*: VIII, 67) [c]

14. es-Süyûtî (*ed-Dürr'ul-Mensûr*: III, 209-210) [f]

15. el-Âlûsî (*Rûh'ul-Meânî*: X, 44) [c]

16. Muhammed Ali eş-Şevkânî (*el-Feth*: II, 319) [f]

17. Muhammed Reşid er-Rıdâ (*el-Menâr*: X, 156-157) [f]

18. Elmalılı Hamdi (*Hak Dini*: IV, 2441) [el-Beydâvî gibi]

19. Konyalı M. Vehbi (*el-Hulâsa*: V, 1951) [el-Beydâvi gibi]

20. el-Mevdûdî (*Tefhîm'ül-Qur'ân*: II, 179) [g]

21. Muhammed Ali es-Sâbûnî (*Safvet'üt-Tefâsîr*: I, 521) [c]

22. Tahsin Emiroğlu (*Esbâb-ı Nüzûl*: V, 192) [el-Beydâvî gibi]

23. Süleymân Ateş (*Kur'ân'ın Çağdaş Tefsiri*: IV, 31-32) [b]

24. İzzet Derveze (*et-Tefsîr'ul-Hadîs*: IX, 345~348) [f]

25. Mahmut Toptaş (*Şifâ Tefsiri*: III, 309) [d]

O gün Ebûbekr'in "hacc emiri olduğu" konusunda ağız birliği yapanlar arasında, akla hayale gelmedik inciler döktürenler de var:

Ebû Osman el-Câhız: "Peygamber (s.a.a) Ebûbekr'i hacc emiri olarak, Ali'yi de Berâe sûresinin ayetlerini okuması için gönderdi. Buna göre Ebûbekr imam, Ali cemaat; Ebûbekr hatip, Ali dinleyen; Ebûbekr yönlendiren, sevkeden ve emreden idi; oysa bunların hiçbiri Ali için söz konusu değildi!!!"[1]

Fahruddîn er-Râzî bu görüşün ışığında, hacc emirliği olayının Ebûbekr'in imâmetine işaret olabileceğine de yer veriyor.

Mu'tezile'nin aşırı akılcı kesiminin önde gelenlerinden el-Câhız'ın bu sözleri söylerken neye dayandığı, hangi rivâyeti esas aldığı malum değil! el-Câhız, sanki orada imiş gibi emin ve kararlı konuştuğu için hesaba çekileceğini biliyor mu acaba!?

Olayın Ebûbekr'in imâmetine işaret olduğu... iddiasına gelince, şayet el-Câhız'ın dedikleri doğru olsaydı, bunu kabul edebilirdik; ama heyhât! Olay bu şekilde Ebûbekr'in imâmetine işaret oluyorsa, Ebûbekr'in azledilip yerine Ali'nin atandığı gerçeği karşısında, bunun Ali'nin imâmetine daha etkileyici tarzda delil olduğu söylenemez mi?

İbn Hazm ez-Zâhirî: "Bu olay Ebûbekr'in en büyük faziletlerinden birisi!!! Çünkü o gün Ali dahil tüm hacıların emiri oydu; hacılar onunla yürüyor, onunla duruyor ve onun arkasında namaz kılıyorlardı! Hitab ettiğinde susuyorlardı ve onların içinde Ali de vardı!!!

1- Fahruddîn er-Râzî, XV, 218-219

Berâe sûresinde zaten Ebûbekr'in faziletine; Allah'ın Rasûlü (s.a.a) ile birlikte mağarada kaldıklarına ve Allah'ın o ikisiyle beraber olduğuna yer veriliyor.

Bu sûreyi Ali'nin okuyuvermesi ise, Ebûbekr'in Ali ve diğerlerinden üstünlüğünün etkileyici tarzda ilanından ibarettir ve Ebûbekr lehine kat'î bir huccettir!!!" (1)

İbn Hazm sarfettiği bu sözlerle hadis külliyatına ve tarihe ne kadar vakıf olduğunu gözler önüne seriyor! Konu Ebûbekr ile Ali oldu mu, hemen yerini alıyor; kafasını kuma sokarak öyle hezeyanlarda bulunuyor ki görmeye durun! Bunu yaparken oturupta bir düşünmek aklına gelmiyor. İşte İbn Hazm'ın emanete karşı duyarlılığı!

Sormak lâzım İbn Hazm'a: Hacc emirliği olayı esnasında siz de mi oradaydınız ki bu kadar emin konuşabiliyorsunuz? Orada değilseniz, bu bilgileri nereden aldınız!? "Hacıların onunla yürüyüp onunla durdukları ve onun arkasında namaz kıldıkları..." hangi hadis ya da tarih kitabında kayıtlı? el-Câhız dışında kim söylemiş bunu!? Sizin, toplam yedi sahâbîden üstelik Ebûbekr'in bizzat kendisinden gelen sahih hadislerden haberiniz yok mu? Bu hadislere yer veren kaynaklar kimlerin kaynakları!? Acaba bu garip tutumunuzun sebebi ne? Yoksa siz de mi "işinize öyle geldiği için" şâzz ve münker rivâyetlere sığınıyorsunuz!!?

Mağara olayının Berâe sûresinde geçiyor olması neyi değiştirir ki? Allah'ın Rasûlü (s.a.a) ile beraber bir süre kalmak çok mu önemli? Önemli ise, çocukluğundan itibaren Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) yanında büyüyen, hep onun terbiyesiyle yetişen ve ömrünün sonuna kadar onun yanından hiç ayrılmayan bir "Ali" için ne dersin acaba!? Allah'ın sadece onlarla değil, bütün mü'minlerle birlikte olduğunu, bütün insanlara şah damarından daha yakın olduğunu ne çabuk unutuverdin!?

Ali'nin bu esnada mağara ayetini okuyup okumadığını bilemiyoruz. Okumuş olsa ne çıkar! Bu nasıl Ebûbekr lehine kat'î bir huccet sayılabiliyor!?

İbn Teymiyye: "Ebûbekr'in geri dönüşü ile ilgili rivâyetler ilim ehlinin

---

1- *el-Fisal*: IV, 146

ittifakıyla kesin olarak yalandır! Mütevâtir (kesin) olarak biliniyor ki, Peygamber (s.a.a) Ebûbekr'i hacc emiri olarak atamış ve bir daha onu geri çevirmemiştir, o da dönmemiştir!!! İnsanlara o yıl hacc yaptıran odur. Ali de bu seferde onun emri altında olanlardan birisiydi ve diğerleri gibi onun arkasında namaz kılıyor, onun emriyle hareket ediyordu. Bu ilim ehlince mütevâtir bir bilgidir ve Ebûbekr'in o yıl Peygamberin (s.a.a) emriyle hac yaptırdığında iki kişinin bile ihtilafı yoktur!!!" [1]

İbn Teymiyye'nin yukarıdaki sözlerine bakılırsa; el-Câhız ile İbn Hazm'dan yeterince etkilenmişe benziyor! O yüzden el-Câhız ile İbn Hazm'a yönelttiğimiz soruları tekrar edip vakit kaybedecek değiliz; yalnız -müsaadesiyle- şunu sormak isteriz İbn Teymiyye'ye:

Biz bu konuyu enine boyuna araştırdık. Üstelik araştırmamızı Ehlisünnet mektebinin kaynaklarıyla sınırlı tuttuk; her iki tarafın delillerini gözler önüne serdik. "Ebûbekr'in hacc emirliği görevinden azledilmediği ..."ne ilişkin delillerin, Ebû Hüreyre'ninki dışında, tamamının -sizin ölçülerinize göre- zayıf, münker ve asılsız olduğunu ortaya koyduk! Ebû Hüreyre'nin rivâyetinin de şâzz olduğu sonucuna vardık; bunun da gerekçelerini yukarıda sunduk. Şimdi siz söyleyin: O "mütevâtir"[2] dediğiniz delil nerede? Biz sahih ve her bakımdan makbul tek bir rivâyet bulamazken, siz mütevâtir sayılacak onca rivâyeti nerede buldunuz? Bu rivâyetler -eğer varsa- hangi kitapta yer alıyor? Kimler yazmış o kitabı? Yer kürede böyle birisine hiç rastlanmadığına göre, sizin ilham gibi değişik haber kaynaklarınız da mı var!?

Anlaşılan: İbn Teymiyye, Ebûbekr'e olan sevgisinin ve Ehl-i Beyt'e olan kin ve nefretinin etkisiyle ne dediğinin farkında değil!!! Ya da "mütevâtir haber"in ne anlama geldiğini bilmiyor!

NOT: Bazı kitaplarda, Ebûbekr'in ardından Ali'nin gönderilmesi "**Arap adetine**" dayandırılıyor ve deniyor ki:

1- *Minhâc'üs-Sünne*: VIII, 296. Ayrıca bk. IV, 279, 284, V, 490, 493, VII, 335, 344. Özetle naklen bak. el-Halebî, III, 238; Dahlân, II, 382

2- Mütevâtir haber: Yalan üzerinde birleşmeleri imkansız kalabalık bir grubun, pekçok kanaldan rivâyet ettikleri haberdir. Böyle haberler ve hadisler kesin bilgi ifade ederler. Fıkıh ve Hadis Usûlü kitaplarına bakınız.

"Berâe sûresinin Ebûbekr'den alınıp Ali'ye verilmesi ve hacc bildirisiyle birlikte Ali tarafından okunması tamamen "Arapların adeti" gereğiydi! Çünkü Arapların adetine göre, bir devlet başkanı yaptığı antlaşmayı bozduğunu karşı tarafa duyuracaksa, soyca kendisine en yakın olanı göndermesi icabeder!"

İlk önce el-Câhız tarafından dile getirilen bu iddia, sonraları İbn Teymiyye, er-Râzî, el-Aynî, el-Halebî, İbn Hacer el-Heytemî, Davudoğlu ... gibi daha pekçokları tarafından aynen tekrar ediliyor.(1)

İşte size, "**Nassın bulunduğu yerde ictihad yapılmaz**" diyenlerin nass karşısında yaptıkları ictihada, ilâhî irâde karşısında gösterilen inada ilişkin çarpıcı bir örnek! Bunu söyleyenler hiç Allah'tan korkmazlar mı acaba!? Allah'ın Rasûlü (s.a.a) bu görev değişimini "vahye dayanarak" yaptığını söylerken, size n'oluyor yine!? Sizi peygamberin (s.a.a) mi, yoksa başkalarının mı sözü bağlıyor? "Arapların adeti öyleydi" demekle, Allah'ın peygamberinin sözlerini kenara itmenin manası, sebeb-i hikmeti ne ola!?

Hem örneğin Hz. Abbâs, Allah'ın Rasûlü'ne (s.a.a) soyca Hz. Ali'den daha yakın değil mi? Peygamber Efendimizin Aqîl b. Ebî Tâlib ile Fadl b. Abbâs gibi amca-oğulları da vardı; onlar niye gönderilmedi de Ali gönderildi!? Hem madem Arapların adeti gereğiydi; pekiyi, Allah'ın Rasûlü (s.a.a) bu örf ve adeti, Ebûbekr'i gönderinceye kadar bilmiyor muydu!? Yoksa biliyordu; ama unuttu da sonra mı hatırladı!?

Doğrusu, Allah'ın Rasûlü (s.a.a) bu görev değişimini Arapların adetine dayanarak değil; tamamen vahye dayanarak yaptı. Eğer örf ve adetleri esas alsaydı bunu baştan yapar; Ebûbekr'i hiç göndermezdi. Mu'tezile mektebinin nassçı ekolünün en önde gelen simalarından İbn Ebil-Hadîd (*Şerhu Nehc'il-Belâğa*: XVII, 200), iki taraf arasında hakemlik yapıyor; bu görev değişiminin Arapların örf ve adetine göre değil, vahiy ışığında gerçekleştiğini karara bağlıyor.

1- İbn Teymiyye, V, 493, VII, 335; er-Râzî, XV, 218; el-Aynî, III, 317~318, VIII, 113; el-Heytemî, 32; el-Halebî, III, 238; Davudoğlu, VII, 105

e) Ebûbekr'in "Hacc Emirliği" Görevinden Alınıp Yerine Ali'nin Atanması "Vahiy" Sonucu Olmuştur

Az önce, "Hacc Emirliği" görevinin Ebûbekr'den alınıp Ali'ye verilmesini, "Arapların adetlerine" dayandıranları gördünüz. Oysa bu değişim tamamen vahyin kontrolü altında, ilâhî irâde sonucu vuku buldu. *"... emrolundum."* ve *"Cebrail geldi..."* gibi ifadeler bir hayli açık bu konuda.

Aşağıdaki hadisler, bu gerçeği bütün çıplaklığıyla gözler önüne seriyor:

1. Ebûbekr hadisi

2. Ali (a.s) hadisi (a şıklı rivâyet)

3. Ali (a.s) hadisi (b şıklı rivâyet)

4. Abdullâh b. Ömer hadisi

5. Ebû Râfi' hadisi.

Görüldüğü gibi, olayımızın asıl kahramanları bu hususta da hem-fikirler! Bundan sonra kim ne derse desin; kaldırıp atın sözünü!

f) Görev Değişimi Hz. Ali'nin İmâmetine İşarettir

Az yukarıda, el-Câhız'ın ifadelerinden "Ebûbekr'in imâmetine işaret" çıkaranları gördünüz! Oysa olay onların istediği yönde gelişmiyor; önce Berâe sûresiyle birlikte Ebûbekr gönderiliyor, hemen ardından bu görev ondan alınıp Ali'ye devrediliyor. Ve bütün bunlar vahiy ışığında yapılıyor. Sadece -hayâlî- bir "hacc emirliği" Ebûbekr'in imâmetine işaret oluyorsa, "Ebûbekr'in o görevden alınarak, yerine Ali'nin atanması ve hac faaliyetlerinin -gerçekte- Ali tarafından yürütülmüş olması" Hz. Ali'nin imâmetine işaret olmaz mı!?

Şayet olay, Ebûbekr hiç karıştırılmadan cereyan etseydi, o zaman bu işaretten belki söz edemezdik. Ama ilâhî irâdeye bakın ki, olayın yalın biçimde Ali'nin başkanlığında vuku bulmasını istemiyor; önce Ebûbekr gönderiliyor, ardından o azledilerek yerine İmam Ali atanıyor! Ve bütün bunlar vahiy ışığında yapılıyor. İlâhî irâde, bununla Ali'nin olduğu yerde bir başkasının emir-komuta sahibi olamayacağını göstermek ve Allah'ın Rasûlü'nden (s.a.a) sonra Ali'nin imâmet ve hilâfetine işaret etmek istiyor. (Allah bilir.)

"SEQALEYN" HADİSİ

76. Zeyd b. Erqam anlatıyor:

"Peygamber (s.a.a) veda haccından dönüp "Ğadîr-Humm" denilen mevkide konakladığında, gölgelik ağaçların altının süpürülüp temizlenmesini emretti. Temizlik yapıldıktan sonra şöyle buyurdu:

"Sanki davet edilmiş ve davete icabet edecek gibiyim! Sizlere birisi diğerinden daha büyük iki paha biçilmez emanet bırakıyorum: Allah'ın Kitabı ve benim ıtretim (soyum), Ehl-i Beytim.

Benden sonra onlara nasıl davranacağınıza dikkat edin. Çünkü o ikisi, havuz başında benimle kavuşana dek birbirlerinden asla ayrılmayacaklar!

Arkasından Ali'nin elini tutarak: *"Şüphesiz, Allah benim mevlâm, ben de bütün mü'minlerin velîsiyim."* buyurdu ve şöyle devam etti:

"Ben kimin velîsi isem, bu da onun velîsidir! Allah'ım! Onu seveni sen de sev, ona düşman olana sen de düşman ol!"

(Ebut-Tufeyl diyor ki:) Zeyd'e "Bunu Allah'ın Rasûlü'nden (s.a.a) gerçekten duydun mu!?" diye sorunca şu cevabı verdi:

"Evet, o gün ağaçların altında olupta bunları gözleriyle görmeyen ve kulaklarıyla duymayan hiç kimse yok!"

□ Hadisin Tahrîci: Hadisimiz beş bölümden oluşmakta:

1. *"Sizlere ... iki paha biçilmez ..."* diye başlayan bölüm.
2. *"Benden sonra onlara ..."* diye başlayan bölüm.
3. *"O ikisi, havuz başında ..."* diye başlayan bölüm.
4. *"Ben kimin velisi isem ..."* diye başlayan bölüm.
5. *"Allahım! Onu seveni ..."* diye başlayan son bölüm.

Hadisimizin tamamını "Süleymân b. Mihrân el-A'meş" kanalıyla İbn Ebî Âsım, el-Bezzâr, et-Taberânî, et-Tahâvî (V, 18), Hâkim (III, 109), el-Harezmî (s. 154) vb. rivâyet ediyor. Ayrıca hadisimizin 1., 2. ve 3. bölümleri el-Fesevî ile Tirmizî (menâqıb, 32), 4. ve 5. bölümleri ise Ahmed (I, 118) tarafından rivâyet ediliyor.

□ Hadisin Durumu: Hadisimiz bütünüyle Buhârî ile Müslim'in ortak râvîleri kanalıyla rivâyet ediliyor. Bu nedenle Hâkim "**Buhârî ile Müslim'in şartlarına göre sahih**" diyor, ez-Zehebî de itiraz etmiyor. Hatta İbn Kesîr'in (*el-Bidâye*: V, 228-229) nakline göre "sahih" olduğunu açıkça ifade ediyor. Hanefîlerden **Ebû Ca'fer et-Tahâvî** de hadisimizin isnâdının gayet sahih olduğunu belirtiyor.

AÇIKLAMALAR

Nihayet kitabımızın en önemli hadislerinden olan *"Seqaleyn"* hadisine gelmiş bulunuyoruz. *"Seqaleyn"* "iki önemli, çok değerli, paha biçilmez emânet" gibi anlamlara geliyor. Bu, İslâm dünyasının hem maddî, hem de manevî kurtuluşunun yolunu gösteren çok aziz ve yüce bir hadis. Kısaca *"Seqaleyn Hadisi"* dendiğinde şu hadis-i şerif aklımıza gelmeli:

> "Sizlere iki paha biçilmez emanet bırakıyorum; onlara sımsıkı sarıldığınız sürece asla sapmazsınız: Allah'ın Kitabı ve benim ıtretim (soyum), Ehl-i Beytim.
>
> Onlar havuz başında benim yanıma varıncaya dek birbirlerinden asla ayrılmayacaklar! Onun için benden sonra onlara nasıl davranacağınıza iyi dikkat edin."

İsterseniz, bu hadisi, sadece Ehlisünnet alimlerinin temel hadis kaynaklarında, hangi sahâbîler rivâyet ediyor; önce ona bakalım, sonra da hükümlerine geçelim.

"Seqaleyn" Hadisini Rivâyet Eden Sahâbîler:

1. Zeyd b. Erqam: Kendisinden de dört değişik yoldan geliyor:

a) Ebut-Tufeyl Âmir b. Vâsile: Ondan da Habîb b. Ebî Sâbit kanalıyla Müellif (76 nolu bu hadis), İbn Ebî Âsım, Tirmizî (menâqıb, 32), el-

Bezzâr, el-Fesevî, et-Taberânî, Hâkim (III, 109) ve el-Harezmî; Seleme b. Küheyl kanalıyla da Hâkim (III, 109~110) rivâyet ediyor.

Özellikle Habîb kanalıyla gelenin **Buhârî ile Müslim'in şartlarına göre sahih** olduğunu yukarıda gördünüz.

b) Yezîd b. Hayyân / Hıbbân: Ahmed (IV, 366-367), Müslim (f. sahâbe, 36~37), Müellif (*el-Kübrâ*'da = İbn Kesîr, IV, 113), Dârimî (f. Qur'ân, 1), el-Fesevî ve et-Tahâvî (IX, 89) **sahih** isnatla rivâyet ediyor.

c) Müslim b. Subayh (Ebud-Duhâ): el-Bezzâr, el-Fesevî, Taberânî ve Hâkim (III, 148) rivâyet ediyor. Hâkim "Buhârî ile Müslim'in şartlarına göre sahih" diyor, ez-Zehebî de aynen onaylıyorsa da; doğrusu: Hadis sadece Müslim'in şartlarına göre sahihtir.

d) Ali b. Rabîa el-Vâlibî: Ahmed (IV, 371), el-Bezzâr, el-Fesevî ve et-Tahâvî (IX, 88) **Buhârî'nin şartlarına göre** sahih bir isnatla rivâyet ediyor.

2. Ebû Saîd el-Hudrî: Hadisimizi Atıyye el-Avfî kanalıyla İbn Sa'd (II, 194), İbn Ebî Şeybe (VI, 133), Ahmed (III, 14, 17, 26, 59), Tirmizî (menâqıb, 32), Ebû Ya'lâ, el-Fesevî, et-Taberânî ve Bârûdî rivâyet ediyor. (el-Ğumârî, *el-İbtihâc*: 195)

Atıyye'nin siqa ve sadûq birisi olduğunu önceden (sh. 91~92) gördük. Buna göre **hadisimizin isnâdı gayet sahih.** el-Heytemî bile "hadisin senedinde hiçbir sorun yok!" diyerek[1] sahih olduğuna işaret ediyor.

3. Zeyd b. Sâbit: Hadisimizi "Zeyd → Qâsım b. Hassân → Rukeyn → Şerîk" kanalıyla İbn Ebî Şeybe (VI, 309), Ahmed (V, 181-182, 189-190), İbn Ebî Âsım, Ebû Ya'lâ, el-Fesevî ve Taberânî rivâyet ediyor.

Hadisin bütün râvîleri siqa. Dolayısıyla **isnâdı sahih.** el-Heysemî, el-Bûsîrî, es-Süyûtî ve el-Münâvî de aynı kanaatte.[2]

4. Câbir b. Abdillâh: Hadisimizi "Câbir → el-Bâqır → Ca'fer es-Sâdıq → Zeyd b. Hasen el-Enmâtî …" kanalıyla Tirmizî (menâqıb, 32) ile Taberânî rivâyet ediyor. (Ayr. bk. İbn Kesîr, IV, 113)

1- *es-Savâiq'ul-Muhriqa*: s. 150

2- el-Heysemî, I, 413, IX, 256; el-Bûsîrî, *ez-Zevâid*: VI, 329; el-Münâvi, III, 15

Zeyd dışında bütün râvîleri gayet siqa. **Zeyd** de esasen takva sâhibi, zapt yönüyle vasat bir râvî.[1] Dolayısıyla hadisi hasen birisi. Zaten Tirmizî de **hadisimizin isnâdının hasen olduğunu belirti**yor.

5. İmam Ali: Hadisini "Hz. Ali (a.s) → oğlu Ömer → onun oğlu Muhammed → Kesîr b. Zeyd el-Eslemî …" kanalıyla İbn Ebî Âsım, ed-Devlâbî (*ez-Zürriyye*'de), İbn Cerîr et-Taberî, Ebû Ca'fer et-Tahâvî (V, 13) vb. rivâyet ediyor. (el-Emînî, I, 55)

Kesîr dışında bütün râvîleri siqa. **Kesîr** ise, Yahyâ b. Maîn, Ali b. el-Medînî, Ebû Zür'a, Ahmed b. Hanbel, Ebû Hâtim, İbn Hıbbân, İbn Adiy ve İbn Hacer tarafından siqa, sadûq ve salih bir râvî olduğu ifade ediliyor. Buna karşılık başta Müellif olmak üzere birkaç hadisçi, hâfızasında biraz zayıflık olduğunu belirtiyor.[2] Kesîr'in hâfızasının zayıf olduğunu kabul etsek bile, bu hadiste hata yapmadığı açık. Dolayısıyla **hadisimizin isnâdı en azından hasen, hatta sahihtir. Nitekim Hâfız İbn Hacer (***el-Metâlib'ul-Âliye:* XVI, 142) "İsnâdı sahih." diyor.[3]

6. Huzeyfe b. Esîd el-Ğıfârî: Huzeyfe hadisi, Ebut-Tufeyl'den itibaren iki ayrı kanaldan rivâyet ediliyor:

a) Ma'rûf b. Harrabûz: Taberânî, Hatîb el-Bağdâdî (VIII, 442), İbn Asâkir vb. rivâyet ediyor. (el-Heysemî, IX, 259~260, X, 658~659; İbn Kesîr, *el-Bidâye*: VII, 385~386; el-Emînî, I, 26-27; el-Ğumârî, 196)

el-Heytemî (*es-Savâiq*: 43) isnâdı için sahih diyor. Doğrusu, senedinde bulunan deminki **Zeyd el-Enmâtî** yüzünden, isnâdı hasendir.

b) Abdullâh b. Sinân: İbn Uqde, Ebû Mûsâ ve Ebül-Fetûh rivâyet ediyor. (İbn'ül-Esîr, *Üsd'ül-Ğâbe*: II, 526~527; İbn Hacer, *el-İsâbe*: II, 257; el-Emînî, I, 25~26, 46~47)

Abdullâh b. Sinân siqa birisi.[4] Ancak geri kalan râvîlerinin birçoğu

---

1- ez-Zehebî, II, 102; İbn Hacer, *et-Taqrîb*: I, 267

2- ez-Zehebî, III, 404~405; İbn Hacer, *et-Tehzîb*: IV, 554 vd, *et-Taqrîb*: II, 140

3- Hadisi –senedinde bulunan Hâris el-A'var dolayısıyla (sh. 115)– yine en azından hasen bir isnatla, el-Bezzâr (= el-Heysemî, IX, 257) da rivâyet ediyor.

4- İbn Sa'd, VI, 178; İbn Ebî Hâtim, *el-Cerh vet-Ta'dîl*: V, 68

meçhul olduğu[1] için; isnâdı zayıf demektir.

7. Âmir b. Leylâ b. Damra: Yukarıda Abdullâh b. Sinân kanalıyla gelen Huzeyfe hadisiyle beraber rivâyet ediliyor. Buna göre Ebut-Tufeyl, hadisi hem Huzeyfe'den, hem de Âmir'den rivâyet etmiş bulunuyor. Durumu Abdullah kanalıyla gelen Huzeyfe hadisi gibi.

8. Ebû Hüreyre: el-Bezzâr zayıf bir isnatla rivâyet ediyor. (bk. el-Heysemî, IX, 256; el-Ğumârî, 195-196)

9. Ebû Zerr el-Ğıfârî: el-Fesevî (I, 294) ile Hâfız İbn Uqde (= es-Sehâvî, I, 359) muhtelif yollardan rivâyet ediyor.

10. Cübeyr b. Mut'im: İbn Ebî Âsım (*es-Sünne*: II, 441) rivâyet ediyor.

11. Abdullâh b. Hantab el-Mahzûmî: Hadisini oğlu Muttalib kanalıyla et-Taberânî rivâyet ediyor. (bk. el-Heysemî, V, 354; es-Süyûtî, *İhyâ'ül-Meyyit*: 43 nolu hadis; el-Emînî, I, 49; Şerafuddîn, 50)

Muttalib siqa ve sadûq birisi.[2] Geride kalan râvîlerine vakıf olamadığımız için durumlarını bilemiyoruz.

12. Abdullâh b. Ömer: Taberânî (*el-Evsat*'ta) *"Ehl-i Beytim konusunda beni takip edin!"* metniyle rivâyet ediyor. (bk. el-Heysemî, IX, 257; es-Sehâvî, *el-İsticlâb*: I, 356)

13. Abdurrahmân b. Avf: Anlam bakımından İbn Ömer hadîsine benzer lâfızlarla rivâyet ediliyor.[3]

14. Ebû Râfi': Hâfız İbn Uqde, hasen bir isnatla rivâyet ediyor.

Bunların yanında, seqaleyn hadîsini rivâyet eden sahâbe arasında şu isimlere de yer veriliyor:

15. Huzeyme b. Sâbit

16. Sehl b. Sa'd es-Sâ'ıdî

17. Adiy b. Hâtem

18. Uqbe b. Âmir

1- Senedi için bk. ez-Zeyleî, *Tahrîcü Ehâdîs'il-Keşşâf*: II, 243

2- ez-Zehebî, IV, 129; İbn Hacer, *et-Tehzîb*: V, 440 vd, *et-Taqrîb*: II, 260-61

3- İbn Ebî Şeybe, VI, 368, VII, 411; el-Fesevî, *et-Târîh*: I, 121; el-Bezzâr, III, 258-259; Ebû Ya'lâ, II, 165; Hâkim, II, 120-121; el-Fâkihî, *Ahbâru Mekke*: III, 193; el-Heysemî, IX, 183, 257

19. Ebû Eyyûb el-Ensârî
20. Ebû Şürayh el-Huzâ'î
21. Ebû Qudâme el-Ensârî
22. Ebû Leylâ el-Ensârî
23. Ebül-Heysem b. Teyyihên[1]
24. Abdullâh b. Abbâs
25. Ümmü Seleme annemiz
26. Ümmü Hâni'
27. Berâ b. Âzib
28. Dumeyra el-Eslemî
29. Enes b. Mâlik
30. Amr b. Âs.[2]

Ehlisünnet âlimlerinden İbn Hacer el-Heytemî ile es-Semhûdî *"Seqaleyn"* hadisinin 20 küsür sahâbî tarafından rivâyet edilmiş olduğunu söylüyorlar.[3] Şu halde *"Seqaleyn hadisi"*nin sıhhatinde zerrece kuşku yoktur. Hatta sahih olması bir yana, *mütevâtir* bir hadistir. Süyûtî ile el-Kettânî'nin ilgili eserlerinde ne tür hadisleri "mütevâtir" saydıkları dikkate alınacak olursa, hadisimizin mütevâtir olmaya, o hadislerden daha öncelikli olduğu görülür. Hem o kadar sahih ve mütevâtir ki, her düşünceden bütün İslâm dünyası ortaklaşa kabul edip kitaplarına almış bu meşhur hadisi. Kısacası hadisin Allah'ın Rasûlü'ne (s.a.a) ait olduğunda tereddüte mahal yoktur.[4]

"Seqaleyn" hadisinden anladıklarımız:

a) Allah'ın Rasûlü (s.a.a) Bize İki Emanet Bırakıyor: Kitab ve Ehl-i Beyt

Peygamber (s.a.a) vedâ haccı esnasında[5], bilhassa *"ğadîr-humm"* günü, sevgiliye kavuşma zamanının gelip çattığını; çok yakında bir davet alıp

---

1- Buraya kadar son dokuz sahâbînin hadîsini, Hâfız İbn Uqde tek bir isnatla rivâyet ediyor. bk. es-Sehâvî, *el-İsticlâb*: I, 348-350. Ayr. bk. İbn'ül-Esîr, V, 70; İbn Hacer, 159; el-Emînî, I, 176

2- Bu sahâbîlerin hadislerini de Hâfız İbn Uqde muhtelif yollardan rivâyet ediyor. bk. es-Sehâvî, *el-İsticlâb*: I, 336~364; el-Emînî, I, 176

3- el-Münâvî, III, 15; el-Heytemî, 150, 228; es-Semhûdî, *el-Cevâhir*: s. 234

4- Ne ilginçtir ki, İbn Teymiyye burada da meşhur tutumunu sergiliyor; Müslim'in sahihinde geçmesine ve onca sahâbîden gayet sahih yollarla rivâyet edilmesine rağmen, yine de zihinlere şüphe sokmaya çalışıyor. (*el-Minhâc*: VII, 318, 394)

5- Seqaleyn hadisinin veda haccı ve hutbesi esnasında, bilhassa **"ğadîr-humm"** günü gündeme geldiği, ilgili hadislerde açıkça yer alıyor. Ayrıca bk. el-Ya'qûbî, II, 111~112

bu davete icabet edeceğini... çok kalabalık bir sahâbe kitlesi önünde dile getiriyor. Kendisinden sonra ümmetinin başı-boş kalması ilâhî hikmet açısından yakışık almadığı için tavsiyelerde bulunuyor; sahâbesine ve ümmetine yol gösteriyor...

Allah'ın Rasûlü (s.a.a), yaklaşık 23 yıllık peygamberlik görevi sonucu, yüz bini aşkın kişinin İslâm'a girmesine vesile olmuş. Böyle kısa bir süre içinde bir toplumu tamamen eğitip yola getirmenin, kafalarındaki tüm câhilî ve millî tortuları bütünüyle kazıyıp atmanın, neredeyse imkansız olduğu tarihi ve sosyolojik bir gerçek. Bunun gerçekleşmesi ve o toplumun ideal bir İslâm toplumu halini alabilmesi için, en az bir iki neslin aktarılması, eğitime tabi tutulması gerekir.

Sahâbenin çok büyük bir ekseriyetinin Hz. peygamberle birlikteliğinin 2-3 yılı geçmediği herkesçe malum. Bu insanların öyle yüz-üstü bırakılıp gidilmesi, sizce ilâhî hikmet açısından mümkün mü? Allah ve Rasûlü toplumsal pedagojik gerçekleri bilmiyor mu!? Bir peygamberin "Ben artık gidiyorum; başınızın çaresine bakın!" demesi düşünülebilir mi!? O toplumu İslâmî yönden eğitim sürecinin yarıda kalması Allah ve Rasûlü'nün hoşuna gider mi?

İşte o yüzden; bu eğitim sürecinin kesintiye uğramadan devam etmesini sağlamak, o toplumu kendisinden sonra da çekip çevirmek ve Kur'ân'ı yegâne doğrularla yorumlamak için bir "çekirdek kadro" bırakıyor. O da **Ehl-i Beyt**.[1]

"Allah'ın Rasûlü (s.a.a) "**Kur'ân**"ın yanı sıra neden bir başkasını değil de "**Ehl-i Beyt**"i bırakıyor?" sorusunun cevabı aslında yeterince açık. Ehl-i Beyt, Ahzâb sûresinin 33 nolu "**tathîr ayeti**" ile maddî ve manevî her tür pislikten paklanıp arındırılmış! Sahâbe içerisinde aynı özelliğe sahip bir başkası var mı? Özellikle Ehl-i Beytin efendisi olan Ali (a.s), çocukluğundan beri amcasının oğlunu hiç yalnız bırakmamış? Onun terbiyesiyle yetişip büyümüş. Hayatında Allah ve Rasûlü'nü üzecek tek bir davranışta bulunmamış! Bu yüce payelerin hangisi hangi sahâbîde var!? Sahâbenin en önde gelenleri hakkında bir sürü eleştiri noktası tespit edilmişken Ali ve Ehl-i Beyt hakkında kim ne bulmuş şimdiye kadar!?

1- "**Ehl-i Beyt**"ten kastın kimler olduğunu daha önce gördük. (sh. 85 vd.)

Demek ki bu yüce görev, onlara bedavadan verilmemiş! Onlar bunu haketmişler ve bunu da hayatlarıyla kanıtlamışlar!

Evet Allah'ın Rasûlü (s.a.a) bizlere Allah'ın Kitabını ve kendi Ehl-i Beyti'ni emanet ediyor. Yoldan çıkmak ya da sapmak istemeyenlerin bu iki emanete sahip çıkmalarını; daima onların yanında yer almalarını, ikisini **birlikte** örnek almalarını tavsiye ediyor ve: *"Bu iki emanete sımsıkı sarıldığınız sürece asla sapmazsınız!"* buyuruyor.

Bu ifade kurtuluşun ve necat yolunun **Kur'ân ve Ehl-i Beyt'**ten geçtiği konusunda yeterince açık. Dikkat edilirse, sadece "Kur'ân" demiyor. Yalnızca "Ehl-i Beyt" de demiyor! *"Allah'ın Kitabı ve benim Ehl-i Beytim"* diyerek, "Kur'ânsız Ehl-i Beyt'i" ya da "Ehl-i Beytsiz Kur'ân'ı" kabul etmediğini; bunlardan birini dışlayıp öbürüne yapışmanın kimseyi kurtaramayacağını gayet veciz bir üslup ile dile getiriyor.

Aslında "Ehl-i Beyt"in tüm fertleri birer yaşayan Kur'ân mesabesinde. Buna rağmen sırf onlarla yetinmeyi yanlış ve eksik buluyor ilâhî irâde. Çünkü; evet, Ehl-i Beyt hayattayken, onlara ulaşma imkanı varken, sadece onları örnek almak yeterli. Zira onlar zaten Kur'ân'ın dışına asla çıkmazlar. Ama bir de bizim gibi, Ehl-i Beyt'e ulaşamayan, onları hiç göremeyenler var; biz ne yapacağız? Elbette Ehl-i Beyt'ten gelen rivâyetleri dikkate alacağız. İşte Kur'ân özellikle burada lazım bize. Ortada, hem Ehlisünnet kaynaklarında, hem de Ehl-i Beyt taraftarı Şîa kaynaklarında Ehl-i Beyt adına pekçok rivâyet var. Onların bir çoğu da uydurma!...

İşte Allah'ın Rasûlü (s.a.a) "*Allah'ın Kitabı ve benim Ehl-i Beytim*" derken, Kur'ân adına ortaya konan yorumların Ehl-i Beyt ile, Ehl-i Beyt'e izafe edilen rivâyetlerin ise Kur'ân ile denetlenip sağlanmasını; Ehl-i Beyt'in kabul edemeyeceği Kur'ân yorumlarını veya Ehl-i Beyt'e izafe edilen Kur'ân'a aykırı rivâyetleri kaldırıp atmamızı istiyor bizden!

Ama ümmet, aziz peygamberlerinin bu hayati talimatlarına pek kulak vermedi ve maalesef yerine getirmedi! Ehl-i Beyt'i dışlayarak sadece Kur'ân'la yetindiler ya da Kur'ân'la birlikte başkalarının yorumlarını esas aldılar. Tabîî ki Kur'ânsız "Ehl-i Beyt" diyenler de oldu!... Varılan sonuç ortada; dünyanın her bir yanında Müslüman kanı akıyor! İslâm

dünyasının yer-altı ve yer-üstü zenginlikleri, İslâm ve vatan hainlerince yabancılara peşkeş çekiliyor ve müslümanlar, dedelerinin kanlarıyla sulanan topraklarda her çeşit zulme maruz kalıyor; adeta köle muamelesi görüyor!...

Çözüm tabîî ki "Kur'ân ile Ehl-i Beyt"e dönmek ve onların öğretileri etrafında toparlanmak!

"Allah'ın Kitabı ve Benim Sünnetim!" Rivâyeti...

Ehl-i Beyt'in bu yüce ve kutsal faziletini kıskananlar, her zaman olduğu gibi, *"seqaleyn"* hadisine alternatif rivâyet koymada pek geç kalmamışlar! Buna göre Allah'ın Rasûlü (s.a.a) şöyle buyurmuş:

> "Size iki şey bırakıyorum; onlara sımsıkı sarıldığınız sürece asla sapmazsınız: Allah'ın Kitabı ve benim sünnetim! Onlar havuz başında bana kavuşana dek birbirlerinden asla ayrılmayacaklar!"

Dikkat ederseniz, *"Seqaleyn"* hadisindeki *"Ehl-i Beytim"* ifadesi kaldırılıp yerine *"sünnetim"* denmiş ve geri kalanı aynen kopya edilmiş! Bakalım bu rivâyet hangi sahâbîlere isnat edilmiş!:

1. Abdullâh b. Abbâs: "İbn Abbâs → Ikrime → Sevr b. Zeyd ed-Dîlî → Ebû Üveys → oğlu İsmâîl b. Ebî Üveys …" kanalıyla Hâkim (I, 93), el-Beyheqî ve İbn Hazm (*el-İhkâm*: II, 251) rivâyet ediyor.

Ikrime'nin nasıl birisi olduğunu daha önce (sh. 86~87) gördünüz. **Ebû Üveys Abdullâh el-Medenî** ise Müslim'in râvîleri arasında yer alıyor. Ahmed, İbn Maîn, Müellifimiz, Ali b. el-Medînî ve Ebû Hâtim zayıf sayıyorlar kendisini. Sebep, büyük oranda hâfıza zayıflığı.[1]

Oğlu **İsmâîl**'e gelince; bu da Buhârî ile Müslim'in en çok eleştirilen râvîlerinden birisi. Yahyâ "sadûq ama aklı zayıf, kendisi pek sağlam değil", "O ve babası başkalarına ait hadisleri çalarlardı!" ve bir defasında da "İsmâîl iki kuruş etmez!" diyerek kişiliğine ve hadis alanındaki durumuna dikkat çekiyor. Ebû Hâtim "gâfil!", Müellif "zayıf" birisi diyor. Dâraqutnî "sahih hadis için onu tercih etmem!" diyerek ondan

---

1- ez-Zehebî, II, 450; İbn Hacer, *et-Tehzîb*: III, 173~174, *et-Taqrîb*: I, 402

gelen rivâyetlerin sahih olamayacağını ifade ediyor. Nadr b. Seleme el-Mervezî "kezzâb = çok yalancı" diyor.

Daha ilginci, müellifimizin sahih bir isnatla rivâyetine göre, "hadis uydurduğunu" bizzat kendisi itiraf ediyor![1]

İşte size Buhârî ile Müslim'in ortak râvîlerinden birisi! Şimdi böyle bir isnatla gelen bir rivâyete "sahih" demenin imkânı var mı?

2. Ebû Hüreyre: Sâlih b. Mûsa et-Talahî'den itibaren değişik yollardan ed-Dâraqutnî (= el-Münâvî, III, 444), Hâkim (I, 93), İbn Şâhîn (*Şerh'us-Sünne*'de), Hatîb el-Bağdâdî (*el-Faqîh*: I, 94) ve İbn Hazm (*el-İhkâm*: II, 251) rivâyet ediyor.

Rivâyetin başında Ebû Hüreyre'nin bulunması bizce aslında yeterli. Ancak buna rağmen senedinde bulunan **Sâlih** ittifakla zayıf ve metrûk bir râvî.[2] Dolayısıyla bu rivâyet de zayıf.

3. Amr b. Avf el-Müzenî: "Amr → oğlu Abdullâh → Kesîr b. Abdillâh el-Müzenî…" kanalıyla İbn Abdilberr (*Câmi'u Beyân'il-Ilm*: II, 55; es-Süyûtî, *Tenvîr'ul-Havâlik*: III, 93) rivâyet ediyor.

Kesîr zayıf, metrûk ve hatta yalancı bir râvî. Kendisine güvenen tek kimse yok![3] O halde bu rivâyet de tamamen asılsız!

4. Ebû Saîd el-Hudrî: "Ebû Saîd → Ebû Hâzim Selmân el-Eşce'î → Sabbâh b. Muhammed el-Becelî → Ebân b. İshâq el-Esedî → Seyf b. Ömer et-Temîmî → Şuayb b. İbrâhîm et-Teymî …" kanalıyla Hatîb el-Bağdâdî (*el-Faqîh*: I, 94), İbn Muzaffer ve İbn Ebid-dünyâ (bk. el-Heytemî, *es-Savâiq*: s. 126) rivâyet ediyor.

Şuayb tamamen meçhul ve durumu belirsiz bir kişi. Seyf'ten gelen rivâyetlerde adı sıkça geçtiğine göre, Seyf ile kafadar olmalı.[4]

1- ez-Zehebî, I, 222-223; İbn Hacer, *et-Tehzîb*: I, 255~257, *et-Taqrîb*: I, 83; el-Aynî, I, 8, 192; el-Emînî, VIII, 35

2- ez-Zehebî, II, 301-302; İbn Hacer, *et-Tehzîb*: II, 535, *et-Taqrîb*: I, 347

3- İbn Sa'd, V, 412; ez-Zehebî, III, 406-408; İbn Hacer, *et-Taqrîb*: II, 141

4- ez-Zehebî, II, 275; el-Emînî, VIII, 140

Seyf ise apayrı bir alem! İbn Maîn "zayıf", "bir pul / kuruş ondan daha değerli!" diyor. Ebû Dâvûd "hiçbir değeri yok; üstelik çok yalan söyleyen birisi", Müellifimiz ile İbn Seken "zayıf", Ebû Hâtim, Dâraqutnî ve el-Heysemî "metrûk (hadisçilerin terkettiği ya da hadisi terk edilmesi gereken) birisi", Abdullâh b. Nümeyr "hadis uydururdu", İbn Adiy "bütün hadisleri münker" İbn Hıbbân "zındıklıkla itham edilmiştir", "siqa râvîlerin ağzından hadis uydurur", Hâkim "zındıklıkla itham edilmiştir; dolayısıyla rivâyetlerine itibar edilmez", es-Süyûtî "çok hadis uyduran birisi", İbn Hacer de "zayıf ve metrûk bir râvî"... diyerek Seyf'in ne mal olduğunu gözler önüne seriyorlar!

Kütüb-ü sitte müelliflerinden yalnızca Tirmizî Seyf'ten gelen rivâyetlere yer veriyor; ama o bile rivâyetinin hemen ardından "bu münker bir hadis!" diyerek onun hadis ve rivâyetlerine asla güvenilemeyeceğine işaret ediyor.(1)

İşte Seyf'in sicil dosyası! Ehlisünnet uleması Seyf hakkında bunları söylerken, özellikle tarih kitaplarını Seyf'ten gelen rivâyetlerle doldurmayı da ihmal etmemişler! et-Taberî'nin tarihine ve İbn'ül-Esîr, İbn Kesîr vb. ondan beslenerek yazılan diğer tarih kitaplarına bakın isterseniz; özellikle dört halîfeyle, ve bilhassa III. Halife Osman'la ilgili bölümler, tamamen onun rivâyetleriyle dolu!

Ancak iyi ki, et-Taberî gibi ilk dönem tarihçileri, söz-konusu rivâyetlerin senetlerine de yer vererek, okuyucularına araştırıp inceleme olanağı sunuyor; ötekilerde maalesef bu da yok! Dolayısıyla bu mazlum gariban ümmet, Seyf b. Ömer'in uydurduğu yalan haberlerle asırlardır oyalanıp durmuş!

Ehlisünnet âlimlerinin Seyf'in rivâyetlerine niye bu kadar yer verdiklerini merak ediyorsanız, bunun için et-Taberî tarihinin sözünü ettiğimiz bölümlerine bir göz atmanız yeterli! Sahâbenin cinayetlerini, işledikleri bir takım suçları örtbas eden, ya da onlara meşru kılıf bulan, bilhassa Emevîlerin icraatlarını aklayıp paklayan, Ehl-i Beyt'e yapılan zulüm ve

---

1- ez-Zehebî, II, 255~256; İbn Hacer, *el-İsâbe*: III, 239, IV, 175, *et-Tehzîb*: II, 466~467; el-Münâvî, I, 359; el-Kevserî, *el-Maqâlât*: s. 562; el-Emînî, VIII, 84~85; Murtazâ el-Askerî, *Abdullâh b. Sebe Masalı*: s. 50-51

haksızlıkları, uyduruk nedenlere bağlayan... rivâyetlerin büyük bir çoğunluğu Seyf kanalıyla geliyor!

Ehl-i Beyt dostlarının öteden beri "Abdullâh b. Sebe'nin fikirlerini taşımakla" suçlanması da Seyf'in mahareti! Çünkü tarih kitaplarında İbn Sebe ile ilgili ne kadar rivâyet varsa, istisnasız hepsi Seyf b. Ömer kanalıyla geliyor! Yani aslında öyle biri yok! Seyf dışında onun varlığından söz eden başka hiçbir kimse yok. Yahut var, ama ilk dönemlerde İbn Sebe'nin provokatörlüğü ile ilgili anlatımlar, Seyf'in başının altından çıkmış! Anlaşılan; Seyf bununla ilgili masallar düzerek Emevî hattına büyük hizmetlerde bulunmuş![1]

Bu rivâyet de kuşkusuz Seyf b. Ömer'in uydurmalarından! Seyf, *"Seqaleyn"* hadisinden rahatsız olanların içine su serpmek için bu rivâyeti uydurmuş olabilir!

Râvîlerinden **Sabbâh b. Muhammed el-Becelî** de zayıf, hatta hadis uydurduğu söylenen bir râvî.[2]

Şu halde Ebû Saîd el-Hudrî'ye izafe edilen bu rivâyet de, kelimenin tam manasıyla, bir düzmece!

Kısacası, *"Seqaleyn"* hadisine alternatif olarak rivâyet edilen bu hadislerden hiçbirisinin ele-avuca gelir tarafı yok! Bu yüzden Mâlik, *el-Muvatta'* adlı meşhur hadis kitabında (qader, 3) "Bana ulaştığına göre Allah'ın Rasûlü (s.a.a) şöyle buyuruyor..." diyerek, bu rivâyete senetsiz olarak yer veriyor. Ne yapsın Mâlik; senetlerinden birisine yer verse, durum açığa çıkacak!

Şimdi başınızı iki elinizin arasına alın: Önce bu alternatif rivâyetleri tekrar gözden geçirin, sonra yukarıdaki *"seqaleyn"* hadisine bakın; durumlarını bir kıyaslayın. Buna rağmen alternatif rivâyetlerin nasıl olupta bu kadar çok yaygınlaştığı, buna mukabil *"Seqaleyn"* hadisin-

---

1- Seyf'in tarihi olaylar üzerinde yaptığı tahrifatı ve uydurduğu rivâyetlerin epey bir kısmını topluca görmek isteyen, Murtazâ el-Askerî'nin "***Abdullâh b. Sebe Masalı***" adlı eserine bakabilir. (çev. Abdülbâqî Gölpınarlı)

2- ez-Zehebî, II, 306; İbn Hacer, *et-Tehzîb*: II, 537, *et-Taqrîb*: I, 348

den hemen kimsenin neden hiç haberdar edilmediği[1] üzerinde bir düşünmek gerek!...

b) Ümmetin Kurtuluşu "Seqaleyn"e Tâbi Olmakla Mümkündür

Allah'ın Rasûlü (s.a.a) sahâbesine ve ümmetine sıkı tavsiyede bulunuyor; sapıklığa düşmemek ve kurtuluşa ulaşmak için bizlere yol gösteriyor. *"Onlara sımsıkı sarıldığınız sürece asla sapmazsınız!"* buyuruyor. et-Taberânî'de **Zeyd b. Erqam**'dan gelen *"Onların önüne geçmeye çalışmayın; helak olursunuz! Onlardan geri de kalmayın; yine helak olursunuz..."* hadisi[2], çok daha açık bu konuda. Buradan, Kur'ân'dan ve Ehl-i Beyt'ten ayrılanın sapacağı, helak olup gideceği anlaşılır. Açıkçası: Kur'ânsız Ehl-i Beyt ya da Ehl-i Beytsiz Kur'ân, kurtuluşa yetmiyor. Kur'ân'a sarılıp Ehl-i Beyt'i dışlayanlar nasıl necata ulaşamayacaklarsa, Ehl-i Beyt deyip Kur'ân'ı terkedenler de necata ulaşamazlar. Allah'ın Rasûlü (s.a.a) bizlere ikisinden birisini değil, ikisini birden emanet ediyor.

Peygamber Efendimizin bu ciddi uyarısını aşağıdaki sahâbîler tarafından rivâyet edilen *"seqaleyn"* hadisinden anlıyoruz:

1. Zeyd b. Erqam: Hadisimizi değişik kanallardan Tirmizî (Menâqıb, 32), Hâkim (III, 109-110) ve Taberânî rivâyet ediyor. **Özellikle Tirmizî'nin isnâdı Buhârî ile Müslim'in şartlarına göre sahih.**

2. Ebû Saîd el-Hudrî: Hadisimizi Atıyye kanalıyla Ahmed (III, 59), Tirmizî (menâqıb, 32) sahih isnatla rivâyet ediyor.

1- Hatay ili Altınözü İmam Hatip Lisesi'nde çalıştığım yıllarda, çok sevdiğim ve halen de dostluğumuzun devam ettiği bir arkadaşımla sohbet ederken "**Seqaleyn hadisini ulema sümen-altı etmiş!**" demiştim! Arkadaşım bana "Bunu nasıl söyleyebiliyorsun; bu hadisin Ahmed, Müslim, Tirmizî vb. hadis kitaplarında yer aldığını söyleyen sen değil misin?" deyince şunu söylemiştim: "Bana mertçe söyle: Bu kardeşinle tanışana dek, **Seqaleyn Hadisi**nden haberdar mıydın?" Arkadaşım "Hayır!" deyince devam ettim: "Ama senet bakımından tek kelimeyle berbat olan "**kitap ve sünnet**" rivâyetini çok duyduğunu, çok okuduğunu söylüyorsun; peki bu sana neyi gösteriyor!? Adını sen koy!" ...

2- el-Heytemî, 228, 229; Şerafuddîn, 52; el-Emînî, I, 34 = Senedinde bulunan **Hakîm b. Cübeyr** (bk. sh. 84) dolayısıyla **isnâdı en azından hasen**.

3. Câbir b. Abdillâh: Hadisi yukarıda geçti.

4. İmam Ali (a.s): Hadisi yukarıda geçti.

5. Huzeyfe b. Esîd: Her iki hadisi de yukarıda geçti.

6. Âmir b. Leylâ b. Damra: Hadisi yukarıda geçti.

7. Ebû Hüreyre: Hadisi yukarıda geçti.

Ayrıca şu hadis-i şerifler de aynı gerçeği ortaya koyuyor:

8. Ebû Zerr el-Ğıfârî ve daha başka sahâbîler tarafından rivâyet edilen *"Sefîne"* hadisi.(1)

9. Züeyb el-Huzâî hadisi: Rivâyete göre Allah'ın Rasûlü (s.a.a) Safiyye annemize şu vasiyette bulunuyor: *"Bir hadise vuku buldu mu; hemen Ali'ye sığın!"*(2)

"Yetmiş Üç Fırka ..." Hadisi

Ümmetin kurtuluşu konusu da ne yazık ki alternatif rivâyetsiz kalmamış! Bu rivâyete göre Allah'ın Rasûlü (s.a.a) ümmetinin 73 fırkaya ayrılacağını; biri dışında hepsinin cehenneme gideceğini ifade ediyor. Kendisine o "bir fırka"nın kimler olduğu sorulunca şu cevabı veriyor:

"Benim ve ashâbımın yolundan gidenler!!!"

Bunun için öncelikle *"yetmiş üç fırka"* hadisine bir göz atalım ve hangi sahâbîlerden rivâyet edildiğini görelim:

1. Ebû Hüreyre: Rivâyette Yahudilerin 71, Hıristiyanların 72, bu ümmetin ise 73 fırkaya ayrılacağı vurgulanıyor; bunun dışında başka bir şeye değinilmiyor.

[Ahmed (II, 332), Ebû Dâvûd (sünnet, 1), Tirmizî (îmân, 18), İbn Mâce (fiten, 17) ve Hâkim (I, 6, 128) **sahih isnatla** rivâyet ediyor.]

2. Avf b. Mâlik: Rivâyette yukarıdakine ilaveten, Allah'ın Rasûlü (s.a.a) *"Bir fırka dışında hepsi cehennemlik!"* diyor. O "bir fırka"nın kim olduğu sorulunca, sadece *"cemaat!"* demekle yetiniyor.

1- sh. 99'a bk.

2- Taberânî **sahih bir isnat**la rivâyet ediyor. bk. el-Münâvî, IV, 359

[İbn Mâce (fiten, 17) Ehl-i Beyt karşıtı Hımslı râvîlerden oluşan bir isnatla rivâyet ediyor. Hâkim (IV, 430) ile Hatîb el-Bağdâdî (*el-Faqîh*: I, 181) bu hadisi farklı bir isnatla; *"Ümmetim 70 küsür fırkaya ayrılacak; içlerinde vebali en büyük olan fırka ise, reyleriyle kıyas yaparak; helalı haram, haramı da helal yapanlardır!"* lafızlarıyla rivâyet ediyor.(1)]

3. Enes b. Mâlik: İbn Mâce'nin Avf'tan rivâyet ettiği hadisin lafızlarına benziyor. [Ahmed (III, 120, 145) ve İbn Mâce (fiten, 17) **sahih isnatla** rivâyet ediyor.]

4. Muâviye: Lafızları İbn Mâce'nin Avf'tan rivâyet ettiği hadisin lafızları gibi. [Ahmed (IV, 102), Ebû Dâvûd (sünnet, 1) ve Dârimî (siyer, 75) rivâyet ediyor. Bu da tamamen Ehl-i Beyt karşıtı Hımslı râvîler kanalıyla geliyor.]

5. Abdullâh b. Amr b. Âs: Yukarıda geçen *"Benim ve ashâbımın yolundan gidenler!!!"* ifadesi bu rivâyette geçiyor.

[Afrika kadısı olarak bilinen "Abdurrahmân b. Ziyâd" kanalıyla Tirmizî (îmân, 18) ile Hâkim (I, 128-129) rivâyet ediyor.]

Abdurrahmân hakkında Buhârî her ne hikmetse "susma" hakkını kullanıyor. Halbuki, Ahmed, Yahyâ b. Maîn, Abdurrahmân b. Mehdî, Yahyâ el-Qattân, Müellifimiz, Dâraqutnî, İbn Adiy, Hâkim, ez-Zehebî ve İbn Hacer "zayıf" diyorlar onun için. Hatta İbn Hıbbân "siqa râvîlerin adlarını kullanarak hadis uydurur!" diyor. Kaynaklarda tedlisçiliğine de ayrıca değiniliyor. Yani rivâyet ettiği hadisin kabul görmesi için o hadisin metin ve senedinde oynama yapabiliyor.(2)

Dolayısıyla **rivâyetin isnâdı çok zayıf!** Zaten Hâkim, es-Süyûtî ve el-Münâvî de aynı kanaatte.(3)

Ayrıca; **6.** Übey b. Ka'b, **7.** Câbir b. Abdillâh, **8.** Ali (a.s) (=el-Harezmî, 331), **9.** Ömer b. Hattâb, **10.** Abdullâh b. Ömer, **11.** Abdullâh b. Mes'ûd, **12.** Abdullâh b. Abbâs, **13.** Ebüd-Derdâ, **14.** Sa'd b. Ebî Vaqqâs, **15.** Ebû

1- Hâkim hadis için "**Buhârî ile Müslim'in şartlarına göre sahih**" diyor.

2- ez-Zehebî, II, 561-564, IV, 561; İbn Hacer, *et-Taqrîb*: I, 447; el-Münâvî, V, 347

3- Hâkim, I, 128; el-Münâvî, V, 347. Hatta İbn Hazm (*el-Fisal*: III, 248) sadece "cemâat" ve "fırka" hadislerinin bile aslâ sahih olmadığını ileri sürüyor.

Ümâme, **16.** Vâsile b. Esqa' ve **17.** Amr b. Avf'dan (= Hâkim, I, 129) da rivâyet ediliyor.(1)

Ümmetin -kesretten kinâye- 73 fırkaya ayrılacağını belirten rivâyetlere bir şey demiyoruz. Kurtuluşa erecek fırkanın "cemaat" ya da "fırka" olduğunu ifade eden rivâyetlerle de işimiz yok! Çünkü her iki kavram da kapalı ve en azından o rivâyetlerde açıklanmamış. Dolayısıyla kimseye bir faydası yok! Geriye sadece Abdullâh b. Amr rivâyeti kalıyor. *"Benim ve ashâbımın yolundan gidenler!!!"* ifadesi yalnızca bu rivâyetin sonunda yer alıyor.

Birincisi, ashâb içinde zina, hırsızlık, içki, riba (faiz), başkasının malını-mülkünü yağmalama ve haksız yere adam öldürme gibi pekçok suç işleyenler var! Ashâbın yolunu izlemek bizi kurtuluşa eriştirecekse, o sahâbîleri örnek alıp aynı suçları işleyebiliriz; bundan dolayı da sorumlu olmayız! Bunun ise ne kadar saçma bir şey olduğu meydanda. Dolayısıyla burada bütün ashâbın kastedilmiş olması kesinlikle imkansız!

İkincisi, eğer ashâbın içerisinde özel bazı kişiler kastediliyorsa bu zaten doğru. O zaman bu sözler gerçekten Allah'ın Rasûlü'ne (s.a.a) aitse, "**ashâb**"dan maksat hiç şüphesiz Ehl-i Beyt'tir. Çünkü Ehl-i Beyt de ashâbdan ve üstelik ashâbın en önde gelenlerinden.

Üçüncüsü, rivâyetin başında Abdullâh b. Amr var. Abdullâh ise, Hz. İmam'a karşı, hilekâr babası Amr b. Âs ile birlikte, "**bâğî**" Muâviye'nin yanında yer almış, Ehl-i Beyt karşıtı birisi. Böylelerinin ise, Allah ve Rasûlü yanında ne kendisinin, ne de rivâyet ettiği bir hadisin kıymeti var! Çünkü Ali'ye ve Ehl-i Beyt'e karşı olmak, aynı zamanda Allah ve Rasûlü'ne karşı olmak anlamına gelmiyor mu!?

Dördüncüsü, Abdullâh b. Amr'a dokunmasak bile senedinde Abdurrahmân b. Ziyâd el-İfrîqî var; ki durumunu az önce gördünüz.

İşte "fırka-i nâciye biziz!" diyenlerin temel dayanağı olan rivâyetin hali. Açıkça belli ki, rivâyetin bu sorulu-cevaplı kısmı; ya Abdullâh b. Amr'ın marifeti, ya da Abdurrahmân'ın!

1- el-Bağdâdî, *el-Farq*: s. 8~9; İbn Arrâq, *et-Tenzîh*: I, 310; el-Aclûnî, *Keşf'ül-Hafâ*: I, 169, 369-370

Ancak, Ehlisünnet âlimlerinin, kendi ölçülerine göre de bu kadar sakat olmasına rağmen, bu rivâyeti mezhepler tarihi kitaplarında baş tacı ettiklerini, halen bu rivâyete dayandıklarını, onu kesin bir hadismiş gibi sunduklarını görmek; hem bizi düşündürüyor, hem de -onlar adına- çok üzüyor!

"Ashâbım Yıldızlar Gibidir ..." Hadisi

Ehl-i Beyt'in yoluna -her nedense ve suçları neyse- bir türlü yanaşmayanların, kendi yollarını aklarken baş tacı ettikleri bir rivâyet daha var: Buna göre Allah'ın Rasûlü (s.a.a) güya şöyle buyurmuş:

"Ashâbım yıldızlar gibidir; hangisine uysanız hidayete erersiniz!"

Kütüb-ü Sitte değil, ″kütüb-ü tis'a″da[1] bile bulunmayan bu rivâyet, başlıca şu sahâbîler kanalıyla Rasûlüllâh'a (s.a.a) dayandırılıyor:

1. Ebû Hüreyre: Şihâbuddîn el-Qudâ'î, Ca'fer b. Abdilvâhid el-Hâşimî kanalıyla rivâyet ediyor. (ez-Zehebî, I, 413; İbn Hacer, *Tahrîcü Ehâdîs'il-Keşşâf*: s. 95; el-Ğumârî, 206)

Ca'fer, dosyasında "yalancı", "hadis uydurur", "hadis hırsızı olup, siqa râvîlerin adlarını kullanarak asılsız / münker hadisler rivâyet eder", "hadislerinin tamamı batıl", "aslı esası olmayan hadisler rivâyet eder" gibi hükümlerin yer aldığı bir râvî![2]

Dolayısıyla **bunun uydurma olduğunda kuşku yok!** Rivâyetin senedi, baştan Ca'fer'e kadar Buhârî ile Müslim'in ortak râvîlerinden oluşuyor! Demek ki, "siqa râvîlerin adlarını kullanarak asılsız / münker hadisler rivâyet eder!" diyen boşuna dememiş!

2. Halîfe Ömer: İbn Adiy, İbn Batta, el-Beyheqî, Hatîb el-Bağdâdî (*el-Faqîh*: I, 103) ve İbn Asâkir, Zeyd b. el-Havârî el-Amiy ve oğlu Abdurrahîm kanalıyla rivâyet ediyor. (ez-Zehebî, II, 102; el-Münâvî, IV, 76; el-Ğumârî, 206-207)

Zeyd genellikle zayıf sayılan bir râvî.[3] Oğlu **Abdurrahîm** ise "yalancı",

---

1- 2 nolu hadisimizin durumunda geçen altı kitapla birlikte Mâlik'in "*Muvatta*'", Ahmed'in "*Müsned*" ve Dârimî'nin "*Sünen*"i dahil dokuz hadis kitabı.

2- ez-Zehebî, I, 412

3- İbn Sa'd, VII, 240; ez-Zehebî, II, 102; İbn Hacer, *et-Taqrîb*: I, 268

"hiçbir değeri yok", "siqa değil", "tamamen çürük", "zayıf" ve "metruk" bir râvî.[1]

Demek ki **bu rivâyet de tamamen asılsız ve uydurma.** Zaten İbn'ül-Cevzî "sahih değil", ez-Zehebî de "batıl bir hadis!" diyerek aynı şeyi ifade ediyor.[2]

3. Abdullâh b. Ömer: Abd b. Humeyd, Dâraqutnî, İbn Adiy, İbn Batta ve İbn Abdilberr, **Hamze b. Ebî Hamze en-Nusaybî** kanalıyla rivâyet ediyor. (İbn Hacer, *Tahrîcü Ehâdîs'il-Keşşâf*: 95; İbn Emîr el-Hâc, *et-Taqrîr*: III, 99; el-Ğumârî, 205-206)

Hamze hakkında hadisçiler; "bir kuruş / pul etmez", "hadisleri münkerdir / gerçek dışıdır", "metruk", "hadis uydurur" ve "bütün rivâyetleri uydurma" diyor.[3] O halde **bu da tamamen uydurma!**

4. Câbir b. Abdillâh: Dâraqutnî, İbn Abdilberr ve İbn Hazm, **Hâris b. Ğusayn** aracılığıyla rivâyet ediyor. (İbn Hacer, *Tahrîcü Ehâdîs'il-Keşşâf*: s. 94; İbn Emîr el-Hâc, *et-Taqrîr*: III, 99; el-Ğumârî, 205)

Hâris tamamen meçhul ve durumu belirsiz bir râvî. Onun için İbn Abdilberr, rivâyetin hemen ardından "Bu isnatla huccet kâim olmaz / getirilemez! Çünkü Hâris meçhul birisi." diyerek[4] rivâyetin asılsızlığına dikkat çekiyor.

Dâraqutnî, bunu ayrıca Mâlik b. Enes kanalıyla da rivâyet ediyor; ama bakın ne diyor: "Bu rivâyet Mâlik'ten sahih yolla gelmiyor. Mâlik'ten sonraki râvîlerin hepsi meçhul!"[5]

5. Abdullâh b. Abbâs: "İbn Abbâs → Dahhâq b. Müzâhim el-Belhî → Cüveybir b. Saîd el-Belhî…" isnâdıyla İbn Batta, Beyheqî ve Hatîb el-Bağdâdî (*el-Kifâye*: s. 48) rivâyet ediyor. (İbn Hacer, *Tah. Ehâdîs'il-Keşşâf*: s. 95; el-Münâvî, I, 209; el-Aclûnî, *Keşf'ül-Hafâ*: I, 147; İbn Âbidîn, *Redd'ül-Muhtâr*: I, 68)

1- ez-Zehebî, II, 605; İbn Hacer, *et-Taqrîb*: I, 467; el-Münâvî, IV, 76

2- İbn'ül-Cevzî, I, 283; ez-Zehebî, II, 102; el-Münâvî, IV, 102

3- ez-Zehebî, I, 606-607; İbn Hacer, *et-Taqrîb*: I, 198

4- *Câmi-u Beyân'il-İlm*: II, 111; el-Ğumârî, 205

5- İbn Hacer, *Tahrîcü Ehâdîs'il-Keşşâf*: 94~95. İbn Hacer de aynı yerde "Mâlik'ten gelen bu rivâyet için "aslı esası yok!" diyor.

Bir defa, **Dahhâq** ile İbn Abbâs arasında kopukluk var. Çünkü Dahhâq İbn Abbâs'a yetişmiş değil.(1) Bu durum hadisin zayıflığına alamettir.

Diğer yandan **Cüveybir** ittifakla çok zayıf bir râvî.(2) Öyleyse **bu da tümüyle çürük ve asılsız bir rivâyet!(3)**

6. Enes b. Mâlik: "Enes → Zübeyr b. Adiy → Bişr b. Huseyn …" kanalıyla el-Bezzâr ile İbn Tâhir el-Maqdisî rivâyet ediyor. (İbn Hacer, *Tahrîcü Ehâdîs'il-Keşşâf*: s. 95; el-Ğumârî, 206) Enes hadîsini İbn Ebî Ömer de rivâyet ediyor. (İbn Hacer, *el-Metâlib'ul-Âliye*: XVII, 63)

Zübeyr'e diyecek yok. Ancak ondan rivâyette bulunan **Bişr** için aynı şeyi söyleyemiyoruz! Hadisçiler onun hakkında "metruk", "hiçbir hadisi mahfuz (hadisçilerce malum) değil", "Zübeyr adına yalan konuşur!!!", "Zübeyr'in adını kullanarak 150 kadar uydurma hadis rivâyet ediyor!!!" diyorlar.(4)

Böylece Enes rivâyetini de Zübeyr gibi siqa bir râvînin adını kullanarak uyduran kişinin kim olduğu anlaşılıyor! Zaten İbn Hacer de "senedi çürük!" diyor. (bk. el-Ğumârî, 206)

Kısacası *"Ashâbım yıldızlar gibidir! ..."* hadisinin aslı esası yok! Hem böyle bir şey olsaydı, sahâbenin tamamının ma'sûm olması; İslâm adına hata yapmaktan korunmuş olması gerekirdi; nerede!

Öbür taraftan, sahâbe içinde bir takım haramlara bulaşanlar var. Birbirine sövenler, kılıç çekenler var. O zaman o sahâbîleri örnek alarak haram işlemek hiç de sakıncalı değil!!! O zaman Muâviye'yi örnek alıp Ali'ye

---

1- İbn Sa'd, VI, 300; ez-Zehebî, II, 325-326

2- ez-Zehebî, I, 427; İbn Hacer, *et-Taqrîb*: I, 139

3- 07.01.1994 tarihli Vakit gazetesinde, "**Yusuf Kerimoğlu**" imzasıyla yayımlanan "**Fıkıh Köşesi**"nde "Bu hadis-i şerifin değişik isnat zincirleri var... Fakat aynı mahiyette İbn Abbâs'tan (r) rivâyet edilen hadis sahihtir..." deniyor ve buna kaynak olarak da İbn Âbidîn'in "*Redd'ül-Muhtâr*"ı (İstanbul, 1982, I, 84) gösteriliyor!

Hadis orada var. Ama Kerimoğlu'nun kullandığı "sahihtir" ifadesine İbn Âbidîn yer vermiyor! Yukarıda bu rivâyetin ne kadar zayıf olduğunu gördünüz. İşin garibi, İbn Âbidîn de hadisin senedinin kopuk olduğunu orada açıkça vurguluyor! "*Emanet ve Ehliyet*" sahibi birisinin çok daha dikkatli olması gerekmez mi sizce?

4- ez-Zehebî, I, 315-316

ve Ehl-i Beyt'e sövüp lânet okumak da, haksız yere adam öldürüp müslümanların mallarını yağmalamak da ... serbest! Bu ne kadar sakat bir mantık? Böyle bir mantığı İslâm'a reva görenler Allah ve Rasûlü'nden hiç utanmazlar mı acaba!? Buna "hadis" diye kitaplarında yer verenler hesap gününden hiç korkmazlar mı?(1)

O yüzden Ahmed b. Hanbel, Buhârî, Bezzâr, Beyheqî, İbn Hazm, İbn Abdilberr, İbn'ül-Cevzî, İbn Teymiyye, ez-Zehebî, İbn'ül-Qayyim, İbn Kesîr, İbn Hacer, İbn'ül-Hümâm, İbn Emîr el-Hâc, İbn Abdişşekûr, Emîr es-San'ânî ve daha pekçok hadis ve fıkıh alimi, mezkur hadisin asılsız, çürük ve uydurma olduğunda ittifak etmişlerdir.(2)

1- Aslında bu hadisin devamı var; ancak bu kısım Ehlisünnet kardeşlerimizin kaynaklarında her nedense yer almıyor! Oysa şîa (imâmiyye) kaynakları hadisin bu son kısmına da yer veriyor. İmam Ca'fer es-Sâdıq'ın babaları (a.s) kanalıyla yaptığı rivâyete göre Allah'ın Rasûlü (s.a.a), kendisine "O ashâbın kimler yâ Rasûlallâh?" diye sorulunca şu cevabı veriyor: "**Onlar benim Ehl-i Beytim.**"

Örnek olarak bk. Şeyh Sadûq, *Meânî'l-Ahbâr*: I, 182~183

2- İbn Hazm, *el-İhkâm*: II, 61-62, 71, 251-52; İbn'ül-Qayyim, *İ'lâm'ul-Muvaqqi'în*: II, 242; İbn Hacer, *Tahrîcü Ehâdîsi Muhtasar-i İbn'il-Hâcib*: I, 145-48; İbn'ül-Hümâm, *et-Tahrîr*: III, 99 (*et-Taqrîr* ile); İbn Abdişşekûr, *el-Müsellem*: II, 232 (*el-Fevâtih* ile); es-San'ânî, *Usûl'ül-Fiqh*: s. 221 …

Ayrıntılı bilgi için "***Sahâbenin Adâleti ve Ebû Hüreyre***" adlı eserimize bk.

Bütün bunlara rağmen, Ebû İshâq eş-Şîrâzî'nin şu tutumu ne kadar ilginç ve garip: "*et-Tebsıra*" adlı eserinde (s. 368~369) Ehl-i Beyt'in ittifakının "icma" olup olmadığını tartışırken; "icmadır ve huccettir" diyenlerin dayanağı olan **seqaleyn** hadisine yer veriyor ve arkasından "Bu haber-i vâhiddir; bir iki kişinin rivâyetinden başka bir şey değildir! Usûl konularında bu tür hadislerle delil getirilemez!" diyor. Kendi görüşünü (= huccet değildir) delillendirirken ise ***"Ashâbım yıldızlar gibidir ..."*** rivâyetini ileri sürüyor; "Bu haber-i vâhiddir ve huccettir; böyle olunca da onunla delil getirebiliriz!!!" diyor.

Şâfiîlerin en büyük fakihlerinden eş-Şîrâzî'ye bakın; bakın da ibret alın! Müte-vâtir olan **seqaleyn hadisi**ni dışlarken, uydurma olduğu apaçık olan ***"Ashâbım yıldızlar gibidir ..."*** rivâyetine dayanıyor! Üstelik hesabına gelmeyen yerde "haber-i vâhid usûl konularında huccet olamaz!" derken, işine geldiği yerde "Bu haber-i vâhiddir, huccettir..." diyebiliyor.

Bu tutum sadece eş-Şîrâzî'de yok; el-Âmidî (*el-İhkâm*: I, 209-211) vb. daha birçok usûlcü de aynı acı tutumu sergiliyor! İşte size bir emanet anlayışı!!!

c) Allah'ın Rasûlü (s.a.a) "Kur'ân" ve "Ehl-i Beyt" Hakkında Ümmetini Uyarıyor!

Hadise dikkat ederseniz, Allah'ın Elçisi (s.a.a) bu ümmete "Kitap" ve "Ehl-i Beyt"i emanet ettikten sonra bir de uyarıda bulunuyor. Sanki bir şeylerden haberdarmış gibi, sanki Kur'ân ve Ehl-i Beyt'in başına gelecekleri biliyormuş gibi; *"Benden sonra onlara nasıl davranacağınıza dikkat edin!"* buyuruyor. Böylece "Bizi uyaran olmadı!" demeye mahal bırakmıyor; huccet böylece tamamlanmış oluyor.

Söz konusu uyarı şu sahâbîlerin hadislerinde var:

1. Zeyd b. Erqam: Ebut-Tufeyl'den itibaren Habîb yoluyla gelen hadis ile, Yezîd b. Hayyân kanalıyla gelen hadise bakınız.

Özellikle Yezîd'in rivâyetinde, Allah'ın Rasûlü (s.a.a) tam üç defa *"Ehl-i Beytim hakkında sizleri uyarıyorum!"* buyuruyor.

2. Ebû Saîd el-Hudrî: İbn Sa'd (II, 194), Ahmed (III, 17) ve Tirmizî (menâqıb, 32) rivâyet ediyor.

3. Huzeyfe b. Esîd: Her iki kanaldan da gelen hadisine bakın.

4. Âmir b. Leylâ b. Damra: Hadisi yukarıda geçti.

Allah'ın Sevgilisinin (s.a.a) korktuğu / bildiği şeyler, kendisinin irtihalinden hemen sonra vuku buluyor; Kur'ân'ı yalan yanlış te'viller, Ehl-i Beyt'e yönelik sindirici çalışmalar derhal başlıyor! Onlara hakarete, lanete ve kanlarını dökmeye kadar varan zulümler işleniyor.

Zaten Allah'ın aziz elçisi (s.a.a) bunları vaktiyle haber vermiş. Bu ümmetin adım adım Yahudi ve Hıristiyanları takip edeceğini söylemiş![1] Onların en büyük maharetleri, Allah'ın kitaplarını tahrif etmek idi. Şimdi de Kur'ân tahrif ediliyor! Ancak öncekiler kitapların metninde tahrif yaparlarken, şimdikiler Kur'ân'ın tefsir ve yorumunda tahrif yapıyorlar! Sonuçta pek bir şey değişmiyor; çünkü her iki tahriften de amaç, Allah'ın hükümlerini her hal ü karda saf-dışı etmek!

1- sh. 172'ye bk.

Ali'ye ve Ehl-i Beyt'e Haksızlık Yapılacağını Haber Veren Hadisler:

Bununla birlikte, ümmetinin Ali'ye ve genelde Ehl-i Beyt'e kendisinden sonra haksızlık yapacağını, Ehl-i Beyt'in bütün işlerden saf dışı edileceğini de bildirmiş Allah'ın sevgili Peygamberi! İşte bunu ispat eden hadisler:

1. Abdullâh b. Abbâs hadisi: Allah'ın Peygamberi (s.a.a) Ali'ye hitaben şöyle buyuruyor:

> "Sen benden sonra hakikaten sıkıntılarla karşılaşacaksın!"

Hâkim (III, 140) hadisimiz için "**Buhârî ile Müslim'in şartlarına göre sahih**" diyor, Şamlı ez-Zehebî de aynen onaylıyor.

2. Abdullâh b. Mes'ûd hadisi: Peygamber (s.a.a) şöyle buyurdu:

> "Ehl-i Beytim benden sonra belalarla, kovulmuşluk ve saf dışı edilmişlikle karşılaşacak!"

İbn Mâce (fiten, 34) **Yezîd b. Ebî Ziyâd el-Kûfî** kanalıyla rivâyet ediyor.

Hadisimizin Yezîd dışında bütün râvîleri siqa. Yezîd'e gelince; İbn Maîn, Ahmed, Vekî', Abdullâh b. Nümeyr, Abdullâh b. Mübârek, Müellif, Tirmizî ve Ebû Hâtim şu üç sebepten onu zayıf sayıyor:

a) "*Siyah sancaklar*" hadisini[1] rivâyet etmesi: Bir kimseyi rivâyet ettiği bir hadis yüzünden suçlamanın hiçbir mantığı yok! Bir râvî cerh edilecekse, adaleti olmadığı için cerh edilir.

Kaldı ki *"siyah sancaklar"* hadisini, Allah'ın Rasûlü'nden (s.a.a) İbn Mes'ûd vasıtasıyla sadece Yezîd rivâyet etmiyor; aynı hadisi Peygamberimizin azadlısı Sevbân da rivâyet ediyor.[2] Böylece Yezîd'in bu işte yalnız olmadığı da anlaşılıyor.

Eğer sorun, *"siyah sancaklar"* hadisini İbn Mes'ûd'dan rivâyet ediyor olması ise; aynı hadis "İbn Mes'ûd → Zirr b. Hubeyş → Âsım b. Ebin-

---

1- Şu an üzerinde durduğumuz İbn Mes'ûd hadisinin içinde yer alıyor.

2- Ahmed: V, 277; İbn Mâce: fiten, 34; Hâkim, IV, 464, 502. İbn Mâce ile Hâkim'in rivâyeti **Buhârî ile Müslim'in şartlarına göre sahih**.

Necûd …" kanalıyla da rivâyet ediliyor![1]

Hatta Yezîd, bu hadisi, "Ehl-i Beyt'in başına gelecekleri anlatan hadis" ile birlikte "İbn Mes'ûd → Alqame b. Qays en-Nehaî → İbrâhîm en-Nehaî …" kanalıyla rivâyet ederken de yalnız değil! Kendisine son derece siqa sayılan Hakem b. Uteybe de eşlik ediyor.[2]

b) Hâfıza zayıflığı: Bazılarının ileri sürdüğü bu gerekçe doğru olsa bile ne değişir ki!? Yezîd'in aslında siqa ve sadûq bir râvî olduğu birazdan görülecek. Bu durumda hâfızasının biraz zayıf olmasından hareketle hadisine "zayıf" denebilir mi? Böyle bir râvînin rivâyeti, gerçeklere ters düşmedikçe en azından "hasen" sayılmaz mı!?

Az önce, bu rivâyette Hakem b. Uteybe'nin kendisine eşlik etmiş olduğunu gördünüz. Demek ki Yezîd burada hata yapmış değil. Üstelik İbn Mes'ûd, İbn Abbâs ve benzerlerinden gelen sahih hadislerle de tam bir uyum içinde. Böyle bir hadis için "sahihtir" demekten başka seçeneğimiz var mı!?

c) Şiî olması: Bu da bir râvîyi çürütmek için yeterli bir neden değil! Önemli olan, siqa ve sadûq olup olmadığı; yalan konuşup konuşmadığı! Yezîd'in doğru sözlü olduğunda ise kimsenin şüphesi yok! Durum böyle olduktan sonra, Ehlisünnet âlimleri böyle râvîlerin hadislerini reddetmez.

"Zayıf" diyenlerin gerekçeleri bunlar! Görüldüğü gibi, doğrusu bu itirazların hiçbirisi haklı ve yerinde değil. O yüzden Şu'be b. Haccâc, Muhammed b. Fudayl, İbn Sa'd ve Ahmed el-Iclî, onun "siqa ve güvenilir" birisi olduğuna hükmediyorlar. Müslim onun sadakat ve ilim sahibi olduğunu belirtiyor. ez-Zehebî de onun için "Kûfe'nin meşhur alimlerinden birisi" diyor...

1- Ahmed (I, 376, 377, 430, 448), Ebû Dâvûd (mehdî, 1) ve Tirmizî (fiten, 52) sahih bir isnatla rivâyet ediyorlar.

2- Hâkim (IV, 464) **sahih bir isnat**la rivâyet ediyor. Siz ez-Zehebî'nin bu hadis için "uydurma!" demesine kulak asmayın! **Çünkü râvîlerinin tamamı siqa**; dolayısıyla senedinde bir sorun yok. Zaten ez-Zehebî de "uydurma!" derken hiçbir gerekçe ileri süremiyor! Demek ki ez-Zehebî'nin bu yargısı taassuptan başka bir şey değil!

Sonuçta, **Yezîd b. Ebî Ziyâd** siqa ve sadûq bir hadisçi.[1] Hakkındaki eleştirilerin hiçbir değeri yok. Dolayısıyla **hadisimizin isnâdı, zayıf olması bir yana, hasen bile değildir; sahihtir.**[2]

3. İmam Ali (a.s) hadisi: Ali (a.s) diyor ki: Allah'ın Elçisi (s.a.a) bana hitaben şöyle buyurdu:

> "Bu ümmet, benden sonra sana hakikaten haksızlık edecek!"

Değişik ama **hepsi sahih isnatlarla** Hâkim (III, 140, 142-143), İbn Adiy, el-Beyheqî, Hatîb el-Bağdâdî, İbn Ebil-Hadîd (IV, 107, VI, 45) ve ez-Zehebî (I, 371, III, 401) rivâyet ediyor. Hâkim her iki isnat için de "sahih" diyor, Şamlı ez-Zehebî de aynen onaylıyor.

4. Enes b. Mâlik hadisi: Allah'ın Rasûlü (s.a.a) bir gezinti sırasında Ali'ye şöyle demişti:

> "Bazı kişilerin kalplerinde sana karşı duydukları kin ve nefret var; ben gitmeden de onu açığa vurmayacaklar!!!"

İbn Ebî Şeybe (VI, 371), İbn Adiy, İbn'ül-Cevzî (*el-Ilel*: I, 243), İbn Ebil-Hadîd (IV, 107) ve ez-Zehebî (IV, 480) rivâyet ediyor.

Senedinde **Yûnus b. Habbâb el-Üseydî** var. Sadûq bir râvî; ama hâfızasında biraz zayıflık var.[3] Hadisi yukarıdaki sahih rivâyetlere aykırı olmadığına göre, **hadisimizin isnâdı en azından hasen**.

Aynı mealde Emîr'ul-Mü'minîn Hz. Ali Efendimizden gelen bir rivâyet de var: Ahmed (*el-Fedâil*: II, 651), Müellifimiz, el-Bezzâr, Ebû Ya'lâ, Hâkim (III, 139 = kısaca), Hatîb el-Bağdâdî, el-Harezmî (s. 65), İbn'ül-Cevzî (*el-Ilel*: I, 243), ez-Zehebî (III, 355) vb. **hasen bir isnatla** rivâyet ediyor. Hatta Hâkim "isnâdı sahih" diyor, Şamlı ez-Zehebî de aynen onaylıyor.

1- bk. İbn Sa'd, VI, 340; Müslim: muqaddime, 5; Müellif, *ed-Duafâ*: s. 252; ez-Zehebî, IV, 423~425; en-Nevevî, *Şerhu Sahîh-i Müslim*: I, 51-52; İbn Hacer, *et-Tehzîb*: VI, 202~203, *et-Taqrîb*: II, 373-374; el-Aynî, XVIII, 40

2- Şu halde hadisimiz için ez-Zehebî'nin "sahih değil!" demesini, "Şamlı" olmasına verin siz!

3- ez-Zehebî, IV, 479-480; İbn Hacer, *et-Taqrîb*: II, 394-395

5. Hâlid b. Urfuta hadisi: Peygamber (s.a.a) sahâbeye hitaben şöyle buyurdular:

> "Hiç şüphesiz sizler, benden sonra Ehl-i Beytim hakkında imtihan olunacaksınız!"

Taberânî **Umâra b. Yahyâ b. Hâlid** kanalıyla rivâyet ediyor. (es-Süyûtî, *el-Câmi'us-Sağîr*: II, 553; İbn Hamze, *el-Beyân*: II, 49)

el-Heysemî: "Hadisin bütün râvîleri sahih hadis râvîlerinden; ancak Umâra müstesna. Onu da İbn Hıbbân siqa sayıyor." diyor.[1] es-Süyûtî de hadisin hemen ardından "hasen" anlamında simge koymuş.

Demek ki **hadisimiz en azından hasen bir hadis.**

6. Ebû Saîd el-Hudrî: Peygamber (s.a.a) şöyle buyurdu:

> "Ehl-i Beytim benden sonra katliamla ve kovulmuşlukla karşılaşacak!"

Hâkim (IV, 487) **hasen bir isnatla** rivâyet ediyor.

Allah'ın peygamberinden sonra Ehl-i Beyt'in başına gelenler, İmam Ali tarafından da birçok defa dile getirilmiş.[2] Bunlar içinde, Ebûbekr'i "istibdâd" ile suçlaması[3] ve Ebûbekr'in buna cevap veremeyişi çok enteresan.

Bütün bu sahih rivâyetler, Ali'ye ve Ehl-i Beyt'e yapılacak haksızlıkların, tamamen Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) bilgisi dahilinde olduğunu gösteriyor. Bu hiç kuşkusuz mucizeden başka bir şey değil![4]

d) Kur'ân İle Ehl-i Beyt Daima Beraberdir

Allah'ın elçisi (s.a.a) bu arada "Kur'ân ile Ehl-i Beyt"in, havuz başında kendisine varıncaya dek birbirlerinden asla ayrılmayacaklarını da dile getiriyor. Bunun iki anlamı olabilir:

1- el-Münâvî, II, 553

2- Şerif Radiy, *Nehc'ül-Belâğa*: I, 25, 25-26, 26, 28, 37, 62, 120, 139, 151, 162, 223, II, 20, III, 155; et-Taberî, II, 583; İbn Ebil-Hadîd, I, 194, 307, 308, VI, 96, 166, IX, 241, 306, X, 286, XI, 109, XVIII, 132; ez-Zehebî, III, 410

3- bk. Buhârî: meğâzî, 40; Müslim: cihâd, 52; et-Taberî, II, 236; İbn Ebil-Hadîd, IX, 241

4- Qâdî Iyâd (*eş-Şifâ*: III, 163) ile Zeynî Dahlân (*es-Sîra*: III, 205) da aynı kanaatte.

Birincisi, Kur'ân ile Ehl-i Beyt birbirlerini asla terketmeyecek; Kur'ân neredeyse, Ehl-i Beyt orada; Ehl-i Beyt neredeyse, Kur'ân da orada! Ehl-i Beyt'in yolu Kur'ân'ın halis yolu olacak, Kur'ân'ın doğru te'vil ve tefsiri, ancak Ehl-i Beyt'e başvuru ile öğrenilebilecek!

Bundan doğru bir şey yok. Çünkü araştırmacılar da bilir ki, Kur'ân'a en çok sahip çıkan, onu Allah'ın irâdesine uygun biçimde en iyi yorumlayan, hiç şüphesiz Ehl-i Beyt'tir.

İkincisi, Kur'ân ile Ehl-i Beyt'i birbirinden ayırmayın, onları kıyamete kadar birbirinden koparmayın! "Kur'ânsız Ehl-i Beyt" ya da "Ehl-i Beytsiz Kur'ân" düşünmeyin! Kur'ân'ı dışlayarak Ehl-i Beyt'e, Ehl-i Beyt'i dışlayarak da Kur'ân'a sarılmaya kalkmayın. Her iki tarz da yanlış! Doğrusu: Kur'ân ile Ehl-i Beyt'i birlikte, birini diğerinden ayırmadan takip edin...

Bunlardan birincisi bir olguyu haber veriyor, ikincisi ise bize sorumluluk yüklüyor; her ikisi de doğru.

Kur'ân ile Ehl-i Beyt'in birbirlerinden ayrılmayacakları, şu sahâbîlerin rivâyet ettiği *"Seqaleyn"* hadislerinde mevcut:

1. Zeyd b. Erqam: Ebut-Tufeyl'den "Habîb" kanalıyla gelen hadis ile "Müslim b. Subayh" yoluyla gelen hadise bakınız.

2. Ebû Saîd el-Hudrî: Hadisi daha önce geçti.

3. Zeyd b. Sâbit: Hadisi daha önce geçti.

4. Huzeyfe b. Esîd: Her iki kanaldan gelen hadisine de bk.

5. Âmir b. Leylâ b. Damra: Hadisi daha önce geçti.

6. Ümmü Seleme: Hadisi daha önce geçti.[1]

Yaklaşık aynı mesajı veren başka hadisler de var:

1. Ümmü Seleme hadisi: Peygamber (s.a.a) şöyle buyuruyor:

1- İbn Teymiyye her zamanki inatçı tavrıyla "**Seqaleyn**" hadisinde yer alan bu kısmı reddediyor ve hadisin metninden olamayacağını ileri sürüyor! (VII, 318, 394~ 395) İbn Teymiyye, Kur'ân Ali ve Ehl-i Beyt ile, Ali ve Ehl-i Beyt de Kur'ân ile sürekli birlikte olunca; Emevî hanedanının ve kendisinin durumundan çok endişe etmiş olacak ki bu yargıya varmış!

"Ali Kur'ân ile, Kur'ân da Ali ile beraberdir. Her ikisi de havuz başında benimle kavuşuncaya dek birbirlerinden asla ayrılmayacaklar!"

[et-Taberânî, Hâkim (III, 124), Hatîb el-Bağdâdî (XIV, 320), el-Harezmî (s. 176~77) vb. rivâyet ediyor. (el-Heysemî, IX, 183~84; es-Süyûtî, *el-Câmi'*: IV, 356; el-Emînî, III, 177) Hâkim "**İsnâdı sahih bir hadis**" diyor, Şamlı ez-Zehebî de aynen onaylıyor.]

2. Sa'd b. Ebî Vaqqâs hadisi: Allah'ın Rasûlü (s.a.a) Ümmü Seleme annemizin evinde Ali için şöyle buyurmuştu:

"Ali hak ile, hak da Ali ile birliktedir."(1)

[Bezzâr, siqa râvîlerden oluşan bir isnatla rivâyet ediyor. (el-Heysemî, VII, 476; el-Emînî, III, 177) Dolayısıyla **isnâdı sahih.**]

3. Ebû Saîd el-Hudrî: Allah'ın Rasûlü (s.a.a) Ali'ye işaret ederek şöyle buyurdu:

"Hak şununla beraber, hak şununla beraber!"

[Ebû Ya'lâ **sahih bir isnatla** (bk. el-Heysemî, VII, 475; el-Emînî, III, 179) rivâyet ediyor.]

Aynı hadis ayrıca; **4.** İmam Ali ve **5.** Zeyd b. Erqam'dan da rivâyet ediliyor. (el-Emînî, I, 166; III, 178-179)(2)

6. İmam Ali (a.s) hadisi: Allah'ın Rasûlü (s.a.a) şöyle buyuruyor:

"Allahım! Hakkı, Ali nereye gitse beraberinde dolaştır!"

[Tirmizî (menâqıb, 20), Hâkim (III, 124-125), el-Bezzâr, Taberânî ve el-Harezmî (s. 104) **Muhtâr b. Nâfi' et-Temîmî** kanalıyla rivâyet ediyor.]

1- Bu hadisi Sa'd'dan duyan birisi, ona "O zaman benim gözümde senden daha aşağılık kimse yok!" diyor. Buna şaşıran Sa'd "Neden?" diye sorunca, ondan şu cevabı alıyor: "Şayet bu hadisi Allah'ın peygamberinden ben işitmiş olsaydım; ömrümün sonuna kadar Ali'ye hizmet ederdim!" (el-Emînî, III, 177)

2- Bütün bunlardan sonra Ehl-i Beyt düşmanı kör İbn Teymiyye'nin "***Ali hak ile, hak da Ali iledir...***" hadisi hakkında "Bu en büyük yalanlardan ve cahilliklerden birisi! Bu hadisi Peygamber (s.a.a)'den ne sahih isnatla rivâyet eden var; ne de zayıf isnatla!!!" sözlerini (*el-Minhâc*: IV, 238~239; el-Emînî, III, 176~177) kaldırıp atın!

Hâkim ile es-Süyûtî hadisimiz için "**sahihtir**" hükmünü veriyorlar. Ancak gerek ez-Zehebî ve gerekse el-Münâvî bunu reddederek "zayıf" diyorlar.(1) Doğrusu, Muhtâr'ı hemen herkes zayıf sayıyor. Hâkim ile es-Süyûtî'nin bu hadise sahih demeleri, adı geçen râvînin aslında siqa ve sadûq birisi olduğunu gösterir ki, zaten el-Iclî de "siqa" diyor.(2) Demek ki zayıf sayanlar hâfızasından dolayı zayıf saymışlar. Böyle bir râvînin rivâyeti ise gerçeklerle çelişmediği sürece hasen sayılır.(3) O halde **hadisimizin isnâdı en azından hasen.**

7. İmam Ali (a.s) de "*Nehc'ül-Belâğa*"da yer alan bir hutbesinde, Ehl-i Beyt'i anlatırken şöyle buyuruyor:

> "Onlar sayesinde ilim hayat bulur, cehâlet ölüme kavuşur. Onların yumuşak huylu ve hoşgörülü olmaları ilimlerinin, dış görünümleri içteki samimiyetlerinin, bir olay karşısında susmaları ise konuştukları her şeyin hikmetli olduğunun habercisidir. Onlar haktan asla ayrılmazlar. Bu konuda ihtilâfa da düşmezler. İslâm'ın temelleri onlar olduğu gibi, korkuya kapılanların sığınacağı emin barınaklar da onlardır. Ancak onların sayesinde hak yerini bulmuş, bâtıl yerinden kayıp yok olmuş ve dili kökünden kesilmiştir..." (4)

Fahruddîn er-Râzî bile "cehrî namazlarda, yani sabah, akşam ve yatsı gibi; imamın açıktan okuduğu namazlarda, besmelenin açıktan okunmasını" savunurken "Ali b. Ebî Tâlib'in besmeleyi açıktan okuduğu tevatür ile sabit. Kim dininde Ali b. Ebî Tâlib'e uyarsa hidayete erer. Bunun delili ise *"Allahım! Hakkı, Ali nereye gitse beraberinde dolaştır!"* hadisidir." diyor.(5)

1- ez-Zehebî, *et-Telhîs*: III, 125; el-Münâvî, IV, 19

2- ez-Zehebî, IV, 80; İbn Hacer, *et-Taqrîb*: II, 241

3- Tirmizî'nin rivâyetinde bu hadisin başında ilk üç halîfe hakkında övgüler yer alıyorsa da bu durum Hâkim'in rivâyetinde yok! Hadisimizi Muhtâr'dan; Tirmizî'nin rivâyetinde **Ahmed b. Abdirrahmân el-Büsrî**, Hâkim'in rivâyetinde ise **Sehl b. Hammâd** alıyor. Ahmed, hakkında "para karşılığı hullecilik yapardı!" denen birisi! (ez-Zehebî, I, 115) Sehl ise Ahmed ile aynı kefeye konmayacak kadar siqa ve güvenilir bir râvî. (ez-Zehebî, II, 237; İbn Hacer, *et-Taqrîb*: I, 323) Anlaşılan, baştaki söz konusu ilâveler tamamen Ahmed'in marifeti!

4- Şerîf Radıy, *Nehc'ül-Belâğa*: II, 259 (234 nolu hutbe = İbn Ebil-Hadîd, XIII, 317)

5- *et-Tefsîr*: I, 205 = Bu güzel ve yerinde sözleri söyleyen Fahruddîn er-Râzî Ali'ye hangi konularda kulak vermiş, onu ne kadar dinlemiştir acaba!

Bütün bu sahih hadislerden, Hz. Ali'nin ve genelde Ehl-i Beyt'in Kur'ân ile birlikte olduğunu ve daima hak ile beraber olduklarını anlıyoruz.

NOT: Ali'nin hak ve Kur'ân ile; Hak ve Kur'ân'ın da Ali ile olduğunu hazmedemeyen bazı çevreler, şu alternatif rivâyeti düzüp Allah'ın Peygamberi'ne (s.a.a) dayamakta bir beis görmemişler:

"Ömer Benimle, Ben De Ömer'le Beraberim. Benden Sonra Hak, Ömer Nereye Gitse Yanında Olacaktır!"

Bir defasında Abdullâh b. Abbâs'a, bir defasında da İbn Abbâs aracılığıyla kardeşi Fadl b. Abbâs'a; oradan da Allah'ın Rasûlü'ne (s.a.a) dayandırılan bu rivâyeti, et-Taberî (II, 227), Taberânî, İbn Adiy ve Hakîm et-Tirmizî, Atâ el-Horasânî'den itibaren iki ayrı yoldan rivâyet ediyor.(1) Bunlardan birisi "Atâ el-Horasânî → Abdullâh b. Lehî'a → Osman b. Sâlih", diğeri ise "Atâ el-Horasânî → Yezîd b. Abdillâh b. Quseyt → oğlu Qâsim" kanalıyla geliyor.

Birincisi, bu rivâyet hem tarihi gerçeklere; Ömer b. Hattâb'ın Peygamberimizden (s.a.a) sonraki davranışlarına, İslâm adına yaptığı icraatlara, hem de konuyla ilgili yukarıdaki en sahih hadislere aykırı.

İkincisi, Atâ siqa bir râvî. Ama İbn Abbâs'a yetişmiş değil.(2) Dolayısıyla senedde, Atâ ile İbn Abbâs arasında kopukluk var.

İkincisi, Osman b. Sâlih ile **İbn Lehî'a** sadûq ama hâfıza bakımından bir hayli zayıflar.(3) **Qâsım** da ittifakla tamamen zayıf ve çürük bir râvî.(4)

Kısacası bu rivâyet tamamen düzme ve uydurma! Zaten İmam es-Sağânî "uydurma" sayıyor(5), ez-Zehebî ile es-Süyûtî de zayıf ve münker rivâyetler arasında yer veriyor bu hadise.

1- ez-Zehebî, II, 481, III, 381-382; el-Münâvî, III, 415, IV, 360

2- İbn Sa'd, VII, 369; ez-Zehebî, III, 73-75; es-Süyûtî, *el-İs'âf*: s. 29

3- **Osman** = ez-Zehebî, III, 39-40; İbn Hacer, *et-Taqrîb*: II, 12

İbn Lehî'a = İbn Sa'd, VII, 516; ez-Zehebî, II, 475~483; İbn Hacer, *et-Taqrîb*: I, 417

4- İbn Sa'd, V, 421; ez-Zehebî, III, 381~382

5- *el-Mavdûât*: s. 76 (136 nolu rivâyet), Beyrût, 1985, II. Basım

e) "Seqaleyn Hadisi" Ehl-i Beyt'in Pâk ve Ma'sûm Olduklarına Delildir

Allah'ın Peygamberi'nin (s.a.a) bu ümmete kayıtsız şartsız Ehl-i Beyt'i tavsiye etmesi, bu yolu takip etmeyenlerin sapacak olması, Kur'ân ile Ehl-i Beyt'in daima beraber olup, hiçbir zaman ve hiçbir şekilde birbirlerine ters düşmeyecek olması, hadisimizin hemen ardından yapılan *"Allahım! Onu seveni sev ..."* duası... İmam Ali'nin pâk ve ma'sûm olduğunu gösteriyor.

Zira, Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) ileride günah işleyip işlemeyeceği belli olmayan, İslâm adına hata yapması muhtemel birisini ümmetine kayıtsız- şartsız tavsiye eder mi? Bu durum, onların yapacağı yanlışların ve Kur'ân adına ortaya koyacakları hatalı yorumların kabulünü gerektirmez mi? İlâhî irâde hiç böyle bir şeye izin verir mi?

Diğer taraftan, günah işleyen ve Kur'ân adına hatalı bir yorum yapmış birisi, en azından o noktada Kur'ân'dan ayrılmış, haktan sapmış demektir. Oysa Peygamber (s.a.a) Ali'nin ve Ehl-i Beyt'in, hiçbir sûrette Kur'ân'dan ayrılmayacağını, daima ve sürekli hak ile yan-yana olacağını bildirmiyor mu?

Ayrıca, Kur'ân'a aykırı tutum içerisinde olan, günah işleyen bir kimseyi sevmemek, onlara buğzetmek de İslâm'ın emri. Hadiste *"Allahım! Onu seveni sev..."* buyurulmuş olması da Ali'nin ve genelde Ehl-i Beyt'in bu noktaya asla gelmeyeceğine işaret. Aksi halde Allah'ın Rasûlü (s.a.a) hiçbir kayıt koymadan *"Allahım! onları seveni sev..."* demezdi.

Bütün bu durumlar, adını siz ne korsunuz bilmem ama, bizce ma'sûmiyetten başka bir şey değil!

f) Ali'nin Dostu Allah'ın Dostu, Ali'nin Düşmanı Allah'ın Düşmanı Sayılır

Hadisimizin son tarafındaki duadan çıkan bu hüküm üzerinde, 77~85 nolu hadislerimizi açıklarken duracağız.

g) İmam Ali Bütün Mü'minlerin Velîsidir

"Ğadîr-Humm" hadisi de denen bu ifade üzerinde, 77~85 nolu hadislerimizi açıklarken geniş bilgi vereceğiz.

"ĞADÎR–HUMM" HADİSİ

77. Büreyde el-Eslemî anlatıyor:

"Allah'ın Rasûlü (s.a.a) başımıza Ali'yi emir tayin edip bir sefere göndermişti. Döndüğümüzde bize *"Arkadaşınızın dostluğunu nasıl buldunuz?"* diye sorunca; ya ben şikayette bulundum, ya da bir başkası. Ben Mekkeliydim. Başımı kaldırdığımda bir de ne göreyim; Rasûlüllâh'ın (s.a.a) mübarek yüzü kızarmıştı! Şöyle buyurdu:

"Ben kimin velîsi isem, Ali de onun velîsidir."

□ Hadisin Tahrîci: Hadisimizi Süleymân b. Mihrân el-A'meş kanalıyla değişik yollardan İbn Ebî Şeybe (VI, 365), Ahmed (V, 350, 358, 361), İbn Ebî Âsım, el-Bezzâr, İbn Hıbbân, Hâkim (II, 129~130) ve İbn Meğâzilî rivâyet ediyor. (Nâşir, 86)

□ Hadisin Durumu: Hadisimizin bütün râvîleri gayet siqa ve üstelik Buhârî ile Müslim'in ortak râvîlerinden. Bu yüzden Hâkim, hadisin **Buhârî ile Müslim'in şartlarına göre sahih** olduğunu söylüyor, Şamlı ez-Zehebî de aynen onaylıyor.

78. Büreyde el-Eslemî anlatıyor:

"Peygamber (s.a.a) beni Ali'yle birlikte Yemen'e göndermişti. (Orada) hoş olmayan bir şey gördüm kendisinde. Döndüğümde Peygambere (s.a.a) şikâyet edince, başını bana doğru kaldırdı ve şöyle buyurdu:

"Ey Büreyde! Ben kimin mevlâsı isem, Ali de onun mevlâsıdır."

□ Hadisin Tahrîci: Hadisi Büreyde'den İbn Abbâs naklediyor. Ondan da Abdülmelik b. Humeyd b. Ebî Ğaniyye yoluyla İbn Ebî Şeybe (VI, 374), Ahmed (V, 347), el-Belâzürî (II, 357), el-Bezzâr, Taberânî, İbn

Ebî Âsım (*el-Âhâd vel-Mesânî*'de), Hâkim (III, 110), Ebû Nuaym, İbn Meğâzilî vb. rivâyet ediyor. (Nâşir, 86-87)

□ Hadisin Durumu: Hadisimizin bütün râvîleri siqa ve üstelik Buhârî ile Müslim'in ortak râvîlerinden. Şu halde bu **hadisimizin isnâdı da Buhârî ile Müslim'in şartlarına göre sahih.**

Hâkim'in sadece "Müslim'in şartlarına göre sahih" demesi ve Şamlı ez-Zehebî'nin onaylaması doğru değildir. Doğrusunu az önce gördünüz. İbn Kesîr (*el-Bidâye*: V, 228) de "Bu isnat gayet güzel ve sağlam olup, bütün râvîleri siqadır." diyor.

79. Büreyde el-Eslemî anlatıyor:

"Ali'yle birlikte Yemen'e gitmiştim. Onda hoş olmayan bir şey gördüm. Peygamber (s.a.a)'in huzuruna vardığımda, ona Ali'yi anlatıp ayıpladım. Rasûlüllâh (s.a.a)'in yüzü hemen değişmeye başladı ve şöyle buyurdu:

"Ey Büreyde! Ben mü'minler hakkında kendi canlarından daha öncelikli değil miyim?"

Ben "Tabîî ki yâ Rasûlallâh!" deyince şöyle devam etti:

"Ben kimin mevlâsı isem, Ali de onun mevlâsıdır."

□ Hadisin Tahrîci ve Durumu: 78 nolu hadisimizinki ile aynı.

80. Sa'd b. Ebî Vaqqâs'tan:

"Allah'ın Rasûlü (s.a.a) şöyle buyurdu: *"Ben kimin mevlâsı isem, Ali de onun mevlâsıdır."*

□ Hadisin Tahrîci: Hadisimizi Abdullâh b. Dâvûd kanalıyla İbn Ebî Âsım rivâyet ediyor. (Nâşir, 88)

□ Hadisin Durumu: Hadisimizin senedi baştan sona tıpkı 11 nolu hadisimizin senedi gibi. Dolayısıyla **isnâdı sahih bir hadis.**

81. Zeyd b. Erqam diyor ki:

"Allah'ın Rasûlü (s.a.a) ayağa kalktı; Allah'a hamdü senadan sonra: *"Benim, bütün mü'minler hakkında kendi canlarından daha öncelikli olduğumu bil-*

mez misiniz?" buyurdu. Ardından Ali'nin elini tutarak şöyle devam etti:

"Şüphesiz, ben kimin mevlâsı isem, Ali de onun mevlâsıdır."

□ Hadisin Tahrîci: Hadisimizi Meymûn kanalıyla değişik yollardan Ahmed (IV, 372~373, *el-Fedâil*'de), İbn Ebî Âsım, Bezzâr, ed-Devlâbî (*el-Künâ*'da), Taberânî ve İbn Adiy de rivâyet ediyor. (Nâşir, 88)

□ Hadisin Durumu: Hadisimizin Meymûn dışında tüm râvîleri gayet siqa. Meymûn'un da "hadisi hasen" olan bir râvî olduğunu 15 nolu hadisimizin durumunda gördük. Dolayısıyla **hadisimizin isnâdı en azından hasen.** Hatta İbn Kesîr "Bu isnat gayet iyi, râvîleri de sünen sahiplerinin şartlarına göre siqa" diyerek[1] sahih bile sayılabileceğine işaret ediyor.

82. İmam Ali'den (a.s):

Amîra b. Sa'd, Ali'nin (Kûfe yakınlarında) Rahbe denilen genişçe bir yerde şöyle hitab ederken duyduğunu söylüyor:

"Allah aşkına söyleyin; Allah'ın Elçisi'nin (s.a.a) *'Ben kimin mevlâsı isem, Ali de onun mevlâsıdır.'* buyurduğunu kimler işitti?"

Bunun üzerine 6 kişi ayağa kalkıp tanıklık etti.

□ Hadisin Tahrîci: Hadisimizi Talha b. Musarrif yoluyla İbn Ebî Âsım, et-Taberânî, Ebûbekr el-Âcurrî, Ebû Nuaym, İbn Meğâzilî ve Hâfız el-Mezzî rivâyet ediyor. (el-Emînî, I, 180-182; Nâşir, 89)

□ Hadisin Durumu: Nâşir, Amîra dolayısıyla hadis için "isnâdı zayıf" diyor. Oysa Amîra, Emîr'ul-Mü'minîn Hz. Ali'nin yakınlarından olup, İbn Hıbbân'ın "siqa", İbn Hacer'in de "makbul" dediği bir râvî.[2] **Hâni' b. Eyyûb** da sadûq ve makbul bir râvî.[3]

O halde **hadisimizin isnâdı en azından hasen.**

1- *el-Bidâye*: V, 231; el-Emînî, I, 35; Nâşir, 88

2- İbn Hacer, *et-Taqrîb*: II, 93; el-Emînî, I, 69

3- ez-Zehebî, IV, 290; İbn Hacer, *et-Taqrîb*: II, 320; el-Emînî, I, 81, 181

83. İmam Ali'den (a.s):

Saîd b. Vehb diyor ki: "(Ali insanları Rahbe günü tanıklığa çağırdığında) 5 ya da 6 sahâbî ayağa kalkarak Rasûlüllâh'ın (s.a.a) *"Ben kimin mevlâsı isem, Ali de onun mevlâsıdır."* buyurmuş olduğuna tanıklık ettiler."

□ Hadisin Tahrîci: Hadisi Ebû İshâq es-Sebî'î'den itibaren Şu'be kanalıyla Ahmed (V, 366 ve *el-Fedâil*'de) rivâyet ediyor.

□ Hadisin Durumu: Hadisimizin tüm râvîleri siqa. Dolayısıyla isnâdı sahih. Hatta **Müslim'in şartlarına göre sahih.**

84. İmam Ali'den (a.s):

Saîd b. Vehb'in anlattığına göre 6 sahâbî ayağa kalkarak -Zeyd b. Yüsey' ise minbere yakın taraftan 6 kişinin kalktığını söylüyor.- Allah'ın Rasûlü'nü (s.a.a) *"Ben kimin mevlâsı isem, Ali de onun mevlâsıdır."* buyururken işittiklerine dair tanıklık ettiler.

□ Hadisin Tahrîci: Ebû İshâq'tan itibaren İsrâîl kanalıyla et-Taberî, Hatîb el-Bağdâdî, el-Harezmî (s. 156) vb. rivâyet ediyor. (el-Emînî, I, 174, 177)

□ Hadisin Durumu: Hadisimizin **isnâdı gayet sahih.**

85. İmam Ali'den (a.s):

Zeyd b. Yüsey diyor ki: "Ali b. Ebî Tâlib'i (r.a) Kûfe minberinde şöyle derken işittim:

"Allah aşkına içinizden biri çıkıp, Allah'ın Elçisi'ni (s.a.a) "Ğadîr-Humm" günü *"Ben kimin mevlâsı isem, Ali de onun mevlâsıdır. Allahım! Onu seveni sen de sev, ona düşman olana sen de düşman ol!"* buyururken işittiğini söylesin! –Ancak Muhammed'in ashâbından başkası tanıklık etmesin. –

Bunun üzerine minberin öbür yanından 6 kişi kalkıp, Rasûlüllâh'ı (s.a.a) bunu söylerken işittiklerine dair tanıklık ettiler."

Şerîk diyor ki: "Ebû İshâq'a; 'Ya Berâ b. Âzib'i bu hadisi Allah'ın Rasûlü'nden (s.a.a) naklederken duydun mu?' diye sorduğumda 'Evet!' cevabını verdi."

Müellif diyor ki: "Imrân b. Ebân el-Vâsitî hadiste sağlam birisi değil."

□ Hadisin Tahrîci: Hadisimizi Ebû İshâq'tan itibaren Şerîk kanalıyla İbn Ebî Şeybe (VI, 368), Ahmed (I, 118), Abdullâh b. Ahmed, el-Bezzâr, İbn Ebî Âsım, el-Mezzî, el-Gencî ve Şemsüddîn el-Cezerî rivâyet ediyor. (el-Emînî, I, 170; Nâşir, 90-91)

□ Hadisin Durumu: Müellifimizin isnâdı "Imrân" dolayısıyla belki zayıf olabilir. Ama **İbn Ebî Şeybe, Ahmed ve daha başkalarının isnâdı hiç kuşkusuz sahih.** Çünkü bütün râvîleri siqa.

Kaldı ki, **Imrân** sadece hâfıza bakımından zayıf. Adaletinde ise şüphe yok. Hatta İbn Adiy "Hadislerinde bir sakınca yok. Münker olacak hiçbir hadisini de görmedim." diyor, İbn Hıbbân da siqa sayıyor.[1] Dolayısıyla **hadisimiz bu isnatla bile en azından hasen.**

Hadis, İmam Ali'den; Ebû İshâq'tan itibaren Süleymân b. Mihrân el-A'meş ve Fıtr b. Halîfe yoluyla da rivâyet edilmekte. el-A'meş yoluyla gelen rivâyet için 95 nolu hadisimize bakınız.

Fıtr[2] yoluyla geleni ise Abdullâh b. Ahmed, Bezzâr, İbn Ebî Âsım, et-Taberî, Hâfız İbn Uqde ve el-Gencî rivâyet ediyor. (el-Heysemî, IX, 130; el-Emînî, I, 171-172, 180; Nâşir, 90, 91)

Berâ hadisi ise açıklamalarda gelecek.

AÇIKLAMALAR

Yukarıda okuduğunuz hadisler *"Ğadîr-Humm"* hadisi olarak bilinir." *"Ğadîr"* Arapça'da büyükçe kuyu, göl gibi anlamlara geliyor. *"Humm"* ise Mekke ile Medine arasında, Cuhfe'ye yaklaşık 5-6 km uzaklıkta bir yer. Dolayısıyla *"Ğadîr-Humm"*, "Humm" denilen mevkide bulunan kuyu anlamında bir isim tamlaması. Bu hadisimiz, en meşhur rivâyetlere göre, veda haccı dönüşü Mekke'den Medîne'ye doğru yol alınırken *"Ğadîr-Humm"* denilen o mevkide dile getirilmiş olduğundan *"Ğadîr-Humm Hadisi"* olarak şöhret bulmuştur. Olay kısaca şöyle:

1- ez-Zehebî, III, 233; İbn Hacer, *et-Taqrîb*: II, 87

2- Fıtr için 90 nolu hadisimizin durumuna bk.

Allah'ın Rasûlü (s.a.a) veda haccı dönüşünde, yüz bini aşkın ashâbıyla birlikte, *"Ğadîr-Humm"* denilen mevkide bir süre konaklıyor. Tarih: Hicri 10. yılın 18 Zilhiccesi. "**Ey peygamber! Sana indirileni artık tebliğ et!**" (Mâide: 67) ilâhî talimatı nâzil olduğunda, ashâbını etrafına toplayarak şöyle buyuruyor:

> "Ben size kendi canlarınızdan daha ileri değil miyim?"
>
> Ashâb bu soruya "Tabîî ki yâ Rasûlallâh!" cevabını verince şöyle devam ediyor:
>
> "Ben kimin mevlâsı isem, Ali de onun mevlâsıdır."

Bu hadisin sadece *"Ğadîr-Humm"*da gündeme gelmiş olduğu anlaşılmasın! Gerçi sadece orada ve sadece bir kez söylenmesi yetmez mi? Yeter; ama son derece önemli mesajlar içeren böyle bir hadisin belleklere iyice kazınması, zihinlere iyice yerleşmesi gerek. Bunun yolu ise tekrar! Onun için Allah'ın Peygamberi (s.a.a) bu hadis-i şerifi, canlılığını korumak ve asla unutulmasın düşüncesiyle, ayrı ayrı yer ve zamanlarda, defalarca dile getirmiş.

"Defalarca dile getirmesinin faydası olmuş mu!?" sorusunun cevabı bizce o kadar da önemli değil. Evet, Allah'ın Rasûlü'nden (s.a.a) sonra bu hadisin evrensel mesajı tamamen arka edilmiş, Ali ve Ehl-i Beyt dışlanmış ve iş başına ehil olmayanlar gelmiş / getirilmiş; fakat önemli olan **hucceti tamamlamak ve kimsenin elinde en ufak bir mazeret bırakmamaktır.** Peygamber (s.a.a) de bunu yapmış.

Dolayısıyla asıl sorumlular, "Biz unutmuştuk!" diyemeyecekler yarın. Nasıl unutulabilir ki; bu hadis-i şerif defalarca söylenmiş, her fırsatta gündeme alınmış. En son *"Ğadîr-Humm"* denilen yerde, iyi bir motivasyonun ardından, yüz bini aşkın bir kalabalığa hitaben tekrarlanmış. Allah'ın Peygamberi (s.a.a) 11. yılın 12 Rabîulevvelinde vefat ettiğine göre, *"Ğadîr-Humm"* olayından sonra 84 gün daha yaşamış. Böylesine önemli ve tarihi mesajın 3 ay içinde unutulması sizce hiç mümkün mü!?

Şimdi *"Ğadîr-Humm Hadisi"* ile ilgili ayrıntılara geçebiliriz.

a) "Ğadîr-Humm" Hadisini Nakleden Sahâbîler

1. İmam Ali (a.s): Hadisimiz Hz. İmam'dan pekçok kanaldan rivâyet ediliyor:

a) Zeyd b. Yüsey': 84-85, 95 ve 153 nolu hadislere bakınız. Ayrıca Ebû İshâq'tan itibaren Fıtr b. Halîfe[1] kanalıyla Abdullâh b. Ahmed, et-Taberî, İbn Ebî Âsım, Bezzâr, İbn Uqde ve el-Gencî de rivâyet ediyor. (el-Heysemî, IX, 130; el-Emînî, I, 171, 180; Nâşir, 90, 91)

b) Amîra b. Sa'd: Kitabımızın 82 nolu hadisine bakınız.

c) Hârise b. Nasr: Kitabımızın 153 nolu hadisine bakınız.

d) Saîd b. Vehb: 83-84, 95 ve 153 nolu hadislerimize bakınız. Ayrıca Zeyd b. Yüsey'dan Fıtr kanalıyla gelen hadise de bk. (İbn Ebî Âsım dışında)

e) Ebut-Tufeyl: Kitabımızın 90 nolu hadisine bak. Ayrıca değişik yollardan **sahih isnatla** gelen şûrâ hadisini İbn Uqde, Uqaylî, Harezmî (s. 313) ve Hameveynî rivâyet ediyor. (el-Emînî, I, 159~162)

f) Amr Zû Murr: Kitabımızın 95-96 ve 153 nolu hadislerine bakınız. Ayrıca Zeyd b. Yüsey'dan Fıtr kanalıyla gelen hadise bk. (İbn Ebî Âsım dışında)

g) Abdurrahmân b. Ebî Leylâ: Yezîd b. Ebî Ziyâd kanalıyla Ahmed (I, 119), oğlu Abdullâh, Taberî, Ebû Ya'lâ, Dâraqutnî, Hatîb el-Bağdâdî, Dıyâ' el-Maqdisî, İbn'ül-Esîr (III, 293~294) ve Şemsüddîn el-Cezerî rivâyet ediyor. (el-Emînî, I, 177-179) Yezîd siqa ve sadûq birisi[2] olduğuna göre, **hadisimizin isnâdı sahih.**

h) Abduhayr b. Yezîd: İbn Cerîr et-Taberî ile el-Harezmî (s. 156~ 157) 84 nolu hadisimizin isnâdıyla rivâyet ediyor. (el-Emînî, I, 174, 177)

i) Ebû Meryem Qays es-Seqafî: Ahmed (I, 152) **hasen bir isnatla** rivâyet ediyor.[3] Hatta el-Heysemî (IX, 134~135) "bütün râvîleri siqa" diyerek, neredeyse sıhhatine hükmediyor. (el-Emînî, I, 54)

1- Fıtr için 90 nolu hadisimizin durumuna bk.

2- bk. sh. 262 vd.

3- Ebû Meryem için 119 nolu hadisimizin durumuna bk.

j) İmam Huseyn (a.s): Ebû Nuaym **sahih bir isnatla** rivâyet ediyor. (el-Emînî, I, 55)

k) Ömer b. Ali: İbn Ebî Âsım, ed-Devlâbî (*ez-Zürriyye*'de) ve et-Tahâvî (V, 13) rivâyet ediyor. (Hz. Ali'den gelen *seqaleyn* hadisine bk.)

l) Ziyâd b. Ebî Ziyâd: Ahmed (I, 88) **sahih bir isnatla** rivâyet ediyor. (el-Heysemî, IX, 133; el-Emînî, I, 169)

m) Zeyd b. Erqam: Ahmed (V, 370), Taberânî, İbn Meğâzilî vb. Ebû Selmân / Süleymân aracılığıyla **sahih bir isnatla** rivâyet ediyor. (el-Heysemî, IX, 132; el-Emînî, I, 169~170)

n) Riyâh b. Hâris: İbn Ebî Şeybe (VI, 366), Ahmed (V, 419), İbn Ebî Âsım, et-Taberânî vb. **sahih bir isnatla** rivâyet ediyor.

o) Esbağ b. Nübâte: Hâfız İbn Uqde ve İbn'ül-Esîr (III, 133, IV, 459) rivâyet ediyor. (İbn Hacer, *el-İsâbe*: II, 408, IV, 80; el-Emînî, I, 167-168) İsnâdı **Esbağ**[1] dolayısıyla en azından **hasen**dir.

ö) Süleym b. Qays el-Hilâlî: Kendi eserinde rivâyet ediyor. (el-Emînî, I, 195~196)

p) Habbe el-Uranî: ed-Devlâbî ile İbn Meğâzilî muhtelif yollardan rivâyet ediyorlar. (el-Emînî, I, 24, 168)

r) Zâzân Ebû Ömer: Ahmed (I, 84) rivâyet ediyor. (el-Emînî, I, 168)

s) Zirr b. Hubeyş: Değişik isnatlarla Hâfız İbn Uqde ve İbn'ül-Esîr (I, 419) rivâyet ediyor. (İbn Hacer, I, 304-305; el-Emînî, I, 169, 189)

ş) Ya'lâ b. Mürra es-Seqafî: Hâfız İbn Uqde, Ebû Nuaym, Ebû Mûsâ ve İbn'ül-Esîr (II, 247, 527, IV, 213) rivâyet ediyor. (İbn Hacer, I, 567; III, 542; el-Emînî, I, 182-183)

t) Hâni' b. Hâni': Hâfız İbn Uqde, Ebû Mûsâ ve İbn'ül-Esîr (III, 150) rivâyet ediyor. (İbn Hacer, II, 421; el-Emînî, I, 173, 183)

1- **Esbağ b. Nübâte**, tâbiînin büyüklerinden ve Emîr'ul-Mü'minîn Hz. Ali'nin çok yakın, hâlis dostlarından! Çoğunluk onu bu yüzden zayıf sayıyor. Oysa o gayet güvenilir birisi. O yüzden el-Iclî ile İbn Adiy de "siqa" diyor. (bk. İbn Sa'd, VI, 225; İbn Hacer, *et-Tehzîb*: I, 288)

u) Saîd b. Ebî Huddân: Şeyhulislâm Hameveynî **sahih bir isnatla** rivâyet ediyor. (el-Emînî, I, 172)

v) Nüzeyr ed-Dabbî: İbn Ebî Âsım, Müellifimiz, Bezzâr, Mes'ûdî, Hâkim (III, 371), el-Harezmî (s. 182~183), İbn Asâkir vb. rivâyet ediyor. (el-Heysemî, IX, 133~134; el-Emînî, I, 45, 186-187)

İşte, *"Ğadîr-Humm"* hadisi sadece Hz. Ali'den, çoğu sahih isnatlarla tam 23 tâbiî kanalıyla rivâyet ediliyor. Bu yüzden Şemsüddîn el-Cezerî ile Cemâlüddîn el-Huseynî *"Ğadîr-Humm"* hadisinin sırf Hz. Ali'den bile mütevâtir olarak rivâyet edildiğini ifade ediyorlar.(1)

2. Zeyd b. Erqam: Ondan başlıca 6 kanaldan rivâyet ediliyor:

a) Meymûn: Kitabımızın 81 nolu hadisine bk.

b) Ebut-Tufeyl: Bundan da üç ayrı yoldan geliyor: I. Habîb b. Ebî Sâbit yoluyla: Kitabımızın 76 nolu hadisine bk. II. Fıtr b. Halîfe yoluyla: Kitabımızın 90 nolu hadisine bk. III. Seleme b. Küheyl yoluyla: Tirmizî (menâqıb, 20), Hâkim (III, 109~110) ve el-Gencî rivâyet ediyor. (bk. el-Emînî, I, 31~32, 35) Hadis, Tirmizî ile el-Gencî'nin senediyle, **Buhârî ile Müslim'in şartlarına göre sahih bir hadis.**

c) Yahyâ b. Ca'de: Taberânî (*el-Kebîr*'de) ile Hâkim (III, 533) rivâyet ediyor. Hâkim "**İsnâdı sahih**" diyor, ez-Zehebî de onaylıyor.

d) Atıyye el-Avfî: Ahmed (IV, 368 ve *el-Fedâil*'de), et-Taberânî ve Ebûbekr el-Âcurrî **sahih bir isnatla** rivâyet ediyor.(2)

e) Müslim b. Subayh (Ebud-Duhâ): İbn Ebî Âsım ile Taberânî rivâyet ediyor. İsnâdı Müslim'in şartlarına göre sahihtir. (bk. sh. 243)

f) Ebû Leylâ el-Kindî: Ahmed (*el-Fedâil*'de), İbn Ebî Âsım (*es-Sünne*'de) ve Taberânî (*el-Kebîr*'de) rivâyet ediyor. (el-Emînî, I, 63)

3. Büreyde el-Eslemî: Hadisi 3 ayrı kanaldan geliyor:

a) Abdullâh b. Abbâs: 78-79 nolu hadislerimize bk.

1- bk. el-Emînî, I, 179, 298-299, 301

2- Atıyye el-Avfî'nin zaten siqa ve sadûq birisi olduğunu (sh. 91'de) görmüştük.

b) Oğlu Abdullâh b. Büreyde: el-A'meş (77 nolu hadis) ve Eclah el-Kindî (87 nolu hadis) aracılığıyla geliyor.

c) Tâvûs b. Keysân: Abdürrazzâq (XI, 225), et-Taberânî (*es-Sağîr*, *el-Evsat*), İbn'ül-A'râbî ve Ebû Nuaym sahih isnatla rivâyet ediyor.

4. Sa'd b. Ebî Vaqqâs: Kendisinden 8 ayrı kanaldan geliyor:

a) Oğlu Âmir b. Sa'd: 91 nolu hadisimize bk.

b) Kızı Âişe bt. Sa'd: 8 ve 91~93 nolu hadislerimize bk.

c) Abdurrahmân b. Sêbıt: 10 nolu hadisimize bk.

d) Eymen el-Habeşî: 80 nolu hadisimize bk.

e) Rabîa b. Amr el-Cüraşî: Ahmed (*el-Fedâil*'de) ile İbn Ebî Âsım (*es-Sünne*'de) hasen bir isnatla rivâyet ediyor.

f) Hayseme b. Abdirrahmân: Hâkim (III, 116~117) Müslim el-Mülâî yüzünden (= sh. 40'a bk.) **hasen bir isnatla** rivâyet ediyor.

g) Saîd b. Müseyyeb: Dâraqutnî (= el-Münâvi, VI, 218), İbn Uqde ile el-Gencî, Ali b. Zeyd b. Cüd'ân yoluyla rivâyet ediyor. (el-Emînî, I, 273, 277~278) Ali dolayısıyla (sh. 93'e bk.) **isnâdı hasen.**

h) Abdurrahmân b. Ebî Leylâ: Ebû Nuaym rivâyet ediyor.

5. Abdullâh b. Abbâs: Kitabımızın 23 nolu hadisine bk.

6. Imrân b. Husayn: 65 ve 86 nolu hadislerimize bk.

7. Vehb b. Hamze: 86-87 nolu hadislerin açıklamalarına bk.

8. Ebû Hüreyre: 4 ayrı kanaldan rivâyet ediliyor:

a) Şehr b. Havşeb: Hatîb el-Bağdâdî, İbn Meğâzilî, el-Harezmî vb. tarafından **sahih bir isnat** ile rivâyet ediliyor.[1]

b) Yezîd b. Abdirrahmân el-Evdî: İbn Ebî Şeybe (VI, 366), Bezzâr, Ebû Ya'lâ, et-Taberânî ve et-Taberî **hasen bir isnatla** rivâyet ediyor. (İbn Hacer, *Tahrîcü Ehâdîs'il-Keşşâf*: 95; el-Emînî, I, 15, 203-204)

1- **"Ğadîr-Humm"** ile alâkalı III. ayete bk. (sh. 299 vd.)

c) Amîra b. Sa'd: Taberânî, Ebû Nuaym ve İbn Meğâzilî; 82 nolu hadisimizin isnâdıyla rivâyet ediyor. (İbn Hacer, *T. Ehâdîs'il-Keşşâf*: s. 96; el-Emînî, I, 180~182) **İsnâdı hasen.**

d) İshâq b. Ebî Habîb: el-Belâzürî (II, 356) rivâyet ediyor.

9. Berâ b. Âzib: 2 ayrı kanaldan rivâyet ediliyor:

a) Ebû İshâq es-Sebî'î: Ondan da Şerîk (= 85 nolu hadisimize bk.) ve Saîd b. Beyân (= ed-Devlâbî, *el-Künâ*) kanallarıyla geliyor.

b) Adiy b. Sâbit: İbn Ebî Şeybe (VI, 372), Abdürrazzâq, Ahmed (IV, 281, *Fedâil*'de), İbn Mâce (muqaddime, 11), el-Belâzürî (II, 356), Ebû Ya'lâ, et-Taberî, Ebûbekr el-Âcurrî, Hatîb el-Bağdâdî, el-Gencî, el-Harezmî (s. 154) vb. **Ali b. Zeyd b. Cüd'ân** yoluyla rivâyet ediyor. (el-Emînî, I, 18~19, 272) Ali b. Zeyd[1] dolayısıyla **isnâdı hasen.**

10. Huzeyfe b. Esîd: Ebut-Tufeyl'den itibaren değişik kanallardan Tirmizî (menâqıb, 20), et-Taberânî, İbn Asâkir, Hakîm et-Tirmizî, İbn Uqde, Ebû Amr, Ebül-Fetûh, Ebû Mûsâ ve Ebû Nuaym **hasen isnatlarla** rivâyet ediyor. (Huzeyfe'den gelen **Seqaleyn Hadisi**ne bk.)

11. Âmir b. Leylâ b. Damra: Ebut-Tufeyl'den itibaren İbn Sinân kanalıyla Huzeyfe b. Esîd'den gelen *Seqaleyn Hadisi*ne bk.

12. Câbir b. Abdillâh: 3 ayrı kanaldan rivâyet ediliyor:

a) Abdullâh b. Muhammed b. Aqîl: İbn Ebî Şeybe (VI, 366), İbn Ebî Âsım, Ebûbekr el-Âcurrî, Hâfız el-Gencî ve el-Hameveynî rivâyet ediyor. (=el-Emînî, I, 21~22, 205~206) Abdullâh[2] dolayısıyla **isnâdı hasen bir hadis.** İbn Kesîr de üstâdı Şamlı ez-Zehebî'nin "Bu hasen bir hadis" dediğini naklediyor.[3]

b) Ebû Seleme b. Abdirrahmân: Ebû Ya'lâ, Bezzâr, Taberânî, İbn Meğâzilî vb. Abdullâh b. Lehî'a vasıtasıyla rivâyet ediyor. (İbn Hacer, *Tahrîcü*

1- sh. 93'e bk.

2- sh. 41'e bk.

3- *el-Bidâye*: V, 232; el-Emînî, I, 21-22, 206

Ehâdîs'il-Keşşâf: s. 96; el-Emînî, I, 22) İbn Lehî'a sadûq ama hâfızası zayıf bir râvî.[1] Bu yüzden **hadisimizin isnâdı hasen.**

c) Qabîsa b. Züeyb: Ebû Seleme kanalıyla geliyor.

13. Hubşî b. Cünâde: 2 ayrı kanaldan geliyor:

a) Ebû İshâq es-Sebî'î: İbn Ebî Âsım, Taberânî ve İbn Adiy, Süleymân b. Qarm vasıtasıyla rivâyet ediyor. (İbn Hacer, 95; el-Emînî, I, 25) **Süleymân** hâfızası zayıf ama sadûq bir râvî, üstelik Müslim'in râvîlerinden.[2] Dolayısıyla **isnâdı hasen.**

b) Esbağ b. Nübâte: Aynı kanaldan gelen İmam Ali hadisine bakınız.

14. Ebû Eyyûb el-Ensârî: "Riyâh b. Haris" kanalıyla gelen İmam Ali hadisine bk.

15. Enes b. Mâlik: 3 ayrı kanaldan rivâyet ediliyor:

a) Amîra b. Sa'd: Aynı kanaldan gelen Ebû **Hüreyre** hadisine bak. **İsnâdı hasen.**

b) Ali b. Zeyd b. Cüd'ân: Hatîb el-Bağdâdî (VII, 377) rivâyet ediyor. İbn Cüd'ân (sh. 93'e bk.) dolayısıyla **isnâdı hasen.**

c) Müslim el-Mülâî: Ebûbekr el-Âcurrî rivâyet ediyor.

16. Talha b. Ubeydillâh: 2 ayrı kanaldan rivâyet ediliyor:

a) Nüzeyr ed-Dabbî: Bu kanalla gelen İmam Ali hadisine bk.

b) Oğlu İsa: Hâfız el-Âsımî rivâyet ediyor. (el-Emînî, I, 45-46)

17. Ebû Saîd el-Hudrî: 3 ayrı kanaldan rivâyet ediliyor:

a) Amîra b. Sa'd: Aynı kanalla gelen Ebû Hüreyre hadisine bk.

b) Atıyye el-Avfî: İbn Ebî Âsım (*es-Sünne*'de), et-Taberânî ve İbn Meğâzilî rivâyet ediyor. Atıyye dışında bir sorun yok. O da zaten siqa ve saduq birisi olduğuna (bk. sh. 91) göre, isnâdı sahih demektir.

1- sh. 296'ya bk.

2- ez-Zehebî, II, 219; İbn Hacer, *et-Tehzîb*: II, 416~417, *et-Taqrîb*: I, 317

c) Ebû Hârûn el-Abdî: İbn Merdeveyh, İbn Ebî Hâtim, Hatîb el-Harezmî, İbn Asâkir ve Ebû Nuaym rivâyet ediyor. (bk. İbn Kesîr, *et-Tefsîr*: II, 14; es-Süyûtî, *el-İtqân*: I, 25; el-Emînî, I, 42~44, 231~36)[1]

18. Abdullâh b. Ömer: İbn Ebî Âsım (*es-Sünne*'de), el-Bezzâr ve et-Taberânî muhtelif kanallardan rivâyet ediyor. (el-Heysemî, IX, 132; ez-Zeyleî, *Tahrîcü Ehâdîs'il-Keşşâf*: II, 236)

19. Mâlik b. Huveyris: Taberânî, İbn Adiy ve Ebûbekr el-Âcurrî rivâyet ediyor. (el-Heysemî, IX, 132, 136; ez-Zeyleî, age: II, 242)

20. Cerîr b. Abdillâh el-Becelî: et-Taberânî ile İbn Asâkir rivâyet ediyor. (bk. İbn Hacer, 96; el-Emînî, I, 22-23)

Cemâlüddîn ez-Zeyleî yukarıdakilere ilâveten, Hâfız İbn Uqde'nin "*Kitâb'ul-Muvâlât*"ından naklen şu isimlere de yer veriyor:

21. Abbâs b. Abdilmuttalib

22. İmam Hasan (a.s)

23. İmam Huseyn (a.s)

24. Abdullâh b. Ca'fer b. Ebî Tâlib

25. Semura b. Cündeb

26. Seleme b. Ekva'

27. Zeyd b. Hârise (Doğrusu: Câriye) el-Ensârî

28. Zeyd b. Sâbit

29. Ebû Râfi' el-Qıbtî

30. Ammâr b. Yâsir (Taberânî, İbn Merdeveyh)

31. Selmân el-Fârisî

32. Ya'lâ b. Mürra

1- **Ebû Hârûn Umâra b. Cüveyn** çoklarının zayıf saydığı birisi. Sebep elbette rivâyet ettiği, birilerinin uykusunu kaçıran hadisler! Oysa Abdullâh b. Avn ondan sürekli rivâyette bulunmuş. Yahyâ b. Maîn de "Atıyye el-Avfî, Ebû Hârûn ve Bişr b. Harb; üçü de aynı seviyede" diyerek güvenilirliğine işaret ediyor. (bk. İbn Sa'd, VII, 246; ez-Zehebî, III, 80, 173-174; İbn Hacer, *et-Taqrîb*: II, 54-55)

33. Adiy b. Hâtem et-Tâî

34. Sehl b. Sa'd el-Ensârî

35. Ebû Leylâ el-Ensârî

36. Ebû Qudâme el-Ensârî

37. Ebul-Heysem b. Teyyihên el-Ensârî

38. Ebû Şürayh el-Huzâ'î

39. Uqbe b. Âmir el-Cühenî

40. Qays b. Sâbit b. Şemmâs

41. Hâşim b. Utbe b. Ebî Vaqqâs (el-Mirqâl)

42. Habîb b. Büdeyl b. Varqâ'

43. Cebele b. Amr el-Ensârî

44. Sehl b. Huneyf el-Ensârî

45. Osmân b. Huneyf el-Ensârî

46. Ebû Zerr el-Ğıfârî

47. Ebû Amra el-Ensârî

48. Ebû Zeyneb el-Ensârî

49. Sâbit b. Vedîa el-Ensârî

50. Abdullâh b. Sâbit el-Ensârî

51. Ubeyd b. Âzib el-Ensârî

52. Ebû Fedâle el-Ensârî

53. Abdurrahmân b. Abdirabb el-Ensârî

54. Huzeyme b. Sâbit

55. Nâciye b. Amr el-Huzâ'î

56. Amr b. Hamıq el-Huzâ'î

57. Zeyd / Yezîd b. Şerâhîl el-Ensârî

58. Âmir b. Leylâ el-Ğıfârî

59. Câbir b. Semura

60. Dumeyra / Damra el-Esedî

61. Abdullâh b. Ebî Evfâ el-Eslemî

62. Abdullâh b. Büsr el-Mâzinî

63. Abdurrahmân b. Ya'mur ed-Deylî

64. Ebut-Tufeyl Âmir b. Vâsile el-Kinânî

65. Sa'd b. Cünâde el-Avfî

66. Âmir b. Umeyr en-Nümeyrî

67. Ebû Ümâme el-Bâhilî

68. Vahşî b. Harb el-Habeşî

69. Âişe annemiz

70. Ümmü Seleme annemiz.(1)

es-Süyûtî ile el-Kettânî, yukarıdaki listeye şunları da ekliyorlar:

71. Ömer b. Hattâb (İbn Meğâzilî, İbn Asâkir)

72. Zû Murr [Doğrusu: Amr b. Mürra] (Taberânî)

73. Umâra b. Hazm el-Hazrecî (el-Bezzâr)

74. Cende' el-Ensârî.(2)

Allâme Abdülhuseyn el-Emînî bu listeye şu isimleri de katıyor:

75. Ebû Züeyb eş-Şâir

76. Ebûbekr b. Ebî Quhâfe

77. Üsâme b. Zeyd

78. Übey b. Ka'b

79. Es'ad b. Zürâra

80. Esmâ bt. Umeys

81. Ümmü Hâni' bt. Ebî Tâlib

82. Cübeyr b. Mut'im

1- ez-Zeyleî, *Tahrîcü Ehâdîs'il-Keşşâf*: II, 238~244

Yukarıdaki ilk **12** kişinin (21~32 arası) adına, İbn Hacer el-Asqalânî de yer veriyor. (*Tahrîcü Ehâdîs'il-Keşşâf*: s. 96)

2- es-Süyûtî, *el-Ezhâr'ul-Mütenâsira*: s. 277; el-Kettânî, *Nazm'ul-Mütenâsir*: s. 124

83. Huzeyfe b. Yemân

84. Hassân b. Sâbit

85. Hâlid b. Velîd

86. Rifâ'a b. Abdilmünzir el-Ensârî

87. Zübeyr b. Avvâm

88. Zeyd b. Abdillâh el-Ensârî

89. Sa'd b. Ubâde el-Hazrecî

90. Saîd b. Sa'd b. Ubâde

91. Saîd b. Zeyd el-Adevî

92. Abdurrahmân b. Avf

93. Abdullâh b. Ebî Abdil-Esed

94. Abdullâh b. Büdeyl b. Varqâ'

95. Abdullâh b. Hantab el-Mahzûmî

96. Abdullâh b. Rabî'a

97. Abdullâh b. Mes'ûd (et-Taberânî, el-Âcurrî, İbn Meğâzilî)

98. Abdullâh b. Yâmil

99. Osman b. Affân

100. Atıyye b. Büsr el-Mâzinî

101. Ömer b. Ebî Seleme

102. Amr b. Şurahbîl

103. Amr b. el-Âs

104. Fâtıma ez-Zehrâ es-Sıddîqa (a.s)

105. Fâtıma bt. Hamze el-Hâşimiyye

106. Qays b. Sa'd b. Ubâde

107. Ka'b b. Ucra el-Ensârî

108. Miqdâd b. Amr el-Kindî

109. Fadle b. Utbe / Uteybe el-Eslemî

110. Nu'mân b. Aclân el-Ensârî

111. Vehb b. Abdillâh es-Süvâî.

el-Emînî "*el-Ğadîr"* adlı kitabında, söz konusu hadîsi rivâyet eden sahâbeden, tam 110 kişilik bir liste sunuyor.(1) Buna rağmen, yukarıdaki 27 nolu **Zeyd b. Câriye** ile 45 nolu **Osmân b. Huneyf**'in yanı sıra, şu beş sahâbî onun gözünden kaçmış durumda:

112. Nübayt b. Şürayt (Taberânî, İbn Asâkir = el-Emînî, I, 312)

113. Abdurrahmân b. Müdlic (İbn Hacer, *el-İsâbe*: II, 421)

114. Cündeb b. Abdillâh b. Süfyân el-Becelî

115. Rifâ'a b. Râfi' el-Ensârî

116. Ebul-hamrâ (Peygamberimizin azatlısı)(2)-(3)

Görüldüğü gibi *Ğadîr-Humm hadisi* **toplam 116** kadar sahâbîden rivâyet ediliyor. Sahâbenin hadis rivâyetine çok geç başladığı ve o zamana kadar pekçok sahâbînin vefat etmiş olduğu göz önünde tutulursa, bu listenin aslında çok daha kabarık olduğu pekâlâ anlaşılır.

Hoş, bu haliyle bile kesin olarak tevatür derecesine yükselmiş bir hadis-i şerifin tartışmasız kesin huccet oluğu açık. İşte Ğadîr-Humm hadisi hakkında seçkin bazı Ehlisünnet alimlerinin görüşleri:

1- *el-Ğadîr*: I, 14~61. el-Emînî yukarıdaki isimleri İbn Uqde vs. hâfızlardan naklen İbn'ül-Esîr'in "*Üsd'ül-Ğâbe*", İbn Hacer'in "*el-İsâbe*", Şemsüddîn el-Cezerî'nin "*Esnâ'l-Metâlib*" vb. eserlerden derlemiş bulunuyor.

Allâme el-Emînî listesinde **Habbe el-Uranî**'ye de yer veriyor. Oysa Habbe tâbiînden olduğu için biz buraya almadık.

2- Son üç isim için bk. Şerafuddîn, *el-Murâcaât* (Huseyn er-Râdî tahkiki): 417

3- et-Taberânî, et-Taberî, Mutayyin, Bârûdî, İbn Şâhîn ve İbn Mende'nin Ziyâd b. Mutarrif'den rivâyet ettiği hadîsi (bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*: I, 559; Şerafuddîn, *el-Murâcaât*: s. 55-56 = lafızları için bk. sh. 330) burada da zikredebiliriz.

Hadisimizin isnâdında **Yahyâ b. Ya'lâ el-Eslemî** var; bu yüzden İbn Mende, ez-Zehebî ve İbn Hacer gibileri tarafından zayıf kabul ediliyor. Oysa Yahyâ aslında siqa ve sadûq bir ravi. Zayıf sayanların, onun rivâyet ettiği hadislerden rahatsız olmaları dışında hiçbir gerekçeleri yok! (bk. sh. 330) O yüzden Hâkim (III, 128) hemen aynı isnatla gelen Zeyd b. Erqam hadisinin isnâdı için "**sahih**" diyor. Dolayısıyla hadisimizin **isnâdı en azından hasen**dir.

b) "Ğadîr-Humm" Hadisinin Sıhhat Durumu

I. "Sahih" Olduğunu Söyleyenler:

1. Ebû Îsâ et-Tirmizî: "Bu hadis hasen-sahih bir hadistir."(1)

2. Ebû Ca'fer et-Tahâvî: "Bu hadisin isnâdı sahihtir ve râvîleri hakkında hiç kimsenin olumsuz eleştirisi yoktur."(2)

3. Hâkim en-Nîsâbûrî: Bu hadisimizi "*el-Müstedrek"* adlı eserinin pekçok yerinde değişik yollardan rivâyet ediyor ve bir çoğunun Buhârî ile Müslim'in şartlarına göre sahih olduğunu açıkça ifade ediyor.(3)

4. Ebû Muhammed Ahmed el-Âsımî: "Bu, ümmetin kabul ettiği ve usûle uygun düşen bir hadistir."(4)

5. İbn Abdilberr: "Bütün bunlar sabit / Allah'ın Rasûlü'ne (s.a.a) ait hadislerdir."(5)

6. Ebül-Qâsım Fadl el-İsbahânî: "Bu, Rasûlüllâh'dan (s.a.a) sahih yolla sabit olmuş bir hadistir. İçlerinde cennetle müjdelendiği kabul edilen 10 kişinin de bulunduğu 100 kadar sahâbî tarafından rivâyet ediliyor. Bu sabit bir hadistir ve hiçbir illetini de bilmiyorum. Bu fazilet yalnız Ali'ye ait olup, ona bir başkası ortak değildir."(6)

7. Hâfız Abdurrahmân İbn'ül-Cevzî: "Siyer uleması, *"Ğadîr"* olayının Hz. Peygamber (s.a.a) Veda haccından dönerken, Zilhicce'nin 18'inde vuku bulduğunda ittifak etmişlerdir. O gün Allah'ın Elçisi'nin (s.a.a) yanında 120 bin civarında sahâbî vardı. Onlar hem veda haccında bulunmuşlar ve hem de kendisinden bu sözü işitmişler, şairler de bu konuda pekçok şiirler söylemiştir."(7)

1- *es-Sünen*: menâqıb, 20
2- *Müşkil'ül-Âsâr*: V, 19; el-Emînî, I, 295
3- *el-Müstedrek*: II, 129~130, III, 109~110, 110, 132~133
4- "*Zeyn'ül-Fetâ*" adlı eserinde. bk. el-Emînî, I, 295
5- *el-İstîâb*: III, 36
6- İbn Meğâzilî, *el-Menâqıb*: s. 78; el-Emînî, I, 295
7- "*el-Menâqıb*" adlı eserinden naklen: el-Emînî, I, 296

8. Sibt b. el-Cevzî: "Siyer uleması, *"Ğadîr"* olayının Nebiy (s.a.a) veda haccından dönerken, Zilhiccenin 18'inde vuku bulduğunda ittifak etmişlerdir. Allah'ın Rasûlü (s.a.a) o gün 120 bin kadar sahâbesini etrafına toplayarak: *"Ben kimin mevlâsı isem, Ali de onun mevlâsıdır ..."* buyurmuş; bunu ima ve işaret ile değil, açık bir dil ile dile getirmiştir."(1)

9. Hâfız Ebû Abdillâh el-Gencî: "Bu, siqa râvîlerin rivâyet etmiş olduğu meşhur ve güzel bir hadistir."(2)

10. Hâfız ez-Zeyle'î: *el-Keşşâf*'ta yer alan hadislerin tahrîcine dair eserinde (II, 234~244), hadisimizin yollarından pek çoğu hakkında "sahih" hükmünü veriyor.

11. İbn Hacer el-Asqalânî: "Bu hadis hakikaten pekçok kanaldan geliyor. İbn Uqde bunları bir kitapta toplamıştır. İsnatlarının birçoğu sahih ve hasendir." (*Feth'ul-Bârî*: VII, 74; el-Emînî, I, 299)

12. Şihâbuddîn el-Qastalânî: İbn Hacer'in sözlerini tekrarlıyor.(3)

13. İbn Hacer el-Heytemî: "*es-Savâiq*" adlı eserinin iki yerinde konuyu ele alıyor ve "Bu hadisin sahih olduğunda hiç kuşku yok! ... İsnatlarının birçoğu sahih ve hasendir." diyor.(4)

14. Ali el-Qârî: "Bu hadisin sahih olduğunda hiç kuşku yok. Hatta bazı hadis hafızları bunu mütevâtir bile saymışlardır."(5)

15. Abdurraûf el-Münâvî: Hâfız İbn Hacer el-Asqalânî'nin sözlerini aynen tekrarlıyor. (*Feyd'ul-Qadîr*: VI, 218)

16. el-Halebî: İbn Hacer el-Heytemî'nin sözlerini paylaşıyor.(6)

17. Abdülhaqq ed-Dihlevî: İbn Hacer el-Heytemî'ninkine benzer sözler sarfediyor.(7)

1- *Tezkirat'ül-Havâs*: s. 37; el-Emînî, I, 296

2- *Kifâyet'üt-Tâlib*: s. 64; el-Emînî, I, 297

3- *el-Mevâhib'ül-Ledünniyye*: II, 532; el-Emînî, I, 300

4- *es-Savâiq'ul-Muhriqa*: s. 42, 122

5- *el-Mirqât*: XI, 248; el-Emînî, I, 302

6- *es-Sîrat'ül-Halebiyye*: III, 308

7- *el-Mişkât* şerhinden naklen el-Emînî, I, 304

18. Nâsıruddîn el-Elbânî: Hadis için "sahih" hükmünü veriyor.[1]

II. "Mütevâtir" Olduğunu Söyleyenler:

1. Şamlı ez-Zehebî: "Hadisin baş tarafı mütevâtirdir ve yakînen inanıyorum ki Allah'ın Rasûlü (s.a.a) bu sözü söylemiştir. *"Allahım! Onu seveni sen de sev, ..."* bölümünün ise isnâdı gayet sağlamdır."[2]

2. Şemsüddîn el-Cezerî: "Bu hadis İmam Ali'den mütevâtir yollarla rivâyet edilmiştir. Allah'ın Peygamberi'nden (s.a.a) de mütevâtir yolla sabittir."[3]

3. Celâlüddîn es-Süyûtî: "Bu hadis mütevâtir bir hadistir."[4]

4. Cemâlüddîn el-Huseynî eş-Şîrâzî: el-Cezerî ile aynı kanaatte.[5]

5. Emîr Muhammed es-San'ânî: "Ğadîr-Humm hadisi hadis imamlarının ekserisine göre mütevâtirdir."[6]

6. Dıyâüddîn Sâlih b. Mehdî el-Muqbilî: "Bu hadis malum değil ise, dinde başka malum yok demektir!" diyor ve sonra da hadisimizin lafız ile mütevâtir olduğunu ilâve ediyor.[7]

7. Ebû Abdillâh Muhammed ez-Zerqânî: "Bu, sahâbeden 16 kişinin[8] rivâyet ettiği mütevâtir bir hadistir."[9]

8. Şam Müftüsü Hâmid Efendi: "Bu hadis mütevâtirdir."[10]

1- *Silsilet'ül-Ehâdîs es-Sahîha*: 1750 nolu hadis

2- İbn Kesîr, *el-Bidâye*: V, 233; el-Emînî, I, 297, 298

3- *Esnâ'l-Metâlib*: s. 22; el-Emînî, I, 179, 298-299

4- el-Münâvî, VI, 218; İbn Hamze, *el-Beyân*: III, 165; el-Kettânî, 124

5- "*Erbeîn*" adlı eserinden naklen: el-Emînî, I, 301

6- "*er-Ravdat'ün-Nediyye*" adlı eserinden naklen: el-Emînî, I, 307

7- bk. el-Emînî, I, 306-307

8- Oysa hadisimiz 100'ü aşkın sahâbî tarafından rivâyet ediliyor. Sadece Ahmed'in rivâyetinde (IV, 370 = 90 nolu Fıtr kanalıyla gelen hadisin isnâdıyla), İmam Ali'nin Rahbe'de sahâbenin bu hadise tanıklık etmesini istediğinde; tam 30 sahâbî ayağa kalkıp tanıklık etmiş durumda!

9- *Şerh'ul-Mevâhib*: IX, 261; el-Emînî, I, 308-309

10- *es-Salât'ül-Fâhıra*: 49'dan naklen: Şerafuddîn, *el-Murâcaât*: 213; el-Emînî, I, 310

9. Şihâbuddîn Ahmed İbn'üs-Sıddîq el-Ğumârî: "Bu hadis, 60 kadar sahâbînin rivâyet ettiği mütevâtir bir hadistir."(1)

10. el-Elbânî: "*Silsile es-Sahîha*" adlı kitabında (1750 nolu hadîs), hadîsin baş tarafı için "mütevâtir" hükmünü veriyor.

Ayrıca el-Münâvî, İbn Hamze ed-Dimaşqî, İsmâîl el-Aclûnî ve el-Kettânî de es-Süyûtî vb. hadisçilerin kanaatini nakledip paylaşıyorlar.(2)

III. "Ğadîr-Humm" Hadisini İnkâr Teşebbüsleri

Yukarıda, *"Ğadîr-Humm"* hadisinin Allah'ın Rasûlü'nden (s.a.a) kesin olarak sabit olduğunu, sahih ve hasen pekçok yoldan rivâyet edildiğini, üstelik birçok hadis âlimi tarafından "mütevâtir" sayıldığını gördük. Tabîî ki hadisin sahih ya da mütevâtir olduğuna hükmedenler sadece bunlarla sınırlı değil; geride İbn Kesîr (*el-Bidâye*: V, 228-233), el-Heysemî (IX, 128-138), el-Bûsîrî vb. daha pek çok hadisçi var.

Buna rağmen gözlerini taassubun perdelediği bazı kişiler, bu kadar güçlü bir hadisi inkara teşebbüs edebiliyorlar! İşte onlardan bazılarının adları:

1. Buhârî (meşhur hadisçi)

2. İsmâîl el-Harbî

3. Ebû Dâvûd es-Sicistânî (meşhur "*Sünen*" sahibi)

4. Ebû Hâtim er-Râzî

5. İbn Hazm el-Endülüsî ez-Zâhirî

6. İbn Teymiyye el-Harrânî

7. Adudüddîn el-Îcî (*el-Mevâqıf*: III, 602)

8. Sa'düddîn et-Taftâzânî(3)

Bunlardan ilk ikisine İbn Teymiyye, 3. ve 4. kişilere ise el-Halebî, el-Heytemî vb. son dönem alimleri yer veriyor; ama sözlerinin hangi

---

1- *Teşnîf'ül-Âzân*: s. 77'den naklen: el-Emînî, I, 311

2- Yukarıdaki 1 nolu dipnota ilaveten bk. el-Aclûnî, *Keşf'ül-Hafâ*: II, 379

3- *Şerh'ul-Meqâsıd*: V, 274; el-Emînî, I, 315

kitaplarda geçtiğini belirtmiyorlar.(1) Demek ki bu iddialar sadece bir rivâyetten ibaret. Kaldı ki İbn Teymiyye "Nakledildiğine göre..." diyerek, bu rivâyetlerin zayıf olduğunu kendisi de ima ediyor aslında.

Temennimiz; onlar bu hadisi inkar teşebbüsünde bulunmamış olsunlar. Bu onlar için de iyi olur; aksi halde, bu tutum apaçık bir inattır, o yüzden Allah katında sorumluluğu muciptir.

el-Îcî ile et-Taftâzânî ise zaten hadisçi değildir; dolayısıyla sözlerinin bir değeri yok! Onlar esasen kelamcı / usûlcü oldukları için hadisin mesajını iyi algılamış olacaklar ki böyle bir yola başvurmuşlar!

Yoksa 100'ü aşkın sahâbî tarafından getirilen ve çoğu gayet sahih senetlerle rivâyet edilen bir hadisi "zayıf" diyerek kaldırıp atmak o kadar kolay mı!? Bu taassubun ve önyargının sebebi ne? Onlar bu kadar güçlü bir hadisi kabul etmezlerse neyi kabul ederler acaba? Yoksa bir şeylerden mi kaygılanıyorlar!?...

Diğer ikisine gelince; İbn Hazm, Ali'nin faziletleri hakkında sadece *"menzile"*, *"râye"* ve ileride gelecek 97~99 nolu hadislerin sahih olduğunu söylüyor ve şöyle devam ediyor: "*"Ben kimin mevlâsı isem, Ali de onun mevlâsıdır."* hadisine gelince, sahih değildir ve asla siqa râvîler kanalıyla gelmiyor! Diğer hadisler ise zaten uydurma!"(2)

İbn Teymiyye ise "Sahih hadis kitaplarında yok!" diyerek işe başlıyor ve İbn Hazm'ın yukarıdaki sözlerini aynen tekrarlıyor.(3)

Sanki İbn Hazm ile İbn Teymiyye'nin hadis kitaplarından hiç haberi yok ve sanki dünyada sadece Buhârî ile Müslim'in kitabı var! Oysa bunların dışında daha pekçok hadis kitabının olduğu herkesin malumu. Onların, pekçok hadis aliminin gayet sahih senetlerle rivâyet ettiği yukarıdaki hadislerden habersiz olduklarını sanmayın! Onlar bu hadislerin -en kötü ihtimalle- çoğundan pekâlâ haberdarlar; ancak bu hadisler onların temellerini iyice sarstığı için inkar yoluna gidiyorlar; ve böylece paçayı kurtarıp ilâhî sorumluluktan kaçabileceklerini sanıyorlar! Heyhât!

1- İbn Teymiyye, VII, 319; el-Heytemî, 42; el-Halebî, III, 308

2- *el-Fisal*: IV, 147~148. Bu sözü İbn Teymiyye de naklediyor: VII, 320~321

3- *el-Minhâc*: VII, 319~321

Zaten hadis alimleri bu tür itirazlara gereken cevabı vermişler. İşte onlardan bazıları:

1. Ebû Ca'fer et-Tahâvî,[1]

2. Şemsüddîn el-Cezerî,[2]

3. İbn Hacer el-Heytemî,[3]

4. Ali el-Qârî,[4]

5. el-Halebî,[5]

6. Abdülhaqq ed-Dihlevî,[6]

7. Ebû Abdillâh ez-Zerqânî.[7]

İbn Hazm İle İbn Teymiyye Hakkında Birkaç Söz...

İbn Hazm ile İbn Teymiyye'yi herkesin çok iyi tanıması lazım. Özellikle onun bazı radikal çıkışları -ki bizce onlar gayet normal çıkışlardır- karşısında aldanan kimi dostlarımız, bu ikisinin Emevî hanedanına yakınlıklarından, İmam Ali ve Ehl-i Beyt hakkında olumsuz yaklaşımlarından her nedense pek haberdar değiller.

İbn Hazm zaten İbn Teymiyye'nin en büyük fikir babalarından birisi. O yüzden bu iki kafadarın, Ali'nin fazileti hakkında rivâyet edilen hemen her hadisi peşinen inkar edecek kadar taraflı ve önyargılı olduklarını görürsünüz! Her ikisinin eserleri meydanda; dileyenler bakıp görebilirler. Onların bu tutumu Ehl-i Beyt'e ve Emevîlere olan mesafeleri konusunda bize önemli ipuçları veriyor. Elbette biz burada İbn Hazm ile İbn Teymiyye'nin "sapıklığı" hakkında söylenen ve yazılanlara değinecek değiliz. Bu tamamen ayrı bir konu; ancak biz onların sadece bazı düşüncelerine yer vereceğiz.

1- *Müşkil'ül-Âsâr*: V, 16~18; el-Emînî, I, 294-295

2- *Esnâ'l-Metâlib*: s. 23; el-Emînî, I, 299

3- *es-Savâiq*: s. 42

4- *el-Mirqât*: XI, 258; el-Emînî, I, 302-303

5- *es-Sîra*: III, 308

6- el-Emînî, I, 304

7- *Şerh'ul-Mevâhib*: IX, 261; el-Emînî, I, 309

İbn Hazm diyor ki: "Abdurrahmân b. Mülcem'in Ali'yi (r) te'vil ve ictihad sonucu, doğru yaptığını varsayarak öldürmüş olduğu konusunda bu ümmetten hiç kimsenin ihtilafı yok!!!"[1]

Sormak lâzım İbn Hazm'a: Sizin **Ahzâb sûresinin 33. ayeti**nden de mi haberiniz yok? Ali'yi sevmeyen, ona söven, ona kılıç çeken ve hatta onun yanında yer almayanlarla ilgili sahih hadislerden hiçbirini[2] görmediniz mi? Özellikle İbn Mülcem'in bu ümmetin en büyük eşkıyası olduğuna dair hadislerden (149 nolu hadisimizden) de mi haberiniz yok!? Bütün bunları görmemek ya da görmezden gelmek bir ilim adamına yakışır mı?...

"Mülcem oğlu, o meşum cinâyeti ictihâdı sonucu işledi." derken, onun hangi âyet ve hadisi esas aldığını söyler misiniz?! Ahzâb sûresinin 33. ayetiyle tertemiz olduğu tescil dilen, Hz. Peygamber'in (s.a.a) *"Kur'ân / Hak ile Ali daima beraberdir!"* buyurduğu[3] bir kimsenin katline, hangi âyet ya da hadis cevaz verir?

Eserleriniz ortada. Dolayısıyla ictihadın ne demek olduğunu bilmeyecek kadar cahil değilsiniz. Şu halde, kendisine mutlak itaatin farz olduğu bir imamı öldürmek "ictihad" kılıfına nasıl sokulabilir?! İbn Mülcem denen o haysiyetsizin ictihad edecek nesi var? Hadisler Ali'yi sevmeyeni Allah ve Rasûlü'nün de sevmediğini, ona çekilen kılıcın aslında Allah ve Rasulü'ne çekilmiş olduğunu açıkça ifade ediyor. "İctihad etti, ama isabet edemedi!" diyerek, böyle bir adamın yine de bir sevabı hak ettiğini nasıl ima edebiliyorsunuz!?

"...bu ümmetten hiç kimsenin ihtilâfı yok!" diyerek adeta bu ümmetin ittifakından söz ediyorsunuz. Biz sizden, o var saydığınız ittifaka katılan alimlerin hepsinin isimlerini isteyerek sizi zora sokacak değiliz. Sizden sadece birkaçının adını istiyoruz; verebilecek misiniz!? Yoksa bu ittifaktan kasıt, İbn Mülcem'in torunlarının ve Emevîlerin ittifakı mı acaba!

1- *el-Muhallâ*: X, 484, *el-Fisal*: IV, 161; el-Emînî, I, 323

2- Bu hadisler için 88, 90~96 ve 97~99 nolu hadislerimize ve açıklamalarına bk.

3- 76 nolu **Seqaleyn** hadisi ile ilgili hükümlerin **d** şıkkına bk.

Hz. Ali'ye karşı kılıç çeken, onunla savaşan ve bu uğurda her tür yalan, hile ve entrikayı meşru sayan Muâviye, Amr ve azgın çetesi için "Onlar da müctehiddir ve hatalarına karşılık bir ecir almışlardır!" [1], İmam Ali'nin çok özel dostlarından, Yâsir ailesinin sadık emaneti Hz. Ammâr b. Yâsir'i katleden Ebül-Ğâdiye el-Cühenî hakkında da, "O te'vilci ve müctehiddir; ancak ne var ki ictihadında hata ettiği için bir ecir / sevap almıştır!"[2] diyorsunuz. Anlaşılan sizin Ammâr ile ilgili hadislerden[3] de haberiniz yok!

Diğer yandan Osman b. Affân'ın katilleri hakkında neden aynı tutumu sergilemiyorsunuz? "Osman'ı öldürebilmek için ictihada yer yok! Bu yüzden onun katilleri fâsıktır, mel'undur!!!"[4] diyorsunuz.

Söyler misiniz; neden Osman'ı öldürmek için ictihada yer ve mahal yok ta; Ali için, Ammâr için var!? İmam Ali'ye, Ehl-i Beyt'e ve onların en sadık dostlarına olan bu düşmanlığınızın sebebi ne? Neden Ali ile Ammâr'ın katillerini alkışlıyorsunuz da Osman'ın katillerine geldi mi lanetliyorsunuz? Halbuki Osman'ın katilleri ya da bu işi ta başından organize edenler ashâbdan, hatta en ileri gelenlerinden![5] Sizdeki bu Ümeyyeoğulları hayranlığı nereden geliyor acaba!?

Tertemiz olduğu vahiy ile tescil edilen, Allah ve Rasulü'nün en çok sevdiği[6] birisini öldürmek sevap da, sabıkalı bir halîfeyi öldürmek neden laneti icabettiriyor!!!? Yoksa sevap ve lanet dağıtmak sizin tekelinizde mi?

Ayrıca İbn Hazm, "Şerif el-Murtazâ dışında İmâmiyye'nin tamamı, Kur'ân'da ziyâde ve noksanlık yapılarak tahrif edilmiş olduğuna ina-

---

1- *el-Fisal*: IV, 160, 161

2- *el-Fisal*: IV, 161, *el-İhkâm*: I, 220, *el-Muhallâ*: XII, 97. (İlginçtir, Hâfız İbn Hacer el-Asqalânî de aynı kanaatte. bk. *el-İsâbe*: IV, 151)

3- 154~162 nolu hadislerimize ve açıklamalarına bk.

4- *el-Fisal*: IV, 161 = Abdulqâhir el-Bağdâdî (*Usûl'üd-Dîn*: s. 287) de aynı tutum içinde.

5- Bu konuda "***Sahâbenin Adâleti ve Ebû Hüreyre***" adlı eserimize bakınız.

6- Bu husus, Ali'nin faziletine dair sizin de sahih olduğunu kabul ettiğiniz (*el-Fisal*: IV, 147-148) üç hadisten birisi olan "**râye**" hadislerinde açıkça vurgulanıyor.

nıyor!"[1], "İmâmiyye içinde, dokuz kadını nikah altına almaya cevaz verenler bile var!"[2], "Râfizîler (yani İmâmiyye Şîası) çocuğun ve ana rahmindeki yavrunun imâmetini caiz görür!"[3] diyor ve Abdullâh b. Sebe masalını gündeme sokarak[4] Ehl-i Beyt mensubu Müslümanlara çok ağır iftiralar atıyor! Ali'nin Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) kardeşi olduğuna dair hadisleri, Hz. Ebûbekr'in hacc emirliğinden azledilmiş olduğunu[5] ... ve daha pekçok gerçeği inkar ediyor!

Gelelim **İbn Teymiyye**'ye; onun da en büyük fikir ve düşünce üstadı İbn Hazm. O da Emevî hanedanına hayran ve Ehl-i Beyt'e hayli mesafeli. Öyle ki, onun *el-Minhâc* adlı eserini okursanız, Ali ve Ehl-i Beyt'in faziletlerini konu edinen pekçok hadisi inadına inkar ettiğini görürsünüz: Tevatür derecesine ulaşmış *"Seqaleyn"* hadisinden kuşku duyar! Mekke'deki *kardeşlik akdi*ni, Hz. Peygamber (s.a.a)'in Ali'yi "kardeş" ilan ettiğini, Ali'nin bu ümmetin yegâne **sıddîqı** ve **fârûqu** olduğunu, Ali'ye ait on fazileti konu edinen 23 nolu İbn Abbâs hadisini, "Seqaleyn" hadisinin d şıklı açıklamasında geçen; "*Hz. Ali'nin daima Kur'ân / Hak ile birlikte olduğuna...*" dair hadisleri, 90~96 nolu "*muvâlât*" hadislerini, Ebûbekr ile Ömer'in Hayber'deki acı durumlarını, Ebûbekr'in hac emirliğinden azledildiği gerçeğini...[6] hep inkar eder; "yalan" ve "uydurma" deyip kendini sıyırır! Bütün bunlar yetmezmiş gibi; "Şîa 10 sayısından hoşlanmaz!"[7], "Râfızîler, bir takım ziyaret mahallerini dolaşmayı hacc ile eş tutarlar!"[8], "Onların arasında köpeklerine Ebûbekr ile Ömer adlarını takıp lanetleyenler var!"[9] ... gibi ahmakça iftiralarda bulunuyor. Ardından da "Yalanın, Ehl-i Kıble fırkaları içinde Râfizîlerde daha belirgin olduğunda bütün

---

1- *el-Fisal*: IV, 182

2- *el-Fisal*: IV, 182

3- *el-Fisal*: IV, 110

4- *el-Fisal*: IV, 180. İbn Sebe'nin hayal mahsulü olduğuna dair bk. sh. 252

5- Bunlara kitabımızın ilgili bölümlerinde yer verdik.

6- Kitabımızın ilgili yerlerinde bütün bunlara değindik; o yüzden tekrara gerek görmüyoruz!

7- *Minhâc'üs-Sünne*: I, 38. Ayrıca bk. IV, 138

8- *Minhâc'üs-Sünne*: III, 419

9- *Minhâc'üs-Sünne*: I, 50

ulemanın ittifakı var!"[1] der. Varın; kimin daha "yalancı" olduğuna Allah Teâlâ ve insaf sahibi okuyucular karar versin.

İbn Teymiyye, kimi hadisleri reddederken sürekli, her kimse, "**ilim ehli**", "**hadis ehli**" dediği kişilere sığınır ve onların ittifakından söz eder. Çoğu kez "yok böyle bir hadis", "ilim ehlinin başvurduğu kitaplarda bulunmuyor!"[2] gibi önyargı dolu sözlerle çıkar işin içinden!

154~162 numaralı *"azgın çete"* hadisleri için "bir-iki kişinin rivâyeti!" diyerek[3] aklınca bir takım mesajlar vermeye çalışır. Sonra Muâviye'nin vahiy katibi olduğunu iddia ederek "O, Peygamberin (s.a.a) vahiy yazımında güvendiği kimselerdendi!"[4] der; böylece onun ne kadar "güvenilir!" olduğuna işaret etmek ister.

Ayrıca Muâviye'nin Ali'ye lanetini değerlendirirken, o gün için her iki tarafın birbirine lanet ve bedduada bulunduğunu; günahsa da, hatalı ya da isabetli ictihad ise de, her iki tarafın bunda müsavi olduğunu söyler! Ardından "Allah'ın rahmet ve mağfireti onları kuşatmıştır!" diyerek[5] olayı hayli hafife alır ve bununla işin üstesinden gelebileceğini sanır.

Hazm ile Teymiyye oğulları ve onlar gibi düşünenler bilsinler ki; yaptıkları belki bu dünyada yanlarına kalabilir. Ve bununla belki bir takım menfaatler de sağlanabilir. Ama asla unutulmasın ki önlerinde çetin bir hesap günü var! O gün kimsenin yaptığı yanına kalmayacak, bütün yalanlar, iftiralar, entrikalar bir bir çözülecek. Her şey vuzuha kavuşacak, herkes yaptıklarının hesabını verecek.

c) "Ğadîr-Humm" İle Alâkalı Ayetler

"Ğadîr-Humm" olayı etraflıca incelendiğinde, konunun bir takım ayetlerle çok yakından ilgili olduğu görülür. İşte o ayetler:

1- *Minhâc'üs-Sünne*: I, 59, 66

2- bk. *el-Minhâc*: I, 107, 110, 545, II, 325, 636, IV, 96, 249, 496, V, 36, 59, 384, 511, VII, 11, 53, 62, 99, 112, 196, 299, 342, 354, 360, 387, 395, VIII, 165, 296 …

İbn Teymiyye'nin bu sözlerine kitabında sık sık rastlamak mümkün.

3- *Minhâc'üs-Sünne*: VII, 51

4- *Minhâc'üs-Sünne*: VII, 40. Ayrıca bk. IV, 371

5- *Minhâc'üs-Sünne*: IV, 468

I. Mâide Sûresinin 67. Ayeti:

Rivâyetlere göre; vedâ haccı dönüşünde "Ğadîr-Humm" adlı mevkide "**Ey Rasûl! Rabbinden sana indirileni tebliğ et. Eğer yapmazsan O'nun elçiliğini / mesajını tebliğ etmemiş sayılırsın!...**" ayeti nâzil olunca, Allah'ın Rasûlü (s.a.a) ashâbını etrafına toplayıp Allah'ın mesajını iletiyor ve Ali'nin elini tutarak *"Ğadîr-Humm"* hadisini dile getiriyor.

Bu hadisi İbn Ebî Hâtim, İbn Merdeveyh, el-Vâhıdî ve İbn Asâkir; **Atıyye el-Avfî** kanalıyla **Ebû Saîd el-Hudrî**'den rivâyet ediyor.(1) İmam Muhammed el-Bâqır (a.s) da aynı görüşte.(2)

Âyetle ilgili değişik rivâyetlerin olduğu malum; ancak dikkat edilirse, ayetin bu rivâyetle daha uyumlu olduğu görülür. Çünkü Allah'ın Rasûlü (s.a.a) Ali'nin velâyeti dışında hangi ilâhî mesajı iletmekten bu kadar çekinmiş? Bunun hiç örneği var mı?

Ali'nin velâyeti ise öyle değil. Bilindiği üzere ashâbın ileri gelenleri Ali'nin velâyet ve imâmetine pek sıcak bakmıyorlardı. "Yaşı küçük!" vb. asılsız bahanelerle bu işe pek yanaşmıyorlardı. Oysa Hz. Ali'nin yaşı, o günlerde 30'u aşmıştı!

Gerçi Allah'ın Peygamberi (s.a.a) daha önce aynı hususa defalarca değinmiş; sahâbenin dikkatini bu yöne çekmişti. Buna rağmen, ilâhî görevini "Ali'nin velâyet ve imâmetini tebliğ ederek" noktaladığı takdirde, ashâbının tutumunu bildiği için, Ali'ye bu görevi teslim etmeyeceklerini sezinliyor, dolayısıyla onların ilâhî azaba müstehak olacaklarından korkuyordu. İşte ayet bunun üzerine nâzil oldu. Allah (c) sevgili peygamberine, bu mesajı her şeye rağmen, hiç çekinmeden

---

1- bk. İbn Ebî Hâtim, *et-Tefsîr*: IV, 1172; el-Vâhıdî, *Esbâb'ün-Nüzûl*: s. 202; el-Aynî, XV, 129; eş-Şevkânî, *Feth'ul-Qadîr*: II, 60

Atıyye el-Avfî'nin siqa ve sadûq birisi olduğunu, kitabımızın 91~92. sayfalarında belirtmiştik. Senedinde ayrıca **Ali b. Âbis** de var. 40. sayfada gördüğümüz gibi; o da hadisi hasen bir râvîdir.

Dolayısıyla hadisimizin **isnâdı hasen** sayılır.

Aynı hadis Zeyd b. Erqam, İbn Abbâs, İbn Mes'ûd, Ebû Hüreyre, Berâ b. Âzib ve Câbir b. Abdillâh tarafından da rivâyet ediliyor. (bk. el-Emînî, I, 214~223)

2- F. er-Râzî, XII, 50; el-Aynî, XV, 129

insanlara tebliğ etmesini istedi. Onun için bu rivâyet ayetin mantığına ve ruhuna daha uygun.

II. Meâric Sûresinin İlk Ayetleri

Rivâyetlere göre Allah'ın Rasûlü (s.a.a) o gün Ali'nin velâyetini tebliğ edince, Hâris b. Nu'mân el-Fihrî adlı birisi gelip: "Ey Muhammed! Bize Allah'ın dışında ilah kabul etmememiz gerektiğini, senin de onun elçisi olduğunu, namazı, orucu, haccı ve zekâtı... Allah'tan alıp tebliğ ettin; biz de kabul ettik! Ama sen bununla yetinmedin; amcanın oğlunu çıkarıp onu bizden üstün tutarak, *"Ben kimin mevlâsı isem, Ali de onun mevlâsıdır."* buyurdun. Açıklar mısın; bu senden mi, Allah'tan mı?" diye soruyor.

Allah'ın Peygamberi (s.a.a) *"Elbette Allah'tan!"* deyince, Hâris "Allahım! Eğer Muhammed'in dediği doğru ise, üzerimize taş yağdır, ya da elim bir azap ver!" diyor. Ve çok geçmeden üzerine bir taş inip ölüyor, hemen ardından "**Birisi gelecek bir azabı istedi.**" diye başlayan ayetler nâzil oluyor.

Hadisi, Hâkim el-Haskânî Huzeyfe b. Yemân'dan, yine el-Haskânî, es-Sa'lebî, Hameveynî ve Sibt b. el-Cevzî; Ca'fer es-Sâdıq (a.s) vasıtasıyla babalarından rivâyet ediyor.[1] Her iki hadisin râvîleri de gayet siqa; dolayısıyla **hadisimizin isnâdı sahih.**

III. Mâide Sûresinin 3. Ayeti

Rivâyetlere göre; Allah'ın Peygamberi (s.a.a) zilhiccenin 18'i olan *"Ğadîr-Humm"* günü Ali'nin elini tutarak, *"Ben bütün mü'minlere kendi canlarından daha ileri değil miyim?"* diye sormuş; oradakiler de "Tabîî ki yâ Rasûlallâh!" diye cevap vermişlerdi. Bunun ardından Hz. Peygamberin (s.a.a): *"Ben kimin mevlâsı isem, Ali de onun mevlâsıdır."* buyurması ve Ömer'in "Müjde ey Ebû Tâlib'in oğlu; artık benim mevlâm ve

---

1- el-Emînî, I, 240~242 = el-Münâvî (VI, 218), el-Halebî (III, 308-309), ez-Zerqânî (*Şerh'ul-Mevâhib*: IX, 261), eş-Şeblencî (*Nûr'ul-Ebsâr*: 87) vb. alimler aynı olayı anlatıyor ve karşı çıkmıyorlar. Ayrıntı için bk. el-Emînî, I, 239~246

İbn Teymiyye'nin bu hadise yaptığı itirazlara (VII, 33, 44) verilen cevaplar için bk. el-Emînî, I, 247~266

bütün müslümanların mevlâsı oldun!" demesi üzerine "**Bugün dininizi tamamladım...**" ayeti nâzil oldu.

Siz İbn Teymiyye'nin "Bu hadis, mevzu olan rivâyetlerden haberdar ulemanın ittifakıyla, uydurulmuş bir yalandır! Bunu hadis uleması ve bu konuda kendisine müracaat olunan kişiler bilmektedir! O yüzden bu rivâyet, hadis ehlinin başvurduğu hadis kitaplarının hiç birisinde yok!" demesine[1] bakmayın; bu onun gözlerini yumarak saçıp savurduğu meşhur hezeyanlarından birisi!

Çünkü, hadisimizi "**Ebû Hüreyre** → Şehr b. Havşeb → Metar b. Tahmân el-Varrâq → Abdullâh b. Şevzeb → Damra b. Rabîa → Ali b. Saîd er-Ramlî …" kanalıyla; Hatîb el-Bağdâdî (*Târîhu Bağdâd*: VIII, 401), İbn Meğâzilî, el-Harezmî (s. 156), Sibt b. el-Cevzî, Hameveynî vb. rivâyet ediyor.[2]

Bu râvîlerin hepsi de siqa ve güvenilir.[3] Hatta bir kısmı Müslim râvîlerinden. Dolayısıyla **hadisimizin isnâdı sahih.**[4]

1- *Minhâc'üs-Sünne*: VII, 53

İbn Teymiyye hayranlarından İbn Kesîr (*el-Bidâye*: V, 233'ten naklen: el-Emînî, I, 405) ile el-Âlûsî (*Rûh'ul-Meânî*: VI, 195) de bu hadisin "yalan" ve "iftira" olduğu kanaatinde!

2- Hatîb el-Bağdâdî, VIII, 289; İbn'ül-Cevzî, *el-Ilel*: I, 226; İbn Kesîr, II, 14; el-Emînî, I, 232~235, 274~275, 401~405

3- **Şehr b. Havşeb;** Müslim'in râvîlerinden, siqa ve sadûq bir râvî. (İbn Sa'd, VII, 449; ez-Zehebî, II, 283~285; İbn Hacer, *et-Taqrîb*: I, 341-342; el-Emînî, I, 402-403)

Metar b. Tahmân; Müslim'in râvîlerinden, siqa ve sadûq bir râvî. (İbn Sa'd, VII, 254; ez-Zehebî, IV, 126~127; İbn Hacer, *et-Taqrîb*: II, 259; el-Emînî, I, 403)

Abdullâh b. Şevzeb; siqa ve sadûq bir râvî. (ez-Zehebî, II, 440; İbn Hacer, *et-Taqrîb*: I, 400; el-Emînî, I, 403)

Damra b. Rabî'a; siqa ve sadûq bir râvî. (İbn Sa'd, VII, 471; ez-Zehebî, II, 330; İbn Hacer, *et-Taqrîb*: I, 356; el-Emînî, I, 403-404, IX, 331)

Ali b. Saîd er-Ramlî; siqa ve salih bir râvî. (ez-Zehebî, III, 125, 131; el-Emînî, I, 404)

4- Bu durumda İbn Kesîr (*et-Tefsîr*: II, 14), es-Süyûtî (*el-İtqân*: I, 25) ve benzerlerinin "Ebû Saîd el-Hudrî ile Ebû Hüreyre'nin rivâyetlerinin her ikisi de sahih değil!" demesi tamamen havada kalıyor.

Meşhur ilk dönem İslam tarihçilerinden el-Ya'qûbî (II, 43) de, "sahih, sâbit ve sarih" rivâyete göre Kur'ân'dan en son inen ayetin bu ayet olduğunu; bunun da Mü'minlerin Emîrini tebrik için insanların akın ettiği gün gerçekleştiğini söylüyor.

Aynı hadis benzer lafızlarla Ebû Saîd el-Hudrî (= Ebû Hârûn el-Abdî[1] kanalıyla), Câbir b. Abdillâh, Zeyd b. Erqam, Mücâhid, İmam el-Bâqır ve İmam es-Sâdıq (a.s)'dan da rivâyet ediliyor.[2]

d) Hadislerde "Ğadîr-Humm" Kavramı

İbn Teymiyye[3] gibi, gerçekler karşısında inatçılığıyla tanınan bazı kişiler, *"Ğadîr-Humm"* denilen yerde böyle bir olayın vuku bulmadığını, Vedâ haccında Ali'nin adının bile geçmediğini ileri sürüyor!!! Böylece hadisimizi temelinden dinamitlemeye çalışıyor.

İşte içinde *"Humm"* ya da *"Ğadîr-Humm"* lafızlarının açıkça yer aldığı, orada Ali'nin velayetinin gündeme getirildiğini belirten -sadece sahih- rivâyetlerden bazıları:

1. Yezîd b. Hayyân kanalıyla **Zeyd b. Erqam**'dan rivâyet edilen *"seqaleyn"* hadisi. (Ahmed: IV, 366-367; Müslim: f. sahâbe, 36; Müellif, *el-Kübrâ*'da = İbn Kesîr, IV, 113)

2. Ebut-Tufeyl'den Habîb kanalıyla yine **Zeyd b. Erqam**'dan rivâyet edilen hadis. (Ahmed: I, 118; Müellif, 76 nolu hadis; Hâkim, III, 109; Taberânî vb.)

3. Ebut-Tufeyl'den Fıtr kanalıyla gelen **Zeyd b. Erqam** hadisi. (Ahmed: IV, 370; Müellif, 90 nolu hadis)

4. Yahyâ b. Ca'de kanalıyla gelen **Zeyd b. Erqam** hadisi.

5. Müslim b. Subayh (Ebud-Duhâ) kanalıyla gelen **Zeyd b. Erqam** hadisi. (Taberânî)

6. Saîd b. Vehb kanalıyla gelen **Ali** (a.s) hadisi. (95 ve 153 nolu hadisler.)

1- Durumu için sh. 283'e bk.

2- bk. İbn Kesîr, II, 14; el-Emînî, I, 42~44, 215, 230~237

3- "Peygamber (s.a.a)'in Vedâ haccı ve hutbesinde, Ali'nin imâmetine ve hatta bir vesileyle Ali'ye değindiğini; ne sahih ne de zayıf bir isnatla hiç kimse nakletmiş değildir!" (*Minhâc'üs-Sünne*: VII, 317)

"Ğadîr-Humm'da böyle bir olay vuku bulmamıştır!!!" (*el-Minhâc*: VII, 319)

7. Zeyd b. Yüsey' kanalıyla gelen **Ali** (a.s) hadisi. (85, 95 ve 153 nolu hadisler.)

8. Hârise b. Nasr kanalıyla gelen **Ali** (a.s) hadisi.

9. Ebut-Tufeyl kanalıyla gelen **Ali** (a.s) hadisi. (Ahmed: IV, 370; Müellif, 90 nolu hadis.)

10. Abdurrahmân b. Ebî Leylâ kanalıyla gelen **Ali** (a.s) hadisi.

11. Ebû Meryem es-Seqafî kanalıyla gelen **Ali** (a.s) hadisi.

12. Saîd b. Ebî Huddân kanalıyla gelen **Ali** (a.s) hadisi.

13. Ömer b. Ali kanalıyla gelen **Ali** (a.s) hadisi.

14. Riyâh kanalıyla gelen **Ali** (a.s) hadisi.

15. Riyâh kanalıyla gelen **Ebû Eyyûb el-Ensârî** hadisi.

16. Şehr b. Havşeb kanalıyla gelen **Ebû Hüreyre** hadisi.

17. Ebû İshâq es-Sebî'î kanalıyla gelen **Berâ b. Âzib** hadisi.[1]

Vedâ haccı dönüşünde Hz. Ali'nin velâyetinin gündeme alındığını yukarıdakilere ilaveten, şu sahih hadisler de ortaya koyuyor:

1. İmam Huseyn (a.s) kanalıyla gelen **Ali** (a.s) hadisi.

2. Ziyâd kanalıyla gelen **Ali** (a.s) hadisi.

3. Zeyd b. Erqam kanalıyla gelen **Ali** (a.s) hadisi.

4. Atıyye el-Avfî kanalıyla gelen **Zeyd b. Erqam** hadisi.

5. Kızı Âişe kanalıyla gelen **Sa'd** hadisi. (8 nolu hadis.)

6. Ebut-Tufeyl'den itibaren Ma'rûf kanalıyla **Huzeyfe b. Esîd**'den gelen *Seqaleyn* hadisi.

Artık "*Ğadîr-Humm*"da böyle bir olayın asla vuku bulmadığını, o gün Ali'nin adının bile geçmediğini... İbn Teymiyye'den ve onun kafadarlarından başka kim söyleyebilir!?

1- Burada hasen isnatlarla gelen rivâyetlere ve içinde "**Humm**" ya da "**Ğadîr-Humm**" yerine "**Cuhfe**" vb. lafızların geçtiği hadislere yer vermedik. Eğer onlara da yer verseydik, bu liste daha da kabarırdı.

e) "Ğadîr-Humm" Hadisinden Çıkan Hükümler

"Ğadîr-Humm Hadisi" bu ümmet için son derece önemli mesajlar içeren, hiç şüphesiz kadri çok büyük bir hadis. Bu mesajları şu şekilde sıralamak mümkün:

1) Ali'den Şikâyetçi Olmak Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) Gazabını Muciptir.

Bunu 77~79 nolu hadislerimizden anlıyoruz. Konuyla ilgili ayrıntılı bilgi, ileride 86~87 nolu hadislerin açıklamalarında gelecek.

2) Allah, Ali'nin Dostuna Dost, Düşmanına Da Düşmandır.

85 nolu hadisten çıkardığımız bu konu üzerinde, 90~96 nolu *"muvâlât"* hadislerinin açıklamalarında geniş bilgi verilecek.

3) Allah'ın Peygamberinden Sonra İmâmet ve Velâyet Hakkı Ali'ye Aittir.

İbn Hazm ile onun kafadarı İbn Teymiyye dışında, Ehlisünnet ulemasının *"Ğadîr-Humm"* hadislerinin sıhhatine ve Allah'ın sevgili Rasûlü'ne (s.a.a) ait olduğuna inandıklarını yukarıda gördük. Ancak ne garip ki, onlar da bu hadisleri "Ben kimin dostu ve yardımcısı isem, Ali de onun dostu ve yardımcısıdır!" şeklinde anlayarak, "*mevlâ*" ve "*velî*" kavramlarına genellikle "sevgi" ve "dostluk" anlamlarını yüklemişler; böylece bu mazlum ümmetin yetim evlatlarının *"Ğadîr-Humm"* hadislerini doğru anlamalarına mani olmuşlardır!

Oysa hadisler, Ali'nin imâmeti ve velayeti hakkında yeterince açık. *"Ğadîr-Humm"* hadislerini tüm ön-yargılardan sıyrılarak, duru bir zihin ile okuyacak olursak; hadislerde geçen *"mevlâ"* ve *"velî"* kavramlarından maksadın *"imâmet"* ve *"rehberlik"* olduğu, bütün çıplaklığıyla ortaya çıkar. Akla ilk evvela bu anlam gelir. Biz Arap dilini, konuyla ilgili ipuçlarını, hadisimizden bu anlamı çıkaran ashâb ve ulemayı dikkate alarak bu hususu aydınlatmaya çalışacağız.

I. Arap Dilinde "Mevlâ" ve "Velî" Kavramları:

Arapça'da "*velâ*" ve "*velâyet*" köklerinden türeyen "*mevlâ*" ve "*velî*"

kavramlarının, "sevgili", "dost", "yakın" ve "yardımcı"... gibi anlamları[1] yok değil. Fakat bunlar, adı geçen kavramların kök karşılıkları değil; bilakis "öncelikli olan" anlamından hareketle türetilmiş "ek" anlamlardır. Bu kavramların asıl kök karşılıkları ise "evlâ = bir işte ya da her hangi bir şeye herkesten daha öncelikli olan", "mutasarrıf = birisi üzerinde yegâne tasarruf sahibi" ve "mütevellî, veliyyül-emr = ülül-emr, vâlî = idareci ve yönetici"dir.

Aslında bu husus o kadar açık ve net ki, üzerinde düşünmeye bile gerek yok! Ama ne var ki, asırlardır zihinlere bilinçlice sokulan önyargılar dolayısıyla, bu açıklamaları yapmaya mecbur kalıyoruz.

Bu arada "*mevlâ*" kavramının "*evlâ* = bir işte ya da her hangi bir işe herkesten daha öncelikli olan" anlamına geldiğini inkar edecek kadar gözü taassup perdesiyle perdelenmiş sözde ilim adamları da yok değil.[2] Onların gerçekleri bir türlü görmek istemeyen gözlerine şu delilleri sokmak lâzım:

a) "Mevlâ" kelimesinin sadece ya da birinci planda "Evlâ" anlamına geldiğini savunanlardan bazıları:

1. Abdullâh b. Abbâs (*Tefsîru İbn Abbâs*: VI, 180)

2. Meşhur dilci ez-Zeccâc (er-Râzî, XXIX, 220)

3. Meşhur dilci Yahyâ b. Ziyâd el-Ferrâ (er-Râzî, XXIX, 220; el-Aynî, XVI, 73)

4. Meşhur dilci Ebül-Hasen el-Ahfeş

5. Meşhur dilci Ebû Zeyd el-Basrî

6. Ebû Ubeyde Muammer el-Basrî (er-Râzî, XXIX, 220; el-Aynî, XVI, 73)

7. Ebû Abdillâh el-Buhârî (tefsîru Hadîd, 1)

1- "Mevlâ" kavramının hangi anlamlara geldiğini ve hangi anlamların asıl karşılık olduğunu detaylıca görmek için bk. el-Emînî, I, 362~370

2- el-Âmidî (*Ğâyet'ül-Merâm*: 378), F. er-Râzî (XXIX, 220), Qâdî Adud el-Îcî, İbn'ül-Hümâm (*el-Müsâyera*: 261) ve el-Heytemî (*es-Savâiq*: 43) bunlardan sadece birkaçı.

8. İbn Quteybe (*Ğarîb'ül-Qur'ân*: s. 453)

9. Meşhur dilci Ebül-Abbâs Sa'leb

10. İbn Cerîr et-Taberî (*et-Tefsîr*: IX, 117)

11. Meşhur dilci Ebûbekr İbn'ül-Enbârî

12. Ebül-Hasen el-Vâhıdî (*el-Vesît*: IV, 249)

13. Beyân'ül-Haq el-Ğaznevî (*Meânî'l-Qur'ân*: III, 1472)

14. Ebul-Ferec İbn'ül-Cevzî (*Zâd'ül-Mesîr* VIII, 167)

15. İbn Kesîr (*et-Tefsîr*: IV, 310)

16. Sibt b. el-Cevzî (*Tezkirat'ül-Havâs*: s. 37~38)

17. Celâlüddîn el-Mahallî (*Tefsîr'ul-Celâleyn*: II, 210-211)

18. Ahmed Şihâbuddîn el-Haffâcî (Beydâvî haşiyesinde).[1]

Taftâzânî, Seyyid Şerif el-Cürcânî ve Alâüddîn Kuşçu diyorlar ki: "Kısacası "mevlâ" kelimesi, Arap lisanında "mütevellî", "bir şeye mâlik olan" ve "tasarrufta evlâ = öncelikli" anlamlarında yaygınca kullanılıyor. Bu husus dil üstadlarının bir çoğundan da nakledilmiş bir gerçektir."[2]

b) "Mevlâ" kelimesinin anlamlarından birisinin de "evlâ" olduğunu söyleyenlerden bazıları:

1. Ebû İshâq es-Sa'lebî

2. Müfessir el-Bağavî

3. Qâdî el-Beydâvî (*Tefsîr*: III, 137, IV, 329, V, 298, VI, 180)

4. Ebül-Berakât en-Nesefî, (*Tefsîr*: VI, 180)

5. Alâüddin el-Hâzin (*Tefsîr*: VI, 180)

6. Ebussüûd Efendi (*el-İrşâd* adlı tefsirinde)

7. Seyyid eş-Şeblencî (*Nûr'ul-Ebsâr*: s. 88)

8. Elmalılı Hamdi (*Hak Dini*: VII, 4743)[3]

1- Ayrıntılı bilgi için bk. el-Emînî, I, 344~347

2- bk. el-Emînî, I, 354

3- Ayrıntı için bk. el-Emînî, I, 347~350

Arap Dilinde en yaygın olan bu karşılığa göre hadisimizin anlamı şu: *"Ben bir konuda kimden daha öncelikli isem, Ali de o konuda ondan daha önceliklidir."* [1]

"Mevlâ" kelimesinin bunun yanı sıra "mutasarrıf" anlamı da var. Buna göre hadisimiz *"Ben kimin üzerinde tasarrufa yetkili isem, Ali de onun üzerinde tasarrufa yetkili."* anlamına geliyor. [2]

"Mütevellî, veliyyül-emr = ülül-emr, velî ve vâlî" karşılıkları da yaygın.[3] Bu durumda hadisimizin anlamı *"Ben kimin yöneticisi isem, Ali de onun yöneticisidir."* oluyor. Zaten bazı hadislerde "mevlâ" yerine "velî" kullanılmış olması bunun apaçık delili.

Herhalde hiç kimse, "Amasya vâlisi" dediğimizde bundan "Amasya halkının sevdiği ya da yardımcı olduğu kişi"yi anlamaz. Maksadın "Amasya halkının idareci ve yöneticisi, onlar hakkında söz sahibi olan kişi" olduğu açık. Aynı şekilde, "Şu çocuğun ya da bunağın velîsi" dendiğinde de aynı anlam kastedilir. Yani "o çocuğun ya da bunağın tüm işlerinden yegâne sorumlu, onlar adına söz ve tasarruf sahibi olan kişi"yi anlarız... Aynı durum Arapça'da da söz konusu.

Bu durumda Allah'ın Rasûlü (s.a.a) kimin mevlâsı; her hususta ondan daha öncelikli, onun üzerinde tasarruf sahibi ve idareci ise, Ali de tıpkı Allah'ın Rasûlü (s.a.a) gibi, her konuda ondan daha öncelikli, onun adına tasarruf sahibi ve idarecisi olmuş oluyor.

1- "Mevlâ" kelimesinin "evlâ" anlamına geldiğini bir türlü kabul etmeyen el-Heytemî (s. 44) ile el-Halebî'nin (III, 309) "O anlama geldiğini kabul etsek bile, bu hemen değil, ileride, kendisine biat edildiğinde imam olacağı anlamına gelir!" demeleri çok tuhaf! Sanki onların hadislerdeki "**benden sonra**" lafızlarından haberleri yok! Ve sanki onlar "İmâmet hakkı Ali'nin" deyince, bunun derhal olması gerektiğine hükmettiğimizi sanıyorlar!

2- "Mevlâ" kelimesinin pekçok anlama geldiğini söyleyenler, genellikle buna da yer veriyor. Bunu el-Qaffâl (= er-Râzî, XXIII, 74), F. er-Râzî (XVI, 86) ve el-Heytemî (s. 43) de kabul ediyor!

3- Dilci Müberred, el-Vâhıdî, el-Qurtubî, İbn'ül-Esîr (*en-Nihâye*: IV, 246), el-Beydâvî (III, 137, IV, 329, V, 298), Râğıb el-İsfahânî (*el-Müfredât*), İbn Manzûr (*el-Lisân*) ve ez-Zebîdî (*Tâc'ül-Arûs*: X, 398) de bu anlama yer veriyor.

Şimdi sormak lâzım: Bu yetkinin adı imâmet ve hilâfet değil de nedir? Bütün Müslümanlar adına bu yetki başka kimde bulunur?

II. Maksadın "İmâmet" Olduğunu Tayin Eden Karineler:

Bu arada *"Ğadîr-Humm"* hadislerinde, söz-konusu "*mevlâ*" kavramından kasdın "evlâ, tasarruf sahibi, veliyyül-emr ve idareci" olduğunu tayin eden pekçok karine (ipucu) var. İşte onlardan bazıları:

Birinci Karine: "Ben sizler hakkında, kendi canlarınızdan daha öncelikli değil miyim?"

Allah'ın Peygamberinin (s.a.a) *"Ğadîr-Humm"* hadisini dile getirmeden önce, sahâbenin tüm dikkatini toplamak ve böylece gerekli motivasyonu sağlamak için, konuya böyle bir soru ile girdiği biliniyor. Bu soru ve sahâbenin verdiği *"Tabîî ki yâ Rasûlallâh!"* cevabı şu sahâbîlerden sahih ya da hasen isnatlarla geliyor:

1. Ebut-Tufeyl kanalıyla gelen 90 nolu **Ali** (a.s) hadisi

2. Abdurrahmân b. Ebî Leylâ kanalıyla gelen **Ali** (a.s) hadisi.

3. Ömer b. Ali kanalıyla gelen **Ali** (a.s) hadisi.

4. Ebut-Tufeyl kanalıyla gelen 90 nolu **Zeyd b. Erqam** hadisi.

5. Meymûn kanalıyla gelen 81 nolu **Zeyd b. Erqam** hadisi.

6. Yahyâ b. Ca'de kanalıyla gelen *Z***eyd b. Erqam** hadisi.

7. Atıyye el-Avfî kanalıyla gelen **Zeyd b. Erqam** hadisi.

8. Abdullâh b. Abbâs kanalıyla gelen 79 nolu **Büreyde el-Eslemî** hadisi.

9. Kızı Âişe kanalıyla gelen 92 nolu **Sa'd** hadisi.

10. Hayseme kanalıyla gelen **Sa'd** hadisi.

11. Şehr b. Havşeb kanalıyla gelen **Ebû Hüreyre** hadisi.

12. Adiy b. Sâbit kanalıyla gelen **Berâ b. Âzib** hadisi.

13. Huzeyfe b. Esîd'den gelen *seqaleyn* hadisleri.

Hanefî alimlerinden Sibt b. el-Cevzî diyor ki: "*Ğadîr-Hum*" hadislerinden maksat sırf özel bir itaattir. Böylece "mevlâ" kelimesinin "evlâ" anlamına geldiği kesinleşmiş oluyor… Bunu Hâfız Ebul-Ferec el-İsbahânî de açıkça belirtiyor. ... Anlamın bu olduğuna *"Ben sizler hakkında kendi*

canlarınızdan daha öncelikli değil miyim?" hadisi de delildir. Dolayısıyla bu hadis Ali'nin imâmeti ve ona itaat edilmesi gerektiği konusunda sarih bir nasstır."[1]

İkinci Karîne: "Ben mü'minlerin velîsiyim" ve "Ben kimin velîsi isem..."

"Ğadîr-Humm" hadislerinin bir kısmında *"Ben mü'minlerin velîsiyim."* ve *"Ben kimin velîsi isem, Ali de onun velîsidir."* buyurularak, "mevlâ" yerine "velî" kelimesinin kullanıldığını görüyoruz. İşte bu ifadelerin yer aldığı sahih ve hasen hadisler:

1. Saîd b. Vehb yoluyla gelen 95 ve 153 nolu **Ali** (a.s) hadisleri.

2. Kızı Âişe kanalıyla gelen **Sa'd** hadisleri.

3. Oğlu Âmir kanalıyla gelen **Sa'd** hadisi.

4. Ebut-Tufeyl'den Habîb yoluyla gelen 76 nolu **Zeyd** hadisi.

5. Oğlu Abdullâh kanalıyla gelen **Büreyde** hadisi.

6. Şehr b. Havşeb kanalıyla gelen **Ebû Hüreyre** hadisi.

Sahâbe *"Ben kimin mevlâsıysam..."* hadisini "velî" sözcüğüyle de rivâyet ettiklerine göre, bu durum aslında "mevlâ" ile "velî" kelimelerinin onlara göre de aynı anlama geldiğini gösteriyor. Öyle olmasaydı, "mevlâ" yerine "velî" kelimesini kullanmazlardı.

Bu durumda "mevlâ" kelimesinin ne anlama geldiği daha bir netleşmiş oluyor. Çünkü "velî" kavramının, "yönetici, idareci, bir kimsenin tüm işlerinden sorumlu, onun hakkında yegâne tasarruf sahibi kişi" gibi anlamlara geldiği herkesçe malum.

Üçüncü Karine: "Yakında sizden ayrılacağım!"

Rivâyetlerde, Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) *"Sanki bir davet almış ve o davete icabet edecek gibiyim!"* ve *"Galiba yakında sizden ayrılacağım!"* gibi sözlerle konuya girdiği belirtiliyor. Buna benzer girişler şu sahâbîlerden sahih ya da hasen senetlerle rivâyet ediliyor:

1- *Tezkirat'ül-Havâs*: s. 38~39; el-Emînî, I, 371~372, 393

1. Ebut-Tufeyl'den itibaren "Habîb" kanalıyla gelen 76 nolu **Zeyd b. Erqam** hadisi.

2. Yezîd b. Hayyân kanalıyla **Zeyd b. Erqam**'dan gelen *seqaleyn* hadisi.

3. Yahyâ b. Ca'de kanalıyla gelen **Zeyd b. Erqam** hadisi.

4. Huzeyfe b. Esîd'den gelen *seqaleyn* hadisleri.

Herhalde hiç kimse böyle bir uyarıdan sonra sadece kuru bir sevgi ve dostluğun gündeme alınacağını beklemez. Bu sözler, pek yakında aramızdan ayrılacak birisinin, imâmet ve hilâfet gibi çok önemli bir mevzuda "vasiyet" niteliği taşıyan sözlerdir.

Dördüncü Karine: "Allah'ın dışında ilah tanımayacağınıza, benim onun elçisi ve sizin de velîniz olduğuma tanıklık ediyor musunuz?"

Bazı rivâyetlerde, Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) konuya girerken orada bulunan ashâbı "Allah'ın dışında ilah kabul etmeyeceklerine, kendisinin O'nun kulu ve elçisi, onların da velîsi olduğuna" dair tanıklık etmelerini istiyor. Gerekli tanıklığı aldıktan sonra asıl konuya giriyor. Buna şu sahâbîlerden gelen sahih rivâyetlerde yer veriliyor:

1. Ömer b. Ali kanalıyla gelen **Ali** (a.s) hadisi.

2. Huzeyfe b. Esîd'den gelen *seqaleyn* hadisleri.

Bunlar da aynı şekilde, ardından hayati değer taşıyan bir mesajın geleceğini çağrıştıran sorulardır. Sadece Ali'nin "sevilmesi" gibi sıradan bir şey, böyle bir girişin ardından yakışık almaz.

Beşinci Karine: "Onların önüne geçmeyin..."

Özellikle Taberânî'nin "Hakîm b. Cübeyr" kanalıyla rivâyet ettiği **Zeyd b. Erqam** kaynaklı "Seqaleyn – Ğadîr-Humm" hadisinde, Allah'ın Rasûlü (s.a.a) *"Onların önüne geçmeye çalışmayın; helak olursunuz! Onlardan geri de kalmayın; yine helak olursunuz! Onlara bir şey öğretmeye kalkmayın; çünkü onlar sizden daha bilgili!"* buyurduktan (bk. sh. 253) sonra, Ali'nin elinden tutup, meşhur "Ğadîr-Humm" hadisini gündeme getiriyor.

Hadisimizin bu kısmı gerçekten çok çarpıcı! Ve bu ifadelerin ardından

söylenen *"Ğadîr-Humm"* hadisinden kasıt, imâmet ve hilâfetten başka bir şey olamaz.

Altıncı Karine: "Allahım! Onu seveni sen de sev....."

Rivâyetlerin bir çoğunda, Allah'ın Peygamberi (s.a.a) *"Ben kimin mevlâsı isem, Ali de onun mevlâsı."* dedikten sonra *"Allahım! Onu seveni sen de sev, ona düşman olana sen de düşman ol!..."* buyuruyor. Bu rivâyetleri kitabımızın 90~96 nolu "muvâlât" hadislerinin açıklamalarında ayrıntılı biçimde göreceğiz.

Bilindiği gibi, sahâbe arasında Ali'yi sevmeyen, ona haset eden; her faziletini kıskanan pekçok kişi vardı. Bu husus Allah'ın Peygamberi (s.a.a) henüz hayattayken de rahatlıkla sezinleniyor; hatta bunun yer yer depreştiği anlar bile oluyordu. Nitekim sahâbenin bu tutumu, Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) vefatının hemen ardından daha bir netleşti; sahâbenin epey bir kısmı ona karşı savaş açtı...

Tabîî ki Hz. Peygamber bütün bunlardan habersiz değildi: Ashâbın Ali'ye haksızlık edeceğini, bazılarının kalbinde Ali'ye karşı kin ve nefret bulunduğunu, zamanı geldi mi bunun açığa çıkacağını[1] haber vermiş, ashâbını uyarmıştı. Hatta *"Yapacağınızı sanmıyorum ama; eğer başınıza Ali'yi getirirseniz, onun hâdî ve mehdî olduğunu göreceksiniz!"* buyurarak[2] bu endişeyi açıkça ifade etmişti.

Konu imâmet ve hilâfet konusu olmasa, sahâbe arasındaki bu husumetleri kendi haline bırakırdı. Nitekim aralarında husumet olan başkaları da vardı ve onlardan hiçbiri için böyle bir duada bulunmadı.

1- Gelecekte Ehl-i Beyt'e haksızlık yapılacağını belirten hadislere bk. (sh. 262)

2- Ahmed (I, 109), Hâkim (III, 70) vb. İmam Ali'den **sahih bir isnatla** rivâyet ediyor. Siz Şamlı ez-Zehebî'nin "zayıf" ve "münker" (*Telhîs'ul-Müstedrek*: III, 70; *el-Mîzân*: III, 362) demesine bakmayın; onun bu yargıya varırken takıldığı "**Fudayl b. Merzûq**" adlı râvî Müslim'in râvîlerinden. Siqa, fakat sadece biraz hâfıza zayıflığı var. (bk. ez-Zehebî, III, 362; İbn Hacer, *et-Tehzîb*: IV, 485~86, *et-Taqrîb*: II, 120; Şerafuddîn, 124-125; el-Emînî, I, 81)

Ancak hadisimizin başında Ebûbekr ve Ömer ile ilgili, uydurma olduğu her halinden belli bir takım sözler var!

Hadisimiz Huzeyfe b. Yemân ile Abdullâh b. Mes'ud'dan da rivâyet ediliyor. (bk. Hâkim, III, 70, 142; Hatîb el-Bağdâdî, Hâfız el-Gencî vb. el-Emînî, I, 12~13)

Ama Allah'ın Rasûlü (s.a.a) Ali için böyle bir duada bulunuyor ve onu sevmenin, onun yanında yer alıp yardımcı olmanın Allah'ın rızasını, ona kin besleyip yalnız bırakmanın ise Allah'ın gazabını gerektirdiğini ifade ediyor. Böyle bir dua, ancak ümmetin imâmet ve rehberliği gibi çok büyük bir göreve tek aday olan birisi için yapılırsa yerinde olur.

Ayrıca bu hadis, ilgili yerinde de göreceğimiz gibi, Hz. Ali'nin ma'sûm olduğuna da delil. Sahâbe arasında böyle tertemiz, İslâm adına hata yapması düşünülemeyen birisi varken bir başkasının imam ve rehber olması yakışık alır mı? Böyle bir şey düşünülebilir mi?

Diğer yandan Allah'ın Peygamberi (s.a.a) böyle bir duayla, ümmete Ali'yi her hal ü kârda sevmeyi, onun yanından hiçbir zaman ayrılmamalarını farz kılıyor. Aksinin, Allah ve Rasûlü'nün gazabını mucip olacağını vurguluyor. Böyle bir sorumluluk, imâmet ve hilâfet için değil de başka ne için olabilir!?

Yedinci Karine: "*Ali*, benden sonra sizin *velinizdir.*"

Az ileride, 86~87 nolu hadislerimizin açıklamalarında da göreceğiz ki, Allah'ın Rasûlü (s.a.a) bazı rivâyetlerde Ali (a.s) hakkında *"O benden sonra sizin velînizdir."* veya *".... sonra bütün mü'minlerin velîsidir."* buyuruyor. Mesajı bu kadar açık bir hadisi *"Ali benden sonra sizin dostunuzdur!"* şeklinde anlamak için akıl fukarası olmak lazım! Zira o zaman Ali'yi sevmenin ve onu dost edinmenin, ancak Hz. Peygamberin vefatından sonra farz olduğu; dolayısıyla Allah'ın Rasûlü (s. a.a) hayattayken böyle bir sorumluluğun olmadığı anlaşılır. Bunun ise ne kadar sakat bir yaklaşım olduğu meydanda.

Sekizinci Karine: *"Ğadîr-Humm"* sonrası tebrikleşmeler.

Aşağıdaki sahih ve hasen isnadlı hadislerde, *"Ğadîr-Humm"* olayının hemen akabinde ashâbın Ali'yi 3 gün boyunca bir bir gelerek tebrik ettikleri, özellikle Ebûbekr ile Ömer'in "Müjde ey Ali! Artık benim ve tüm mü'minlerin mevlâsı oldun!" dedikleri ortaya konuyor:

1. Şehr b. Havşeb kanalıyla gelen **Ebû Hüreyre** hadisi.

2. Adiy b. Sâbit kanalıyla gelen **Berâ** hadisi.

3. Saîd b. Müseyyeb kanalıyla gelen **Sa'd** hadisi.(1)

Üç gün boyunca süren bu musâfaha ve tebrikleşmenin, sırf "sevgi ve dostluk" için yapıldığını ileri sürmek hiç mümkün mü? Bu kadar basit bir iş için sahâbe niçin sıraya giriyor ve tebrikleşmeyi bekliyor!? Ebûbekr ile Ömer neden "Müjde ey Ali! ..." diyor?...

Şüphesiz bütün bu musâfaha ve tebrikler, "imâmet"ten başka bir şeyle izah edilemez.

Dokuzuncu Karine: "Buradakiler, olmayanlara iletsin!"

Bazı rivâyetlerde(2) Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) "*Ğadîr-Humm"* hadisini duyurduktan sonra *"Burada bulunanlar, olmayanlara tebliğ etsin!"* talimatını verdiği belirtiliyor.

Böyle bir talimatın, ümmeti siyasi açıdan yakından ilgilendiren bir konu dışında tutulması hiç mümkün mü!? Oradakilere sırf kuru bir "sevgi" için bu kadar ciddi bir sorumluluk yüklenebilir mi?

Onuncu Karine: Ebut-Tufeyl'in hayrete düşmesi.

İmam Ali'den *"Ğadîr-Humm"* hadisini rivâyet eden Ebut-Tufeyl diyor ki: "Bunu duyar duymaz hemen çıktım. Hayret ve dehşet içindeydim! Hemen Zeyd b. Erqam'a vardım ve ona Ali'den duyduğum hadisi haber verdim. O da "Bunu mu yadırgıyorsun! O hadisi Allah'ın Rasûlü'nden (s.a.a) gerçekten ben de duydum!" dedi."(3)

Söyler misiniz; Ebut-Tufeyl'i bu kadar hayret ve dehşete sokan nedir? Böyle bir hadisi Ali naklettiği için şüphe ve tereddüt içinde kalamaz; çünkü o Hz. İmam'ın şîasından ve çok yakın arkadaşlarından biriydi. O halde İmam'ın "yalan" attığını asla aklından geçirmez.

1- Ayrıca İbn Abbâs, Zeyd b. Erqam, Ebû Saîd el-Hudrî ve Enes b. Mâlik'ten de rivâyet edilen hadisler var. Ayrıntı için bk. el-Emînî, I, 270~283

2- İbn Şihâb ez-Zührî'den gelen Zeyd b. Erqam hadisi (bk. el-Emînî, I, 33) ile Ebut-Tufeyl kanalıyla İmam Ali'den **sahih** isnatla gelen "**şûrâ**" hadisine (el-Emînî, I, 159~160) bk.

3- Ebut-Tufeyl kanalıyla **sahih** bir isnatla gelen 90 nolu **Ali** (a.s) hadisine bk.

Hadisten "Ali'yi sevmeyi" anlamış olması da düşünülemez; eğer öyle olsaydı, zaten Ali'yi fazlasıyla seviyordu. Dolayısıyla "Bundan doğal ne var!" deyip bırakırdı.

Demek ki onu dehşete sürükleyen daha büyük ve çok önemli bir şey var. O da "imâmet" gibi üzerinde yoğun tartışmaların bulunduğu bir konunun, bizzat Hz. Peygamber (s.a.a) tarafından bu kadar açık bir üslupla dile getirilmiş olması!

Onbirinci Karine: "Münâşede" hadisleri:

Hz. İmam'ın (a.s), hilâfeti esnasında, kendisine bu konuda karşı çıkanlara *"Ğadîr-Humm"* hadisini hatırlattığı ve onları "Allah aşkına söyleyin!..." diyerek bu hadise tanıklık etmeye çağırdığı en sahih rivâyetlerle sabit. Bu hadislere topluca *"Münâşede"* hadisleri denir. İşte, bu hadisleri İmam Ali'den rivâyet edenlerin isimleri:

1. Saîd b. Vehb
2. Zeyd b. Yüsey'
3. Hârise b. Nasr
4. Amîra b. Sa'd
5. Ebut-Tufeyl Âmir b. Vâsile
6. Abdurrahmân b. Ebî Leylâ
7. Abduhayr b. Yezîd
8. İmam Huseyn (a.s)
9. Ziyâd b. Ebî Ziyâd
10. Zeyd b. Erqam
11. Amr Zû Murr
12. Saîd b. Ebî Huddân.

Bu rivâyetlere göre; "*Rahbe*" mevkiinde yapılan bu çağrıya olumlu yanıt verip *"Ğadîr-Humm"* hadisine tanıklık eden sahâbîlerin isimleri ise şunlar:

1. Ebû Eyyûb el-Ensârî (Bedir savaşına katıldı.)
2. Ebû Zeyneb el-Ensârî
3. Ebû Saîd el-Hudrî
4. Ebû Amra b. Amr el-Ensârî
5. Ebû Fedâle el-Ensârî (Bedir savaşına katıldı.)
6. Ebû Qudâme el-Ensârî
7. Ebû Leylâ el-Ensârî

8. Ebû Hüreyre ed-Devsî

9. Ebül-Heysem b. Teyyihên (Bedir Savaşına katıldı.)

10. Sâbit b. Vedîa el-Ensârî

11. Hubşî b. Cünâde

12. Huzeyme b. Sâbit (Bedir savaşına katıldı.)

13. Ebû Şürayh el-Huzâ'î

14. Zeyd / Yezîd b. Şurahbîl

15. Sehl b. Huneyf el-Ensârî (Bedir savaşına katıldı.)

16. Sehl b. Sa'd el-Ensârî

17. Âmir b. Leylâ el-Ğıfârî

18. Abdurrahmân b. Abdirabb el-Ensârî

19. Abdullâh b. Sâbit el-Ensârî

20. Ubeyd b. Âzib el-Ensârî

21. Adiy b. Hâtem et-Tâî

22. Uqbe b. Âmir el-Cühenî (Muâviye'nin adamlarından)

23. Nâciye b. Amr el-Huzâ'î

24. Nu'mân b. Aclân el-Ensârî[1]

Hz. İmam bu çağrıyı, "*şûrâ*" günü de yapmıştı. Ama o bütün bu çağrıları, hiç şüphe yok, kendisinin sırf sevilmesi gerektiğini değil; hilâfete diğerlerinden daha layık olduğunu ispatlamak için yapmış; sahâbe de ona göre tanıklık etmişti.

Onikinci Karine: Hadise tanıklıktan kaçanların akıbeti:

"*Münâşede*" hadisiyle ilgili rivâyetlere bakıldığında görülür ki; bazı sahâbîler "unuttum!" vb. ucuz bahaneler ileri sürerek, bile bile *"Ğadîr-*

1- Tabîî ki bu, yalnızca "**Rahbe**" denilen mevkide tanıklık edenlerden bazılarının isimleri. Ahmed b. Hanbel'in Ebut-Tufeyl kanalıyla rivâyet ettiği **Ali** (a.s) hadisinde, ashâbdan tam 30 kişinin buna tanıklık ettiği belirtiliyor!

Daha ayrıntılı bilgi için bk. İbn'ül-Esîr, III, 133; el-Emînî, I, 159~191

Humm" hadisine tanıklık etmekten kaçınmışlardı. İmam da onlara beddua etmiş; onlar da bu bedduadan nasiplerini almışlardı.(1)

O gün tanıklık etmekten kaçınarak Hz. Ali'nin (a.s) yaptığı bedduadan nasiplenenlerin isimleri şunlar:

1. Enes b. Mâlik

2. Berâ b. Âzib

3. Cerîr b. Abdillâh el-Becelî

4. Zeyd b. Erqam

5. Abdurrahmân b. Müdlec

6. Yezîd b. Vedîa.(2)

Hz. İmam'ın sadece "sevgi" vb. basit bir olay için bedduada bulunmuş olduğu hiç düşünülebilir mi?

Onüçüncü, ondördüncü ve onbeşinci karineler: Mâide sûresinin 67. ayeti, Meâric sûresinin ilk ayetleri ve Mâide sûresinin 3. ayeti ile ilgili hadisler.

Bu üç ayetin *"Ğadîr-Humm"* olayı üzerine indiğini ifade eden rivâyetler de, eğer dikkatlice tekrar gözden geçirilirse, hadisimizden kasdın "imâmet" ve "velâyet" olduğu açıkça anlaşılır.

III. "Ğadîr-Humm" Hadislerinden "İmâmet" ve "Hilâfet" Anlamını Çıkaranlardan Bazıları:

Ashâbın *"Ğadîr-Humm"* hadisiyle ilgili tutumlarını merak edip araştı-

---

1- Konuyla ilgili sadece sahih ve hasen isnatlı rivâyetlere göz atmak isteyenler, İmam Ali'den aşağıdaki kanallarla gelen hadislere bakabilir:

a) Zeyd b. Erqam, **b)** Saîd b. Vehb, Zeyd b. Yüsey', Amr Zû Murr vb. (= Ebû İshâq'ın "pekçok kişiden" diyerek naklettiği bu hadis için bk. İbn'ül-Esîr, III, 150; el-Emînî, I, 173 = Rivâyete İbn Hacer [*el-İsâbe*: II, 421] de yer veriyor; ama hem senedinde ve hem de metninde oynama yapıyor!), **c)** Amîra (Ebû Nuaym rivâyet ediyor.), **d)** Abdurrahmân b. Ebî Leylâ (Dâraqutnî rivâyet ediyor.) ve **e)** Zâzân (el-Harezmî [s. 378] rivâyet ediyor.)

2- Ayr. bk. İbn Ebil-Hadîd, IV, 74, XIX, 217-218; el-Halebî, III, 308; el-Emînî, I, 191-195

el-Heytemî bu olayı İmam Ali'nin kerametlerinden sayar. (*es-Savâiq*: s. 129)

ranlar, onların da bu hadisten aynı sonucu çıkardıklarını görürler. İşte hadisimizden "imâmet" ve "hilâfet"ten başka bir şey anlamayan sahâbîlerden bazıları:

1. İmam Ali (a.s): Muâviye'ye yazdığı bir mektubunda diyor ki: "*Allah'ın Rasûlü (s.a.a) "Ğadîr-Humm" günü, benim sizin üzerinizdeki velâyetini farz kıldı...*"[1]

2. Hassân b. Sâbit: Hassân "Ğadîr-Humm" hadisini Hz. Peygamberin (s.a.a) izniyle şiir haline sokuyor ve bir yerinde mealen diyor ki: "Sonra Ali'ye hitaben: "*Kalk ya Ali! Hiç şüphesiz, senin benden sonra imam ve hâdî olmana razı oldum!..*" buyurdu."[2]

3. Qays b. Sa'd b. Ubâde: Diyor ki: "Ali hem bizim, hem de başkalarının imamı! Bunu Kur'ân getirdi. O gün peygamber (s.a.a) çok değerli hutbesinde: "*Ben kimin mevlâsı isem, bu da onun mevlâsıdır."* buyurdu..."[3]

4. Amr b. Âs: Diyor ki: "Mustafâ'dan Ali ile ilgili pek çok vasiyetler duyduk. "Humm" günü minbere çıkıp, ashâb orayı terk etmeden tebliğde bulundu ve Ali'ye, Allah'tan aldığı talimat ile "müminlerin emiri" görevini bahşetti..."[4]

5. Hâris b. Nu'mân el-Fihrî: Meâric sûresinin ilk ayetlerinin inmesine yol açan sözleri, onun da hadisimizden aynı sonucu çıkardığını gösteriyor.

6. Ebû Eyyûb el-Ensârî ve diğerleri: Riyâh kanalıyla gelen Ali (a.s) hadisine göre; içlerinde Ebû Eyyûb el-Ensârî'nin de bulunduğu bir hey'et, "Rahbe"de Hz. İmam'ın yanına gelerek "Selam sana ey mevlâmız!" demişlerdi. İmam "*Ben neden sizin mevlânız oluyorum!*" diye sorup; konunun aydınlığa kavuşmasını isteyince, oradakiler şu cevabı vermişlerdi: "Çünkü biz "Ğadîr-Humm" günü, Allah'ın Rasûlü (s.a.a)'in *"Ben kimin mevlâsı isem, Ali de onun mevlâsıdır."* buyurduğunu işittik!"

1- el-Emînî, I, 340, II, 25

2- el-Emînî, I, 340, II, 34

3- el-Emînî, I, 340, II, 67

4- el-Emînî, I, 340, II, 115

7. "Ğadîr-Humm" hadisine tanıklık eden sahâbîler: Gerek *"Rahbe"*de ve gerekse ondan da önce *"şûrâ"* günü, İmam Ali'nin *"Ğadîr-Humm"* hadisine tanıklık etmeye çağırdığı sahâbîlerin aynen tanıklık etmeleri, onların da hadisten "imâmet" ve "hilâfet" dışında başka bir şey anlamadıklarını gösteriyor. Çünkü oradaki sahâbîler, Hz. İmam'ın bu hadisi ileri sürerken kasdını biliyorlardı ve ona göre tanıklık etmişlerdi.

8. İbn Zûlâq el-Mısrî: "Ğadîr-Humm günü, Allah'ın Rasûlü (s.a. a) Ali'yi veli-ahd ve halîfe gösterdiği için, bayram günü sayılır."(1)

9. Ebul-Hasen el-Vâhıdî: "Peygamber (s.a.a)'in o gün Ali için ispat ettiği velâyetten, kıyamet günü herkes sorguya çekilecek!"(2)

10. Ebû Hâmid el-Ğazzâlî: "Ulema hilâfetin sıralaması konusunda ihtilafa düşmüşlerdir." dedikten sonra, "İlk halîfe Ebûbekr'dir" diyenlerin delillerine yer veriyor ve arkasından şöyle devam ediyor:

"Ancak huccet yüzünü göstermiş; ulema, *"Ğadîr-Humm"* günü okunan hutbede geçen hadisin metni üzerinde icma ve ittifak etmiştir. O gün Allah'ın Rasûlü (s.a.a) *"Ben kimin mevlâsı isem…"* buyurmuş, Ömer de "Müjdeler olsun sana, ey Hasan'ın babası!..." demişti... Ancak sonradan riyâset ve hilâfet sevgisi galip geldi..."(3)

11. Sibt b. el-Cevzî: "*Ğadîr-Hum*" hadislerinden maksat sırf özel bir itaattir. Böylece "mevlâ" kelimesinin "evlâ" anlamına geldiği kesinleşmiş oluyor… Bunu Hâfız Ebul-Ferec el-İsbahânî de açıkça belirtiyor. ... Anlamın bu olduğuna *"Ben sizler hakkında kendi canlarınızdan daha öncelikli değil miyim?"* hadisi de delildir. Dolayısıyla bu hadis Ali'nin imâmeti ve ona itaat edilmesi gerektiği konusunda sarih bir nasstır." (*et-Tezkira*: s. 38~39; el-Emînî, I, 371~372, 393)

12. Kemâlüddîn b. Talha eş-Şâfiî: "Allah'ın Elçisi (s.a.a) bu hadis ile, genel olarak kendisinin mü'minler üzerindeki haklarını Ali için de ispat etmiştir. Çünkü o (s.a.a) mü'minlere daha öncelikli, onların yardımcısı

1- el-Maqrîzî, *el-Hıtat*: II, 117; el-Emînî, I, 391

2- el-Heytemî, 149; el-Emînî, I, 387-388

3- *Sirr'ul-Âlemîn*: s. 18. Buradan naklen: el-Emînî, I, 391-392

ve efendisi idi. "Mevlâ" kelimesinin içeriğinde Allah'ın Elçisi (s.a.a) için geçerli olan ne kadar anlam varsa, bunların tamamını Ali'ye (a.s) de tahsis etti. Bu çok yüksek bir mertebe, yüce bir makam ve büyük bir derecedir..."[1]

13. Ebû Abdillâh el-Gencî: Şâfiî ulemâsından el-Gencî, Hz. Peygamberin (s.a.a) Ali'ye hitaben buyurduğu *"Şayet yerime birisini halîfe bırakacak olaydım, seni bırakırdım..."* hadisine yer verdikten sonra şöyle devam ediyor:

"Bu hadis, her ne kadar Ali'nin halîfe bırakılmadığını gösterse de; *"Ğadîr-Humm"* hadisi halîfe bırakıldığına delildir. *"Ğadîr-Humm"* hadisi Rasûlüllâh'ın (s.a.a) ömrünün sonlarında gündeme geldiği için, nâsih (önceki hadisin hükmünü kaldıran) durumundadır."[2]

14. Ebû Şekûr Muhammed el-Keşşî el-Hanefî: "Allah'ın Rasûlü (s.a.a) Ali'yi velî ve halîfe tayin etti; ama bununla zamanını, yani Osman'dan sonraki dönemi kasdetti!!!"[3]

15. Şeyh Ahmed el-Uceylî eş-Şâfiî: "Bu hadis, Ali'nin imâmete, hilâfete, sadakate, yardıma ve uyulmaya herkesten daha öncelikli olduğuna dair en kuvvetli delillerdendir."[4]

NOT: Buraya kadar yapılan açıklamalardan, Allah'ın Rasûlü (s.a.a)'in *"Ğadîr-Humm"* hadisiyle, Hz. Ali'yi yerine imam ve halîfe olarak atadığı ve önde gelen ashâbın da bunu böyle anladığı... kesinlik kazanmış oluyor.

Ancak ne var ki; gerçeklerden sürekli kaçmaya çalışan; ama bu arada her şeyi eline yüzüne bulaştıran İbn Hacer el-Heytemî ile el-Halebî'nin "Hadisin onun imâmetine delil olduğunu kabul etsek bile, bu onun hemen imam olması gerektiği anlamına gelmez! Bilâkis zamanı gelip, biat vb. şartlar oluştuğu vakit imam olacağı anlamına gelir ki; Osman'dan

---

1- *Metâlib'üs-Süûl*: s. 97; el-Emînî, I, 394

2- *el-Kifâye*: s. 167; el-Emînî, I, 395

3- *et-Temhîd* adlı eserinden naklen: el-Emînî, I, 398

4- *Zehîrat'ül-Meâl* adlı eserinden naklen: el-Emînî, I, 399

sonra zaten halîfe olmuştur!!!"[1] demeleri, sorumluluktan kaçmaktan başka bir şey değil.

Tabi ki onlar, yaptıkları bu mantık dışı yorumlarla Ebûbekr ile Ömer'i, o gün İmam Ali'ye biat etmeyi hiç düşünmeyen ashâbı temize çıkarmaya; kısacası durumu kurtarmaya çalışıyorlar! *"Ğadîr-Humm"* hadisini bütünüyle inkar edenlerin hedefleri de aynı; yani birilerini kurtarmaya çalışmak! Bakın Süfyân es-Sevrî ne diyor:

"Kim Ali'nin velayete Ebûbekr ile Ömer'den daha hak sahibi olduğunu iddia ederse, hiç şüphesiz, o ikisini (Ebûbekr ile Ömer'i), muhâcirleri ve ensârı hata yapmakla suçlamış olur!!!"[2]

Fakat onlar da biliyorlar ki; bu zoraki yorumların kimseye faydası olmayacak! Huccet eninde sonunda tamam olup, hak yerini bulacak. Yarın kimin haklı, kimin haksız olduğu açığa çıkacak.

4) İmam Ali'nin Her Konuda Tercih Edilme Hakkı Vardır.

Allah (c.c.) Hucurât sûresinin ilk ayetinde şöyle buyuruyor: "**Ey iman edenler! Allah ve Rasûlü'nün önüne geçirmeyin!**"

Ayette tümleç gizlenmiş durumda. Yani neyin öne geçirilmeyeceği belirtilmiyor. Bu, ayetin genel olduğu ve bütün her şeyi kapsadığı anlamına geliyor. O halde ayetin anlamı şu oluyor: "... Allah ve Rasûlü'nün önüne hiçbir şeyi geçirmeyin!"

Ahzâb sûresinin 6. ayetinde de: "**Peygamber mü'minlere kendilerinden daha önceliklidir.**" buyuruyor.

Bunun anlamı; bütün mü'minlerin Allah'ın Rasûlü'nü (s.a.a), her konuda tercih etmeleri gerektiğidir. Dolayısıyla ayet; onun tercihini kendi tercihlerine, onun kararını kendi kararlarına, onun rızasını kendi rızalarına... tercih etmeleri gerektiğini açıkça ifade ediyor.

1- el-Heytemî, 44; el-Halebî, III, 309~310 = Şihâbüddîn Devlet-Âbâdî, Ebû Şekûr el-Keşşî vb. de onları izliyorlar. el-Emînî, I, 397~398

2- Ebû Dâvûd: sünnet, 7; el-Heytemî, 44

İbn Kesîr diyor ki: "Allah bu ayetiyle Rasûlünü mü'minlerin kendilerinden öncelikli kılmış, onu kendi istek ve tercihlerinden önde tutmalarını istemiştir."(1)

Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) her konuda mü'minlerden öncelikli olduğu, *"Ğadîr-Humm"* hadisinden maksadın "imâmet" olduğunu tayin eden "**birinci karine**" ile ilgili hadislerde geçmişti.

Bu konuda değişik muhtevalı bir hadis daha var:

"Ben bütün mü'minlere kendilerinden daha öncelikliyim..."

Bu hadisimizi ise başlıca şu sahâbîler rivâyet ediyor:

1. Ebû Hüreyre: Hadisimizi değişik isnatlarla Ahmed (II, 318, 334~335, 464, 527), Buhârî (kefâlet, 5, istiqrâz, 11, tef. Ahzâb, 1, nafaqât, 15), Müslim (ferâiz, 14~16), Müellif (cenâiz, 67), İbn Mâce (muqaddime, 11, sadaqât, 13), et-Taberî, İbn Ebî Hâtim vb. rivâyet ediyor. (İbn Kesîr, III, 468)

2. Câbir b. Abdillâh: Bu hadisimizi de Ahmed (III, 296), Ebû Dâvûd (büyû', 9), Müslim (cum'a, 43), Müellif (îdeyn, 22, cenâiz, 67), Tirmizî (cenâiz, 67), İbn Mâce (muqaddime, 11, sadaqât, 13), el-Cessâs (V, 223) vb. rivâyet ediyor. (İbn Kesîr, III, 468)

3. Miqdâm b. Ma'dîkerib el-Kindî: Hadisini Ebû Dâvûd (ferâiz, 8) **sahih bir isnat** ile rivâyet ediyor.

Bütün bu hadisler, her ne olursa olsun; bütün işlerde Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) daima tercih edilmesi ve öne alınması gerektiğini bütün çıplaklığıyla gözler önüne seriyor.

"Ğadîr-Humm" hadislerinde bu ve benzeri ifadelerin hemen ardından Ali'ye yer verilmesi ve "O halde ben kimin mevlâsı isem, Ali de onun mevlâsıdır." buyurulması, Allah'ın Rasûlü'nden (s.a.a) sonra Ali'nin de aynı konumda olduğunu gösteriyor.

1- *Tefsîr'ul-Qur'ân'il-Azîm*: III, 467. Benzer açıklamaları daha pekçok tefsirde bulabilirsiniz.

et-Taberânî'nin Ebut-Tufeyl kanalıyla Zeyd b. Erqam'dan rivâyet ettiği hadiste *"Onların önüne geçmeye çalışmayın; helak olursunuz! Onlardan geri de kalmayın; yine helak olursunuz!"*[1] buyurulması da aynı hususu ispat eder nitelikte.

Durum böyle olunca, Ali'nin de bu hakka sahip olması ve her konuda tercih edilmesi gerçeği, imâmet ve hilâfet konusunda da yegâne hak sahibi olduğunu ortaya koyuyor. Bu göreve İmam Ali'nin dışında bir başkasını getirmek ya da bir başkasının daha hak sahibi olduğunu iddia etmek; hem Ali'nin hakkını elinden almaya yönelik bir teşebbüstür, hem de dolayısıyla Allah'ın Rasûlü'ne (s.a.a) yönelik bir haksızlıktır.

1- sh. 253 ve 309'a bk.

"ALİ BENDEN SONRA BÜTÜN MÜ'MİNLERİN VELÎSİDİR" HADİSİ

86. Imrân b. Husayn anlatıyor:

"Allah'ın Rasûlü (s.a.a) bir birlik hazırlayıp başına Ali b. Ebî Tâlib'i geçirmişti. O da birliğiyle yola çıkıp bir cariye almıştı. Bunun üzerine Ali'nin bu yaptığını hoş karşılamadılar! Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) ashâbından dört kişi; "Rasûlüllâh (s.a.a)'a vardığımızda kendisine onun yaptığını haber vereceğiz!" diye anlaştılar.

Müslümanlar bir seferden döndüklerinde öncelikle Allah'ın Rasûlü'ne (s.a.a) uğrarlar; ona selam verdikten sonra evlerine giderlerdi.

Birlik (Medine'ye) ulaştığında, Peygamber'e (s.a.a) selâm verdiler. O dört kişiden birisi hemen ayağa kalkarak: "Yâ Rasûlallâh! Ne dersin; Ali şunu şunu yaptı!" dedi. Rasûlüllâh (s.a.a) aldırış etmedi. Sonra ikincisi kalktı ve aynı şeyleri söyledi. Arkasından üçüncüsü kalkıp aynı sözü söyledi. Arkasından dördüncü kişi de kalkarak onların sözlerini aynen tekrarlayınca; Rasûlüllâh (s.a.a) onlara doğru yöneldi. Öfke yüzüne vurmuştu! Şöyle buyurdu:

"Ne istiyorsunuz Ali'den!? Ali benden, ben de ondanım. Hem o benden sonra bütün mü'minlerin velîsidir!"

□ Hadisin Tahrîci ve Durumu: Hadisimizin tahrici ve durumu 65 nolu hadisimizinki ile aynı.

87. Büreyde el-Eslemî anlatıyor:

"Rasûlüllâh (s.a.a) bizi Hâlid b. Velîd ile birlikte Yemen'e gönderiyordu. Ali'yi (r) de bir başka ordunun başına koymuş; öylece sevkediyordu. Şöyle buyurdu:

"Eğer bir yerde buluşursanız, bütün ordunun komutanı Ali'dir! Ayrıldığınız vakit ise, her biriniz kendi ordusunun başında bulunsun."

> Yemen ehlinden Zebîd oğullarıyla karşılaştık. Müslümanlar müşriklere galip geldiler. Onların savaşanlarıyla savaştık, çoluk-çocuklarını esir aldık. Bu arada Ali esirler arasından bir cariyeyi kendine ayırdı.
>
> Bunun üzerine Hâlid b. Velîd durumu bir mektupla Allah'ın Rasûlü'ne (s.a.a) bildirdi; bana da Ali'ye sataşmamı emretti. Ben de mektubu Allah'ın Rasûlü'ne (s.a.a) verdim; o esnada Ali'ye de sataştım! Bunun üzerine mübarek yüzü değişti ve şöyle buyurdu:
>
> *"Ali'ye kin besleme, ey Büreyde! Çünkü Ali benden, ben de ondanım. Hem o benden sonra velînizdir."*

□ Hadisin Tahrîci: Hadisimizi Eclah el-Kindî kanalıyla Ahmed (V, 356), el-Bezzâr vb. rivâyet ediyor. (Nâşir, 93)

□ Hadisin Durumu: Hadisimizin Eclah[1] dahil bütün râvîleri gayet siqa. Dolayısıyla **hadisimizin isnâdı gayet sahih.**

Büreyde hadisini değişik isnatlarla ve muhtelif metinlerle; Ahmed (V, 350, 359), Buhârî (meğâzî, 63) ve Müellifimiz (77~79 ve 94 nolu hadisler) de rivâyet ediyor. Örneğin Ahmed (V, 359) ile Buhârî'nin rivâyetinde, Allah'ın Rasûlü (s.a.a) Büreyde'ye şunları söylüyor:

> "Ey Büreyde! Ali'ye kin besleme; çünkü onun humüste[2] bundan daha fazla hakkı var!"

Taberânî'nin -zayıf bir isnatla- rivâyetine göre ise, Allah'ın Elçisi (s.a.a) şöyle buyurmuş: *"Kim Ali'de bir noksanlık ararsa bende aramış olur. Kim ondan ayrı kalırsa benden ayrı kalmış olur. Kuşkusuz Ali benden, ben de ondanım..."* (bk. el-Heysemî, IX, 172~173) [3]

AÇIKLAMALAR

Hadisler, Yemen'de, Hz. Ali (a.s) ile onun yaptıklarını yanlış yorumlayan ya da hazmedemeyen bir grup sahâbî arasında geçen bir olayı konu ediniyor. Olay Tâif seferi dönüşü, hicretin 10. yılının başlarında vuku

---

1- 7 nolu hadisimizin durumuna bk.

2- "Humüs" 1/5 anlamına gelen bir kavram. Burada, savaşta alınan ganimetin 1/5'ine verilen isim.

3- Büreyde hadîsi farklı sahih bir isnatla da geliyor. (bk. sh. 280: c şıklı rivâyet)

buluyor... Seferin sonunda Hz. Ali'nin, elde edilen esirlerin arasından bir cariyeyi seçip kendine ayırması; Hâlid b. Velîd, Büreyde el-Eslemî, Amr b. Şâs Eslemî, Vehb b. Hamze vs. bazılarının zoruna gidiyor. Ve Ali hakkında ileri-geri konuşmaya başlıyorlar. Medine'ye döndüklerinde hemen Allah'ın Rasûlü'ne (s.a.a) varıp Ali'den şikayetçi oluyorlar. O da kendilerine gereken cevabı veriyor!

Yukarıdaki hadisler, Imrân b. Husayn ile Büreyde'nin yanı sıra şu sahâbîler tarafından da rivâyet ediliyor:

1. Amr b. Şâs: 88-89 nolu hadislerin açıkl. (1. hadis)

2. Vehb b. Hamze: Az ileride d şıkkında gelecek 4. hadis.

3. Berâ b. Âzib: Buhârî (meğâzî, 63) ile et-Taberî'de (II, 197) yer alan bu hadise; farklı bir isnatla, İbn Ebî Şeybe (VI, 372) ile Tirmizî (cihâd, 26, menâqıb, 21) daha detaylı yer veriyor.

4. Ebû Saîd el-Hudrî: Ahmed (III, 86) ile Hâkim (III, 134) rivâyet ediyor. Hâkim "**İsnâdı sahih bir hadis**" diyor; Şamlı ez-Zehebî de aynen onaylıyor. Buna göre Allah'ın Rasûlü (s.a.a) şöyle buyuruyor:

> "Ey insanlar! Ali'den şikayetçi olmayın! Allah'a yemin olsun ki, o Allah'ın zatı ve onun yolu konusunda çok tavizsizdir!"

5. (Hz. Peygamber'in azatlısı) **Ebû Râfi':** el-Bezzâr (IX, 323) ile Taberânî (I, 319) **hasen bir isnatla** rivâyet ediyor. (bk. el-Heysemî, IX, 174~175) Bu hadise göre Allah'ın Elçisi (s.a.a) şöyle buyuruyor:

> "Kim Ali'ye buğz ederse bana buğz etmiş, kim de bana buğz eder ise Allah'a buğz etmiş sayılır. Onu seven beni sevmiş, beni seven ise Allah'ı sevmiş olur."

Burada şu hususun bilinmesinde fayda var: Söz konusu şikâyeti Medîne'ye taşıyan o kişilerin Hz. Ali'ye olan düşmanlıkları; şayet eskiye uzanıyorsa, o zaman Ali'nin o genç kızı kendine ayırmasını bahane ediyorlar, demektir. Böyle bir durum yoksa, o takdirde hadiseyi "ganimetten mal kaçırmak" olarak değerlendirmiş olabilirler. Bu konu üzerinde ileride kısaca tekrar duracağız.

Hadislerimizden çıkan belli başlı hükümler:

a) İmam Ali Bir Başkasının Emir ve Komutasına Hiçbir Zaman Girmemiştir

87 numaralı hadisimizdeki *"Bir yerde buluşursanız; bütün ordunun komutanı Ali'dir!"* talimatından çıkardığımız bu husus üzerinde daha önce bilgi verdik.[1] O yüzden tekrara gerek duymuyoruz!

b) İmam Ali'den Şikâyetçi Olmak Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) Gazabını Muciptir

Hadislerimizde, İmam Ali'nin yaptıklarının şikayet konusu olması üzerine, Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) önce aldırış etmediği; ama şikayet konusunda ısrar edilmesi üzerine gazaba geldiği ve mübarek yüzünün hemen değiştiği... ifade ediliyor.

Bütün bunlar, her ne olursa olsun, Ali'den şikayetçi olmanın Allah'ın Rasûlü'nü (s.a.a) üzdüğünü, onun gazabını mucip olduğunu; dolayısıyla "haramlığını" ifade ediyor. Çünkü onu üzmenin haram olduğu pekçok ayetle[2] sabit. Söz-konusu ayetlerde, bunun lanete sebep olduğu, hatta imanın bile tehlikeye düşeceği belirtiliyor.

Şu halde Hâlid, Büreyde ve adları belirsiz diğer iki kişi (ki onların Amr b. Şâs ile Vehb b. Hamze olmaları gerekir), yaptıklarıyla Allah'ın Rasûlü'nü (s.a.a) üzmüş, onun gazabını alarak 'haram' işlemiş oluyorlar! Onların bu suçlarından tevbe etmiş olmalarını dileriz.

c) Ehl-i Beyt'in Ganimette Özel Hissesi Vardır

Hadislerde Hâlid b. Velîd, Büreyde ve diğer üç kişinin; İmam Ali'ye kin ve düşmanlık besledikleri açıkça dile getiriliyor. Burada iki ihtimal var: Ya onların Ali'ye zaten önceden gıcıkları var ve "cariye" mes'elesini bahane ediyorlar, ya da onun ganimetten mal kaçırdığını düşünüyorlar ve o yüzden eleştiriyorlar.

1- 71~75 nolu **Hac Emirliği** ile ilgili hadislerin c şıklı açıklamasına bk.

2- bk. Tevbe: 61, Ahzâb: 53, 57, 69, Hucurât: 2

Şayet onların bu tutumu, önceden sahip oldukları düşmanlığın bir tezahürü değil de; sırf ganimetten taksim edilmeden önce bir pay aldığı için ise bunda kızıp darılacak bir durum yok.

Çünkü **bir defa,** Hz. İmam Ehl-i Beyt'tendir ve Ehl-i Beyt Allah Teâlâ'nın ilâhî irâdesiyle masumdurlar; yanlış yapmazlar. Onlar "ganimetten mal kaçırmak" gibi son derece çirkin ve çok büyük haram olan bir fiilde bulunamazlar. Bu onların tabiatlarına terstir.

İkincisi, Allah (c) ganimetler konusunda şöyle buyuruyor:

> **"Biliniz ki; ganimet olarak ele geçirdiklerinizin humüsü** (yani 1/5'i) **hiç kuşkusuz Allah'a, Rasûlü'ne, çok yakın birisine, yetimlere, miskinlere** (yoksullara) **ve yolda kalanlara aittir."**[1]

Ayet, ganimetin 4/5'i savaşçı mücâhidler arasında taksim edildikten sonra, geri kalan 1/5'lik payın şu 6 (altı) sınıfın hakkı olduğu konusunda yeterince açık: **1.** Allah (c), **2.** Allah'ın Rasûlü (s.a.a), **3.** Çok yakın birisi, **4.** Yetimler, **5.** Miskinler ve **6.** Yolda kalanlar.

Bunlardan *"çok yakın birisi"*, ayette tekil bir kalıpla geçiyor ve bundan maksat her halde, hiç kuşkusuz Allah'ın Rasûlü'ne (s.a.a) çok yakın olan birisidir. O da hiç şüphe yok, İmam Ali'dir. Demek ki bu 1/5'lik *"humüs"* adlı hissenin 1/6'sı, yani toplam ganimetin 1/30'u öz be öz Ali'nin hakkı ve bu hak ona Allah tarafından verilmiş. O halde Hz. Ali, sanılanın aksine, o seferde ganimetten mal kaçırmamış; kendi öz payından / hakkından başka bir şey almamış!

Ayetteki *"çok yakın birisi"*nin İmam Ali olduğu Ehl-i Beyt mektebinin ortak yaklaşımıdır ve terkibin ayette tekil olarak geçmesi bunun en büyük şâhididir.[2] Fakat Ehlisünnet kardeşlerimizin bu terkibi, ayetin açık metnine aykırı olmakla birlikte, "çoğul" biçimde algılayıp; maksadın "Hâşim

---

1- Enfâl: 41

2- Ayrıntılı bilgi için bk. Ebû Ca'fer et-Tûsî, *et-Tehzîb*: IV, 127~29; Muhammed el-Mekkî (Şehîd-i Evvel), *el-Lüm'a*: I, 137; el-Hıllî, *Şerâi'ul-İslâm*: I, 164-165; et-Tabâtabâî, *el-Mîzân*: IX, 103~106; İmam Humeynî, *Tahrîr'ul-Vesîle*: I, 365

oğulları" olduğunu ileri sürmeleri[1] de temelde bizim düşüncemize ters düşmez. Çünkü, sözü edilen 1/30'luk hisse Hâşim oğullarına ait ise, Ali de Hâşim oğullarındandır ve hatta onların en ileri gelenlerindendir.

Kısacası İmam Ali, o cariyeyi ganimetin "humüs"ü içindeki hissesinden almıştır. Onun içindir ki, Allah'ın Rasûlü (s.a.a) Büreyde ve diğerlerinin şikayetine kızıyor ve: *"... Çünkü onun humüste bundan daha fazla hakkı var!"* buyuruyorlar. Bu durumda Ali'nin (a.s) aleyhindeki dedikodular ve şikayetler tamamen yersiz ve haksız!

d) Hz. Peygamberden (s.a.a) Sonra Velâyet ve İmâmet Hakkı İmam Ali'ye Aittir

İmâmet ve velayet hakkının, Allah'ın Peygamberi'nden (s.a.a) sonra Hz. Ali'ye ait olduğu, hadislerimizin son kısımlarında geçen ifadelerden açıkça belli oluyor.

"Ali benden sonra bütün mü'minlerin velîsidir!" hadisi şu sahâbîler tarafından rivâyet ediliyor:

1. Imrân b. Husayn: 65 ve 86 nolu hadislerimiz.

2. Büreyde el-Eslemî: 87 nolu hadisimiz.

3. Abdullâh b. Abbâs: 23 nolu hadisimiz.

4. Vehb b. Hamze: Vehb de Yemen'de geçen aynı olayı anlatıyor. Hadisini Taberânî, İbn Mende vb. "Vehb → **Rukeyn b. Rabî' el-Fezârî → Yûsuf b. Suheyb el-Kindî** …" kanalıyla rivâyet ediyor. (bk. İbn'ül-Esîr, IV, 319; el-Heysemî, IX, 138; İbn Hacer, *el-İsâbe*: III, 641; el-Münâvî, IV, 357)

1- Bu Mâlikîlerin görüşüdür. İbn Abdilberr, *el-Kâfî*: 216; el-Qurtubî, VIII, 12

Hanefîler, Şâfiîler ve Hanbelîlerin de içinde yer aldığı çoğunluk, buna "Muttalib oğullarını" da katıyor. es-Serahsî, *el-Mebsût*: X, 9; İbn Âbidîn, *Redd'ül-Muhtâr*: IV, 149; er-Râzî, XV, 165, 166; el-Heytemî, *Feth'ul-Cevâd*: II, 49; İbn Qudâme, *el-Muğnî*: VII, 304, *el-Muqni'*: 90; el-Hıcâvî, *el-İqnâ'*: II, 26

Ancak Hanefîlerden Ebû Ca'fer et-Tahâvî, Hâşim oğulları ile Muttalib oğulları halkasını daha da genişleterek, maksadın bütün Kureyş kabilesi olduğunu söylüyor. (*Şerhu Meânî'l-Âsâr*: III, 281~286) el-Cessâs ise Mâlikîlerin görüşünü benimsiyor ve üstatlarının da bu görüşte olduklarını belirtiyor. (IV, 246~249)

Hadisimizin her iki râvîsi de siqa ve sadûq.[1] Diğer râvîleri de siqa olduğuna[2] göre, **isnâdı sahih bir hadis.**

5. Ebû Saîd el-Hudrî: Ebû Nuaym, Ebû Saîd es-Sicistânî, Hâkim el-Haskânî, Hatîb el-Harezmî (s. 135) ve Ebul-Feth en-Natanzî "Ebû Saîd → Ebû Hârûn el-Abdî → Qays b. Rabî' → Yahyâ el-Hımmânî …" kanalıyla rivâyet ediyor. (el-Emînî, I, 43, 231~234)

Bu rivâyete göre; Allah'ın Rasûlü (s.a.a) Ali'nin velâyetini orada bulunan bütün ashâba duyurup, arkasından Mâide sûresinin 3. ayeti nâzil olunca şöyle buyuruyor:

> "Artık din kemale erdiği, nimet tamamlandığı, Rabbim benim elçiliğime ve Ali b. Ebî Tâlib'in benden sonra velayetine razı olduğu için; Allâhü Ekber!"

Râvîleri hakkında daha önce söz ettik.[3] Buna göre hadisimizin **isnâdı hasen** sayılabilir.

6. Câbir b. Abdillâh: Ebul-Feth en-Natanzî, Ebû Saîd el-Hudrî hadisinin lafızlarıyla rivâyet ediyor. (el-Emînî, I, 234)

7. İmam Ali (a.s): Şeyhulislâm Hameveynî'nin uzunca bir metinle rivâyet ettiği bu hadiste (bk. el-Emînî, I, 163-166), Ebû Saîd hadisinin lafızlarına yer veriliyor ve arkasından şöyle buyuruluyor:

> "Ali benim kardeşim, vezîrim, vârisim, vasîm, ümmetimin halîfesi ve benden sonra bütün mü'minlerin velîsidir!"[4]

8. Zeyd b. Erqam: Taberânî (= el-Heysemî, IX, 137), Hâkim (III, 128), İbn Şâhîn ve Ebû Nuaym'ın; **Yahyâ b. Ya'lâ el-Eslemî** kanalıyla rivâyetine göre, Hz. Peygamber (s.a.a) şöyle buyuruyor:

1- **Rukeyn el-Fezârî** = İbn Hacer, *et-Tehzîb*: II, 174, *et-Taqrîb*: I, 248
Yûsuf el-Kindî = İbn Hacer, *et-Tehzîb*: VI, 255, *et-Taqrîb*: II, 390
Rukeyn ayrıca Müslim'in râvîlerinden.

2- el-Münâvî, IV, 357

3- Ebû Hârûn için 283, Qays ve Yahyâ için de 158 nolu sayfaya bk.

4- Benzer bir hadisi Hatîb el-Bağdâdî de rivâyet ediyor. İbn'ül-Cevzî, *el-Ilel*: I, 246

> "Kim benim gibi yaşamak, benim gibi ölmek ve akabinde Rabbimin bana va'dettiği cennete, benim gibi girmek istiyorsa; Ali'yi ve ondan sonra da onun zürriyetini velî edinsin! Çünkü onlar sizi hidayet kapısından dışarı çıkarmaz, dalâlet kapısına sokmaz!"

Yahyâ el-Eslemî genelde zayıf sayılıyor.(1) Ama Buhârî, Ebû Hâtim ve el-Bezzâr'ın sözlerine bakılırsa, sorunun sadece hâfızasından kaynaklandığı; dolayısıyla esasen sadûq bir kişi olduğu görülür. Metinde bir problem olmadıkça böyle râvîlerin hadisi usûlen hasen sayılabilir.

9. Ziyâd b. Mutarrif: Ziyâd hadisi(2) de **Yahyâ el-Eslemî** kanalıyla, tıpkı "Zeyd b. Erqam" hadisinin lâfızlarıyla rivâyet ediliyor.

Ancak bizce hadisin, Zeyd b. Erqam kaynaklı olması daha doğru. Bu hata da yukarıdaki Yahyâ el-Eslemî'den kaynaklanıyor.

Hâkim galiba o yüzden hadisimiz için "**isnâdı sahih**" diyor. Fakat biz **hasen** olmasını yeterli görüyoruz.

10. Abdullâh b. Abbâs: Taberânî, Ebû Nuaym, er-Râfi'î, el-Gencî vb. "Ziyâd b. Mutarrif" hadisine benzer lâfızlarla rivâyet ediyor. (bk. Müttaqî el-Hindî, *el-Kenz*: XII, 103~104 = 34198 nolu hadis; İbn Ebil-Hadîd, IX, 168, 170; Şerafuddîn, 55; el-Emînî, I, 376-377)

Bu hadiste daha açık bir ifadeyle *"... Benden sonra Ali'yi velî edinsin, Ehl-i Beytime tâbi olsun..."* buyuruluyor.

11. Huzeyfe b. Yemân: Ebû Nuaym yine Ziyâd hadisine benzer lâfızlarla rivâyet ediyor. (İbn Arrâq, I, 361; el-Emînî, I, 376-377)

Hadisin senedinde **Muhammed b. Zekeriyyâ el-Ğıllâbî** var. Çoğunluk rivâyet ettiği hadislerden rahatsız olduklarından zayıf sayıyor. Ancak İbn Hıbbân onun hakkında "siqadır" diyor.(3) Şu halde hadisimizin isnâdı için "**hasendir**" demek mümkün.

12. Ammâr b. Yâsir: Allah'ın Elçisi (s.s.s) şöyle buyurmuş:

1- ez-Zehebî, IV, 415; İbn Hacer, *et-Tehzîb*: VI, 187, *et-Taqrîb*: II, 369

2- Hadîsin tahrici ve durumu için sh. 287'deki 3 nolu dipnota bk.

3- ez-Zehebî, III, 550

> "Allah'a iman ve beni tasdik edenlere, Ali b. Ebî Tâlib'in velâyetini vasiyet ediyorum. Onun velâyetini kabul eden benim velâyetimi, benim velâyetimi kabul eden ise Allah'ın velâyetini kabul etmiş olur. Onu seven beni sevmiş, beni seven ise Allah'ı sevmiş olur."

Hadisi, Zübeyr b. Bekkâr (*el-Muvaffaqıyyât*: s. 260~261 = dört ayrı yoldan), Taberânî (= el-Heysemî, IX, 137~138; Müttaqî el-Hindî, XI, 610 = 32953 nolu hadis) ve İbn Adiy (VI, 113); Hz. Ammâr'dan oğlu Muhammed, ondan da torunu Ebû Ubeyde kanalıyla, makbul (hasen) olabilecek bir isnatla rivâyet etmektedir.

Bütün bu hadisler ümmetin imâmet ve velayetinin, Hz. Peygamber'den (s.a.a) hemen sonra Mü'minlerin Emîri Ali'ye ait bir hak olduğunu açıkça ispat ediyor. Bu hakkın Allah'ın Rasûlü'nden (s.a.a) sonra, ileriye yönelik bir hak olduğunu; dolayısıyla hemen halîfe olması gerekmediğini... iddia edenler de yok değil.[1] Fakat bu iddiayı ileri sürebilmek için ya tamamen kör ya da Allah'ın Rasûlü'nü (s.a.a) ve onun hadislerini ilk üç halîfeye feda edecek kadar büyük önyargı sahibi olmak lâzım!

Yeri gelmişken İbn Teymiyye ile onun halis öğrencisi İbn Kesîr'in hadisimiz hakkında ileri sürdükleri mütâlaaya dikkatlerinizi çekmek istiyorum: Onlar hassaten *"benden sonra"* kaydına takılıyor ve bunun "uydurma ve münker (gerçek dışı)" olduğunu söylüyorlar. Bunun vebalini de **Eclah el-Kindî** ile **Ca'fer b. Süleymân ed-Duba'î** adlı kişilere yüklüyorlar. Onların "Şiî" olduklarını; dolayısıyla bu katkının onların başının altından çıktığını iddia ediyorlar![2]

Oysa gerek Eclah ve gerekse Ca'fer'in "Şiî" olmakla birlikte, gayet siqa ve sadûq râvîler olduğunu gördünüz. Üstelik siqa sayanlar en seçkin Ehlisünnet hadis alimleri. Bu güzide iki râvîyi "hadis uydurmak"la suçlamak çok büyük bir vebaldir ve İbn Teymiyye ile onun halis öğrencilerinin bu vebali hesaplaşma gününde hiç kuşkusuz karşılıksız kalmayacaktır.

1- sh. 318~319'a bk. Onlar bu iddiayla, tabîî ki ilk üç halîfenin hilâfetini garanti altına almaya çalışıyorlar!

2- İbn Teymiyye, *Minhâc'üs-Sünne*: V, 35~36, VII, 391; İbn Kesîr, *el-Bidâye*: VII, 380; Nâşir, 78, 93

Kaldı ki bu söz konusu kayıt, yukarıda da gördüğümüz gibi, daha pek-çok sahâbîden de rivâyet ediliyor.

Ayrıca, Ali'nin imâmet ve velayeti, sadece bu "ilâve" olduğu iddia edilen kayda da dayanmıyor. Daha önce de gördük ki; sırf *"Ğadîr-Humm"* hadisi bile bu konuda yeterli. Bunun yanında, Ahzâb sûresinin ilgili ayeti ile birlikte, *"menzile"* hadisleri ve *"seqaleyn"* hadisleri de var!

Dolayısıyla Teymiyye ve Kesîr oğulları, hadislerimizde yer alan *"benden sonra"* kaydını inkar edip "uydurma!" demekle kurtulacaklarını sanmasınlar!

"ALİ'YE SÖVEN BANA SÖVMÜŞ OLUR" HADİSİ

88. Ümmü Seleme annemizden:

Ebû Abdillâh el-Cedelî diyor ki: "Ümmü Seleme'nin yanına gitmiştim. Şöyle dedi: "İçinizde Allah'ın Rasûlü'ne (s.a.a) mi sövülüyor!" Ben "Sübhânallâh!" –yahut "maâzallâh!"– deyince şöyle devam etti:

"Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) şöyle buyurduğunu işittim:

"Kim Ali'ye söverse, bana sövmüş olur!"

□ Hadisin Tahrîci: Hadisimizi Ebû Abdillâh el-Cedelî kanalıyla İbn Ebî Şeybe (VI, 371), Ahmed (VI, 323, ayrıca *el-Fedâil*'inde), Ebû Ya'lâ, et-Taberânî, Hâkim (III, 121), Hatîb el-Bağdâdî, el-Harezmî (s. 149) vb. rivâyet ediyor. (Şerafuddîn, *en-Nass*: s. 500; Nâşir, 94)[1]

Hâkim'in aynı yerde, biraz değişik bir isnatla; Bükeyr b. Osmân (doğrusu Bükeyr b. Âmir) el-Becelî kanalıyla rivâyet ettiği hadis ise şöyle:

> "Kim Ali'ye söverse bana sövmüş olur! Kim de bana söverse Allah'a sövmüş sayılır!"

□ Hadisin Durumu: Hadisimizin **Ebû Abdillâh el-Cedelî** dışında tüm râvîleri siqa ve sadûq. Ebû Abdillâh ise sadece İbn Hazm'ın hoşlanmadığı bir râvî. Zaten İbn Hazm'ın hoşlanmasına ihtiyacımız da yok! Çünkü Ahmed b. Hanbel, Yahyâ b. Maîn, Ahmed el-Iclî, İbn Hıbbân, Hâkim, ez-Zehebî, İbn Hacer, el-Heysemî, İbn Qayyim el-Cevziyye ve daha pekçokları ona "siqa ve sadûq bir râvî" dedikten sonra, İbn Hazm'ın hoşlanmamasının

---

1- Aynı hadisi İbn Meğâzilî, el-Gencî ve el-Harezmî (s. 137) **hasen bir isnat** ile Abdullâh b. Abbâs'tan da rivâyet ediyor. bk. Şerafuddîn, *en-Nass*: 501

ilmî bir değeri yok.(1) Kısacası, râvîmiz gayet siqa bir râvî.

Dolayısıyla **isnâdı sahih bir hadis.** Bu yüzden Hâkim "isnâdı sahih bir hadis" diyor, Şamlı ez-Zehebî de aynen onaylıyor. el-Heysemî ile es-Süyûtî de hadisimize "sahih" diyenlerden.(2)

Hâkim'in Bükeyr kanalıyla rivâyet ettiği diğer hadisin isnâdı ise hasen. Çünkü **Bükeyr b. Âmir el-Becelî** siqa ve sadûq bir râvî; ancak hâfızası biraz zayıf.(3) Böyle râvîlerin rivâyet ettiği hadislerin isnâdının, metni gerçeklere ters düşmedikçe hasen sayıldığını biliyoruz.

89. Sa'd b. Ebî Vaqqâs'tan:

Ebûbekr b. Hâlid b. Urfuta diyor ki: "Sa'd b. Ebî Vaqqâs'ı Medine'de görmüştüm. Dedi ki: "Bana Ali'ye sövüp durduğunuz anlatıldı!" Ben "Evet, yaptık!" deyince şöyle devam etti:

"Galiba sen, benim Allah'ın Rasûlü'nden (s.a.a) şu duyduklarımdan sonra ona sövdün!"

□ Hadisin Tahrîci: Hadisi Ca'fer b. Avn kanalıyla, İbn Ebî Şeybe (VI, 373), Buhârî (*el-Kebîr*'inde), Ebû Ya'lâ, el-Bezzâr, İbn Ebî Âsım (*es-Sünne*'de) ve Hâfız el-Mezzî rivâyet ediyor. (Nâşir, 95~96)

□ Hadisin Durumu: Nâşir, Sa'd'dan rivâyet eden **Ebûbekr b. Hâlid b. Urfuta** dolayısıyla hadisimizi zayıf sayıyor. Oysa Ebûbekr makbul bir râvî.(4) Diğer râvîler de siqa olduklarına göre, **hadisimizin isnâdı en azından hasen** demektir.

Ne var ki, Sa'd b. Ebî Vaqqâs'ın Allah'ın Rasûlü'nden (s.a.a) duyduklarının neler olduğundan bahsedilmiyor. Fakat onların 9, 10 veya 123 nolu hadislerimizin olma ihtimali oldukça yüksek.

1- ez-Zehebî, IV, 544; ez-Zeyle'î, *Nasb'ur-Râye*: I, 176~77; İbn Hacer, *et-Tehzîb*: VI, 375, *et-Taqrîb*: II, 436, *el-İsâbe*: III, 99; İbn'ül-Qayyim, *Şerhu Sünen-i Ebî Dâvûd*: I, 264~265; el-Münâvî, VI, 147; Şerafuddîn, 138; Nâşir, 93

2- el-Münâvî, VI, 147; İbn Hamze, *el-Beyân*: III, 153

3- İbn Sa'd, VI, 361; ez-Zehebî, I, 350; İbn Hacer, *et-Taqrîb*: I, 115

4- İbn Hacer, *et-Taqrîb*: II, 404

AÇIKLAMALAR

Hadisimiz, İmam Ali'nin faziletlerini konu edinen en ilginç hadislerden birisi. Aynı mealde benzer hadisleri, Allah'ın Peygamberi'nden (s.a.a) değişik lafızlarla şu sahâbîler de rivâyet ediyor:

1. Amr b. Şâs el-Eslemî: Allah'ın Rasûlü (s.a.a) şöyle buyuruyor:

> "Kim Ali'yi incitirse, beni incitmiş olur!"

Hadisimizi İbn Ebî Şeybe (VI, 371), Ahmed (III, 483), el-Fesevî, İbn Ebî Hayseme, Hâkim (III, 122), İbn Meğâzilî, İbn Abdilberr (II, 529-530), İbn'ül-Esîr (III, 382) vb. rivâyet ediyor. (bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*: II, 542-543; el-Münâvî, VI, 18; İbn Hamze, III, 135)

Hâkim hadisimiz hakkında "**isnâdı sahih bir hadis**" diyor, Şamlı ez-Zehebî de aynen onaylıyor. el-Heysemî (IX, 174) ile es-Süyûtî de hadisimizi sahih kabul edenlerden.[1]

2. Ebû Zerr el-Ğıfârî: Peygamber (s.a.a) şöyle buyuruyor:

> "Ey Ali! Kim benden ayrı kalırsa, Allah'tan ayrı kalmış olur; kim de senden ayrı kalırsa, benden ayrı kalmış olur!"

Hadisimizi el-Bezzâr, Hâkim (III, 123-124, 146), İbn Meğâzilî vb. rivâyet ediyor. (el-Münâvî, IV, 357; Şerafuddîn, *en-Nass*: 479)

Hâkim hadisimiz için "**isnâdı sahih bir hadis**" diyor. Şamlı ez-Zehebî ise karşı çıkarak "münker (gerçek dışı) bir hadis!" diyorsa da hiçbir sebep gösteremiyor. Ancak *el-Mîzân* adlı eserine bakılırsa, hadisimizin râvîlerinden **Dâvûd b. Ebî Avf**'a taktığı anlaşılıyor.

Oysa Dâvûd; Ahmed, İbn Maîn, Süfyân es-Sevrî, Müellifimiz, Ebû Hâtim, İbn Hıbbân, Hâkim, İbn Hacer gibi en önde gelen hadis tenkitçilerinden "siqa ve sadûq" raporu almış güvenilir bir râvî.

Dâvûd'dan hoşlanmayanlar elbette yok değil! Fakat onların niye hoşlanmadıklarını İbn Adiy şu garip sözleriyle ortaya koyuyor: "Rivâyetlerinin çoğu Ehl-i Beyt'in faziletleri hakkında!!!" [2]

1- Hadis Hz. Câbir ile İbn Abbâs'tan da rivâyet ediliyor.

2- ez-Zehebî, II, 18; İbn Hacer, *et-Taqrîb*: I, 230; Şerafuddîn, 93; Nâşir, 108

Kısacası Dâvûd siqa ve güvenilir bir râvîdir ve hadisimizin isnâdı da sahihtir. Zaten el-Heysemî de hadisimizin bütün râvîlerinin siqa olduğunu söyleyerek[1], sahih olduğuna işaret ediyor.[2]

3. Ebû Zerr el-Ğıfârî: Allah'ın Rasûlü (s.a.a) şöyle buyuruyor:

> "Bana itaat eden Allah'a itaat etmiş; bana karşı çıkan Allah'a karşı çıkmış olur! Ali'ye itaat eden bana itaat etmiş, ona karşı çıkan bana karşı çıkmış olur!"

Hadisimizi Hâkim (III, 121, 128) rivâyet ediyor ve "**isnâdı sahih bir hadis**" diyor; Şamlı ez-Zehebî de aynen onaylıyor.[3]

4. Abdullâh b. Abbâs: Allah'ın Rasûlü (s.a.a) şöyle buyuruyor:

> "Ey Ali! Sen hem dünyada seyyidsin, hem de ahirette! Seni seven beni sevmiş, beni seven de Allah'ı sevmiş olur. Senin düşmanın benim düşmanım, benim düşmanım ise Allah'ın düşmanıdır! Benden sonra sana kin besleyenlere yazıklar olsun!"

Hadisimizi et-Taberânî, İbn Adiy, Hâkim (III, 127~128), Hatîb el-Bağdâdî, İbn Meğâzilî, Hatîb el-Harezmî (s. 327) vb. rivâyet ediyor. (İbn Kesîr, *el-Bidâye*: VII, 391~92; Şerafuddîn, *en-Nass*: 478) Hâkim "**İsnâdı Buhârî ile Müslim'in şartlarına göre sahih**" diyor.

Ancak İbn'ül-Cevzî ile ez-Zehebî bu hadisten huylanmışa benziyorlar. İbn'ül-Cevzî, hadîsin senedinde yer alan **Ebul-Ezher Ahmed b. Ezher'**i Yahyâ b. Maîn'in "yalancı saydığını" bahane ederek, "sahih değil; ancak hadisin mesajı doğru!" derken, bizim Şamlı ez-Zehebî "Bu, râvîlerinin tamamı siqa olmakla birlikte, münker bir hadis! Hatta uydurma olma ihtimali uzak değil!!!" diyor.[4]

1- el-Heysemî, IX, 184~185; el-Münâvî, IV, 357

2- Hadis, benzer lafızlarla Abdullah b. Ömer (= el-Harezmî, 105), Ebû Hüreyre (bk. ez-Zehebî, II, 49) ve Büreyde'den de (Taberânî rivâyet ediyor. bk. el-Heytemî, 173; Şerafuddîn, *el-Murâcaât*: s. 174, *en-Nass*: s. 480) rivâyet ediliyor.

3- İbn Adiy bu hadîsin benzerini Ya'lâ b. Murra'dan da rivâyet ediyor.

4- İbn'ül-Cevzî, *el-Ilel*: I, 222; ez-Zehebî, I, 82, II, 613, *et-Telhîs*: III, 128

Herhalde onlar, hadisimizden yeterince rahatsız oldukları için bu hükme varmış bulunuyorlar!

Oysa ez-Zehebî'nin de itiraf ettiği gibi, râvîlerinin tamamı gayet siqa. Üstelik Buhârî ile Müslim'in ortak râvîlerinden! Ebul-Ezher'e gelince: Müellifimiz, Ebû Hâtim, İbn Hıbbân, İbn Adiy, Dâraqutnî, Hâkim, ez-Zehebî, İbn Hacer vb. hadis alimleri onu siqa ve sadûq sayıyor. Buna karşılık "zayıf" diyen tek bir kişi yok!

Yahyâ b. Maîn'in, "**Ebul-Ezher**"i bir zamanlar "yalancı" saydığı doğru. Ancak o da daha sonra Ebul-Ezher'le karşılaşmış; onun sadûq birisi olduğunu anlamış ve kendisinden özür dilemiştir.

Kısacası Hâkim'in de dediği gibi, Ebul-Ezher'in gayet siqa ve sadûq bir râvî olduğunda ittifak var.(1)

O zaman böyle bir hadise "sahih değil, münker bir rivâyet!" diyebilmek için basireti bağlanmak ya da Şam / Emevî zihniyetli olmak gerek!

5. Selmân-ı Fârisî: Allah'ın Rasûlü (s.a.a) şöyle buyuruyor:

> "Ali'yi seven beni sevmiş, ondan nefret eden benden nefret etmiş olur!"

Hadisimizi Hâkim (III, 130), İbn Meğâzilî, el-Harezmî (s. 70), Sibt b. el-Cevzî vb. rivâyet ediyor. (bk. Şerafuddîn, *en-Nass*: 475-476) Hâkim isnâdı için "**Buhârî ile Müslim'in şartlarına göre sahih**" diyor; Şamlı ez-Zehebî de aynen onaylıyor. (el-Münâvî, VI, 32-33)

6. Ümmü Seleme annemiz: Selmân hadisinin lafızlarıyla, **hasen bir isnatla** Ahmed rivâyet ediyor. (el-Münâvî, VI, 33)

7. Hz. Ali (a.s): Allah'ın Rasûlü (s.a.a) kendisine hitaben şöyle buyuruyor:

> "Ümmetim benden sonra sana haksızlık edecek! Sense benim dinim üzere yaşayıp, benim sünnetim üzere öldürüleceksin! Seni seven beni sevmiş, senden nefret eden benden nefret etmiş olur!.."

Hadisimizi Hâkim (III, 142) rivâyet ediyor ve **isnâdının sahih** olduğunu söylüyor. Şamlı ez-Zehebî de aynen onaylıyor.

8. Ammâr b. Yâsir: Allah'ın Rasûlü (s.a.a) şöyle buyuruyor:

1- Hâkim, III, 128; Hatîb el-Bağdâdî, IV, 41-42; ez-Zehebî, I, 82; İbn Hacer, *et-Tehzîb*: I, 78~79, *et-Taqrîb*: I, 31; İbn'ül-Cevzî, *el-Ilel*: I, 222 (dipnot)

"Ey Ali! Seni seven ve senin hakkında doğru söyleyenlere ne mutlu! Sana kin besleyen ve hakkında yalan söyleyenlere ise yazıklar olsun!"

Hadisimizi Hâkim (III, 135), İbn Asâkir, el-Harezmî (s. 70) vb. rivâyet ediyor. (Şerafuddîn, *en-Nass*: 476; ez-Zehebî, III, 118) Hâkim "**isnâdı sahih**" diyor; ez-Zehebî ise itiraz ediyor. Oysa ez-Zehebî'nin kafaya taktığı râvîlerin Ehl-i Beyt dostu olmaktan başka suçları yok!

9. Sa'd b. Ebî Vaqqâs: Allah'ın Rasûlü (s.a.a) şöyle buyuruyor:

"Kim Ali'yi incitirse, beni incitmiş olur!"

Hadisimizi İbn Ebî Ömer, el-Bezzâr, Ebû Ya'lâ, Ebûbekr el-Qatî'î, el-Harezmî (s. 149) vb. "Sa'd → oğlu Mus'ab → **Qanân b. Abdillâh** → Mervân b. Muâviye …" yoluyla rivâyet ediyor. (Nâşir, 95)

Mervân ile Mus'ab Buhârî ile Müslim'in ortak râvîlerinden. Qanân ise, sadece Müellifin "sağlam değil" demesine karşılık, Yahyâ b. Maîn, İbn Hıbbân ve İbn Hacer tarafından siqa ve makbul bir râvî olduğu belirtiliyor.(1)

Şu halde hadisimiz **isnat bakımından en azından hasen.**

10. Hz. Âişe'nin azadlısı Râfi': Hz. Peygamber (s.a.a) buyuruyor:

"Kim Ali'ye düşmanlık ederse, Allah da ona düşmanlık eder!"

İbn Mende, Ebû İdrîs el-Mürhibî kanalıyla rivâyet ediyor. (İbn'ül-Esîr, II, 164; İbn Hacer, *el-İsâbe*: I, 501; el-Münâvî, IV, 298)

es-Süyûtî hadisimiz için "zayıf" anlamında simge kullanıyorsa da; doğrusu **Ebû İdrîs el-Mürhibî** siqa ve sadûq bir râvî.(2) Dolayısıyla **hadisimizin isnâdı sahih.**

11. Büreyde el-Eslemî: Hadisi daha önce geçti. (bk. sh. 324)

12. Misver b. Mahrame: 130~134 nolu hadislerimiz.

13. Abdullâh b. Zübeyr: Misver hadisinin açıkl. bakınız.

1- ez-Zehebî, III, 392; İbn Hacer, *et-Taqrîb*: II, 134

2- İbn Hacer, *et-Tehzîb*: VI, 281, *et-Taqrîb*: II, 399

14. Selmân el-Fârisî: Allah'ın Rasûlü (s.a.a) şöyle buyuruyor:

> "Hasan ve Hüseyin benim oğullarımdır; dolayısıyla onları seven beni sevmiş olur. Kim de beni severse, Allah da onu sever. Allah sevdiği kişileri cennetine koyar. Onlardan nefret eden ise benden nefret etmiş sayılır. Kim de benden nefret ederse, Allah da ondan nefret eder. Allah nefret ettiği kişileri ateşe sokar!"

Hadisimizi Hâkim (III, 166) rivâyet ediyor ve "**Buhârî ile Müslim'in şartlarına göre sahih**" diyor. ez-Zehebî ise "münker!" diyerek karşı çıkıyorsa da bu çıkışı tamamen yersiz; çünkü bütün râvîleri gayet siqa ve üstelik Buhârî ile Müslim'in râvîlerinden.

15. Ebû Hüreyre: Allah'ın Rasûlü (s.a.a) şöyle buyuruyor:

> "Kim Hasan ile Hüseyin'i severse beni sevmiş, kim de onlardan nefret ederse benden nefret etmiş olur!"

Hadisimizi Ahmed (II, 288, 440, 531), İbn Mâce (muqaddime, 11) ve Hâkim (III, 166, 171) rivâyet ediyor. Hâkim "**İsnâdı sahih bir hadis**" diyor; Şamlı ez-Zehebî de aynen onaylıyor. (el-Münâvî, VI, 32)

16. Ebû Hüreyre: Allah'ın Rasûlü (s.a.a) Ali, Fâtıma, Hasan ve Hüseyin'e hitaben şöyle buyuruyor:

> "Sizinle harb edenlerle ben de harb halindeyim! Sizinle barışık olanlarla ben de barışığım!"

Hadisimizi **Telîd b. Süleymân** kanalıyla Ahmed (II, 442), Hâkim (III, 149), et-Taberânî, İbn Adiy, Hatîb el-Bağdâdî, el-Gencî vb. rivâyet ediyor. (Şerafuddîn, *en-Nass*: 89~90, 452; el-Emînî, I, 336)

İbn'ül-Cevzî, Telîd dolayısıyla hadisimizi zayıf sayıyor.(1) Doğrusu Telîd'den birilerinin hoşlanmadığı malum. Bunlar, onun sıkı bir Ali ve Ehl-i Beyt dostu olmasından dolayı hoşlanmıyorlar! Kaldı ki onun adalet ve sadakatinde kimsenin en ufak kuşkusu yok! O yüzden Ahmed b. Hanbel, Ahmed el-Iclî vb. onun hakkında "siqa" diyorlar.(2)

1- *el-Ilel*: I, 268

2- ez-Zehebî, I, 358; İbn Hacer, *et-Taqrîb*: I, 119

Şu halde **hadisimizin isnâdı en azından hasen.** Hâkim de aynı görüşte olduğunu belirtiyor, Şamlı ez-Zehebî de karşı çıkmıyor.

17. Zeyd b. Erqam: Ebû Hüreyre hadisinin lafızlarıyla "Zeyd → Ümmü Seleme annemizin azadlısı Subayh → İsmâîl es-Süddî → Esbât b. Nasr …" kanalıyla İbn Ebî Şeybe (VI, 378), Tirmizî (menâqıb, 60), İbn Mâce (muqaddime, 11), ed-Devlâbî, et-Taberânî, İbn Hıbbân, Hâkim (III, 149), el-Gencî, el-Harezmî (s. 149-150) rivâyet ediyor. (bk. İbn'ül-Esîr, V, 367; İbn Hacer, *el-İsâbe*: II, 175; el-Emînî, I, 336)

Senette yer alan Esbât ile es-Süddî'den daha önceden[1] söz etmiştik. **Subayh** ise İbn Hıbbân ile İbn Hacer'in siqa ve makbul saydığı birisi.[2] Bu durumda hadisimiz, **isnâdı hasen bir hadis** oluyor.[3]

18. İbn Abbâs: Allah'ın Elçisi (s.a.a) şöyle buyuruyor:

> "Bir kimse namaz kılsa, oruç tutsa; sonra da Muhammed'in Ehl-i Beytinden nefret eder bir şekilde Allah'ın huzuruna çıkarsa, ateşe girer!"

Hadisi et-Taberânî ile Hâkim (III, 148-149) rivâyet ediyor. Hâkim "**Müslim'in şartlarına göre sahih bir hadis**" olduğunu söylüyor; Şamlı ez-Zehebî de aynen onaylıyor.

19. Ebû Saîd el-Hudrî: Allah'ın Rasûlü (s.a.a) şöyle buyuruyor:

> "Allah'a yemin olsun! Bir kimse bizden yani Ehl-i Beyt'ten nefret ederse; Allah onu ateşe sokar!"

Hadisimizi Hâkim (III, 150) rivâyet ediyor ve ardından **Müslim'in şartlarına göre sahih** olduğunu söylüyor; ez-Zehebî de itiraz etmiyor. el-Heytemî (s. 174, 239~240) de hadisimize "sahih" diyenlerden. Hadîsi farklı, ama yine **sahih** bir isnatla İbn Hıbbân da rivâyet ediyor.

el-Bezzâr, Hâkim (IV, 352) ve İbn Meğâzilî aynı hadisi farklı bir isnatla Atıyye el-Avfî yoluyla da rivâyet ediyor. ez-Zehebî "çürük bir haber!" diyor! Oysa hadisimizin **Dâvûd b. Abdilhamîd** dışında bütün râvîleri siqa.

1- Esbât için 62. hadisimizin, es-Süddî için ise 12. hadisimizin durumuna bk.

2- İbn Hacer, *et-Taqrîb*: I, 348

3- Hadis; Ebû Saîd el-Hudrî, Halîfe Ebûbekr, Câbir b. Abdillâh, İmâm Ali, İbn Abbâs ve Ümmü Seleme annemizden de rivâyet ediliyor.

Dâvûd ise sadece rivâyet ettiği hadislerden dolayı birilerinin gıcıklandığı, aslında Ehl-i Beyt'e sevgisi ve yakınlığından başka suçu olmayan bir râvî.[1] Dolayısıyla bu hadisimizde de sorun yok.

20. Abdullâh b. Abbâs: Rivâyete göre, Şam ehlinden birisi gelerek İbn Abbâs'ın yanı-başında Ali'ye sövünce; İbn Abbâs onu hemen taşladı; "**Allah ve Rasûlünü incitenlere, Allah dünya ve ahirette lânet etmiş ve onlar için horlayıcı / hakir düşürücü bir azap hazırlamıştır!**" [Ahzâb: 57] ayetini okuyarak şöyle dedi: "Ey Allah'ın düşmanı! Sen Allah'ın Rasûlü'nü (s.a.a) incittin! Şayet o şimdi hayatta olsaydı onu gerçekten incitmiş olurdun!"

Olayı Hâkim (III, 121-122) rivâyet ediyor ve "**isnâdı sahih**" diyor. Şamlı ez-Zehebî de onaylıyor.

Hadislerimizden çıkan hükümler:

a) Ali'yi ve Ehl-i Beyt'i Sevmek Farzdır

Hadisimiz İmam Ali'yi ve genel olarak Ehl-i Beyt'i sevmenin ve onlara muhabbet duymanın farz olduğunu ifade ediyor. Hem bu hadisler, hem de 90~96 nolu *"muvâlât"* hadisleri ile 97~99 nolu hadislerimiz bu konuda yeterince açık. Allah (c) şöyle buyuruyor:

> **"... De ki: Ben bu tebliğime karşılık, sizden 'akrabaya sevgi' dışında bir karşılık istemiyorum..."** (Şûrâ sûresi: âyet 23)

"Meveddet âyeti" de denen bu ayette geçen *"akraba"*dan kastın, Peygamberimizin (s.a.a) *Ehl-i Beyt*i olduğu konusunda Ehl-i Beyt imamlarından (a.s) gelen kesin ve net rivâyetler var. Buna göre; ilâhî irâde sonucu, Peygamber Efendimiz (s.a.a) yaptığı tebliğe karşılık Ehl-i Beytini sevmek dışında bir karşılık talep etmemiş bulunuyor. Aslında bundan doğal bir şey de yok! Çünkü Allah'ın Elçisi (s.a.a), yerine hem imam ve hem de mürşid olarak İmam Ali'yi ve genel anlamda Ehl-i Beytini bıraktığına[2] göre, tabîî ki onları sevmemiz gerekecek.

1- ez-Zehebî, II, 11

2- "**Seqaleyn**" ve "**Ğadîr-Humm**" hadisleri bu konuda yeterince açıktır.

Ehlisünnet kaynaklarında ise konuyla ilgili başlıca üç yorum var:

1. Burada "Bütün Kureyş kabilesi" kastedilmiştir ve ayetin anlamı şudur: "... Sizden, aramızdaki akrabalığı gözetmeniz dışında bir karşılık istemiyorum."(1)

2. "... Sizden, sizi Allah'a yakınlaştıracak salih ameller yapmanız dışında bir karşılık istemiyorum."(2)

3. Maksat Hz. Peygamber'in (s.a.a) Ehl-i Beytidir. Buna göre âyetin anlamı şöyle olur: "... Sizden, Ehl-i Beytimi sevmeniz dışında bir karşılık istemiyorum."

İlk yorumda; ayetteki "akraba"dan kasıt putperest Kureyş kabilesi iken, sevilmesi gereken kişinin, Hz. Peygamber'in bizâtihî kendisi olduğu ön plana çıkıyor. Zaten bu durum söz konusu rivâyetlerde apaçık belirtiliyor. Oysa ayette hitabın mü'minlere olduğu açıktır. Öte yandan Arapça'ya vâkıf olanların gözünden kaçmayacak bir nokta var âyette; o da şu: "**illel-meveddete fil-qurbâ**" ayetinde "**fî**" harfine yer verilmiş. Bu, sevgi ve muhabbetin 'akraba'ya yöneltilmesi ve onlarda karar kılması gerektiğini ifade ediyor. Buna göre sevilmesi gereken Hz. Peygamber'in (s.a.a) kendisi değil, onun "*qurbâ*"sı yani akrabası.(3)

Ehlisünnet uleması, *"meveddet"* ayetiyle ilgili yapılan bu yorumlardan ilkini tercih ediyor. İbn Cerîr et-Taberî, Ebû Ca'fer et-Tahâvî, İbn'ül-Cevzî, el-Qurtubî, İbn Kesîr, İbn Hacer el-Asqalânî … bu görüşü hara-

---

1- Ehl-i Beyt'e yakınlığıyla bilinen İbn Abbâs'a yüklenen (= Az sonraki Saîd b. Cübeyr rivâyetinin kaynaklarına bk. ayr. Hâkim, II, 444) bu görüş, Ikrime, Mücâhid, Qatâde ve Dahhâq'tan da rivâyet ediliyor. (bak. et-Tahâvî, *Şerhu Meânî'l-Âsâr*: III, 286 vd.; el-Cessâs, V, 262-263; İbn Kesîr, IV, 112; Hâzin, V, 407)

2- Hasen el-Basrî'ye izafe edilen (bk. et-Tahâvî, *Şerhu Meânî'l-Âsâr*: III, 287; el-Cessâs, V, 263; İbn Kesîr, IV, 112; F. er-Râzî, XXVII, 165) ve Elmalılı tarafından da tercih edilen (*Hak Dini*: VI, 4241) bu yorum, ne ilginç ki İbn Abbâs üzerinden de düzülmüş! (bk. Ahmed: I, 268; Hâkim, II, 444; İbn Kesîr, IV, 112)

3- Ayetteki bu inceliğe ez-Zemahşerî (*el-Keşşâf*: III, 402), el-Beydâvî (*et-Tefsîr*: V, 407), Ebû Hayyân, en-Nesefî (*et-Tefsîr*: V, 407), Ebus-Süûd vb. de değiniyor.

retle savunanlardan sadece birkaçı.[1]

İkinci yorumun ise ayetle yakından uzaktan bir ilgisi yok! Çünkü ayette açıkça sevgiden ve bu sevginin karar kılacağı yerden, yani "akraba"dan söz ediliyor.

Dolayısıyla her iki yorum da âyetin zâhirine ters.[2] Kur'ân'a aykırı bu türden anlamsız yorumları, İbn Abbâs gibi bir Kur'ân tercümânının üzerine yıkanlar, gerçekten hayâ edip Allah'tan korkmalılar!

Gelelim üçüncü yoruma: Abdullâh b. Abbâs'tan gelen bir rivâyete göre Allah'ın Rasûlü'ne (s.a.a) ayetten kastın kimler olduğu soruluyor. O da *"Ali, Fâtıma ve çocukları!"* cevabını veriyor.[3]

1- Fahruddîn er-Râzî (*Tefsîr*: XXVII, 167) ise maksadın bütün **ashâb** olduğunu tercih ediyor; ardından okuyanları hem güldürecek, hem de düşündürecek garip yorumlar yapıyor. "Ayet Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) Ehl-i Beytini ve ashâbını sevmenin farz olduğuna delildir. Bu da sadece üstatlarımızın; Itret ile sahâbeyi birlikte seven Ehlisünnet vel-Cemâat'in görüşüne uygun düşer!" diyerek devam ediyor. Bunu da "**Sefîne**" hadisi (bu hadis için sh. 99'a bk.) ile uydurma olduğunu ispatladığımız "**Ashâbım yıldızlar gibidir!** ..." rivâyetine dayandırıyor! Son dönem müfessirlerinden el-Âlûsî (XXV, 32) de tefsîrinde hemen aynı sözleri tekrarlıyor.

2- Ayrıntılı bilgi için bk. Şerafuddîn, *el-Kelimet'ül-Ğarrâ* (terc.): 54~55; Allâme et-Tabâtabâî, *el-Mîzân*: XVIII, 44~45

3- Hadisi İbn'ül-Münzir, İbn Ebî Hâtim, Taberânî, el-Qatî'î, Hâkim (*Menâqıb eş-Şâfi'î*'de) ... rivâyet ediyor. (İbn Hacer, *Tahrîcü Ehâdîs'il-Keşşâf*: 145; el-Heytemî, *es-Savâiq*: s. 170) Bunlardan İbn Ebî Hâtim rivâyetine İbn Kesîr de yer veriyor (IV, 112) ve "İsnâdı zayıf; zira senedinde kimliği belirsiz birisi var, diğer taraftan Huseyn el-Eşqar aşırı şiî bir râvî! Dolayısıyla haberi burada makbul değil!" diyor.

Halbuki, kimliği belirsiz râvî sadece İbn Ebî Hâtim'in isnâdında var. Örneğin Ahmed b. Hanbel'in rivâyetinde yok! Zaten Şamlı İbn Kesîr böyle durumlarda işini hep bilir ve daima isnâdı şâibeli rivâyetleri ön plana çıkarır! Bu bir.

İkincisi**, Huseyn b. Hasen el-Eşqar**, "şiî" olduğu bilinmesine rağmen, siqa ve sadûq sayılan bir râvî. Sadece hâfızası biraz zayıf. (bk. ez-Zehebî, I, 531; İbn Hacer, *et-Tehzîb*: I, 583, *et-Taqrîb*: I, 175-176; el-Emînî, I, 83) Sadûq (Sözüyle, özüyle dosdoğru) birisinin haberi nasıl kabul edilmez!?

Üçüncüsü, sormak lâzım İbn Kesîr'e: Bu gibi yerlerde Ehl-i Beyt dostu olan bir râvînin haberi kabul edilmezse, kimlerinki kabul edilir!? Ehl-i Beyt'i sevmenin farz olduğu gerçeğini, Ehl-i Beyt'e düşman kesilmiş Şamlı, Basralı râvîlerden mi bekleyelim! Muâviye ve Yezîd'in uşakları böyle bir hadisi nasıl rivâyet edebilir?!...

O yüzden el-Heytemî, Huseyn'i kastederek "İsnâdında aşırı şiî bir râvî var; ancak sadûq birisi!" diyerek hadisimizin isnâdına bir şey söylenemeyeceğini ima ediyor.

İmam Ali'nin (a.s) "Şûrâ sûresinde bizim hakkımızda bir ayet var; o nedenle bize olan sevgisini yalnız mü'minler muhafaza eder." buyurarak, ardından *"meveddet"* ayetini okuduğu rivâyet ediliyor.(1) İmam Hasan(2) (a.s), İmam Ali Zeynelâbidîn(3) (a.s), Saîd b. Cübeyr(4), İsmâîl b. Abdirrahmân es-Süddî(5) ile Amr b. Şuayb(6) da bu kanaatte. Ehlisünnet müfessirlerinden Qâdî el-Beydâvî, Ebû Hayyân, en-Nesefî ve Ebus-Süûd Efendi'nin de bu görüşe meylettikleri açıkça görülüyor.

Elbette doğrusu da bu. Zira bu yorum, esasen az yukarıda sunduğumuz 20 (yirmi) hadisin yanı sıra, Hz. Ali'nin Allah ve Rasûlü tarafından sevildiğini belirten 9~22 nolu "*râye*" hadisleriyle, 90~96 nolu "*muvâlât*" hadisleriyle, ayrıca 'Ali'yi sadece mü'minlerin seveceğini' belirten 97~99 nolu hadislerle, *seqaleyn* ve *sefîne* hadisleriyle tam bir mutâbakat hâlinde. Yani, Hz. Peygamber'in (s.a.a) Ali, Fâtıma ve çocuklarını çok sevdiği, Fahruddîn er-Râzî'nin (XXVII, 166) de itirafıyla, mütevâtir delillerle sabit olan bir gerçek. Dolayısıyla âyet-i celîle, Rasûl-i Ekrem'in müteaddit defalar dile getirdiği bir gerçeği, bir başka açıdan, hem de kalıcı biçimde gündeme taşımaktadır.(7)

1- bk. el-Heytemî, 170, 228; el-Âlûsî, *Rûh'ul-Meânî*: XXV, 31

2- ed-Devlâbî, et-Taberânî ve Hâkim (III, 172) rivâyet ediyor. (bk. el-Heytemî, *es-Savâiq*: s. 170, 228) ed-Devlâbî ile Hâkim'in isnatları **hasen** olabilir.

3- et-Taberî rivâyet ediyor. (bk. İbn Kesîr, IV, 112; İbn Hacer, *el-Feth*: VIII, 564; el-Heytemî, 170, 228. Ayr. bk. el-Cessâs, V, 263)

4- Ahmed: I, 229; Buhârî: menâqıb, 2, tefsîr-i Şûrâ, 1; Tirmizî: tef. Şûrâ, 1; İbn Kesîr, IV, 112

5- Ebû Hayyân; el-Qurtubî, XVI, 21; İbn Hacer, *el-Feth*: VIII, 564

6- et-Taberî rivâyet ediyor. (bk. İbn Kesîr, IV, 112)

7- Âyette geçen "**qurbâ**"dan kastın sadece "**Ehl-i Beyt**" olduğu gerçeğine, Şûrâ sûresinin Mekke'de nâzil olduğunu; dolayısıyla bu ayetin Medine'de evlenen Ali ile Fâtıma'yla ve onların çocuklarıyla ilgisinin olamayacağını ileri sürerek karşı çıkanlar da yok değil. Halbuki **birincisi**, Mekke'de inen bir ayetin gelecekteki bir olayı hedef alamayacağını söyleyemeyiz. **İkincisi**, sûrenin Mekke'de nâzil olması, bazı ayetlerinin Medine'de inmiş olmasına engel değildir. **Üçüncüsü**, Şûrâ sûresinin genel olarak Mekke'de nâzil olduğunu kabul etmekle beraber, "**meveddet ayeti**" dahil bazı ayetlerinin Medîne'de nâzil olduğunu belirten müfessirler de var. ez-Zemahşerî, Ebû Hayyân, el-Qurtubî, Hâzin, es-Süyûtî ve eş-Şevkânî onlardan sadece birkaçı.

Kısacası ayetin, Peygamberimizin (s.a.a) *"Ehl-i Beyt"*ini sevmeyi farz kıldığında şüphe yok. Tabîî ki bu sevgi, sadece dilde ve gönülde hapsedilecek sevgi değildir. Bu sevgi, aynı zamanda onların yaşamlarını örnek almayı da gerektiren bir sevgidir.

Peygamber Efendimiz şöyle buyuruyor:

> "Sizleri verdiği nimetlerle gıdalandırdığı için Allah'ı sevin. Allah'ı sevdiğiniz için beni, beni sevdiğiniz için de Ehl-i Beytimi sevin!"[1]

b) Ali'ye Söven Peygamberimize (s.a.a) Sövmüş olur

Bundan önceki, 86-87 nolu hadislerimizin açıklamalarında, Ali'den şikayetçi olmanın Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) gazabını mucip olduğunu görmüştük. Buradaki sahih hadislerimiz ise, İmam Ali'ye ilişkin daha başka olumsuz yaklaşımların; hiç kuşkusuz, yine Allah ve Rasûlünü hedef aldığını ortaya koyuyor. Bu hadislere göre;

Ali'den ayrılan, onun yanında yer almayan,

Ali'yi sevmeyen, ondan nefret eden,

Ali'yi inciten, rahatsız eden, ona eziyet eden,

Ali'ye düşman olan,

Ali'den nefret eden, ona kin besleyen, buğzeden,

Ali'ye söven, hakaret eden, lanet eden,

Ali'ye itaat etmeyip karşı çıkan,

Ali'ye karşı harp açan, ...

kim olursa olsun; Allah ve Rasûlünü karşısında bulur! Çünkü Allah'ın Peygamberi (s.a.a) konuyla ilgili bütün hadislerde belli kişileri hedef almıyor. Bilakis hiçbir ayrıma yer vermeden, "umum = genel" anlam ifade eden sözcükler kullanıyor.

1- Ahmed (*el-Fedâil*'de), Tirmizî (menâqıb, 31), el-Fesevî, et-Taberânî, Hâkim (III, 149-150), el-Beyheqî ve Hatîb el-Bağdâdî; İbn Abbâs'tan rivâyet ediyor. Hâkim "**İsnâdı sahih bir hadis**" diyor; Şamlı ez-Zehebî de onaylıyor.

Durum böyle olunca; "Bu tehditler sahâbeyi ilgilendirmez! Bunlar gerideki ümmet için geçerlidir!!!" gibi yorum ve yaklaşımlar hem Kitap, Sünnet, akıl ve mantığa terstir; hem de bu sahâbeden sonra gelen ümmete yapılmış bir haksızlıktır! Hiç kimse ilâhî hükümlerin kapsamından herhangi bir nesli, herhangi bir asrın insanlarını dışarı çıkaramaz. Buna hiç kimsenin hakkı yoktur!

Zaten bu tür anlamsız yorumlar özellikle Emevî soyunu temize çıkarmak, onları –İslâm ve Kur'ân adına ne gibi özellikleri varsa– kurtarmaya yönelik gayretlerden başka bir şey değil!

Çünkü onlar da pekâlâ biliyorlar ki; bu sarih hadisleri kendi hayatlarına uygulayacak olursa, temelleri oyulacak; ellerinde ve avuçlarında bir şey kalmayacak! Onların bütün korkusu bu!!!

İşin garibi, aynı kişiler, tertemizliğiyle tanınmış gayet seçkin sahâbîler hakkında aynı duyarlılığı her nedense pek göstermiyorlar! Onların bu tutumu, kimin kimden yana olduğunu ortaya dökmesi bakımından, oldukça manidardır.

Kimler rahatsız olursa olsun; burada yeri gelmişken Ali'ye söven, ona düşmanlık eden, buna rağmen kendilerinden hadis alınan kişilerden bazılarına yer verecek; böylece onların Allah ve Rasûlü yanındaki konumlarına dikkat çekeceğiz. İşte onlardan bazıları:

İmam Ali'yle Arası Açık Olanlar:[1]

01. Muâviye,[2] (MA-AH [IV, 91~102]-Altı)

1- Bu bölümde kullanacağımız simgeler ve anlamları: **B** = Buhârî, **M** = Müslim, **D** = Ebû Dâvûd, **T** = Tirmizî, **N** = Nesâî (müellifimiz), **C** = İbn Mâce, **Altı** = Yukarıdaki altı hadis âlimi, **MA** = Mâlik b. Enes, **AH** = Ahmed b. Hanbel

Bu simgeler onlardan hangi hadisçilerin hadis aldığını gösteriyor.

2- Muâviye'nin İmam Ali'ye olan nefret ve düşmanlık duyguları, dost-düşman herkesin kesin olarak bildiği mütevâtir bilgilerden sayılır. Bunun için tarih ile ilgili hangi esere müracaat edilirse edilsin, bu gerçekle karşılaşmamak mümkün değil. Üstelik Muâviye, "Hz. İmam'ın en önde gelen düşmanı" ünvanını tarih boyunca korumuş birisi. O bununla da kalmadı, İmam Ali'ye her fırsatta sövdü, sövdürdü; hatta bu iğrenç duygularını ona karşı kılıç çekip savaşacak kadar ileri götürdü.

Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) **"azgın çete"** adıyla andığı; İmam Ali'ye karşı savaşan

Şam ordusunun başında bulundu. İmam ile kıyasıya savaştı. Hz. İmam'ın fiziki olarak gücünün iyice zayıfladığı, şehadetine yakın yıllarda, en iğrenç ve acımasız kişilerin komutasında ordular hazırlayıp, Ali'ye gönül vermiş insanların üzerine saldı. Onlara Muâviye'nin emriyle iki seçenek sunuldu: Ya itaat, ya ölüm!

Bu uğurda çok kan aktı. Her taraf yakıldı, yıkıldı, bir şeyden habersiz masum çocuklar bile öldürüldü. Özellikle birazdan göreceğimiz **"Büsr"** adlı komutanının Taif, Mekke, Medine ve Yemen'de yaptıkları, gerçekten sırp canilerini aratacak nitelikte! (Ayrıntılı bilgi için bk. el-Ya'qûbî, II, 194~199; et-Taberî, III, 149~156; İbn Ebil-Hadîd, II, 85~90, 113~125, 303~304; Aycan, 164~174; İslamoğlu, *İmamlar ve Sultanlar*: s. 76)

Muâviye, Ali'ye olan bu düşmanlığını o kadar ileri götürdü ki, bunu kıldığı(!) namazlara bile taşıdı! Kaynaklar, onun namazda kunut yaparken, Allah'ın tertemiz kıldığı o yüce İmam'a beddua ve lanet ettiğini (bk. Ebû Yusuf, *el-Âsâr*: s. 71; et-Taberî, III, 113; İbn Hazm, *el-Muhallâ*: IV, 145; İbn Ebil-Hadîd, I, 22, 338, II, 260, IV, 72, V, 131; İbn Teymiyye, *el-Minhâc*: IV, 164; ez-Zeyle'î, *en-Nasb*: II, 131; el-Emînî, II, 132-133), hatta bu iş için değişik şehirlere hatipler tayin ederek, sövgü ve laneti Cum'a ve bayram hutbelerine de taşıdığını ve bunu adet haline getirdiğini açıkça ortaya koyuyor. (bk. İbn Sa'd, V, 393; İbn Hazm, *el-Muhallâ*: V, 86; İbn'ül-Esîr, *el-Üsd*: I, 156~157; İbn Ebil-Hadîd, IV, 56~61, XIII, 220~222; İbn Hacer, *el-İsâbe*: I, 77; es-Serahsî, *el-Mebsût*: II, 37; el-Kâsânî, *el-Bedâi'*: I, 276; el-Hamevî, *Mu'cem'ül-Büldân*: III, 191; Şerafuddîn, *en-Nass*: 495-496; el-Emînî, II, 102, VIII, 165-166, X, 260~262, 265~266; İslamoğlu, 77)

Bu habis adeti en son Ömer b. Abdilazîz kaldırdı.

Muâviye bununla da yetinmeyip; sahâbe ve tabiinden bazı kişileri bazen tehdit ve bazen de teşvik/ödül ile İmam Ali'ye sövmeye ve la'net etmeye zorladı. Çokları onun önlerine attığına bakarak Ali'ye sövüp lanet etmekten çekinmedi. Ama bazıları da var ki; Ahiretlerini Muâviye'nin sunduğu dünya metâına değişmediler. İşte Muâ-viye ve onun şirret valilerinin tehditlerine karşılık İmam Ali'ye la'net etmeyenlerden bazılarının isimleri:

Sa'd b. Ebî Vaqqâs: Olay için kitabımızın 9 nolu hadisine bk.

Sehl b. Sa'd: Müslim (fedâil-i sahâbe, 38), et-Taberî (II, 15 = İbn Abdilberr, III, 54~55), el-Beyheqî (II, 446 = el-Emînî, VI, 336) ve el-Harezmî (s. 38) rivâyet ediyor.

Hucr b. Qays: Olayı Hâkim (II, 358) **Müslim'in şartlarına göre sahih** bir isnatla rivâyet ediyor. (Ayr. bk. el-Emînî, X, 265)

Aqîl b. Ebî Tâlib, Ubeydullâh b. Ömer, Sayfî b. Fesîl, Ahnef b. Qays: (bk. et-Taberî, III, 225; Şerafuddîn, *en-Nass*: s. 495~497; el-Emînî, X, 260~262)

Ayrıca İmam Hasan'ın (a.s) öldürülmesi olayında Muâviye'nin parmağının bulunduğunu (bk. İbn Abdilberr, I, 375; İbn Ebil-Hadîd, XVI, 49; Şerafuddîn, *en-Nass*:

02. Amr b. Âs,[1] (MA-AH [IV, 196~199, 202~205]-Altı)

03. Abdullâh b. Amr,[2] (MA-AH [II, 158~226]-Altı)

04. Muğîra b. Şu'be,[3] (MA-AH [IV, 244~255]-Altı)

471~472; el-Emînî, XI, 8~15) ve seçkin sahâbeden **Hucr b. Adiy** ile **Amr b. Hamıq** ve arkadaşlarını sırf Mü'minlerin Emîri Hz. Ali'ye olan sadakatleri yüzünden öldürdüğünü de biliyoruz! (bk. el-Ya'qûbî, II, 230~32; et-Taberî, III, 218~33; Hâkim, III, 468~70; İbn Abdilberr, I, 356~358, II, 524; İbn'ül-Esîr, *el-Üsd*: I, 437, III, 367~368; İbn Hacer, *el-İsâbe*: II, 533; Şerafuddîn, *en-Nass*: s. 473; el-Emînî, XI, 37~70; Algül, III, 16~18; Aycan, 204, 235~245; İslamoğlu, 78~80)

1- Muâviye'nin meclis arkadaşlarından ve akıl hocalarından, dehâ (= daha çok olumsuz alanlarda kullanılan yüksek zeka anlamındadır. Buna İmam Ali'nin şu sözü delildir: "Şayet din ve Allah korkusu olmasaydı; Arapların en dâhîsi ben olurdum!" bk. İbn Ebil-Hadîd, I, 28, X, 211) ve kurnazlığıyla meşhur bir sahâbî!

İmam Ali'ye olan aşırı nefretinden dolayı Muâviye'nin yanında yer aldı ve İmam'a karşı savaştı. Meşhur "**hakem**" olayında, Ebû Mûsâ el-Eş'arî'yi oyuna getirdi; verdiği sözde durmadı. Bununla o ne kadar yalancı ve düzenbaz olduğunu bütün dünyaya gösterdi. (Amr ve oğlu Abdullâh hakkında daha geniş bilgi için ***Sahâbenin Adâleti ve Ebû Hüreyre*** adlı eserimize bk.)

Kaynaklar onun da her fırsatta İmam Ali'ye sataştığını, ona söylenecek laf bırakmadığını, hatta onun aleyhinde hadis bile uydurduğunu kaydediyor. (bk. İbn Ebil-Hadîd, IV, 63-64, VI, 287, 296; el-Heytemî, *es-Savâiq*: s. 55) Uydurduğu bir rivâyet için 101~119 nolu hadislerimizin açıklamalarına bk.

2- Deminki Amr b. Âs'ın oğludur. O da babasıyla birlikte "**azgın çete**"nin içinde yer aldı.

3- O da Amr gibi dehâ ve desisesiyle ünlü birisi. Hz. Ömer'in halifeliği döneminde Basra valisiyken bir kadınla zina halindeyken yakalandı. (Hicretin 17. yılı hadiselerini konu edinen tarih, zinaya şahitlik ve kazif konularıyla ilgili hadis, tefsir hatta fıkıh kitaplarının hemen hepsinde anlatılan bu olay hakkında "***Sahâbenin Adâleti...***" adlı eserimizde geniş bilgi bulabilirsiniz.)

Cemel vak'asında Hz. İmam'ın karşısında yer aldı. (İbn Sa'd, V, 34~35) Muâviye'nin önde gelen akıl hocalarındandı. Muâviye'ye ölmeden yerine oğlu Yezîd'i velî-ahd atamasını ve bunun için halktan biat alması gerektiğini telkin eden oydu!

O da Hz. İmam'a sövdü, la'net etti. (bk. el-Ya'qûbî, II, 230; Ahmed: I, 187~189, IV, 369; Hâkim, I, 384~385, III, 450; İbn Ebil-Hadîd, IV, 69, 71, VI, 288; el-Emînî, VI, 143, XI, 37-38. Hâkim isnâdının **Müslim'in şartlarına göre sahih** olduğunu söylüyor; Şamlı ez-Zehebî de aynen onaylıyor. Olayı Ebû Dâvûd (sünnet, 8) da rivâyet ediyor ama okuyucularının Muğîra hakkında olumsuz düşüncelere kapılmasını önlemek için onun adını vermiyor; yerine "bir kişi" anlamında bir kelime kullanıyor!)

05. Velîd b. Uqbe,[1] (AH [IV, 32]-D)

06. Semura b. Cündeb,[2] (AH [V, 7~23]-Altı)

07. Büsr b. (Ebî) Ertât,[3] (AH [IV, 181]-D-T-N)

Muâviye'nin Kûfe valiliğini yaparken Hucr b. Adiy adlı sahâbîye İmam Ali'ye la'net etmesi için baskı yaptı. (bk. İbn Ebil-Hadîd, IV, 58 = Ancak Hucr bir edebi sanat ile Muğîra'ya la'net etti; durumu Muğîra'ya farkettirmeden minberden inmeyi başardı!) Camilere Ali'ye sövüp sayacak hatipler atadı. (bk. Ahmed: I, 189; Hâkim, III, 450; el-Emînî, X, 263 = Hadiseyi Ebû Dâvûd da (sünnet, 8) rivâyet ediyor ve aynı gerekçelerle Muğîra'nın adını gizliyor!)

1- Velîd'in Hz. İmam'a düşmanlığı tâ Bedr muharebesine kadar varıyor: İmam'ın o gün Velîd'in kafir ve katı bir İslâm düşmanı olan babası Uqbe b. Ebî Mu'ayt'ı yere serip öldürmesi, sözde müslüman Velîd'in içine öylesine yer etmiş olacak ki; ömrü boyunca bunu unutmadı. III. halîfe zamanında şarap içtiği için Hz. Ali tarafından sopalandı. Bu da fâsık ve ayyaş Velîd'in ağırına gitti. O yüzden ilk fırsatta Hz. Ali'nin karşısına dikildi ve Muâviye'yi Ali ile savaşa tahrik etti. (İbn Abdilberr, III, 636) O da diğerleri gibi fırsat buldukça İmam Ali'ye sövdü, kin ve nefretini kustu. (bk. İbn Ebil-Hadîd, II, 8, IV, 80-82, VI, 292)

Allah'ın Rasûlü'nü (s.a.a) getirdiği yalan haberle kandırdığı için Hucurât sûresinin 6. ayetine konu olan; bu yüzden ashâb arasında, Kur'ân'ın ifadesiyle **"fâsık"** adıyla meşhur olan, III. Halîfe döneminde Kûfe valiliği yaparken bol bol kafayı çeken ve bu arada sarhoşken sabah namazını kıldıran...(Ayrıntı için ***Sahâbenin Adâleti ve Ebû Hüreyre*** adlı eserimize ve İslamoğlu'na [s. 52~53] bk.) böyle bir adamın rivâyet ettiği hadislere, sırf "sahâbî" diye yer vermek ne derece doğrudur!?

2- O da İmam'a ve Ehl-i Beyt'e karşı düşmanlığıyla tanınan bir sahâbî. Allah'ın Rasûlü'ne (s.a.a) karşı bile küstahlığını eksik etmeyen ve II. Halîfe döneminde şarap ticaretiyle uğraşan (Detaylı bilgi için "***Sahâbenin Adâleti ve Ebû Hüreyre"*** adlı eserimize bk.) Semura daima Emevîlerin yanında yer aldı. Muâviye'nin valisi "babasının oğlu" Ziyâd'a vekaleten, altışar aylık Basra ve Kûfe valiliği sırasında çok kan akıttı. "Hâricî" diye tuttuğu pekçok müslümanı, hiç aldırış etmeden derhal kılıçtan geçirdi. Sadece Basra valiliği sırasında kestiği kafa sayısının 8.000 civarında olduğu söyleniyor! (et-Taberî, III, 208-209, 240; İbn Abdilberr, II, 77; İbn Ebil-Hadîd, IV, 77~78; el-Emînî, XI, 29~30; Aycan, 203, 205)

Semura'nın, bir rivâyette Kerbelâ fâciasına kadar yaşadığı ve elbette Yezîd'in yanında yer alarak, halkı İmam Hüseyin aleyhine kışkırtmak için elinden geleni yaptığı da belirtiliyor! (bk. İbn Ebil-Hadîd, IV, 78-79)

3- Muâviye'nin en gaddar ve acımasız komutanlarından birisi. İmam Ali'nin askeri yönden iyice zayıfladığı yıllarda, Muâviye Büsr komutasında bir ordu hazırlayıp, Hz. İmam'ın idaresi altında bulunan; Ali'ye gönül vermiş insanların yaşadığı böl-

08. Habîb b. Mesleme,[1] (AH [IV, 159-160]-D-C)

09. Dahhâq b. Qays el-Fihrî,[2] (MA-AH [III, 453]-N)

10. Süfyân b. Avf el-Ğâmidî,[3]

---

gelere saldırı düzenlemesini emretti. Amaç belliydi: Ya itaat ya da ölüm! Böylece yöre halkına Muâviye'den kurtuluşun olmadığı hissettirilecekti.

Büsr işe Medine'den başladı. Oradan Mekke'ye geçti. Allah'ın **"emîn belde"**si yakıldı, yıkıldı; her taraf harabeye döndü. Çoluk çocuk demeden kılıçtan geçirildi! Bu ani saldırı karşısında ne yapacağını şaşıran insanlar, korkudan girecek delik aradı! Halktan zoraki biat alıp oradan ayrıldı. Medine'den çıkarken, yerine Medine valiliğine Ebû Hüreyre'yi bırakması çok ilginç değil mi!?

Ardından Taif'e geçti. Orada da bir dizi katliamdan sonra Yemen'e atladı. Büsr denen bu alçağın Yemen'de o masum halka yaptıkları, gerçekten sırp canavarlarını aratacak niteliktedir: Özellikle, o günkü Hz. İmam'ın Yemen valisi Ubeydullâh b. Abbâs'ın dört ve altı yaşlarında iki çocuğunu analarının gözü önünde boğazlaması; o ananın feryatlar etmesi, ağıtlar yakması; sonunda şuurunu kaybetmesi... Büsr'ün mahşer günü hesabını zor ödeyeceği, tüyler ürpertici cinayetlerinden sadece bir bölümü! Kaynaklarda; bu sırada tam 30.000 civarında masum insanın öldürüldüğü kaydediliyor!

(bk. el-Ya'qûbî, II, 197~199; İbn Abdilberr, I, 155~157; İbn Ebil-Hadîd, II, 3~18; İbn'ül-Esîr, *Üsd'ül-Ğâbe*: I, 207 vd, *el-Kâmil*: III, 162~167; İbn Hacer, *el-İsâbe*: I, 148; İbn Kesîr, *el-Bidâye*: VII, 356~57; el-Münâvî, II, 103; Şerafuddîn, *en-Nass*: 469 vd; el-Emînî, XI, 16~28; Aycan, 173-174; İslamoğlu, 76, 139)

Büsr ayrıca Hemedân'a da uğradı; orada da bir dizi katliamdan sonra müslüman kadınları köle niyetine esir aldı! (bk. İbn Abdilberr, I, 156; İbn'ül-Esîr, I, 208; Şerafuddîn, *en-Nass*: s. 470; el-Emînî, XI, 21; İslamoğlu, 76) İslâm Tarihinde köle niyetiyle esir alınan ilk kadınların bunlar olduğu söyleniyor.

Büsr bununla da kalmadı; o da İmam Ali'ye bol bol sövdü ve minber üzerinden la'netler okudu! (et-Taberî, III, 170, 267)

1- Bu da her fırsatta Ali'ye sataşan, ona sövmek ve lanet etmekten geri kalmayan birisi. Sürekli Muâviye'nin yanı-başında yer aldı. Onun en önde gelen meclis arkadaşlarından biri oldu. Sıffîn muharebesinde "**azgın çet**e"nin içinde yer aldı ve İmam'a karşı kılıç çekti! (İbn Abdilberr, I, 329-330; İbn Hacer, *el-İsâbe*: I, 309)

2- O da tıpkı Habîb gibi; ait olduğu safta yerini aldı; Muâviye'nin en yakın meclis arkadaşlarından oldu. Muâviye'den aldığı emir ile İmam Ali'nin hâkimiyeti altında bulunan topraklarda yaşayan halka ani baskınlar düzenledi! (el-Ya'qûbî, II, 195~196; et-Taberî, III, 150; İbn Ebil-Hadîd, II, 113~125; İbn Abdilberr, II, 205; İbn'ül-Esîr, *Üsd'ül-Ğâbe*: II, 468; Aycan, 167)

3- Muâviye'nin en acımasız komutanlarından birisi. O da Hz. İmam'ın askeri gücünün iyice zayıfladığı son yıllarda, Muâviye'nin emriyle Ali taraftarı olan halka

11. Saîd b. Âs el-Emevî,[1] (AH-M-N)

12. Abdullâh b. Âmir el-Quraşî,[2]

13. Ebul-A'var es-Sülemî,[3]

14. Ebul-Ğâdiye el-Cühenî,[4] (AH [IV, 76, V, 68])

15. Uqbe b. Âmir el-Cühenî,[5] (AH [IV, 143~159, 201]-Altı)

16. Abdullâh b. Zübeyr,[6] (MA-AH [IV, 3~6]-Altı)

---

ani baskınlar düzenleyen, bu yolda pekçok masum insanın kanını akıtan birisi! (el-Ya'qûbî, II, 196; et-Taberî, III, 149~150; Hâkim, III, 446; İbn Ebil-Hadîd, II, 85~90; İbn Hacer, *el-İsâbe*: II, 56; Aycan, 167~168)

1- İmam Ali'nin karşıtlarındandı. Osman döneminde Kûfe valisiyken her türden çirkefe bulaştı. Sonra Cemel muharebesinde İmam'ın karşısında yer aldı. (İbn Sa'd, V, 32-34; el-Emînî, VIII, 269-271) Sıffîn muharebesinde İmam Ali'yi yalnız bıraktı. Daha sonra Muâviye döneminde Mervân ile dönüşümlü iki sefer Medine valiliği yaptı. İlerideki râvîler listesinde gelecek olan Amr el-Eşdaq'ın babasıdır! (İbn Abdilberr, II, 10; İbn Hacer, *el-İsâbe*: II, 47~48)

2- Osman'ın dayısının oğlu. Onun döneminde Basra valiliği yaptı. Hz. İmam'a karşı Aişe ve Muâviye yanında yer aldı. (İbn Sa'd, V, 48-49; İbn'ül-Esîr, III, 7; İbn Hacer, *el-İsâbe*: III, 61)

3- Muâviye'nin yanında bulunanlar içinde İmam Ali'ye en çok kin besleyenlerden birisiydi. O yüzden Muâviye'nin en özel meclis arkadaşlarından idi. (İbn Abdilberr, II, 532, IV, 14; İbn'ül-Esîr, IV, 374; İbn Ebil-Hadîd, IV, 79)

4- Muâviye'nin en yakın arkadaşlarından. Sıffîn muharebesinde Muâviye'nin saflarında yer aldı ve Ammâr b. Yâsir'i hunharca katletti! (İbn Sa'd, III, 259~261; İbn Abdilberr, IV, 151; İbn Hacer, *el-İsâbe*: IV, 151) Bunu da gururlanarak anlatırdı! Oysa Allah'ın Rasûlü (s.a.a) onun hakkında katilinin cehennemlik olduğunu önceden duyurmuştu! (154~162 nolu hadislerimizin açıklamalarına bk.)

5- Muâviye'nin başını çektiği "**azgın çete**"de yer aldı. Muâviye döneminde bir ara (3 yıl) Mısır valiliği yaptı. (İbn Hacer, *el-İsâbe*: II, 489) Hz. Ammâr'ın katlinde suç ortağı olduğu konusunda sahih rivâyetler var. (bk. İbn Sa'd, III, 259; Hâkim, III, 386)

6- Hz. İmam'ın önde gelen hasımlarından birisiydi. Babasını yoldan çıkaran da o. Hz. İmam (a.s) diyor ki: "Zübeyr bizden, Ehl-i Beyt'e yakın birisiydi. Nihayet oğlu Abdullâh yetişip onu bozdu!" (bk. İbn Abdilberr, II, 302; İbn'ül-Esîr, II, 599; İbn Ebil-Hadîd, I, 23, II, 167, IV, 79, VI, 11, XX, 102) Cemel muharebesinde önemli rol aldı. Muâviye'nin ardından makam-mevki hırsıyla Emevî sultasına karşı koydu! (bk. İbn Sa'd, IV, 171; Buhârî: fiten, 22) Daha sonra da Ali'ye sövüp saymaktan, Ehl-i Beyt'e zulmetmekten geri kalmadı! (bk. el-Ya'qûbî, II, 261~262; İbn Sa'd, V, 100~101; İbn Ebil-Hadîd, I, 22, IV, 61~63, 79, XX, 123~124, 146~147)

17. Nu'mân b. Beşîr,[1] (MA-AH [IV, 267~278, 375]-Altı)

18. Mervân b. Hakem,[2] (B-M [münâfiqîn, 8]-D-T-N-C)

19. Abdullâh b. Ömer,[3] (MA-AH [II, 2~158]-Altı)

20. Ebû Hüreyre,[4] (MA-AH [II, 228~541]-Altı)

21. Hâlid b. Velîd,[5] (MA-AH [IV, 88~90]-B-M-D-T-N)

1- Muâviye'nin acımasız komutanlarından birisi. O da Büsr gibi; Muâviye'den aldığı emirle İmam Ali'ye gönül vermiş yerlere saldırı düzenledi. Halkı Muâviye'ye biata zorladı. (bk. el-Ya'qûbî, II, 195; et-Taberî, III, 149; İbn Ebil-Hadîd, II, 303~ 305; Aycan, 167) Muâviye'den sonra Yezîd adına görev aldı. Ardından Abdullâh b. Zübeyr tarafına geçti! (bk. İbn Abdilberr, III, 552-555; İbn Hacer, *el-İsâbe*: III, 559)

2- Allah'ın Rasûlü'nü (s.a.a) sık sık rahatsız ettiği için Tâif'e sürülen Hakem'in oğludur. Osman b. Affân'ın başını yiyen sinsi oyunculardan / yılanlardan birisi. Ce-mel ordusunda yer aldı ve İmam Ali'ye karşı kılıç çekti. (bk. İslamoğlu, 51~52)

O da Ehl-i Beyt'in en şiddetli muhaliflerinden. Her fırsatta İmam Ali'ye sövüp saydı, ona lanet etti. (bk. el-Heytemî, *es-Savâiq*: 181, *et-Tathîr*: 63; el-Emînî, X, 263)

3- Onun da Hz. İmam ile arası pek iyi değil! İmâmeti döneminde Ali'ye biat etmeyi kendine çok gören, **"azgın çete"** ile savaşmayan Abdullâh b. Ömer, Muâviye, mel'un Yezîd ve büyük kan dökücü Abdülmelik b. Mervân'a biat etmekte bir an bile tereddüt etmemiş! Çoluğunu çocuğunu toplayıp Yezîd ile Abdülmelik'e biat etmeleri gerektiğini; biat etmezlerse bunun uhrevî akıbetini hatırlattığı... gelen **gayet sahih** rivâyetler arasında! (bk. Mâlik: bey'at, 3; İbn Sa'd, IV, 152, 182~83; Ahmed: II, 96; Buhârî: fiten, 22, ahkâm, 43, i'tisâm, 1; Müslim: imâra, 58)

Ancak Abdullâh da başkaları gibi; çok sonra Muâviye'nin başını çektiği **"azgın çete"** ile savaşmadığı için büyük pişmanlık duymuş; ama iş işten geçtikten sonra! (bk. İbn Sa'd, IV, 185, 187; Hâkim, II, 463, III, 115~116; İbn Abdilberr, II, 345; el-Beyheqî, VIII, 172; İbn'ül-Esîr, *Üsd'ül-Ğâbe*: III, 298~299; el-Halebî, II, 78)

Hâkim isnâdı için **"Buhârî ile Müslim'in şartlarına göre sahih"** diyor; Şamlı ez-Zehebî de aynen onaylıyor. Ayr. bk. el-Emînî, X, 49-50

4- Ebû Hüreyre, Osman b. Affân'ın hilâfeti ve özellikle Emevî iktidarı döneminde; sürekli Ali'nin karşısında yer aldı! Rivâyetleriyle Emevîlere destek oldu.

Ebû Hüreyre bütün yaptıklarına ve sahâbenin önde gelenlerinin kendisini tekzib etmelerine rağmen, Buhârî ile Müslim dahil pekçok hadisçinin en çok hadis aldığı sahâbî ünvanını elde etti!!! (Ayrıntı için ***Sahâbenin Adâleti ...*** adlı eserimize bk.)

5- Hâlid b. Velîd, askeri dehası bir yana, eskiden beri Ali deyince sinirleri tepesine çıkan bir sahâbî! O bu nefrete ta Allah'ın Rasûlü (s.a.a) zamanında bile sahipti. (87 ve 94 nolu hadislerimize bk.) Çünkü Ali, Hâlid ile kan bağı olan pekçok kafiri Bedr

22. Abdurrahmân b. Hâlid b. Velîd,(1)

23. Ebû Mûsâ el-Eş'arî,(2) (MA-AH [IV, 391~419]-Altı)

24. Cerîr b. Abdillâh el-Becelî,(3) (AH [IV, 357~366]Altı)

25. Sa'd b. Ebî Vaqqâs,(4) (MA-AH [I, 168~187]-Altı)

---

muharebesinde tepelemişti. Ayrıca Hâlid'in, Peygamberimizin vefatından hemen sonra müslüman sahâbî Mâlik b. Nüveyra'yı öldürüp oracıkta eşiyle yatması cezasız kalmıştı! (bk. el-Ya'qûbî, II, 131~132; et-Taberî, II, 272~274; İbn Abdilberr, I, 408, II, 211, III, 515; İbn Hacer, *el-İsâbe*: I, 414~415, III, 357; İbn Ebil-Hadîd, XVII, 202-214; Ali el-Qârî - el-Haffâcî, *Şerh'uş-Şifâ*: IV, 339; el-Halebî, *es-Sîra*: III, 224; Şerafuddîn, *en-Nass*: 116~138 vb.) I. Halîfe onu affetmişti; ama İmam Ali onu affetmeyenlerden birisiydi! Bu da onun Ali'ye olan nefretini daha bir artırmıştı.

Onun "yalancı peygamber" **Secah**'a tabi olduğu için öldürüldüğü iddiaları ise, İbn Cerîr et-Taberî'nin Seyf'ten yaptığı rivâyetlere dayanmaktadır! Dolayısıyla tek kelimeyle uydurmadır!

1- Hâlid b. Velîd'in iki oğlu vardı: Abdurrahmân ve Muhâcir. Abdurrahmân babası Hâlid'in yolunu izledi. Hz. İmam'a karşı geldi. Sıffîn muharebesinde Muâviye'-nin başını çektiği "**azgın çete**"de yerini aldı ve Muâviye'nin tarafını hemen hiç terk etmedi. Ancak Muâviye bu; ne zaman ne edeceği belli mi olur! Abdurrahmân hastalandığı sırada Hıristiyan bir doktoru ona göndererek zehirletip öldürdü!

Muhâcir ise, İmam Ali'yi sevdi ve sürekli onunla birlikte oldu. (el-Ya'qûbî, II, 223; et-Taberî, III, 202; İbn Abdilberr, II, 408~409, III, 436~437; İbn'ül-Esîr, III, 111, IV, 201 vd; İbn Hacer, *el-İsâbe*: III, 67~68, 480~481; Aycan, 201~202)

2- Osman döneminde Kûfe valisiydi. İmam Ali işbaşına geçince, kendisine biat etmediği için görevinden azletti. Bunun üzerine onunla arası açıldı. Cemel savaşında "Haklı kim, haksız kim; belli değil!" diyerek, halkı İmam Ali'nin cihâd çağrısına kulak vermemeye çağırdı. Sıffîn muharabesinde de Hz. İmam'ı yalnız bıraktı. Meşhur "**Hakem olayı**"nda gösterdiği acz ve ihmal ile İmam'ı büsbütün zayıflattı ve o günden sonra, ailece İmam Ali'nin aleyhinde tavır koydu. İmam hakkında uygun olmayan sözler söylemeye başladı. (bk. Buhârî: fiten, 19; Hâkim, III, 115, 117, 466; İbn Abdilberr, II, 372; Şerîf Radıy, II, 259 = 233. hutbe; İbn Ebil-Hadîd, IV, 79, XIII, 311~312; el-Ya'qûbî, II, 181; Gölpınarlı, *Nehc'ül-Belâğa Terc*. 249)

3- Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) vefatından 1 yıl kadar önce İslâm'ı kabul etti. Bir ara Mü'minlerin Emîri (a.s) ile beraberdi. Ancak Sıffîn muharabesi öncesi kendisini yalnız bırakıp ayrıldı ve Ümeyye oğullarına yakınlaştı. (bk. İbn Ebil-Hadîd, III, 116, IV, 74~75, 93; Gölpınarlı, *Nehc'ül-Belâğa Tercümesi*: s. 221)

4- Hz. Ali'yi terkedip yalnız bırakanlardan. bk. Hâkim, III, 115~117; İbn Hazm, *el-Fisal*: IV, 159; İbn'ül-Esîr, II, 309; İbn Teymiyye, IV, 392, VII, 473, VIII, 146

26. Uqbe b. Amr,[1] (MA-AH [IV, 118~122, V, 272~274]-Altı)

27. İbn Mesleme,[2] (MA-AH [III, 493, IV, 225~226]-Altı)

28. Ebûbekra Nüfey' b. Hâris,[3] (AH [V, 35~36, 52]-Altı)

29. Zeyd b. Sâbit,[4] (MA-AH [V, 181~192]-Altı)

30. Hassân b. Sâbit,[5] (AH [III, 442, V, 222~223]-B-M-D-N-C)

31. Ka'b b. Mâlik,[6] (MA-AH [III, 454~462, V, 386~390]-Altı)

32. Imrân b. Husayn,[7] (AH [IV, 426~446]-Altı)

33. Üsâme b. Zeyd,[8] (AH [199~210]-Altı)

34. Hâbis b. Sa'd et-Tâî,[9] (AH [IV, 105, 109]-C)

35. Zül-Kelâ' el-Hımyerî,[10]

1- "Ebû Mes'ûd el-Ensârî" olarak da biliniyor. İmam Ali'yi yalnız bırakanlardan. bk. Buhârî: fiten, 19; Hâkim, III, 115, 117; el-Aynî, XX, 90~91

2- Adı Muhammed. İmam Ali'yi yalnız bırakanlardan. bk. Hâkim, III, 115, 117 ~118; İbn Abdilberr, I, 59, III, 335~336; İbn Hazm, *el-Fisal*: IV, 159; İbn'ül-Esîr, *Üsd'ül-Ğâbe*: IV, 84; İbn Teymiyye, IV, 393, VII, 473, VIII, 146

3- İmam Ali'yi yalnız bıraktı. (İbn Abdilberr, III, 568; el-Aynî, XI, 118) Ayrıca kendisini dünyalık için savaşmakla suçluyordu! (ez-Zehebî, *es-Siyer*: III, 8)

4- İmam Ali'yi yalnız bıraktı. bk. İbn Abdilberr, I, 554; İbn Hazm, *el-Fisal*: IV, 159

5- İmam Ali'yi yalnız bıraktı. bk. et-Taberî, II, 698; İbn Hazm, IV, 159

6- Hz. Ali'yi yalnız bıraktı. bk. et-Taberî, II, 698; İbn Hazm, *el-Fisal*: IV, 159; İbn Hacer, *el-İsâbe*: III, 302

7- Hz. Ali'yi yalnız bıraktı. bk. et-Taberî, III, 37~38; İbn'ül-Esîr, III, 408; İbn Teymiyye, IV, 392, 448, VIII, 146; İbn Kesîr, VII, 259

8- Hz. Ali'yi yalnız bıraktı. bk. İbn Sa'd, IV, 71; Buhârî: fiten, 21; Hâkim, III, 115~16; İbn Hazm, *el-Fisal*: IV, 159; İbn'ül-Esîr, I, 77; el-Aynî, XX, 93

9- Sıffîn muharabesinde **azgın çete**nin içindeydi. Orada öldürüldü. (İbn Abdilberr, I, 360; İbn'ül-Esîr, I, 359; İbn Hacer, *el-İsâbe*: I, 272)

10- Muâviye'nin en yakın adamlarındandı. Sıffîn'de onun yanında öldürüldü. Ammâr ile ilgili hadislerden haberdar olduğu ve o da karşı tarafta, Ali'nin saflarında bulunduğu için çok tedirgindi. Ammâr'ın sonunu göremeden geçip gitti. Diğer yandan İmam Ali'nin Osman'ın öldürülmesiyle bir ilgisinin olmadığını bile bile "azgın çete" içinde yer aldı. (İbn Abdilberr, I, 485-486; İbn Hacer, *el-İsâbe*: I, 492)

36. Eş'as b. Qays el-Kindî, [1] (AH [V, 211-212]-Altı)

37. Talha b. Ubeydillâh,[2] (MA-AH [I, 161~164]-Altı)

38. Zübeyr b. Avvâm,[3] (AH [I, 164~167]-Altı)

39. Abdurrahmân b. Avf,[4] (MA-AH [I, 190~195]-Altı)

1- Peygamberimizden sonra irtidâd etti! Sonra Hz. İmam'ın yanında yer aldı ama onu arkadan vurmak için fırsat kolladı. Bu fırsatı da Sıffîn savaşında yakaladı ve arkasına aldığı beyinsiz bir kitleyle onu "Hakem" olayına zorladı. Bu hareketiyle İslâm ümmetinde derin yaralar açtı. (163-188 nolu hadislerin açıklamalarına, Hakem olayına bk.) Onu bir vesileyle hem mü'minler, hem de kâfirler la'netlediği gibi (bk. et-Taberî, II, 304), İmam Ali de la'netlemiş, onun münafık olduğunu ilan etmiştir. (Şerîf Radıy, *Nehc'ül-Belâğa*: I, 51~52 = 18. hutbe) İbn Ebil-Hadîd (I, 297), Allah'ın Elçisi'nin (s.a.a) ashâbı içinde Abdullâh b. Übey b. Selûl'un durumu ile, Hz. Ali'nin ashâbı içinde Eş'as'ın durumunun aynı olduğunu ifade ediyor.

2- Talha sürekli Hz. İmam'ın karşısında yer aldı. Osman'ın halîfe çıkarıldığı "Şûrâ" olayında Osman'dan yana tavır koymasına rağmen, daha sonra onun en acımasız düşmanlarından oldu. Halîfe Osman'ın öldürülmesinden sonra İmam Ali'ye ilk biat edenlerdendi. Ama ne olduysa oldu; Cemel ordusuna katılarak Osman'ın kanını talep etmeye başladı!!! Zaten Hz. İmam, Talha'nın kendisine biat ettiği sırada "Bu sonradan bozulacak bir biat!" buyurarak kerametini ortaya koymuştu. (bk. Hâkim, III, 114) O savaşta, aynı safta yer alan habis Mervân tarafından oklanarak öldürüldü. Mervân'ın bunun üzerine "Osman'ın öcünü aldım!" dediği rivâyet ediliyor. (Bu hususta sahih rivâyetler için bk. İbn Sa'd, III, 222~223, V, 38; İbn Ebî Şeybe, VI, 190, VII, 536, 542; el-Ya'qûbî, II, 182; Hâkim, III, 370~372; İbn Abdilberr, II, 221; İbn'ül-Esîr, *Üsd'ül-Ğâbe*: II, 492; İbn Hacer, II, 230)

3- Cemel harbine kadar İmam Ali'nin en yakınlarındandı. ("Abdullâh b. Zübeyr" maddesine bk.) Hatta hilâfet İmam Ali'ye zoraki devredildiğinde Talha ile ilk biat edenlerdendi. Ancak İmam onun içtenlikle biat etmediğini ilan etmişti. (Şerîf Radıy, *Nehc'ül-Belâğa*: I, 38 = 7. hutbe) Nitekim daha sonra oğlu Abdullâh'ın da baskısıyla Cemel ordusunda yer aldı. Savaş esnasında bir ara İmam Ali ile görüştüğüne, sonra savaştan vazgeçip ayrıldığına ve hemen ardından orada öldürüldüğüne dair rivâyetler var. (150-153 nolu hadislerimizin açıklamalarına bk.)

4- Şûrâ günü hakemlik ondaydı. Ammâr, Miqdâd gibi sahâbenin en ileri gelenleri Hz. Ali'yi seçmesini tavsiye etmesine rağmen, o İbn Ebî Serh gibi sahabe içinde en sabıkalı kişilerin sözlerine bakarak Ali'nin kabul etmeyeceğini bildiği şartlar ileri sürdü; Osman'ın halife olmasını sağladı. (İbn Şebbe, III, 929~930; el-Ya'qûbî, II, 162; et-Taberî, II, 583; İbn Ebil-Hadîd, I, 193 vd., IX, 52; Algül, II, 365~366)

Ancak daha sonra Osman'ın icraatları yüzünden araları iyice açıldı; ölünceye dek onunla konuşmadı! (bk. İbn Ebil-Hadîd, I, 188; el-Emînî, IX, 86~89; Aycan, 102~103)

40. Misver b. Mahrame,[1] (MA-AH [IV, 323~332]-Altı)

41. Ebû Süfyân el-Emevî,[2] (B-M-D-T-N)

42. Mücâşi' b. Mes'ûd es-Sülemî,[3] (AH [III, 468~569]-B-M-D-C)

43. Temîm b. Evs ed-Dârî,[4] (AH [IV, 102~103]-M-D-T-N-C)

44. Vahşî b. Harb el-Habeşî,[5] (AH [III, 501]-B-D-C)

45. Abdurrahmân b. Semura,[6] (AH [V, 61~63]-Altı)

46. Abdullâh b. Havâle,[7] (AH [IV, 105, 109-110, V, 33, 288]-D-T)

47. Ka'b b. Mürra,[8] (AH [IV, 234~236, 321, V, 33~35]-D-T-N-C)

48. Ebul-Ca'd ed-Damrî,[9] (AH [III, 434]-D-T-N-C)

1- Osman b. Affân'ın halife seçiminde dayısı Abdurrahmân b. Avf'ın yanından hiç ayrılmadı. Osman'ın katlinden sonra da Ehl-i Beyt'e karşı düşmanca tavırlarıyla bilinen Abdullah b. Zübeyr'in yanında yer aldı ve onun yanında öldü. (İbn Sa'd, V, 158~160; İbn Abdilberr, III, 416; İbn Hacer, III, 420)

2- Muâviye'nin babası, mel'un Yezid'in dedesidir. Allah'ın sevgili peygamberine yapmadığını bırakmadı. Sonunda çaresiz kalınca İslâm'a girdi ya da girmiş göründü. Bunların genel olarak İslâm'a olan düşmanlıklarını anlatmaya hiç gerek yok!

3- "Osmancı" sahâbedendir. Emîr'ul-Mü'min Hz. Ali'nin yönetimini tanımadı ve Cemel harbinde Âişe'nin yanında yer aldı. Hz. Ali'nin atadığı Basra vâlisi Osman b. Huneyf'e 40 sopa çektikten sonra saç ve sakalının, hatta kaşlarının yolunarak eziyet edilmesi fikri ona aitti. (et-Taberî, III, 18) Ve o günlerde öte dünyaya gönderildi. (İbn Abdilberr, III, 520; İbn'ül-Esîr, IV, 45; İbn Hacer, III, 362)

4- Aslen hristiyandır. Osman'ın öldürülmesinden sonra Muâviye'nin sultası altında bulunan Filistin topraklarına yerleşti ve onun yanında yer aldı. İslâm'a sokuşturulan hristiyan kültürünün önemli kaynaklarındandır!

5- Hz. Hamza'nın kâtilidir. Ailece daima Emevîlerle birlik oldu. Muâviye'nin fazîleti (!) ve onun sultası hakkında hadisler icat etti!

6- O günlerde daha çok "Osman" taraftarlarının kümelendiği Basra'ya yerleşti. Halife Osman ve benzerlerini aklamak için uydurulan hadislerde, tıpkı yukarıdaki Vahşî gibi, onun da payı var. (Az önceki eserimize bk.)

7- Muâviye'nin sultası altındaki Ürdün topraklarına yerleşti. Osman hakkında uydurduğu hadisler için az önceki eserimize bknz.

8- Murra b. Ka'b olarak da bilinir. O da tıpkı Abdullah b. Havâle gibi!

9- Bu da Hz. İmam'ın karşısında yer alan sahâbîlerden. Cemel olayında Hz. Âişe tarafında yer aldı ve orada öldü. (İbn Hacer, *el-İsâbe*: IV, 32)

49. Hafsa annemiz,[1] (MA-AH [VI, 283~288]-Altı)

50. Âişe annemiz.[2] (MA-AH [VI, 29~282]-Altı)

Sahâbe dışında, Hz. İmam'a karşı kin ve nefret duygularıyla dolu olan, İmam'a karşı onun düşmanlarının yanında yer alan daha başka kişiler de var.

Ehlisünnet kardeşlerimiz tarafından "hadis râvîsi" olarak kabul edilen bu kişilerden bazıları şunlar:[3]

Ebân b. Osmân b. Affân el-Emevî,[4] (M-D-T-N-C)

İbrâhîm b. Ya'qûb el-Cûzcânî,[5] (D-T-N)

Ezher b. Abdillâh / Saîd el-Hımsî, (D-T-N-C)

İshâq b. Süveyd el-Adevî, (B-M-D-N)

1- Ömer b. Hattâb'ın kızıdır. Âişe annemizle bir olup Allah'ın Rasûlü'nü (s.a.a) sık sık rahatsız edip üzenlerden! Bu yüzden onunla birlikte Tahrîm sûresine olumsuz yönde konu olmuş! (bk. sh. 403) Babası öldürüldüğünde, kardeşi Ubeydullâh'ı, söz konusu cinayette parmağı var düşüncesiyle, Hürmüzân ile birlikte üç masum insanı öldürmeye tahrik etti. [İbn Sa'd (III, 356) sahih isnatla rivâyet ediyor.]

Babası ve diğer kardeşleri gibi, o da İmam Ali'ye ve Ehl-i Beyt'e karşı soğuk bakanlardan. Âişe ile birlikte Cemel ordusunun başında yer alacaktı; ama kardeşi Abdullâh buna engel oldu. (İbn Ebil-Hadîd, VI, 225; Gölpınarlı, *Hz. Ali*: 87)

2- Annemizin İmam Ali'den zaten pek hoşlanmadığını daha önce görmüştük. (sh. 54'e bk.) Halîfe Osman'ın öldürülmesinde apaçık direktifleri olduğu halde, onun kanını talep bahanesiyle Cemel savaşını başlatması, Hz. Peygamber (s.a.a)'in bütün uyarılarına rağmen İmam Ali'ye karşı kılıç çekmesi... onun en büyük hatalarından. Mü'minlerin Emîri (a.s) "Onlar terkettikleri hakkı, döktükleri kanı talep ediyorlar!" buyurarak, Cemel'cilerin asıl niyetini belirtmişti. (bk. İbn Abdilberr, II, 222; İbn'ül-Esîr, II, 492; Şerîf Radıy, *Nehc'ül-Belâğa*: I, 55, II, 26~27 = 21. ve 133. hutbeler)

Zaten Âişe'nin, ömrünün son yıllarında bundan pişmanlık duyduğu; aklına geldikçe ağladığı… **sahih** yollarla gelen rivâyetler arasında. (bk. İbn Sa'd, VIII, 74~76, 81; İbn Ebî Şeybe, VII, 131, 132; Ahmed: I, 276; Hâkim, IV, 8~9).

3- Bu râvîler için şu eserlere bakabilirsiniz. İbn Sa'd, *et-Tabaqât*; ez-Zehebî, *el-Mîzân*; İbn Hacer, *et-Tehzîb*, *et-Taqrîb*, *el-İsâbe* vb.

4- Ehl-i Beyt düşmanlarından olduğu için ünlü diktatör Abdülmelik b. Mervân tarafından tam yedi yıllığına Medîne vâliliğine getirildi. (İbn Sa'd, V, 152)

5- sh. 26'ya bk.

İshâq b. Talha b. Ubeydillâh,[1] (T-C)

Esed b. Mûsa el-Emevî, (D-N)

Esed b. Vedâ'a eş-Şâmî,

İsmâîl b. Ümeyye el-Emevî,[2] (Altı)

İsmâîl b. Evsat el-Becelî, (AH)

Esved b. Yezîd en-Neha'î,[3] (Altı)

Evsat b. İsmâîl / Amr el-Becelî,[4] (N-C)

Eyyûb b. Mûsâ b. Amr el-Emevî,[5] (Altı)

Sevr b. Yezîd el-Kelâ'î el-Hımsî,[6] (B-D-T-N-C)

Harb b. Vahşî b. Harb el-Habeşî,[7] (D-C)

Harîz b. Osmân er-Rahabî el-Hımsî,[8] (B-D-T-N-C)

Husayn b. Nümeyr el-Vâsitî (B-D-T-N)

Humeyd b. Abdirrahmân b. Avf,[9] (MA-Altı)

Hâlid b. Seleme el-Mahzûmî (el-Fe'fe') (M-D-T-N-C)

1- Emevî zorbalarının yanında yer aldı. Bunun için seçkin ve temiz şahsiyetler aleyhine şâhitlik yapmaktan bile geri durmadı. Seçkin sahâbî Hucr b. Adiy aleyhine tanıklık ederek onun Muâviye tarafından öldürülmesine sebep olanlar arasında yer aldığını Taberî anlatıyor. (bk. *et-Târîh*: III, 226; Aycan, 242)

2- İlerideki Amr el-Eşdaq adlı caninin torunu. Emevîlerin beslemesi bir râvîdir.

3- İmam Ali'yi yalnız bırakan ve onun hakkında ileri geri konuşmayı kendisine adet edinenlerden. bk. İbn Abdilberr, I, 59; İbn Ebil-Hadîd, IV, 97-98

4- Yezîd'in Hıms vâlisiydi! (İbn Hacer, *el-İsâbe*: I, 115, *et-Tehzîb*: I, 301)

5- Amr el-Eşdaq'ın halis torunlarından!

6- Dedesi Sıffîn muharabesinde Muâviye'nin yanında öldürüldüğü için, İmam Ali'yi sevmediğini açıkça ifade ederdi. (bk. İbn Sa'd, VII, 467)

7- Babası Vahşî'nin yolunu izledi. Ayrıca babasıyla birlikte "Allahım! Muâviye'nin karnını ilim ve hilim ile doldur!" hadisini uyduranlardan. (bk. ez-Zehebî, IV, 332)

8- bk. Hâkim, *el-Ma'rife*: 138; Hatîb el-Bağdâdî, *Târîhu Bağdâd*: VIII, 267; İbn Ebil-Hadîd, IV, 69-70; el-Buhârî, *Keşf'ül-Esrâr*: III, 746

9- Listenin sonundaki Ebû Seleme'nin kardeşi. Tıpkı onun gibi.

Hâlid b. Abdillâh el-Qasrî,[1] (AH)

Zübeyr b. Bekkâr el-Esedî,[2] (C)

Saîd b. Abdilazîz et-Tennûhî,[3] (M-D-T-N-C)

Saîd b. Amr b. Saîd el-Emevî,[4] (B-M-D-N-C)

Saîd b. Müseyyeb,[5] (MA-Altı)

Şebâbe b. Sevvâr el-Medâinî, (Altı)

Şurahbîl b. Simt el-Kindî,[6] (AH-M-D-T-N-C-DY)

Salt b. Dinâr Ebû Şuayb, (T-C)

Âmir b. Şerâhîl eş-Şa'bî,[7] (Altı)

Abdullâh b. Sâlim el-Eş'arî, (B-D-N)

Abdullâh b. Şaqîq el-Uqaylî,[8] (M-D-T-N-C)

1- ayr. bk. İbn Ebil-Hadîd, IV, 57, XV, 256. Emevîlerin gaddar valilerinden idi.

2- İbn Ebil-Hadîd, V, 129; Şerafuddîn, *Ebû Hüreyre*: s. 167

3- Önce geçen Habîb b. Mesleme el-Fihrî için "faziletli ve duası makbul!" birisi olduğunu söylüyor. O da Emevîlerin yuvalandığı yerlerden hiç ayrılmadı!

4- İleride gelecek Amr el-Eşdaq'ın oğlu! Bunlar zaten ailece aynı kafaya sahip!

5- Emevîlere yakınlığıyla biliniyor. İmam Zeynelâbidîn (a.s) vefat ettiğinde onun cenazesine bile iştirak etmedi. Nedenini soranlara ise "Mescidde kılacağım iki rek'atlik namaz bu adamın cenazesine iştirak etmekten daha hayırlı!" şeklinde cevap vermekle yetindi. (bk. İbn Sa'd, V, 222) Meşhur Ebû Hüreyre'nin damadıdır.

6- Muâviye'nin Hıms vâlisiydi ve Hz. Ali'nin en katı düşmanlarından birisiydi. Şehir şehir gezerek Osman'ı öldürenin Ali olduğunu anlatır, halkı ona karşı galeyana getirmeye çalışırdı. (bk. İbn Abdilberr, II, 142; İbn'ül-Esîr, II, 420~21; Aycan, 135)

7- Ehl-i Beyt ile arası pek iyi olmayan ve -İmam Ğazzâlî'nin anlattığına göre- zalim Haccâc'ın meclisinde toplanarak İmam Ali (a.s) hakkında ileri geri konuşanlardan birisi. (*el-İhyâ*: II, 340) İbn Sa'd (VI, 248) Buhârî ile Müslim'in şartlarına göre gayet sahih isnatla ondan şu çirkin sözleri naklediyor: "Eğer şiîler kuş olsaydı (leş yiyen) akbaba, hayvan olsaydı eşek olurlardı!!!"

   Ayrıca Kûfeli olmasına ve İmam Ali'yi (a.s) görmesine rağmen ondan rivâyette bulunmazken, buna mukabil Ebû Hüreyre, Semura, Nu'mân b. Beşîr, Muğîra gibi Ehl-i Beyt'e karşı tavrı açıkça belli olan kişilerden rivâyette bulunması ve sürekli Emevîlerin yanında yer alması... onu yeterince tanıtıyor bizlere.

8- ayr. bk. İbn Ebil-Hadîd, IV, 94; el-Emînî, IX, 267, XI, 123

Abdullâh b. Ubeydillâh b. Ebî Müleyke,[1] (Altı)

Abdullâh b. Mutî' b. Esved el-Adevî,[2] (M)

Abdurrahmân b. Attâb b. Esîd,[3]

Abdurrahmân b. İbrâhîm (Dühaym),[4] (B-D-N-C)

Abdülazîz b. Mervân (Bir sonrakiyle kardeş), (D)

Abdülmelik b. Mervân,[5] (Mâlik ona güvenirdi!)

Osmân b. Hayyân el-Müzenî,[6] (M-C)

Urve b. Zübeyr,[7] (MA-Altı)

Alqame b. Vaqqâs el-Leysî,[8] (MA-Altı)

Ömer / Amr b. Sâbit el-Ensârî,[9] (M-D-T-N-C)

1- İbn Ebî Müleyke hep "Ehl-i Beyt" karşısında yer aldı. Abdullâh b. Zübeyr'in Tâif kadılığını yaptı! İmam Ali ile çağdaş olmasına rağmen ondan hiç rivâyette bulunmadı! (İbn Sa'd, V, 472; el-Aynî, I, 315) Hadis külliyâtına vâkıf olan herkes, İbn Ebî Müleyke'nin kimlerden ne tür hadisler rivâyet ettiğini bilir!

2- Hep beraberinde olduğu İbn Zübeyr'in yanında öldü. (İbn Sa'd, V, 147~49)

3- Peygamber Efendimiz'in hayatının sonlarında dünyaya geldi. Cemel savaşında Hz. İmam'ın karşısında yer aldı ve orada öldü. Cemel ordusunun öncülerindi. (bk. İbn Sa'd, V, 34~35; İbn'ül-Esîr, III, 135; İbn Hacer, III, 72)

4- Ağıza alınmayacak sözü için bk. el-Emînî, V, 295

5- İbn Ebil-Hadîd, IV, 57. Mervân oğulları içinde zulüm ve diktatörlüğüyle ünlü bir sultan! Onun sadece Irak valisi olan Haccâc'ın kestiği kafa sayısının 100.000'i aştığı söyleniyor. (bk. Tirmizî: fiten, 44; et-Taberî, III, 648; İbn Kesîr, IX, 156)

Hanefîlerin en büyük otoritelerinden el-Cessâs diyor ki: **"Araplar ve Mervân oğulları içinde Abdülmelik'ten daha zâlim, daha kâfir ve daha fâsık bir başka adam bulunmadığı gibi; onun valileri arasında da Haccâc'tan daha zâlim, daha kâfir ve daha fâsık bir başkası yoktur!..."** (bk. *Ahkâm'ul-Kur'ân*: I, 87)

6- Zâlim Haccâc'ın önerisiyle Medîne vâliliği yaptı. Ömer b. Abdilazîz onun halka zulmettiğini söylerdi. (et-Taberî, IV, 19, 22, 25; İbn Hacer, *et-Tehzîb*: IV, 72)

7- sh. 53'e bk.

8- Cemel savaşında Hz. Ali'ye karşı savaştı. (İbn Hacer, *el-İsâbe*: III, 81)

9- Şam köylerine çıkarak halka İmam Ali'nin münâfık olduğunu anlatırdı! bk. İbn Ebil-Hadîd, IV, 102-103

Ömer b. Sa'd b. Ebî Vaqqâs,[1] (N)

Amr b. Saîd el-Emevî el-Eşdaq,[2] (M-T-N-C)

Amr b. Yahyâ b. Saîd b. Amr el-Emevî,[3] (B-C)

Umeyr b. Hâni' el-Anesî, (Altı)

Anbese b. Hâlid el-Eylî,[4] (B-D)

Anbese b. Saîd el-Emevî (el-Eşdaq'ın kardeşi),[5] (B-M-D)

Alâ b. Ziyâd el-Adevî el-Basrî,[6] (N-C)

Qâsım b. Abdirrahmân ed-Dimaşqî, (D-T-N-C)

Qabîsa b. Züeyb,[7] (MA-Altı)

Qays b. Ebî Hâzim, (Altı)

Ka'b el-Ahbâr b. Mâti',[8] (MA-B-M-D-T-N)

1- Kerbelâ'da Yezîd'in ordusunun komutanı idi!

2- III. halîfenin amcasının oğlu! Ehl-i Beyt'in çok aşırı düşmanlarından. Muâviye ve Yezîd döneminde Medine valiliği yaptı. İmam Hüseyin (a.s) Kerbelâ'da şehid edildiğinde Medine valiliği yapıyordu. (İbn Sa'd, V, 238; el-Aynî, VIII, 370; el-Emînî, X, 264) Özellikle Yezîd döneminde İbn Zübeyr'i etkisiz hale getirmek için Mekke'ye ve Ka'be'ye saldırısı ve orada işlediği cinayetler çok sahih isnatlarla rivâyet ediliyor. (bk. Buhârî: ilim, 37, umra, 40, meğâzî, 53; Müslim: hacc, 446)

Emevîlerin önde gelen bu bürokrat ailenin fertlerinden birçoğu, Buhârî ile Müslim'in ortak râvîleri arasında yer alıyor!

3- Bir önceki Amr'ın oğlunun torunu oluyor. O da dedeleriyle kafadar!

4- Abbâsiler döneminde Mısır'da maliye bakanı iken, kadınları memelerinden astığı rivâyet ediliyor! bk. ez-Zehebî, III, 298; İbn Hacer, *et-Tehzîb*: IV, 395

5- Haccâc'ın en sadık adamlarındandı! bk. İbn Hacer, *et-Tehzîb*: IV, 396

6- bk. İbn Ebil-Hadîd, IV, 94

7- Abdülmelik b. Mervân'ın kalem müdürü ve en önde gelen meclis arkadaşıydı! Aynı zamanda ona akıl hocalığı da yapıyordu! İbn Şihâb ez-Zührî'yi Abdülmelik b. Mervân'a getirip özel hediyelere nail olmasına sebep kendisi! (İbn Sa'd, V, 107, 176, 234~236, VII, 447; İbn Hacer, *el-İsâbe*: III, 266)

8- Emevîlerin çanağından beslenen, Ebû Hüreyre ile sıkı bir dostluğu bulunan Ka'b, aslen yahudidir ve İslâm'a sokulan yahudi kültürünün en temel kaynaklarındandır. Kendisini sahâbeden Hz. Ali, Abdullâh b. Abbâs, Abdullâh b. Mes'ûd ve Huzeyfe "yalancı" sayar.

Limâze b. Zebbâr, (D-T-C)

Mâlik b. Miğvel,[1] (Altı)

Muhammed b. Ziyâd el-Hımsî, (B-D-T-N-C)

Muhammed b. Sîrîn,[2] (MA-Altı)

Muhammed b. Abdilmelik b. Mervân, (D-C)

Muhammed (İbn Şihâb ez-Zührî),[3] (MA-Altı)

Muhârib b. Disâr,[4] (Altı)

Muhammed b. Hârûn b. el-Müceddir,

Murra b. Şerâhîl el-Hemedânî,[5] (Altı)

Mesrûq b. Ecda',[6] (Altı)

Mişrah b. Hêân el-Mısrî,[7] (D-T-C)

Mus'ab b. Abdirrahmân b. Avf,[8]

(bk. et-Taberî, I, 47, *et-Tefsîr*, XXII, 144; İbn Kesîr, III, 561; İbn Hacer, *el-İsâbe*: III, 316; el-Aynî, XII, 182, 267; İbn Arrâq, *et-Tenzîh*: I, 179; İ. Cerrahoğlu, *Tefsir Tarihi*: I, 131)

Buna rağmen Ehlisünnet hadis alimleri onun siqa birisi olduğunu söylerler. (bk. İbn Hacer, *et-Tehzîb*: IV, 569~570, *et-Taqrîb*: II, 143~144)

1- İmam Ali (a.s) hakkında yakışıksız sözler söylediği rivâyet ediliyor. (bk. ez-Zehebî, II, 272 = Şerîk en-Nehaî mad.)

2- sh. 61'e bk.

3- sh. 53~54'e bk.

4- Mürcie'nin önde gelenlerinden. Emevîlerin gaddar valilerinden Hâlid b. Abdillâh el-Qasrî'nin Kûfe valiliği sırasında Kûfe kadılığı yaptı. İmam Ali ile Osman b. Affân'ın mü'min mi, kâfir mi olduğuna bir türlü karar veremeyen birisi! (bk. İbn Sa'd, VI, 307; ez-Zehebî, III, 441; İbn Hacer, *et-Tehzîb*: V, 357)

5- İbn Ebil-Hadîd, IV, 96-97 = Hz. İmam'a hakaret ederdi!

6- İmam'ı yalnız bırakanlardan. Esved b. Yezîd ile Hz. Âişe'nin yanına gelip onun hakkında olumsuz sözler söylerlerdi! Ancak, ölümüne yakın bu günahından tevbe ederek dönüş yaptığı söyleniyor. bk. İbn Abdilberr, I, 59; İbn Ebil-Hadîd, IV, 97-98

7- Haccâc-ı Zâlim'in yakın adamlarından.

8- Babasının yolunu izledi ve Muâviye döneminde Mervân'ın Medîne valiliği yaptığı sırada Medîne emniyet âmirliği ve kadılığı görevlerine getirildi. Daha sonra ise hiç ayrılmamacasına Abdullâh b. Zübeyr'in yanında yer aldı. (İbn Sa'd, V, 155, 158)

Mutarrif b. Abdillâh b. eş-Şıhhîr,[1] (Altı)

Muâviye b. Hudeyc el-Kindî,[2] (D-N)

Mekhûl eş-Şâmî,[3] (M-D-T-N-C)

Miqsem,[4] (B-D-T-N-C)

Mûsâ b. Talha b. Ubeydillâh,[5] (Altı)

Mûsâ b. Amr el-Emevî,[6] (T)

Nuaym b. Ebî Hind, (M-T-N-C)

Heysem b. Esved en-Neha'î el-Mezhacî,[7]

Vahşî b. Harb b. Vahşî el-Habeşî,[8] (D-C)

Vehb b. Râşid Ebû Zür'a el-Mısrî, [9]

Yûnus b. Yezîd el-Eylî,[10] (Altı)

Ebû Abdirrahmân es-Sülemî,[11] (Altı)

1- İbn Ebil-Hadîd, IV, 94

2- Sahâbî olduğunu söyleyenler de var. Muâviye'nin, Hz. Ali'nin idaresi altında bulunan Mısır'a; Amr b. Âs komutasında sevkettiği vahşi orduda aktif görev aldı! Orada Amr'ın direktifiyle Muhammed b. Ebîbekr'i öldürüp bir eşek leşi içine koyarak yaktı! Muâviye ve Yezîd dönemlerinde Mısır valiliği yaptı. İmam'a her fırsatta sataşırdı! (bk. et-Taberî, III, 126~133; İbn Ebil-Hadîd, VI, 81, 88)

3- İbn Ebil-Hadîd, IV, 103. İmam Ali'ye kin ve nefretle dolu idi!

4- sh. 225'e bk.

5- Tıpkı yukarıda geçen kardeşi İshâq b. Talha gibi!

6- Amr el-Eşdaq'ın oğludur.

7- Hz. Ali'ye olan kin ve nefreti yüzünden, ona yakın şahsiyetleri; mesela seçkin sahâbî Hucr b. Adiy ve arkadaşları aleyhinde tanıklık yaparak idamına sebep olanlardan birisi de oydu. (bk. et-Taberî, II, 226; İbn Hacer, *et-Tehzîb*: VI, 57)

8- Sahâbeden Vahşî'nin torunudur. O da dedesinin ve babasının yolundan gitti. Hep birlikte uydurdukları bir hadis için yukarıdaki "Harb b. Vahşî" ismine bk.

9- sh. 226'ya bk.

10- Şerafuddîn, *Ebû Hüreyre*: s. 184. İbn Şihâb ez-Zührî'nin en kafadar öğrencilerinden. Anbese b. Hâlid'in amcası oluyor! Özellikle Buhârî'de çok rivâyeti var.

11- Hz. Ali'ye karşı edep dışı tutumu için bk. Ahmed: I, 105; Buhârî: cihâd, 195, istitâbe, 9; İbn Ebil-Hadîd, IV, 100; İbn'ül-Cevzî, *Sayd'ül-Hâtır*: s. 397

Ebûbekr b. Ebî Mûsâ el-Eş'arî,[1] (Altı)

Ebû Bürde (Âmir) b. Ebî Mûsâ el-Eş'arî,[2] (Altı)

Ebû Seleme b. Abdirrahmân b. Avf,[3] (MA-Altı)

Ebû Müslim Abdullâh b. Süveb el-Havalânî,[4] (M-D-T-N-C) [5]

c) Hadisler İmam Ali'nin ve Ehl-i Beyt'in Ma'sûm Olduklarına Delildir

Dikkat edilirse; hadislerde genel ifadeler kullanılıyor ve Ali'ye her hâl ü kârda olumsuz yaklaşanların, ona söven, lanet eden ve ondan nefret duyan herkesin Allah ve Rasûlünü karşısına almış olacağı... ortaya konuyor. Bu konuda hiçbir şart ve kayıt ileri sürülmüyor.

Allah'ın Peygamberi (s.a.a) bizden İmam Ali'ye karşı mutlak sevgi ve itaat istediğine ve ona karşı itaatsizliği mutlak sûrette yasakladığına göre; bu onun İslâm adına hiçbir yanlış yapmayacağı ve Kur'ân'a aykırı yorum ve isteklerde bulunmayacağı anlamına gelir.

Buna ne derseniz deyin; ma'sûmiyetten başka bir şey değildir! Dolayısıyla bu bölümde gördüğümüz bütün hadisler, İmam Ali'nin ve Ehl-i Beytin ma'sûm olduklarına delildir.

d) Hz. Ali İle Arası İyi Olmayandan Hadis Alınmaz

Bir kimseden hadis alınabilmesi için onun adil ve güvenilir olması, her

---

1- Hz. Ammâr'ın kâtiline hürmet ederdi! bk. İbn Hacer, *et-Tehzîb*: VI, 302

2- Ali ve taraftarları hakkında çok kötü sözler sarfederdi. (bk. İbn Ebil-Hadîd, IV, 99) Ayrıca seçkin ve temiz şahsiyetleri ispiyonlamada önlerde yer aldı. Örneğin seçkin sahâbî Hucr aleyhinde şâhidlik yaparak Muâviye tarafından öldürülmesine sebep olanlardan birisi. (et-Taberî, III, 226) Tıpkı babası gibi, Emevîlerin güvenini kazanarak Kûfe'de hem mal müdürlüğü, hem de kadılık yaptı. (İbn Sa'd, VI, 268)

3- Ali'ye olan düşmanlığını veraset yoluyla babası Abdurrahmân b. Avf'dan almış olmalı! Ebû Hüreyre ile sıkı bir dostluğu olan Ebû Seleme, Muâviye döneminde Medîne kadılığına getirildi. (İbn Sa'd, V, 155; et-Taberî, III, 206)

4- Sıffîn muharebesinde Muâviye'nin yanındaydı. (bk. İbn'ül-Esîr, II, 563)

5- Bu listeye "Hâricîler"i katmadık. Onlar için kitabımızın sonuna bk.

tür fâsıklıktan uzak durması gerektiğini hepimiz biliyoruz. Fâsıkların haberinin reddedilmesi gerektiği de malum!

Allah'ın Rasûlü (s.a.a) yukarıda gördüğümüz en sahih hadislerinde, İmam Ali'yi karşısına alanın; onu yalnız bırakanın, ona darılanın, ona sövüp la'net edenin, ona kin ve nefret duyanın... her kim olursa olsun; Allah ve Rasûlünü karşısına almış olacağını ifade ediyor. Herhalde Allah ve Rasûlünü karşısına almış bir kimsenin adalet ve sadakatinden hiç kimse söz edemez! Hatta Allah'ın Peygamberi (s.a.a) ileride gelecek 97~99 nolu hadislerimizle, onları münafık olarak niteliyor.

Şu halde Ali ve Ehl-i Beyt ile barışık olmayan kim olursa olsun; ondan hadis alınamaz. Peygamber (s.a.a)'in Ehl-i Beytine karşı olumsuz düşünceler taşıyan böyle kimselerin, Peygamber (s.a.a) hakkında olumlu düşündüklerini, ona sadakat göstereceklerini ve onun adına hiçbir şekilde yalan konuşmayacaklarını kim garanti edebilir!? [1]

Bunun için râvînin sahâbî olmaması diye bir ayrım söz konusu değildir! Allah'ın Rasûlü (s.a.a) hadislerinde böyle bir ayrıma gitmiyor ve sürekli genel ifadeler kullanıyor.

İşte hadis ilminde bu temel esasa pek dikkat edilmediği içindir ki; Allah'ın bir olan dini pekçok parçalara ayrıldı. Birbirini yüzde yüz çelen sayısız görüşler ve mezhepler çıktı; birinin helâl dediği şeye öbürü haram dedi! Aralarında kin ve düşmanlıklar, kavgalar yaşandı! Bütün bunlar, hadis alırken, kimlerden hadis alabileceğimize dair Peygamber talimatını dikkate almayışımızdan kaynaklanıyor.

Bu konuda pek de geç kalmış sayılmayız! Bizlere hadis getiren Ehl-i Beyt düşmanlarını iyi tanıyıp; onların hadislerini ayıklayarak işe koyulabiliriz. Bir hadisin senedinde böyle bir râvî varsa, çözüm o rivâyeti dikkate almamaktır! "Tarafsızlık" gibi masumane kavramların arkasına sığınmakla; hem bu işin üstesinden gelmek zorlaşır, hem de bununla Allah ve Rasûlü'nü (s.a.a) karşımıza almış oluruz!

1- Ehl-i Beyt (İmâmiyye) mektebinin yanısıra Mu'tezile mektebi de böyle kimselerin hadis rivâyetini asla kabul etmez. bk. İbn Ebil-Hadîd, II, 194~195, IV, 65, 101

NOT: İmam Ali'nin bu yüksek meziyetini kıskanan bazı çevreler hiç vakit kaybetmeden Ömer hakkında: *"Ömer'i seven beni sevmiş; ondan nefret eden benden nefret etmiş olur!"* rivâyetini düzmüşler.

Biri Abdülvâhid b. Ebî Amr el-Esedî kanalıyla **İbn Abbâs**'a,[1] diğeri de Ahmed b. Bekr el-Bâlisî[2] ile Hasen el-Basrî'nin hizmetçisi Ebû Sa'd[3] kanallarıyla **Ebû Saîd el-Hudrî**'ye dayandırılan; oradan da Allah'ın sevgili Peygamberi'ne (s.a.a) yamanan bu rivâyetler için, tek kelimeyle "uydurma!" demekten başka seçeneğimiz yok maalesef...

1- el-Uqaylî rivâyet ediyor. **Abdülvâhid** yüzünden el-Uqaylî "münker!", ez-Zehebî ise "yalan!" diyerek bu rivâyetin uydurma olduğuna işaret ediyorlar. (ez-Zehebî, II, 675)

2- İbn Adiy rivâyet ediyor. **Ahmed** "yalancılık"la ve "hadis uydurmak"la bilinen bir râvî. bk. ez-Zehebî, I, 86

3- Taberânî rivâyet ediyor. **Ebû Sa'd** tamamen meçhul bir râvî. O yüzden ez-Zehebî bu rivâyet hakkında "batıl!" demekle yetiniyor. bk. ez-Zehebî, IV, 529

"MUVÂLÂT" HADİSLERİ

90. İmam Ali'den (a.s):

Ebut-Tufeyl Âmir b. Vâsile anlatıyor: "Ali (r.a) insanları "Rahbe"de toplayarak şöyle hitabetti:

"Allah aşkına, herkese sesleniyorum; içinizde Ğadîr-Humm günü Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) (ayağa kalkarak): *"Benim mü'minler hakkında kendi canlarından daha öncelikli olduğumu bilmiyor musunuz?"* dediğini (ve hemen ardından benim elini tutarak) *"Ben kimin mevlâsı isem, Ali de onun mevlâsıdır. Allahım! Onu seveni sev, ona düşman olana sen de düşman ol!"* buyurduğunu işiten kimse yok mu?!"

Ebut-Tufeyl diyor ki: "Oradan ayrıldım. Ama içime bir tereddüt düştü! Sonra Zeyd b. Erqam ile karşılaştım ve durumdan haberdar ettik. Dedi ki: "Bundan mı şüphe ediyorsun; onu Allah'ın Rasûlü (s.a.a)'den ben de işittim!"

Müellif diyor ki: "Bu lafızlar Ebû Dâvûd'a aittir."

□ Hadisin Tahrîci: Hadisimizi Fıtr b. Halîfe kanalıyla Ahmed (IV, 370), el-Bezzâr, İbn Ebî Âsım, İbn Hıbbân, et-Taberânî, et-Tahâvî (V, 15), İbn Neccâr, Hâfız el-Gencî vb. rivâyet ediyor. (bak. el-Emînî, I, 174~176; Nâşir, 91, 96)

□ Hadisin Durumu: Hadisimizin Fıtr[1] dahil, tüm râvîleri siqa ve sadûq. Dolayısıyla **isnâdı sahih bir hadis.**

91. Sa'd b. Ebî Vaqqâs diyor ki:

"Allah'ın Rasûlü (s.a.a) bir hitabede bulunup *"Ey insanlar! Ben sizin*

1- İbn Sa'd, VI, 364; ez-Zehebî, III, 363-364; İbn Hacer, *et-Tehzîb*: IV, 486 vd, *et-Taqrîb*: II, 121; el-Emînî, I, 70; Şemsülhaqq, XI, 373

velînizim; değil mi?" diye sormuştu. Onlar "Doğru söylüyorsun!" deyince Ali'nin elini tutup kaldırdı; sonra şöyle buyurdu:

"Bu da benim velîm ve benim adıma tebliğcim (yahut: kefilim)dir. Allah onu sevenlere dost, düşmanlarına düşman olsun!"

□ Hadisin Tahrîci ve Durumu: Hadisimizin tahrici ve durumu 8 nolu hadisimiz ile aynı.

Hadisi Âişe ile Âmir, babaları Sa'd b. Ebî Vaqqâs'tan rivâyet ediyorlar. Ancak kitabımızın Arapça basımında babalarının adına yanlışlıkla yer verilmemiş.

92. Sa'd b. Ebî Vaqqâs diyor ki:

"Allah'ın Rasûlü (s.a.a) Ali'nin elini tutarak halka hitap etti; Allah'a hamd ü senadan sonra: *"Benim sizinle ilgili işlerde kendi canlarınızdan daha öncelikli olduğumu bilmiyor musunuz!?"* diye sordu. Ashâb "Evet, doğru söylüyorsun ey Allah'ın Rasûlü!" deyince, Ali'nin elini tutup kaldırdı ve şöyle buyurdu:

"Ben kimin velîsi isem, bu da onun velîsidir. Hiç kuşkusuz, Allah onu sevenleri sever, düşman olanlarına düşman olur!"

□ Hadisin Tahrîci ve Durumu: 8 nolu hadisimizinki ile aynı.

Ancak hadisimizin senet bölümünde, basımdan ya da istinsahtan kaynaklanan büyük bir karışıklık var. Doğrusu şöyle: "Sa'd → kızı Âişe → Muhâcir → Mûsâ ez-Zema'î → Muhammed b. Hâlid b. Asme → Ahmed b. Osman el-Basrî Ebul-Cevzâ → Müellifimiz".[1]

93. Sa'd b. Ebî Vaqqâs anlatıyor:

"Allah'ın Rasûlü (s.a.a) ile birlikte Mekke'ye doğru yola çıkmıştık. İnsanlar etrafında toplanınca sordu: *"Ey insanlar! Kimdir sizin velîniz?"* Oradakiler (üç defa) "Allah ve Rasûlü!" deyince, Ali'nin elini tutup yukarı kaldırdı ve şöyle buyurdu:

1- İbn Kesîr, *el-Bidâye*: V, 231; el-Emînî, I, 41

"Allah ve Rasûlü kimin velîsi ise, bu da onun velîsidir. Allahım! Onu seveni sev, ona düşman olana sen de düşman ol!"

□ Hadisin Tahrîci: Hadisimizi **Ya'qûb b. Ca'fer b. Ebî Kesîr** kanalıyla et-Tahâvî (V, 20) rivâyet ediyor. Ancak baskıda, Zekeriyyâ es-Secezî ile Ya'qûb arasında bir râvî eksikliği var. Onun "Muhammed b. Yahyâ b. Ebî Ömer" olduğunu et-Tahâvî'den öğreniyoruz.

□ Hadisin Durumu: Ya'qûb'un durumu belirsiz ve zabtı kötü olduğundan isnâdı zayıf bir hadis. et-Tahâvî de aynı kanaatte.

94. Büreyde el-Eslemî anlatıyor:

"İnsanlar arasında, Ali b. Ebî Tâlib'den daha çok nefret ettiğim bir başkası yoktu! Hatta Kureyşli birisini, sırf Ali'ye olan nefreti yüzünden seviyordum. O adam küçük bir müfrezenin başında sefere gönderilmişti; ben de yine sadece Ali'ye olan nefreti yüzünden ona eşlik ettim.

Sefer sonunda birçok esir aldık. Komutan Peygamber (s.a. a)'e hemen bir mektup yazıp, ganimeti beşe bölüp 1/5'ini alacak birisini kendilerine göndermesini istedi. O da bize Ali'yi gönderdi.

Esirler arasında Vasîfe adlı çok güzel bir cariye vardı. Ganimeti beşe bölünce, humüs (1/5'lik hisse) içine düştü. Bir daha beşe böldü; bu defa Peygamberin Ehl-i Beytine düştü. Tekrar böldü; bu sefer Ali'nin aile efradına düştü!

Ali bir ara başından su damlayarak yanımıza geldi! "Bu da ne!?" diye sorduk. Bize "Vasîfe'yi görmediniz mi? O humüs içine düştü. Sonra Peygamberin Ehl-i Beyti'ne, daha sonra da Ali'nin aile efradına düştü! Ben de onunla yattım!" diye cevap verdi.

Kureyşli komutan Peygamber (s.a.a)'e hemen bir mektup yazdı ve Ali'nin dediklerine tanıklık etmek için bizimle birlikte gönderdi.

Mektubu ona okumaya başladım. *"Doğru mu?"* dedi; ben de "Doğru" dedim. Sonra Allah'ın Rasûlü (s.a.a) elimden tuttu ve *"Ey Büreyde! Ali'den nefret ediyor musun?"* diye sordu. "Evet!" deyince şöyle buyurdu:

"Ondan nefret etme! Şayet onu seviyorsan, daha çok sevmeye bak! Allah'a yemin olsun ki, Ali'nin aile efradının humüsteki hissesi, hiç kuşkusuz Vasîfe'den daha üstündür!"

O günden itibaren, Allah'ın Elçisi'nden (s.a.a) sonra Ali'den daha çok sevdiğim insan olmadı!"

Abdullâh b. Büreyde diyor ki: "Allah'a yemin olsun, hadiste benimle Allah'ın Elçisi (s.a.a) arasında sadece babam var."

□ Hadisin Tahrîci: Hadisimizi Ahmed (V, 351), İbn Zenceveyh (*el-Emvâl*: II, 728) ve et-Tahâvî (VIII, 58~59) **Abdülcelîl b. Atıyye** kanalıyla rivâyet ediyor. (Ayrıca 87 nolu hadisimize bk.)

□ Hadisin Durumu: Hadisimizin Abdülcelîl dışında tüm râvîleri gayet siqa. Üstelik Buhârî ile Müslim'in ortak râvîlerinden. Abdülcelîl de siqa ve sadûq bir râvî.[1] Dolayısıyla **isnâdı sahih bir hadis.**[2]

Hadisimizin Yemen seferinde geçen bir olayı anlattığını daha önceki 86~87 nolu hadislerimizde gördük. O hadislerde, burada adı belirtilmeyen komutanın "Hâlid b. Velîd" olduğu açıkça belirtiliyor. Dolayısıyla Büreyde'nin "Kureyşli birisi" dediği kişinin "Hâlid b. Velîd" olduğunda hiç kuşku yok. Buradan, Hâlid'in Hz. İmam'a olan kin ve düşmanlığının çok eskilere vardığı anlaşılıyor.

95. İmam Ali'den (a.s):

Saîd b. Vehb anlatıyor: "Ali (k.v.) "Rahbe"de şöyle demişti: "Allah aşkına söyleyin; Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) Ğadîr-Humm günü, *"Hiç şüphesiz Allah ve Rasûlü müminlerin velîsidir. Ben kimin velîsi isem, bu da onun velîsidir. Allahım! Onu seveni sev, düşman olana düşman ol, ona yardım edene sen de yardım et!"* buyurduğunu kimler işitti?

Saîd diyor ki: "Yanı-başımdan altı kişi ayağa kalktı."

Zeyd b. Yüsey' diyor ki: "Benim yanımdan da altı kişi ayağa kalktı."

Amr Zû Murr da diyor ki: "Ali'nin sahâbenin tanıklık etmesini istediği hadiste *"... Onu seveni sev, ondan nefret edenden sen de nefret et!..."* ifadeleri de vardı."

1- ez-Zehebî, II, 535; İbn Hacer, *et-Taqrîb*: I, 435

2- Hadîsimiz, Büreyde'den oğlu Abdullâh, ondan da muhtelif kişiler tarafından da rivâyet edilmekte. (bk. 87 nolu hadisin durumu)

Müellif diyor ki: "İsrâîl bu hadisi "Amr Zû Murr → Ebû İshâq ..." kanalıyla rivâyet ediyor."

□ Hadisin Tahrîci: Hadisimizi Ebû İshâq'tan itibaren A'meş kanalıyla Müellif (153 nolu hadise bak.) rivâyet ediyor. Müellifimizin sözünü ettiği hadis ise bir sonra gelecek.

□ Hadisin Durumu: Hadisimizin bütün râvîleri gayet siqa ve sadûq. İsnâdı **Buhârî ile Müslim'in şartlarına göre sahih.**

96. İmam Ali'den (a.s):

Amr Zû Murr diyor ki: "Rahbe'de Ali'yi gördüm. Muhammed'in ashâbını Allah için tanıklığa çağırıp şöyle demişti:

"Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) Ğadîr-Humm günü söylediklerini hanginiz işitti?"

Bunun üzerine bir takım insanlar ayağa kalktı ve Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) *"Ben kimin mevlâsı isem, Ali de onun mevlâsıdır. Allahım! Ona dost olana dost, düşman olana düşman ol; onu seveni sev, ondan nefret edenden sen de nefret et! Ona yardım edene sen de yardım et!" buyurduğuna dair tanıklık ettiler."*

□ Hadisin Tahrîci: Hadisimizi Ebû İshâq'tan itibaren A'meş, İsrâîl vb. muhtelif kanallardan Müellifimiz (95, 96 ve 153 nolu hadisler) ile Ebû Ca'fer et-Tahâvî (V, 14); "Fıtr b. Halîfe" kanalıyla ise el-Bezzâr, et-Taberî, İbn Uqde, el-Gencî vb. rivâyet ediyor. (bk. el-Emînî, I, 171, 174, 180; Nâşir, 90)

□ Hadisin Durumu: Hadisimizin **Amr Zû Murr** dışında bütün râvîleri siqa. Amr ise genelde "meçhul" olarak biliniyor. Oysa Ahmed el-Iclî, onun Kûfeli "siqa" bir tâbiî olduğunu belirtiyor.(1) Bu durumda **hadisimizin isnâdı hasen** olabilir.

AÇIKLAMALAR

94 nolu Büreyde hadisi dışında, bu bölümdeki bütün hadisler de *"Ğadîr-Humm"* olayını işliyor. Söz konusu Büreyde hadisi ise, Yemen'de geçen bir cariye olayını anlatıyor.

1- ez-Zehebî, III, 294~295; İbn Hacer, *et-Taqrîb*: II, 87; el-Emînî, I, 69

Fakat buradaki *"Ğadîr-Humm"* hadisleri, Allah'ın Rasûlü (s.a.a)'in, Ali'nin velayeti ile ilgili bir dua-bedduasına da yer veriyor. O da şu:

a)*"Allahım! Onu seveni sev, düşman olana düşman ol!"*

b)"Onu seveni sev, ondan nefret edenden sen de nefret et!"

c)"Ona destek olana destek ol, onu yalnız bırakanı sen de yalnız bırak!"

Bu hadisler / dualar, Ali'yi sevmeye, ona dost olmaya ve onu sürekli desteklemeye teşvik; buna karşılık ona düşman olmayı, ondan nefret edip yalnız bırakmayı yasakladığı için, *"Muvâlât Hadisleri"* olarak bilinir.

"Muvâlât" "sevmek, dost olmak" anlamlarına geliyor. Hadislerde bu kavrama bizzat yer verildiği için bu adı alıyor.

"Ğadîr-Humm" hadisini *"Muvâlât"* hadisiyle birlikte rivâyet eden ve hadisleri sahih ya da hasen isnatlarla gelen sahâbîler şunlar:

1- İmam Ali (a.s): Hadisi on ayrı kanaldan rivâyet ediliyor:

a) Zeyd b. Yüsey' (85, 95 ve 153 nolu hadisler)

b) Amîra b. Sa'd (İbn Meğâzilî 82 nolu hadisin isnâdıyla)

c) Hârise b. Nasr

d) Saîd b. Vehb (95 ve 153 nolu hadisler)

e) Ebut-Tufeyl (Şûrâ hadisiyle birlikte)

f) Abdurrahmân b. Ebî Leylâ

g) Saîd b. Ebî Huddân

h) Amr Zû Murr

i) Zeyd b. Erqam

j) Riyâh b. Hâris (Taberânî ve İbn Merdeveyh)

2- Zeyd b. Erqam: Hadisi şu kanallardan rivâyet ediliyor:

a) Ebut-Tufeyl'den Habîb ve Fıtr kanalıyla

b) Atıyye el-Avfî

c). Meymûn (Ahmed b. Hanbel'in rivâyeti)

d) Müslim b. Subayh (Taberânî'nin rivâyeti)

3- Sa'd b. Ebî Vaqqâs: Şu kanallardan rivâyet ediliyor:

a) Oğlu Âmir

b) Kızı Âişe

c) Hayseme b. Abdirrahmân

d) Saîd b. Müseyyeb

4- Ebû Hüreyre: Hadisi şu kanallardan geliyor:

a) Yezîd b. Abdirrahmân el-Evdî

b) Amîra b. Sa'd (İbn Meğâzilî)

c) Ebû Hâzim (İbn Adiy [VII, 132] rivâyet ediyor.)

5- Berâ b. Âzib: Hadisi aşağıdaki kanallardan geliyor:

a) Ebû İshâq es-Sebî'î

b) Adiy b. Sâbit

6- Huzeyfe b. Esîd: Ebut-Tufeyl'den itibaren iki kanalla.

7) Câbir b. Abdillâh: Hadisi şu kanallardan geliyor:

a) Ebû Seleme b. Abdirrahmân

b) Qabîsa b. Züeyb

8- Hubşî b. Cünâde: Ebû İshâq es-Sebî'î kanalıyla.

9- Ebû Eyyûb: Riyâh kanalıyla (Taberânî, İbn Merdeveyh)

10- Enes b. Mâlik: Amîra kanalıyla. (İbn Meğâzilî)

11- Ebû Saîd el-Hudrî: Hadîsi iki kanaldan geliyor:

a) Amîra kanalıyla (İbn Meğâzilî)

b) Atıyye el-Avfî kanalıyla (İbn Meğâzilî)[1]

Bütün bu sahih rivâyetler, *"Muvâlât"* hadislerinin Allah'ın Rasûlü'ne (s.a.a) ait olduğunda kuşku bırakmıyor. İbn Teymiyye her zamanki inatçı tavrını burada da sergiliyor ve "Hadis ehlinin ittifakıyla yalandır, uydurmadır!" diyor.[2]

Bu kadar hadis karşısında, sırf bir takım kaygılardan dolayı, İbn Teymiyye'nin tavrını sergileyebilmek için çok insafsız, Allah'a vereceği hesabı hiç düşünmeyecek kadar umursuz olmak lazım! Sadece sahih ve hasen yollarla tam 12 sahâbîden; onlardan da pekçok değişik kanallardan gelen bir hadis için "uydurma" denilebilir mi!? Buna imkân ve ihtimal var mı? Allah bunun hesabını sormaz mı?

Şamlı ez-Zehebî bile *"muvâlât"* hadislerinin isnâdının gayet sağlam olduğunu ifade ediyor.[3] Hâmid Efendi bu hadislerin mütevâtir olduğunu,[4] Şemsüddîn el-Cezerî ise *"Ğadîr-Humm"* hadislerinin sadece İmam Ali'den bile mütevâtir olarak bize ulaştığını söylüyor.[5] İmam Ali'den gelen *"Ğadîr-Humm"* hadislerinin hemen tamamında *"muvâlât"* hadislerine de yer veriliyor. Bu durumda *"muvâlât"* hadisleri el-Cezerî'ye göre de mütevâtir durumda.

Bu yüzden İbn Teymiyye'nin yukarıdaki sözünü pekçok ilim adamı şiddetle reddediyor. el-Heytemî, el-Halebî, Ali el-Qârî, Abdülhaqq ed-Dihlevî, Ebû Abdillâh ez-Zerqânî bunlardan sadece bazıları.[6]

94 numaralı Büreyde hadisiyle *"Ğadîr-Humm"* hadislerinin açıklamalarını ve onlardan çıkan hükümleri daha önce ilgili yerlerinde gördük. Şimdi ise; sadece *"Muvâlât"* hadislerinden çıkan hükümlere yer vereceğiz:

1- Bu hadislerin bulunduğu yerler için, 77~85 nolu hadislerimizin açıklamalarına; "**Ğadîr-Humm**" hadisini nakleden sahâbîler listesine bk.

2- *Minhâc'üs-Sünne*: VII, 55, 319

3- İbn Kesîr, *el-Bidâye*: V, 233; el-Emînî, I, 297, 298 (Sözü için bk. sh. 290)

4- *es-Salât'ül-Fâhıra* adlı eserinden naklen: Şerafuddîn, *el-Murâcaât*: 191

5- *Esnâ'l-Metâlib*: s. 23; el-Emînî, I, 179, 298-299

6- el-Heytemî, *es-Savâiq*: s. 42; Ali el-Qârî, *el-Mirqât*: XI, 258; el-Halebî, III, 308; ez-Zerqânî, IX, 261; el-Emînî, I, 300, 303, 304, 308

a) Ali'yi Sevmek, Ona Dost ve Destek Olmak Farz, Ona Düşman Olmak, Ondan Nefret Etmek ve Onu Yalnız Bırakmak Haramdır

"Muvâlât" hadisleri bu konuda yeterince açık. Bazen dua, bazen de haber biçiminde olan bu hadislerden şu sonuçlar çıkıyor:

* Allah, Ali'yi dost edinenlerin dostu, düşman edinenlerin ise düşmanıdır.

* Allah, Ali'yi sevenleri sever, ondan nefret edenlerden ise nefret eder.

* Allah, Ali'nin yanında yer alanlara; ona yardım edip destek olanlara yardım eder, destekler. Ali'yi yalnız bırakanları ise yalnız bırakır.

Bu sonuçlar, elbette Ali'yi sevmenin, ona dost olup her yerde desteklemenin farz, ona düşman olmanın, ondan nefret etmenin ve onu yalnız bırakmanın haram olduğunu ispat ediyor.

b) Hadisler İmam Ali'nin Masumiyetine Delildir

Allah'ın Rasûlü (s.a.a) *"Muvâlât"* hadislerinde, hiçbir ayrıma gitmeden, kayıt ve şart koşmadan, Ali'yi sevmenin, ona yakın olmanın ve onu desteklemenin farz, ona düşman olmanın, ondan nefret etmenin ve onu yalnız bırakmanın haram olduğunu mutlak sûrette ifade ediyor.

Demek ki Allah'ın Rasûlü (s.a.a) Ali'nin hiçbir sûrette yanlış yapmayacağını, İslâm ve Kur'ân adına yanlış bir icraat ve uygulamada bulunmayacağını, ilâhî irâdeye hiçbir zaman ters düşmeyeceğini biliyor. Aksi halde; şayet Ali yanlış yapabilecek, Kur'ân'a ters düşebilecek birisi olsaydı; Allah'ın Rasûlü (s.a.a) Ali ile ilgili talimatlarını kayıt ve şart altına alır; "Kur'ân'a ters düşmedikçe" gibi bir kayıt ilâve ederdi. İlâve etmediğine göre, bu hususta kuşkuya mahal bırakmıyor.

Bu durum, kim ne derse desin; İmam Ali'nin pâk ve ma'sûm olmasından başka bir anlam ifade etmez.

"ALİ'Yİ SADECE MÜ'MİNLER SEVER"

97. Ali (k.v.) diyor ki:

"Taneyi yaran ve mahlukatı yaratan Allah'a yemin olsun ki; Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) "Beni sadece mü'minlerin seveceğine ve benden sadece münafıkların nefret edeceğine" dair taahhüdü (kesin sözü) var!"

□ Hadisin Tahrîci: Hadisimizi Süleymân b. Mihrân el-A'meş kanalıyla Abdürrazzâq, İbn Ebî Şeybe (VI, 365), Ahmed (I, 84, 95, 128 ve *el-Fedâil*'de), Müslim (îmân, 131), el-Belâzürî (II, 350), el-Humeydî, Ebû Ya'lâ, Tirmizî (menâqıb, 21), Müellif (îmân, 19, 20), İbn Mâce, (muqaddime, 11), İbn Ebî Âsım, el-Bezzâr, İbn Hıbbân, Ebû Hâtim, İbn Mende, el-Beğavî, Hâkim (*el-Ma'rife*: 180), Hatîb el-Bağdâdî, İbn Meğâzilî vb. rivâyet ediyor. (el-Emînî, III, 183~185; Nâşir, 101)

□ Hadisin Durumu: Hadisimizin bütün râvîleri gayet siqa. Üstelik hepsi Buhârî ile Müslim'in ortak râvîlerinden. Dolayısıyla **hadisimizin isnâdı Buhârî ile Müslim'in şartlarına göre sahih.** Hadisimiz ayrıca Âsım kanalıyla İbn Ebî Şeybe (VI, 372) tarafından **sahih** isnatla da rivâyet ediliyor.

98. İmam Ali diyor ki:

"Peygamber (s.a.a) "Beni sadece mü'minlerin seveceğine ve benden sadece münafık olanların nefret edeceğine" dair taahhütte bulundu."

□ Hadisin Tahrîci ve Durumu: Hadisimizin tahrici ve durumu için bir önceki hadisimize bakınız.

99. İmam Ali diyor ki:

"Peygamber (s.a.a)'in bana şöyle bir taahhüdü var:

"Seni sadece mü'minler sever, senden sadece münafık olanlar nefret eder!"

□ Hadisin Tahrîci ve Durumu: Hadisimizin tahrici ve durumu için 97 nolu hadisimize bakınız.

Bu hadislerin tümü, Emîr'ul-Mü'minîn Hz. Ali'den Zir b. Hubeyş kanalıyla rivâyet ediliyor. Emîr'ul-Mü'minîn'den [→ Ali b. Rabîa el-Vâlibî → Saîd b. Ubeyd et-Tâî → Rabî' b. Sehl el-Fezârî → …][1] kanalıyla da rivâyet edilmekte. Ancak rivâyet, isnat bakımından zayıf.

AÇIKLAMALAR

"Ali'yi sadece mü'minler sever, ondan sadece münafıklar nefret eder!" mealli hadisimiz; Ümmü Seleme annemiz, İbn Abbâs, Ebû Zerr el-Ğıfârî, Imrân b. Husayn, Abdullâh b. Hantab, Enes b. Mâlik ve Ya'lâ b. Mürra'dan da rivâyet ediliyor.[2]

Bu hadislerin isnatları zayıf olsa da, İmam Ali'den gelen hadisin

---

1- Hatîb el-Bağdâdî (VIII, 417), İbn Meğâzilî ve İbn Asâkir rivâyet ediyor. (bk. ez-Zehebî, II, 41; İbn Hacer, *el-Lisân*: II, 446)

2- **a. Ümmü Seleme anamız**: Hadisi İbn Ebî Şeybe (VI, 372), Ahmed (VI, 292 ve *el-Fedâil*'de), Tirmizî (menâqıb, 21), Taberânî, İbn Adiy, Beyheqî, el-Cezerî vb. [Ümmü Seleme → Müsâvir el-Hımyerî'nin annesi → Müsâvir → Ebün-Nasr Abdullâh b. Abdirrahmân...] yoluyla riv. ediyor. (ez-Zehebî, II, 453; el-Emînî, III, 185-86)

Ebün-Nasr Abdullâh ed-Dabbî siqa bir râvî. (bk. ez-Zehebî, II, 453-454; İbn Hacer, *et-Taqrîb*: I, 405) Ama **Müsâvir** ile **annesi**nin durumu belli olmadığı (bk. İbn Hacer, *et-Taqrîb*: II, 248, 536) için hadisimizin isnâdı zayıf. Tirmizî herhalde diğer sahih hadislerle desteklendiği için "hasen" diyor. Hatta Hâkim (IV, 173) aynı isnatla gelen bir hadis için "İsnâdı sahih" diyor, Şamlı ez-Zehebî de onaylıyor.

b. Abdullâh b. Abbâs: Hadisini Taberânî rivâyet ediyor. (bk. el-Heysemî, IX, 180; el-Emînî, III, 186) İsnâdı sahih bir hadis.

c. Ebû Zerr: İbn Ebî Şeybe ile Deylemî rivâyet ediyor. (Şerafuddîn, 188)

d. Imrân b. Husayn: Hadisini et-Taberânî (el-Heysemî, IX, 181), et-Tahâvî (I, 141-142) ve İbn Şâhîn (*Fedâilü Fâtıma*'da) rivâyet ediyor. (Ayrıca bk. ez-Zehebî, IV, 273)

e. Abdullâh b. Hantab: Ahmed (*el-Fedâil*'de) rivâyet ediyor. (el-Fîrûzâbâdî, *Fedâil'ül-Hamse*: II, 211)

f. Enes b. Mâlik: İbn'ün-Neccâr rivâyet ediyor. (el-Fîrûzâbâdî, II, 210)

g. Ya'lâ b. Mürra: İbn Adiy (IV, 349) rivâyet ediyor.

isnâdının sahih olduğunda kuşku yok. İbn Abdilberr (*el-İstîâb*: III, 37) "Sahâbeden bir cemaat bu hadisi rivâyet etmiştir." derken, İbn Ebil-Hadîd şunları söylüyor: "Bu hak bir sözdür; çünkü iman ile Ali'ye (a.s) nefret, bir kalpte barınamaz!... Kısacası bu haber, sahih hadislerin bulunduğu kaynaklarda rivâyet ediliyor."[1], "Hadis alimlerince kendisinde kuşku duyulmayan sahih haberler, Peygamber (s.a.a)'in Ali için bu sözü söylediği noktasında ittifak ediyor."[2]

Hz. Ali'nin fazileti hakkında sadece üç sahih hadisin varlığını kabul eden İbn Hazm bile, bunu o üç hadisin içine kattıktan[3] sonra artık düşünmeye hacet var mı!?

Hadisimizden çıkan hükümler:

Allah'ın Elçisi'nden (s.a.a) İmam Ali kanalıyla çok sahih bir isnatla rivâyet edilen bu hadis, tarihi bir misyon üstleniyor; bizleri pek çok konuda aydınlattığı gibi, Kur'ân ve Hadis dalında söz etmiş herkese yaklaşım hususunda da elimize şaşmaz bir mihenk taşı veriyor. Dolayısıyla hadisimizden çok önemli dört hüküm çıkıyor karşımıza:

a) Ali'yi Sevmek İmana, Ondan Nefret Etmek İse Nifaka Alâmettir

Hadisimiz, Ali'yi sadece ve yalnız mü'minlerin sevebileceğini, ona yalnızca kalbinde iman olanların sevgi ve muhabbet duyacağını; buna karşılık Ali'den sadece ve yalnızca münafık olanların nefret edeceğini, ona yalnız kalbinde nifak tohumları bulunan kişilerin buğzedeceğini açık bir dille ifade ediyor. Bu hususta yoruma bile hacet bırakmıyor.

Demek ki İmam Ali'yi sevmek imana, sevmemek ve ondan nefret etmek ise nifaka ve münafıklığa alâmet oluyor. Yani Ali'yi sevmek, ona yürekten muhabbet duymak imanın; mü'min olmanın bir gereği. Aynı şekilde, ona kin ve nefret duymak, ondan hoşlanmamak, ona düşman olmak da nifakın belirtisi ve münafık olmanın gereği!

1- *Şerhu Nehc'il-Belâğa*: XIX, 173

2- *Şerhu Nehc'il-Belâğa*: IV, 83. Ayr. bk. VIII, 119

3- *el-Fisal*: IV, 147~148. Aynı sözü İbn Teymiyye de naklediyor: VII, 320

Şu halde, İmam Ali'yi sevmeyen, ondan hoşlanmayan, ona kin ve nefret duyan, söven, la'net eden, ona karşı düşmanca duygular içinde olan, ona kılıç çekip savaşan... kim olursa olsun; münafık sayılır! En azından, münafıklığın en temel belirtilerinden birisine sahip olmuş demektir.

Hem Allah'ın Peygamberi (s.a.a) bu konuda herhangi bir ayrıma da gitmiyor. Dolayısıyla, sahâbeyi hadisimizin kapsamından bir şekilde çıkarıp atmak imkansız! Allah'ın Elçisi görüldüğü gibi mutlak bir ifade kullanarak böyle bir yanlışa yer ve mahal bırakmıyor.

Yeri gelmişken şunu da hatırlatmakta fayda var: Bu yargı bize ait bir yorum ya da yargı değil; Bilakis Allah'ın Rasûlü'ne (s.a.a) ait bir yargı. Dolayısıyla ilâhî irâdeye dayanan bir yargı! Şu halde burada kimsenin kızmaya, darılmaya hakkı yok! Kızacak olan gitsin; Allah ve Rasûlü'ne kızsın!!! Kaldı ki, sahâbenin de yaklaşımının bu şekilde olduğunu az sonra göreceğiz.

b) Nifak Alâmetlerinden Birisi de İmam Ali'ye ve Ehl-i Beyt'e Düşman Olmaktır

Bilindiği gibi *"nifak / münafıklığın alâmetleri"* dendiğinde; çoğunlukla aklımıza şu üç madde gelir:

* Yalan konuşmak,

* Verilen sözde durmamak ve

* Emanete sahip çıkmamak, ihanet etmek.(1)

Oysa Kur'ân'da daha pekçok nifak alametine yer veriliyor. Peygamber (s.a.a) burada nifak alâmetlerine bir madde daha ekliyerek, Ali ve Ehl-i Beyt düşmanlığının da **nifak alâmeti** olduğunu söylüyor.

1- Bu üç madde Peygamber Efendimizden (s.a.a) sahih yollarla rivâyet edilen şu hadisten alınmadır: ***"Münafıklığın üç alameti vardır: 1. Konuştuğunda yalan söyler. 2. Verdiği sözde durmaz. 3. Kendisine verilen emanete ihanet eder."***

Hadis için bk. Ahmed: II, 200, 291, 357, 397, 536; Buhârî: îmân, 25, şehâdât, 28, vasâyâ, 8, edeb, 69; Müslim: îmân, 107-108; Tirmizî: îmân, 14; Müellif: îmân, 20

Kaldı ki Allah'ın Rasûlü (s.a.a) "Münafıklığın alâmetleri üçtür" derken herhangi bir sınırlamada bulunmuş değil. Yani o hadisinde sadece üç belirgin alamete yer veriyor.

Sahâbe de hayatlarında aynı yaklaşımı sergiliyordu. Onlar bir kimsenin münafık mı, değil mi olduğunu anlamak için Ali'ye olan duygularını yoklarlardı. Eğer Ali ile arası pek iyi değilse hemen hükmü verirlerdi.

"Biz münafık olanları Ali'ye olan kin ve nefretlerinden tanırdık!" diyen sahâbîlerden bazıları:

1. Ebû Saîd el-Hudrî: Ahmed (*el-Fedâil*'de), Ali b. Muhammed el-Hımyerî, el-Belâzürî (II, 350), Tirmizî (menâqıb, 21), İbn Merdeveyh, Ebûbekr el-Âcurrî (*eş-Şerîa*'da), İbn'ül-Esîr (III, 295), Ebû Nuaym, el-Cezerî, el-Harezmî (s. 331) vb. rivâyet ediyor. (bk. el-Emînî, III, 182) Bunlardan Ahmed, el-Hımyerî ve el-Âcurrî'nin isnatları sahih.

2. Ebû Zerr el-Ğıfârî: Hâkim (III, 129), Hatîb el-Bağdâdî (*el-Müttefiq vel-Müfteriq*'ta) ve el-Cezerî rivâyet ediyor. (el-Emînî, III, 182) Hâkim "İsnâdı sahih" diyor.

3. Câbir b. Abdillâh: Ahmed (*el-Fedâil*'de iki yerde), el-Bezzâr ve Taberânî hasen isnatlarla rivâyet ediyorlar. (İbn Abdilberr, III, 46; el-Heysemî, IX, 180; el-Emînî, III, 182)

4. Ebud-Derdâ: Sibt b. el-Cevzî yer veriyor. (el-Emînî, III, 183)

5. Abdullâh b. Abbâs: Hatîb el-Bağdâdî (*Târîhu Bağdâd*: XIII, 153) rivâyet ediyor.

6. Abdullâh b. Mesûd: İbn Merdeveyh rivâyet ediyor. (es-Süyûtî, *ed-Dürr'ul-Mensûr*: VII, 504)

7. Rivâyete göre, Halîfe Ömer, Ali'ye söven bir adama "Öyle sanıyorum ki sen münafık birisin!" demekle, Ali'den nefret etmeyi nifak alâmeti saymaktadır. (Hatîb el-Bağdâdî, *Târîhu Bağdâd*: VII, 452)

Ali sevgisi o gün için bile âdeta bir mihenk taşıydı. Sahâbenin ileri gelenleri, Allah ve Rasûlü'ne olan imanlarında kimin samimi, kimin

sahtekâr olduğunu Ali'ye olan yaklaşımlarından anlıyorlar; içlerindeki "müslüman" görünümlü münafıkları bu şekilde belirliyorlardı.

c) Hadisimiz, İmam Ali'nin Gerçek Bir "Fârûq" Olduğuna Delildir

"**Fârûq**"un ne anlama geldiğini ve bu güzel lâkabın gerçek sahibinin kim olduğunu daha önce; kitabımızın ilk başında, 1~7 nolu hadislerimizin açıklamalarında (d şıkkı) gördük. Orada bu ümmetin asıl fârûqunun İmam Ali olduğunun ispatını yaptık.

İşte bu hadisimiz onu ispat eden en güçlü delillerden birisini teşkil ediyor ve Allah ve Rasulü'ne iman ettiğini söyleyenler arasında; kimin mü'min, kimin münafık olduğu konusunda ayırt edici unsurun Ali ve Ali sevgisi olduğunu belirtiyor. Bununla da kalmıyor; "fârûq" lâkabının bir başkasına ait olduğu yaklaşımını da kökünden sallıyor.

d) Ali ve Ehl-i Beyt İle Arası İyi Olmayandan Hadis Alınmaz

Bir kimseden hadis alınabilmesi için onun fâsık olmaması gerektiği herkesçe malum. Bu hususta kimsenin şüphesi yok. Allah'ın Peygamberi (s.a.a) bu hadisiyle, İmam Ali'yi sevmemeyi, ona kin ve nefret duymayı... nifak alâmetlerinden sayıyor. Nifak ise en büyük fâsıklıklardan, en büyük günahlardan birisi.[1]

Dolayısıyla İmam Ali ve Ehl-i Beyt ile arası pek iyi olmayan kim olursa olsun; ondan hadis alınamaz. Hz. Peygamberin hadisleri ona emanet edilemez. Maksadımız gerçekten Peygamber (s.a.a)'e ve onun pâk hadislerine emin yollarla ulaşmak ise; böyleleri aramızda köprü olamazlar! Onlar bu şerefe katiyen layık değildir.

1- Ali'ye ve Ehl-i Beyt'e düşman olanlardan hadis alınmayacağına dair daha pekçok delil var. Bunun için 76 nolu "**seqaleyn**" hadisinin **b** şıklı açıklamasına; Ali ve Ehl-i Beyt ile arası iyi olmayanlara örnek için ise 88-89 nolu hadislerimizin **b** şıklı açıklamasına bk.

NOT: Hz. İmam'ın bu yüce faziletini kıskanan bazı çevreler, Ebûbekr ile Ömer hakkında da benzer bir hadis düzmekte pek geç kalmamışlar! *"Ebûbekr ile Ömer'i sadece mü'minler sever, onlardan sadece münafıklar nefret eder!"* vb. mealli rivâyet şu sahâbîler aracılığıyla Allah'ın Peygamberi'ne (s.a.a) dayandırılmış:

1. Enes b. Mâlik: İbn Adiy rivâyet ediyor. (ez-Zehebî, I, 626; el-Münâvi, III, 369) Senedinde **Hâzim b. Huseyn el-Humeysî** var. İttifakla zayıf ve çürük bir râvî.(1)

2. Ebû Hüreyre: İbn Adiy rivâyet ediyor. (İbn'ül-Cevzî, *el-Ilel*: I, 200; ez-Zehebî, I, 54) Senedinde **İbrâhîm** b. Mâlik el-Ensârî ile ondan rivâyet eden **Ahmed** b. Îsâ el-Haşşâb var. İkisi de ittifakla çok zayıf ve yalancı!(2)

3. Câbir b. Abdillâh: İbn Adiy, Süleymân el-A'meş'ten itibaren **Abdurrahmân** b. Mâlik b. Miğvel ve **Muallâ** b. Hilâl adlı iki râvî kanalıyla rivâyet ediyor. (ez-Zehebî, II, 584, IV, 153) Râvîlerin her ikisi de zayıf ve yalancı!(3)

Görüldüğü gibi bu rivâyetlerin tamamı asılsız ve uydurma! Hiç birisinin yüzüne bakılacak hali yok. Buna rağmen Şamlı ez-Zehebî (II, 584) Hz. Câbir'e yamanan rivâyetin ardından "Râvîsi yalancı; ama bu doğru bir söz!" diyor. Fakat aynı duyarlılığı, Ümmü Seleme annemizden gelen Ali ile ilgili hadiste gösteremiyor. O hadis hakkında sadece "münker!" demekle yetinen ez-Zehebî (II, 454), bununla ne kadar da "Şamlı" olduğunu gözler önüne seriyor!

Ona düşen; bu sözü, asıl Ümmü Seleme annemizden gelen hadis hakkında söylemek idi. Ama o, hakkında gayet sahih hadisler olmasına rağmen İmam Ali'ye çok gördüğü bu sözü, hakkında yüzüne bakılabilecek tek bir hadis bile olmayan Ebûbekr hakkında söyleyebiliyor! Buna taassup denmez de ne denir?!

1- ez-Zehebî, I, 626; İbn Hacer, *et-Taqrîb*: I, 209; el-Münâvi, III, 369

2- İbn'ül-Cevzî, *el-Ilel*: I, 200; ez-Zehebî, I, 21-22, 54, 126

3- ez-Zehebî, II, 584~585, IV, 152-153; İbn Hacer, *et-Taqrîb*: II, 271

Not: Bir gün Ahmed b. Hanbel'e, Hz. Ali'nin *"Ben cehennem ateşinin taksimcisiyim!"*[1] sözünü[2] soruyorlar. O da şu cevabı veriyor:

"Bunun nesini yadırgıyorsunuz? Zaten Peygamber (s.a.a) Ali hakkında *"Seni sadece mü'minler sever, senden sadece münafık olanlar nefret eder!"* buyurmuyor mu?"

Soranlar "Tabii ki." deyince, Ahmed b. Hanbel ile orada bulunanlar arasında sorulu cevaplı şu konuşma geçiyor:

Ahmed – Mü'minler nereye gidecek?

Cemaat – Cennete!

Ahmed – Ya münâfıklar?

Cemaat – Onlar da Cehenneme!

Ahmed – Demek ki Ali cehennem ateşinin taksimcisidir?[3]

1- Yani: "İnsanlar iki kısımdır. Bir kısmı benimle, bir kısmı ise bana karşı. Benimle olanlar cennete, bana karşı olanlar ise cehenneme gidecek!"

(İbn Quteybe'nin *Ğarîb'ül-Hadîs*'ine, Ebû Ubeyd el-Heravî'nin *el-Ğarîbeyn*'ine, İbn'ül-Esîr'in *en-Nihâye fî Ğarîb'il-Hadîs*'ine, İbn'ül-Cevzî'nin *Ğarîb'ül-Hadîs*'ine, ez-Zemahşerî'nin *el-Fâiq fî Ğarîb'il-Hadîs*'ine, İbn Manzûr'un *Lisân'ül-Arab*'ına ve ez-Zebîdî'nin *Tâc'ül-Arûs*'una [**q-s-m**] maddesine bakınız.)

2- el-Fesevî (= İbn Kesîr, VII, 392) ile el-Uqaylî rivâyet ediyor. (Ayrıca bk. ez-Zehebî, II, 387, IV, 208; İbn Hacer, *el-Lisân*: III, 247, VI, 121; İbn Ebil-Hadîd, II, 260, IX, 165, XIX, 139)

3- Qâdî İbn Ebî Ya'lâ, *Tabaqât'ül-Hanâbile*: I, 320

HZ. ALİ'NİN HZ. ÎSÂ'YA BENZER BİR YÖNÜ

100. İmam Ali'den:

"Allah'ın Rasûlü (s.a.a) şöyle buyurdu: *"Ey Ali! Sende İsa'ya benzer bir durum var: Yahudiler ondan o kadar nefret ettiler ki; anasına bile iftira attılar! Hıristiyanlar da o kadar sevdiler ki; onu olmadık makama yükselttiler!"*

□ Hadisin Tahrîci: Hadisimizi **Hakem b. Abdilmelik el-Basrî** kanalıyla Ahmed (I, 160, ayrıca *el-Fedâil*'de), oğlu Abdullâh, Buhârî (*el-Kebîr*'de), İbn Ebî Âsım, el-Bezzâr, Ebû Ya'lâ, el-Belâzürî (II, 363), Hâkim (III, 123) vb. rivâyet ediyor. (el-Heysemî, IX, 181; Nâşir, 102) Üstelik Hâkim'in rivâyetinde, hadisin arkasından Hz. Ali'nin (a.s) birazdan göreceğimiz sözlerine de yer veriliyor.

□ Hadisin Durumu: İbn'ül-Cevzî (*el-Ilel*: I, 168, 227), ez-Zehebî ve Nâşir; **Hakem b. Abdilmelik el-Basrî** yüzünden hadisimizin zayıf olduğunu söylüyorlar.

Hakem'i pekçok hadis âliminin zayıf saydığı bir gerçek. Ama zayıf sayanların gerekçelerine bakılırsa; esasen onların Hakem'in sadûq bir râvî olduğunda kuşkuları yok! O yüzden Ahmed el-Iclî "siqa birisi" diyor. Sırf hâfıza sorunu var kendisinde. Ebû Hâtim ile Müellifimizin ifadeleri de bunu açıkça gösteriyor.(1)

Hadisimizin diğer râvîlerinde zaten problem yok. Hâkim o yüzden "isnâdı sahih" diyor. Ancak biz râvîmizin hâfızasını dikkate alarak, **"isnâdı hasen"** demekle yetiniyoruz. Kaldı ki bütün bunlar, sadece isnatla ilgili değerlendirmeler. Yoksa hadîsimizin mesajının tarihe ters düşmediği, yani metin itibariyle sahih olduğu apaçık bir gerçek.(2)

1- ez-Zehebî, I, 576: İbn Hacer, *et-Taqrîb*: I, 190

2- Hadis değişik bir isnatla el-Harezmî (s. 325) tarafından da rivâyet ediliyor.

AÇIKLAMALAR

Peygamber (s.a.a) bu hadisinde İsa (a)'ın durumuna değiniyor. O peygambere Yahudilerin nefret duyduğunu, hıristiyanların ise sevgide ileri giderek olmadık mertebeye yükselttiklerini söylüyor. Aynı durumun İmam Ali'nin de başına geleceğini önceden duyuruyor.

Bu konuda İmam Ali (a.s)'nin de şöyle bir sözü var:

> "Benim yüzümden iki sınıf insan helak olacak: 1. Bana olan sevgisinde çok aşırı giden. 2. Benden nefret edip darılan."[1]

Bir başka rivâyette şöyle buyuruyor:

> "Benim yüzümden üç sınıf insan helâk olacak: 1. Bana lânet eden, 2. Bunu duyup kabul eden, 3. Günah hamalı olan. Yani bana lanet etmek ... sûretiyle kendisine yaklaşılan, lüks içinde yaşayan yönetici."
>
> "Benim yüzümden üç sınıf insan da kurtuluşa erecek: 1. Beni seven, 2. Beni sevenleri seven, 3. Bana düşman olanlara düşman olan."
>
> "Kimin kalbi bana nefretle doluysa ya da beni küçümserse; bilsin ki Allah onun düşmanı ve hasmıdır..."[2]

Gerçekten de Yahudiler, Hz. Îsâ'nın kendilerine peygamber olarak gelişini bir türlü hazmedemediler. Çünkü onlar Tevrat'ı değiştirmişler; işlerine gelmeyen kısımları içinden atmışlar, ilavelerde bulunmuşlar... böylece o kutsal kitabı çıkarlarına uygun hale sokmuşlardı. Hz. Îsâ'nın gelmesi demek; onların "Mûsâ'nın getirdiği din" diye ortaya koydukları sahte dinin sonu demekti. Bu da yahudi din tacirlerinin beslendikleri rant kaynaklarını kurutacak; onların daha fazla semirmelerine mani olacaktı.

Yahudiler hemen işe koyuldular; önce Hz. Îsâ Mesîh'in masum ve tertemiz, iffetli annesine iftira ile işe başladılar. Ahlâksızlık nedir bilmeyen o ter-temiz kadına, Meryem annemize zina iftirâsı attılar; namus ve

---

1- İbn Ebî Şeybe, VI, 374; Ahmed: I, 160; el-Belâzürî, II, 362, 363; Hâkim, III, 123; Şerif Radiy, *Nehc'ül-Belâğa*: II, 11, III, 178, 264 (= 123. hutbe ile 117. ve 469. sözler); İbn Ebil-Hadîd, IV, 105, V, 4, 5, VIII, 112, 118-119, XVIII, 282, XX, 220

2- İbn Ebil-Hadîd, IV, 105

iffetten bi-haber olanlar, onu namussuzluk ve iffetsizlikle suçladılar! Kısacası, kadıncağız hakkında neler demediler ki!

Îsâ Mesîh'e öncelikle, en başta iman edip destek vermesi gerekenler, esâsen Yahûdîlerdi. Ama onlar, Hz. Îsâ'yı reddetmekle kalmadılar; o şanlı, yüce peygamberle hâince mücadeleye giriştiler. Onun kutsal yolunu sabote etmek için hakkında iftiralar yaydılar. Onun tutuklanıp idam edilmesi için ne lazımsa yaptılar. Sonunda birini "İsâ" sanarak türlü eziyetlerle, çarmıha gerdiler. Allah'ın peygamberine düşmanlıkta bu derece ileri gittiler. (Elbette Îsâ Mesîh'e bir şey olmadı; idam edilen ona benzetilen bir yahudi idi. Ancak bu durum, onların İsâ'nın kâtili oldukları gerçeğini asla değiştirmez!) Kuşkusuz gelişi bir mucize olan Hz. İsa'nın, gidişi de bir başka mucize idi.

Hıristiyanlara gelince; yahûdilerin bu nefretine karşılık, onlar Hz. Îsâ'yı iyi anlayamadılar. Onu sevdiler; hem o kadar çok sevdiler ki, sonunda onlar da ipin ucunu kaçırdılar. Hz. Îsâ hakkında "üçün üçüncüsü" dediler! Ona ilahlık payesi verdiler. Îsâ Mesîh için "Yüce tanrının bedenlenmiş hâli!" dediler…

Emîr'ul-Mü'minîn Hz. Ali'nin durumu bundan pek farklı değildi: Hz. Peygamber Efendimiz'in vefatının hemen ardından, öncelikle ona destek vermesi beklenen sahâbenin, çok azı hâriç, ne yazık ki onu terk edip dışladıkları görüldü! Hilâfetten uzak tutmak için her yola baş vuruldu. Yetmedi; ona duyulan bu kin ve nefret, kendisiyle yapılan müessif savaşlara (Cemel ve Sıffîn gibi) zemin hazırladı.

Sonunda Hz. İmâm düşmanları tarafından ortadan kaldırıldı! Buna rağmen doymak bilmediler; kendisine ve âilesine sövüp saydılar, lanet okudular. Hatta her fırsatta ona hakaret edip lanet okumayı "camilere" kadar sokarak resmîleştirdiler, resmî dinin bir parçası haline getirdiler! Nasıl ki Yahûdîler Îsâ Mesîh'in anasına iftira attılarsa, bunlar da Hz. Ali'nin muhterem babaları Hz. Ebû Tâlib'i tekfîr ettiler. (Buna karşılık İslâm'a ve peygamberine hâinlikte zirve yapmış Ebû Süfyân ve âilesini göklere çıkardılar; sahâbedir, iman ve Kur'ân ehlidir dediler!) Özellikle habis Emevî soyunun Ali ve çocuklarına yaptıkları malumdur!

Öte yandan, onun yüce faziletleri ve diğer sahâbeye üstünlükleri karşısında, bazılarının adeta dilleri tutuldu! Ona olan sevgilerinde o kadar ileri gittiler ki; içlerinde ona -hâşâ- peygamberlik, hatta ilahlık makamı verenler bile oldu!

Şu halde hadisimiz, gelecekten haber veren nebevî mucizelerden olmasının yanı sıra, Ali'yi severken ifrât ve tefritten uzak durmamız gerektiği konusunda da, bizlere çok önemli dersler vermektedir.

İMAM ALİ'NİN HZ. PEYGAMBER'E YAKINLIĞI

101. Abdullâh b. Ömer'den:

Alâ b. Arâr diyor ki: "Adamın biri Abdullâh b. Ömer'e Osman'ın durumunu sordu. Abdullâh şu cevabı verdi:

"İki ordu karşılaştığında arkasını dönüp kaçanlardandı; ama Allah kendisini affetti. Sonra bir günah işledi; o da ölümüne sebep oldu!"

Ona Ali'nin (r) durumunu sorunca da şöyle dedi: "Onun Allah'ın Rasûlü (s.a.a) yanındaki makam ve mevkiini bilmiyor musun!?"

□ Hadisin Tahrîci: Hadisimizi Alâ b. Arâr'dan Ebû İshâq es-Sebî'î kanalıyla muhtelif yollardan Abdürrazzâq, Ahmed (*el-Fedâil*'de) ve et-Taberânî de rivâyet ediyor. (Nâşir, 104)

□ Hadisin Durumu: Hadisimizin râvîlerinden **Alâ b. Arâr**, Yahyâ b. Maîn ve İbn Hacer tarafından siqa ve sadûq sayılan; buna karşılık aleyhinde hiç kimsenin bir şey demediği bir râvî.[1] Baştan sona diğer bütün râvîleri de siqa olduğuna göre, **hadisimizin isnâdı sahih**.

102. Abdullâh b. Ömer'den:

Alâ b. Arâr diyor ki: "Abdullâh'a sordum ve "Ali ve Osman hakkında bir şey söylemeyecek misin?" dedim. O da şu cevabı verdi:

"Ali'nin evi Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) evine yakın. Sana onun hakkında bundan başka bir şey söyleyemeyeceğim!

Osman'a gelince; Uhud günü büyük bir günah işledi; Allah kendisini affetti. Fakat aranızda küçük bir günah işledi; siz onu hemen öldürdünüz!"

1- İbn Hacer, *et-Taqrîb*: II, 99; Nâşir, 104

□ Hadisin Tahrîci ve Durumu: Bir önceki hadisimizin tahrici ve durumu ile aynı.

Kitabımızın Arapça basımında, Müellifimizin üstadı Hilâl ile Alâ b. Arâr arasında büyük bir boşluk var. Nâşir de o râvîlerin kimler olduğunu tam olarak çözememiş. Ama bizce bu isnad, Ebû İshâq'tan itibaren tıpkı 105 nolu hadisimizin isnâdı gibi olmalı.

103. Abdullâh b. Ömer'den:

Alâ b. Arâr diyor ki: "Abdullâh'a bunu sorduğumda Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) mescidindeydi. Şu cevabı verdi:

"Mescidde onun evinden başka ev yok! Osman ise küçük bir günah işledi; hemen öldürdünüz!"

□ Hadisin Tahrîci ve Durumu: Hadisimizin tahrici ve durumu 101 nolu hadisimiz ile aynı.

"Mescidde onun evinden başka ev yok!" ifadesinden kasıt, kuşkusuz evinin mescide açılan kapısıdır. Çünkü Allah'ın Rasûlü (s.a.a) aldığı vahiy ile birlikte, sahâbenin evlerinin mescide açılan bütün kapılarını kapatmış; sadece İmam Ali'ninkini açık bırakmıştı.[1]

104. Abdullâh b. Ömer'den:

Sa'd b. Ubeyde diyor ki: "Birisi Abdullâh b. Ömer'e gelerek Ali'nin (r.a) durumunu sordu; o da şu cevabı verdi:

"Onunla ilgili bir şey söyleyemeyeceğim; ancak Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) evleri arasında onun evine bak!"

O kişi "Ama ondan nefret ediyorum!" deyince, İbn Ömer şöyle dedi: "Öyleyse Allah da senden nefret etsin!"

□ Hadisin Tahrîci: Hadisimiz Atâ b. es-Sâib kanalıyla İbn Ebî Şeybe (VI, 365) tarafından rivâyet ediliyor.

1- Bu konuda 38~42 nolu hadislerimize ve açıklamalarına bk.

□ Hadisin Durumu: Hadisimizin baştan sona bütün râvîleri siqa ve üstelik en azından Buhârî'nin râvîlerinden. Dolayısıyla Buhârî'nin şartlarına göre sahih.

105. Abdurrahmân b. Hâlid b. Qussem'den:

Ebû İshâq diyor ki: "Abdurrahmân'a " Ali nereden Allah'ın Rasûlü'ne (s.a.a) vâris oluyor!?" diye sorulunca şu cevabı verdi:

"Çünkü o Allah'ın Rasûlü'ne (s.a.a) hepimizden önce katıldı ve ona bizden daha fazla bağlıydı."

Müellif diyor ki: "Zeyd b. Ebî Üneyse hadisi değişik bir isnatla rivâyet ediyor ve "Hâlid b. Qussem'den" diyor."

□ Hadisin Tahrîci: Hadisimizi Ebû İshâq'tan itibaren değişik yollardan İbn Ebî Şeybe (VII, 266), İbn Ebî Âsım, et-Taberânî ve Hâkim (III, 125) rivâyet ediyor. Ancak onların rivâyeti Qussem b. Abbâs'tan geliyor ki herhalde doğrusu bu olsa gerek. Nitekim Müellifimizin *Sünen-i Kübrâ*'sındaki rivâyet de o şekilde.

□ Hadisin Durumu: Hadisimiz için Hâkim "isnâdı sahih" diyor; Şamlı ez-Zehebî de aynen onaylıyor. Doğrusu **Buhârî ile Müslim'in şartlarına göre sahih** olduğudur. Çünkü râvîleri Buhârî ile Müslim'in ortak râvîlerinden. Bu durumda Nâşir'in "zayıf" demesi yerinde değil!

Müellifimizin sözünü ettiği "Zeyd b. Ebî Üneyse" rivâyeti ise 106 nolu hadisimizdir.

106. Hâlid b. Qussem'den:

Kendisine "Allah'ın Rasûlü'ne (s.a.a), senin deden ve onun amcası (Abbâs) dururken Ali mi varis oldu!?" denince şu cevabı verdi:

"Çünkü Ali Allah'ın Rasûlü'ne (s.a.a) hepimizden önce katıldı ve ona bizden daha fazla bağlıydı."

□ Hadisin Tahrîci: Hadisimizi yine Ebû İshâq kanalıyla sadece Müellifimiz rivâyet ediyor. Ancak burada, yukarıdaki "Abdurrahmân" yerine "Hâlid b. Qussem'den" deniyor.

□ Hadisin Durumu: Hadisin senedinde Müellifin üstadı Hilâl b. Alâ'nın babası **Alâ b. Hilâl er-Raqqî el-Bâhilî** var. İttifakla zayıf bir râvî.(1) Dolayısıyla hadisimizin isnâdı zayıf.

Not: Müellifimiz bu hadisi, muhtelif yollardan "Abdurrahmân b. Hâlid b. Qussem" ile "Hâlid b. Qussem"den rivâyet ediyor. Oysa doğrusunun "Qussem b. Abbâs" olması gerektiğini az yukarıda belirtmiş; İbn Ebî Şeybe ve diğerlerinin bu şekilde rivâyet ettiğini söylemiştik.

107. Nu'mân b. Beşîr anlatıyor:

"Ebûbekr Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) huzuruna çıkmak için izin alırken (kızı) Âişe'nin yüksek sesle "Ali'yi babamdan daha çok sevdiğini biliyorum!" dediğini işitti. Ebûbekr "Ey falan kadınının kızı! Görüyorum ki Rasûlüllâh'a (s.a.a) karşı sesini yükseltiyorsun ha!" dedi ve hemen onu dövmeye kalktı. Fakat Allah'ın Rasûlü (s.a.a) ona mani oldu. Ebûbekr öfkelenerek dışarı çıktı. Allah'ın Rasûlü (s.a.a) şöyle buyurdu:

"Ey Âişe! Gördün mü; o adamdan seni nasıl kurtardım!"

Ebûbekr daha sonra tekrar izin alıp içeri girdi. Allah'ın Rasûlü (s.a.a) ile Âişe'nin barışmış olduklarını görünce şöyle dedi: "(Az önce) savaş halindeyken beni nasıl içeri aldıysanız; barış halindeyken de alın!"

Allah'ın Rasûlü (s.a.a) *"İzin verdik!"* buyurdu.

□ Hadisin Tahrîci: Hadisimizi **Ayzâr b. Hureys**'den itibaren değişik yollardan Ahmed (IV, 271-272, 275), Ebû Dâvûd (edeb, 93) ve el-Bezzâr rivâyet ediyor. (Nâşir, 106)

Ancak Ebû Dâvûd, Hz. Âişe'nin durumunu kurtarmak için onun ne dediğine ve Ali'nin adına yer vermezken, bu hadise "mizah" bölümünde yer vererek olayı iyice saptırmaya çalışıyor! Sanki Hz. Âişe o sözleri şaka yollu söyledi! Babası onu şakadan dövmeye kalktı!

Ahmed de ilk yerde (IV, 271-272) Ebû Dâvûd'un tutumunu sergilerken, ikinci yerde (IV, 275) bunu yapmıyor. Üstelik Âişe'nin sözlerine şu şekilde yer veriyor: "Allah'a yemin olsun ki; senin Ali'yi babamdan ve benden daha çok sevdiğini biliyorum!"

1- ez-Zehebî, III, 106; İbn Hacer, *et-Tehzîb*: IV, 420, *et-Taqrîb*: II, 100

□ Hadisin Durumu: Ayzâr Müslim'in gayet siqa râvîlerinden birisi.(1) Geri kalan râvîler de siqa olduğuna göre **hadisimizin isnâdı Müslim'in şartlarına göre sahih**. İbn Hacer de hadisimizin isnâdının sahih olduğu kanaatinde.(2)

108. Hz. Âişe'den:

Cümey' b. Ömer diyor ki: "Annemle birlikte Âişe'nin yanına girdim. Henüz çocuktum. Ona Ali'den (r.a) bahsedince şunları söyledi: "Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) erkekler içinde ondan, kadınlar içinde de onun eşinden daha çok sevdiği bir kimse görmedim!"

□ Hadisin Tahrîci: Hadisimizi **Cümey' b. Ömer**'den itibaren muhtelif yollardan; Tirmizî (menâqıb, 61), Müellifimiz (109 nolu hadis), Hâkim (III, 154, 157), es-Sehmî (*Târîhu Cürcân*'ında), İbn Abdilberr (IV, 378), el-Harezmî (s. 79) vb. rivâyet ediyor.

□ Hadisin Durumu: Hadisimizin baş râvîsi olan Cümey' çoklarının hoşlanmadığı birisi! Ancak Ebû Hâtim, el-Iclî, Hâkim, İbn Hacer gibi hadis tenkitçileri, onun güvenilir ve sadûq bir râvî olduğu kanaatinde.(3) Hoşlanmayanların gerekçesi ise, onun rivâyet ettiği hadislerin birilerine dokunuyor olması. Bir de hâfızasının biraz zayıf olduğu söyleniyor. Kısacası, hadisleri en azından hasen olan bir râvî.

Diğer râvîleri de Buhârî ile Müslim'in ortak siqa râvîlerinden olduğuna göre **hadisimizin isnâdı en azından hasen**. Tirmizî de aynı hükmü veriyor. Hatta Hâkim "sahih" olduğu kanaatinde.

Not: Arapça basımda İbn Ebî Ğaniyye'nin babası ile Cümey' arasında bir râvî düşmüş. Ama onun Ebû İshâq Süleymân eş-Şeybânî olma ihtimali oldukça yüksek.

Diğer yandan, Nâşir **İbn Ebî Ğaniyye**'nin adının "Yahyâ", hadisteki durumunun da "meçhul" olduğunu söylüyor. Oysa onun asıl adı Yahyâ b.

1- İbn Hacer, *et-Tehzîb*: IV, 426, *et-Taqrîb*: II, 103

2- el-Münâvî, I, 168

3- Hâkim, III, 154, 157; ez-Zehebî, I, 421-422; İbn Hacer, *et-Taqrîb*: I, 137-138

Abdilmelik b. Humeyd b. Ebî Ğaniyye'dir ve o da –tıpkı babası gibi– Buhârî ile Müslim'in ortak, siqa râvîlerindendir.(1)

109. Hz. Âişe'den:

Cümey' b. Ömer diyor ki: "Babamla birlikte Âişe'nin yanına girdim. (Perde arkasından) ona Ali (r) hakkında soru sordu. Âişe dedi ki:

"Bana öyle birisini soruyorsun ki; Allah'ın Elçisi'nin (s.a. a) erkekler içinde ondan, kadınlar içinde de onun eşinden daha çok sevdiği birisini bilmiyorum!"

□ Hadisin Tahrîci ve Durumu: Hadisimizin tahrici ve durumu bir önceki hadis ile aynı. Ancak burada Cümey'in Âişe'nin yanına "babasıyla" girdiği söyleniyor ki, bu hatalı.

110. Büreyde el-Eslemî'den:

Abdullâh b. Büreyde anlatıyor: "Birisi babama gelerek şunu sordu: "Allah'ın Rasûlü (s.a.a) katında en sevimli kişi kim idi?" O da şu cevabı verdi:

"Kadınlardan Fâtıma, erkeklerdense Ali (r) idi."

□ Hadisin Tahrîci: Hadisimiz Esved b. Âmir'den itibaren muhtelif kanallardan, Tirmizî (menâqıb, 61), Hâkim (III, 155) ve İbn Abdilberr (IV, 378) tarafından rivâyet ediliyor.

□ Hadisin Durumu: Hadisimizin bütün râvîleri siqa. Dolayısıyla **isnâdı sahih**. Zaten Hâkim de "sahih" olduğunu söylüyor; Şamlı ez-Zehebî de aynen onaylıyor.

111. İmam Ali (a.s) şöyle diyor:

"Her gece, Allah'ın Peygamberi'nin (s.a.a) huzuruna gireceğim an; namazdaysa *"Sübhânallâh!"* derdi; ben de girerdim. Namaz kılmıyorsa, bana izin verirdi; ben de girerdim."

□ Hadisin Tahrîci: Hadisi Abdullâh b. Nüceyy'den itibaren değişik yollardan; İbn Ebî Şeybe (II, 126, V, 242), Ahmed (I, 77, 80, 85, 107),

1- İbn Sa'd, VI, 393; ez-Zehebî, IV, 394; İbn Hacer, *et-Taqrîb*: II, 360

Tirmizî (salât, 155), Müellifimiz (112~15 nolu hadisler, sehv, 17), İbn Mâce (edeb, 17), el-Bezzâr, et-Tahâvî (V, 5), İbn Huzeyme, el-Beyheqî vb. rivâyet ediyor. Ama bazı rivâyetlerde "Sübhânallâh!" dediği, bazılarında ise "öksürdüğü" geçiyor. (eş-Şevkânî, *en-Neyl*: III, 186, 192)

□ Hadisin Durumu: Hadisimizin **Abdullâh b. Nüceyy** dahil[1], bütün râvîleri gayet siqa. Abdullâh'ın Hz. Ali'den hadis işitmediğine; dolayısıyla hadisin senedinde kopukluk olduğuna ilişkin iddialara ise, el-Bezzâr'ın nakline göre Ahmed b. Hanbel şu cevabı veriyor: "Abdullâh ile babası Nüceyy'in her ikisi de Ali'den hadis işitmiştir." Bu durumda, elbette isnâdın kopuk olduğundan söz edilemez.

Abdullâh'ın babası **Nüceyy el-Hadramî** de siqa birisi.[2] Buna göre; hadisimizin isnâdı sahih demektir. Zaten İbn Seken de "isnâdı sahih" diyor.[3]

112. İmam Ali (a.s) diyor ki:

"Seherde Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) huzuruna çıkmak için bir vakit ayırmıştım. Namazındaysa *"Sübhânallâh!"* derdi. Namazda değilse bana izin verirdi."

□ Hadisin Tahrîci ve Durumu: Hadisimizin tahrici ve durumu bir önceki hadis ile aynı.

113. İmam Ali (a.s) diyor ki:

"Seherde Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) yanına gitmek için kendime bir vakit ayırmıştım. Yanına vardığımda izin isterdim. Onu namaz kılarken bulduğumda *"Sübhânallâh!"* derdi. Boşta bulursam bana izin verirdi."

□ Hadisin Tahrîci ve Durumu: 111 nolu hadisimize bakın.

1- ez-Zehebî, II, 514; İbn Hacer, *et-Tehzîb*: III, 270, *et-Taqrîb*: I, 427

2- İbn Hacer, *et-Tehzîb*: V, 595, *et-Taqrîb*: II, 303

3- eş-Şevkânî, *Neyl'ül-Evtâr*: III, 186; Emîr es-San'ânî, *Sübül'üs-Selâm*: I, 140

114. İmam Ali (a.s) diyor ki:

"Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) huzuruna çıkmak için, biri gece ve diğeri de gündüz olmak üzere iki vaktim vardı. Gece vakti çıkarsam, benim için öksürürdü."

Müellif diyor ki: "Şurahbîl b. Müdrik bu hadisi değişik bir isnatla rivâyet ediyor; ama "*öksürürdü*" ifadesini o da kullanıyor."

□ Hadisin Tahrîci ve Durumu: 111 nolu hadisimiz ile aynı. Müellifin sözünü ettiği hadis ise bir sonra gelecek.

115. İmam Ali (a.s) diyor ki:

"Benim, Allah'ın Rasûlü'ne (s.a.a) hiç kimsede olmayan bir yakınlığım vardı. Her seher vakti yanına gelir ve "Selâm sana ey Allah'ın Peygamberi!" derdim. Eğer öksürürse aileme geri dönerdim. Aksi halde içeri girerdim."

□ Hadisin Tahrîci: Hadisimizi "Abdullâh b. Nüceyy"den itibaren **Şurahbîl b. Müdrik** kanalıyla; hemen aynı isnatla Ahmed (I, 85), Müellif (sehv, 17), el-Bezzâr ve İbn Huzeyme rivâyet ediyor. İsnatta, Abdullâh'ın babası Nüceyy'den, onun da Hz. Ali'den aldığı belirtiliyor. Buradan, Abdullâh'ın söz konusu hadîsi Hz. Ali'den, hem doğrudan işiterek, hem de babası kanalıyla nakletmiş olduğu anlaşılmaktadır.

□ Hadisin Durumu: Hadisimizin Şurahbîl dahil[1] bütün râvîleri siqa. Dolayısıyla bunun da **isnâdı sahih**.

116. İmam Ali (a.s) diyor ki:

"Allah'ın Elçisi'ne (s.a.a) bir şey sorduğumda cevap verirdi. Sustuğum vakit ise kendisi bana (anlatmaya) başlardı."

□ Hadisin Tahrîci: Hadisimizi **Abdullâh b. Amr b. Hind**'den Avf b. Ebî Cemîle kanalıyla değişik kanallardan İbn Ebî Şeybe (VI, 366), Tirmizî (menâqıb, 20), İbn Huzeyme, Hâkim (III, 125), İbn'ül-Esîr (III, 294~295) vb. rivâyet ediyor. (Nâşir, 111. Ayrıca 117~118 nolu hadislerimize de bk.)

1- İbn Hacer, *et-Taqrîb*: I, 336; Nâşir, 111

□ Hadisin Durumu: Hadisimizin Abdullâh dahil[1] bütün râvîleri siqa. Ancak senedinde Abdullâh ile İmam Ali arasında kopukluk olduğu için, isnâdı zayıf. Ne var ki, bundan sonraki iki hadisle desteklendiği için "hasen" denebilir. Galiba Tirmizî de bundan dolayı "hasen" diyor. Hâkim'in "Buhârî ile Müslim'in şartlarına göre sahih" demesi ve ez-Zehebî'nin gözü kapalı onaylaması ise; apaçık bir hata![2]

117. İmam Ali (a.s) diyor ki:

"(O'na) bir şey sorduğumda (cevabını) alırdım. Sustuğum vakit ise o bana (anlatmaya) başlardı."

□ Hadisin Tahrîci: Hadisimizi Ebû Muâviye ed-Darîr kanalıyla İbn Ebî Şeybe (VI, 366) ile el-Fesevî de rivâyet ediyor. (Nâşir, 112)

□ Hadisin Durumu: Hadisimizin bütün râvîleri Buhârî ile Müslim'in ortak râvîlerinden. Ancak hadisin baş râvîsi Ebul-Bahterî ile İmam Ali arasında kopukluk olduğu[3] için; isnâdı zayıf.

118. İmam Ali (a.s) diyor ki:

"Vallahi (O'na) bir şey sorduğumda (cevabını) alırdım. Sustuğum vakit ise o bana (anlatmaya) başlardı."

□ Hadisin Tahrîci: Hadisimizi İbn Cüreyc'den itibaren Haccâc el-A'var kanalıyla Ebûbekr el-Qatî'î de rivâyet ediyor. (Nâşir, 112)

□ Hadisin Durumu: Hadisimizi Hz. Ali'den nakleden **Zâzân Ebû Ömer el-Kindî** siqa ve sadûq birisi.[4] Diğer râvîler de siqa. Lâkin senette İbn Cüreyc ile Ebû Harb arasında kopukluk olduğu iddia ediliyor. Oysa İbn

---

1- İbn Hacer, *et-Tehzîb*: III, 208, *et-Taqrîb*: I, 412

2- Hadisimizi Hz. İmam'dan torunu Muhammed b. Ömer kanalıyla İbn Sa'd (II, 338) ile el-Belâzürî (II, 351); Ebû Ümâme el-Bâhilî kanalıyla da el-Bezzâr rivâyet ediyor. Ancak her iki isnat da zayıf.

3- 31 nolu hadisimizin durumuna bk.

4- İbn Sa'd, VI, 178; ez-Zehebî, II, 63; İbn Hacer, *et-Taqrîb*: I, 251; el-Emînî, I, 64

Cüreyc burada hadisi Ebû Harb'den işiterek aldığını açıkça belirtiyor. Dolayısıyla hadisimizin **isnâdı sahih** demektir.

119. İmam Ali (a.s) anlatıyor:

"Allah'ın Rasûlü (s.a.a) ile birlikte yola koyuldum; ta Kabe'ye vardık. Allah'ın Rasûlü (s.a.a) omuzlarıma çıktı (ben de doğrulup kalktım). Gücümün yetmediğini görünce *"Çök"* buyurdu bana; ben de çöktüm. Hemen aşağı inip yere çöktü ve bana *"Çık omuzlarıma!"* buyurdu. Ben de omuzlarına çıkar çıkmaz beni kaldırdı.

Bana öyle geldi ki; isteseydim göğün ufkuna dokunabilirdim. Derken Kabe'nin üstüne çıktım. Üstünde tunç ya da bakırdan bir heykel vardı. Hemen davranıp onu sağa sola, öne arkaya çektim. İyice tutup kavradığımda, Allah'ın Peygamberi (s.a.a) *"At onu aşağı!"* buyurdu. Ben de atıp cam şişelerin kırıldığı gibi kırıp parçaladım.

Sonra aşağı inip Allah'ın Rasûlü (s.a.a) ile beraber, birisi bize rastlar korkusuyla, evlerin arasında kaybolucaya kadar koşup uzaklaştık!"

□ Hadisin Tahrîci: Hadisimizi [Ali → Ebû Meryem → Nuaym b. Hakîm el-Medâinî →] kanalıyla değişik yollardan İbn Ebî Şeybe (VII, 403-404), Ahmed (I, 84, 151), Ebû Ya'lâ, el-Bezzâr, et-Taberî, Hâkim (II, 366~367, III, 5), Hatîb el-Bağdâdî, el-Gencî vb. rivâyet ediyor.

□ Hadisin Durumu: Nâşir, hadisimizi Hz. İmam'dan nakleden **Ebû Meryem Qays es-Seqafî**'nin meçhul olduğunu belirterek, zayıflığına hükmediyor. ed-Dâraqutnî ile İbn Hacer de "meçhul" diyor Ebû Meryem hakkında. Halbuki İbn Hıbbân, Hâkim, ez-Zehebî ve el-Heysemî onu siqa sayıyor.(1) Sonuçta hadîsi hasen olabilecek birisi.

Nuaym b. Hakîm ise; Yahyâ b. Maîn, Ahmed el-Iclî, İbn Hıbbân, İbn Hırâş, Hâkim, ez-Zehebî, el-Heysemî ve İbn Hacer tarafından siqa ve sadûq sayılan birisi. Ancak sadece hâfızası biraz zayıf.(2)

Diğer râvîlerimiz de siqa olduğuna göre; hadisimizin isnâdı hakkında **hasen** denebilir. Zaten Hâfız el-Gencî de bu kanatte. Belki metin itiba-

1- Hâkim, II, 367; ez-Zehebî, IV, 573; el-Heysemî, IX, 134; el-Emînî, I, 54, 70

2- İbn Sa'd, VII, 320; Hâkim, II, 367; ez-Zehebî, IV, 267; İbn Hacer, *et-Tehzîb*: V, 616, *et-Taqrîb*: II, 309; el-Emînî, I, 54, 75

riyle sahih demek bile mümkün. Zira Hâfız el-Heysemî, bu iki râvîmiz kanalıyla Hz. İmam'dan rivâyet edilen *"Ğadîr-Humm"* hadisi için "bütün râvîleri siqa" diyor. Hâkim de hadisimizin isnat bakımından "sahih" olduğuna hükmediyor. Bu durumda hadisimize "zayıf" demek zor. ez-Zehebî'nin "Hadisin isnâdı çok temiz; ancak metni münker!" demesini ise Şamlılığına verin siz!

Hadiste olayın ne zaman geçtiği belirtilmiyor. Ancak İslâm'ın ilk yıllarında, hicretten çok önce olduğu anlaşılıyor.

AÇIKLAMALAR

Bu bölümde görmüş olduğumuz hadislerimizle ilgili aralarda kısa açıklamalar yaptık. Şimdi hadislerimizden çıkan hükümlere bir göz atalım:

a) İmam Ali, Hz. Peygambere Herkesten Daha Yakın ve Herkesten Daha Bağlıydı

Hz. İmam'ın Allah'ın Rasûlü'ne (s.a.a) herkesten daha yakın ve herkesten daha bağlı olduğu şu hadislerden anlaşılıyor:

1. Abdullâh b. Ömer: 101~104 nolu hadisler.

2. Qussem b. Abbâs: 105~106 nolu hadisler.

3. Nu'mân b. Beşîr: 107 nolu hadis.

4. Hz. Âişe: 108~109 nolu hadisler.

5. Büreyde el-Eslemî: 110 nolu hadis.

6. İmam Ali (a.s): 111~118 nolu hadisler.

7. Ümmü Seleme annemiz: Rivâyete göre annemiz şöyle diyor:

> "Peygamber (s.a.a) gazaba gelip öfkelendiğinde, onunla konuşmaya Ali'nin dışında hiç kimse cesaret edemezdi!"

Hadîsi el-Belâzürî (II, 355), Taberânî ve Hâkim (III, 130) [Ümmü Seleme annemiz → Münzir b. Ya'lâ es-Sevrî → Muhavvel b. Râşid → **Ca'fer b. Ziyâd el-Ahmar → Huseyn b. Hasen el-Eşqar →**] kanalıyla rivâyet ediyor. (bk. el-Heysemî, IX, 152; el-Münâvî, V, 150)

Şamlı ez-Zehebî, Ca'fer ve Huseyn yüzünden hadisimizi zayıf sayma teşebbüsünde bulunuyor. Oysa Ca'fer ittifakla siqa.(1) Huseyn el-Eşqar ise sadûq ama hâfızası biraz zayıf bir râvî.(2) Dolayısıyla bu hadisimizin **isnâdı en azından hasen** sayılır. Hatta Hâkim ile es-Süyûtî "isnâdı sahih bir hadis" diyorlar.

Mü'minlerin Emîri Ali'nin (a.s) Allah'ın Peygamberi'ne (s.a.a) bu derece yakınlığı ve bağlılığı ta çocukluk çağlarına kadar iniyor. Onun mesajını ilk olarak İmam Ali kabul etti. Onun yanından bir an olsun ayrılmadı. Sürekli ona maddî, manevî destek oldu. İlâhî irâde ile Onun Ehl-i Beytinden sayıldı. Hiçbir zaman onu üzmedi. Hayatından sonra da ona verdiği sözden asla dönmedi. Bir an olsun Allah'ın Peygamberinin yolundan ayrılmadı. Böyle bir kimse Allah'ın Rasûlü (s.a.a)'in en yakını ve en bağlısı olmayacak da kim olacak!?

Hz. İmam (a.s) Allah'ın Elçisi'ne (s.a.a) yakın olmakla yetinmedi. Bu yakınlığı en iyi biçimde değerlendirdi. Her zaman ondan ve onun yüce ilminden istifade etti. 116~118 nolu hadislerin de açıkça ifade ettiği gibi, Ali şu iki halin dışına çıkmıyordu: Ya Allah'ın Elçisi'ne (s.a.a) bir şeyler sorup cevaplar alıyor, ya da sustuğunda Allah'ın Elçisi (s.a.a) ona anlatmaya başlıyor! Kısacası bu ilâhî bilgi akışı sürekli devam ediyor. En sonunda da *"her biri bin (1000) kapıya açılan bin (1000) ilim"* öğreniyor.(3)

İşte bu yüzden, Allah'ın Rasûlü (s.a.a) bizlere Ali'yi gösteriyor ve onun *"ilmin kapısı"* olduğunu söylüyor.(4)

b) Allah'ın Rasûlü'ne (s.a.a) İlk İman Eden Kişi İmam Ali'dir

Hadislerimiz Allah'ın Rasûlü'ne (s.a.a) ilk olarak Hz. Ali'nin (a.s) katıldığını haber veriyor. Bu onun getirdiği yeni mesajı kabul edip dinine girmekten başka bir şey değildir. Dolayısıyla buradan Allah'ın Rasûlü'ne (s.a.a) ilk iman eden sahabinin Hz. Ali (a.s) olduğunu anlıyoruz. 105

1- ez-Zehebî, I, 407; İbn Hacer, *et-Taqrîb*: I, 135; Şerafuddîn, 85

2- ez-Zehebî, I, 531; İbn Hacer, *et-Taqrîb*: I, 175-176; el-Emînî, I, 83

3- Konuyla ilgili rivâyetler için bk. sh. 186, 470

4- "**İlmin kapısı**" hadisleri için bk. sh. 219~220

ve 106 hadislerimizde açıkça belirtilen bu husus üzerinde daha önce yeteri kadar bilgi vermiş bulunduğumuz için tekrar ele almayı gerekli görmüyoruz.(1)

c) Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) En Çok Sevdiği Kişi Hz. Ali İdi

Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) en çok sevdiği kişinin; erkeklerden Ali (a.s), kadınlardan ise kızı Fâtıma (a.s) olduğu şu hadislerle sabit:

1. Nu'mân b. Beşîr: 107 nolu hadisimiz.

2. Hz. Âişe annemiz: 108~109 nolu hadislerimiz.

3. Büreyde el-Eslemî: 110 nolu hadisimiz.

4. Ömer b. Hattâb: Kendisi diyor ki: "Ey Fâtıma! Allah'a yemin olsun ki; Allah'ın Rasûlü (s.a.a) yanında senden daha sevimli bir kimse görmedim!"

Hâkim (III, 155) rivâyet ediyor ve "**Buhârî ile Müslim'in şartlarına göre sahih**" diyor. Şamlı ez-Zehebî ise hadisin isnâdına bir şey diyemiyor; ancak sadece "Garip ve ilginç!" demekle yetiniyor.

5. Üsâme b. Zeyd: Allah'ın Rasûlü (s.a.a) *"Kadınlardan bana en sevimli olan Fâtıma'dır."* buyuruyor.

Hâkim (III, 217) rivâyet ediyor ve "**Müslim'in şartlarına göre sahih**" diyor, Şamlı ez-Zehebî de aynen onaylıyor.

6. Hz. Âişe: Kendisi diyor ki: "Babası dışında, Fâtıma'dan daha faziletli birisini hiç görmedim!" Onun bu sözünü, **Buhârî ile Müslim'in şartlarına göre sahih** bir isnatla et-Taberânî rivâyet ediyor. (bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*: IV, 378)

7. Hz. Ali'yi Allah ve Rasulü'nün sevdiğine dair hadisler. (9~22 nolu *"Râye"* hadislerine ve açıklamalarına bk.)

8. İmam Ali'ye sövenin, onu karşısına alanın; Allah'ın Rasûlü'ne (s.a.a)

1- 1~7 nolu hadislerimizin açıklamalarına bakınız.

sövmüş ve onu karşısına almış olacağını ifade eden hadisler. (88~89 ve 90~96 nolu hadislerimize ve açıklamalarına bk.)

9. Hz. Fâtıma'nın (a.s) "Cennetlik kadınların efendisi" olduğuna dair hadisler. (124~129 nolu hadislerimize ve açıklamalarına bk.)

10. Hz. Fâtıma'nın (a.s) "Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) bir parçası ..." olduğunu ifade eden hadisler. (130~134 nolu hadislerimize bk.)

Bütün bunların yanı sıra 12 nolu *"Tayr"* hadisi, 37~42 nolu "*sedd-i ebvâb*" hadisleri, 43~61 nolu *"Menzile"* hadisleri, 65~69 nolu "İmam Ali'nin Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) bir parçası olduğuna" dair hadisler, 71~75 nolu *"Hacc Emirliği"* hadisleri, 76 nolu *"Seqaleyn"* hadisi, 77~85 nolu *"Ğadîr-Humm"* hadisleri... de Allah'ın Rasûlü (s.a.a) yanında Hz. Ali'nin daha sevimli olduğunu açıkça ispatlıyor.

"Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) En Çok Sevdiği Kişilerin; Erkeklerden Ebûbekr, Kadınlardan İse Âişe" Olduğuna Dair Rivâyetler:

"Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) Ali ile Fâtıma'yı herkesten daha çok sevdiğini" kıskanan bazı çevreler hemen oturup alternatif rivâyetler düzmüşler! Bu rivâyetlerde "Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) en çok sevdiği kişilerin; erkeklerden Ebûbekr, kadınlardan ise Âişe" olduğu belirtiliyor. Bu rivâyetler başlıca şu sahâbîlere ait:

1. Amr b. Âs: Ahmed (IV, 303), Buhârî (menâqıb, 34, meğazî, 65), Müslim (f. sahâbe, 8), Tirmizî (menâqıb, 63), Hâkim (IV, 12) Ebû Osman en-Nehdî kanalıyla rivâyet ediyor.

2. Amr b. Âs: İbn Sa'd (VIII, 67, 65), Tirmizî (menâqıb, 63) ve Hâkim (IV, 12) Qays b. Ebî Hâzim kanalıyla rivâyet ediyor.

3. Âişe annemiz: Kendi sözünü Tirmizî (menâqıb, 14) ve Hâkim (III, 73) Abdullâh b. Şaqîq kanalıyla rivâyet ediyor.

4. Ümmü Seleme annemiz: Hâkim (IV, 13~14) Zem'a b. Sâlih kanalıyla rivâyet ediyor.

5. Enes b. Mâlik: Tirmizî (menâqıb, 63), İbn Mâce (muqaddime, 101) ve Hâkim (IV, 12) Humeyd b. Abdirrahmân kanalıyla rivâyet ediyor. (el-Münâvî, I, 168)

6. Ömer b. Hattâb: Kendi sözünü, Urve b. Zübeyr kanalıyla Hâkim (III, 66) rivâyet ediyor.

Birincisi, bu rivâyetler Ebûbekr, Ömer ve Âişe'nin Allah'ın Elçisi'ni (s.a.a) değişik münasebetlerle defalarca üzdükleri, vefatından sonra da Allah ve Rasûlü'nün yoluna ters işler yaptıkları, Âişe'nin de Allah ve Rasûlü'nün talimatlarına uymadığı ve Cemel vak'asında binlerce insanın kanının dökülmesine sebep olduğu... biliniyor.(1) Allah'ın Elçisi'nin

---

1- İlk iki halîfenin:

a) Allah'ın Rasûlü'nün huzurunda yüksek sesle konuşarak onu rahatsız ettikleri ve bunun üzerine Hucurât sûresinin ilk ayetlerinin indiği (bk. Ahmed: IV, 6; Buhârî: meğâzî, 70, tef. Hucurât, 1~2, i'tisâm, 6; Tirmizî: tef. Hucurât, 1; Müellif: âdâb'ülqudât, 6; et-Tahâvî, I, 310-16; İbn Kesîr, IV, 205-206; Elmalılı, VI, 4449),

b) Yine bir başka konuda Allah Rasûlü'nün öfkelenmesine sebep oldukları (30 nolu hadisimize bk.),

c) Allah'ın Rasûlü'nün rahatsızlanıp yattığı son günlerinde, Ömer b. Hattab'ın "Bize Allah'ın kitabı yeter!!!" deyip etrafı velveleye vererek onun yazdırmak istediği tarihi vasiyyete mani olması ve böylece Allah'ın Rasûlü'nü haddinden fazla üzmesi, (Abdullâh b. Abbâs'tan gelen bu çok sahih rivâyet için bk. İbn Sa'd, II, 242-244; Ahmed, I, 222, 324, 336, 355; Buhârî: ilim, 39, cihâd, 176, cizye, 6, meğâzî, 83, merdâ, 17, i'tisâm, 27; Müslim: vasâyâ, 20-22; Ebû Dâvûd, imâra, 28 [= Ancak Ebû Dâvûd hadisin asıl can alıcı bölümlerini tümüyle atlamış!]; et-Taberî, II, 228-229. Buna **"reziyye hadisi"** denir.)

d) Allah'ın sevgili Rasûlü'nün vefatından hemen sonra kızı Fâtıma'yı çok üzdükleri ve böylece Allah'ın Rasûlü'nü fazlasıyla rahatsız ettikleri,

e) Hâlid b. Velîd'e, **Mâlik b. Nüveyra** ile ilgili olayında, Allah'ın öngördüğü hükümleri uygulamamış olmaları (88-89 nolu hadislerin açıklamasına; İmam Ali'yle arası açık olan sahâbîlerden "Hâlid b. Velîd" maddesine bk.),

Âişe'nin de Allah'ın Elçisi'ni sıkça rahatsız ettiği; Hafsa ile birlikte Tahrîm sûresine olumsuz yönde konu olduğu (bk. Ahmed: I, 48, VI, 59, 221; Buhârî: mezâlim, 25, tef. Tahrîm, 1~4, talâq, 8, hıyel, 12, libâs, 31, eymân, 25; Müslim: talâq, 20~21, 30~34; Ebû Dâvûd: eşribe, 12; Müellifimiz: talâq, 16-17, eymân, 20, işret, 4; Hâkim, II, 493; İbn Kesîr, IV, 387-389; Elmalılı, VII, 5086~5097), Hz. Peygamber'e (s.a.a) karşı bağırıp çağırdığı (107 nolu hadisimize bk.), Hz. Peygamberin bütün uyarılarına (sh. 54'e bk.) rağmen "Cemel" vak'asına öncülük ettiği herkesçe biliniyor!

(Detaylı bilgi için ***Sahâbenin Adâleti ve Ebû Hüreyre*** adlı çalışmamıza bk.)

Bunlar mı Allah Rasûlü'nün (s.a.a) en çok sevdiği kişiler!

böyle kimseleri herkesten daha çok sevdiği düşünülemez! Bu bakımdan rivâyetler akla ve târihî gerçeklere aykırı.

İkincisi, bu rivâyetler yukarıdaki sahih hadislere, üstelik bizâtihi Âişe ve Halîfe Ömer'den gelen gayet sahih rivâyetlere de aykırı.

Üçüncüsü, bu rivâyetler şu sahâbîler kanalıyla gelen en sahih hadislere de aykırı:

1. Ebû Mûsâ el-Eş'arî: Bu rivâyette, Esmâ bt. Umeys adlı bir sahâbî kadının Ömer b. Hattâb'dan daha faziletli ve üstün olduğu Hz. Peygamber (s.a.a) tarafından açık bir dille ifade ediliyor.

Bu hadîsi Buhârî (meğâzî, 40) ile Müslim (f. sahâbe, 169) rivâyet ediyor. İbn Sa'd da (VIII, 281) aynı hadisi Buhârî ile Müslim'in şartlarına göre sahih iki ayrı isnatla rivâyet etmekte.

2. Hz. Âişe: Diyor ki: "Hadîce'yi kıskandığım kadar hiçbir kadını kıskanmadım; çünkü Allah'ın Rasûlü (s.a.a) ondan çok bahsederdi."

Hadîsi Ahmed (VI, 58, 202, 279), Buhârî (menâqıb, 80, nikâh, 108, edeb, 23, tevhîd, 33), Müslim (f. sahâbe, 74-76), İbn Mâce (nikâh, 56), Tirmizî (birr, 70, menâqıb, 61), ve Hâkim (III, 186) rivâyet ediyor.

3. Hz. Âişe: Diyor ki: "Hadîce'nin kız kardeşi Hâle, Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) yanına girmek için izin isteyince hemen Hadîce'yi hatırlayıverdi. Ona "Allah sana daha iyisini (yani kendisini) vermişken, damakları kızarmış o Kureyşli kocakarıyı ne anıp duruyorsun!?" dediğimde gazaba gelip öfkelendi ve *"Hayır! Vallahi Allah bana onun yerine daha iyisini vermedi!"* buyurdu."

Hadîsi Ahmed (VI, 118, 150, 154), Buhârî (menâqıb, 80), Müslim (f. sahâbe, 78), et-Taberânî ve İbn Abdilberr (IV, 286-87) rivâyet ediyor. (bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*: IV, 283; el-Aynî, XIII, 361; el-Münâvî, III, 492; Davudoğlu, *Müslim Şerhi*: X, 292) Ancak Buhârî ile Müslim hadisin altı çizili bölümüne her nedense yer vermiyor!

4. Abdullâh b. Ömer: Babası Hattâb oğlu Ömer diyor ki: "Allah'ın Rasûlü (s.a.a) yanında Zeyd b. Hârise senin babandan, Zeyd'in oğlu Üsâme de senden daha sevimliydi, ey Abdullâh!"

İbn Sa'd'ın (IV, 70) **Müslim'in şartlarına göre sahih isnatlı** bu hadîsini, Tirmizî (menâqıb, 40) ile Hâkim (III, 559) ise farklı isnatlarla rivâyet ediyor. Hâkim "**isnâdı sahih**" diyor; Şamlı ez-Zehebî de onaylıyor. (Ayr. bk. İbn Abdilberr, I, 58; Qâdî Iyâd, *eş-Şifâ*: III, 417)

5. Abdullâh b. Ömer: Allah'ın Rasûlü'nden (s.a.a) *"Bana insanların en sevimlisi Üsâme'dir!"* dediğini naklediyor!

Hadîsi Ahmed (II, 20), Hâkim (III, 596), Taberânî ve İbn Abdilberr (I, 58) rivâyet ediyor. Hâkim **Müslim'in şartlarına göre sahih** diyor; Şamlı ez-Zehebî de onaylıyor.(1) (el-Münâvî, I, 483)

6. Safiyye annemiz: Kendisinden gelen rivâyete göre Allah'ın Rasûlü (s.a.a) onu Âişe ve Hafsa'ya üstün tutmuş!

Tirmizî (menâqıb, 63) ile Hâkim (IV, 29) **zayıf bir isnatla** rivâyet ediyor. Ancak Ahmed (III, 136) ile Tirmizî'nin (menâqıb, 63) **Enes b. Mâlik**'ten rivâyet ettiği hemen aynı içerikli hadisin isnâdı Buhârî ile Müslim'in şartlarına göre sahih. Ayrıca İbn Sa'd (VIII, 127) da aynı hadisi değişik yoldan rivâyet etmekte.(2)

Bütün bu rivâyetler hem onların kendi içlerinde çelişkiye düştüklerini gösteriyor, hem de Allah'ın Rasûlü (s.a.a) gözünde –Ali ve Ehl-i Beyt dışında bile– Ebûbekr ile Ömer'den ve Âişe'den çok daha sevimli kişilerin olduğunu gözler önüne seriyor.

Dördüncüsü, ilk iki rivâyet Amr'dan geliyor. Amr ise hadisi alınacak ve sözüne güvenilecek birisi değil! Üstelik Hz. İmam'a karşı son derece düşmanca duygu ve tavırlarıyla biliniyor. Kısacası bu rivâyetlerin iki-

---

1- Bu rivâyete Ehlisünnet kardeşlerimizi ilzam için yer verdik. Oysa bu rivâyetin doğrusu şu şekildedir:

"... Üsâme benim yanımda insanların en sevimlilerinden!"

(bk. İbn Sa'd, II, 249-250, IV, 65-67; Ahmed: II, 20; Buhârî: menâqıb, 45; meğâzî, 44, 87, eymân, 2; Müslim: f. sahâbe, 63-64; Tirmizî: menâqıb, 39)

Bundan da maksat, el-Aynî'nin de belirttiği (XIV, 413) gibi; "Üsâme'nin genç yaşta komutan olmasına itiraz eden insanlardan daha sevimli" olduğu.

2- Ayr. bk. İbn Abdilberr, IV, 348; İbn'ül-Esîr, V, 327; İbn Hacer, IV, 347

si de ya Amr'ın düzmesi; ya da birinci rivâyet Amr'ın ardından gelen Basralı râvîlerden birisinin, ikincisi ise **Qays b. Ebî Hâzim**'in tasarrufu! Çünkü onlar da Hz. İmam'ın düşmanlarından![1]

Hz. Âişe'den gelen rivâyetin baş râvîsi **Abdullâh b. Şaqîq** Ehl-i Beyt düşmanlığıyla tanınan bir râvî. Dolayısıyla bu rivâyet de onun marifeti olmalı! Kaldı ki Hz. Âişe annemizin İmam Ali'ye karşı tutum ve durumu da herkesçe malum!

Enes'ten gelen rivâyetin senedinde Abdurrahmân b. Avf'ın oğlu **Humeyd** var. Ehl-i Beyt'e karşı olumsuz durumundan daha önce bahsettik! Zaten Şamlı ez-Zehebî bile "Cidden garip!" diyor.

Ümmü Seleme rivâyeti ise o temiz annemizin alet edildiği bir uydurma! Senedinde **Zem'a b. Sâlih** var. Hadis uleması zayıf sayıyor kendisini.[2]

Ömer b. Hattâb rivâyeti ise Allah'ın Rasûlü'ne (s.a.a) dayanmıyor. Yani bu sadece Ömer'in kendi düşüncesi! Dolayısıyla bağlayıcı bir tarafı yok! Diğer yandan bu rivâyet Ehl-i Beyt düşmanlığıyla ün yapmış Urve[3] kanalıyla geliyor!

Kısacası bu rivâyetlerin hemen hepsi asılsız! O halde bu rivâyetlerin Buhârî, Müslim gibi kaynaklarda geçiyor olması, Hâkim ile Şamlı ez-Zehebî'nin onlardan bazıları için "Buhârî ile Müslim'in şartlarına göre sahih!" demesi gerçeği hiçbir zaman değiştirmez.

d) Hz. Peygamberin Yanı Sıra İlk Put Kırma Şerefi İmam Ali'ye Aittir

Bu hususu kitabımızın 119 nolu hadisinden anlıyoruz. Bu hadis aynı zamanda İmam Ali'nin o günlerde bile eşsiz bir cesarete sahip olduğunu gösteriyor.

1- Qays b. Ebî Hâzim ile az sonraki Abdullâh b. Şaqîq için 88~89 nolu hadislerin açıklamalarına, İmam Ali'ye ve Ehl-i Beyt'e düşman olan râvîler listesine bk.

2- ez-Zehebî, II, 81; İbn Hacer, *et-Taqrîb*: I, 257; el-Münâvî, V, 225

3- sh. 53'e bk.

e) Abdullâh b. Ömer İle Hz. Âişe Annemizin İmam Ali İle Arası İyi Değildi

Gerek Abdullâh b. Ömer'in ve gerekse Âişe annemizin İmam Ali (a.s) ile aralarının iyi olmadığı malum. Özellikle Hz. Âişe'nin Hz. İmamı hiç sevmediği, ona karşı eskiden beri olumsuz duygu ve düşünceler beslediği, Cemel vak'asına öncülük ettiği... (bk. sh. 54) hatta İbn Mülcem'in Hz. Ali'yi öldürmesine sevindiği[1] herkesçe biliniyor!

Abdullâh b. Ömer ise İmam Ali ile savaşmamış. Ona kılıç çekmemiş, Muâviye'nin başını çektiği "*azgın çete*"de yer almamış; bu bakımdan elbette onunla savaşanlarla bir tutulamaz. Ancak o da İmam Ali'yi o sırada yalnız bıraktığı ve onu desteklemediği için Allah ve Rasûlü'nü (s.a.a) karşısına almış durumda! Muâviye döneminden itibaren o da safını bulmuş; Emevî zorbalarına çok rahat biçimde biat etmiş! Ayyaş – berdoş Yezîd'e, Abdülmelik b. Mervân'a biat etmekte bir an bile gecikmemiş! Hatta çoluğunu-çocuğunu etrafına toplayıp bu konuda telkinlerde bulunmuş![2]

Cemel ve Sıffîn vak'alarında Hz. İmam'a bir biatı çok gören ve onu düşmanları –ki Allah ve peygamber düşmanı olduklarını daha önce gördünüz– karşısında yalnız bırakan Abdullâh b. Ömer, böyle günlerde "önüne gelen emîrin arkasında namaz kılacak ve ona zekâtını hemen verecek"[3] kadar tutarsız ve kişiliksiz bir tutum sergiliyor. Kısacası O da İmam Ali'yi ve Ehl-i Beyt'i sevmiyor. O da İmam'a karşı olumsuz duygular taşıyor.

Abdullâh b. Ömer'in Hz. Ali'ye karşı olumsuz duygu ve düşüncelerini burada 101~104 nolu hadislerimizden rahatlıkla anlıyoruz. Hadislerde Abdullâh'a Ali ile Osman'ın durumları soruluyor. Ama o ne yapıyor; Ali'yi hemen geçiştiriyor ve her ne hikmetse onun faziletlerini konu

---

1- Hz. Âişe'nin İmam Ali'nin öldürüldüğünü duyunca sevinerek şükür secdesine vardığına dair bk. İbn Sa'd, III, 40; et-Taberî, III, 159; Şerafuddîn, *en-Nass*: 457

2- Ayrıntılı bilgi için 88-89 nolu hadislerin açıklamalarında geçen, İmam Ali'yle arası açık olan sahâbîler listesine bk.

3- İbn Sa'd (IV, 149) değişik yollardan; hatta **Buhârî ile Müslim'in şartlarına göre sahih** isnatlarla rivâyet ediyor. (Ayr. bk. el-Emînî, X, 46-50)

edinen hadislerden bir tane söylemiyor. Osman'a gelince açılıyor; aleyhindeki yaygın eleştirilerin yersiz ve haksız olduğuna dair açıklamalarda bulunuyor. Bunun ne derece doğru olduğuna gelince...

f) Halîfe Osman Hakkında Birkaç Söz

Abdullâh b. Ömer'den gelen rivâyetlerde Osman b. Affân'ın Uhud harbi sırasında kaçtığı ifade ediliyor. İbn Ömer'in kendisi de bunları kabul ediyor; ancak Allah'ın onu bu büyük günahına rağmen affettiğini, fakat insanların, işlediği küçük bir günah dolayısıyla ona baş kaldırıp öldürdüklerini söylüyor![1]

Osman'ın Uhud harbi sırasında Allah'ın Rasûlü'nü (s.a.a) yalnız bıraktığı, Mekkeli müşriklere arkasını dönüp kaçtığı, hatta tam üç gün ortadan kaybolduktan sonra Medine'ye döndüğü biliniyor.[2] Hatta hilâfeti sırasında, (Hicret öncesi kardeşlik akdiyle) kardeşi olan Abdurrahmân b. Avf ile arasının açıldığı günlerde, Abdurrahmân'ın bunu da gündeme getirerek Osman'ı ayıpladığı gelen güvenilir rivâyetler arasında.[3] Ancak Allah (c.c) o gün arkasını dönüp kaçanları affettiği (Âl-i Imrân, 155) için üzerinde fazla durmuyoruz.

Gelelim Osman b. Affân'ın "küçük" günahına: Biz burada sadece birkaçına değinecek, gerisini ilgili çalışmamıza[4] bırakacağız.

1. Hz. Ali hayattayken ve Allah'ın Rasûlü (s.a.a) onu ümmetinin başına imam atadığı halde, Abdurrahmân b. Avf'ın bir hilesiyle halîfe oldu. Hz. İmam'ın oturması gereken makama o oturdu.

2. Hilâfetinin daha ilk günlerinde Ubeydullâh, babası Hattâb oğlu Ömer'in öldürülmesinden sorumlu sandığı birkaç suçsuz kişiyi öldürmüştü.

1- Konuyla ilgili 101~103 nolu hadislerin yanı sıra; değişik rivâyetler için bk. Ahmed: II, 101; Buhârî: humus, 14, menâqıb, 36, meğâzî, 19, tef. Baqara, 21, tef. Enfâl, 6; Tirmizî: menâqıb, 18; Hâkim, III, 98; el-Emînî, X, 70-71

2- bk. et-Taberî, II, 69; İbn'ül-Esîr, *el-Kâmil*: II, 110; İbn Ebil-Hadîd, XV, 20-22; İbn Kesîr, *el-Bidâye*: IV, 32; F. er-Râzî, IX, 50; el-Halebî, II, 240; Şerafuddîn, *en-Nass*: s. 326; el-Emînî, IX, 327

3- Ahmed: I, 68, 75; İbn Kesîr, I, 418-419; İbn Ebil-Hadîd, XV, 21-22

4- Ayrıntılı bilgi için "***Sahâbenin Adâleti ve Ebû Hüreyre***" adlı eserimize bk.

Bu cinayetin tamamen haksız yere yapıldığı herkes tarafından bilinmesine ve ileri gelen sahâbenin "kısas" istemesine rağmen, sırf Amr b. Âs'ın şeytani telkinleriyle Ubeydullâh'ı affetti; Allah'ın hadlerini askıya aldı.(1)

3. Devletin tüm kadrolarını ehliyetsiz ve aşağılık akrabalarıyla doldurdu. (Anne bir kardeşi) fâsık Velîd b. Uqbe'yi Kûfe, (süt kardeşi) Abdullâh b. Sa'd b. Ebî Serh'ı Mısır, (dayısının oğlu) Abdullâh b. Âmir'i Basra valiliğine getirdi! Muâviye'nin yetki alanını daha da genişletti; Ürdün, Lübnan ve civarını da Şam'a kattı. Her yandan gelen şikayetler üzerine önceden atadığı valileri yeni akrabalarıyla değiştirdi. Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) Tâif'e sürgün ettiği (amcası) Hakem'i Medine'ye geri getirdi, Hakem'in oğlu (amcasının oğlu ve damadı) Mervân'ı kalem müdürlüğüne getirdi. Hoş, Osman'ın başını yiyenlerden birisi de Mervân'dır!

Ayrıca devlet hazinesini kendi yandaşlarına peşkeş çekti: Ebû Süfyân'a, fâsık Velîd'e, Mervân'a, (amcasının oğlu ve damadı) Hâris b. Hakem'e, (amcasının torunları) Saîd b. Âs ile Abdullâh b. Hâlid'e devletin gelirlerinden bol bol verdi. Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) Hz. Fâtıma'ya hediye ettiği ama halîfelerin bir türlü kendisine teslim etmedikleri "**Fedek**" arazisinin gelirini Mervân'a tahsis etti, Kuzey Afrika gelirlerinin çok büyük bir kısmını İbn Ebî Serh'a verdi. Medine civarındaki devletin otlak arazisini çevirip sadece Ümeyye oğullarına açtı. Başkalarının hayvanlarının istifadesine mani oldu... Kısacası o dönemde yapılan vurgunlar ve yolsuzluklar göğün katına çıktı! Emevî hanedanı kapitalistçe servet yığdı; zevk ü sefa baş gösterdi!(2)

1- Gayet **sahih isnatlarla** rivâyet edilen bu hâdise için bak. İbn Sa'd, III, 350, 355~357; V, 15~17; el-Ya'qûbî, II, 160~164; et-Taberî, II, 586-587, 590; İbn Abdilberr, II, 433; İbn Ebil-Hadîd, III, 59~62, IX, 54~55; İbn'ül-Esîr, III, 175~176; ez-Zeyle'î, *Nasb'ur-Râye*: IV, 338; İbn Hacer, *el-İsâbe*: III, 75-76, 619, *ed-Dirâye*: II, 263~264; el-Emînî, VIII, 132~143; Algül, II, 396

İbn Sa'd'ın (III, 356) **gayet sahih bir isnatla** rivâyetine göre, Ubeydullâh'ı bu cinayete azmettirenlerin başında kız kardeşi olan **Hafsa** annemiz geliyor!

2- Ayrıntılı bilgi için bk. İbn Ebil-Hadîd, III, 11~40; Şerafuddîn, *en-Nass*: 399 ~405; el-Emînî, VIII, 234~282; Aycan, 102 vd.; İslamoğlu, 47~53 (Ayr. "***Sahâbenin Adaleti ve Ebû Hüreyre***" adlı eserimize bk.)

4. Diğer taraftan şarap içtiği şahitlerin tanıklığıyla sabit olan Kûfe valisi fâsık Velîd'e gerekli şer'î cezayı infaz etmedi; bunun yerine şahitleri sopalattı![1] Velîd bundan yüz bularak içmeye devam etti. Bir gün kafayı iyice çekip sabah namazında cemaate 3 ya da 4 rek'at kıldırması ve sonra "Ne dersiniz; biraz daha artırayım mı!?" demesi bardağı taşıran son damla oldu. Aleyhinde şikayetler artınca, görevinden alınıp Medine'ye getirildi; cezası infaz edildi.[2]

5. Bütün bu haksızlıklara ve devlet erkânının yolsuzluklarına, ümmetin mal varlığının Ümeyye oğulları tarafından yağmalanmasına karşı sesini çıkardığı için Ebû Zerr el-Ğıfârî'yi "**Rebeze**" denen ıssız bir yere sürüp mecburi ikamete mahkum etti[3], Ammâr b. Yâsir'i yere yatırıp karnı patlayıncaya ve kaburga kemiklerinden birisi kırılıncaya kadar dövdürdü![4] Abdullâh b. Mes'ûd'u da fena biçimde dövdürdü.[5] Osman'ın; Abdurrahmân b. Avf, Cündeb b. Züheyr, Adiy b. Hâtem, Amr b. Hamiq, Mâlik el-Eşter, Sa'sa'a b. Sûhân, Zeyd b. Sûhân, Hâris el-A'var

---

1- bk. Belâzürî, *el-Ensâb*: VI, 144; el-Emînî, VIII, 120-121

2- Ahmed: I, 144; Buhârî: menâqıb, 36; Müslim: hudûd, 38; el-Beyheqî, VIII, 318; İbn Abdilberr, III, 633~635; İbn'ül-Esîr, IV, 316~317; İbn Hacer, *el-İsâbe*: III, 638; el-Emînî, VIII, 122~125; İslamoğlu, 53; Algül, II, 393

3- Konuya ilişkin en sahih rivâyetler, Ebû Zerr el-Ğıfârî'nin oraya kendi isteğiyle gitmediğini; bilakis "sürüldüğünü" ortaya koymaktadır. (bk. İbn Sa'd, IV, 234; Ahmed: V, 144, 156, 178-179, 197; İbn Şebbe, III, 1034~1035; el-Ya'qûbî, II, 172; et-Taberî, II, 184; Hâkim, III, 50~51, 344; İbn Abdilberr, I, 214, 217; İbn'ül-Esîr, I, 344, IV, 438; İbn'ül-Qayyim, III, 3; İbn Ebil-Hadîd, III, 52~59, VIII, 252~262; el-Emînî, VIII, 292~307, 315~318; Aycan, 105~109)

Not: Ebû Zerr el-Ğıfârî'nin insanları "bir lokma bir hırka"ya çağırdığı ve insanları rahatsız ettiği için, bir bakıma halifenin ricasıyla ama kendi isteğiyle Rebeze'ye çekildiğine dair söylentiler, meşhur târihçi İbn Cerîr et-Taberî'ye dayanmaktadır. et-Taberî (II, 615~616) ise bunları "Seyf b. Ömer" kanalı ile rivâyet etmiş bulunuyor. Seyf'in durumunu daha önce (= sh. 251~252) gördük. Dolayısıyla bütün bunlar tek kelimeyle uydurma ve Osman'ı haklı çıkarma çabalarından başka bir şey değil! İbn'ül-Esîr vb. tarihçiler ise –galiba hesaplarına öyle geldiği için– aynı hikâyeyi tekrar edip durmuşlar. (Örn. bk. Algül, II, 400~404)

4- İbn Sa'd, III, 259; İbn Abdilberr, II, 477; İbn Ebil-Hadîd, III, 47~52; el-Halebî, II, 84; el-Emînî, IX, 15~20; Aycan, 103, 108

5- el-Ya'qûbî, II, 170; İbn Ebil-Hadîd, III, 40-45; el-Halebî, II, 84; el-Emînî, IX, 3~6; Aycan, 105, 108

ve daha pekçok masum insanı değişik yerlere sürdüğü, hatta İmam Ali'yi bile sürmeye niyetlendiği gelen rivâyetler arasında![1]

Bütün bunların yanı sıra; nerede ayyaş, berdoş, sicili bozuk, İslâm düşmanı kimse varsa, hemen hepsinin Osman'ın yanında yer almış olması da çok ilginç! Muâviye başta olmak üzere, tüm Emevî zorbalarının onu ve icraatlarını sahiplenmeleri elbette boşuna değil. İsterseniz gelin; **Huzeyfe b. Yemân** adlı seçkin sahâbînin –ki Allah'ın Rasûlü (s.a.a) tarafından ashâb içinde bulunan münafıkların kendisine bildirildiği sahâbîdir– şu sözüne hep birlikte kulak verelim: *"Eğer deccâl çıkacak olursa, ona Osman'ı sevenler tâbi olur!"*[2]

İşte Abdullâh b. Ömer'in sözünü ettiği "küçük" günah(lar)! İnsaf! Sahâbenin en ileri gelenleri bu "küçük" günah yüzünden mi Osman'ı en sert biçimde eleştirdiler? Kendisinin halife olmasını sağlayan Abdurrahmân b. Avf ve Talha ile arası bunun için mi açıldı dersiniz!?[3] Hz. Aişe böyle basit bir şey dolayısıyla mı, Osman için: *"Öldürün şu na'sel suratlıyı! O gerçekten kâfir oldu!"* diyordu?[4] Bu yüzden mi, ülkenin dört bir ya-

---

1- el-Emînî, IX, 30~63

2- bk. ez-Zehebî, II, 107. ez-Zehebî rivâyetin isnâdı için sesini hiç çıkarmıyor!

3- bk. sh. 355

4- "**Na'sel**" Arapça'da "erkek sırtlan, ahmak ihtiyar" gibi anlamlara geliyor. Halîfe Osman, adına "Na'sel" denilen Medineli (bazı rivâyetlere göre Mısırlı) uzun sakallı bir Yahudiye çok benzediği için kendisine bu lakab verilmiş!

Osman b. Affân'ın hilafetinin son yıllarını konu edinen hangi temel klasik esere murâcaat etseniz, bu lakabın onun için düşmanları tarafından sık sık kullanıldığını görürsünüz. Hz. Aişe de ona bu lakabı layık görenlerin en başında yer alıyor!

Aişe annemiz Halîfe Osman'ın Kur'ân'a aykırı, akrabalarını kayıran icraatlarını gördükçe onu eleştiri yağmuruna tutuyor, kendisini Peygamber'in yolunu terketmekle suçluyordu. (bk. İbn Abdilberr, II, 192; İbn Ebil-Hadîd, VI, 215; el-Emînî, VIII, 123, IX, 16, 79, 81)

Eleştirilerinden bir sonuç alamayan Aişe annemiz son kararını veriyordu: "**Öldürün şu na'sel suratlıyı!...**" (bk. et-Taberî, III, 12; İbn Ebil-Hadîd, VI, 215, 217, XX, 17, 22; İbn'ül-Esîr, *el-Kâmil*: III, 206; Şerafuddîn, 265, *en-Nass*: 393, 418~420; el-Emînî, IX, 79~85; Gölpınarlı, 83 …)

Bu arada Arapça, kapsamlı lüğatlerin hemen hepsinin [**na'sel**] maddesine bakılabilir. (Örn. bk. Ebû Ubeyd, *Ğarîb'ul-Hadîs*: III, 426; el-Ezherî, *et-Tehzîb*: III, 232;

nında isyanlar / kıyamlar çıktı? Osman'ı sırf bunun için mi katlettiler? İnsâf; gerçekten insaf!

g) Namazda Öksürmek ve "Sübhânallâh!" Demek...

İmam Ali'den (a.s) rivâyet edilen 111~115 nolu hadislerimiz, Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) namazdayken -Ali'yi namazda olduğundan haberdar etmek için- bir rivâyette "sübhânallâh!" dediğini, bir başka rivâyette ise öksürdüğünü; dolayısıyla bunların namaza doğrudan hiçbir zararının olmadığını ifade ediyor.

İslâm alimleri namazdayken namazla ve Allah'ı anmakla hiç ilgisi olmayan ve kasden yapılan konuşmanın namazı bozduğu konusunda ittifak halinde. Namazda olduğunu duyurmak ya da bir olay karşısında uyarıda bulunmak kasdıyla "sübhânallâh!" demenin namazı bozmadığı konusunda da ittifak var. Öksürmeye gelince:

Kendi irâdemiz ve kontrolümüz dışında gelişen bir ihtiyaç sonucu; boğazımız gıcıklandığında öksürmenin namaza -yine ittifakla- bir zararı yok. Böyle fiziki hiç bir sebep yokken yani tamamen kendi isteğimizle, ama birilerini uyarı kasdıyla "öksürme"nin namazı bozup bozmayacağı ise eskiden beri tartışmalı.

Ehl-i Beyt mektebine (İmâmiyye), Mâlikîlere ve Ahmed'den gelen bir rivâyete göre bununla namaz bozulmaz. Şâfiilerle Hanbelîler "Öksür-

---

İbn'ül-Esîr, *en-Nihâye*: V, 80; İbn Manzûr, XI, 670; ez-Zebîdî, XXXI, 14 …)

Buraya kadarki tutumu normal ve yerinde olan Aişe anamız, Halîfe Osman öldürülüp yerine Ali'nin seçildiğini duyar duymaz, kendisi de Peygamberimizin özel ve genel onlarca uyarısına rağmen, Halîfenin kanını yerde koymamak iddiasıyla Hz. Ali'ye karşı "Cemel" savaşını başlatıyordu! Mü'minlerin Emîri (a.s) ona bir mektup yazarak şöyle buyurdu:

"... İddiana bakılırsa, Osman'ın kanını taleb etmektesin. Oysa daha dün ona saldırıyor, ashâbın arasında [**Şu na'sel suratlıyı öldürün; o gerçekten kafir oldu! Allah onun canını alsın!**] diyordun. Bugünse çıkmış onun intikamı peşindesin. Allah'tan kork!..."

(bk. Sibt b. el-Cevzî, *Tezkirat'ül-Havâs*: s. 69; el-Halebî, III, 322; Gölpınarlı, 83; el-Emînî, IX, 79~80)

me esnasında iki ve daha fazla harf çıkarsa namazı bozar; aksi halde bozmaz." diyorlar. Hanefî mezhebinde; bu konuda Ebû Hanîfe ile öğrencilerinden gelen bir hüküm yok. Konuya el atan sonraki alimler ise kendi aralarında anlaşabilmiş değil! Ama daha sonrakiler, mezhepte sahih olan görüşün "bozmaz" olduğunu ifade ediyorlar.

Buradan da anlaşılıyor ki; öksürme esnasında ağzımızdan bir harf çıkmazsa namaz ittifakla bozulmaz.(1)

1- **İmâmiyye** = İmam Humeynî, *Tavzîh'ul-Mesâil*: 177; Ebul-Qâsım el-Hôî, *Tam İlmihal* (Terc.): 170; Muhammed Huseyn Fadlullâh, *el-Fetâvâ'l-Vâdıha*: 354

Rivâyete göre; namaz esnasında kapıda birisinin olduğunu evdekilere duyurmak amacıyla öksürmenin hükmü, İmam Ca'fer es-Sâdıq'a (a.s) da soruluyor. Hz. İmam "*Hiçbir sakıncası yok!*" buyuruyor. (bk. Şeyh Sadûq, *el-Faqîh*: I, 242; el-Hurr el-Âmilî, *Vesâil'üş-Şîa*: VII, 255)

Mâlikîler = el-Huraşî, *Şerhu Muhtasar'il-Halîl*: I, 320; ed-Derdîr, *eş-Şerh'ul-Kebîr*: I, 281~282

Şâfiîler = el-Heytemî, *Feth'ul-Cevâd*: I, 147; eş-Şirbînî, *Muğnî'l-Muhtâc*: I, 195; el-Ensârî, *Feth'ul-Vehhâb*: I, 50

Hanbelîler = İbn Qudâme, *el-Muqni'*: 32, *el-Muğnî*: I, 742; el-Hıcâvî, *el-İqnâ'*: I, 139~140

Hanefîler = F. Qâdîhân, *el-Fetâvâ el-Hâniyye*: I, 136; el-Kâsânî, *el-Bedâi'*: I, 234; İbn'ül-Hümâm, *Feth'ul-Qadîr*: I, 398; İbn Nüceym, *el-Bahr'ur-Râiq*: II, 5; İbn Âbidîn, *Redd'ül-Muhtâr*: I, 618~619

Görünen o ki; "öksürmek namazı bozar" diyenler, bunu daha çok "konuşma"ya benzetiyorlar. Oysa öksürmenin konuşmayla hiçbir ilgisi yok. Kaldı ki yukarıda gördüğümüz hadis-i şerifler "öksürmek namazı bozar" diyenlerin aleyhine delildir.

İMAM ALİ'NİN FÂTIMA EZ-ZEHRÂ İLE EVLİLİĞİ VE ZİFAFI

120. Büreyde el-Eslemî anlatıyor:

"Fâtıma'yı (önce) Ebûbekr ile Ömer istedi. Allah'ın Elçisi (s.a.a) *"O daha küçük!"* buyurdu. Daha sonra Ali (r.a) isteyince hemen onunla evlendirdi."

□ Hadisin Tahrîci: Hadisi Huseyn b. Vâqid yoluyla Müellif (nikâh, 7), İbn Hıbbân, İbn Şâhîn ve Hâkim (II, 167~168) rivâyet ediyor.

□ Hadisin Durumu: Hâkim hadisimiz için "Buhârî ile Müslim'in şartlarına göre sahih" diyor, Şamlı ez-Zehebî de aynen onaylıyor! Ancak doğrusu, Huseyin b. Vâqid dolayısıyla, sadece "**Müslim'in şartlarına göre sahih**"tir.

Hadisin benzerini İbn Sa'd (VIII, 19-20), et-Taberânî ve el-Bezzâr (= el-Heysemî, IX, 329; İbn Hacer, *el-İsâbe*: I, 374) Hucr b. Anbes el-Hadramî'den mürsel olarak, yine sahih bir isnatla rivâyet ediyor.

121. Esmâ bt. Umeys anlatıyor:

"Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) kızı Fâtıma'nın zifafı sırasında ben de vardım. Sabah olunca Allah'ın Rasûlü (s.a.a) kapıyı çaldı. Kapıyı ona Ümmü Eymen -ki onu uğurlamak için kadınların arasında bulunduğu söyleniyor- açtı. Kadınlar Peygamber (s.a.a)'in sesini duyar duymaz duygulandılar. Allah'ın Rasûlü (s.a.a) *"İyi olmuş!"* buyurup bir kenara oturdu.

Ben de diğer bir kenardaydım. Derken Ali (r.a) çıka geldi. Ona dua edip üzerine bir miktar su serpti. Sonra dışarı çıktı. Bir karartı görünce *"Bu da kim?"* diye sordu. Ben de "Esmâ" dedim. *"Umeys'in kızı mı?"* diye sorunca, "Evet!" dedim. *"Allah'ın Rasûlü'nün kızı Fâtıma'nın zifafında yardımcı olmak için mi bulunuyorsun?"* deyince, "Evet" dedim. Hemen benim için de dua etti."

Müellif diyor ki: "Saîd b. Ebî Arûbe ise bu hadisi "Ikrime → Eyyûb..." kanalıyla İbn Abbâs'tan rivâyet ediyor."

□ Hadisin Tahrîci: Hadisimizi "Esmâ bt. Umeys → Ebû Yezîd el-Medenî → Eyyûb es-Sehtiyânî → ..." kanalıyla Abdürrazzâq, Ahmed, et-Taberânî (*el-Kebîr*: XXIV, 136, 137), el-Qatî'î ve Hâkim (III, 159) rivâyet ediyor. (el-Heysemî, IX, 336~337; Nâşir, 115)

□ Hadisin Durumu: Hadisimizin isnâdı **Buhârî'nin şartlarına göre sahih**. Müellifimizin sözünü ettiği hadis ise bir sonra gelecek.

Not: İmam Ali ile Hz. Fâtıma (a.s)'ın nikahı hicretten 4 ay kadar sonra kıyıldı. Zifaf ise Bedr muharebesi dönüşü gerçekleşti. Esmâ bt. Umeys ise o tarihlerde, kocası Hz. Ca'fer ile birlikte, henüz Habeşistan'da; hicrette bulunuyordu. Esmâ dahil bütün Habeşistan muhâcirleri, ancak Hayber'in fethedildiği yıl Medine'ye geldiler. Yani zifaftan tam 5,5 yıl sonra!

Dolayısıyla bu hadisin Esmâ bt. Umeys'e dayandırılması ve zifaf esnasında onun da yer aldığına dair ifadeler hatalı. Bu hata da çok büyük ihtimalle Eyyûb'dan sonraki râvîlerden birine ait. Çünkü bundan sonraki hadis de Eyyûb'dan (Saîd b. Ebî Arûbe kanalıyla) geldiği halde; o İbn Abbâs'a izafe edilmiş.

Doğrusu; bu hadis de ya bir sonraki hadisimiz gibi İbn Abbâs'a, ya da Ümmü Eymen'e ait. (Açıklamalar bölümüne bakınız.)

122. Abdullâh b. Abbâs anlatıyor:

"Allah'ın Rasûlü (s.a.a) kızı Fâtıma'yı Ali (r) ile evlendirdiğinde, onun yanı sıra gönderdiği çehizler arasında bir kat yatak, içi lif dolu deri bir yastık ve bir de su kabı vardı. Vadiden kum getirip eve serdi ve Ali'ye (r): *"Fâtıma'nın yanına girdiğinde ben gelmeden ona yaklaşma!"* buyurdu.

Daha sonra Allah'ın Elçisi (s.a.a) gelip kapıyı çaldı. Ümmü Eymen dışarı çıkınca, *"Kardeşimin haberi var mı!"* diye sordu. Ümmü Eymen "Kızını onunla evlendirmişken; nasıl kardeşin olur!?" deyince *"O benim kardeşimdir!"* buyurdu ve sonra kapıya doğru ilerledi. Bir karartı görünce *"Bu da kim?"* diye sordu. "Esmâ bt. Umeys" deyince; ona doğru yaklaştı ve *"Demek Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) kızına yardımcı olmak için geldin!"* bu-

yurdu. –Yahudi milleti, yeni evlenen birisi gerdeğe gireceği zaman, önce onu eşinden ayrı tutarlardı.–

Allah'ın Rasûlü (s.a.a) bir tas su getirtti; içine okuyup üfledi. Sonra Ali'yi (r) çağırdı ve o sudan onun yüzüne, göğsüne ve kollarına serpti. Sonra Fâtıma'yı çağırdı. Fâtıma Allah'ın Rasûlü'nden (s.a.a) utandığı için elbisesiyle birlikte düşecekti! Ona da aynısını yaptı ve:

"Ey kızım! Allah'a yemin olsun, seni ailemin en hayırlısı dışında hiçbir kimseyle evlendirmek istemedim!" buyurdu; sonra kalkıp dışarı çıktı."

□ Hadisin Tahrîci: Hadisimizi Saîd b. Ebî Arûbe kanalıyla İbn Sa'd (VIII, 23~24) da rivâyet ediyor. Fakat İbn Sa'd "Ikrime → Ebû Yezîd el-Medenî → Saîd → …" yoluyla mürsel biçimde rivâyet ediyor hadisi. Ikrime ise çok büyük ihtimalle İbn Abbâs'tan nakletmiş olmalı.

İbn Sa'd'ın isnâdının doğrusu "Ikrime → Eyyûb → Saîd → …" biçiminde olmalı. Nitekim İbn Sa'd'ın bizâtihi kendisi, zifaf ile alâkalı kısa bir olayı bu isnatla rivâyet ediyor. (VIII, 22)

□ Hadisin Durumu: Hadisimiz, senedindeki **Süheyl b. Hallâd el-Basrî**'nin "meçhul" olduğu iddiasıyla zayıf sayılıyor. Oysa Süheyl vasat, makbul bir râvî.[1] O halde **hadisimizin isnâdı hasen**.

Kaldı ki Süheyl, İbn Sa'd'ın senedinde yok. Onun senedinde ise **Abdülvehhâb b. Atâ el-Basrî** var: Müslim'in hâfızası biraz zayıf ama sadûq râvîlerinden.[2] Öyleyse **bunun da isnâdı en azından hasen**.

123. Sa'd b. Ebî Vaqqâs'tan:

"Ali (r) Muâviye'nin yanında anılınca Sa'd b. Ebî Vaqqâs şöyle dedi: Vallâhi, benim için (ona ait) şu üç özellikten birine sahip olmak, üzerine güneşin doğduğu her şeye sahip olmaktan daha iyidir:

a) Onu Tebuk seferinden geri çevirdiği zaman söylediği *"Sen benim yanımda, Mûsâ yanında Hârûn'un makamına sahip olmak istemez misin? Ama ne var ki, benden sonra peygamber yok!"* sözleri bana söylemesi, benim

1- İbn Hacer, *et-Taqrîb*: I, 325

2- İbn Sa'd, VII, 333; ez-Zehebî, II, 681-682; İbn Hacer, *et-Taqrîb*: II, 489

için, üzerine güneşin doğduğu her şeye sahip olmaktan daha iyidir.

b) Hayber günü onun için söylediği *"Sancağı öyle birisine vereceğim ki; o Allah ve Rasûlünü seviyor. Allah da fethi ona nasip edecek. Üstelik o arkasını dönüp kaçmaz!"* sözleri bana söylemesi, benim için üzerine güneşin doğduğu her şeye sahip olmaktan daha iyidir.

c) Kızının benim nikâhım altında bulunması ve ondan çocuklarımın olması, benim için üzerine güneşin doğduğu her şeye sahip olmaktan daha iyidir."

□ Hadisin Tahrîci: Hadisimizi Ebû Zür'a ed-Dimaşqî (= İbn Kesîr, *el-Bidâye*: VII, 376) de rivâyet ediyor. Senedinde, Ahmed b. Hâlid el-Hımsî ile Abdullâh b. Ebî Necîh el-Mekkî arasındaki "Muhammed"in kim olduğu tesbit edilebilmiş değil. Ancak "**Muhammed b. İshâq b. Yesâr**" olma ihtimali oldukça yüksek. Hatta kesin gibi. Nitekim Ebû Zür'a ed-Dimaşqî'nin isnâdı aynen öyle.

□ Hadisin Durumu: Hadisimizin isnâdı, eğer tahmin ettiğimiz gibi Muhammed b. İshâq ise, isnâdı sahih. Ancak hadisin metninin her hal u kârda sahih olduğunda kuşku yok.

AÇIKLAMALAR

Hadislerimiz İmam Ali'nin Fâtıma ez-Zehrâ (a.s) ile evliliğinden ve onunla zifafından bahsediyor. Evlilik ve zifaf hadisesini değişik lafızlarla işleyen hadisler şu sahâbîler tarafından da rivâyet ediliyor:

1. Ma'qıl b. Yesâr: Rivâyete göre Hz. Fâtıma ile İmam Ali'nin evliliğine karar verildikten sonra, kadınlar Fâtıma ez-Zehrâ'ya gelerek "Baban seni parası pulu olmayan birisiyle evlendirdi!" dediler. Buna üzülen Fâtıma (a.s) durumu Allah'ın Rasûlü'ne (s.a.a) iletince o şöyle buyurdu:

"Seni ümmetim içinde İslâm'ı ilk kabul eden, en çok ilim ve hilim sahibi birisiyle evlendirmeme razı olmuyor musun!?"

Hz. Fâtıma (a.s): *"Razı oldum yâ Rasûlallâh!"* dedi.[1]

2. Enes b. Mâlik: el-Beyheqî, Hatîb el-Bağdâdî, İbn Asâkir ve el-Harezmî'nin (s. 336) rivâyetine göre; Allah'ın Elçisi (s.a.a) Fâtıma'yı Ebûbekr

1- sh. 34'e bk. Ayrıca bak. İbn'ül-Esîr, V, 364

ya da Ömer yerine Ali'ye nikâhlıyor ve *"Şüphesiz, Fâtıma ile Ali'yi evlendirmemi bana Allah emretti!"* buyuruyor.(1)

3. Abdullâh b. Mes'ûd: Tıpkı yukarıdaki Enes hadîsinin lâfızlarıyla et-Taberânî **sahih bir isnatla** rivâyet ediyor. (= el-Heysemî, IX, 330; el-Heytemî, 124; el-Münâvî, II, 215; ez-Zerqânî, IV, 333)

4. Ümmü Eymen: 122 nolu hadisimizin lafızlarıyla, İbn Sa'd (VIII, 24) ile Hâkim (III, 157 = kısaca); "Ümmü Eymen → Saîd b. Müseyyeb → Qatâde b. Di'âme → Saîd b. Ebî Arûbe → Ömer b. Sâlih ed-Dimaşqî …" kanalıyla rivâyet ediyor. (Ayrıca bu rivâyette Esmâ bt. Umeys'in adına yer verilmiyor.)

Ömer b. Sâlih dışında bütün râvîleri gayet siqa. Ömer ise, genelde herkesin zayıf saydığı bir râvî. Ancak Hâkim'in hadisimizin ardından "İsnâdı sahih" demesi ve ez-Zehebî'nin de buna karşı çıkmaması, onun hâfıza bakımından zayıf; ama kendisinin en azından sadûq bir râvî olduğunu gösteriyor.(2) O halde hadisimiz için "**isnâdı hasen**" diyebiliriz.

5. Abdullâh b. Abbâs: Hz. Fâtıma babasına "Yâ Rasûlallâh! Beni parası pulu olmayan birisiyle evlendirdin!" deyince, babası şöyle buyurdu:

> "Allah'ın yeryüzü halkı arasından iki kişiyi seçtiğinden; bunlardan birinin baban, diğerinin de kocan olduğundan memnun değil misin!?"

et-Taberânî (= el-Heysemî, IX, 143~144), Hâkim (III, 129), Hatîb el-Bağdâdî vb. Ebus-Salt Abdüsselâm b. Sâlih(3) kanalıyla **sahih bir isnatla** rivâyet ediyor. (İbn'ül-Cevzî, *el-Ilel*: I, 224)

6. Ebû Hüreyre: Hâkim (III, 129) tıpkı yukarıdaki İbn Abbâs hadisinin lafızlarıyla **sahih** bir isnatla rivâyet ediyor.

7. Imrân b. Husayn: Allah'ın Rasûlü (s.a.a) Fâtıma'ya hitaben şöyle buyurdu:

> "Beni hak ile gönderen Allah'a yemin olsun ki, seni hem dünya hem

---

1- Müttaqî el-Hindî, *el-Kenz*: XI, 606, XIII, 683-684; Zeynî Dahlân, II, 9

2- ez-Zehebî, III, 205-206

3- **Ebus-Salt**'in siqa ve sadûq bir râvî olduğunu daha önce görmüştük. (bk. sh. 187, 219)

de ahirette seyyid olan biriyle evlendirdim. Ona ancak münafık olan buğz eder."[1]

8. Ali el-Hilâlî: Taberânî'nin (*el-Kebîr* ve *el-Evsat*'ta) rivâyetine göre, Hz. Peygamber (s.a.a) kızı Fâtıma'ya hitâben şöyle buyuruyor: *"Seni Ali'ye nikâhlamam için bana vahiy geldi, ey Fâtıma!"* (bk. İbn'ül-Esîr, III, 307; el-Heysemî, VIII, 454, IX, 260)

9. Ebû Eyyûb el-Ensârî: Taberânî (*el-Kebîr*'de) hasen bir isnatla, Ali el-Hilâlî hadîsinin lâfızlarıyla rivâyet ediyor. (bk. el-Heysemî, VIII, 454)

10. İmam Ca'fer es-Sâdıq'ın (a.s) babaları – dedeleri vasıtasıyla rivâyet ettiği ve sahih isnatla gelen bu hadis de Ma'qıl hadisi gibi. Ancak onun sonunda şu ifadelere yer veriliyor:

"Ey Fâtıma! Allah bana emir verdi; ben de seni insanlar arasında İslâm'ı ilk kabul eden, en çok ilim ve hilim sahibi birisiyle evlendirdim. Seni semadan bir talimat gelmeden evlendirmiş de değilim! Onun dünya ve ahirette kardeşim olduğunu bilmiyor musun!?"[2]

11. İsmâîl es-Süddî mürseli: Rivâyete göre Fâtıma'ya önce Ebûbekr ile Ömer tâlib oluyor. Allah'ın Rasûlü (s.a.a) *"Bu konuda bana henüz bir talimat gelmedi!"* diyerek onları geri çeviriyor. Sonra Ali tâlip olunca onunla evlendiriyor. Arkasından *"Seni ümmetim içinde İslâm'ı ilk kabul eden ... birisiyle evlendirdim!"* buyuruyor.[3]

123 nolu hadisimizde geçen "*menzile*" ve "*râye*" hadislerini ve onlarla ilgili hükümleri daha önce yerlerinde gördük. Gelelim diğer **hadislerimizden çıkan hükümlere**:

a) Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) Kızı Fâtıma İle Evlenme Fazilet ve Şerefine Hz. Ali Nail Olmuştur

Hadisi şerifler, ileri gelen sahâbenin Allah'ın Rasûlü (s.a.a)'in kızı Fâtıma ez-Zehrâ (a.s) ile evlenmek ve o büyük şerefe nail olabilmek için

---

1- Ebû Ca'fer et-Tahâvî (I, 141~142) rivâyet ediyor.

2- Bütün râvîleri siqa ve sadûq. **Dolayısıyla isnâdı sahih**. (sh. 187'ye bk.)

3- Bu son iki rivâyet için bk. İbn Ebil-Hadîd, XIII, 227~228

adeta can attıklarını;ama sonunda bu şerefe ve fazilete Hz. Ali'nin nail olduğunu gösteriyor. Hatta Sa'd, Fâtıma ile evli olmayı, üzerine güneşin doğduğu her şeye tercih ettiğini söylerken, Ömer b. Hattâb, Hz. İmam Ali'nin üç büyük, "gıpta edilecek" faziletleri arasında, onun "Fâtıma ile evliliğini" de sayar.(1)

Rivâyetlere göre, Hz. Fâtıma'yı önce Ebûbekr istemiş Allah'ın Elçisi'nden (s.a.a); vermemiş. Ardından Ömer tâlib olmuş; ona da vermemiş! Her ikisini de geri çevirmiş. Ama kardeşi Ali tâlib olunca ona vermiş ve onunla evlendirmiş.

İşin ilginç yanı, Ebûbekr ile Ömer'e verilen "red" cevabı da, Hz. Ali'nin talebine "evet" demesi de; ilâhî talimat ve irâde sonucu gerçekleşiyor! Bu durum şu hadislerde apaçık belirtiliyor:

1. Enes b. Mâlik
2. Abdullah b. Mes'ûd
3. Ali el-Hilâlî
4. Ebû Eyyûb el-Ensârî
5. İmam Ca'fer es-Sâdıq (a.s)
6. İsmâîl es-Süddî.

b) İmam Ali Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) Kardeşidir

Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) zifaf gecesinde Hz. Ali'yi "kardeşim" diye çağırmış olması, onu kendisine "kardeş" ilan ettiğine delildir. Bu sözlere şu kişilerden gelen hadislerde açıkça yer veriliyor:

1. Abdullâh b. Abbâs
2. Ümmü Eymen
3. Esmâ bt. Umeys (Müellifimizin dışında kalanların rivâyetleri)
4. İmam Ca'fer es-Sâdıq (a.s)(2)

1- Rivâyetin kaynakları için halîfe Ömer'den gelen "**sedd-i ebvâb**" hadisine bk. (sh. 134)

2- "**Kardeşlik**" konusunda ayrıntılı bilgi isteyenler, 62~64 nolu hadislerimizin açıklamalarına bakabilirler.

c) Hadislerimiz, Kız İstemek ve Zifaf İle Alâkalı Birtakım Âdâba da Yer Veriyor

Hadislerimiz ışığında, kız isterken ve yeni evlenen çiftleri zifaf (gerdek) için bir araya getireceğimiz zaman şu âdâba dikkat etmeliyiz:

* Bir kimse herhangi bir kıza tâlib olduğunda, kız tarafı kesin cevap vermeden bir başkasının gelip aynı kıza tâlib olması uygun değildir. Zaten bu hem edeben çok çirkindir; hem de Allah'ın Rasûlü (s.a.a) tarafından kesin bir dille yasaklanmıştır.(1) O yüzden İmam Ali (a.s) Ebûbekr ile Ömer'e kesin cevap verilmeden Fâtıma'yı istememiştir.

* Kızları ilim, ahlak, hilim vb. açıdan üstün ve faziletli, vakarlı kimselerle evlendirmek sünnettir.

* Erkek ve kız tarafının, günün ihtiyaçlarına göre değişik çehiz malzemesi düzmesi sünnettir.

* Gerek damad ve gerekse gelin tarafının zifafa hazırlanması ve onlara yardımcı olunması sünnettir.

* Zifafa girecek erkek ve kız tarafına dua edip hayırlar dilemek ve okunmuş sudan üzerlerine serpmek sünnettir.

1- İlgili hadisler için bk. Mâlik: nikâh, 1, 2, 12; Ahmed: II, 122, 124, 126, 130, 142, 153, 238, 274, 311, 318, 394, 411, 427, 457, 462, 463, 487489, 558, IV, 147, V, 11; Buhârî: büyû, 58, şurût, 8, nikâh, 46; Müslim: nikâh, 38, 49~56, büyû, 8; Ebû Dâvûd: nikâh, 17; Müellif: nikâh, 20, büyû, 19; Tirmizî: nikâh, 38; Dârimî: nikâh, 7; İbn Mâce: nikâh, 10

FÂTIMA CENNETLİK KADINLARIN HANIMEFENDİSİDİR

124. Hz. Âişe anlatıyor:

"Allah'ın Rasûlü (s.a.a) hastalanmıştı. Fâtıma (r) gelip üzerine kapandı. Allah'ın Rasûlü (s.a.a) ona gizlice bir şey söyledi; Fâtıma ağlamaya başladı. Tekrar Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) üzerine kapandı. O sırada gizlice bir şey daha söyledi; bu sefer güldü!

Peygamber (s.a.a) vefat edince Fâtıma'ya sordum. Dedi ki: "Üzerine kapandığımda, bana bu sancıdan dolayı öleceğini haber verdi. O yüzden ağladım. Sonraki kapanışımda ise, bana, *"Ehl-i Beyti içinde kendisine ilk önce benim kavuşacağımı ve benim Imrân kızı Meryem dışında, cennetlik kadınların hanımefendisi olacağımı"* söyledi; ben de başımı kaldırıp güldüm."

□ Hadisin Tahrîci: Hadisimizi Muhammed b. Amr b. Alqame el-Leysî kanalıyla değişik yoldan İbn Ebî Şeybe (VI, 388), İbn Ebî Âsım, et-Taberânî ve İbn Meğâzilî de rivâyet ediyor. (Nâşir, 117)

□ Hadisin Durumu: Hadisimizin isnâdı **Buhârî ile Müslim'in şartlarına göre sahih**. Ancak Muhammed b. Amr el-Leysî'de hâfıza sorunu var!

125. Ümmü Seleme Annemiz anlatıyor:

"Allah'ın Rasûlü (s.a.a) kızı Fâtıma'yı yanına çağırdı ve ona gizlice bir şey söyledi. Fâtıma ağladı. Sonra bir şey daha söyledi; bu sefer güldü.

Allah'ın Rasûlü (s.a.a) vefat edince, Fâtıma'ya önce ağlayıp sonra da gülmesinin sebebini sordum. Dedi ki: "Bana ... *"Imrân kızı Meryem'den sonra, Cennetlik kadınların hanımefendisi olacağımı"* haber verdi; onun için güldüm."

□ Hadisin Tahrîci: Hadisimizi Mûsâ b. Ya'qûb ez-Zeme'î kanalıyla İbn Sa'd (II, 248), Tirmizî (menâqıb, 30), İbn Ebî Âsım, Ebû Ya'lâ ve İbn Şâhîn de rivâyet ediyor. (bk. İbn'ül-Esîr, V, 367; İbn Hacer, *el-İsâbe*: IV, 378; Nâşir, 118)

□ Hadisin Durumu: Nâşir, hadisi annemizden rivâyet eden **Abdullâh b. Vehb b. Zem'a**'nın "meçhul" birisi olduğu iddiasıyla, "isnâdı zayıf" diyor. Oysa Abdullâh makbul ve vasat bir râvî.(1) Senedindeki **Mûsâ b. Ya'qûb ez-Zeme'î** de sadûq, fakat hafıza sorunu var.(2) Kısacası **hadisimizin isnâdı hasendir**. Tirmizî de aynı görüşte.

126. Ebû Saîd el-Hudrî'den:

"Allah'ın Rasûlü (s.a.a) şöyle buyurdu: *"Hasan ve Hüseyin cennetlik gençlerin efendileri, Fâtıma ise, Imrân kızı Meryem hariç, cennetlik kadınların hanımefendisidir."*

□ Hadisin Tahrîci: Hadisimizin Fâtıma (a.s) ile alâkalı bölümünü; Abdurrahmân b. Ebî Nu'm el-Becelî'den itibaren **Yezîd b. Ebî Ziyâd** kanalıyla İbn Ebî Şeybe (VI, 378), Ahmed (III, 64), Ebû Ya'lâ, Abdullâh b. Ahmed, İbn Hıbbân, et-Taberânî, Hâkim (III, 154) vb. rivâyet ediyor. (el-Aynî, XIII, 48; el-Münâvî, IV, 421; Nâşir, 118) [Hadisimizin baş tarafı için 137 nolu hadise bakınız.]

□ Hadisin Durumu: Hadisimizin bütün râvîleri siqa. Dolayısıyla **isnâdı sahih**. Hâkim de "sahih" diyor; ez-Zehebî de aynen onaylıyor. el-Heysemî (IX, 324) bu bu kanaatte. Lâkin Abdurrahmân'dan rivâyette bulunan Yezîd b. Ebî Ziyâd'ın hafızasında zayıflık var.(3)

127. Ebû Hüreyre anlatıyor:

"Allah'ın Rasûlü (s.a.a) birgün sabah yanımıza geç geldi. Akşam olunca içimizden birisi: "Ey Allah'ın Rasûlü! Bugün seni göremediğimiz için bir hayli üzüldük." deyince, Allah'ın Rasûlü (s.a.a) buyurdu ki:

1- İbn Hacer, *et-Tehzîb*: III, 280, *et-Taqrîb*: I, 430

2- bk. ez-Zehebî, IV, 227 vd.; İbn Hacer, *et-Tehzîb*: V, 566~567

3- bk. sh. 262 vd.

"Bugün beni hiç ziyaret etmeyen bir melek, Allah'tan izin alıp beni ziyarete geldi. Bana "Kızım Fâtıma'nın ümmetimin kadınlarının hanımefendisi olduğunu, Hasan ile Hüseyin'in de cennet gençlerinin efendileri olacağını" haber vererek beni müjdeledi."

□ Hadisin Tahrîci: Hadisimizi, **Muhammed b. Mervân ez-Zühlî** kanalıyla Buhârî (*el-Kebîr*'de) ile et-Taberânî rivâyet ediyor.

□ Hadisin Durumu: Muhammed makbul ve vasat bir râvî.[1] Diğer râvîler de siqa olduğuna göre, **hadisimizin isnâdı hasen**.

128. Hz. Âişe anlatıyor:

"Fâtıma (r) Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) yürüyüşünü andıran bir yürüyüşle geldi. Allah'ın Rasûlü (s.a.a) ona *"Merhaba kızım!"* dedi; sonra sağ (yada sol) yanına alıp oturttu. Arkasından ona gizlice bir şey söyledi; bunun üzerine ağladı. Sonra yine gizlice bir şey daha söyledi; bu sefer güldü. Fâtıma'ya "Bugünkü gibi üzüntüye yakın sevinçli bir gün görmedim!" deyip Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) kendisine neler söylediğini sordum. "Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) sırrını hemen açığa vuracak değilim ya!" dedi. Allah'ın Rasûlü (s.a.a) vefat edince, tekrar sordum; bu sefer anlatmaya başladı:

"O bana gizlice önce şunu söylemişti: *"Cibrîl her yıl bir kez yanıma gelerek Kur'ân'ı benimle mukabele sûretiyle okuyor; böylece karşılaştırma yapıyordu. Bu yıl ise bunu iki kez yaptı! Sanırım vaktim gelip çattı. Sen de Ehl-i Beytimden bana kavuşacak ilk kişisin! Ben senin için ne iyi öncüyüm!"*

Bunu duyunca ağladım. Sonra bana dedi ki: *"Bu ümmetin (yada mü'minlerin) kadınlarının hanımefendisi olmak istemez misin!?"* Bunun üzerine de güldüm."

□ Hadisin Tahrîci: Hadisimizi Firâs b. Yahyâ yoluyla İbn Sa'd (II, 247, VIII, 26~27), et-Tayâlisî, Ahmed (VI, 282), Buhârî (menâqıb, 25, isti'zân, 43), Müslim (f. sahâbe, 98~99), el-Belâzürî (I, 552), Müellif (129. hadis), et-Tahâvî (I, 138), Hâkim (III, 156) vb. rivâyet ediyor.

□ Hadisin Durumu: Hadisimizin isnâdı **gayet sahih**.

1- İbn Hacer, *et-Taqrîb*: II, 215

129. Hz. Âişe anlatıyor:

"Topluca Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) yanında bulunuyorduk. Hiç kimse bizden ayrı değildi. Tam o sırada Fâtıma yürüyerek geldi. Vallahi onun yürüyüşünün, Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) yürüyüşünden hiçbir farkı yoktu. Onun yanına varınca *"Merhaba kızım!"* deyip onu sağ (yahut sol) yanına oturttu. Sonra ona gizlice bir şey söyledi; Fâtıma hıçkırarak ağlamaya başladı. Ardından bir kez daha gizlice bir şey söyledi; bu sefer güldü!

Allah'ın Rasûlü (s.a.a) kalkıp çıkınca "Allah'ın Rasûlü (s.a.a) bizim aramızda sana özel bir şey söyledi; ve sen ağladın. Söyle bakalım; o sana ne söyledi?" dedim. Dedi ki: "Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) sırrını hemen açığa vuracak değilim ya!"

Allah'ın Rasûlü (s.a.a) vefat edince tekrar "Üzerinde olan hakkım için söyle; Allah'ın Rasûlü (s.a.a) o gün sana gizlice ne söylemişti?" diye sorunca anlatmaya başladı:

"İşte şimdi anlatacağım: İlk önce bana, *"Cibrîl her yıl bir kez yanıma gelerek Kur'ân'ı benimle mukabele sûretiyle okuyor; böylece karşılaştırma yapıyordu. Bu yıl ise bunu iki kez yaptı! Sanırım vaktim gelip çattı. Allah'tan kork ve sabırlı ol!"* demişti. Onun için ağladım. İkinci seferde ise *"Ey Fâtıma! Bu ümmetin kadınlarının veya dünya kadınlarının hanımefendisi olmak istemez misin!"* deyince de güldüm."

□ Hadisin Tahrîci ve Durumu: Hadisimizin tahrici ve durumu 128 nolu hadisimizle aynı.

AÇIKLAMALAR

Yukarıdaki hadislerimiz, Hz. Fâtıma ez-Zehrâ'nın (a.s) *cennetlik kadınların hanımefendisi* yahut *hanımefendilerinden* olduğunu apaçık dile getiriyor. Aynı hadis benzer lâfızlarla şu sahâbîlerden de rivâyet ediliyor:

1. Huzeyfe b. Yemân: Yukarıdaki 127 nolu hadisimizin lafızlarıyla İbn Ebî Şeybe (VI, 388), Ahmed (V, 391), Tirmizî (menâqıb, 30), Müellifimiz (*el-Kübrâ*'da), Ebû Ya'lâ, İbn Hıbbân, et-Taberânî, Hâkim (III, 151) ve Hatîb el-Bağdâdî rivâyet ediyor. Hâkim isnâdının "**sahih**" olduğuna hükmediyor; Şamlı ez-Zehebî de aynen onaylıyor.

2. Hz. Ali (a.s): el-Bezzâr ile et-Taberânî'nin **Câbir el-Cu'fî** yoluyla rivâyetine göre, Allah'ın Rasûlü (s.a.a) şöyle buyuruyor:

> "(Ey kızım!) Sen kendin cennetlik kadınların hanımefendisi, iki oğlun da cennetlik gençlerin beyefendisi olsun istemez misin?"

el-Heysemî (IX, 324~325) hadîsimizin, **Câbir** nedeniyle isnat bakımından zayıf olduğunu belirtiyor. Halbuki Câbir siqa birisi. (bk. sh. 473) Yani bu açıdan bir sorun yok. Ama öğrencisi **Esbât b. Nasr** (bk. sh. 175) dolayısıyla, **isnâdı en azından hasen** denebilir.

3. Imrân b. Husayn: İbn Abdilberr (IV, 375-376) **Kesîr b. İsmâîl en-Nevvâ'** kanalıyla rivâyet ediyor. **Kesîr**, Ehl-i Beyt'e yakınlığı dolayısıyla, birilerinin "zayıf" dediği bir râvî. Oysa Ahmed el-Iclî ile İbn Hıbbân aynı râvî için "siqa", İbn Hacer el-Asqalânî ise "sadûq" diyor.(1) Kısacası râvîmiz orta yollu vasat bir râvî. Ancak hadîsin senedinde, Kesîr ile Imrân arasında kopukluk var. O nedenle isnâdı zayıf.

Allah'ın Elçisi (s.a.a) konuyla ilgili bir diğer hadislerinde ise şöyle buyuruyorlar:

> "Cennet / dünya kadınlarının en hayırlısı / faziletlisi şu dört kadındır: Fâtıma, Meryem, Hadîce ve Âsiye."

Bu hadis de şu sahâbîler aracılığıyla rivâyet ediliyor:

1. Abdullâh b. Abbâs: Dâvûd b. Ebî Furât kanalıyla Ahmed (I, 292, 316, 322), Ebû Dâvûd (*ez-Zühd*'de), Müellif (*el-Kübrâ*'da), Ebû Ya'lâ, Ebû Hâtim, İbn Hıbbân, et-Taberânî, et-Tahâvî (I, 140), Hâkim (II, 594, III, 160, 185), İbn Abdilberr (IV, 376, 284~286) vb. rivâyet ediyor. (el-Heysemî, IX, 357; el-Aynî, XIII, 48; el-Münâvî, II, 53)

Hâkim "**İsnâdı sahih**" diyor; ez-Zehebî de onaylıyor. el-Heysemî (IX, 357) ile İbn Hacer (= el-Münâvî, II, 53) de bu görüşte.

2. Enes b. Mâlik: Kendisinden muhtelif yollardan Ahmed (III, 135), Zübeyr b. Bekkâr, Ebû Dâvûd (*ez-Zühd*'de), Tirmizî (menâqıb, 61), İbn Hıbbân, et-Taberânî, Ebû Ca'fer et-Tahâvî (I, 140), Hâkim (III, 157,

---

1- ez-Zehebî, III, 402; İbn Hacer, *et-Taqrîb*: II, 139; İbn Arrâq, *et-Tenzîh*: I, 384

157~158), İbn Abdilberr (IV, 285, 377, 284~285) vb. rivâyet ediyor. (el-Aynî, XIII, 48; el-Münâvî, III, 383, 491)

Hâkim **"Buhârî ile Müslim'in şartlarına göre sahih bir hadis"** diyor; Şamlı ez-Zehebî de aynen onaylıyor.

3. Hz. Âişe: Urve kanalıyla, et-Taberânî ile Hâkim (III, 185) rivâyet ediyor. (el-Münâvî, IV, 125)

Hadisimiz, Buhârî ile Müslim'in ortak râvîleri kanalıyla geliyor. Dolayısıyla isnâdı **Buhârî ile Müslim'in şartlarına göre sahih bir hadis**. ez-Zehebî de aynı kanaatte.

4. Ebû Hüreyre: Ebû Yezîd el-Medenî kanalıyla İbn Abdilberr (IV, 284, 377) rivâyet ediyor. Senedinde bulunan **Ebû Qılâbe Abdülmelik b. Muhammed er-Raqqâşî** sadûq, ama hâfızası zayıf birisi.(1) Dolayısıyla **isnâdı hasen** bir hadis. (Aynı hadîsi farklı bir yoldan et-Taberânî de rivâyet ediyor. Ancak isnâdı zayıf. bk. el-Heysemî, IX, 357)

5. Ebû Mûsâ el-Eş'arî: İbn Cerîr et-Taberî (Âl-i Imrân: 42'nin tefsiri) ile et-Taberânî (= İbn Hacer, *Feth'ul-Bârî*: VI, 447) benzer lâfızlarla, **gayet sahih bir isnatla** rivâyet ediyor.

6. Câbir b. Abdillâh: İbn Asâkir rivâyet ediyor. (bk. İbn Kesîr, *el-Bidâye*: II, 72; İbn Hacer, *el-İsâbe*: IV, 378)

Hadislerimizden çıkan hükümler:

a) Hz. Fâtıma ez-Zehrâ (a.s) Cennetlik Kadınların Hanımefendisidir

Kitabımızın 124~129 nolu hadisleri ile yukarıda geçen hadisler, Peygamber Efendimiz'in biricik kızı Fâtıma'nın, cennetlik kadınların hanımefendilerinden ve dünyadaki en faziletli ve en üstün dört kadından birisi olduğu konusunda yeterince açık. Hadislerin ifâdesine göre, Hz. Fâtıma'nın en faziletli ilk iki kadından birisi olduğu kuşkusuz. Lâkin bu hadislerden bazılarında, fazilette birinci sıranın Hz. Meryem'e ait olduğuna dair kayıtlar var.

1- ez-Zehebî, II, 663-664; İbn Hacer, *et-Taqrîb*: I, 483; el-Emînî, I, 96

Doğrusu; pâk Ehl-i Beyt imamlarından (a.s) gelen rivâyetler, fazilet sıralamasında ilk sıranın Fâtıma'ya (a.s) ait olduğunu açıkça ifade ediyor. Ayrıca konuyla ilgili buradaki hadislerin en sahih olanı Âişe kanalıyla geliyor. Bu hadislerde hem *"Meryem'den sonra"* ve benzeri kayıtlar yok, hem de *"Dünya / Cennetlik kadınlarının hanımefendisi ..."* gibi genel ifadelere yer veriliyor. (128-129 nolu hadislerimize bk.) Bazı rivâyetlerde yer alan ve çok büyük ihtimalle râvîlerden kaynaklandığını sandığımız *"Bu ümmetin yahut müminlerin kadınlarının hanımefendisi..."* gibi tereddütlere gelince; ona Hâkim yer vermiyor! Az yukarıdaki, sahih isnatlı Huzeyfe ve asgarî hasen isnatlı Hz. Ali hadislerinde de hiçbir kayıt ve istisna yapılmaksızın *"Cennetlik kadınların hanımefendisi"* deniyor.

İçerisinde *"Meryem'den sonra"* vb. kayıtların yer aldığı rivâyetler ise, daha önce de gördüğümüz gibi, Âişe, Ümmü Seleme, Ebû Saîd el-Hudrî (124~126 nolu hadisler) ile Imrân b. Husayn'dan geliyor. Bu hadislerin her birinin isnâdında hâfızası zayıf râvîlerin bulunduğunu, Imrân hadisinin senedinde ise kopukluk olduğunu yerinde gördük. Şu halde bu kayıtlar, hâfızası zayıf râvîlerden kaynaklanıyor olabilir.

Hz. Fâtıma'nın (a.s) cennetlik kadınların en üstünü ve faziletlisi olduğuna, onun Allah'ın Elçisi'nin (s.a.a) bedeninin bir parçası olduğuna dair 130~134 nolu hadisler de delildir. Öyleyse dünyada Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) eşi ve benzeri olmadığı gibi, dünya kadınları arasında da onun kızının eşi ve benzeri yoktur.

Bütün bunlardan Hz. Fâtıma'nın cennetlik bütün kadınların en hayırlısı ve en faziletlisi olduğu anlaşılıyor. Zaten Ehlisünnet mektebinin önde gelen alimlerinden Taqıyyüddîn es-Sübkî, Celâlüddîn es-Süyûtî, Bedruddîn ez-Zerkeşî, Taqıyyüddîn el-Maqrizî, Ahmed Zeynî Dahlân vb. Hz. Fâtıma'nın (a.s) mutlak sûrette, cennetlik olan bütün kadınlardan daha üstün ve faziletli olduğunu söylüyorlar.[1]

1- Dahlân, *es-Sîra*: II, 7; Şerafuddîn, *el-Kelime'tül-Ğarrâ*: s. 79; *en-Nass*: 72

b) İmam Hasan İle İmam Hüseyin (a.s) Cennetlik Gençlerin Efendileridir

Bu konuyla ilgili ayrıntılı açıklama, 135~141 nolu hadislerimizin açıklamalarında gelecek.

HZ. FÂTIMA ALLAH'IN RASÛLÜ'NÜN BİR PARÇASIDIR

130. Misver b. Mahrame diyor ki:

"Allah'ın Rasûlü'nü (s.a.a) minberin üzerinde şöyle buyururken işittim:

"Hâşim b. Muğîra oğulları kızlarını Ali b. Ebî Tâlib ile evlendirmek için benden izin istediler. Buna izin vermem; asla izin vermem! Ancak Ebû Tâlib'in oğlu, kızımı boşadıktan sonra onların kızıyla evlenmek isterse o başka! Çünkü Fâtıma benden bir parçadır; onu endişeye sokan beni de endişeye sokar, onu üzen beni de üzer. Allah'ın Rasûlü'nü (s.a.a) üzenin ise amelleri boşa gider!"

□ Hadisin Tahrîci: Hadisimizi İbn Ebî Müleyke'den itibaren değişik yollardan Ahmed (IV, 328), Buhârî (menâqıb, 40, 59; nikâh, 109, talâq, 13), Müslim (f. sahâbe, 93~94), Ebû Dâvûd (nikâh, 13), Tirmizî (menâqıb, 60), Müellif (131-132 nolu hadisler), İbn Mâce (nikâh, 56), İbn Ebî Âsım, et-Taberânî, İbn Şâhîn ve el-Beyheqî rivâyet ediyor.

□ Hadisin Durumu: Hadisimizin isnâdı **gayet sahih**.

131. Misver b. Mahrame diyor ki:

"Allah'ın Rasûlü'nü (s.a.a) Mekke'de minberin üzerinde şöyle buyururken işittim:

"Hâşim[1] b. Muğîra oğulları kızlarını Ali b. Ebî Tâlib ile evlendirmek için benden izin istediler. Buna izin vermem! Ancak Ebû Tâlib'in oğlu, kızımdan ayrılıp onların kızıyla evlenmek isterse o başka!"

Sonra şöyle devam etti: *"Fâtıma benden bir parçadır; onu üzen beni de üzer, onu endişeye sokan beni de endişeye sokar. Ebû Tâlib'in oğlunun,*

1- Doğrusu = "Hâşim" değil, "Hişâm"dır.

Allah'ın düşmanının kızıyla Allah'ın peygamberinin kızını bir nikah altında toplaması uygun düşmez!"

□ Hadisin Tahrîci ve Durumu: 130 nolu hadisinkiyle aynı.

132. Misver b. Mahrame'den:

"Peygamber (s.a.a) şöyle buyurdu: *"Fâtıma benden bir parçadır; kim onu öfkelendirirse beni öfkelendirmiş olur!"*

□ Hadisin Tahrîci ve Durumu: 130 nolu hadisimizin tahrici ve durumuyla aynı.

133. Misver b. Mahrame'den:

"Allah'ın Rasûlü (s.a.a) şöyle buyurdu: *"Fâtıma benden bir çiğnemlik ettir -yahut parçadır-."*

□ Hadisin Tahrîci: Hadisimizi İmam Ali Zeynelâbidîn'den itibaren İbn Şihâb ez-Zührî kanalıyla Ahmed (IV, 326), Buhârî (menâqıb, 44, humüs, 5), Müslim (f. sahâbe, 95~96), Ebû Dâvûd (nikâh, 13), Müellif (134. hadis), İbn Mâce (nikâh, 56) ve İbn Ebî Âsım rivâyet ediyor.

□ Hadisin Durumu: Bu hadisimizin de gayet sahih bir hadis olduğunda hiç kimsenin kuşkusu yok.

134. Misver b. Mahrame diyor ki:

"Allah'ın Rasûlü'nü (s.a.a) bu minberinin üzerinde şöyle buyururken işittim, ve o gün ben buluğa ermiş durumdaydım: *"Şüphesiz Fâtıma benden bir parçadır."*

□ Hadisin Tahrîci ve Durumu: 133 nolu hadisinkiyle aynı.

AÇIKLAMALAR

Yukarıdaki Misver hadisi başlıca üç kanaldan rivâyet ediliyor:

1. "Misver → İbn Ebî Müleyke…" kanalıyla.

2. "Misver → Ali Zeynelâbidîn → ez-Zührî…" kanalıyla.

3. "Misver → Ubeydullâh b. Ebî Râfi'…" kanalıyla.

Bunlardan ilk ikisini yukarıda gördük. Ubeydullâh b. Ebî Râfi' kanalıyla geleni ise Ahmed (IV, 323, 332) ile Hâkim (III, 154~155, 158 = İki ayrı yoldan) rivâyet ediyor. Hâkim hadisin arkasından "**İsnâdı sahih bir hadis**" diyor; Şamlı ez-Zehebî de aynen onaylıyor.

Bu hadise göre Allah'ın Rasûlü (s.a.a) şöyle buyuruyor: *"Fâtıma benden bir parçadır; onu sıkan beni de sıkar, ona rahatlık veren bana da rahatlık verir."*

Hadisimizi biraz değişik lafızlarla şu kişiler de rivâyet ediyor:

1. Abdullâh b. Zübeyr: İbn Ebî Müleyke'den itibaren Eyyûb es-Sehtiyânî kanalıyla Ahmed (IV, 5), Tirmizî (menâqıb, 60), Hâkim (III, 159), et-Taberânî ve İbn Şâhîn **Buhârî ile Müslim'in şartlarına göre sahih** bir isnatla rivâyet ediyor.

2. Muhammed el-Bâqır (a.s): İbn Ebî Şeybe (VI, 388) gayet sahih isnatla mürsel olarak rivâyet ediyor.

3. Süveyd b. Ğafele: Âmir eş-Şa'bî kanalıyla Hâkim (III, 158-159) mürsel olarak rivâyet ediyor. Hâkim "Buhârî ile Müslim'in şartlarına göre sahih" diyor, Şamlı ez-Zehebî de aynen onaylıyor.

4. Ebû Hanzale el-Mekkî: İsmâîl b. Ebî Hâlid kanalıyla Hâkim (III, 159) mürsel olarak rivâyet ediyor.

Hadislerden çıkarılan hükümler:

a) Hz. Fâtıma'yı Üzen Allah ve Rasûlü'nü Üzer

Yukarıdaki hadislerin genelinden şu anlaşılır: Hz. Fâtıma'yı endişeye sokan Allah'ın Rasûlü'nü (s.a.a) de endişeye sokar. Hz. Fâtıma'yı üzen, onu gazaba sokup öfkelendiren, onu daraltıp bunaltan, Allah'ın Rasûlü'nü (s.a.a) de üzer... Onu rahatlatıp sevindiren ise Allah'ın Rasûlü'nü (s.a.a) de rahatlatır ve sevindirir.

Allah'ın Rasûlü'nü (s.a.a) üzmenin haram ve küfür olduğunu anlatmaya gerek yok. Bunu hemen her mü'min bilir. [Konuyla ilgili ayetler için bk.

Tevbe: 61, Ahzâb: 53, 57, 69, Hucurât: 2] Dolayısıyla, Fâtıma'yı karşısına alan, onu rahatsız eden... doğrudan doğruya Allah'ın Rasûlü'nü (s.a.a) karşısına almış olur. Allah'ın Rasûlü'nü (s.a.a) üzen ve onu rahatsız eden her şeyin Allah'ı (c) da üzüp rahatsız edeceği ise şüphesiz. Dolayısıyla Fâtıma'yı üzen Allah'ı da üzmüş demektir. Gayet doğal olarak çıkan bu sonucu Allah'ın Rasûlü (s.a.a) bir hadislerinde şöyle dile getiriyor:

> "Ey Fâtıma! Şüphesiz Allah senin öfkelenmenle öfkelenir, senin hoşnut olmanla hoşnut olur."

İmam Ali'den gelen bu hadisi İbn Ebî Âsım, Ebû Ya'lâ, İbn Adiy, et-Taberânî, Hâkim (III, 153~154), Ebû Mûsâ, İbn Asâkir, İbn'ül-Esîr (V, 367) vb. rivâyet ediyor. (el-Emînî, III, 180~181)

Hâkim "İsnâdı sahih bir hadis" diyor. Şamlı ez-Zehebî ise, Emevî zulmüne baş kaldıran devrimci İmam Zeyd'in oğlu **Huseyn b. Zeyd**'i bahane ederek zayıf olduğuna işaret ediyor. Oysa Huseyn b. Zeyd siqa ve sadûq bir râvî. Sadece hâfızası biraz zayıf.[1] Böyle râvîlerin hadisi ise en azından hasen sayılır. Nitekim el-Heysemî (IX, 328) ile Ebül-Irfân es-Sabbân[2] da isnâdının **hasen** olduğuna hükmediyor.[3]

Allah'ın Rasûlü'nü (s.a.a) üzen ve onları rahatsız edenin imanı ise tehlikeye düşer; o kişiyi küfrün eşiğine getirir.

Allah'ın Rasûlü (s.a.a) 130 nolu hadisimizin sonunda *"Allah'ın Rasûlü'nü (s.a.a) üzenin ise amelleri boşa gider!"* buyurarak bu büyük tehlikeye dikkat çekiyor.[4]

1- 22 nolu hadisimizin durumuna bk. (sh. 80)

2- *İs'âf'ur-Râğıbîn*: s. 187

3- Bütün bunlardan sonra "***Allah senin öfkelenmenle öfkelenir...***" hadisi yalandır! Bunu Allah'ın Rasûlü'nden (s.a.a) rivâyet etmiş değiller! Bilinen hadis kitaplarının hiçbirinde yok! Peygamber (s.a.a)'den ne sahih ve ne de hasen bir isnâdı var!!!" diyen İbn Teymiyye'ye (IV, 248~249) acımaktan başka yapacağımız yok! Kendisi bu sözleri ilk iki halîfeyi kurtarmak için söylemişse, boşuna söylemiş! Zira aynı İbn Teymiyye, yukarıdaki **Misver** hadisleri karşısında ne yapacak acaba!

4- O yüzden, es-Süheylî, Hz. Fâtıma'ya sövüp hakaret etmenin küfrü gerektirdiğini söylüyor. (el-Aynî, XIII, 325; el-Münâvî, IV, 421; el-Emînî, VII, 234~235)

Çok sahih rivâyetlerde, Hz. Ebûbekr'in[1] Hz. Fâtıma'nın (a.s) babasından kalan mirasını vermediği ve böylece onu üzüp rahatsız ettiği, onu sıkıntıya soktuğu, bu yüzden Hz. Fâtıma'nın onunla bir daha konuşmadığı ve ona dargın olarak vefat ettiği konu ediliyor. Ömer'in[2] de Saqîfe günü onun evini basarak içindekilerle birlikte yakmakla tehdit ettiği ve Ehl-i Beyt'i Ebûbekr'e biat etmeye zorladığı ... yine gelen tarihi rivâyetler arasında.

Not: Misver hadisi, 130~132 nolu hadislere dikkat edilirse; Hişâm b. Muğîra oğullarının kızlarını Ali ile evlendirmeyi istemeleri ve bunun Allah'ın Elçisi'nin (s.a.a) kulağına varması sonucu gündeme gelmiş bir hadistir. Yani bu olay ile İmam Ali'nin hiçbir ilgisi yoktur. Olay tamamen onun bilgisinin dışında gelişmiştir.

Ancak bazı rivâyetlerde, o kız ile evlenmeye niyetli ve kararlı olanın Ali olduğu; bu girişimi bizzat Ali'nin başlattığına dair ilaveler var. Bu ilaveler şu rivâyetlerde yer alıyor:

1. ez-Zührî kanalıyla gelen 133~134 nolu Misver hadisi.

2. Abdullâh b. Zübeyr hadisi. (Yukarıda geçti.)

3. Süveyd b. Ğafele mürseli. (Yukarıda geçti.)

4. Ebû Hanzale mürseli. (Yukarıda geçti.)

Birincisi, Misver hadisi en sahih ve yaygın biçimde İbn Ebî Müleyke ile Ubeydullâh b. Ebî Râfi' kanalıyla rivâyet ediliyor. O rivâyetlerde böyle bir ifade yok! Aksine Ali'nin bu işten haberinin bile olmadığı anlaşılıyor söz konusu rivâyetlerden.

İkincisi, gerek İbn Şihâb ez-Zührî ve gerekse Abdullâh b. Zübeyr, İmam Ali'ye ve Ehl-i Beyt'e karşı kin ve nefretle dolu kişiler. Bu hususa daha önce defalarca değindik. Şu halde bu ilave kısımlar onların katkısı olabilir.

Üçüncüsü, Süveyd ile Ebû Hanzale'nin bu rivâyetleri kimden aldıkları belli değil. Ayrıca Ebû Hanzale'nin kim olduğu da belirsiz. Üstelik Sü-

---

1- İbn Sa'd, II, 315, VIII, 28; Ahmed: I, 6; Buhârî: humüs, 1, meğâzî, 40, ferâiz, 3; Müslim: cihâd, 52; Tirmizî: siyer, 44; İbn Ebil-Hadîd, XVI, 217~218

2- bk. İbn Ebî Şeybe, VII, 432; el-Belâzürî, II, 268; et-Taberî, II, 233~234; İbn Abdilberr, II, 254~255; İbn Ebil-Hadîd, II, 45, VI, 11, 47~49, XX, 34, 147

veyd İmam Ali'ye yakınlığıyla bilinen bir zat.[1] Böyle bir zatın İmam Ali'nin ma'sûm ve tertemiz olduğunu, onun Allah'ın Rasûlü'nü (s.a.a) hatta onun biricik kızını üzecek, darıltacak bir şey yapmayacağını bilmemesi imkansız. Dolayısıyla bu ilavelerin ondan kaynaklanması mümkün değil. Olsa olsa Âmir eş-Şa'bî'den ya da bunu ondan rivâyet eden Zekeriyyâ b. Ebî Zâide'den kaynaklanmıştır.

Kısacası bu ilavelerin aslı esası yoktur; tamamen İmam Ali'yi yıpratmak ve Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) gözünde küçük düşürmek için uydurulmuş şeylerdir.

b) Hadisler Hz. Fâtıma'nın Ma'sûmiyetine Delildir

Bu hadislerde Hz. Fâtıma'yı üzenin, onu rahatsız edenin Allah ve Rasûlü'nü de üzüp rahatsız edeceği, Allah ve Rasûlü'nün onun sevinciyle sevinip onun gazaba gelmesiyle gazaba geldikleri ifade ediliyor. Ve bu konuda hiçbir ayrıma da gidilmiyor.

Bundan Hz. Farıma (a.s)'ın hiçbir zaman boşuna üzülmeyeceği, yerli yersiz gazaba gelip öfkelenmeyeceği; sevinirken de, üzülürken de daima haklı olduğu anlaşılır. Bu durum ise ma'sûmiyetten başka bir şey değildir. Zira Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) durumu da böyleydi.

Dolayısıyla bu hadisler, Hz. Fâtıma'tüz-Zehrâ'nın ve genel olarak Ehl-i Beyt'in masûmiyetini açıkça ifade eden Ahzâb sûresinin 33 nolu ayetini desteklemiş oluyor.

c) Hz. Fâtıma'nın Üzerine Bir Başka Kadını Nikâh Altına Almak Caiz Değildir

Allah'ın Rasûlü (s.a.a) Ali'nin kızı Fâtıma'yı boşamadıkça o kadınla evlenemeyeceğini, Fâtıma ile bir başka kadının bir nikah altında toplamanın söz konusu olamayacağını ifade ediyor. Buradan açıkça anlaşılıyor ki, Fâtıma'nın üzerine bir başka kadını; özellikle Allah'ın düşmanının kızını nikahlamak caiz değildir.[2]

1- İbn Sa'd, VI, 68; İbn Abdilberr, II, 116

2- Ulemâ, bunun Allah'ın Rasûlü'ne (s.a.a) ait, Hz. Fâtıma ile ilgili özel durumlarından olduğunu belirtiyor. (bk. el-Aynî, XII, 172; el-Münâvî, IV, 421)

HASAN İLE HÜSEYİN VE FAZİLETLERİ

135. Üsâme b. Zeyd'den:

"Allah'ın Rasûlü (s.a.a) şöyle buyuruyor: *"Sana gelince ey Ali! Benim damadım ve çocuklarımın babasısın. Sen bendensin, ben de sendenim."*

□ Hadisin Tahrîci: Hadisimizi İbn İshâq kanalıyla Ahmed (V, 204), et-Taberânî, Hâkim (III, 217), İbn Meğâzilî ve el-Harezmî (s. 66) daha detaylıca rivâyet ediyor. Hadisin sadece Zeyd ve Ca'fer ile ilgili bölümünü İbn Sa'd (III, 43~44, IV, 36) da rivâyet ediyor.[1]

□ Hadisin Durumu: Hadisin bütün râvîleri siqa. O nedenle Hâkim hadisin ardından "**İsnâdı sahih bir hadis**" diyor; Şamlı ez-Zehebî de aynen onaylıyor.

136. Üsâme b. Zeyd anlatıyor:

"Bir gece bir hacet dolayısıyla Allah'ın Rasûlü (s.a.a)'in kapısını çaldım. Elbisesiyle ne olduğunu bilmediğim bir şeyi kapatarak dışarı çıktı. İhtiyacımı giderdikten sonra "O kapattığın şey de ne?" diye sordum. O da hemen üstünü açıverdi. Bir de baktım ki Hasan ile Hüseyin onun uylukları üzerinde! Sonra şöyle buyurdu:

"Bu ikisi benim oğullarım ve kızımın oğulları. Ey Allahım! Benim bu ikisini sevdiğimi biliyorsun; öyleyse sen de sev onları!"

□ Hadisin Tahrîci: Hadisimizi "Üsâme → oğlu Hasan → Müslim b. Ebî Sehl en-Nebbâl → Abdullâh b. Ebîbekr b. Zeyd → Mûsâ ez-Zema'î →"

1- Hadis, Hamza'nın kızının bakımını üstlenme hususunda İmam Ali, Ca'fer ve Zeyd b. Hârise arasında çıkan tartışmayı konu edinen uzunca bir hadisten bir bölümdür. Konuyla ilgili hadisler için 67~68 nolu hadislerimize ve açıklamalarına bk.

kanalıyla İbn Ebî Şeybe (VI, 378), Tirmizî (menâqıb, 30), el-Bezzâr, et-Taberânî, İbn Meğâzilî vb. rivâyet ediyor. (Nâşir, 123)

□ Hadisin Durumu: Müslim ile Hasan vasat râvîler. Abdullâh ise meçhul birisi.(1) Dolayısıyla isnâdı zayıf.

Fakat Ahmed (V, 205, 210), Buhârî (menâqıb, 47, 52, edeb, 22) ve Müellifimiz (*el-Kübrâ*'da = el-Aynî, XIII, 308) aynı hadisi Üsâme'den değişik ve **sahih** bir isnatla rivâyet ediyor.(2)

137. Ebû Saîd el-Hudrî'den:

"Allah'ın Elçisi (s.a.a) şöyle buyurdu: *"Hasan ile Hüseyin cennetlik gençlerin efendileridir."*

□ Hadisin Tahrîci: Hadîsimizi Abdurrahmân b. Ebî Nu'm kanalıyla Ahmed (III, 3, 62, 80, 82), Tirmizî (menâqıb, 30), Müellifimiz (126 nolu hadis. Ayrıca *el-Kübrâ*'da), et-Taberânî, Ebû Nuaym ve Hatîb el-Bağdâdî rivâyet ediyor. (el-Münâvî, III, 414~415; Nâşir, 124)

□ Hadisin Durumu: 126 nolu hadisimizinki ile aynı.

138. Ebû Saîd el-Hudrî'den:

"Peygamber (s.a.a) şöyle buyurdu: *"Hasan ile Hüseyin cennetlik gençlerin efendileridir."*

Müellif diyor ki: "Bu hususta istisna yapmadı."

□ Hadisin Tahrîci ve Durumu: Bir önceki hadisimizin tahrîci ve durumuyla aynı.

1- **Abdullâh** = ez-Zehebî, II, 398; İbn Hacer, *et-Taqrîb*: I, 384~385
Müslim = ez-Zehebî, IV, 104; İbn Hacer, *et-Taqrîb*: II, 252
Hasen b. Üsâme = İbn Hacer, *et-Taqrîb*: I, 164

2- Ancak bu rivâyette, Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) bu sözleri torunu Hasan ile Üsâme için söylediği belirtiliyor. Tabîî ki doğrusu Hasan ile Hüseyin'dir.

139. Ebû Saîd el-Hudrî'den:

"Peygamber (s.a.a) şöyle buyurdu: *"Hasan ile Hüseyin, teyze çocukları olan Meryem oğlu Îsâ ile Zekeriyyâ oğlu Yahyâ dışında, cennetlik gençlerin efendileridir."*

□ Hadisin Tahrîci ve Durumu: Bir önceki hadisimiz ile aynı. Ancak burada, Müellifin 138 nolu hadisin sonunda işaret ettiği altı çizili bir istisna var. Hadisi bu şekliyle el-Fesevî, Ebû Ca'fer et-Tahâvî (V, 221), İbn Hıbbân ve Hâkim (III, 166~167) Abdurrahmân b. Ebî Nu'm oğlu **Hakem** kanalıyla rivâyet ediyor. (Nâşir, 118)

140. Enes b. Mâlik diyor ki:

"Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) huzuruna ne zaman çıkarılsam (yahut çıksam), Hasan ile Hüseyin'in onun karnı üzerinde yuvarlanıp durduklarını görürdüm. Onlar hakkında *"Bu ümmet içindeki iki reyhanım!"* buyururdu."

□ Hadisin Tahrîci: Hadisimizi, sanıyorum sadece Müellifimiz rivâyet ediyor.

□ Hadisin Durumu: Hadisimizin bütün râvîleri siqa. O halde **isnâdı sahih bir hadis**.

Hadîsimizin başka yollarını ve hangi sahâbîlerden rivâyet edilmiş olduğunu ileride göreceğiz.

141. Abdullâh b. Ömer'den:

Abdurrahmân b. Ebî Nu'm diyor ki: "Abdullâh b. Ömer'in yanındaydım. Derken birisi gelerek ona sivrisinek kanı bulaşmış elbisesiyle namaz kılan adamın hükmünü sordu.

İbn Ömer ona "Sen kimlerdensin!?" diye sordu. O adam da "Iraklıyım" dedi. Bunun üzerine Abdullâh b. Ömer şunları söyledi:

"Şu adama bakın; bana gelmiş sivrisineğin kanını soruyor. Oysa onlar Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) oğlunun (Hüseyin'in) kanını akıttılar! Ben Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) o ve kardeşi hakkında *"Onlar dünyadaki iki reyhanım!"* buyurduğunu işittim."

□ Hadisin Tahrîci: Hadisimizi Abdurrahmân b. Ebî Nu'm'dan itibaren İbn Ebî Ya'qûb kanalıyla; Ebû Dâvûd et-Tayâlisî, İbn Ebî Şeybe (VI, 379), Ahmed (II, 85, 93, 114, 153), Buhârî (menâqıb, 51, edeb, 18), Tirmizî (menâqıb, 30), Ebû Ya'lâ, Taberânî vb. rivâyet ediyor.

□ Hadisin Durumu: Hadisimizin bütün râvîleri gayet siqa. O yüzden **isnâdı gayet sahih**, hem de Buhârî ile Müslim'in şartlarına göre.

AÇIKLAMALAR

Bu bölümde gördüğümüz hadisler, İmam Hasan ile İmam Hüseyin'in fazîletlerini, onların Allah Rasûlü'nün (s.a.a) yanında değer ve kıymetlerini dile getiriyor. Dostlarını kıskandırıp, düşmanlarını çatlatacak bu yüce faziletleri hükümler hâlinde şöyle sıralamak mümkün:

a) Hz. Hasan İle Hz. Hüseyin Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) Oğulları Mesabesindedir

135 ve 136 nolu hadislerimiz Hasan ile Hüseyin'in Allah'ın Elçisi'nin (s.a.a) çocukları olduğunu ifade ediyor. Hz. Peygamber (s.a.a) onları evladı ve oğulları olarak görür; onlarla iftihar ederdi.

Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) mübarek ve pâk soyu, bilindiği gibi, kızı Hz. Fâtıma ve onun çocukları İmam Hasan ile İmam Hüseyin kanalıyla devam etmiştir. Tarihte, Ehl-i Beyt'e ve dolayısıyla Hz. Peygamber'e (s.a.a) içten içe kin ve nefret duyan kimi çevreler, câhliyyeden kalma "Soyu ancak erkek çocuklar devam ettirir!" mantığıyla hareket ederek, Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) soyunun kuruduğunu, Hasan ile Hüseyin'in sadece Ebû Tâlib'in soyu olduğunu... iddia etmişler.[1]

Halbuki "Soyu ancak erkek çocuklar sürdürür!" mantığının İslâmî ve Kur'ânî hiçbir dayanağı yok! Aksine Kur'ân, bir kimsenin soyunun kızları vasıtasıyla da süreceğine işaret ediyor.

1- Konuyla ilgili, Haccâc-ı Zâlim ile tâbiînin büyüklerinden **Yahyâ b. Ya'mur** arasında geçen bir tartışma için bk. Hâkim, III, 164~165; İbn Kesîr, II, 155; Allâme et-Tabâtabâî, *el-Mîzân*: VII, 261~264

Haccâc bu tartışmanın ardından, Yahyâ'yı hemen Horasan'a sürmüş!

Allah (c) İbrâhîm için "**Biz ona İshâq ile Ya'qûb'u armağan ettik...**" buyurduktan sonra "**Daha önce de Nûh'a ve onun soyundan gelen Dâvûd'a ... Zekeriyyâ'ya, Yahyâ'ya, Îsâ'ya ve İlyâs'a da hidayet ettik.**" diyor. [En'âm: 84~85]

Ayet, Îsâ'nın, Nûh'un (yada İbrâhîm'in) soyundan geldiğini belirtiyor. Hz. Îsâ'nın ise annesi vasıtasıyla o soya dahil olduğunda şüphe yok. Allah (a.c), Îsâ'yı onun soyundan saydığına göre, bir kimse anne vasıtasıyla da yukarıdakilerin soyuna dahil olabiliyor, demektir.

Ayrıca *"Mübâhele âyeti"* [Âl-i Imrân: 61] de Hasan ile Hüseyin'in Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) oğulları olduğunu ifade ediyor.

b) Allah'ın Rasûlü (s.a.a) Hasan İle Hüseyin'i Çok Severdi

Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) Hasan ile Hüseyin'i (a.s) çok sevdiği her halinden belli. O bu sevgisini her fırsatta açığa vuruyor, onları ve onları seven herkesi Allah'ın (c) da sevmesi için dualar ediyordu. Konuyla ilgili hadisler başlıca şu sahâbîler kanalıyla rivâyet ediliyor:

1. Berâ b. Âzib: Allah'ın Rasûlü (s.a.a) torunu Hasan hakkında şöyle buyuruyor: *"Allahım! Ben onu seviyorum. Onu sen de sev."*

Ahmed (IV, 284, 292), Buhârî (menâqıb, 52), Müslim (f. sahâbe, 58-59), Tirmizî (menâqıb, 30) ve Müellif (*el-Kübrâ*'da) rivâyet ediyor.

2. Ebû Hüreyre: Allah'ın Rasûlü (s.a.a) Hasan hakkında şöyle buyuruyor: *"Allahım! Ben onu seviyorum. Sen de hem onu, hem de onu seveni sev."*

Ahmed (II, 249, 288, 331, 440, 531-533), Buhârî (büyû', 49, libâs, 60), Müslim (f. sahâbe, 56~57), Müellifimiz (*el-Kübrâ*'da), İbn Mâce (muqaddime, 11) ile Hâkim (III, 169) rivâyet ediyor.

3. Ebû Hüreyre: Allah'ın Rasûlü (s.a.a) Hüseyin hakkında şöyle buyuruyor: *"Allahım! Ben onu seviyorum. Onu sen de sev."*

Hadisi Hâkim (III, 177, 178) rivâyet ediyor ve "**İsnâdı sahih**" diyor; Şamlı ez-Zehebî de onaylıyor.

4. Ebû Hüreyre: Allah'ın Rasûlü (s.a.a) Hasan ile Hüseyin hakkında *"Allahım! Ben onları seviyorum; onları sen de sev."* buyurdu.

İbn Ebî Şeybe (VI, 378), Ahmed (II, 446), el-Bezzâr, et-Taberânî vb. **sahih isnatlarla** rivâyet ediyor. (el-Heysemî, IX, 287)

5. Berâ b. Âzib: Bir önceki (4 nolu) Ebû Hüreyre hadîsinin lâfızlarıyla, Tirmizî (menâqıb, 30) **sahih bir isnatla** rivâyet ediyor.

6. Abdullâh b. Mes'ûd: 4 nolu Ebû Hüreyre hadîsinin lâfızlarıyla, el-Bezzâr sahih bir isnatla rivâyet ediyor. (el-Heysemî, IX, 287)

7. Qurra b. İyâs: Tıpkı 4 nolu Ebû Hüreyre hadîsinin lâfızlarıyla, el-Bezzâr hasen bir isnatla rivâyet ediyor. (el-Heysemî, IX, 287)

8. Ya'lâ b. Mürra: Allah'ın Elçisi (s.a.a) Hüseyin hakkında şöyle buyuruyor:

> "Hüseyin benden, ben de Hüseyin'denim. Hüseyin'i kim severse Allah da onu sever..."

Hadisi Ahmed (IV, 172), Buhârî (el-Edeb), Tirmizî (menâqıb, 30), İbn Mâce (muqaddime, 11) ile Hâkim (III, 177) rivâyet ediyor. Hâkim "**İsnâdı sahih**" diyor; Şamlı ez-Zehebî de onaylıyor.

9. Bir sahâbî ?: Allah Rasûlü (s.a.a) Hasan ve Hüseyin için şöyle buyurdu:

> "Allahım! Ben onları seviyorum. Onları sen de sev."

Ahmed (V, 369) rivâyet ediyor. Râvîlerinin hepsi Buhârî ile Müslim'in ortak râvîlerinden. Ehlisünnet kardeşlerimizin hadis ölçülerine göre sahâbînin adının bilinmemesi önemli olmadığına göre, hadisimiz "**Buhârî ile Müslim'in şartlarına göre sahih**" demektir.

10. İmam Ali (a.s): Allah'ın Rasûlü (s.a.a) Hasan ile Hüseyin'in ellerini tutarak şöyle buyurdu:

> "Kim beni, bu ikisini, babalarını ve annelerini severse, kıyamet günü benimle beraber benim derecemde bulunacaktır."

Ahmed (I, 77), Tirmizî (menâqıb, 20) ve el-Harezmî (s. 138) **Ali b. Ca'fer** kanalıyla, kardeşi **Mûsa el-Kâzım** (a.s) ve babaları vasıtasıyla rivâyet

ediyor. **İsnâdı sahih** bir hadis.(1)

Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) bu sevgileri dolayısıyla onları öpüp bağrına bastığını, onları kucağına oturtarak okşayıp kokladığını ve onların mübarek göğsü üzerinde yatıp yuvarlanmalarından hoşlandığını ifade eden daha pekçok hadis var. Onları öpüp koklarken *"Bunlar benim reyhanlarım!"* buyurduğunu yukarıda gördük.

Hz. Peygamber'in (s.a.a) torunları Hasan ve Hüseyin ile oyunları ve onlar hakkında *"Bunlar benim reyhanlarım!"* buyruğunu; Enes ve Abdullah b. Ömer dışında şu sahâbîler de rivâyet etmektedir:

– Ebûbekra es-Seqafî: Ahmed (V, 51), el-Bezzâr, et-Taberânî, İbn Adiy vb. hasen bir isnatla rivâyet ediyor.

– Sa'd b. Ebî Vaqqâs: el-Bezzâr sahih bir isnatla rivâyet ediyor.

– Ebû Eyyûb el-Ensârî: et-Taberânî zayıf isnatla rivâyet ediyor.(2)

c) Hz. Hasan İle Hz. Hüseyin Cennetlik Gençlerin Efendileridir

İmam Hasan ile İmam Hüseyin'in (a.s) cennetlik gençlerin efendileri olduğuna dair hadis-i şerifler, başlıca şu sahâbîlerden geliyor:

1. Ebû Saîd el-Hudrî: 137~139 nolu hadisler.

Ancak 139 nolu hadisimizde bir istisna var. Bunun Abdurrahmân b. Ebî Nu'm oğlu **Hakem**'den kaynaklanma ihtimali yüksek. Çünkü Hakem'in hâfızasının çok zayıf olduğu söyleniyor.(3)

2. Abdullâh b. Mes'ûd: 137 nolu hadisimizin lafızlarıyla İbn Adiy ile Hâkim (III, 167) rivâyet ediyor. Hâkim "**İsnâdı sahih**" diyor, Şamlı ez-Zehebî de onaylıyor.

1- Bu hadis için Tirmizî'nin "hasen-ğarîp", ez-Zehebî'nin de "münker!" demesine (*el-Mîzân*: III, 117) bakmayın siz. Onlar hadisin muhtevasından rahatsız oldukları için böyle söylüyorlar.

Takıldıkları **Ali b. Ca'fer** ise gayet siqa birisi. İbn Hacer bile "makbul bir râvî" diyor. (*et-Taqrîb*: II, 39)

2- Bu üç hadis için bk. el-Heysemî, IX, 278~279, 289~290

3- ez-Zehebî, I, 576; İbn Hacer, *et-Taqrîb*: I, 190

3. Huzeyfe b. Yemân: 137 nolu hadisimizin lâfızlarıyla Ahmed (V, 391, 392), İbn Ebî Şeybe (VI, 378), Tirmizî (menâqıb, 30), Hâkim (III, 381) vb. **sahih bir isnatla** rivâyet ediyor; ez-Zehebî de onaylıyor.

4. İmam Ali (a.s): 137 nolu hadisimizin lâfızlarıyla et-Taberânî (bk. el-Heysemî, IX, 292) rivâyet ediyor. Senedinde bulunan **Hâris el-A'var** yüzünden (= 29. nolu hadisimizin durumuna bk.) **isnâdı asgari hasen bir hadistir**.

el-Bezzâr ile et-Taberânî (bk. el-Heysemî, IX, 324~325), **Câbir el-Cu'fî** yoluyla da rivâyet ediyor. Bu da **isnat bakımından en azından hasen bir hadis**. (Hadîsin lâfızları ve durumu için bk. sh. 427)

5. Abdullâh b. Ömer: 137 nolu hadisimizin lâfızlarıyla İbn Mâce (muqaddime, 11) İbn Adiy, ve Hâkim (III, 167) rivâyet ediyor.

ez-Zehebî, isnâdındaki **Muallâ b. Abdirrahmân** yüzünden zayıf sayıyor. Oysa Muallâ, sadece Ehl-i Beyt'e yakınlığı dolayısıyla çoklarının zayıf saydığı; buna karşılık Muhammed b. Abdilmelik ed-Daqîqî ile İbn Adiy tarafından güvenilir kabul edilen vasat bir râvî.[1] Dolayısıyla hadisinin isnâdı hasendir.

6. Qurra b. İyâs: Tıpkı 137 nolu hadîsin lâfızlarıyla et-Taberânî vb. **hasen bir isnatla** rivâyet ediyor. (bk. el-Heysemî, IX, 293)

7. Berâ b. Âzib: Tıpkı 137 nolu hadîsin lâfızlarıyla et-Taberânî vb. **hasen bir isnatla** rivâyet ediyor. (bk. el-Heysemî, IX, 294)

08. Câbir b. Abdillâh,

09. Ebû Hüreyre,

10. Üsâme b. Zeyd,

11. Mâlik b. Huveyris,

12. İmam Hüseyin (a.s),

13. Enes b. Mâlik,

14. Büreyde el-Eslemî,

1- ez-Zehebî, IV, 149; İbn Hacer, *et-Tehzîb*: V, 477

15. Abdullâh b. Abbâs,

16. Ömer b. Hattâb,

17. Ali el-Hilâlî.[1]

es-Süyûtî, el-Kettânî vs. hadisçiler, hadisimizin "mütevâtir" olduğuna hükmediyorlar.[2]

d) İmam Hasan İle İmam Hüseyin'e Kin ve Nefret Duyanlar Allah ve Rasûlü'nü (s.a.a) Karşısına Alır

88 nolu hadisimizin açıklamalarında geçen; Selmân el-Fârisî, Ebû Hüreyre, Zeyd b. Erqam, İbn Abbâs ve Ebû Saîd el-Hudrî … kaynaklı birçok sahih hadis, İmam Hasan ile İmam Hüseyin'e ve genelde Ehl-i Beyt'e düşman olanın, onları bir şekilde karşılarına alıp rahatsız edenin, doğrudan Allah ve Rasûlü'nü (s.a.a) karşısına almış olacağını; bu durumun onları fazlasıyla rahatsız ettiğini açıkça ortaya koyuyor. Bunun ise apaçık küfür ve imansızlık olduğu meydanda.

Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) olanca uyarılarına rağmen sözde iman eden Emevî zorbalar, Allah'ın Rasûlü'nün öpüp kokladığı "reyhanlarını" dalından kopardılar. Onlara her çeşit zulmü reva gördüler.

Rivâyetlere göre Muâviye, İmam Hasan'a verdiği sözü çiğnemekle kalmadı; onu bir hile sonucu zehirleterek ölümüne de sebep oldu.[3] Mel'ûn Yezîd'in -Sırp cânîlerini aratmayan- çapulcu askerleri, Kerbelâ çölünü İmam Hüseyin'in ve arkadaşlarının pâk kanlarıyla boyadılar. Onun mübarek başını kesip, ayyaş Yezîd'in huzuruna getirdiler...

Kur'ân'ı yaşatmaktan başka derdi olmayan Ehl-i Beyt'e yapılan bu zulümler elbette karşılıksız kalmayacak. Onlara bu zulmü reva görenlerin vay haline! Allah'ın gazabı ve lâneti onların üzerine olsun!

1- Bu hadislerin çoğunu et-Taberânî rivâyet ediyor. (el-Heysemî, IX, 292~294; es-Süyûtî, *el-Câmi'us-Sağîr*: III, 414~415; el-Kettânî, *Nazm'ul-Mütenâsir*: 125)

2- es-Süyûtî, *el-Ezhâr*: s. 286~287; el-Münâvî, III, 415; el-Kettânî, 125

3- el-Belâzürî, III, 295; Hâkim, III, 176; İbn Abdilberr, I, 375; İbn Ebil-Hadîd, XVI, 17, 29, 49-50; İbn Kesîr, VIII, 47; Şeyh Râdî, *İmam Hasan'ın Barışı*: 440-445; el-Emînî, XI, 8~15; Aycan, 248; İslamoğlu, 71

İMAM ALİ'NİN BAZI HUSÛSİYETLERİ

142. İmam Ali (r):

Hz. İmam Kûfe'de yüksekçe bir yere çıkıp şöyle buyurdu: "Allah'ın Rasûlü'nden (s.a.a) (kızı) Fâtıma'yı (a.s) istedim; benimle evlendirdi. Kendisine "Ben mi, yoksa o mu sana daha sevimli?" diye sordum; şöyle cevap verdi:

"O bana senden daha sevimli, sen ise benim yanımda ondan daha değerlisin!"

□ Hadisin Tahrîci: Hadisimizi Süfyân b. Uyeyne kanalıyla Yahyâ b. Maîn, Saîd b. Mansûr (I, 167~168), Ahmed (I, 80), İbn Ebî Âsım, Abdullâh b. Ahmed, el-Humeydî vb. rivâyet ediyor. (Nâşir, 126)

□ Hadisin Durumu: Hadisimizi İmam Ali'den rivâyet eden kişinin kimliği belirsiz olduğundan, isnat bakımından zayıf.

143. İmam Ali (r) anlatıyor:

"Hastalanmıştım. Onun için Allah'ın Rasûlü (s.a.a) ziyaretime geldi. Ben uzanmış yatıyordum. Yanıma yaslandı ve sonra elbisesiyle beni örttü. İyileştiğimi görünce kalktı, namaz kılmak için mescide gitti. Namazını bitirir bitirmez tekrar geldi ve elbisesini üzerimden aldı. *"Kalk ey Ali!"* buyurdu; ben de kalktım. Sanki daha önce hiç hastalanmamış gibi iyileştim. Allah'ın Rasûlü (s.a.a) şöyle buyurdu:

"Namazda Rabbimden ne istediysem bana verdi. Kendim için ne istediysem senin için de istedim!"

Müellif diyor ki: "Ca'fer el-Ahmar, Mansûr'a ters düşerek, hadisi Yezîd b. Ebî Ziyâd vasıtasıyla Abdullâh b. Hâris'ten, o da Ali'den (r) rivâyet etmiş bulunuyor."

□ Hadisin Tahrîci: Hadisimizi "İmam Ali → Hâris b. Nevfel → torunu Süleymân b. Abdillâh b. Hâris → Yezîd b. Ebî Ziyâd → Mansûr …" kanalıyla el-Harezmî (s. 143) de rivâyet ediyor.

□ Hadisin Durumu: Râvîlerinden **Süleymân** durumu meçhul birisi[1] olduğundan, isnâdı zayıf.

144. İmam Ali (r) anlatıyor:

"Bir sancıya yakalandım. (Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) yanına) geldim. Beni olduğu yerde durdurup elbisesinin bir tarafını üzerime örttü ve namaza kalktı. Sonra şöyle buyurdu: *"Kalk ey Ali, artık iyileştin; bir şeyin kalmadı. Kendim için ne dua ettiysem, senin için de aynı duayı ettim. Ne dua ettiysem hepsi kabul olundu -yahut bana verildi!-. Ancak bana, benden sonra peygamber gelmeyeceği söylendi."*

□ Hadisin Tahrîci: Müellifimizin bir önceki hadisin sonunda işaret ettiği bu hadisi, Ca'fer b. Ziyâd el-Ahmar kanalıyla İbn Ebî Âsım, et-Taberânî, İbn Meğâzilî ve el-Harezmî (s. 110) rivâyet ediyor. (Nâşir)

□ Hadisin Durumu: Hadisimizin Yezîd[2] dahil bütün râvîleri siqa. Dolayısıyla **isnâdı sahih**.

145. İmam Ali (r) anlatıyor:

"Allah'ın Elçisi'nin (s.a.a) yanına vararak "Şu yaşlı sapık amcan öldü; onu kim gömecek?" dedim. *"Git, babanı göm! Bana gelinceye kadar da hiçbir şey yapma!"* buyurdu.

Babamı gömüp gelince, bana hemen boy abdesti almamı emretti. Ardından (benim için) öyle dualar etti ki; bütün dünya o dualardan birisi kadar beni sevindirmez!"

□ Hadisin Tahrîci: Hadisimizi İmam Ali'den Nâciye b. Ka'b kanalıyla Ebû Dâvûd et-Tayâlisî, İbn Sa'd (I, 124), İbn Ebî Şeybe (II, 470, III, 32, VI, 368), eş-Şâfiî, Ahmed (I, 97, 131), Ebû Dâvûd (cenâiz, 70), Müellif

1- İbn Hacer, *et-Taqrîb*: I, 315

2- bk. sh. 262

(tahâret, 128, cenâiz, 84), Ebû Ya'lâ, el-Bezzâr, İbn Râheveyh ve el-Beyheqî rivâyet ediyor. (ez-Zeyle'î, II, 281~282)

□ Hadisin Durumu: Hadisin tüm râvîleri siqa. Dolayısıyla **isnat bakımından sahih**. Ancak metinde Ebû Tâlib ile ilgili gerçeklere ters düşen ifadeler var ki ileride bunları ele alacağız.

146. İmam Ali'den (r):

"Peygamber (s.a.a)'in yanına geri döndüğümde, bana öyle bir söz söyledi ki; onu dünyalara değişmem!"

□ Hadisin Tahrîci: Hadisimizi İmam Ali'den Âmir eş-Şa'bî kanalıyla Ebû Dâvûd et-Tayâlisî rivâyet ediyor. (Nâşir, 128)

□ Hadisin Durumu: Bu hadisin de tüm râvîleri siqa; dolayısıyla isnat bakımından sahih.

147. İmam Ali'den (a.s):

Abdurrahmân b. Ebî Leylâ anlatıyor: "Ali (r) çok sıcak bir havada kışlık elbiseyle yanımıza geldi. Kışın da yazlık elbiseyle çıkıp yanımıza gelmişti. Su istedi; içti, ardından alnındaki teri sildi. Eve dönünce "Babacığım! Mü'minlerin Emîrinin (r) ne yaptığını gördün mü!? Kışın yazlık elbiseyle yanımıza gelmişti, yazın da kışlık elbiseyle yanımıza geldi!" dedim.

(Babam) Ebû Leylâ "Farkında değilim!" diyerek elimi tuttuğu gibi Ali'nin (r) yanına geldi. Ona yaptıklarını söyleyince Ali (r) şöyle dedi:

"Peygamber (s.a.a) (Hayber gününde) bana haber salmıştı. Benimse gözlerim çok ağrıyordu. Hemen tükürüğünden gözlerime sürdü ve *"Aç gözlerini!"* buyurdu; açtım. Şu ana kadar hiç şikayetim olmadı. O gün ayrıca *"Allahım! Ondan sıcak ve soğuğu uzaklaştır!"* diye dua etmişti, benim için. Onun üzerine bu güne kadar sıcak ve soğuk hissetmedim!"

□ Hadisin Tahrîci: Hadîsimizin isnâdında baskıdan kaynaklanan bir karışıklık var. Doğrusu şöyle olmalı: [Hz. Ali (a.s) → Abdurrahmân b. Ebî Leylâ → Ebû İshâq el-Hemedânî → İbrâhîm b. Meymûn es-Sâiğ → Eyyûb b. İbrâhîm es-Seqafî → Hâşim b. Mahled → Muhammed b.

Yahyâ b. Eyyûb] Nitekim hadîsi Taberânî (*el-Evsat*'da = el-Heysemî, IX, 163) de bu isnatla rivâyet ediyor. (13 nolu hadisimize de bk.)

□ Hadisin Durumu: el-Heysemî "İsnâdı hasen" diyor. Hatta sahih bile denebilir. Zira, bilhassa Müellifin bütün râvîleri siqa ve sadûq.

148. İmam Ali (r) anlatıyor:

"Ey iman edenler! Rasûl ile baş-başa (özel) görüşeceğiniz vakit, görüşmeden önce bir sadaka verin…" [Mücâdele: 12] ayeti nâzil olunca, Allah'ın Rasûlü (s.a.a) ile aramda şu konuşma geçti:

Rasûl – *"İnsanlara söyle sadaka versinler!"*

Ali – "Ne kadar yâ Rasûlallâh!"

Rasûl – *"Bir dinar!"*

Ali – "Buna güçleri yetmez!"

Rasûl – *"O zaman yarım dinar!"*

Ali – "Buna da güçleri yetmez!"

Rasûl – *"Pekiyi ne kadar olsun!?"*

Ali – "Bir arpa tanesi kadar!"

Rasûl – *"Sen çok azdan yanasın!"*

buyurdu ve hemen peşinden **"Özel konuşmalarınızdan önce sadaka vermekten mi çekindiniz!?"** [Mücâdele: 13] ayeti nâzil oldu.

Ali (r) derdi ki: "Benim sayemde bu ümmetin yükü hafifletildi."

□ Hadisin Tahrîci: Hadisimizi Süfyân es-Sevrî kanalıyla İbn Ebî Şeybe (VI, 373), Tirmizî (tef. Mücâdele, 2), Ebû Ya'lâ, el-Bezzâr, İbn Hıbbân, el-Uqaylî, et-Taberî (ilgili ayetlerin tefsiri) ve İbn Meğâzilî de rivâyet ediyor. (İbn Kesîr, IV, 327; Nâşir, 130)

□ Hadisin Durumu: Nâşir, İmam Ali'den rivâyette bulunan **Ali b. Alqame**'nin "meçhul ve zayıf" olduğunu iddia ederek, hadisimizi zayıf sayıyor. Oysa Ali sadûq, makbul ve vasat bir râvî.[1] Dolayısıyla hadisimizin isnâdı en azından **hasen**. Tirmizî de bu kanaatte.

1- ez-Zehebî, III, 146; İbn Hacer, *et-Taqrîb*: II, 47

Bu hadisi Saîd b. Mansûr, İbn Ebî Şeybe (VI, 373), Abdürrazzâq, İbn Râheveyh, Abd b. Humeyd, İbn Merdeveyh, İbn Münzir, İbn Ebî Hâtim, Hâkim (II, 482), el-Cessâs (V, 316), İbn Meğâzilî vb. **Mücâhid** kanalıyla da rivâyet ediyor. (İbn Kesîr, IV, 327) Hâkim rivâyetin ardından "**İsnâdı Buhârî ile Müslim'in şartlarına göre sahih**" diyor; Şamlı ez-Zehebî de aynen onaylıyor.

AÇIKLAMALAR

Yukarıdaki hadisler değişik yönlerden İmam Ali'nin fazilet ve üstünlüklerini, başkalarında olmayan yüksek meziyetlerini konu ediniyor. Sözkonusu meziyetler şunlar:

a) İmam Ali (a.s) Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) Yanında Kızı Fâtıma'dan Daha Değerlidir

Allah'ın Elçisi'nin (s.a.a) kızı Fâtıma'yı herkesten daha çok sevdiğini bilmeyenimiz yok! 142 nolu hadisimiz, onu İmam Ali'den de fazla sevdiğini ifade ediyor. Ancak o bu arada *"... Sen ise benim yanımda ondan daha değerlisin!"* demeyi ihmal etmiyor.

Hadisimizin isnat yönünden zayıf olduğunu gördük; ama aynı hadisi et-Taberânî **sahih isnatla** Ebû Hüreyre'den da rivâyet ediyor. el-Heysemî ile es-Süyûtî de sahih olduğu kanaatinde.[1]

İmam Ali'yi Allah'ın Elçisi'nin (s.a.a) yanında en çok sevdiği kızı Fâtıma'dan daha değerli kılan husus, elbette onun ileride üstleneceği önemli misyondur. Hz. İmam Allah'ın Rasûlü'nden (s.a.a) sonra imâmet ve rehberlik makamının yegâne sahibi olacağı ve Kur'ân'ı doğru yorumlama ehliyeti birinci planda kendisinde bulunacağı için o "değer"i haketmiştir.

Daha açık bir ifadeyle söylemek gerekirse, Emîr'ul-Mü'minîn Hz. Ali Allah'ın Rasûlü'nden (s.a.a) sonra, nübüvvet dışında onun tüm görevle-

1- el-Münâvî, IV, 422; İbn Hamze, III, 31 = et-Taberânî (*el-Kebîr*: XI, 66. Ayr. bk. Nâşir, 126) aynı mahiyette bir hadîsi İbn Abbâs'tan da rivâyet etmekte.

rini ifa edecek kişidir. Böyle bir kimsenin bu kadar değerli olmasından tabîî bir şey olamaz.

b) İmam Ali (a.s) Nübüvvet Dışında Tüm Faziletleri Şahsında Toplamıştır

Daha önceki 43~61 nolu *"menzile"* hadislerinde, Hz. İmam'ın nübüvvet dışında bütün faziletleri şahsında topladığını görmüştük. Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) İmam Ali'yi, Mûsâ (a) yanında Hârûn (a)'a benzetmesi ve nübüvvet dışında onunla Hârûn arasında tam bir benzerlik kurması bunu gösteriyor.

Buradaki 143~144 nolu hadislerimiz de aynı hususu gündeme getiriyor. Allah'ın Rasûlü (s.a.a) bu hadisleriyle, mübarek şahsına Allah tarafından verilen tüm güzelliklerin, faziletlerin ve üstünlüklerin İmam Ali'ye de verildiğini; ancak bunlardan nübüvvetin hariç tutulduğunu ifade ediyor. Bunun da sebebi, hiç kuşkusuz, Peygamber Efendimizin son peygamber oluşu ve Allah Teâlâ'nın bu ilâhî halkaya Muhammed (s.a.a) ile son vermiş olması. O yüzden gerek *"menzile"* hadislerinde ve gerekse buradaki hadislerde "nübüvvet" istisna ediliyor.

Bu da Mü'minlerin Emîri İmam Ali'nin ma'sûmiyeti ve ashâbın en üstünü ve faziletlisi olduğu anlamına geliyor.

c) Allah (c) Bu Ümmetin Bir Yükünü İmam Ali (a.s) Sayesinde Hafifletmiştir

Mücâdele sûresinin 12~13 nolu ayetleriyle ilgili yapılan tüm tefsir ve yorumlar, Hz. İmam'ın hadisesine, onun bu hadisedeki önem ve konumuna yer verir. Bu ayetlere göre; Allah (c) peygamberiyle özel olarak görüşmek isteyen herkesin, önce bir sadaka vermesini ve ondan sonra huzura girmesini öngörüyor. Bu ayetlere, "özel olarak başbaşa görüşme" anlamında, *"necvâ"* ayetleri denir.

Rivâyetlere göre İmam Ali (a.s) bir sadaka vererek Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) huzuruna varıyor ve konu üzerinde onunla müzakere ediyor. Ali (a.s), başkalarını düşünerek, herkesin bu imkana sahip olmadığını ve bu sorumluluğu yerine getiremeyeceğini söylüyor. Hemen ardından ayetin devamı nâzil oluyor:

> **"Özel konuşmanızdan önce sadaka vermekten mi çekindiniz; de bunu yapmadınız! Allah sizi bağışladı. Artık namazı dosdoğru kılın..."**

Bu ayetle önceki ayetin hükmü hafifletilip; Allah'ın Rasûlü (s.a.a) ile özel görüşmek isteyip de sadaka vermeyenlerin, Allah katında bundan sorumlu tutulmayacağı ortaya konulmuş oluyor.

Rivâyetler, bu ayetle ilk amel eden kişinin İmam Ali olduğunu; Allah'ın Rasûlü (s.a.a) ile özel görüşmeden önce ilk sadakayı onun verdiğini ve sonraki hafifletmeye onun vesile olduğunu ifade ediyor. O yüzden İmam Ali (a.s) "*Benim sayemde ümmetin bu yükü hafifletildi!*" derdi ve bununla iftihar ederdi.

Yeri gelmişken, yukarıda işaret ettiğimiz; Mücâhid kanalıyla gelen İmam Ali'ye ait sözün yanlış anlaşıldığını da belirtmeliyiz. Bu rivâyete göre Hz. İmam (a.s) şöyle buyuruyor:

> "Bu ayetle benden önce kimse amel edemedi, benden sonra da kimse amel edemeyecek!"

İşte, özellikle bu söz yanlış anlaşılmış ve hemen her tefsirde "Allah'ın Rasûlü (s.a.a) ile özel görüşme öncesi sadaka verme gereği"nin neshedilip ortadan kaldırıldığı üzerinde durulmuş! Bu anlayışa yer vermeyen tefsir, hemen yok gibi.

Oysa Kur'ândaki hiçbir ayet tamamen ortadan kaldırılmış değildir. Bir ayetin tamamıyla neshi anlamında "küllî nesh" kabul edilemez. Bu Kur'ân'a indirilecek en büyük darbelerdendir ve bir kısım ayetlerin "süs" olarak bırakılmış olması gibi bir anlam taşır!

Öyleyse konuyla ilgili ayetlere tekrar eğilmek ve üzerinde dikkatlice durmak gerekiyor: Allah (c) Mücâdele:12'de "**Ey iman edenler! Rasûl ile özel görüşmek istediğinizde; görüşmenizden önce bir sadaka verin. Bu sizin için daha hayırlı ve daha temizdir. Şayet bir şey bulamazsanız; Allah çok bağışlayıcı ve merhamet sahibidir.**" buyurarak bu iş için sadaka verilmesini, bunun bizim için hayırlı olduğunu; verecek durumumuz yoksa Allah'ın bağışlayıcı ve merhamet sahibi olduğunu açıkça dile getiriyor.

Dolayısıyla bu ayet, Allah'ın Elçisi (s.a.a) ile özel görüşecek kimselerin sadaka vermesini tavsiye diyor ve gücü yeten herkesin bu tavsiyeye muhatap olduğunu belirtiyor. Zaten "**Bu <u>sizin için</u> daha hayırlı ve daha**

temizdir." ifadesi, bunun müstehap kabilinden bir tavsiye olduğuna işaret ediyor. Sonraki ayetle de, bunu yapmayanların sorgulanamayacağı belirtilerek; söz konusu emrin müstehap kabilinden bir tavsiye olduğu pekiştirilmiş oluyor. Dolayısıyla arkadan inen bu âyet, görüşme öncesi sadaka vermenin önünü tamamen tıkamıyor.

Hz. İmam'ın yukarıdaki sözü de bu anlamda anlaşılmalı. O bu sözüyle, ayetin "bu hükmün müstehap kabilinden bir tavsiye niteliği taşıdığını" daha bir belirginleştiren arka kısmı nâzil olmadan önce, söz konusu sadaka talimatını ilk defa kendisinin yerine getirdiğini ve o kısacık süre içerisinde bununla bir başkasının amel edemediğini... anlatmak istiyor. Yoksa bu ayetler tamamen indikten sonra, hiç kimsenin bununla amel etmediğini söylemek istemiyor. Sonuçta âyet, böyle bir durumda sadaka vermeyi yasaklamıyor ki neshten bahsedilebilsin!

Kısacası bu olay, Hz. İmam'ın yüksek faziletini, Allah Teâlâ katında sahip olduğu değeri ifade etmesi bakımından son derece ilginç. Zaten İmam'ın bununla iftihar etmesinin altında da bu yatıyor.

d) Cenaze Yıkayanlar Gusül Abdesti Almalıdır

İmam Ali'den gelen bu rivâyetler, cenaze yıkayan kimsenin gusül abdesti alması gerektiğini ifade ediyor. Bu konuda belli başlı iki görüş var:

a) Farzdır : Ehl-i Beyt'in yolu budur.(1)

b) Müstehabtır : Diğer mezheblerin görüşü de bu doğrultuda.(2)

Ebû Hüreyre'den gelen bir hadise göre Allah'ın Elçisi (s.a.a) şöyle buyuruyor: *"Kim cenâze yıkarsa gusül abdesti alsın."*(3)

1- el-Küleynî, III, 160-61; Şeyh Sadûq, I, 44~45; Ebû Ca'fer et-Tûsî, I, 103~05, *el-İstibsâr*: I, 99-101, *el-Hılâf*: I, 222-223, 700-701; Şehîd-i Evvel, *el-Lüm'a*: I, 36-37; İmam Humeynî, *et-Tahrîr*: I, 62-64, *Tavzîh'ul-Mesâil*: s. 91

2- İbn Qudâme, *el-Muğnî*: I, 243; el-Bâcî, *el-Münteqâ*: II, 5; İbn'ül-Hümâm, *Feth'ul-Qadîr*: I, 66; el-Aynî, VI, 395; eş-Şîrâzî, *et-Tenbîh*: 20; Veliyyüddîn el-Basîr, *en-Nihâye*: I, 30

3- Abdürrazzâq, İbn Ebî Şeybe, Ebû Dâvûd et-Tayâlisî, Ahmed (II, 272, 280, 433, 454, 472), Ebû Dâvûd (cenâiz, 39), Tirmizî (cenâiz, 117), İbn Mâce (cenâiz, 8) vb. rivâyet ediyor. (İbn'ül-Cevzî, *el-Ilel*: I, 374~376) **İsnâdı sahih**.

Aynı hadis, yukarıdaki İmam Ali hadisinin yanı sıra, yaklaşık aynı lafızlarla Âişe[1], Muğîra b. Şu'be[2], Huzeyfe b. Yemân[3] ve Ebû Saîd el-Hudrî'den[4] de rivâyet ediliyor.

Ehlisünnet kaynaklarında geçen bu hadisler bile Ehl-i Beyt mektebinin yaklaşımını açık bir biçimde doğruluyor.

Ebû Tâlib Hakkında Birkaç Söz...

145~146 nolu hadislerde Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) amcası ve İmam Ali'nin babası Ebû Tâlib'in sapık birisi olduğuna yer veriliyor ve bununla adeta küfür üzere öldüğüne işaret ediliyor.

Aynı hadis, İmam Ali'den ayrıca Ebû Abdirrahmân es-Sülemî[5] ve Ubeydullâh b. Ebî Râfi'[6] kanalıyla da rivâyet ediliyor.[7]

Ebû Tâlib İmam Ali'nin (a.s) babası ve dolayısıyla Peygamber (s.a.a) Efendimizin amcalarından birisi. Onun, yeğeni Muhammed'in getirdiği ilâhî mesajı kabul edip etmediği; dolayısıyla mü'min olup olmadığı eskiden beri tartışmalı. Ehl-i Beyt mektebinde onun mü'min olduğunda hiçbir şüphe yok. Ehlisünnet kardeşlerimiz ise, maalesef onun mü'min olmadığını ve küfür üzere öldüğünü düşünüyorlar!

Bilindiği gibi, Muâviye ile iş başına gelen Emevî sultacıları, Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) bütün Ehl-i Beytini karşılarına aldılar ve onlara her tür haksızlığı, zulmü yaptılar. İmam Ali (a.s)'ye kılıç çekecek kadar küstahlaşan *"azgın çete"* reisi Muâviye ve diğer Ümeyye oğulları, Ali'yi her yönden yıpratmak ve onu cahil halkın gözünde küçük düşürmek

---

1- İbn Ebî Şeybe, Ahmed, Ebû Dâvûd (tahâret, 128, cenâiz, 39), Dâraqutnî, Beyheqî, Hatîb el-Bağdâdî vb. rivâyet ediyor. (İbn'ül-Cevzî, I, 376) **İsnâdı hasen**.

2- Ahmed (IV, 246) rivâyet ediyor. bk. el-Münâvî, VI, 184

3- el-Beyheqî rivâyet ediyor. (İbn'ül-Cevzî, I, 376) = **İsnâdı hasen**.

4- Dıyâ el-Maqdisî rivâyet ediyor. bk. el-Münâvî, IV, 412

5- Ahmed (I, 103, 129-130), Ebû Ya'lâ, el-Bezzâr ve el-Beyheqî rivâyet ediyor. bk. ez-Zeyle'î, II, 281-282

6- İbn Sa'd (I, 123) ile el-Beyheqî rivâyet ediyor. bk. ez-Zeyle'î, II, 281

7- İbn Ebî Şeybe (III, 33) konuyu eş-Şa'bî'den mürsel olarak da rivâyet ediyor.

için olmadık iftiralar ve yalanlar yaydılar. Bu yalan ve iftiralardan birisi de Ali'nin babasının kafir olduğu iddiasıydı!

Emevîler, Allah'ın Rasûlü (s.a.a) ile savaşmış, ona her kötülüğü yapmış, Mekke'de İslâmla yeni tanışan müslümanlara kan kusturmuş; ve sonunda mecburen müslüman olmuş olan Ebû Süfyân'ı temiz bir müslüman olarak tanıttılar. Çünkü o mel'ûn Muâviye'nin babasıydı. Buna karşılık Ebû Tâlib'i ise kafir olarak işlediler ve halkı bu yolla da aldatmaya çalıştılar. Çünkü o Ali'nin babasıydı!

Sadece tekfir etmekle yetinmiş olsalardı; olay belki bu kadar kök salmayabilirdi. Ama Allah ve Rasûlü'ne zerre kadar sevgi ve saygıları olmayan, dünyalık menfaatlerinden başka bir şey düşünmeyen o habis aile bununla yetinmedi; bu uğurda bir çok hadis uydurtarak Allah ve Rasûlü'ne de iftira etmekten çekinmedi. Bu rivâyetlerin en meşhurları ise Müseyyeb b. Hazn[1] ile Ebû Hüreyre'den[2] gelen rivâyetlerdir.

Bu rivâyetlere göre, Ebû Tâlib iyice rahatsızlandığında Allah'ın Rasûlü (s.a.a) ona iman etmesi için yalvarıyor; ama nafile! İman etmeden ölüyor! Peygamberimiz de onun için üzülüyor ve bağışlanması için Allah'a dua edeceğini söylüyor! Ardından, Müseyyeb'e göre Tevbe / Berâe suresinin 113. ayeti, Ebû Hüreyre'ye göre ise Qasas suresinin 56 nolu ayeti nâzil oluyor![3]

Oysa **birincisi**, Müseyyeb ile Ebû Hüreyre'nin ikisi de Hayber yılında müslüman olmuş. Ebû Tâlib ise Mekke'de, bundan yıllar önce vefat etmiş! Yani onların bu olayı görmüş olmasının imkanı yok!

İkincisi, Ebû Tâlib'in vefatının hemen ardından Tevbe: 113 nolu ayetin indiği söyleniyor. Oysa Tevbe sûresinin ayetleri, Ebû Tâlib'in vefatın-

---

1- İbn Sa'd, I, 122; Ahmed: V, 433; Buhârî: cenâiz, 80, menâqıb, 99, tef. Berâe, 15; Müslim: îmân, 39-40; Müellif: cenâiz, 102; et-Tahâvî, VI, 283

2- Ahmed: II, 434; Müslim: îmân, 41-42; Tirmizî: tef. Qasas, 1; Hâkim, II, 335-36

3- Tevbe: 113 = "**Ne peygamberin ne de iman edenlerin, –akraba bile olsalar– cehennem ehli oldukları** (gerçeği) **kendilerince apaçık belli olduktan sonra, müşrikler için istiğfarda bulunmaları yakışık almaz."**

Qasas: 56 = "**Şüphesiz ki sen sevdiklerini hidâyet edemezsin...**"

dan yıllar sonra, Medine'de nâzil olmuştur. Medine'de inen bir ayetin Ebû Tâlib ile ne ilgisi olabilir!?

Üçüncüsü, sonradan birbirlerine dünür olan[1] Müseyyeb ile Ebû Hüreyre, Emevîlere yakınlıklarıyla, İmam'a karşı da olumsuz yaklaşımlarıyla tanınıyor!

Dördüncüsü, Müseyyeb rivâyetinin kilit ismi, bize göre İbn Şihâb ez-Zührî'dir. Onun ise İmam Ali'ye ve Ehl-i Beyt'e ne kadar düşman olduğunu biliyoruz.[2]

Beşincisi, Tevbe: 113'ün başka bir olay üzerine nâzil olduğuna dair İmam Ali'den **sahih isnatla** gelen bir hadis var.[3]

Ehlisünnet kardeşlerimiz her haliyle uydurma oldukları belli olan bu ve benzeri rivâyetlerin etkisi altında kalarak, Ebû Tâlib gibi; Allah'ın Rasûlü'ne (s.a.a) en büyük desteği veren, onu her tür tehlikeye karşı koruyup kollayan; Allah ve Rasûlü'ne iman ettiğine dair şiirler okuyan birisi hakkında böylesi olumsuz düşünceye kapılmışlar.

Hz. İmam'dan gelen rivâyetler, Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) Ali'ye bu olayın akabinde boy abdesti almasını emrettiğini de kaydediyor. Bu da gösteriyor ki, Ali babasını yıkayıp defnetmiş! Zaten Ubeydullâh kanalıyla gelen hadiste, Ali'ye babası Ebû Tâlib'i yıkama talimatının da verildiği açıkça belirtiliyor! Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) Ebû Tâlib'i yıkama talimatı ve Ali'nin boy abdesti alması, Ebû Tâlib'in mü'min olduğuna en büyük şahit! Zira Ehl-i Beyt mektebinde, bir Müslüman, kafir ve müşrik birisini, en yakını bile olsa yıkayamaz.[4]

1- Ebû Hüreyre kızını Müseyyeb oğlu Saîd ile evlendirmiştir. Yani şu bildiğimiz Saîd b. Müseyyeb, Ebû Hüreyre'nin damadıdır!

2- sh. 53~54'e bk.

3- Ahmed: I, 99, 131; Tirmizî: tefsîr-i Berâe, 16; Müellif: cenâiz, 102; Hâkim, II, 335; et-Tahâvî, VI, 279~280

4- Ebû Ca'fer et-Tûsî, *el-Hılâf*: I, 700; İmam Humeynî, *et-Tahrîr*: I, 65

Mâlikîler ile Hanbelîler de bizimle aynı kanaatteler. bak. İbn Abdilberr, *el-Kâfî*: 87; İbn Rüşd, *el-Bidâye*: I, 180; el-Huraşî, II, 141, 136; ed-Derdîr, I, 426, 430; İbn Qudâme, *el-Muğnî*: II, 397, *el-Muqni'*: 46; el-Hıcâvî, *el-İqnâ'*: I, 228

Bu durum bile, hadisimizin metninde geçen *"Şu yaşlı sapık amcan..."* vb. ifadelerin uydurma olduğunu, bunların birileri tarafından hadisin metnine sokuşturulduğunu gösteriyor. Eğer böyle olmasaydı Allah'ın Rasûlü (s.a.a) Ebû Tâlib'in yıkanmasını emretmezdi ve İmam Ali de boy abdesti almazdı.

Kısacası, Hz. Ebû Tâlib'in mü'min bir şahsiyet olduğunda şüphe yok![1] Ona yönelik karalama kampanyasının ve hakkında bu denli söz ve iftirâların yegâne sebebi, kendisinin "Ali'nin babası" olmasıdır.

1- Ayrıntılı bilgi için bk. el-Emînî, VII, 330~409~VIII, 3~29

İNSANLARIN EN BEDBAHTI

149. Ammâr b. Yâsir anlatıyor:

"Ben Ali ile birlikte -Yenbu' yakınlarındaki- Uşeyra[1] gazvesinde birlikteydik. Allah'ın Rasûlü (s.a.a) oraya vardığında bir ay kaldı. Orada Müdlic oğullarıyla ve onların Damralı müttefikleriyle barış imzalayıp onlardan ayrıldı. Ali (r) bana dedi ki:

"Ey Ebû Yaqazân! -Müdlic oğullarından, su kaynaklarında çalışan- şu insanların su kaynaklarına varıp orada ne yaptıklarına bakmamızı ister misin?"

Bende "Nasıl istersen!" dedim ve yanlarına varıp bir süre onları izledik. Sonunda uykumuz geldi ve Ali ile ben gidip hurma dallarının gölgesinde, toprağın üstüne uzandık. O kadar uyumuşuz ki; Vallâhi, Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) ayağıyla bizi dürtüklemesiyle uyandık! Üzerinde uyuduğumuz topraktan, üstümüz başımız toz toprak olmuştu. İşte o gün Allah'ın Rasûlü (s.a.a) Ali'nin (üzerindeki toz toprağı görünce) *"Bu ne hal Ey Ebû Türâb!"* buyurdu ve şöyle devam etti:

"Sizlere insanların en bedbaht iki adamını haber vereyim mi!?"

Biz "Tabîî yâ Rasûlallâh!" deyince şöyle buyurdu:

"Biri dişi deveyi boğazlayan Semudlu kızıl tenli adam, öteki ise (elini başına koydu) *burana darbe indirecek* (sonra sakalını tuttu) *ve buranı kana bulayacak adam!"*

□ Hadisin Tahrîci: Hadisimizi Yezîd b. Muhammed b. Huseym kanalıyla İbn İshâq, Ahmed (IV, 263, 264), İbn Ebî Âsım, et-Taberî (II, 14~15), el-Bezzâr, et-Taberânî, İbn Ebî Hâtim, ed-Devlâbî, et-Tahâvî

1- **Uşeyra**, Mekke ile Medîne arasında yer alan Yenbu' mevkiine yakın bir vadi. Söz konusu sefer hicretin ikinci yılının başlarında düzenlendi.

(II, 281~82), İbn Mende, Hâkim (III, 140~41), el-Cessâs (V, 286~87), el-Beyheqî vb. rivâyet ediyor. (İbn Kesîr, IV, 517; Nâşir, 130-131)

□ Hadisin Durumu: Hadisimizin bütün râvîleri siqa ve sadûq. Nâşir, hadisi Ammâr'dan rivâyet eden **Muhammed b. Huseym**'e takılıyor; evvelâ onu "meçhul" sayarak, ikincisi ise, onun Hz. Ammâr'dan işitmediğini iddia ederek, hadisimizi zayıf kabul ediyor.

Oysa Muhammed vasat, makbul bir râvî. İbn Hıbbân, Hâkim, ez-Zehebî, el-Heysemî ve İbn Hacer bu kanaatteler.(1)

Muhammed'in Hz. Ammâr'dan işitmediği ise kuru bir iddia. Halbuki Muhammed'in Allah'ın Rasûlü (s.a.a) zamanında doğduğu konusunda tam bir ittifak var.(2) Durum böyle olunca, onun bu hadisi Hz. Ammâr'dan duyup almış olması neden imkansız olsun!?

Kısacası **hadisimizin isnâdı hasendir**.(3) Hâkim'in "İsnâdı Müslim'in şartlarına göre sahih!" demesi ve ez-Zehebî'nin de hiç bakmadan onaylaması ise doğru değil.

AÇIKLAMALAR

Hadisimizden, Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) İmam Ali'nin hunharca katledileceğini ayrıntısıyla birlikte çok önceden bildiği anlaşılıyor. Dolayısıyla hadisimiz geleceğe ilişkin mucizevî bir haber veriyor.

Hadiste bahsi geçen *"deve"*, Allah (c) tarafından Sâlih peygamberin (s.a.a) görev yaptığı "Semûd" kavmine gönderilen devedir. Kur'ân-ı Kerîm'in çeşitli sûrelerinin değişik bölümlerinde ele alındığına göre, bu deve onlara sırf imtihan maksadıyla gönderilmiş. Allah Teâlâ'nın o deveye dokunulmaması gerektiği konusunda olanca uyarılarına rağmen, Semudlular bu uyarıların hiçbirini ciddiye almadılar; emanet deveyi boğazladılar! Cinâyeti işleyenlerin başında, hadisimizin sözünü ettiği

---

1- Hâkim, ez-Zehebî ve el-Heysemî'nin "isnâdı sahih" ve "râvîleri siqa" demeleri bunu gösteriyor. Ayr. bk. İbn Hacer, *et-Taqrîb*: II, 168, *el-İsâbe*: III, 473

2- İbn Abdilberr, III, 355; İbn Hacer, *el-İsâbe*: III, 473

3- Hatta el-Heytemî (*es-Savâiq*: s. 124) ile es-Süyûtî (*el-Hulefâ*'da) "**isnâdı sahih**" diyor.

adam da vardı ve adı da, kitaplarda kaydedildiğine göre, **Qadâr b. Sâlif** idi. Allah da onları çok feci bir biçimde cezalandırdı.(1)

Hadisimizden çıkan hükümler şunlar:

a) İbn Mülcem İnsanların En Bedbahtıdır

Hadisimiz, insanların en bedbahtının, en azgın ve eşkıyasının, yukarıdaki dişi deveyi boğazlayan adam ile Mü'minlerin Emîri İmam Ali'yi öldüren Abdurrahmân b. Mülcem olduğunu ifade ediyor.

Tabîî ki bundan, insanların en bedbahtının bu iki kişiyle sınırlı olduğu anlamı çıkarılmamalı. Allah'ın Rasûlü (s.a.a) burada söz konusu iki kişinin, yeryüzünde gelmiş-gelecek bütün insanların en büyük eşkıyalarından olduğuna vurgu yapmak istiyor. İbn Mülcem'in insanların en önde gelen eşkıyalarından birisi olduğunu ifade eden hadisler başlıca şu sahâbîlerden rivâyet ediliyor:

1. Ammâr b. Yâsir: Kendisinden iki kanalla geliyor:

a) Muhammed b. Huseym: 149 nolu hadisimiz.

b) Abdullâh b. Ubeyde: el-Bezzâr rivâyet ediyor. (Nâşir, 131)

2. İmam Ali (a.s): Kendisinden pek çok kanalla geliyor:

a) Ebû Sinân ed-Düelî: Ebû Ya'lâ, Taberânî, İbn Ebî Âsım, Hâkim (III, 113), ed-Devlâbî, el-Beyheqî, el-Harezmî (s. 380), İbn'ül-Esîr (III, 299) vb. rivâyet ediyor. (bk. Nâşir, 131~132) Hâkim "**İsnâdı Buhârî'nin şartlarına göre sahih**" diyor, Şamlı ez-Zehebî ise sesini çıkarmıyor.

b) Ebut-Tufeyl: İbn Sa'd (III, 33~34), İbn Dîzîl ve İbn'ül-Esîr (III, 300) Fıtr kanalıyla rivâyet ediyor. Fıtr dahil (= 90 nolu hadisimizin durumuna bk.) râvîlerinin hepsi siqa ve sadûq.

c) Abdullâh b. Sebu': İbn Sa'd (III, 34), Ahmed (I, 130), Ebû Ya'lâ, Hatîb ve İbn'ül-Esîr (III, 299) **hasen** bir isnatla rivâyet ediyor. (el-Heysemî, IX, 188~189)

1- Konu için bk. A'râf: 73~79; Hûd: 64~68; İsrâ: 59; Şuarâ: 155~159; Qamer: 27~31; Şems: 11~15

d) Dahhâq b. Müzâhim: Ahmed (*el-Fedâil*'de) zayıf bir isnatla rivâyet ediyor.

e) Sa'lebe b. Yezîd: el-Bezzâr **hasen** bir isnatla rivâyet ediyor. el-Heysemî (IX, 189) de bu kanaatte.

f) Abîde es-Selmânî: Abdürrazzâk ile İbn Sa'd (III, 34) gayet sahih bir isnatla rivâyet ediyorlar.

g) Fedâle b. Ebî Fedâle: Ahmed (I, 102), el-Bezzâr, İbn Ebî Âsım vb. hasen bir isnatla rivâyet ediyor. (el-Heysemî, IX, 187)

3. Câbir b. Semura: Simâk kanalıyla Taberânî ile Hatîb rivâyet ediyor. (el-Emînî, I, 324; Nâşir, 131) Râvîleri arasında bulunan **Nâsıh b. Abdillâh** (sh. 135'e bk.) dolayısıyla, **isnâdı hasen**.

4. Abdullâh b. Amr: Hakîm b. Cübeyr (hâli = bk. sh. 81) yoluyla Taberânî (el-Münâvî, I, 526) **hasen** bir isnatla rivâyet ediyor.

5. Suheyb er-Rûmî: Ebû Ya'lâ, Taberânî ve İbn'ül-Esîr (III, 300) hasen bir isnatla rivâyet ediyor. (bk. İbn Abdilberr, III, 59-60)

6. Ubeydullâh b. Enes: İbn Sa'd (III, 35) zayıf bir isnatla rivâyet ediyor.

Bu hadisler daha pek çok yoldan rivâyet ediliyor. Kısacası bu hadisin sahih ve Allah'ın Rasûlü'ne (s.a.a) ait olduğunda şüphe yok. İbn Hacer el-Asqalânî (*el-İsâbe*: III, 99) İbn Mülcem'den bahsederken "O Peygamberden (s.a.a) sabit olan nas gereği, bu ümmetin en eşkıyâsıdır!" diyerek aynı şeyi ifade ediyor. Qâdî Iyâd ile A. Zeynî Dahlân, bu hadisi geleceğe ilişkin gaybî mucizelerden sayıyor.[1]

İmam Ali'nin bile bu olayı ta başından beri bildiğine dair pek çok rivâyet var. Bu rivâyetlere göre, Hz. İmam bazen sakalını sıvazlar; onların kana bulanacağını söylerdi. İbn Mülcem'i gördükçe de, onun insanların en eşkıyalarından olduğunu, onun kendisini öldüreceğini... açıkça ifade ederdi. "*Ben onun hayatta kalmasını istiyorum; oysa o beni öldürmeyi planlıyor!*" derdi! Kendisine "Öyleyse onu hemen öldürelim!" diyenle-

1- *eş-Şifâ*: III, 163; *es-Sîra*: III, 205

re ise, "*Hayır! O henüz kâtil değil ki!*" cevabını verirdi. Hatta bu yüzden onun biatını bile birkaç defa reddetmişti![1]

Mü'minlerin Emîri ile Muâviye'nin karşılaştığı yıllarda, içlerinde İbn Mülcem'in de bulunduğu, hâricîlerden üç kişi bir araya gelerek milleti içine düştükleri durumdan kurtarmak için çözüm aramaya başladılar! Kendilerine kalırsa, çözümü(!) bulmuşlardı; Ali, Muâviye ve Amr'ın üçünün de öldürülmesi gerekiyordu! Mel'ûn İbn Mülcem hemen harekete geçti; İmam'ın (a.s) mübarek başına ağır bir darbe vurarak ağır yaraladı. Çok geçmeden ümmet imamını yitirdi! İmam, artık aramızda yoktu... O şehid olmuş; sevgililerine kavuşmuştu...[2]

Abdurrahmân b. Mülcem, Murâd oğullarından olup İslâm öncesi "câhiliyye" devrini görmüş yaşlı bir adamdır. İkinci halîfe zamanında Medine'ye geldi. İslâm'ı –sözde– ne zaman kabul ettiği belli değil. Ama ondan bahseden kitaplarda, çokça ibadet ederdiği, bol bol Kur'ân okuduğu; âbid-zâhid birisi olduğu belirtiliyor. Ama çok açık ki, onun habis ruhu, okuduğu Kur'ân'dan ve kıldığı namazlardan zerre kadar nasiplenmemişti. Günümüzün argo ifadesiyle, tam bir yobaz ve kalın kafalı birisiydi! Hoş, Hâricîlerin genel durumu buydu!

Bu yüzden Sıffîn muharabesinden sonraki "Hakem" olayında yan çizerek İmam'a karşı gelip onu -haşa- kâfir ilan eden "Hâricîler"in elebaşılarından oldu. İşte o günden sonra İmam'a karşı düşmanlığını, kin ve nefretini günlerce sakladı ve fırsat bulur bulmaz İmam'ı öldürdü! İşin ilginç yanı; İbn Mülcem'in o büyük imamı "Allah'a ibâdet" kasdıyla öldürmüş olmasıydı! O bu derece şuursuz ve yobaz, ne yaptığını bilmeyecek kadar zır cahil birisiydi.

Abdurrahmân b. Mülcem, İmam Ali'yi acımasızca öldürerek en büyük cinayeti işledi. Bununla o, Allah ve Rasûlü'ne kılıç çektiğinin bilmem farkında mıydı! Allah'ın Rasûlü'nden (s.a.a) mütevâtir yollarla gelen, Ali'yi ve Ehl-i Beyt'i karşısına alanlarla ilgili hadislerden[3] hiç mi birisi

---

1- Bu rivâyetler için bk. İbn Sa'd, III, 33~35; Hâkim, III, 142~143, 143; İbn Abdilberr, III, 60~61; İbn Kesîr, VI, 244, VII, 358~359

2- bk. İbn Sa'd, III, 35-37; et-Taberî, III, 155 vd.

3- Bu hadisler için 88 nolu hadisimize ve açıklamalarına bk.

onun kulağına varmamıştı!? Biz bu ihtimali son derece zayıf buluyor; bu kadar yaygın bir hadisten onun haberdar olmamasını adeta imkansız görüyoruz! Allah'ın lâneti üzerine olsun!

Not: İbn Mülcem'in la'netlik ve cehennemlik olduğu âşikâr olmasına rağmen İbn Hazm'ın bu adam hakkında çok garip ve ilginç bir tutumu var! Hazm oğlunun bu tutumundan daha önce bahsetmiş olduğumuzdan tekrara lüzum görmüyoruz.(1)

b) "Ebû Türâb" İmam Ali'nin Künyelerindendir

Hadisimiz bu künyenin Hz. İmam'a ait olduğunu ve bu künyeyi ona Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) verdiğini ifade ediyor.

"**Ebû Türâb**" toprağın babası anlamına gelen sade bir isim tamlaması. "Uşeyra" seferinde, İmam Ali ile Hz. Ammâr hazretleri toprak üzerinde uyumuşlardı. Allah'ın Rasûlü (s.a.a) Ali'yi uyandırdığında, onu toza-toprağa belenmiş görünce "toza-toprağa belenen" anlamında bu künye ile hitabetti. Ve bu künye ilk defa o zaman kullanıldı.(2) O gün bu gün, İmam Ali bu künyeyi çok severdi. Çok sevdiği için de, Ümeyye oğulları minberlerde ona sövüp hakaretler yağdırırken hep bu künyesini kullanırlardı!(3)

Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) İmam Ali'ye bu künye ile hitabettiğini **sahih isnatlarla** rivâyet eden sahâbîler de var ki bazıları şunlar:

1. Ebut-Tufeyl: Taberânî rivâyet ediyor.

2. Ammâr b. Yâsir: Ahmed ile Bezzâr rivâyet ediyor.

3. İmam Ali (a.s): Ebû Ya'lâ rivâyet ediyor.(4)

Ancak bazı rivâyetler, bu künyenin ona bir değişik vesileyle, başka bir zaman verildiğini gösteriyor. Söz konusu rivâyetlere göre bir gün İmam Ali Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) kızı Fâtıma ile bozuşmuş ve bu küskün-

---

1- Bunun için bk. sh. 294 vd.

2- İbn Sa'd, II, 10

3- Hâkim'in bu sözü için bk. Sibt b. el-Cevzî, 17; el-Emînî, VI, 337

4- bk. el-Heysemî, IX, 123, 162; el-Emînî, VI, 334~335

lükle mescide giderek yere uzanıp yatmış; uyumuş. Allah'ın Rasûlü (s.a.a) durumdan haberdar olur olmaz mescide gelerek onu uyandırmış; yüzünün toprağa belendiğini görünce, ona bu künye ile hitabetmiş...[1]

Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) değişik vesilelerle İmam Ali'ye bu künye ile hitap etmiş olması doğal. Ancak bu rivâyetin içinde, Ali ile Fâtıma'nın kavga ederek ayrılmış olduğuna da yer veriliyor ki; işte bu asılsız. Ali ile Fâtıma arasındaki bu sun'î kavgayı ve küskünlüğü, muhtemelen hadisin râvîlerinden birisi sokuşturmuş!

1- **Sehl b. Sa'd**'dan gelen bu rivâyet için bak. Buhârî: salât, 58, menâqıb, 38, edeb, 113, isti'zân, 40; Müslim: fedâil-i sahâbe, 38; et-Taberî, II, 15; İbn Abdilberr, III, 54~55

İMAM ALİ'NİN ALLAH'IN RASÛLÜ YANINDAKİ DEĞERİ

150. Ümmü Seleme annemiz diyor ki:

"İnsanlardan, Allah'ın Rasûlü (s.a.a) ile en son birlikte olan, Ali (r.a)'dır."

□ Hadisin Tahrîci: Hadisimizi Cerîr b. Abdilhamîd kanalıyla İbn Ebî Şeybe (VI, 365), Ahmed (VI, 300), Müellif (151 nolu hadis), Ebû Ya'lâ ve Hâkim (III, 138-139) rivâyet ediyor. (Nâşir, 133)

□ Hadisin Durumu: Hadisimizin, Ümmü Seleme anamızdan rivâyet eden Ümmü Mûsâ dışında, bütün râvîleri siqa. Üstelik Buhârî ile Müslim'in ortak râvîlerinden.

Ümmü Mûsâ da siqa ve güvenilir bir kadın.(1) Dolayısıyla hadisimizin isnâdı sahih. Hâkim "**isnâdı sahih bir hadis**" diyor; Şamlı ez-Zehebî de aynen onaylıyor. el-Heysemî (IX, 145) de bu kanaatte.

151. Ümmü Seleme annemiz anlatıyor:

"Ümmü Seleme'nin yemin ettiği Allah'a andolsun ki; İnsanlardan Allah'ın Rasûlü (s.a.a) ile en son birlikte olan Ali (r.a)'dır. Şöyle ki:

Allah'ın Rasûlü (s.a.a) ruhunun kabzedildiği günün sabahı Ali'ye haber salmıştı. Sanıyorum, onu bir iş için göndermişti. (Tam üç kez) *"Ali geldi mi?"* diye sordu. Sonunda Ali güneş doğmadan geldi.

Ali gelince ona işinin olduğunu anlayıp evden dışarı çıktık. O gün hep birlikte Âişe'nin evindeydik. Evden en son çıkan ben oldum. Sonra kapının ardına oturuverdim. Kapıya en yakınları bendim.

1- İbn Hacer, *et-Tehzîb*: VI, 577, *et-Taqrîb*: II, 536

Ali (r) hemen onun üzerine kapandı. İşte o yüzden insanların içinde Allah'ın Rasûlü (s.a.a) ile en son o birlikte oldu. Allah'ın Rasûlü (s.a.a) ona gizlice bir şeyler söylemeye, onunla özel olarak konuşmaya başladı..."

□ Hadisin Tahrîci ve Durumu: Hadisimizin tahrici ve durumu yukarıdaki hadisimizle aynı.

152. Ebû Saîd el-Hudrî anlatıyor:

"Oturmuş Allah'ın Rasûlü'nü (s.a.a) bekliyorduk. Nihayet yanımıza geldi. Ancak ayakkabısının bağı kopmuştu. Tamiri için hemen Ali'ye (r) atıverdi ve şöyle buyurdu: *"İçinizden öyle birisi var ki; Ben Kur'ân'ın inmesi için insanlarla nasıl savaştıysam(1), o da onun te'vîli için savaşacak!"*

Ebûbekr "O ben miyim?" diye sordu; Allah'ın Rasûlü (s.a. a) *"Hayır!"* buyurdu. Ardından Ömer sordu: "Yoksa ben miyim?" Ona da *"Hayır!"* dedi ve şöyle buyurdu: *"Lâkin o, ayakkabımı tamir edendir!"*

□ Hadisin Tahrîci: Hadisimizi İbn Ebî Şeybe (VI, 367), Ahmed (III, 31, 33, 82), Ebû Ya'lâ, İbn Hıbbân, Abdullâh b. Ahmed, el-Qatî'î, İbn Adiy, Hâkim (III, 122-123), el-Harezmî (s. 260) vb. rivâyet ediyor.

□ Hadisin Durumu: el-A'meş kanalıyla gelen bu hadis için Hâkim "Buhârî ile Müslim'in şartlarına göre sahih" diyor; Şamlı ez-Zehebî de aynen onaylıyor. Doğrusu: İsmâîl b. Racâ ve babası dolayısıyla, sadece **Müslim'in şartlarına göre sahihtir**.

153. İmam Ali'den (r):

Saîd b. Vehb diyor ki: "Ali (Rahbe'de) Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) "Ğadîr-Humm" günü *"Allah benim velîmdir, ben de mü'minlerin velîsiyim. Ben kimin velîsi isem, Ali de onun velîsidir. Allahım! Onu seveni sev, ona düşman olana sen de düşman ol! Ona yardım edene yardım et!"* buyurduğunu işitenleri Allah adına tanıklığa çağırınca; yanımdan altı kişi ayağa kalktı."

Hârise b. Nasr diyor ki: "Bunun üzerine altı kişi ayağa kalktı."

1- Metinde "**O ... nasıl savaştıysa,**" ibaresi var. Ki bu baskı hatası olmalı. Doğrusu "**Ben ...nasıl savaştıysam...**" şeklinde olmalı. Nitekim diğer rivâyetler bu şekilde.

Zeyd b. Yüsey' diyor ki: "Benim yanımdan da altı kişi ayağa kalktı."

Amr Zû Murr ise hadisi şöyle naklediyor: *"... Onu seveni sev, ondan nefret edenden nefret et!..."*

□ Hadisin Tahrîci ve Durumu: Hadisimizin tahrici ve durumu daha önceki 95 nolu hadisimiz ile aynı.

Ayrıca dikkat edilirse, bu hadisi Hz. Ali'den dört kişi rivâyet ediyor: Saîd b. Vehb, Hârise b. Nasr, Zeyd b. Yüsey' ve Amr Zû Murr. Onlardan Ebû İshâq es-Sebî'î, ondan da el-A'meş naklediyor. Bunların her birinin **isnâdı Buhârî ile Müslim'in şartlarına göre sahih** demektir.(1)

AÇIKLAMALAR

Yukarıdaki hadislerimizden 153 nolu *"Ğadîr-Humm"* hadisi hakkında daha önce yerinde yeteri kadar söz ettik. Diğer hadislerimiz ise İmam Ali'ye ait iki önemli fazileti konu ediniyor:

a) Allah'ın Rasûlü (s.a.a) En Son Hz. Ali İle Birlikteydi

150~151 nolu hadislerimiz, önemli bir tartışmaya son noktayı koyuyor. O da şu: Allah'ın Rasûlü (s.a.a) en son kiminle beraberdi; Ali ile mi, yoksa Âişe ile mi?

Hadislerimiz, Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) en son İmam Ali ile beraber olduğunu; onunla baş-başa kalarak gizlice konuştuğunu, ona bir takım sır ve talimatlar verdikten sonra Allah'a kavuştuğunu açıkça ortaya koyuyor. Aşağıdaki hadisler de aynı noktayı vurgulamakta:

1. İmam Ali (a.s): "Allah'ın Rasûlü (s.a.a) hastalandığı vakit, *"Bana kardeşimi çağırın!"* buyurdu. Hemen yanına vardım. *"Yaklaş bana!"* dedi; ben de yaklaştım. Bana yaslandı ve öylece kaldı. Benimle konuşuyor, hatta mübarek tükrüğü üzerime değiyordu. O haldeyken ruhunu teslim etti..."(2)

1- İmam Ali'den (a.s) bu dört kişinin ve daha başkalarının rivâyet ettiği "**Ğadîr-Humm**" hadislerinin tahricini topluca görmek isteyenler, 77~85 nolu hadislerimizin açıklamalarına bakabilir.

2- İbn Sa'd, II, 263

2. İmam Ali (a.s): "... Allah'ın Rasûlü (s.a.a) o sırada bana, her biri bin (1000) kapıya açılan bin (1000) ilim öğretti..."[1]

3. İmam Ali (a.s): "... Allah'ın Rasûlü'nü (s.a.a) göğsüme dayadım, başını omzuma koydu..."[2]

4. İmam Ali (a.s): "... Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) ashâbından hâfızası iyi olanlar bilir ki; Allah'a ve Rasûlü'ne hiçbir zaman karşı çıkmadım... Allah'ın Rasûlü (s.a.a) başı benim kucağımda ruhunu teslim etti. Mübarek tükrüğü elime aktı; onu yüzüme sürdüm..."[3]

5. İmam Ali (a.s): Hz. İmam, eşi Fâtıma ez-Zehrâ'nın (a.s) defni esnasında, sanki Allah'ın Rasûlü (s.a.a) ile konuşuyormuş gibi, şöyle diyordu:

> "Selâm sana benden ey Allah'ın Rasûlü! Ve yakınına gelen, sana ne de çabuk kavuşan kızından... Seni kabrine yaslandırmıştım. Boğazım ile göğsümün arasına suyun akmıştı..."[4]

6. İmam Ali (a.s): "Allah'ın Rasûlü (s.a.a) başı kucağımdayken ruhunu teslim etti!"[5]

7. İmam Ali Zeynelâbidîn (a.s): "Allah'ın Rasûlü (s.a.a), başı Ali'nin kucağındayken ruhunu teslim etti."[6]

8. Abdullâh b. Abbâs: "Vallâhi, Allah'ın Rasûlü (s.a.a) Ali'nin göğsüne yaslanmış iken ruhunu teslim etti!"[7]

9. Abdullâh b. Amr: "... Allah'ın Rasûlü (s.a.a) o sırada Ali'ye, her biri bin (1000) kapıya açılan bin (1000) ilim öğretti..."[8]

10. Âişe annemiz: Allah'ın Rasûlü (s.a.a) şöyle buyurdu: "... Ey Âişe, kardeşim Ali'ye dokunma! Çünkü o insanlardan İslâm'ı kabul eden ilk ki-

---

1- Ebû Ahmed el-Faradî rivâyet ediyor. (bk. Şerafuddîn, 260)

2- İbn Sa'd, II, 262

3- Şerîf Radiy, *Nehc'ül-Belâğa*: II, 196 (=192. hutbe, İbn Ebil-Hadîd, X, 179)

4- Şerîf Radiy, II, 207~208 (=197. hutbe, İbn Ebil-Hadîd, X, 265)

5- İbn Ebil-Hadîd, V, 181

6- İbn Sa'd, II, 263

7- İbn Sa'd, II, 263

8- Hadis için sh. 186'ya bk.

şidir, ölümüm esnasında da benimle beraber olan son kişi olacaktır!..."[1]

11. Âmir b. Şerâhîl eş-Şa'bî: "Allah'ın Elçisi (s.a.a), başı Ali'nin kucağında ruhunu teslim etti..."[2]

Bu ve benzeri daha pek çok rivâyet, Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) Hz. İmam'ın kucağında vefat ettiğini, en son onunla birlikte olduğunu ifade ediyor. Bunlar sadece Ehlisünnet kardeşlerimizin hadis ve tarih kaynaklarında geçen rivâyetler. Yoksa Ehl-i Beyt mektebine ait kaynaklarda bu konuda zaten şüphe yok!

Bu arada "Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) eşi Âişe'nin kucağında vefat ettiğini!" söyleyenler de var; onlar da:

1. Hz. Âişe: "Allah'ın Rasûlü (s.a.a) başı kucağımdayken ruhunu teslim etti!!!"[3]

2. İbrâhim en-Nehaî: "Allah'ın Rasûlü (s.a.a) Âişe'nin göğsüne yaslıyken ruhunu teslim etti."[4]

Birincisi, Âişe annemizin İmam Ali'yi hiç sevmediğini, ona karşı tamamen olumsuz duygu ve düşünceler taşıdığını hemen herkes biliyor. Hz. İmam'a karşı böylesi duygulara sahip, bu duyguları kendisini onunla savaşacak noktaya getirmiş bir annemizin[5], İmam Ali'ye ait bir fazileti dile getirmesini, her halde kimse bekleyemez!

İkincisi, bu rivâyetler yukarıda geçen daha yaygın rivâyetlere ters düşmekte.

Üçüncüsü, Ümmü Seleme ile Âişe'nin her ikisi de annemiz. Ancak ikisi arasında tercih yapmak gerekirse, Ümmü Seleme annemizin ön plana çı-

---

1- ez-Zehebî, IV, 217. Benzerini mevkuf olarak Ebû Ya'lâ rivâyet ediyor. bk. el-Heysemî, IX, 144; İbn Kesîr, *el-Bidâye*: VII, 397

2- İbn Sa'd, II, 263

3- İbn Sa'd, II, 230, 260~262; Mâlik: cenâiz, 46; Ahmed: VI, 32, 48, 74, 121, 200, 231, 250, 270, 274; Buhârî: cum'a, 9, cenâiz, 96, vasâyâ, 1, humüs, 4, meğâzî, 83, nikâh, 104, mardâ, 19; Müslim: vasâyâ, 19, f. sahâbe, 84~85, 87; Müellif: tahâret, 29, vasâyâ, 2; İbn Mâce: cenâiz, 64; et-Taberî, II, 231~232

4- İbn Sa'd, II, 261

5- Bunun için sh. 54'e ve 108-109 nolu hadislerimizin açıklamalarına bk.

kacağı kuşkusuz! Çünkü Ümmü Seleme annemiz Allah ve Rasûlü'nü hiç üzmemiş! Hakkında Tahrîm sûresinin ayetleri nâzil olmamış! Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) uyarılarını bir tarafa bırakıp deveye binmemiş! İmam Ali'ye karşı kılıç çekmek bir yana, ona karşı hiçbir olumsuz duygu taşımamış!... Elbette böyle bir kadının rivâyeti ötekine tercih edilir.

Dördüncüsü, bu rivâyetten şayet Âişe'nin haberi yoksa, o zaman bunun sorumluları, ondan naklettiklerini söyleyen râvîlerdir. Zaten dikkat edilirse, Hz. Âişe'den gelen bu rivâyetin en meşhurları Urve, Esved b. Yezîd ve İbn Ebî Müleyke kanalıyla geliyor! Bunların İmam Ali'ye ve Ehl-i Beyt'e karşı düşmanca tutum ve yaklaşım içinde oldukları ise herkesçe malum![1]

Abdullâh b. Abbâs da Urve ve benzerlerini suçluyor bu hadis için! Rivâyete göre İbn Abbâs hazretleri, Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a), İmam Ali'nin göğsüne yaslıyken ruhunu teslim ettiğini söylüyor. Oradan birisi, "Ama Urve Âişe'den ... naklediyor!" deyince; "Senin aklın başında mı? Vallahi, Allah'ın Rasûlü (s.a.a) Ali'nin göğsüne yaslanmış iken ruhunu teslim etti!"[2] diyerek onu adeta azarlıyor.

Beşincisi, İbrâhîm en-Neha'î bu bilgiye zaten Hz. Âişe hadisi ile ulaşmış! Çünkü bu hadisin râvîleri arasında o da yer alıyor.

Dolayısıyla bu rivâyete inanmamız ve ona güvenmemiz hiç mümkün değil. Kaldı ki kendisinden sonra peygamber gelmeyecek bir Peygamber (s.a.a), ömrünün son dakikalarını karısının kucağında mı geçirir? O peygamberin ümmetine yönelik bir takım sırları ve tavsiyeleri olmaz mı? İslâm'ı daha yeni kabul etmiş, Allah'ın dinini henüz tanımayan onbinlerce insanın başıboş ve serseri bırakılması; bu konuda kimseye vasiyette bulunmaması hiç mümkün mü?

Görüldüğü gibi, Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) yüce makamına en münasip olan da, onun İmam Ali'nin kucağında ruhunu teslim etmiş olmasıdır. Çünkü İmam Ali, pek çok sahih hadisle sabittir ki, Allah'ın Rasûlü'nden (s.a.a) sonra onun yerini dolduracak olan bir şahsiyettir. Bu çalışma-

---

1- Her üçü için de 88 nolu hadisimizin açıklamalarına, İmam Ali'yle arası açık olan isimler listesine bk.

2- İbn sa'd, II, 263

mızda gördüğümüz hemen bütün hadis bu hususu çok açık bir biçimde ortaya koymaktadır.

b) İmam Ali Kur'ân'ın Te'vili İçin Savaşacaktır

152 nolu hadisimiz, Allah'ın Rasûlü (s.a.a) nasıl Kur'ân'ın tenzîli (indirilmesi) için savaşmışsa, Ali'nin de Kur'ân'ın te'vîli (yorumu ve doğru anlaşılması) için savaşacağını haber veriyor. Aynı hadis şu sahâbîler tarafından da rivâyet ediliyor:

1. Ebû Zerr el-Ğıfârî,[1] **2.** Abdurrahmân b. Beşîr[2] ve **3.** Ahdar el-Ensârî.[3]

Ahdar hadisini, Câbir dolayısıyla zayıf sayanlar var. Oysa **Câbir el-Cu'fî** gayet siqa ve sadûq bir râvî. İmam Ca'fer es-Sâdıq (a.s)'ın en sadık öğrencilerinden. Kendisini zayıf sayanlar elbette yok değil. Ancak dikkat edilirse, onların zayıf saymalarının nedeni, sıkı bir Ehl-i Beyt dostu ve taraftarı olmasından başka bir şey değil!

Câbir el-Cu'fî'nin bu durumu herkesçe meydanda olmasına rağmen; Süfyân es-Sevrî, Şu'be, Vakî' b. Cerrâh gibi en önde gelen hadis alimleri siqa ve sadûq sayıyorlar onu.[4] Dolayısıyla **hadisimizin isnâdı sahihtir.**

Hadisler, Hanefî fukahâsından Ebûbekr b. Mes'ûd el-Kâsânî'nin de belirttiği gibi, Ali b. Ebî Tâlib'in hak imam ve bütün savaşlarında haklı olduğunu[5], Allah'ın Rasûlü'nden (s.a.a) sonra Kur'ân'ı te'vil ve yorum hakkının Ehl-i Beyt'e; özellikle İmam Ali'ye ait olduğunu, bu yolda ileride karşısına bir takım engeller çıkacağını ve bu yolda savaşacağını açıkça ifade ediyor. Bu öylesine yüce bir fazilet ki; ona sahip olmak için gerek Ebûbekr ve gerekse Ömer can atmış; ama Allah'ın Rasûlü (s.a.a)

1- Deylemî (Şerafuddîn, 196) ile el-Harezmî (s. 88) rivâyet ediyor.

2- el-Bârûdî ile İbn Mende rivâyet ediyor. (İbn Hacer, *el-İsâbe*, II, 392)

3- İbn Seken ile Dâraqutnî, **Câbir b. Yezîd el-Cu'fî** kanalıyla rivâyet ediyor. (İbn Hacer, *el-İsâbe*: I, 25; Şerafuddîn, 196~197)

4- İbn Sa'd, VI, 345; ez-Zehebî, I, 379-384; İbn Hacer, *et-Tehzîb*: I, 410~13, *et-Taqrîb*: I, 128; Şerafuddîn, *el-Murâcaât*: 83~84

5- el-Kâsânî, *el-Bedâi'*: VII, 140

Ali'yi göstermiş! Kur'ân ile daima beraber olan, ilim şehrinin kapısı olan, İbn Abbâs'ın "İlmin 10'da 9'u Ali'ye verildi, geri kalan 10'da 1'lik bölümünde de size ortak!" dediği[1] bir şahsiyet için bundan doğal bir şey olabilir mi?

Allah (c), Rasûlü'ne (s.a.a) hitaben "**Biz bu kitabı sana, ancak onların ihtilafa düştüğü konuları açıklayasın ... diye indirdik.**" [Nahl: 64] buyuruyor. Allah'ın Rasûlü (s.a.a) ise İmam Ali'ye (a.s) hitaben *"Benden sonra, ümmetimin ihtilafa düştüğü şeyleri sen açıklayacaksın!"* [2] diyor.

Bu ayet-i celîle ve hadis-i şerif, Allah'ın yanında Peygamber Efendimizin konumu neyse, peygamber efendimizin yanında da Ali'nin konumunun o olduğunu; dolayısıyla Allah'ın Rasûlü'nden (s.a.a) sonra Kur'ân'ı yorumlama ve ihtilafa düşülen konuları çözümlemenin Ali'ye (ve Ehl-i Beyt'e) ait bir hak olduğunu açıkça ifade ediyor.

Hz. İmam'ın Allah'ın Rasûlü'nden (s.a.a) sonra Kur'ân adına savaşacağına dair başka hadisler:

a) Hz. İmam'ın şu üç grupla savaşmakla emrolunduğuna dair hadisler:

* **Nâkisûn:** "Yeminlerini ve biatlerini bozanlar, verdikleri sözü unutanlar" gibi anlamlara gelen bu deyimden maksat, hiç şüphesiz, önceden İmam Ali'ye biat ederek onun imâmet ve hilâfetini tanıdıktan sonra biatını bozup onun karşısına geçen, Talha ve Zübeyr'in de katıldıkları "*Cemel ordusu*"dur. Hepinizin bildiği gibi, bu ordunun başını Âişe annemiz çekiyordu.

1- İbn Abdilberr, III, 40; İbn'ül-Esîr, III, 288; Bilmen, *Hukuk-ı İslâmiyye*: I, 335 = Ayr. bk. el-Harezmî, 82, 92. Krş. İbn Kesîr, *el-Bidâye*: VII, 396

2- İbn Hıbbân (ez-Zehebî, II, 328), Hâkim (III, 122), Deylemî vb. **Enes b. Mâlik**'ten **Dırâr b. Surad** kanalıyla rivâyet ediyor. Şamlı ez-Zehebî bu hadisi uydurma saymış!!! Gerekçesi de Dırâr'ın zayıf ve yalancı olduğu iddiası! Oysa Dırâr siqa ve sadûq bir râvî. Hâkim, Ebû Hâtim ve İbn Hacer bile aynı kanaatte. Sadece birazcık hâfıza sorunu var. (bk. İbn Sa'd, VI, 415; ez-Zehebî, II, 327~328; İbn Hacer, *et-Taqrîb*: I, 355, *el-İsâbe*: I, 121) Zayıf ve yalancı diyenler ise, onun Ehl-i Beytin faziletlerine dair rivâyet ettiği hadislerden rahatsız oldukları için bu sonuca varmış!

O yüzden Hâkim hadisimizin isnâdının **gayet sahih** olduğunu ifade ediyor. En azından hasen olduğunda ise hiç şüphe yok.

* **Qâsitûn:** "Haktan ve adaletten sapanlar, zâlimler, haksızlık yapanlar" gibi anlamlara gelen bu deyimden maksat ise, başını Muâviye'nin çektiği "*Azgın çete*"dir.

* **Mâriqûn:** "Yan çizip ayrılan, bulunduğu yeri terkeden, dinden çıkan kimseler" vb. anlamlara gelen bu deyimden kasıt ise, Cemel ve Sıffîn muharabelerinde Hz. İmam'ın yanında yer aldıkları halde, "Hakem olayı"nı takiben ondan ayrılıp karşısına geçen "*Hâricîler*"dir.

Allah'ın Elçisi'nin (s.a.a) İmam Ali'ye, karşısına çıkacak olan bu üç grupla savaşmasını emrettiğine dair hadisleri, başlıca şu sahâbîler rivâyet ediyor:

1. İmam Ali (a.s): Bezzâr, Ebû Ya'lâ, Taberânî, Hatîb el-Bağdâdî, İbn Asâkir vb. sahih bir isnatla rivâyet ediyor.(1)

2. Ebû Eyyûb el-Ensârî: İbn Hıbbân, Hâkim (III, 139, 140), Hatîb el-Bağdâdî, el-Gencî vb. hasen isnatlarla rivâyet ediyor.(2)

Ayrıca **3.** Ammâr b. Yâsir,(3) **4.** Abdullâh b. Mes'ûd,(4) **5.** Abdullâh b. Abbâs(5) ve **6.** Ebû Saîd el-Hudrî'den(6) de rivâyet ediliyor.

İbn Ebil-Hadîd "Peygamber (s.a.a)'in Ali'ye (a.s) hitaben *"Sen benden sonra Nâkisûn, Qâsitûn ve Mâriqûn ile savaşacaksın!"* buyurduğu sabit

---

1- Şerîf Radiy, II, 181 (= 187 nolu "**el-Qâsi'a**" hutbesi); İbn Ebil-Hadîd, XIII, 182; el-Emînî, I, 337, III, 193~94 = el-Heysemî (VII, 481) "Bezzâr'ın **Rabî' b. Sa'd** dışında tüm ricâli sahih hadis ricâlidir. Rabî'i de İbn Hıbbân siqa sayıyor." diyor. ez-Zerqânî (IV, 543) de Ebû Ya'lâ'nın isnâdının "ceyyid = güzel" olduğunu söylüyor.
Ayrıca bk. İbn'ül-Esîr, III, 298, el-Harezmî, 176, 194

2- bk. el-Emînî, I, 337, III, 192. Hâkim [Ebû Eyyûb → Esbağ b. Nübâte → Ali b. Ğurâb → Abdül'azîz b. Hattâb...] kanalıyla rivâyet ediyor. **Esbağ** dışında tüm râvîleri siqa ve sadûq. Esbağ da siqa birisi. (bk. sh. 278) Ayr. bk. el-Harezmî, 190

3- Ebû Ya'lâ, Taberânî ve İbn Adiy rivâyet ediyor. (ez-Zehebî, I, 410; el-Emînî, I, 337, III, 192~193)

4- Taberânî, Hâkim, İbn Asâkir ve el-Harezmî (s. 190) rivâyet ediyor. (İbn Abdilberr, III, 53; el-Emînî, I, 337, III, 193~194)

5- Ebû Ya'lâ, el-Beyheqî (*el-Mehâsin*: I, 31), el-Gencî, el-Harezmî vb. rivâyet ediyor. (el-Emînî, I, 337~338)

6- Hâkim, el-Harezmî (s. 190), el-Gencî vb. rivâyet ediyor. (el-Emînî, I, 338, III, 192)

olmuştur." diyor.[1] Ebû Hâtim ile İbn Ebil-Hadîd bu hadisleri Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) mucizelerinden sayıyor.[2]

b) Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) eşi Âişe hakkında İmam Ali'ye verdiği talimat:

Ebû Râfi'in rivâyetine göre Allah'ın Rasûlü (s.a.a) İmam Ali'ye: *"Seninle Âişe arasında bir olay vuku bulacak!"* diyor. Ali "Haksız taraf ben mi olacağım yâ Rasûlallâh?" deyince şöyle buyuruyor:

"Hayır; lâkin o gün geldiğinde kendisini emin olacağı bir yere götür!"

Bu hadisi Ahmed (VI, 393), el-Bezzâr, et-Taberânî vb. siqa râvîler kanalıyla rivâyet ediyor. el-Heysemî (VII, 474) de aynı kanaatte. Şu halde **hadisin isnâdı sahih**.[3]

Ümmü Seleme annemizin rivâyetine göre ise, Allah'ın Rasûlü (s.a.a) hanımlarından birisinin isyan edeceğini söyleyince Âişe annemiz gülmeye başlıyor. Bunun üzerine Allah'ın Rasûlü (s.a.a) Âişe'ye dönerek: *"Bak ey Humeyrâ! Sakın ha o sen olmayasın!"* buyuruyor. Sonra Ali'ye dönüyor ve *"Ona tamamen hâkim olduğunda kendisine iyi davran!"* talimatını veriyor.

Hâkim (III, 119), Beyheqî, el-Harezmî (s. 176) vb. **Abdülcebbâr b. Verd** kanalıyla rivâyet ediyor. Abdülcebbâr dahil[4], bütün râvîleri siqa. Dolayısıyla bunun da isnâdı sahih. Hâkim ile ez-Zehebî de aynı kanaatte.

c) Zübeyr'in Ali ile haksız yere savaşacağına dair hadis:

Rivâyetlere göre İmam Ali (a.s) Cemel Savaşı esnasında, bir ara Zübeyr ile baş-başa kaldığında ona soruyor: "Ey Zübeyr! Allah'ın Elçisi'nin (s.a.a) sana *"Sen de Ali ile savaşacaksın; üstelik haksız olacaksın!"* dediğini hatırlamıyor musun!?" Zübeyr "Aman Allahım; tabi hatırlıyorum! Ancak unutmuştum!" diyor ve geri dönüyor...

1- *Şerhu Nehc'il-Belâğa*: XIII, 183, 286-287

2- Ebû Hâtim, *A'lâm'ün-Nübüvve*: s. 110'dan naklen: Şerafuddîn, *en-Nass vel-İctihâd*: s. 396; İbn Ebil-Hadîd, XIII, 183

3- el-Emînî, III, 195

4- İbn Sa'd, V, 489; ez-Zehebî, II, 535; İbn Hacer, I, 435

Bu hadisi pek çok değişik yoldan İbn Ebî Şeybe (VII, 545), Ebû Ya'lâ, et-Taberî (III, 37, 41), Hâkim (III, 366-367), Beyheqî, Dâraqutnî, Ebû Nuaym vb. rivâyet ediyor.(1) Hâkim bu yollardan bazıları hakkında "**isnâdı sahih bir hadis**" diyor; Şamlı ez-Zehebî ise bir kısmını aynen onaylıyor, bir kısmına da sesini çıkarmıyor.(2)

d) Allah'ın Rasûlü (s.a.a) şöyle buyuruyor:

> "Benden sonra bir topluluk Ali ile Allah'a karşı olanca gayretleriyle savaşacak! O gün Ali'ye eliyle yardım edemeyen diliyle yardım etsin. Diliyle yardım edemeyecek olan ise kalbiyle..."(3)

e) Allah'ın Rasûlü (s.a.a) şöyle buyuruyor:

> "Ey Ali! Azgın çete seninle savaşacak; sen haklı olacaksın! O gün sana yardım etmeyen benden değildir!"(4)

f) Allah'ın Rasûlü (s.a.a) Ali'nin kolunu tutarak şöyle buyuruyor:

> "Bu, salihlerin emîri, fâcirlerin (âsîlerin) kâtili olacak! Ona yardım eden yardım görecek, ondan ayrılan yalnız kalacak!"(5)

Bütün bu hadisler, Hz. Ali'nin *"Cemel"* ordusuyla, *"Sıffîn"* denilen yerde *"Azgın çete"* ile ve *"Nehravân"*da "Hâricîler"le yapacağı savaşlardan Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) ve dolayısıyla Hz. Ali'nin ve diğer ashâbın çok önceden haberdar olduklarını, Hz. Ali'nin bu savaşları Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) izniyle, meşrû bir zeminde yaptığını, diğerlerinin tamamen haksız ve âsî olduklarını açıkça ifade ediyor. Allah'ın Rasûlü (s.a.a) bunun yanı sıra herkesi Hz. Ali'ye sahip çıkmaya, onu bir şekilde desteklemeye çağırıyor; yardım edenlerin Allah'dan (c) yardım göre-

---

1- İbn'ül-Cevzî, II, 847~848; el-Qârî – el-Haffâcî, *Şerh'uş-Şifâ*: III, 165; el-Halebî, III, 322; Zeynî Dahlân, III, 206; Şerafuddîn, *en-Nass*: 446; el-Emînî, III, 191

2- Mâlikîlerden Qâdî Iyâd (*eş-Şifâ*: III, 165) ile Şâfiîlerden Ahmed Zeynî Dahlân (*es-Sîra*: III, 206) bu hadisimizi Peygamber Efendimizin (s.a.a) geleceğe yönelik gaybî mucizelerinden sayar.

3- Taberânî, İbn Merdeveyh ve Ebû Nuaym rivâyet ediyor. (el-Emînî, III, 190)

4- İbn Asâkir **Ammâr b. Yâsir**'den rivâyet ediyor.

5- Hâkim (III, 129) Hz. Câbir'den rivâyet diyor ve "**İsnâdı sahih**" diyor. Celâl es-Süyûtî (*el-Câmi'us-Sağîr*: IV, 356) ise "**hasen**" demekle yetiniyor.

ceklerini, yardım etmeyenlerin ise Allah'ın rahmetinden uzak kalacaklarını dile getiriyor.

Görüldüğü gibi, Hz. İmam'a savaş açmak ne kadar büyük bir tehlike ise, çıkan savaşlarda "tarafsızlık" bahanesiyle onu yalnız bırakmak da o kadar büyük bir tehlike. O günlerde, asılsız gerekçelere sığınarak İmam Ali'yi yalnız bırakan sahâbîlerden bazıları şunlar:

01. Sa'd b. Ebî Vaqqâs,

02. Abdullâh b. Ömer,

03. Ebû Mes'ûd el-Ensârî,

04. Ebû Mûsâ el-Eş'arî,

05. Muhammed b. Mesleme el-Ensârî,

06. Ebûbekra Nüfey' b. Hâris es-Seqafî,

07. Zeyd b. Sâbit,

08. Hassân b. Sâbit,

09. Imrân b. Husayn,

10. Ka'b b. Mâlik,

11. Üsâme b. Zeyd,

12. Abdullâh b. Selâm,

13. Nu'mân b. Beşîr,

14. Mesleme b. Muhalled,

15. Fedâle b. Ubeyd

16. Ebû Hüreyre …[1]

1- Buhârî: fiten, 19, 21; et-Taberî, II, 698~699; Hâkim, III, 115~118; el-Cessâs, V, 281; İbn Abdilberr, I, 59, III, 336; İbn Hazm, *el-Fisal*, IV, 159; İbn Ebil-Hadîd, IV, 9; İbn Teymiyye, *el-Minhâc*: IV, 392~393, 448, VII, 473, VIII, 146; İbn Kesîr, *el-Bidâye*: VII, 253; el-Aynî, *Umdet'ül-Qârî*: XI, 118, XX, 90~91, 93; İbn'üş-Şıhne, *et-Târîh*: 112~113; Gölpınarlı, *Hz. Ali*: s. 79; Aycan, 126; İhsan Süreyya Sırma, *Örnek Halifeler Dönemi*: s. 230

Ayrıntılı bilgi için 88 nolu hadisimizin açıklamalarında geçen sahâbîler listesine bakınız.

Mü'minlerin Emîri Hz. Ali'nin (a.s) onlar için söylediği şu söz ne kadar yerinde ve anlamlı:

"Onlar haktan ayrılan, bâtıla yardım etmeyen bir güruhtur!"[1]

1- bk. İbn Abdilberr, II, 25, III, 55; Şerîf Radıy, *Nehc'ül-Belâğa*: III, 155, 216 (= 17 ve 262 nolu sözler = İbn Ebil-Hadîd, XVIII, 115, XIX, 147); İbn'ül-Esîr, III, 297; el-Bürrî, *el-Cevhera*: II, 257; İbn Hacer, *et-Tehzîb*: IV, 203; ed-Diyârbekrî, *el-Hamîs*: II, 276; Gölpınarlı, *Hz. Ali*: s. 79

"AZGIN ÇETE" HADİSLERİ

154. Ümmü Seleme annemizden:

"Allah'ın Rasûlü (s.a.a) Ammâr'a: *"Seni azgın bir çete öldürecek!"* buyurdular."

□ Hadisin Tahrîci: Hadisimizi Hasen-i Basrî'nin annesi yoluyla Ebû Dâvûd et-Tayâlisî, İbn Ebî Şeybe (VII, 548), İbn Sa'd (III, 251~252), Ahmed (VI, 289, 300, 311, 315), Müslim (fiten, 72, 73), Müellifimiz (155~157 nolu hadisler), Ebû Ya'lâ, et-Taberânî, el-Beyheqî, Hatîb el-Bağdâdî, el-Harezmî (s. 191) vb. rivâyet ediyor. (Nâşir, 135~136)

□ Hadisin Durumu: Hadisimizin **isnâdı gayet sahih**.

155. Ümmü Seleme annemizden:

"Allah'ın Rasûlü (s.a.a) Ammâr'a: *"Seni azgın bir çete öldürecek!"* buyurdular."

□ Hadisin Tahrîci ve Durumu: Bir önceki hadisimiz ile aynı.

156. Ümmü Seleme annemiz anlatıyor:

"Hendek günü Allah'ın Rasûlü (s.a.a) onlara süt dağıtıyordu. Göğsünün kılları tozlanmıştı. Vallahi unutmadım; o şöyle diyordu:

"Allahım! Şüphesiz, hayır Ahiretin hayrıdır!

Hem ensârı ve hem de muhâcirleri bağışla!"

Sonra Ammâr gelince şöyle buyurdu: *"Sümeyye'nin oğlunu azgın bir çete öldürecek!"*

□ Hadisin Tahrîci ve Durumu: 154 nolu hadisimizinkiyle aynı.

157. Ümmü Seleme annemiz anlatıyor:

"Hendek günü Allah'ın Rasûlü (s.a.a) onlara süt dağıtıyordu. Saçları tozlanmış; şöyle diyordu:

"Allahım! Şüphesiz, hayır Ahiretin hayrıdır!

Hem ensârı ve hem de muhâcirleri bağışla!"

Sonra Sümeyye'nin oğlu Ammâr gelince şöyle buyurdu: *"Seni azgın bir çete öldürecek!"*

□ Hadisin Tahrîci ve Durumu: 154 nolu hadisimizinkiyle aynı.

158. Ebû Qatâde el-Ensârî'den:

"Ebû Saîd el-Hudrî diyor ki: "Bana benden daha hayırlı olan Ebû Qatâde'nin verdiği habere göre, Allah'ın Rasûlü (s.a.a) Ammâr'ın başındaki tozları silerken şöyle buyurdu:

"Ey Sümeyye'nin oğlu! Yakında seni azgın bir çete öldürecek!"

□ Hadisin Tahrîci: Hadisimizi "Ebû Qatâde → Ebû Saîd → Ebû Nadra → Ebû Mesleme Saîd b. Yezîd …" kanalıyla İbn Sa'd (III, 252~ 253), Ahmed (III, 5, V, 306~307), Müslim (fiten, 70~71), el-Beyheqî, Hatîb el-Bağdâdî vb. rivâyet ediyor. Hadîsi rivâyet edenler arasında Ebû Dâvûd et-Tayâlisî, el-Belâzürî (I, 168) ve el-Bezzâr da var.

Hadisimizin isnâdından, Müellifimizin üstadı baskıda düşmüş görünüyor. Ama "İshâq b. İbrâhim b. Râheveyh" olması kuvvetle muhtemel. 22 ve 94 nolu hadislerin isnâdı da bunu gösteriyor.

□ Hadisin Durumu: Hadisimizin isnâdı gayet sahih.

159. Abdullâh b. Amr'dan:

Hanzale b. Huveylid anlatıyor: "Muâviye'nin yanındaydım. Derken, ona Ammâr'ın başı hakkında çekişen iki adam geldi. Her biri "Ben öldürdüm onu!" diyordu.

Bunun üzerine Abdullâh b. Amr dedi ki: "Biriniz diğerinin içini rahatlatsın! Şüphesiz ki ben Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) *"Seni (Ey Ammâr!) azgın bir çete öldürecek!"* buyurduğunu işittim."

Müellif diyor ki: "Şu'be Yezîd'den farklı olarak; "Hanzale b. Süveyd → bir adam → Avvâm ..." kanalıyla rivâyet ediyor."

□ Hadisin Tahrîci: Hadisimizi Avvâm b. Havşeb kanalıyla İbn Ebî Şeybe (VII, 548), İbn Sa'd (III, 253), Ahmed (II, 164, 206) vb. rivâyet ediyor. Müellifin sözünü ettiği farklı rivâyet ise bir sonraki hadis.

□ Hadisin Durumu: Hadisimizin tüm râvîleri siqa. Dolayısıyla **isnâdı sahih** bir hadis.

160. Abdullâh b. Amr'dan:

Hanzale b. Süveyd[1] diyor ki: "Ammâr'ın (r) başı getirilince Abdullâh b. Amr dedi ki: "Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) *"Seni* (*Ey Ammâr!) azgın bir çete öldürecek!"* buyurduğunu işittim."

□ Hadisin Tahrîci: Hadisimizi Şu'be kanalıyla Buhârî (*Târîh-i Kebîr*'inde) ile Ebû Nuaym rivâyet ediyor.

□ Hadisin Durumu: İsnâdında kimliği belirsiz bir râvî olduğu için, isnat bakımından zayıf.

161. Abdullâh b. Amr diyor ki:

"Allah'ın Elçisi'nin (s.a.a) *"Seni (Ey Ammâr!) azgın bir çete öldürecek!"* buyurduğunu işittim."

Müellifimiz diyor ki: Ebû Muâviye bu hadisi el-A'meş'ten, Cerîr (b. Abdilhamîd)'den farklı bir isnatla; "(→ Abdullâh b. Hâris) → Abdurrahmân b. Ebî Ziyâd → A'meş → Ebû Muâviye" şeklinde rivâyet ediyor.

□ Hadisin Tahrîci: Hadisimizi Cerîr b. Abdilhamîd kanalıyla, galiba sadece Müellifimiz rivâyet ediyor.

1- Buradaki Hanzale b. Süveyd, yukarıdaki Hanzale b. Huveylid ile aynı kişi; bu farklılık herhalde râvîlerin hatasından kaynaklanıyor.

Müellifin sözünü ettiği hadisi ise; İbn Sa'd (III, 253) ile el-Belâzürî (I, 169) rivâyet ediyor.

□ Hadisin Durumu: Hadisin bütün râvîleri siqa. Yani **isnâdı sahih**. İbn Sa'd ile el-Belâzürî'nin rivâyeti de aynı şekilde.

162. Abdullâh b. Amr'dan:

Abdullâh b. Hâris diyor ki: "Abdullâh b. Amr ve Muâviye ile biraber yürüyordum. Abdullâh "Ey Muâviye! Onların *"Onu azgın bir çete öldürecek!"* dediklerini duymuyor musun?"

Muâviye dedi ki: "Hâlâ boş konuşuyorsun; biz mi öldürdük onu!? Onu, ancak bizim karşımıza çıkaranlar öldürdü!"

□ Hadisin Tahrîci: Hadisimizi A'meş'ten itibaren değişik yollardan Abdürrazzâq, İbn Sa'd (III, 253) ve Ahmed (II, 161, 206, IV, 197, 199) rivâyet ediyor.

□ Hadisin Durumu: Hadisimizin bütün râvîleri siqa. Dolayısıyla **isnâdı sahih** bir hadis.

AÇIKLAMALAR

Hadisler, Hz. Ammâr b. Yâsir'in "*Azgın bir çete*" tarafından öldürüleceği gerçeğinin çok önceden bilindiğini ortaya koyuyor. Bu hadisi Allah'ın Rasûlü (s.a.a)'den duyup bizlere ulaştıran sahâbîler şunlar:

1. Ümmü Seleme: 154~157 nolu hadisler.

2. Ebû Qatâde: 158 nolu hadis.

3. Abdullâh b. Amr: Kendisinden birkaç kanalla geliyor:

a) Hanzale b. Huveylid: 159~160 nolu hadisler.

b) Abdurrahmân b. Ebî Ziyâd: 161 nolu hadis.

c) Abdullâh b. Hâris: 162 nolu hadis.

d) Ebû Abdirrahmân es-Sülemî: et-Taberî (III, 99) ile Hâkim (III, 387)

sahih bir isnatla rivâyet ediyor.(1)

e) Mücâhid b. Cebr: el-Bezzâr ile et-Taberânî muhtelif yollardan rivâyet ediyor. el-Bezzâr'ın isnâdı için rahatlıkla "hasen" denebilir.

4. Amr b. Hazm el-Ensârî: Abdürrazzâq, Ahmed (IV, 199), Hâkim (II, 155-156; III, 386-387) vb. rivâyet ediyor. Hâkim "**Buhârî ile Müslim'in şartlarına göre sahih**" diyor; ez-Zehebî de onaylıyor.

5. Amr b. Âs: Amr b. Hazm hadisiyle birlikte, iç-içe rivâyet ediliyor. Ayrıca İbn Ebî Şeybe (VII, 552), İbn Sa'd (III, 253~254) ve Ahmed (IV, 197) de rivâyet ediyor.

6. Ebû Saîd el-Hudrî: Ebû Dâvûd et-Tayâlisî, İbn Sa'd (III, 252), Ahmed (III, 5, 22, 28, 91), Buhârî (salât, 63, cihâd, 17), İbn Hıbbân, Hâkim (II, 149), el-Beyheqî, el-Harezmî (s. 192) vb. **gayet sahih isnatlarla** rivâyet ediyorlar. Buhârî, İbn Hıbbân ve el-Harezmî'nin lâfzı aynen şöyle: *"... Onu azgın bir çete öldürecek! Ammâr onları Cennete, onlar ise Ammâr'ı Cehenneme davet edecek!"*

7. Huzeyfe b. Yemân: el-Bezzâr, et-Taberî (III, 98), Hâkim (II, 148, III, 391) ve Hatîb el-Bağdâdî (VIII, 275) Müslim el-Mülâî (= Durumu için sh. 40'a bk.) yoluyla, **hasen bir isnatla** rivâyet ediyor.

8. Huzeyme b. Sâbit: İbn Sa'd (III, 259), Ahmed (V, 215) ve Hâkim (III, 385~386, 397) el-Vâqıdî kanalıyla; İbn Ebî Şeybe (VII, 552) ise daha değişik bir isnatla rivâyet ediyor.

9. Ammâr b. Yâsir: İbn Ebî Hayseme, Ebû Ya'lâ, Ebû Avâne ve el-Bezzâr çeşitli yollardan rivâyet ediyorlar. Son ikisi **hasen** isnatlıdır.

10. Ebû Hüreyre: Tirmizî (menâqıb, 34), Ebû Ya'lâ ve İbn Adiy rivâyet ediyor. İsnâdı **Müslim'in şartlarına göre sahih.**

11. Osman b. Affân: Taberânî **hasen** bir isnatla rivâyet ediyor.

1- Hâkim "**İsnâdı sahih bir hadis**" diyor. Şamlı ez-Zehebî ise, senedinde yer alan "**Atâ b. Müslim el-Haffâf**'a takılıyor. "Atâ'yı, Ebû Dâvûd zayıf saymıştır." diyerek, hadisimizin "zayıf" olduğunu îmâ ediyor. Oysa Atâ; Vakî', Yahyâ b. Maîn, Ebû Zür'a, Ebû Hâtim, İbn Hıbbân, İbn Hacer vb. hadis tenkitçilerinin çoğu tarafından siqa ve sadûq bir râvî olarak takdim ediliyor. (bk. ez-Zehebî, III, 76; İbn Hacer, *et-Taqrîb*: II, 26) Dolayısıyla isnâdının sahih olduğunda şüphe yok.

12. Enes b. Mâlik: el-Beyheqî **hasen** bir isnatla rivâyet ediyor.

13. Ebû Râfi': el-Beyheqî yine **hasen** bir isnatla rivâyet ediyor.

Bu arada **14.** Abdullâh b. Abbâs, **15.** Abdullâh b. Mes'ûd, **16.** Ebû Eyyûb el-Ensârî, **17.** Ebû Ümâme el-Bâhilî, **18.** Câbir b. Abdillâh, **19.** Muâviye, **20.** Zeyd b. Ebî Evfâ, **21.** Câbir b. Semura, **22.** Ebül-Yüsr Ka'b es-Sülemî, **23.** Ka'b b. Mâlik, **24.** Ziyâd b. Ferd, **25.** Âişe, **26.** Abdullâh b. Ömer, **27.** Qatâde b. Ammân, **28.** Zeyd b. Sâbit, **29.** Ömer b. Hattâb, **30.** Ammâr'ın bir azatlısı tarafından da rivâyet ediliyor.(1)

Ayrıca; Mücâhid(2), Amr b. Meymûn(3), Abdullâh b. Ebî Hüzeyl(4) ve İsmâîl b. Abdirrahmân el-Ensârî'den(5) de -mürsel olarak- geliyor.

Hadis, Hz. Peygamber'in (s.a.a) gayba / geleceğe ilişkin çok büyük bir mucizesidir. Bu kadar kalabalık bir sahâbî grubu tarafından rivâyet edilen bir hadisin "**mütevâtir**" oluşunda, kimse tereddüt edemez elbette. Zaten el-Cessâs, İbn Abdilberr, el-Bürrî, ez-Zehebî, İbn Hacer, es-Süyûtî, el-Kettânî vb. hadisin mütevâtir olduğunu belirtiyorlar.(6)-(7)

1- bk. es-Süyûtî, *el-Ezhâr*: 283~284; el-Kettânî, 126; el-Emînî, IX, 21

2- İbn Ebî Şeybe (VI, 385) ile Ahmed (*el-Fedâil*'de), Buhârî ile Müslim'in şartlarına göre **sahih isnat**la, Buhârî'deki Ebû Saîd hadîsinin lâfzıyla rivâyet ediyor.

3- İbn Sa'd (III, 248) **sahih bir isnat**la rivâyet ediyor.

4- Ebû Dâvûd et-Tayâlisî, İbn Sa'd (I, 241, III, 251), Ebû Ya'lâ ve el-Bezzâr sahih bir isnatla rivâyet ediyor.

5- el-Bârûdî "**Dırâr b. Surad**" kanalıyla rivâyet ediyor. (= İbn Hacer, *el-İsâbe*: I, 121) Dırâr yüzünden (sh. 474'e bk.) **isnâdı hasen** bir hadis.

6- bk. el-Cessâs, V, 280; İbn Abdilberr, II, 481; el-Bürrî, *el-Cevhera*: II, 259; ez-Zehebî, *es-Siyer*: I, 421, *Târîh'ul-İslâm*: III, 580; İbn Hacer, *el-İsâbe*: II, 512; es-Süyûtî, 283~284, *el-Hasâis*: II, 212; el-Münâvî, VI, 366; el-Kettânî, 126

7- İbn'ül-Cevzî (*el-Ilel*: II, 848) Ahmed b. Hanbel'in "Bu konuda sahih bir hadis yok!" dediğine dair bir rivâyete yer veriyor; lâkin ardından bir şey demiyor. Anlaşılan İbn'ül-Cevzî, Muâviye ve azgın çetesini yere çalan bu hadisten oldukça rahatsız olmuş! Oysa, Ahmed'e izafe edilen bu görüş ya tamamen asılsız, ya da bu onun ilk görüşüydü. İbn Teymiyye (IV, 414) Ahmed'den bu yönde bir rivâyetin bulunduğunu; ancak sonunda "sıhhatine" karar vererek "**Bu konuda pek çok sahih hadis var.**" dediğini belirtiyor. Hem öyle olmasa ne çıkar? İbn Hazm (IV, 88) ile İbn Teymiyye (IV, 418, 499) bile "sahih" dedikten sonra, başka söze kulak vermeye değer mi!?

Lâkin İbn Teymiyye'nin "Hadis birkaç kişinin haberinden ibaret olup mütevâtir değildir!" demesine (VII, 51), sadece gülünür!

Hz. Ammâr'ın Faziletiyle İlgili Bazı Ayet ve Hadisler

I. Ayetler:

1. "Rablerinin rızasını isteyerek sabah akşam O'na yalvaranları kovma!..." [En'âm: 52]

Ayetteki *"... sabah akşam Allah'a yalvaranlar"*dan birisinin de Hz. Ammâr olduğu rivâyet ediliyor.(1)

2. "Kalbi imanla dolu olduğu halde zorlanan dışında..." [Nahl: 106]

Bu ayette sözü edilen "kalbi imanla dolu olduğu halde zorlanan" kişiden maksat Ammâr b. Yâsir'dir. Bu konuda bütün ulemâ ve tefsircilerin ittifakı var.(2)

3. "Sonra, hiç şüphesiz Rabbin, eziyete uğradıktan sonra hicret eden, ardından da cihâd edip sabredenlerin yanındadır..." [En'âm: 110]

Ayette sözü edilen kimselerden birisinin de Hz. Ammâr olduğu rivâyet ediliyor.(3)

4. "Ölüyken dirilttiğimiz ve kendisine insanlar arasında yürüyebileceği bir ışık verdiğimiz kimse, karanlıklar içinde kalıp oradan hiç çıkamayan kimse gibi olur mu?..." [En'âm: 122]

Ayette geçen *"... kendisine ... ışık verdiğimiz kimse"*den kastın Ammâr

---

1- Ahmed (I, 420), İbn Mâce (zühd, 7), et-Taberî vb. **hasen bir isnatla** rivâyet ediyor. bk. İbn Kesîr, II, 134; el-Emînî, IX, 23

2- İbn Abdilberr (II, 477) ile İbn Hacer (*el-İsâbe*: II, 512) bu ittifaktan söz edenlerden sadece bazıları.

Ayetin Ammâr hakkında indiğini; İbn Münzir, İbn Ebî Hâtim, İbn Merdeveyh ve et-Taberî Abdullâh b. Abbâs'tan, Abdürrazzâq, İbn Sa'd (III, 249), İbn Ebî Hâtim, İbn Merdeveyh, et-Taberî, Hâkim (II, 357) vb. Hz. Ammâr'ın oğlu Muhammed'den, İbn Ebî Şeybe (VI, 386), İbn Münzir, et-Taberî vb. Ebû Mâlik'ten, İbn Sa'd (III, 250) ile İbn Ebî Şeybe (VI, 386) Hakem b. Uteybe'den rivâyet ediyor. (bk. el-Emînî, IX, 23~24)

Hâkim, Ammâr'ın oğlu Muhammed hadisi hakkında, **"İsnâdı Buhârî ile Müslim'in şartlarına göre sahih"** diyor; Şamlı ez-Zehebî de aynen onaylıyor.

3- İbn sa'd (III, 248) rivâyet ediyor.

olduğuna dair rivâyetler var.(1)

5. "Yoksa o (inkârcı) **gece yarıları secde ederek ve kıyamda durarak ibadet eden ... kimse gibi mi?"** [Zümer: 9]

Ayette sözü edilen "geceleri ibadet ve tâatla meşgul" kişilerden birisinin de Ammâr olduğu rivâyet ediliyor.(2)

II. Hadisler:

1. Allah'ın Rasûlü (s.a.a) Ammâr'ın izin alıp geldiğini görünce *"Merhaba ey tertemiz kılınmış güzel kişi!"* buyurdu.

İbn Ebî Şeybe (VI, 385, 386), Ahmed (I, 100, 123, 126, 130, 138), Saîd b. Mansûr, Buhârî (*el-Kebîr*'de), Tirmizî (menâqıb, 34), Taberânî, İbn Mâce (muqaddime, 11), et-Taberî, Hâkim (III, 388) vb. **sahih bir isnatla** İmam Ali'den rivâyet ediyor. (el-Emînî, IX, 27)

2. "Ammâr ne zaman iki şey arasında kalsa, mutlaka onların en doğru olanını seçer!"

İbn Ebî Şeybe (VI, 385), Ahmed (I, 389, 445) ve Hâkim (III, 388) Abdullâh b. Mes'ûd'dan, Ahmed (VI, 113), Tirmizî (menâqıb, 34), İbn Mâce (muqaddime, 11) ve Hâkim (III, 388) Âişe annemizden rivâyet ediyor. Bu hadislerin ikisi de **Buhârî ile Müslim'in şartlarına göre sahih**.

3. "Ammâr tepeden tırnağa iman ile doludur!"

Hadisi birbirine yakın lafızlarla İbn Ebî Şeybe (VI, 386), İbn Mâce (muqaddime, 11), Ebû Ya'lâ vb. İmam Ali'den; Abdürrazzâq, Müellifimiz (*el-Kübrâ*'da), Taberânî, Bezzâr ve İbn Abdilberr (II, 478-479) sahih bir **isnatla** (3) Âişe annemizden; Hâkim (III, 392) vb. **Buhârî ile Müslim'in şartlarına göre sahih bir isnatla** Abdullâh b. Mes'ûd'tan rivâyet

---

1- Ayetin Ammâr hakkında indiğini İbn Ebî Şeybe, İbn Münzir, İbn Ebî Hâtim vb. Abdullâh b. Abbâs'tan rivâyet ediyor. (bk. İbn Abdilberr, II, 478; el-Emînî, IX, 24) **Qâbûs b. Ebî Zabyân** dışında tüm râvîleri siqa. Qâbûs ise sadûq ama hâfızası biraz zayıf bir râvî. (bk. İbn Sa'd, VI, 339; ez-Zehebî, III, 367; İbn Hacer, *et-Taqrîb*: II, 122). Şu halde **isnâdı hasen** diyebiliriz.

2- İbn Sa'd (III, 250), İbn Merdeveyh ve İbn Asâkir rivâyet ediyor. bk. el-Emînî, IX, 22

3- el-Heysemî (IX, 484) ile İbn Hacer de "**sahih**" diyor. bk. el-Münâvî, VI, 4

ediyor. (el-Münâvî, VI, 4; el-Emînî, IX, 24~25)

4. "İnsanlar ihtilafa düştüklerinde Sümeyye'nin oğlu hakkın yanında yer alacaktır!"

Taberânî, Hâkim ve el-Beyheqî, Abdullâh b. Mes'ûd'dan rivâyet ediyor. (el-Emînî, IX, 25)

5. "Kim Ammâr'a söverse Allah da ona söver. Kim ondan nefret ederse Allah da ondan nefret eder. Kim onu aşağılarsa Allah da onu aşağılar!"

Birbirine çok yakın lafızlarla, değişik yollardan Ebû Dâvûd et-Tayâlisî, İbn Ebî Şeybe (VI, 386), Ahmed (IV, 89, 90), Ebû Ya'lâ, et-Taberânî, Ebû Ca'fer et-Tahâvî (VIII, 271), İbn Hıbbân, Hâkim (III, 389-391), İbn Asâkir, Hatîb el-Bağdâdî, İbn'ül-Esîr (III, 310) vb. Hâlid b. Velîd'den rivâyet ediyor. (el-Emînî, I, 331~332, IX, 27~28) Hâkim hadisin isnatlarından biri için "**İsnâdı Buhârî ile Müslim'in şartlarına göre sahih**", diğerlerinden her biri için ise "**İsnâdı sahih bir hadis**" diyor; Şamlı ez-Zehebî de aynen onaylıyor.

6. "Ammâr'ın kâtili ve onu soyan Cehennemliktir!"

İbn Sa'd (III, 260-261), Ahmed (IV, 198), et-Taberânî vb. Amr b. Âs'dan "**sahih**" bir isnatla rivâyet ediyor.(1) Aynı hadisi Hâkim (III, 387) de değişik bir isnatla rivâyet ediyor. Hâkim "**İsnâdı Buhârî ile Müslim'in şartlarına göre sahih bir hadis**" diyor; Şamlı ez-Zehebî de aynen onaylıyor. (2)

Aynı hadis İbn Sa'd'ın (III, 252) Ümmü Seleme annemizden **sahih isnatla** rivâyet ettiği hadisin içinde de yer alıyor.

7. "Cennet üç kişiye özlem duyuyor / arzuluyor: Ali, Ammâr ve Selmân!"(3)

1- es-Süyûtî de "**sahih**" olduğunu simgeliyor. bk. el-Münâvî, IV, 467

2- Ayrıca; İmam Ali (a.s), Osman, Üsâme b. Zeyd, Abdullâh b. Ömer, Ümmü Seleme annemiz ve Enes'den gelen hadisler de var. (bk. el-Emînî, I, 331, IX, 21) Hatta ez-Zehebî (I, 488) bu hadisin, Hz. Ammâr'ın bizzat katili olan Ebül-Ğâdiye tarafından da rivâyet edildiğini söylüyor ve isnâdına yer veriyor!

3- Bazı rivâyetlerde "Cennetin dört kişiyi özlediği; dördüncü kişinin ise **Miqdâd** olduğu" belirtiliyor.

Hadisi Belâzürî (II, 364), Taberânî, Tirmizî, (menâqıb, 32), Hâkim (III, 137) vb. Enes b. Mâlik'ten rivâyet ediyor. (el-Emînî, IX, 26) Hâkim "**İsnâdı sahih bir hadis**" diyor; ez-Zehebî de aynen onaylıyor.

Sahâbeden Bazılarının Hz. Ammâr Hakkında Sözleri

1. Ebüd-Derdâ: Ammâr için "Allah'ın şeytanlardan koruduğu kişi!" diyor.(1)

2. Ebû Hüreyre: Ebüd-Derdâ'nın sözünü söylüyor.(2)

3. Huzeyfe b. Yemân: "Allah'ın Kitabı neredeyse siz de orada olun; Sümeyye'nin oğlunun yer aldığı tarafa dikkat edin ve ona tabi olun. Çünkü o, daima Allah'ın Kitabı'nın yanında yer alır!"(3)

4. İmam Ali (a.s): *"Ammâr hak ile, Hak da Ammâr ile beraber! Hak nereye gitse Ammâr da oraya gider!"*(4)

5. Abdullâh b. Ca'fer: "Ammâr b. Yâsir ile Muhammed b. Ebîbekr gibisini görmedim! Bir an olsun; Allah'a isyanda bulunmak istemezlerdi. Kıl kadar olsun; haktan ayrılmazlardı!"(5)

6. Amr b. Âs: "Allah'ın Rasûlü (s.a.a) şu iki kişiyi severek vefat etti: Abdullâh b. Mes'ûd ve Ammâr b. Yâsir."(6)

Şimdi de bu hadislerden çıkan sonuçlara bir göz atalım:

1- Ahmed: VI, 449, 451; Buharî: bed'ül-halq, 11, menâqıb, 49, 57, isti'zân, 38; Tirmizî: menâqıb, 37

2- Hâkim (III, 392) rivâyet ediyor. "**İsnâdı sahih**" diyor; ez-Zehebî de onaylıyor.

3- Hâkim (II, 148, III, 391) rivâyet ediyor. "**İsnâdı sahih**" diyor; ez-Zehebî de aynen onaylıyor. Ama doğrusu; Müslim el-Mülâî dolayısıyla isnâdı "**hasen**"dir.

4- İbn Sa'd (III, 262) ile İbn Asâkir rivâyet ediyor. bk. el-Emînî, I, 331

5- Taberânî rivâyet ediyor. bk. el-Emînî, IX, 28

6- İbn Sa'd (III, 263), Ahmed (IV, 199) ve Hâkim (III, 392) Hasen el-Basrî kanalıyla değişik yollardan rivâyet ediyor. Hâkim "**İsnâdı Buhârî ile Müslim'in şartlarına göre sahih**" diyor; Şamlı ez-Zehebî de onaylıyor.

a) Hz. Ammâr Allah ve Rasûlü'nün Çok Sevdiği Cennetlik Bir Sahâbîdir

Yukarıdaki ayetler, hadisler ve bazı sahâbîlerin sözleri Ammâr b. Yâsir'in (r) Allah ve Rasûlü katında ne kadar yüce bir makama sahip olduğunu, onu ne kadar çok sevdiklerini açıkça ortaya koyuyor.

Hz. Ammâr'ın cennetlik oluşu aileden geliyor! Bilindiği gibi annesi Hz. Sümeyye İslâm'ın ilk şehîde kadını. Babası Hz. Yâsir de İslâm'ın ilk şehidlerinden. Yâsir âilesi, Ebû Cehil vb. Mekkeli müşriklerin çok acımasız, feci baskı ve işkencelerine maruz kalmış; bu zulme günlerce dayanmaya çalışmışlar...

Allah'ın Rasûlü (s.a.a) *"Sabır ey Yâsir âilesi; varacağınız yer, hiç kuşkusuz, cennettir!"* buyurarak(1) onların cennetlik olduklarını müjdelemiş! Yâsir ile Sümeyye, bu işkencelere nihayet dayanamaz hale gelmişler ve orada şehid olmuşlar. (Şehâdetleri kutlu olsun!)

b) Hz. Ammâr Büyük Bir Kahramandır

Ammâr b. Yâsir'in (r) hayatını okuyanlar onun çok cesur ve gözü-pek bir kahraman olduğunu hemen farkederler. Her zaman ve her yerde Ehl-i Beyt'in ve dolayısıyla Hz. İmam'ın (a.s) yanında yer almış; zulmün her çeşidine baş kaldırmış onurlu bir sahâbîdir Ammâr. Osman'ın hilâfeti döneminde vuku bulan bütün haksız uygulamalara, yolsuzluklara sert karşı çıktığı için Osman tarafından cezalandırıldı. Bu sırada o mübarek zâtın bir kaburga kemiği kırıldı.(2) Hz. Ammâr'ın yaşı o günlerde 80'in üzerindeydi! Zaten kendisi ashâbın en yaşlılarından. Peygamber (s.a.a) Efendimizden yaklaşık 5-6 yaş küçük.

Hz. Ammâr zulme karşı tepkisini **Sıffîn** meydanlarında da gösterdi. Rivâyetlere göre yaşı 95'e yaklaşmıştı! Yemen'in "**Anes**" kabilesinin bu ihtiyar delikanlısı, yaşına bakmıyor; İmam Ali'nin saflarında yerini

---

1- Gayet **sahih isnatlarla** rivâyet edilen bu hadis için bk. İbn İshâq, 172; İbn Sa'd, III, 248~249; Hâkim, III, 383, 388~389; İbn Abdilberr, III, 677~678, IV, 331; İbn'ül-Esîr, III, 309; İbn Hacer, *el-İsâbe*: III, 647~648

2- İbn Sa'd, III, 259; İbn Abdilberr, II, 477; İbn Ebil-Hadîd, III, 47~52; el-Halebî, II, 84; el-Emînî, IX, 15~20; Aycan, 103, 108

almış, Muâviye'nin başını çektiği "azgın çete"ye karşı olanca gücüyle kılıç sallıyordu. Buradan oraya, oradan şuraya koşup duruyordu… "Ey insanlar! Cennetten mi kaçıyorsunuz!? Ben Yâsir oğlu Ammâr'ım! Ey insanlar! Cennetten mi kaçıyorsunuz!? Ben Yâsir oğlu Ammâr'ım! Bana gelin!"(1) diye öyle haykırıyor; karşı tarafı kurtuluşa çağırıyordu. Kendisine sunulan bir süt şerbetinin ardından, artık sonunun geldiğini ve bu meydanda şehid olacağını anlamasına(2) rağmen o yine de yılmıyor, korkuya kapılmıyor; "Bugün sevgililerime kavuşacağım!"(3) diyerek kılıcını daha bir şevkle sallıyordu...

Tam o sırada Muâviye'nin "azgın çete"sinden **Ebül-Ğâdiye el-Cühenî** adlı bir mel'ûn, birkaç eşkıyâ ile birlikte Hz. Ammâr'ın üzerine saldırıp onu o gün öldürdüler! İhtiyar delikanlı artık şehid olmuş; özleyenine ve özlediklerine kavuşmuştu.

c) Hz. Ammâr Hak İle Batılı Ayıran Bir Ayıraçtır

Hz. Ammâr ile ilgili hadisler, onun hak ile batılı, doğru ile yanlışı ayırmada tam bir ölçek olduğunu; onun bulunduğu tarafın hak, karşı tarafınsa batıl olduğunu ispat ediyor. Dolayısıyla Ammâr'ın taraf olduğu bir hadisede hangi tarafın haklı, hangi tarafın haksız olduğunu düşünmeye gerek yok! Hz. Ammâr hangi tarafta yer alıyorsa, o taraf daima haklıdır!(4)

1- İbn Sa'd, III, 254, Hâkim, III, 385; İbn Abdilberr, II, 477 (Meşhur tarihçi el-Vâqıdî kanalıyla rivâyet ediliyor.)

2- Hazretin o gün ölüp Rabbine kavuşacağını anladığına dair **çok sahih** rivâyetler var. bk. İbn Ebî Şeybe, VII, 552; İbn Sa'd, III, 257~58; İbn Ebî Hayseme; Hâkim, III, 385, 389, 394; İbn Abdilberr, II, 480 = Hâkim ile ez-Zehebî, bu rivâyetlerden bir kısmının **Buhârî ile Müslim'in şartlarına göre sahih** olduğunu söylüyorlar.

3- İbn Sa'd (III, 257) Seleme b. Küheyl, Hâkim (III, 394) ise Ebû Abdirrahmân es-Sülemî kanalıyla **sahih** isnatlarla rivâyet ediyorlar. Ayr. bk. İbn Sa'd, III, 258; İbn Abdilberr, II, 479; İbn'ül-Esîr, III, 312

4- Rivâyetlere göre Huzeyme b. Sâbit Cemel ve Sıffîn savaşlarında Ali'nin tarafında imiş ama kılıç kullanmamış. Ammâr öldürülünce hemen kılıcını çekmiş; şehid olana dek azgın çeteyle vuruşmuş! (Huzeyme'den gelen "azgın çete" hadisine bk.)
Ayrıca bk. İbn Abdilberr, I, 418; el-Harezmî, 191, 195~196; el-Aynî, XI, 345

Ehl-i Sünnet uleması "Sıffîn" muharabesinde İmam Ali'nin haklı olduğunu savunurken, "*azgın çete*" hadislerine dayanıyorlar. Kaldı ki bize göre bu hadisler olmasa bile İmam Ali'nin her zaman haklılığı meydanda. Ma'sûmiyeti Kur'ân ve sünnet ile tescil edilmiş, Allah ve Rasûlü yanında apayrı bir konuma sahip birisinin herhangi bir yerde haksız olması düşünülemez. Eserimizdeki hadisler ve bu arada yaptığımız açıklamalar bunu ispata yetiyor ve artıyor bile.

d) Hz. Ammâr'ı Karşısına Alan, Allah'ı Karşısına Almış Olur

Hâlid b. Velîd'den çok değişik sahih yollarla gelen hadislere dikkat edilirse, Ammâr'a söven, ona kin ve nefret duyan, düşmanlık besleyen, ona hakaret eden ve onu aşağılayan... kim olursa olsun; karşısında Allah'ı bulacağı; Allah'ın da ondan nefret edeceği, ona düşman olacağı ve onu aşağılayacağı açık bir dille ortaya konuyor.

Bu durumda Ammâr'a sövmek, ona küfretmek, ona karşı buğz ve nefret duygularını taşımak, ona hakaret etmek; sonunda Allah ve Rasûlü'nü derinden rahatsız edeceği için, imanı tehlikeye sokar, küfür ile karşı karşıya gelir. Ona sadece sövüp sayanların durumu bu olursa, onu dövenlerin ve öldürenlerin sonunu siz düşünün!

e) Muâviye ve "Azgın Çete"si Cehennemliktir

88 nolu hadisimizin açıklamalarında, İmam Ali'ye karşı olan, onu rahatsız eden, ona savaş açan ... kim olura olsun; bununla Allah ve Rasûlü'nü hedef almış olacağını, ona çekilen kılıcın Allah ve Rasûlü'ne çekilmiş olduğunu... gördük. Orada, bu hadislerin Ehlisünnet âlimlerinin ölçülerine göre gayet sahih olduklarını ispatladık.

Tüm önyargıları ve mezhebî kaygıları bir yana bırakarak, kendi aklımız ve sağduyumuzla düşünecek olursak, İmam Ali (a.s) ile arası iyi olmayan, ona söven, ondan nefret eden, ona karşı kılıç çeken herkesin cehennemlik olduğunda tereddüt etmeye hiç yer kalmaz.

Bunun için İmam Ali ile savaşanlar arasında ayrım yapmaya da gerek yok! Çünkü Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) ifadeleri gayet açık ve genel.

Dolayısıyla bu suçu kim işlerse işlesin; akıbeti aynıdır.(1) "*Ehl-i Beyt*" (İmâmiyye) mektebinin yaklaşımı bu olduğu gibi, "*Mu'tezile*" mektebinin yaklaşımı da bu doğrultuda.(2)

"*Azgın çete*" hadisleri de bu konuda yeterince açık. Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) Ammâr'ı öldürecek olanlara "*Bâğî (*azgın ve taşkın*) çete*" ismini layık görmesi ve hemen ardından "... Ammâr onları Cennete, onlar ise Ammâr'ı Cehenneme davet edecek!" buyurması Muâviye ve azgın çetesinin cehennemlik olduklarını ortaya koyuyor. Ammâr'ı öldüren tarafın Muâviye ve çetesi olduğu ise tarihen sabit.

İbn Hacer el-Heytemî her zamanki tavrıyla Muâviye'yi temize çıkarmaya çalışırken "Muâviye ve ordusunun sapık ve cehennemlik oldukları; ancak *"... Ammâr onları Cennete, onlar ise Ammâr'ı Cehenneme davet edecek!"* hadisinin isnâdı sahih olduğu ve te'vile müsâit olmadığı takdirde mümkün olabilir. Oysa hadisin isnâdı sahih değildir! ... Sahih olduğunu kabul etsek bile; Ammâr'ı cehenneme davet edenler Muâviye değil, Muâviye'nin yanında savaşanlardır! Çünkü onlar müctehid değillerdi!!!" diyor.(3)

Allah aşkına şu kendine "âlim" denen kimsenin ağzından çıkan şu sözlere bakın! Acaba bu sözlerin bir ilim adamımın ağzından çıkması mümkün mü!? Aklı başında bir adam bu sözleri söyler mi!? Bu sözler hangi mantıkla ve kime hizmet amacıyla söyleniyor? Sabıka dosyası kabarıp taşmış bir arsızı koruyup kollamak için bu kepazeliklere ne hâcet var! Allah adına bunları söylerken, Allah'ı da bu saçmalıklara alet etmenin vebalini nasıl ödeyecek, İbn Hacer!

1- Mü'minlerin Emîri Hz. Ali (a.s) ile savaşan; "**Cemel**", "**Sıffîn**" ve "**Nehravân**" ordularının hepsi cehennemliktir. Ancak bu suçlarından dolayı tevbe edip pişmanlık duyanların hükmü ise elbette her zaman farklıdır. Âişe annemizin pişmanlık duyduğuna dair **sahih yollu** rivâyetler var. (bk. İbn Sa'd, VIII, 74~76, 81; Ahmed: I, 276; Hâkim, IV, 8~9)

Rahmeti gazabına baskın olan yüce Rabbimizin, yürekten pişman olup tevbe eden herkesi bağışlayacağı muhakkaktır.

2- Mu'tezile ulemâsının yaklaşımları için bk. İbn Ebil-Hadîd, I, 9, 201, II, 187, VI, 325, XX, 220~221

3- *Tathîr'ul-Cinân*: s. 35 = el-Heytemî, Cemel ordusu hakkında da benzer yorumlarda bulunuyor. s. 49~50

Birincisi, el-Heytemî'nin "sahih değil!" dediği bu hadisin isnâdının sahih olduğunu ve Buhârî tarafından(1) rivâyet edildiğini gördünüz. Söz konusu hadîsin –bu lâfızlarla– sahih olduğunu İbn Teymiyye(2) bile itiraf etmektedir. el-Heytemî'nin bundan neden haberi olmaz acaba!?

İkincisi, başı cennetlik ama kendisi cehennemlik olan bir ordu nasıl bir ordudur! Bu ordu önlerindeki komutanın talimatlarını yerine getiriyor; ama ne ilginçtir ki komutan cennete, ordu cehenneme yollanıyor! Bu ne tuhaf iştir, ey el-Heytemî? Şayet öndeki komutan müctehidse ve arkada olanlar o müctehidi takip ediyorlarsa; bunların her ikisinin de ya cennete, ya da cehenneme gitmeleri gerekmez mi!? Müctehid olmayan bir kişi müctehide tabi olduğu zaman sorumluluğu üzerinden atmış olmaz mı? Şayet müctehid hata yaptığı zaman kendisi kurtuluyor; ama o hatada kendisini izleyenler cehenneme gidiyorsa, mezheplerin durumu n'olur? Hemen her mezhebde hatalı ictihadlar yok mu? O hatalı ictihadların sahipleri Cennete giderler de, onları izleyen Hanefîler, Şâfiîler ... nereye giderler!!?(3)

Kısacası; bu konuda kıvırmaya, gerçekleri çarpıtmaya gerek yok! Muâviye ve "azgın çetesi" cehennemliktir ve bizzat Muâviye, Amr b. Âs ve oğlu Abdullâh b. Amr bile bu durumun farkındadır! Ancak ne var ki, Hz. Ammâr'ın öldürüldüğünü haber aldıklarında önce paniğe kapılmışlar; çok geçmeden kendini toparlayan Muâviye "Onu biz değil; bu meydana getirip mızraklarımızın önüne koyanlar öldürmüştür!"

1- Hadîsimiz, el-Heytemî'yi huzursuz eden bu lâfızlarla İbn Hıbbân, el-Beyheqî (*ed-Delâil*'inde) ve el-Harezmî tarafından da rivâyet edildiğini unutmayalım.

Hadisi bu lâfızlarla İbn Asâkir Üsâme b. Zeyd'den ve İbn Ebî Şeybe (VI, 385) **gayet sahih** bir isnatla mürsel olarak Mücâhid'den de rivâyet ediyor.

Ayrıca bk. el-Emînî, I, 331

2- *Minhâc'üs-Sünne*: IV, 415

3- Bu arada yine Muâviye ve azgın çetesini korumak uğruna yapılan saçmalıklardan birisi de, Ammâr hazretlerini Muâviye ordusunun değil; daha sonra Hâricîlerin öldürdüğü iddiasıdır! el-Mühelleb ile İbn Battâl bu iddiayı öne sürenlerden sadece ikisi. (bk. el-Aynî, IV, 24) İşte bunlara da ilim adamı deniyor ve yazdıkları ilim adına okunup duruyor. Oysa Hz. Ammâr'ı "Muâviye" çetesinin öldürdüğünde kimin şüphesi var? Hz. Ammâr Hâricîleri görmüş mü ki!? Kendisine "âlim" denen o kişiler bunları ya bilmiyorlar, ya da bilerek gerçekleri gizlemeye çalışıyorlar!

diyordu.[1] Amr ise "Allah'ın Rasûlü (s.a.a) *"Ammâr'ı öldüren cehennemliktir"* demiyor. Onun yerine "Ammâr'ı öldüren ve soyan cehennemliktir" diyor!!!" diyerek[2] kendisini aklısıra büyük akıbetten sıyırmaya çalışıyordu!

Muâviye'ye Hz. Ali şu cevabı veriyordu: *"O vakit Hamza'nın kâtili de Allah'ın Rasûlü'dür; zira onu Uhud'a getiren oydu!"*[3]

Amr ise açıkça hile yapıyor ve "Ammâr'ı öldürüp nesi varsa alanın cehennemlik olduğunu" ima ederek başkalarını kandırmaya çalışıyor. Çünkü o son derece kurnaz ve zekî bir Araptır ve Arapça'da bu cümleden böyle bir anlamın anlaşılamayacağını pekâlâ bilmektedir. Arapça'da böyle bir cümleden hem "Ammâr'ı öldürenin" ve hem de "onun nesi varsa yağmalayanın" cehennemlik olduğu anlaşılır.

Zaten Amr daha sonra bu şeytanlığından vazgeçmiş ve suçunu itiraf ederek pişmanlık duymuş! Kendisini teselliye gelip "Allah'ın Rasûlü (s.a.a) seni seviyor ve komutan olarak atıyordu!" diyenlere şu cevabı veriyor. "Onun bunu beni sevdiğinden mi, yoksa te'lîf[4] amacıyla mı yaptığını bilmiyorum! Ancak şuna emînim ki; Allah'ın Rasûlü (s.a.a) iki kişiyi severek vefat etti: Abdullâh b. Mes'ûd ve Ammâr b. Yâsir." Kendisine "Ama Ammâr'ı Sıffîn'de siz öldürdünüz!" denince, "Doğru söylüyorsunuz; Vallâhi onu biz öldürdük!" diyor.[5]

Muâviye ve azgın çetesinin cehennemlik olduğunu Hz. Ammâr'ın şu sözleri de gösteriyor:

"Andolsun, şu sancağın sahipleriyle Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) yanında

---

1- Muâviye'nin bu sözleri sarfederek kendisini cehennemlik olmaktan koru-maya çalıştığı **gayet sahih** rivâyetlerle sabit. Bunun için 162 nolu hadisimize ve es-Sülemî kanalıyla gelen Abdullâh b. Amr ve Amr b. Hazm hadislerine bakılabilir.

İbn Sa'd (III, 253-254) bu sözü Amr'ın da söylediğini rivâyet ediyor.

2- İbn Sa'd (III, 260-261), Ahmed (IV, 198), Taberânî vb. Amr b. Âs'dan "**sahih**" bir isnatla rivâyet ediyor. el-Heysemî (VII, 490, IX, 488) "Bütün râvîleri siqa." diyor. es-Süyûtî de sahih olduğunu simgeliyor. (el-Münâvî, IV, 467)

3- İbn Teymiyye, IV, 405; el-Haffâcî, *en-Nesîm*: III, 166; Ali el-Qârî, *Şerh'ul-Fiqh'il-Ekber*: 65, *Şerh'uş-Şifâ*: III, 166; el-Münâvî, VI, 366; İslamoğlu, 60~61

4- Bir kimsenin kalbini İslâm'a ısındırmak, İslâm'a yönelik muhtemel zararlarını bertaraf etmek...

5- Hz. Ammâr hakkında ashâbın sözlerine, "Amr b. Âs" maddesine bk.

tam üç sefer savaştım. Bu da dördüncüsü! Bu dördüncüsünün öncekilerden hiç farkı yok!"(1)

"Bizi tümüyle kılıçtan geçirseler bile, yine de benim hak üzere, onların da batıl üzere olduklarını biliyorum!"(2)

Ehl-i Sünnet ulemasının görüşü: Muâviye ve azgın çetesi hakkında Ehlisünnet ulemasının genel yaklaşımı şu: Bu savaşlarda Ali de müctehid idi, Muâviye de! Ancak Ali haklı, Muâviye haksızdı. Ali haklı olduğu için iki sevap, öbürü ise haksız ve ictihadında hatalı olduğu için sadece bir sevap aldı!!!(3) Ehl-i Sünnet alimleri, sahâbeden olup da, Mü'minlerin Emîri Ali b. Ebî Tâlib'e karşı savaş açan herkes için aynı hükmü veriyor!

Oysa Muâviye'nin, Amr b. Âs'ın ... "sahâbeden" olmaları dışında Kur'ân ile, İslâmî ilimlerle ne gibi alâkaları var!? Bunlar hangi ayete ve Peygamber Efendimizin hangi hadisine dayanarak ictihad yaptılar? Hz. İmam ile savaşmayı hangi meşrû delile dayandırdılar!? Hz. Ali ile Ammâr hakkında bize kadar ulaşan en sahih hadisleri yukarıda gördünüz. Bu açık seçik hadisler karşısında ictihad olur mu!? Nass varken ictihad yapılamayacağını bilmiyor muyuz! Onbinlerce insanın kanına mal olan bu müessif olayları, icdihâda bağlamak hangi insafla bağdaşır? Bu, Allah ve Rasûlü karşısında inatlaşmaktan başka ne anlama ge-

---

1- İbn Sa'd (III, 256-57) ile Hâkim (III, 384, 392) Abdullâh b. Seleme, İbn Sa'd (III, 257) Seleme b. Küheyl, et-Taberî (III, 99) Ebû Abdirrahmân es-Sülemî kanalıyla Ammâr'dan rivâyet ediyor. Abdullâh kanalıyla gelen Ammâr hadisi için, Hâkim "**Buhârî ile Müslim'in şartlarına göre sahih**" diyor; ez-Zehebî de onaylıyor. Seleme ve es-Sülemî kanallarıyla gelen hadislerin isnatları da **sahih**.

2- İbn Sa'd (III, 256-257), İbn Ebî Şeybe (VII, 551), Hâkim (III, 384, 392), el-Harezmî (s. 195) vb. Abdullâh b. Seleme, İbn Sa'd (III, 257) Seleme b. Küheyl kanalıyla Ammâr'dan; et-Taberî (III, 98) Huzeyfe'den rivâyet ediyor. Abdullâh kanalıyla gelen Ammâr hadisi için, Hâkim "**Buhârî ile Müslim'in şartlarına göre sahih**" diyor; Şamlı ez-Zehebî de aynen onaylıyor. Seleme kanalıyla gelen hadisin isnâdı **sahih**, Huzeyfe hadisinin isnâdı ise **hasen**.

Ayr. bk. İbn Sa'd, III, 259

3- İbn Hazm, *el-Fisal*: IV, 153 vd, 160, 161; el-Bağdâdî, *Usûl'üd-Dîn*: 289-291; en-Nevevî, *Şerhu Müslim*: XV, 149; et-Taftâzânî, *Şerh'ul-Aqâid*: 180; İbn'ül-Hümâm, *el-Müsâyera*: 270, *et-Tahrîr*: II, 260; el-Ensârî, *Fevâtih'ur-Rahamût*: II, 156; Bilmen, *Muvazzah İlmi Kelâm*: 251; Davudoğlu, *Müslim Şerhi*: X, 207, XI, 355

lir? Hayatlarını Allah ve Rasûlü'ne savaş açmakla tüketmiş olan böyle adamları, Allah ve Rasûlü, kendilerinin cehennemlik olduklarını söyleyip dururken, sevapsız günahsız olmaları yetmezmiş gibi, üstelik bir de sevap vermek de ne demek oluyor? Sevap ve günah sizin tekelinizde mi ki dilediğinize dilediğiniz kadar dağıtıyorsunuz!?[1]

Ebul-Ğâdiye el-Cühenî Hakkında:

Hz. Ammâr'ı bu alçağın öldürdüğü konusunda hemen herkesin ittifakı var. Dolayısıyla o da Cehennemlik! Buna rağmen İbn Hazm ile İbn Hacer ona da "ictihâd sevabı" vermeyi uygun görmüşler![2] Sebebi belli: Sahâbî olması!

Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) açıktan cehennemlik olduğunu ifade ettiği böyle bir küstah için "bir sevap aldı" demek mümkün mü? Yoksa o da mı Muâviye gibi "el elde, baş başta" olmaya razı değil!? Gittiği yerlerde Ammâr'ı öldürdüğü için böbürlenen ve işlediği bu büyük cinayeti küstahça, göğsünü gere gere anlatan[3] bir yüzsüz için "İctihad etti ama; hatalı olduğu için ..." demek hangi insafa, hangi vicdana sığar?! Bu Allah'ın hükümleriyle oynamak değil de nedir!

Muâviye'nin ve azgın çetesinin "cehennemlik" olmadıklarını söylemek, konuyla ilgili sahih hadislere karşı büyük bir cür'ettir!

1- Bu konuda Ehlisünnet'ten sadece el-Aynî'nin (XX, 76) değişik bir tutumuna tanık oluyoruz! O Maviye'nin ictihadını vs. reddediyor ve aynen şunları söylüyor: "Muâviye'nin ictihadında hatalı olduğu nasıl söylenebilir?! Kendisine '**azgın çete**' hadisleri ulaştığı halde, ictihad ederken dayandığı delil ne? Muâviye başa baş (sevapsız ve günahsız) kurtarmaya razı değil mi de; kendisine bir de sevap veriliyor!?"

Ancak el-Aynî bir başka yerde (IV, 24) Muâviye'nin İmam Ali'ye karşı savaşmakla ictihad hatası yaptığını ve bunun için sadece bir sevap aldığını; bu konuda fazla konuşmanın da pek iyi olmayacağını ifade ediyor!!!

Buna mukabil İbn Teymiyye ise, bu müessif olaylarda, Mü'minlerin Emîri ile azgın çete emîrini neredeyse eşdeğer görmekte; biri ne kadar sevap almışsa, ötekinin de o kadar sevaba nâil olacağı görüşüne ağırlık vererek, iç dünyasını da böylece deşifre etmiş bulunmaktadır. (*el-Minhâc*: I, 537~539, IV, 391~392, 447~448)

2- Detaylı bilgi ve yorum için sh. 295'e bk. "**İbn Hazm ve İbn Teymiyye...**"

3- İbn Sa'd (III, 260), Ya'qûb b. Şeybe (= İbn Hacer, *el-İsâbe*: IV, 150~151), Ahmed (IV, 76), et-Taberânî (= el-Heysemî, IX, 490), Hâkim (III, 386), İbn'ül-Esîr (V, 59) vb. **Müslim'in şartlarına göre sahih bir isnatla** rivâyet ediyor.

HÂRİCÎLERLE İLGİLİ HADİSLER

163. Ebû Saîd el-Hudrî'den:

"Allah'ın Rasûlü (s.a.a) şöyle buyurdu: *"İnsanlardan bir grup yoldan çıkacak; onların öldürülmesini, iki tâifeden hakka en yakın olanı üstlenecek."*

□ Hadisin Tahrîci: Hadisimizi Ebû Nadra'dan itibaren değişik yollardan et-Tayâlisî, Saîd b. Mansûr, Ahmed (III, 5, 25, 32, 48, 64, 79, 95, 97), Müslim (zekât, 149~152), Ebû Dâvûd (sünnet, 12), Müellif (164~168 nolu hadisler), Hâkim (II, 154~155) vb. rivâyet ediyor.

□ Hadisin Durumu: Hadisimizin isnâdı **Müslim'in şartlarına göre gayet sahih**.

164. Ebû Saîd el-Hudrî'den:

"Allah'ın Rasûlü (s.a.a) şöyle buyurdu: *"İnsanlardan bir grup yoldan çıkacak; onların öldürülmesini, iki tâifeden (hakka) en yakın olanı üstlenecek."*

□ Hadisin Tahrîci ve Durumu: 163 nolu hadisimizinkiyle aynı.

165. Ebû Saîd el-Hudrî'den:

"Allah'ın Rasûlü (s.a.a) şöyle buyurdu: *"Ümmetim iki fırkaya ayrılacak ve onların arasından yoldan sapmış bir grup ortaya çıkacak; onların öldürülmesini, iki tâifeden hakka en yakın olanı üstlenecek."*

□ Hadisin Tahrîci ve Durumu: 163 nolu hadisimizinkiyle aynı.

166. Ebû Saîd el-Hudrî'den:

"Allah'ın Rasûlü (s.a.a) şöyle buyurdu: *"Ümmetim iki fırkaya ayrılacak ve (içlerinden) bir grup yoldan çıkacak; onları iki tâifeden hakka en yakın olanı öldürecek."*

□ Hadisin Tahrîci ve Durumu: 163 nolu hadisimizinkiyle aynı.

167. Ebû Saîd el-Hudrî'den:

"Allah'ın Rasûlü (s.a.a) şöyle buyurdu: *"İnsanların fırkalara bölüneceği sırada, bir grup yoldan çıkacak; onları iki tâifeden hakka en yakın olanı öldürecek."*

□ Hadisin Tahrîci ve Durumu: 163 nolu hadisimizinkiyle aynı.

168. Ebû Saîd el-Hudrî anlatıyor:

"Peygamber (s.a.a) insanların fırkalara bölüneceği sırada, görünüm olarak başları tıraşlı bir grubun ortaya çıkacağını söyledi. Anlattığına göre; *"onlar, okun yaydan çıktığı gibi dinden çıkarlar! Onlar mahlûkâtın en kötüleridir. Onları iki tâifeden hakka en yakın olanı öldürecek."*

(Râvî diyor ki:) Ebû Saîd birkaç kelime daha söyledi. "Benim dinim onun dinidir." dedim. [...] Ebû Saîd dedi ki: "Ey Iraklılar! Siz öldürdünüz onları!"

□ Hadisin Tahrîci ve Durumu: 163 nolu hadisimizinkiyle aynı.

169. Ebû Saîd el-Hudrî anlatıyor:

"Allah'ın Rasûlü (s.a.a) bu ümmetin içinden çıkacak bir gruptan bahsetti ve onların namaz kılacaklarını, zekât verip oruç tutacaklarını; ancak onların okun avı delip çıktığı gibi İslâm'dan çıkacaklarını, (Okudukları) Kur'ân'ın boğazlarından aşağı inmeyeceğini, bunların insanların fırkalara ayrılacağı sırada ortaya çıkacağını; onlarla, insanların hakka en yakın olan kişinin savaşacağını söyledi."

□ Hadisin Tahrîci: Hadisimizi Dahhâq b. Şerâhîl kanalıyla İbn Ebî Şeybe (VII, 562), Ahmed (III, 65, 82), Buhârî (edeb, 95), Müslim (zekât, 148, 153) ve Müellif (171 nolu hadis) rivâyet ediyor.

□ Hadisin Durumu: Hadisimizin isnâdı **gayet sahih.**

170. Ebû Saîd el-Hudrî anlatıyor:

"Biz Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) yanındaydık. Bir ganimet taksim ediyordu.

Tam o sırada -Temîm kabilesinden olan- "Zül-Huveysıra" adlı birisi geldi ve dedi ki: "Ey Allah'ın Rasûlü! Âdil ol!" Bunun üzerine Allah'ın Rasûlü (s.a.a) şöyle buyurdu: *"Ben âdil olmazsam kim âdil olacak!? Eğer ben âdil olmazsam hüsrana uğrar, perişan olurum!"*

Ömer'in: "Bana izin ver de şunun boynunu vurayım!" demesi üzerine, şöyle buyurdu:

"Bırak onu! Zira onun öyle arkadaşları var ki; sizden biriniz onların kıldığı namaz yanında kendi namazını, tuttukları oruç yanında kendi orucunu önemsiz görür! Kur'ân okuyacaklar; ama gırtlaklarından aşağı inmeyecek! İslâm'dan, okun avı delip çıktığı gibi çıkacaklar! (Hani) böyle bir okun tüy kısmına bakılır; bir şey bulunmaz! Sonra ağaç kısmına bakılır; bir şey bulunmaz! Ardından kirişine bakılır; yine bir şey bulunmaz! Daha sonra demirine bakılır; yine bir şey bulunmaz! Halbuki ok (o avın) işkembesini ve kanını delip geçmiş durumda!!!

Onların alâmeti; pazılarından birisi kadın memesine yahut sallanan bir et parçasına benzeyen siyah bir adamdır. Onlar insanların en hayırlı fırkasına karşı isyan edecekler!"

Ebû Saîd diyor ki: "Şehâdet ederim ki; bunu Allah'ın Rasûlü'nden (s.a.a) duydum. Ve yine şehâdet ederim ki; onlarla Ali b. Ebî Tâlib savaştı! Ben de onunla beraberdim. Ali o adamın bulunmasını emir buyurdu; aranıp bulundu ve getirildi. Ona baktım; tıpkı Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) anlattığı sıfatta idi!"

□ Hadisin Tahrîci: Hadisimizi Ebû Seleme b. Abdirrahmân b. Avf kanalıyla Mâlik (Qur'ân, 10), İbn Ebî Şeybe (VII, 557, 562), Ahmed (III, 33-34, 56, 60, 65), Buhârî (menâqıb, 25, f. Qur'ân, 36, edeb, 95, istitâbe, 6, 7), Müslim (zekât, 147, 148), Müellif (171 nolu hadis, ayrıca *el-Kübrâ*'da) ve İbn Mâce (muqaddime, 12) rivâyet ediyor.

□ Hadisin Durumu: Hadisimizin isnâdı **gayet sahih.**

171. Ebû Saîd el-Hudrî anlatıyor:

"Bir gün Allah'ın Rasûlü (s.a.a) bir ganimet taksim ediyordu. Tam o sırada Temîm kabilesinden olan Zül-Huveysıra geldi ve dedi ki: "Ey Allah'ın Rasûlü! Âdil ol!" Bunun üzerine Allah'ın Rasûlü (s.a.a) şöyle buyurdu: *"Yazıklar olsun sana! Ben âdil olmazsam kim âdil olacak!?"*

Ömer'in "Ey Allah'ın Rasûlü! İzin ver de şunun boynunu vurayım!" demesi üzerine, şöyle buyurdu:

"Dikkat edin! Onun öyle arkadaşları var ki; sizden biriniz onların kıldığı namaz yanında kendi namazını, tuttukları oruç yanında kendi orucunu önemsiz görür! Ama onlar, İslâm'dan, okun avı delip çıktığı gibi çıkacaklar! Öyle ki, onlardan biri okun tüy kısmına bakar da bir şey bulamaz! Oysa ok (o avın) işkembesini ve kanını delip geçmiş durumda!!! Onlar insanların en hayırlı fırkasına karşı isyan edecekler!

Onların alâmeti; ellerinden birisi kadın memesine yahut sallanan bir et parçasına benzeyen kara gözlü bir adamdır!"

Ebû Saîd el-Hudrî diyor ki: "Şehâdet ederim ki; bunu Allah'ın Rasûlü'nden (s.a.a) duydum. Ve yine şehâdet ederim ki; hem Allah'ın Rasûlü (s.a.a) ile, hem de onlarla savaşan Ali b. Ebî Tâlib ile beraberdim.! Ali o adamın bulunması için adam gönderdi ve getirildi. Ki; tıpkı Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) anlattığı sıfatta idi!"

□ Hadisin Tahrîci ve Durumu: Hadisimiz Ebû Saîd el-Hudrî'den Ebû Seleme ile Dahhâq el-Mişraqî tarafından rivâyet ediliyor. Ebû Seleme rivâyeti için 170, Dahhâq rivâyeti içinse 169 nolu hadisimize bakın.

172. İmam Ali'den (a.s):

Ubeydullâh b. Ebî Râfi' anlatıyor: "Harûriyye henüz Ali b. Ebî Tâlib (r) ile beraberken ortaya çıkıp, "Hüküm ancak Allah'ındır!" dediklerinde, Ali (r) "Gerçek bir söz; ancak bununla batıl kastediliyor!" buyurmuş ve şöyle devam etmişti:

"Şüphesiz, Allah'ın Rasûlü (s.a.a) bir takım insanları anlatmıştı. Ben, o niteliklerin bunlarda olduğunu çok iyi biliyorum. Dilleriyle gerçeği söylüyorlar; ama onların bu sözleri (boğazına işâret ederek) şurasını geçmiyor! Onlar mahlûkât içinde Allah'ın en çok nefret ettiği kimselerdir! İçlerinde ellerinden birisi koyun memesi yahut meme başı gibi olan siyah bir adam var."

Ali (r) onlarla savaştığında "Bakın (şu adama)!" buyurdu. Baktılar; fakat bir şey bulamadılar! "Bir daha bakın; Vallâhi ne ben yalan söyledim, ne de bana yalan söylendi!" (Bunu iki ya da üç defa söyledi.) Nihayet onu bir harabede bulup getirdiler ve önüne koydular!

Ubeydullâh diyor ki: "Ben onların bu durumuna ve Ali'nin (r) sözlerine tanığım."

□ Hadisin Tahrîci: Hadisimizi Ubeydullâh b. Ebî Râfi' yoluyla İbn Ebî Âsım (*es-Sünne*'de), Müslim (zekât, 157), el-Fesevî, el-Beyheqî, Hatîb el-Bağdâdî vb. rivâyet ediyor. (Nâşir, 142)

□ Hadisin Durumu: Hadisimiz, Buhârî ile Müslim'in ortak râvîleri kanalıyla rivâyet ediliyor. Dolayısıyla isnâdı **Buhârî ile Müslim'in şartlarına göre gayet sahih.**

173. İmam Ali (a.s) anlatıyor:

"Size kendimden anlattığım zaman; bilin ki harp hileden ibârettir! Şayet Allah'ın Rasûlü'nden (s.a.a) bir şey nakledersem; yine bilin ki, semâdan yere çakılmam, benim için, Allah'ın Rasûlü'ne (s.a.a) yalan isnat etmemden daha makbuldür! Allah'ın Rasûlü (s.a.a)'i şöyle buyururken işittim:

"Âhir zamanda yaşları genç, akılları kıt bir grup ortaya çıkacak! Onlar mahlûkâtın en iyi sözlerini söyleyecek, Kur'ân okuyacaklar; ancak iman (iddiaları) boğazlarından aşağı inmeyecek! Dinden, okun avını delip çıktığı gibi çıkacaklar!

Onları nerede yakalarsanız öldürün; çünkü onları öldürenler için, kıyamet günü Allah katında büyük ecir vardır!"

□ Hadisin Tahrîci: Hadisimizi Süveyd b. Ğafele kanalıyla Ahmed (I, 81, 113, 131, 156), Buhârî (menâqıb, 25, f. Qur'ân, 36, istitâbe, 6), Müslim (zekât, 154), Ebû Dâvûd (sünnet, 30), Müellif (174~175 nolu hadis, tahrîm'üd-dem, 26), İbn Ebî Âsım, Ebû Ya'lâ, Taberânî, Bezzâr, Beyheqî vb. rivâyet ediyor. (Nâşir, 143)

□ Hadisin Durumu: Hadisimizin isnâdı **gayet sahih.**

174. İmam Ali'den (a.s):

"Allah'ın Rasûlü (s.a.a) şöyle buyurdular: *"Âhir zamanda bir grup ortaya çıkacak! Onlar Kur'ân okuyacaklar; fakat* (Kur'ân) *boğazlarından aşağı inmeyecek! İslâm'dan, okun avını delip çıktığı gibi çıkacaklar! Onlarla savaşmak her müslüman için bir haktır* (görevdir)*!"*

Müellif diyor ki: "Yûsuf b. Ebî İshâq, İsrâîl'den farklı olarak, Ebû İshâq (es-Sebî'î) ile Süveyd b. Ğafele arasına Abdurrahmân b. Servân'ı koydu."

□ Hadisin Tahrîci ve Durumu: Bir önceki hadisimizle aynı. Müellifin sözünü ettiği hadis ise işte:

175. İmam Ali'den (a.s):

"(Allah'ın Elçisi (s.a.a) şöyle buyurdu*:) "Âhir zamanda bir grup ortaya çıkacak! Onlar Kur'ân okuyacaklar; fakat (Kur'ân) boğazlarından aşağı inmeyecek! Dinden, okun avını delip çıktığı gibi çıkacaklar! Onlarla savaşmak her müslüman için bir haktır (görevdir)! Onların alâmeti başlarının tıraşlı olmasıdır."*

□ Hadisin Tahrîci ve Durumu: 173 nolu hadisimizle aynı.

176. İmam Ali'den (a.s):

Târıq b. Ziyâd diyor ki: "Ali (r) ile birlikte Hâricîlerle çarpışmaya çıktık. Onları öldürdü ve şöyle dedi:

"İyi bakın! Çünkü Allah'ın Peygamberi (s.a.a): *"Yakında bir grup ortaya çıkacak! Onlar gerçek söz söyleyecekler; lâkin (bu sözler) onların boğazlarından aşağı inmeyecek! Haktan, okun avını delip çıktığı gibi çıkacaklar! Onların alâmeti şu: İçlerinde eli özürlü, kolunda siyah kıllar olan kara bir adam olacak!"* buyurdu.

Dikkat edin; eğer oysa, insanların en kötüsünü öldürmüş sayılırsınız. Eğer o değilse, insanların en iyisini öldürmüşsünüz demektir."

Bunun üzerine ağladık! Sonra "Arayın!" dedi. Biz de aradık ve eli özürlü adamı bulur bulmaz secdeye vardık; Ali (r) de bizimle secdeye vardı.

Ancak (râvî burada) "... Bir söz söyleyecekler!..." dedi.

□ Hadisin Tahrîci: Hadisimizi Târıq b. Ziyâd yoluyla İbn Sa'd (VI, 233), Ahmed (I, 107~108, 147, ayr. *el-Fedâil*'inde) ve Ahmed'in oğlu Abdullâh (*es-Sünne*'de) rivâyet ediyor.

□ Hadisin Durumu: **Târıq b. Ziyâd** meçhul bir râvî olduğu[1] için; hadisimizin isnâdı zayıf.

177. İmam Ali'den (a.s):

Süleym b. Belc el-Fezârî anlatıyor ve diyor ki: "Nehravân günü Ali (r.a) ile beraberdim. Daha önce, elinde bir sakatlık olan bir adamla güreş tutmuştum. "Ne oldu eline?" dediğimde, "Deve ısırdı!" diye cevap vermişti.

Nehravân günü gelince, Ali Harûrîleri öldürdü. Ardından onların cesetlerini teftişe çıktı. "Memeli" adamı bulamayınca dolaşmaya başladı; nihayet onu bir su kanalında buldu. Bunun üzerine şöyle dedi: "Allah doğru söyledi; Rasûlü de tebliğ etti. Bana *"Onun omuzunda, meme başına benzer üç kıl vardır!"* demişti."

□ Hadisin Tahrîci: *el-Hasâis*'in elimizdeki baskısında, hadisi Hz. Ali'den hem "Ebû Süleymân el-Cühenî"nin aldığı görünüyor, hem de senet ve metinde karışıklıklar var. Doğrusu şöyle: "Hz. Ali → Süleym b. Belc → oğlu Ebû Belc Yahyâ → Ebû Avâne...". Nitekim Müellifimiz *Sünen-i Kübrâ*'sında bu şekilde rivâyet ediyor.

□ Hadisin Durumu: Senette **Süleym b. Belc** dışında bir sorun yok. O da vasat, makbul birisi.[2] Bu durumda isnâdı için "hasen" denebilir.

178. İmam Ali'den (a.s):

Küleyb b. Şihâb el-Cermî anlatıyor: "Ali'nin (r) yanında oturuyordum. Ali (etrafındaki) insanlarla karşılıklı konuşurken, üzerinde yol elbisesi olan bir adam geldi ve "Ey Müminlerin Emîri! Konuşmama izin verir misin?" dedi. Ali meşguliyeti yüzünden onunla ilgilenmedi. O da kendisine: "Derdin neydi?" diyen bir adamın yanına oturup anlatmaya başladı:

"Umre yapıyordum. Âişe'yle karşılaştım. Bana "Şu sizin topraklarınızda zuhur eden kimselere "Harûriyye" mi diyorlar?" diye sordu. Ben de dedim ki: "Harûrâ" denen yerde zuhur ettiler." Dedi ki: "Sizden şahit olanlara ne mutlu! Ali b. Ebî Tâlib (r.a) isterse size onlardan bahseder." İşte ben kendisine onların haberini sormak için gelmiştim."

1- ez-Zehebî, II, 332; İbn Hacer, *et-Taqrîb*: I, 358

2- bk. İbn Hacer, *et-Taqrîb*: I, 310

Ali (r) işini bitirince "*İzin isteyen kişi nerede?*" diye sordu. Adam Âişe'ye anlattıklarını ona da anlattı. Ali dedi ki:

"Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) huzuruna çıkmıştım. Yanında Âişe'den başkası yoktu. Bana dedi ki: *"Ey Ali! Şöyle şöyle bir kavimle karşılaştığında halin ne olacak!"* Ben "Allah ve Rasûlü daha iyi bilir!" deyince, eliyle işaret ederek şöyle anlattı:

"Onlar doğudan çıkacak bir gruptur. Kur'ân okuyacaklar; ama (o Kur'ân) boğazlarından aşağı inmeyecek! Dinden, okun avını delip çıktığı gibi çıkacaklar! Onların içinde özürlü, eli Habeşli bir kadının memesine benzer bir adam olacak."

Ali devamla: "Allah aşkına; bunu size haber verdim mi?" diye sorunca, onlar "Evet!" dediler. "Allah aşkına; size, o adamın onların içinde olduğunu da haber verdim mi?" deyince, yine "Evet!" dediler. "Siz ise bana geldiniz; o adamın onların arasında olmadığını haber verdiniz! Ama ben Allah'a yemin ederek, o adamın onların arasında olduğunu söyledim! Daha sonra o adamı size anlattığım gibi (bulup) bana getirdiniz!" Onlar da "Evet! Allah ve Rasûlü doğru söylemiş!" dediler."

□ Hadisin Tahrîci: Hadisimizi Küleyb el-Cermî kanalıyla Ahmed (I, 160), İbn Ebî Âsım, Ebû Ya'lâ ve el-Bezzâr rivâyet ediyor.

□ Hadisin Durumu: Hadisimizin bütün râvîleri siqa. O halde **isnâdı sahih.** İbn Kesîr (el-*Bidâye*: VII, 324) de "İsnâdı gayet güzel" diyor.

179. İmam Ali'den (a.s):

Zeyd b. Vehb anlatıyor: "Nehravân günü Ali (r) Hâricîlerle karşılaştı ve onlar mızraklarla tümüyle öldürülünceye dek meydanı terketmediler. Ali (r) "Memeli adamı arayın!" buyurdu. Baktılar; fakat bulamadılar! Ali (r) "Ben ne yalan konuştum, ne de bana yalan söylendi! Bir daha arayın!"

Aradılar ve nihayet bir kenarda buldular. Üzerinde birkaç ceset vardı. Baktılar ki; elinde kedi bıyığına benzer kıllar vardı. Bunun üzerine Ali (r) ve oradaki insanlar tekbir getirdiler! Bu durum onları hayret içinde bırakmıştı!"

□ Hadisin Tahrîci: Hadisimizi Ebû Süleymân Zeyd b. Vehb el-Cühenî kanalıyla değişik yollardan Abdürrazzâq, İbn Ebî Şeybe (VII, 559), Ah-

med (I, 91~92), Müslim (zekât, 156), Ebû Dâvûd (sünnet, 30), Müellif (180~181 nolu hadisler), el-Bezzâr vb. rivâyet ediyor.

□ Hadîsin Durumu: Hadîmizin isnadı gayet sahih.

180. İmam Ali'den (a.s):

Zeyd b. Vehb anlatıyor: "Ali bize Deyrhân köprüsünde hitâbetti ve doğu tarafından çıkacak, içlerinde memeli bir adam bulunan bir zümreden bahsetti. Ardından onlarla savaştı. Harûrîler birbirlerine "Ali size Harûrâ günü karşı koyduğu gibi, (bugün de) karşı koydu!" dediler ve mızraklarla birbirlerine girdiler. Bunun üzerine Ali'nin (r) arkadaşlarından birisi dedi ki: "Dönüp dolaşarak mızraklarını kırdılar."

(O gün) Ali'nin arkadaşlarından 12 yahut 13 kişi şehid düştü. Ali "Şu özürlü adamı araştırın!" buyurdu. (Bir kış günüydü.) Onların "Bulamıyoruz!" demeleri üzerine, Peygamberin (s.a.a) boz renkli katırına binerek "Bu yerde olması gerekiyor!" dedi. Onlar da "Bunların arasında araştırın." dediler. Sonunda adam (bulunduğu yerden) çıkarıldı. Bunun üzerine şöyle buyurdu:

"Ben ne yalan konuştum; ne de bana yalan söylendi! Çalışın, gevşemeyin. Şayet gevşeklik göstereceğinizden korkmasaydım, Allah'ın sizler için verdiği kararı, O'nun peygamberinin (s.a.a) diliyle haber verirdim!"

Yemen'de "Nasıl, ey Mü'minlerin Emîri!" diyen pek çok insan gördüm. O da "(İşte) bu adam onlara aittir." buyurdu."

□ Hadisin Tahrîci ve Durumu: 179 nolu hadisimize bakın.

181. İmam Ali'den (a.s):

Zeyd b. Vehb anlatıyor: "Ali (r) ile beraber (Hâricîlere karşı hücum eden) ordunun içinde ben de vardım. Ali (r) dedi ki: "Ey insanlar! Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) şöyle buyurduğunu işittim:

"Ümmetimin içinden bir grup çıkacak. Sizin Kur'ân okuyuşunuzun onların okuyuşu yanında bir şey ifade etmez! Namazınız onların namazı yanında bir şey ifade etmez! Orucunuz da onların orucu yanında bir şey ifade etmez! Kur'ân'ı kendi lehlerine sanarak okurlar; oysa aleyhlerinedir. Aynı zamanda (o Kur'ân) boğazlarından aşağı inmez. İslâm'dan, okun avını delip çıktığı gibi çıkarlar!"

Onlarla karşılaşan ordu, eğer Peygamberlerinin (s.a.a) dilinden, Allah'ın kendileri için verdiği kararı bilmiş olsalardı, tembellik gösterip çalışmazlardı. Onların alâmeti şu: İçlerinde, kolunun dirsekten aşağısı olmayan, sadece pazısı bulunan bir adam olacak. Pazısının altında kadın memesi başını andıran bir şişkinlik ve üzerinde beyaz kıllar var.

Seleme diyor ki: "Zeyd bizi bir yere götürdü, nihayet o köprüye vardığımızda şöyle dedi: "Hâricîlerle karşılaştığımızda, başlarında Abdullâh b. Vehb er-Râsibî bulunuyordu. Derken (İmam Ali) askerlerine: "Fırlatın mızraklarınızı, sıyırın kılıçlarınızı kınlarından!" emrini verdi.

Bunun üzerine insanlar mızraklarıyla onlara saldırdı ve birbirlerini öldürdüler. O gün insanlardan (İmam tarafından) sadece iki kişi şehid düştü. Ali (k.v.) "Şu özürlü adamı bulun!" talimatını verdi. Ama onlar bulamadılar. Derken Ali (r) bizzat ayağa kalkarak üst üste yığılı cesetlerin bulunduğu yere vardı. "Allah doğru söyledi, Rasûlü de tebliğ etti." buyurdu.

Abîde es-Selmânî onun yanına varıp "Ey Mü'minlerin Emîri! Bu hadisi Allah'ın Elçisi'nden (s.a.a) gerçekten duyduğuna dair, kendisinin dışında ilah kabul etmediğimiz Allah'a yemin eder misin?" deyince, Ali (r) şöyle buyurdu: "Kendisinin dışında ilah kabul etmediğimiz Allah'a yemin olsun ki, ben bunu gerçekten Allah'ın Rasûlü'nden (s.a.a) duydum!"

(Râvî diyor ki: Onu üç sefer yemine çağırdı; o da her defasında yemin ediyordu.)"

□ Hadisin Tahrîci ve Durumu: 179 nolu hadisimize bakın.

182. İmam Ali'den (a.s):

Abîde diyor ki: "Ali (r.a) "Şayet gevşemeyecek olsaydınız, onlarla savaşanlara Allah'ın neler va'dettiğini, Muhammed'in (s.a.a) dilinden size anlatırdım!" buyurunca, "(Bunu) sen mi işittin Allah'ın Elçisi'nden (s.a.a)!?" dedim. Buyurdu ki: "Kabe'nin Rabbine yemin olsun ki, evet!"

□ Hadisin Tahrîci: Hadisimizi Abîde es-Selmânî kanalıyla İbn Ebî Şeybe (VII, 552), Abdürrazzâq, Ebû Dâvûd et-Tayâlisî, Ahmed (I, 83, 95, 113, 121, 122, 144, 155), Müslim (zekât, 155), Müellifimiz (183 nolu hadis), Ebû Dâvud (sünnet, 30), İbn Mâce (muqaddime, 12), İbn Ebî Âsım, el-Bezzâr, et-Taberânî, el-Beyheqî, Hatîb el-Bağdâdî, İbn Meğâzilî, el-Harezmî (s. 263) vb. rivâyet ediyor.

□ Hadisin Durumu: Hadisimizin isnâdı **Buhârî ile Müslim'in şartlarına göre sahih.**

183. İmam Ali'den (a.s):

Abîde es-Selmânî diyor ki: "Ben geldiğimde Nehravân ordusu bozguna uğramıştı. Ali (r) dedi ki: "Şunları araştırın bakalım; eğer onlar Allah Rasûlü'nün (s.a.a) bahsettiği topluluktan ise, içlerinde eli eksik (yada eli kısa) bir adam olacak."

Geldik; o adamı bulduk ve hemen Ali'ye gösterdik. Onu görünce şöyle buyurdu: "Allâhü Ekber! Allâhü Ekber! Allâhü Ekber! Allah'a yemin olsun ki, şayet gevşeklik göstermeyecek olsaydınız (Sonra aynı anlamda birkaç kelime daha söyledi); Allah'ın bu adamları öldürmeye karşılık verdiği hükmü, Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) dilinden size haber verirdim!"

Kendisine "Sen mi işittin (bunu) Allah'ın Rasûlü'nden (s.a. a)!?" dedim. (Üç defa) buyurdu ki: "Ka'be'nin Rabbine yemin olsun ki, evet!"

□ Hadisin Tahrîci ve Durumu: 182 nolu hadisimizle aynı.

184. Ali (r) buyuruyor ki:

"Fitnenin gözünü ben çıkardım. Şayet ben olmasaydım, Nehravânlılarla ve Cemel ordusuyla savaşılmazdı! Eğer işi bırakacağınıza dair korkum olmasa, Allah'ın onlarla savaşanlar için verdiği hükmü, onların sapıklığını göstermek ve bizim doğru yolda olduğumuzu bildirmek maksadıyla, Peygamberinizin dilinden size haber verirdim."

□ Hadisin Tahrîci: Hadisimizi, tıpkı Müellifin isnâdıyla, Abdullâh b. Ahmed (*es-Sünne*'de) ile Ebû Nuaym rivâyet ediyor. (Nâşir, 149)

Ancak hadisin isnâdında bir düzensizlik var. Baştan sona doğrusu şöyle: [Hz. İmam (a.s) → Zirr b. Hubeyş → Minhâl b. Amr → Amr b. Qays el-Mülâî el-Kûfî → İsmâîl b. Ebî Hâlid → Amr b. Hâşim el-Cenbî → Muhammed b. Ubeyd el-Muhâribî → Müellif]

□ Hadisin Durumu: Senedin, **Amr el-Cenbî** dışında bütün râvîleri gayet siqa ve sadûq. Amr da sadûq bir râvî; ancak hâfızası zayıf.[1]

1- İbn Sa'd, VI, 392; ez-Zehebî, III, 290; İbn Hacer, *et-Taqrîb*: II, 85~86

Râvîmiz burada hata yapmadığına ve diğer sahih hadislere muhâlif düşmediğine göre, hadisimizin **isnâdı en azından hasen.**

185. Abdullâh b. Abbâs anlatıyor:

"Harûriyye fırkası isyana kalktığında yurtlarına çekildiler. Sayıları 6000 idi. Ali'ye (r.a) dedim ki: "Ey Mü'minlerin Emîri! Öğleyi biraz geciktir. Belki şu adamların yanına varıp kendileriyle konuşurum." "Sana bir şey yapmalarından korkarım!" deyince, "Hayır (korkulacak bir şey yok)!" dedim.

Kalkıp çıktım. Tam öğle vakti onların yanına vardım. İstirahat ediyorlardı. Kendilerine selâm verdim. "Merhaba ey İbn Abbâs! Neden geldin!?" dediler. Dedim ki: "Size Peygamberin (s.a.a) ashâbının ve damadının yanından geliyorum. Kur'ân onların üzerine nâzil oldu. O (Ali) Kur'ân'ın yorumunu sizden daha iyi biliyor. Sizin içinizde ise onlardan hiç kimse yok! Ben onların dediklerini size ulaştıracağım. Siz de ne diyorsanız bana söyleyin!"

Dedim ki – "Bana söyleyin; Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) ashâbı ve onun amca-oğluyla ilgili derdiniz ne?"

Dediler ki – "Üç şey var!"

Dedim ki – "Nedir onlar?"

Dediler ki – "Birincisi şu: O Allah'ın işinde kişilerin hükmüne başvurdu; Allah ise şöyle diyor: **"Hüküm ancak Allah'ındır!"** [Yûsuf: 40] Hüküm konusunda kişilerin işi ne?"

Dedim ki – "Bu bir!"

Dediler ki – "İkincisine gelince: O (Cemel ve Sıffîn'de) savaştı; ama ne esir aldı, ne de ganimet!" Eğer onlar kâfir idiyseler bunu yapmalıydı. Şayet mü'min iseler onlarla savaşmak helal değil!"

Dedim ki – "Etti iki; ya üçüncüsü ne?"

Dediler ki – "O (bu esnada) kendisine ait "Mü'minlerin Emîri" ünvanını sildi. Öyleyse o kâfirlerin emîri!"

Dedim ki – "Başka bir derdiniz var mı?"

Dediler ki – "Hayır; bunlar yeterli."

Dedim ki – "Ne dersiniz; şayet Allah'ın kitabı ve Peygamberinin sünnetinden, bu görüşlerinizi reddeden bir şeyler okusam razı olur musunuz?"

Dediler ki – "Evet!"

Dedim ki – "O kişilerin hükmüne başvurdu" diyorsunuz. Size Allah'ın kitabından bir ayet okuyacağım. Bu ayette Allah 1/32 miktarlık bir dirhemin hükmünü insanlara bırakıyor ve insanlara, bu hususta hakem tayin etmelerini emrediyor! Allah Teâlâ şöyle buyuruyor: **"Ey iman edenler! İhramdayken av hayvanı öldürmeyin. İçinizden kim onu kasten öldürürse; cezası, öldürdüğü hayvana denk bir ehlî hayvandır. Buna da sizden adalet sahibi iki kişi hükmetsin..."** [Mâide: 95]

Şimdi Allah için söyleyin; insanların tavşan vb. av hayvanları hakkında verdikleri hüküm mü daha önemli; yoksa (akan) kanları (durdurmak) ve aralarında barış tesis etmek için verdikleri hüküm mü daha önemli? Biliyorsunuz ki; Allah dileseydi bu konuda da hüküm verir; onu insanlara bırakmazdı!"

Dediler ki – "Tabîî ki bu (sonuncusu) daha önemli."

Dedim ki – "Allah (a.c.) kadın ve kocası hakkında da şöyle buyuruyor: **"Eğer ikisinin arasının açılmasından endişe ederseniz; hem erkeğin ailesinden bir hakem, hem de kadının ailesinden bir hakem gönderin. Şayet onlar sulh sağlamak isterlerse, Allah onları muvaffak eder. ..."** [Nisâ: 35]

Şimdi Allah aşkına söyleyin; insanların kendi aralarını bulmak ve kanlarını durdurmak için verecekleri hüküm mü, yoksa bir kadın hakkında verecekleri hüküm mü daha önemli? Bu çıkmazdan kurtardım mı (sizi)?"

Dediler ki – "Evet!"

Dedim ki – ""Savaştı; ama ne esir aldı, ne de ganimet!" sözünüze gelelim: Siz anneniz Âişe'yi esir alır mısınız? O sizin annenizken, başkalarından helal yolla istifade ettiğiniz şeyleri onun için de helal görür müsünüz? Şayet "Başkalarından helal yolla istifade ettiğimiz şeyleri onun için de helal görürüz!" diyorsanız, kâfir olursunuz! "Bizim annemiz değil!" derseniz, yine kâfir olursunuz! Çünkü Allah Teâlâ **"Peygamber, müminler hakkında, onların kendi canlarından daha önceliklidir. Eşleri onların anneleri sayılır!"** [Ahzâb: 6] buyuruyor. Siz bu iki sapık görüş arasında dönüp duruyorsunuz! Bu iki şeyden çıkış yolu gösterin! Sizi bu çıkmazdan da kurtardım mı?"

Dediler ki – "Evet!"

Dedim ki – "Bir de "Kendisine ait *"Mü'minlerin Emîri"* unvanını sildi!" diyorsunuz. Şimdi size kabul edeceğiniz bir kişiyi getiriyorum: Sanırım duymuşsunuzdur; Peygamber (s. a.a) Hudeybiye günü müşriklerle antlaşma yapmış; Ali'ye (r) şöyle demişti: *"Yaz! Bu Allah'ın Rasûlü Muhammed'in sulh yaptığı esaslardır."* Müşriklerin "Hayır, Vallâhi, biz senin Allah'ın Rasûlü

olduğunu kabul etmiyoruz. Şayet senin Allah'ın Rasûlü olduğunu kabul etseydik, zaten sana itaat ederdik! Sadece *"... Muhammed b. Abdillâh ..."* yaz!" demeleri üzerine de: *"Ey Ali [Allah'ın Rasûlü] bölümünü sil ve şunu yaz: Bu Muhammed b. Abdillâh'ın sulh yaptığı esastır."* buyurmuştu. Vallâhi, Allah'ın Rasûlü (s.a.a) Ali'den daha hayırlı! Gördüğünüz gibi, o da kendi ünvanını silmişti. Ama onun bunu silmesi, peygamberliğini silmek anlamına gelmez! Sizi bu çıkmazdan da kurtardım mı?"

Dediler ki – "Evet!"

Bunun üzerine onlardan 2000 kişi dönüş yaptı. Diğerleri ise isyan etti. Sapıklıkları dolayısıyla öldürüldüler. Onları muhâcirler ile ensâr öldürdü."

□ Hadisin Tahrîci: Hadisimizi [İbn Abbâs → Simâk Ebû Zümeyl → Ikrime b. Ammâr →] kanalıyla Abdürrazzâq, Ebû Dâvûd (libâs, 7), el-Fesevî, et-Taberânî, Hâkim (II, 150-152, IV, 182), İbn Abdilberr (*el-Câmi'*: II, 103~104), el-Beyheqî (VIII, 179), İbn'ül-Cevzî (*et-Telbîs*: 112~114) vb. rivâyet ediyor. (ez-Zeyle'î, III, 461; Nâşir, 150)

□ Hadisin Durumu: Hadisimizin bütün râvîleri siqa. Hâkim "**İsnâdı Müslim'in şartlarına göre sahih**" diyor; Şamlı ez-Zehebî de onaylıyor.

İbn Abbâs'ın aynı hususlarda Hâricîlerle tartıştığına dair bir rivâyet daha var. Bu rivâyete göre, onlardan bir heyetle bizzat İmam Ali (a.s) bir süre konuştuktan sonra, onlara İbn Abbâs'ı gönderiyor ve endişelerini gidermeye çalışıyor.

Bunu da Ahmed (I, 86-87), Ebû Ya'lâ, Hâkim (II, 152-154) ve el-Beyheqî, Abdullâh b. Şeddâd kanalıyla rivâyet ediyor. Hâkim "Buhârî ile Müslim'in şartlarına göre sahih" diyor, Şamlı ez-Zehebî de aynen onaylıyorsa da bu doğru değil. Doğrusu; sadece **Müslim'in şartlarına göre sahih.** İbn Kesîr de "İsnâdı sahih" diyor. (*el-Bidâye*: VII, 312)

186. İmam Ali'den (a.s):

Alqame b. Qays anlatıyor: "Ali'ye "Sen nasıl oluyor da "Ciğerleri yiyen"in[1]

1- "**Ciğerleri yiyen**"den kasıt, Muâviye'nin sadist ruhlu anası Hind'dir. Kendisi, çok büyük bir hırsla, Uhud harbinde şehid düşen Hz. Hamza'nın göğsünü yararak, ciğerini ağzına alıp çiğnediği için bu ünvanla anılırdı.

oğluyla anlaşmaya oturuyorsun!?" dediğimde şu cevabı vermişti:

"Ben Hudeybiye günü Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) kâtipliğini yapıyordum. O gün *"Bu, Allah'ın Rasûlü Muhammed'in üzerinde sulha vardığı hususlardır!"* diye yazdırması üzerine, müşrikler "Eğer onun Allah'ın Rasûlü olduğunu kabul etseydik, onunla savaşmazdık. O cümleyi kaldırın!" demişti. Ben "Senin burnun yere sürtülse bile, o Vallâhi Allah'ın Rasûlü'dür! Hayır, Vallâhi onu silemem!" dedim. Bunun üzerine Allah'ın Rasûlü (s.a.a) bana dedi ki: *"O yeri gösteriver bana!"* Ben de gösterdim; hemen sildi ve şöyle buyurdu:

"Bunun bir benzeri senin de başına gelecek! Ve sen onu yapmaya mecbur kalacaksın!"

□ Hadisin Tahrîci: Hadisimizi Muhammed b. İshâq kanalıyla değişik yollardan el-Harezmî (s. 192~193) de rivâyet ediyor.

□ Hadisin Durumu: Hadisimizin bütün ravileri siqa ve sadûq. Sadece İbn İshâq'tan rivâyet eden râvîlerde biraz hafıza sorunu var. Dolayısıyla **hadisimizin isnâdı en azından hasen.**

187. Berâ b. Âzib anlatıyor:

"Allah'ın Rasûlü (s.a.a) Mekkelilerle barış yapınca onlar için sulhnâmeyi Ali yazmıştı. [Allah'ın Rasûlü Muhammed] yazınca, müşrikler "[Allah'ın Rasûlü Muhammed] yazma! Şayet peygamber olsaydın, biz seninle zaten savaşmazdık!" demişti. Bunun üzerine Allah'ın Rasûlü (s.a.a) Ali'ye *"Sil onu!"* buyurdu. Ali "Onu silmeye gücüm yetmez!" deyince, Allah'ın Rasûlü (s.a.a) onu kendi eliyle siliverdi ve kendisi ve arkadaşlarının (Mekke'ye) girip (orada) üç gün süreyle kalacaklarına ve sadece silâh "cülbân"larıyla girebileceklerine dair onlarla anlaştı."

(Müellifin üstadı) İbn Beşşâr dedi ki: "Berâ'ya "silâh cülbânı"nın ne olduğunu sordular. O da "İçindekilerle birlikte silah kını" cevabını verdi."

□ Hadisin Tahrîci: Hadisimizi Ebû İshâq es-Sebî'î'den itibaren (İsrâîl dışında) Şu'be vb. kanallardan; Ebû Dâvûd et-Tayâlisî, Ahmed (IV, 289, 291, 302), Buhârî (sulh, 6, 7, cizye, 19), Müslim (cihâd, 90~92), Ebû Dâvûd (menâsik, 33) rivâyet ediyor.

□ Hadisin Durumu: Görüldüğü gibi isnâdı gayet sahih.

188. Berâ b. Âzib anlatıyor:

"Allah'ın Rasûlü (s.a.a) Zilka'de ayında umreye niyetlenip Mekkeliler onun Mekke'ye girmesine izin vermeyince; sonunda orada üç gün kalacağına dair onlarla anlaştı. Bunu yazan kâtipler "Bu Allah'ın Rasûlü Muhammed'in üzerinde anlaştığı hususdur." yazınca, "Biz seni böyle kabul etmiyoruz ki! Şayet senin Allah'ın Rasûlü olduğunu kabul etseydik, seni hiçbir şekilde engellemezdik! Lâkin sen Abdullâh oğlu Muhammed'sin." dediler.

Rasûlüllâh (s.a.a) *"Ben Allah'ın Rasûlü'yüm! Ben Abdullâh oğlu Muhammed'im!"* buyurdu ve Ali'ye *"[Allah'ın Rasûlü] bölümünü sil!"* talimatını verdi. Ali'nin "Hayır, bunu silmeye ebediyyen gücüm yetmez!" demesi üzerine (önündeki) metni aldı ve o kısmı sildi. Yazı yazmasını pek iyi bilmiyordu. [Allah'ın Rasûlü]'nün yerine [Abdullâh oğlu Muhammed] yazdı. Ve şöyle yazdırdı:

"Abdullâh oğlu Muhammed şu hususlarda anlaşmaya varmıştır:

– Mekke'ye kını içerisinde kılıcın dışında başka bir silâh ile girmeyecek.

– Mekke halkından birisi kendisine tâbi olursa onu götürmeyecek.

– Arkadaşlarından herhangi birisi Mekke'de kalmak isterse buna engel olmayacak.

Mekke'ye girip belirtilen süre dolunca Ali'ye (r) gelerek dediler ki: "Arkadaşına söyle de çıksın! Artık süre doldu."

Bunun üzerine Allah'ın Rasûlü (s.a.a) Mekke'den çıktı. Bu arada Hamza'nın kızı "Ey amca! Ey amca!" diyerek peşinden geldi. Hemen onu Ali (r) aldı ve Fâtıma'ya (r) hitaben "*Amcanın kızını al!*" dedi ve o da sırtına aldı.

Daha sonra Hamza'nın kızı hakkında Ali, Zeyd ve Ca'fer anlaşmazlığa düştüler:

Ali: "Onu ben aldım; üstelik amcamın kızı!"

Ca'fer: "Benim de amcamın kızı; ayrıca teyzesi nikahımın altında!"

Zeyd de: "O benim kardeşimin kızı!" diyerek kızı sahiplenmeye çalıştılar.

Allah'ın Rasûlü (s.a.a) ise kızın teyzesine verilmesini karara bağladı ve *"Teyze anne mesabesindedir!"* buyurdu. Ayrıca:

Ali için: *"Sen bendensin, ben de sendenim!"*

Ca'fer için: *"Sen yaratılışıma ve ahlâkıma benziyorsun!"*

Zeyd için de: *"Sen ise bizim kardeşimiz ve azatlımızsın!"* buyurdular.

Bunun ardından Ali (r) "*Peki, Hamza'nın kızıyla evlenmez misin?*" deyince Allah'ın Rasûlü (s.a.a) şöyle buyurdu: *"O benim süt kardeşim!"*

(Müellif diyor ki:) "Yahyâ b. Âdem (Ubeydullâh'a) muhâlefet ederek; hadîsin son tarafını [(İmam Ali) → Hâni' b. Hâni' → Ebû İshâq → İsrâîl …] kanalıyla, aşağıdaki lâfızlarla rivâyet ediyor:

"Hamza'nın kızını üstlenme konusunda ihtilafa düştüler. Allah'ın Rasûlü (s.a.a) ise kızın teyzesine verilmesini karara bağladı ve *"Teyze anne mesabesindedir!"* buyurdu.

Ali (r) "Ey Allah'ın Rasûlü! onunla evlenmez misin?" deyince, Allah'ın Rasûlü (s.a.a) *"O bana helal değildir. Çünkü benim süt kardeşim oluyor!"* buyurdu. Ayrıca:

Ali için: *"Sen bendensin, ben de sendenim!"*

Zeyd için: *"Sen kardeşimiz ve azatlımızsın!"*

Ca'fer için de: *"Sen yaratılışıma ve ahlâkıma benziyorsun!"* buyurdular.

□ Hadisin Tahrîci: Hadisimizi genel olarak Ebû İshâq'tan itibaren İsrâil kanalıyla Ahmed (IV, 298), Buhârî (sulh, 6, meğâzi, 45), Dârimî (siyer, 64), Ebû Avâne, el-Beyheqî ve el-Beğavî rivâyet ediyor. Ancak Ahmed, Dârimî ve Ebû Avâne, Hamza'nın kızı olayına değinmiyor.

Ayrıca; Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) İmam Ali (a.s) için buyurduğu hadisi daha önce gördük. (67 nolu hadisimize bk.) Zeyd ile Ca'fer için buyurduğu hadisleri ise İbn Sa'd (III, 43, IV, 36), Tirmizî (menâqıb, 29 = Ca'fer) ve Ebû Ya'lâ ayrıca rivâyet ediyor. (Nâşir, 79)

□ Hadisin Durumu: Hadisimizin isnâdı **gayet sahihtir**.

Müellifimiz, **Berâ b. Âzib** hadisinin ardından, Yahyâ b. Âdem'in Ubeydullâh'a muhâlif olarak yaptığı rivâyete değiniyor. Ama her nedense, matbu nüshada hadîsin isnâdına komple yer verilmiyor.

Söz konusu hadîsi [Hz. Ali → Hâni' b. Hâni' + Hübeyra b. Yerîm → Ebû İshâq → İsrâîl → Yahyâ b. Âdem →] kanalıyla Ahmed (I, 98) ile Müellif (*el-Kübrâ*'da) rivâyet ediyor. (68 nolu hadisimize de bk.)

AÇIKLAMALAR

Bu hadislerden son üçü genel olarak Hudeybiye anlaşmasından bahsediyor. Bu arada bazı gelişmelere de yer veriyor. Bunlardan 187 nolu hadisimiz 188 nolu hadisimizin kısa bir özeti durumunda. 186 nolu hadisimiz ise bunun yanı sıra geleceğe ait mucizevî bir haberi de çok önceden duyuruyor.

Kısaca söylemek gerekirse, Hicretin 6. yılı zilka'de ayında, Allah'ın Rasûlü (s.a.a) ile ashâbı umre yapmak amacıyla Mekke'ye gidiyorlar. Bilindiği gibi Mekkeli müşriklerin engellemesiyle karşılaşıyorlar. Allah'ın Rasûlü (s.a.a) Hudeybiye'de Mekkeli müşriklerle antlaşmaya oturmak zorunda kalıyor. O an için müslümanların aleyhine gibi görünen birkaç madde üzerinde anlaşma sağlanıyor... Ardından Mekke'den çıkılıyor ve bu esnada Hz. Hamza'nın kızıyla ilgili olay vuku buluyor.[1]

Biz burada özellikle 186 nolu hadisimizde söz konusu edilen, geleceğe ilişkin olaya değinmek istiyoruz. Bu rivâyete göre Allah'ın Rasûlü (s.a.a) o gün anlaşma metnini kaleme alan İmam Ali'ye, bu olayın bir benzerinin de onun başına geleceğini; bugün Allah'ın Rasûlü (s.a.a) nasıl bu anlaşmaya mecbur kalmışsa, o gün onun da buna mecbur kalacağını açık bir dille ifade ediyor. Şöyle buyuruyor:

> "Bunun bir benzeri senin de başına gelecek! Ve sen onu yapmaya mecbur kalacaksın!"

Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) bu mucizevî haberi aynen vuku buldu. Hicretin 37. yılında, Sıffîn muharabesinde, Mü'minlerin Emîri İmam Ali'nin hak cephesiyle azgın Muâviye'nin başını çektiği azgın çete arasında çok büyük bir çatışma oldu. Bu kıran kırana çatışmanın sonunda; sonunun geldiğini ve artık bitip tükenmek üzere olduğunu gören Muâviye ve ordusu, Amr'ın şeytânî telkinleriyle, Kur'ân sayfalarını mızraklarının uçlarına takarak "Aramızda Kur'ân'ı hakem yapalım; Kur'ân ne derse o olsun!!!" demeye başladılar.

1- Bu konuda daha önce, 66~69 nolu hadislerimizin açıklamalarında söz ettiğimiz için tekrara gerek görmüyoruz. Ayrıca son iki hadisin yeri burası değildi. Müellif onları 67~68 nolu hadislerin yanına koymalıydı.

Doğrusu "Azgın çete"nin bu tutumu çok ilginç ve bir o kadar da düşündürücüydü. Hayatları boyunca Kur'ân'ı sürekli dışlamış, onu siyasal alanda tamamen yalnızlığa terketmiş bir Muâviye; ne oldu da birden bire dönüş yapıyor, "Kur'ân'a başvuralım!" diyordu!?

Aslında Muâviye'nin hedefinin ne olduğu, firaset sahibi hiçbir Müslümanın gözünden kaçmıyordu. Mü'minlerin Emîri İmam Ali (a. s) taraftarlarını derhal uyardı; bunun Muâviye ve Amr'ın bildik oyunlarından biri olduğunu, dolayısıyla "şeytânî bir komplo" ile karşı karşıya olduklarını hatırlattı; "azgın çete" ile yapmakta oldukları mücadeleye hiç ara vermeden devam etmelerini emir buyurdu.(1)

Ne var ki İmam Ali'nin saflarında, o gün için başlarında Eş'as b. Qays el-Kindî'nin bulunduğu, iyi niyetli görünümlü, fakat aklı kıt, beyinsiz bir grup vardı. Daha sonra "Hâricîler" adını alacak olan bu grup yan çizmeye başladı. "Biz Kur'ân'ı hakem yapalım diyenlere asla kılıç çekemeyiz!" diyerek mücadeleye ara verdiler ve Hz. İmam'ı hakemlik olayını kabul etmeye zorladılar! İmam'ın olanca uyarılarına rağmen iki ordu birbirlerinden ayrıldı; beklemeye başladı. Sonunda çaresiz kalan Mü'minlerin Emîri bunu kabul etmek zorunda kaldı.

Tarihte "**Tahkîm Hâdisesi = Hakem Olayı**" vuku buldu. Karşı tarafın hakemi belliydi: Amr b. Âs; o varken bu işi başka kim daha iyi kıvırabilirdi ki? İmam Ali (a.s) ise Abdullâh b. Abbâs'ı göndermeye niyetliydi. Ancak Eş'as'ın başını çektiği aynı grup, Yemenli oldukları için, Yemenli Ebû Mûsâ el-Eş'arî'nin hakem olmasını istediler. Ebû Mûsâ İmam Ali'den ayrılmış, onun yanında yer almamış bir kimseydi. Mü'minlerin Emîri (a.s) "*Benim ona güvenim yok! O beni bu haklı davamda terketti ve aklı sıra beni uyarmaya kalktı!*" buyurarak bunu önce istemedi. Fakat o beyinsizler bastırınca, zaten fiziki gücü kuvveti tükenen Hz. Ali çaresiz bunu da kabul etmek zorunda kaldı. Ve o vakit şöyle buyurdu: "*Düne kadar 'Mü'minlerin Emîri' idim; bugünse memur oldum! Yasak koyan idim; yasaklanan oldum!*"(2) Ardından hem kendisi, hem de İbn Abbâs; Ebû Mûsâ'yı yanlarına çağırarak sıkı sıkıya telkinlerde bulun-

1- bk. Şerîf Radıy, *Nehc'ül-Belâğa*: II, 2 (118 nolu hutbe = İbn Ebil-Hadîd, VII, 297)
2- İbn Ebil-Hadîd, II, 219~220

du ve onu Amr'ın hile ve desiseleri karşısında uyanık olması ve onun şeytânî oyununa gelmemesi için uyardı.

Taraflar uzunca müzakerelerin ardından *"Allah'ın kitabıyla hükmetmek"* üzerinde anlaştılar.

Sıra anlaşma metninin yazımına gelmişti. Metne *"Bu Müminlerin Emîri Ali b. Ebî Tâlib ile Muâviye b. Ebî Süfyân'ın anlaşmasıdır"* yazılınca Amr'ın şeytanlığı tuttu; hemen itiraz etti. "Sen şayet "Müminlerin Emîri" isen biz neden seninle savaşıyoruz ki!? Metinden [Müminlerin Emîri] kısmını kaldırın!" dedi. Bunu duyan Hz. İmam'ın zihninde Hudeybiye anlaşması canlandı ve tekbir getirdi: *"Allâhü Ekber!"* Amr'a Hudeybiye anlaşması sırasında yaşanan olayları anlattı ve Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) "*Bunun bir benzeri senin de başına gelecek! Ve sen onu yapmaya mecbur kalacaksın!"* buyurduğunu hatırlattı.

Duruma bozulan Amr: "Ne o ey Ebû Tâlib'in oğlu! Bizi kafirlere mi benzetiyorsun!?" deyince, Hz. İmam şöyle cevap verdi: *"Ey Amr! Sen ne zaman mü'minlere düşman, kâfirlere dost olmadın ki!?"*[1]

Sonunda zaten bu yola mecburen girmiş bulunan İmam (a.s), aynen Allah'ın Rasûlü (s.a.a) gibi, bunu da kabul etmek zorunda kaldı; anlaşma metni taraflarca imzalandı.

İş anlaşmanın tatbikine gelmişti. Ebû Mûsâ tekrar tekrar uyarıldı; dikkatli olması istendi. Nihayet hakemler meşhur "**Ezruh**"[2] denilen yerde bir araya geldi. Taraflarca kabul edilmiş antlaşma metnini bir tarafa iterek yeni ve keyfî bir karar üzerinde anlaştılar. Buna göre her biri kendi emîrini azledecek; sonunda millet kimde karar kılarsa o emîr olacaktı. Amr "Sen şöylesin, sen böylesin; benden daha kıdemlisin, İslâm'ı kabulde benden önceliğin var!" gibi sinsi taltiflerle; önce Ebû

1- bk. et-Taberî, III, 103; İbn Ebil-Hadîd, II, 232-33, 275; el-Halebî, III, 23-24; Dahlân, II, 212~213; eş-Şeblencî, 108; Gölpınarlı, *Hz. Ali*: s. 37, 225~226, 254

2- Toplantının "**Dûmet'ül-Cendel**" denen yerde yapıldığına dair rivâyetler de var. Ancak rivâyetlerin çoğu "**Ezruh**" olduğunda birleşiyor. Yâqût el-Hamevî "Doğrusu da bu." diyor. (bk. *Mu'cem'ül-Büldân*: I, 130, II, 488)

Dûmet'ül-Cendel şu an Suûdî Arabistan'ın kuzeyinde, Teymâ ile Tureyf arasında bulunan Cevf bölgesinde, **Ezruh** ise Ürdün'ün güneyinde yer almaktadır.

Mûsâ'yı konuşturdu. Ebû Mûsâ yüksekçe bir yere çıkıp gerekeni yaptı; Hz. İmam'ı görevinden azletti. Söz sırası Amr'a gelmişti; kendisinden beklenen büyük şeytanlığı orada da gösterdi ve şöyle dedi: "Duydunuz; Ebû Mûsâ kendi emîrini azletti. Bense Muâviye'yi emîr olarak atıyorum!!!" **Amr bununla ne kadar yalancı, sahtekâr ve münâfık birisi olduğunu cümle aleme ispatladı.**

Ortalık tekrar karışmıştı. Çilekeş İmam'ın (a.s) bütün bu çektiği sıkıntılar azmış gibi, onu hakemlik olayına zorlayan, gönderilecek hakemi de kendileri seçen o beyinsiz grup tekrar bir çatlak daha yaptı. Mü'minlerin Emîri'ni bu olumsuz gelişmelerden dolayı suçlamaya başladılar. "Allah'ın hükmü dururken, sen insanları hakem tuttun; onların hükmüne başvurdun; dolayısıyla kâfir oldun!!! ..." diyerek ondan ayrılıp karşısına geçtiler. Rasûlüllâh'ın (s.a.a) vefatından itibaren sürekli dışlanan, hemen her fırsatta haksızlığa maruz kalan Mü'minlerin Emîri (a.s), âsî Cemel ve Sıffînlilerden sonra, bir de bu ahmaklarla, geri zekâlı yobazlarla uğraşmak, onlarla savaşmak zorunda kaldı...[1]

Halbuki Hz. İmam'ı buna zorlayanlar bizzat kendileri olduğu gibi, "Hakem"i belirleyenler de onlardı. Bütün bu gelişmelerin tek suçluları kendileri olduğu halde Hz. İmam'ı (a.s) suçlamaları, onların ne kadar kıt akıllı ve beyinsiz olduklarını yeterince gösteriyordu.

İşte 163~185 nolu hadislerimiz bu ahmak fırkayı konu ediniyor ve onların durumlarından bahsediyor. Önceleri bol bol Kur'ân okudukları için *"Qurrâ"* denen bu fırkaya; İmam Ali'ye (a.s) baş kaldırıp isyan ettikleri için *"Hâricîler"*, Hz. İmam'dan ilk ayrıldıkları sırada "Harûrâ (yahut Haravrâ)" denilen bir yerde toplandıkları için *"Harûriyye"*, İmam ile Nehravân'da savaştıkları için *"Nehravân ordusu"* ve hadislerde "dinden çıktıkları" ifade edildiği için de *"Mâriqûn"* yahut *"Mâriqa"* adı veriliyor.

Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) "Hâricîler" fırkasının zuhur edeceğini önceden haber verdiğine dair hadisler, başlıca şu sahâbîler kanalıyla rivâyet ediliyor:

1- "**Tahkîm hâdisesi**" için bk. İbn Sa'd, IV, 255~257; et-Taberî, III, 101~113; İbn Ebil-Hadîd, II, 206~260; Gölpınarlı, 218~239; Aycan, 147~159

1. Ebû Saîd el-Hudrî: Kendisinden pek çok kanaldan geliyor:

a) Ebû Nadra: 163~168 nolu hadisler.

b) Dahhâq el-Mişraqî: 169 ve 171 nolu hadisler.

c) Ebû Seleme: 170~171 nolu hadisler.

d) Abdurrahmân b. Ebî Nu'm: Abdürrazzâq, Ahmed (III, 4-5, 68, 73), Buhârî (enbiyâ, 9, meğâzî, 63, tef. Tevbe, 8, tevhîd, 23), Saîd b. Mansûr, Müslim (zekât, 143~146), Ebû Dâvûd (sünnet, 30) ve Müellif (zekât, 79, tahrîm'üd-dem, 26) gayet sahih **isnatla** rivâyet ediyor.

e) Atâ b. Yesâr: İbn Ebî Şeybe (VII, 560), Buhârî (istitâbe, 6) ve Müslim (zekât, 147) rivâyet ediyor. İsnâdı gayet sahih.

f) Ma'bed b. Sîrîn: Saîd b. Mansûr (II, 324), Ahmed (III, 64) ve Buhârî (tevhîd, 58) rivâyet ediyor. İsnâdı yine gayet sahih.

g) Âsım b. Şümeyh: Ahmed (III, 33) ile İbn Ebî Âsım rivâyet ediyor. **Âsım**[1] dahil bütün râvîleri siqa. O yüzden isnâdı sahih.

h) Qatâde: Ahmed (III, 224), Ebû Dâvûd (sünnet, 30), Ebû Ya'lâ ve Hâkim (II, 148) rivâyet ediyor. Qatâde'nin Ebû Saîd el-Hudrî'den işitmesi mümkün olmadığından, senedinde kopukluk var. Hâkim, aradaki râvînin, bir sonraki Ebul-Mütevekkil olduğunu belirtiyor.

i) Ebul-Mütevekkil: Hâkim (II, 148) **Saîd b. Beşîr eş-Şâmî** vasıtasıyla rivâyet ediyor. Saîd sadûq sayılan, ama hâfızasından çok şikayetçi olunan bir râvî.[2] Dolayısıyla "isnâdı hasen" denebilir.

j) Haneş es-San'ânî: Hâfız İbn Dîzîl, **Abdullâh b. Lehî'a** kanalıyla rivâyet ediyor. (bk. İbn Ebil-Hadîd, II, 261) Abdullâh[3] dolayısıyla isnâdı hasen bir hadis.

k) Yezîd b. Suheyb el-Faqîr: Ahmed (III, 52) ile Buhârî (*Târîh-i Kebîr*) rivâyet ediyor. **Yezîd** gayet siqa.[4] Öğrencisi **Süveyd b. Necîh** de siqa ve

---

1- ez-Zehebî, II, 352; İbn Hacer, *et-Taqrîb*: I, 366

2- İbn Sa'd, VII, 468; ez-Zehebî, II, 128~130; İbn Hacer, *et-Taqrîb*: I, 284

3- İbn Lehî'a için sh. 186 ve 269'a bk.

4- İbn Sa'd, VI, 305; İbn Hacer, *et-Taqrîb*: II, 375

sadûq olduğundan[1]; hadîsimizin isnâdı sahih demektir.

l. Şeddâd b. Imrân: Ahmed (III, 15) hasen isnatla rivâyet ediyor.

m. Ebû Osmân en-Nehdî: Ahmed b. Hanbel'in oğlu Abdullâh (*es-Sünne*'de) hasen bir isnatla rivâyet ediyor.

n. Ebul-Veddâk: Hatîb, hasen bir isnatla rivâyet ediyor.

2. İmam Ali (a.s): Kendisinden pek çok kanalla geliyor:

a) Zeyd b. Vehb: 179~181 nolu hadisler.

b) Süveyd b. Ğafele: 173~175 nolu hadisler.

c) Ubeydullâh b. Ebî Râfi': 172 nolu hadis.

d) Târıq b. Ziyâd: 176 nolu hadis.

e) Süleym b. Belc el-Fezârî: 177 nolu hadis.

f) Küleyb el-Cermî: 178 nolu hadis.

g) Abîde es-Selmânî: 182~183 nolu hadisler.

h) Zirr b. Hubeyş: 184 nolu hadis.

i) Ebul-Vadıy Abbâd b. Nüseyb: Ahmed (I, 139, 140, 140~141), Ebû Dâvûd (sünnet, 30), Abdullâh b. Ahmed ve Hâkim (IV, 531~532) rivâyet ediyor. Bütün râvîleri gayet siqa. Öyleyse isnâdı gayet sahih.

j) Ebû Meryem es-Seqafî: Nuaym b. Hakîm[2] kanalıyla Ahmed (I, 151) ile Ebû Dâvûd (sünnet, 30) rivâyet ediyor. İsnâdı hasen.

k) Rayyân b. Sabira: İbn Sa'd (VI, 230) rivâyet ediyor.

l) Ebû Kesîr (Ensâr'ın azatlısı): Ahmed (I, 88), Buhârî (*el-Kebîr*) ve Ebû Ya'lâ rivâyet ediyor. Râvîlerinin hepsi siqa; yalnız **Ebû Kesîr** meçhul gibi görünüyor.[3] O yüzden isnâdı zayıf denebilir.

m) Habbe b. Cüveyn el-Uranî: İbn Dîzîl rivâyet ediyor. (İbn Ebil-Hadîd, II, 276)

1- İbn Hacer, *Ta'cîl'ül-Menfe'a*: s. 172

2- Ebû Meryem ile Nuaym için 119 nolu hadisimizin durumuna bk.

3- İbn Sa'd, VII, 218; İbn Hacer, *Ta'cîl'ül-Menfe'a*: s. 516

n) Mâlik b. Hâris: Hâkim (II, 154) rivâyet ediyor ve "Buhârî ile Müslim'in şartlarına göre sahih" diyor; ez-Zehebî de onaylıyor.

o) Yezîd b. Ruveym: İbn Ebil-Hadîd (II, 276~277) yer veriyor.

p) Şaqîq b. Seleme: İbn Ebî Şeybe (VII, 558) ile el-Bezzâr sahih bir isnatla rivâyet ediyor.

r) Kesîr el-Becelî: Hatîb el-Bağdâdî (XII, 480) rivâyet ediyor.

3. Abdullâh b. Ömer: Üç kanalla rivâyet ediliyor.

a) Torunu Muhammed b. Zeyd: Buhârî (istitâbe, 6) rivâyet ediyor.

b) Azatlısı Nâfi': İbn Mâce (muqaddime, 12) Buhârî'nin şartlarına göre sahih bir isnatla rivâyet ediyor.

c) Şehr b. Havşeb: Ahmed (II, 84) rivâyet ediyor. Şehr'in öğrencisi **Ebû Cenâb Yahyâ** tedlisçi olduğundan[1], hadisin isnâdı zayıf.

4. Sehl b. Huneyf: İbn Ebî Şeybe (VII, 553), Ahmed (III, 486), Buhârî (istitâbe, 7), Müslim (zekât, 159~160), Müellif (*el-Kübrâ*'da) vb. rivâyet ediyor. (el-Aynî, XIX, 375) İsnâdı yine sahih.

5. Câbir b. Abdillâh: Saîd b. Mansûr (II, 322), Abdürrazzâq, İbn Ebî Şeybe (VII, 559), Ahmed (III, 353~355), Müslim (zekât, 142) ve İbn Mâce (muqaddime, 12) sahih bir isnat ile rivâyet ediyor.

6. Ebû Zerr el-Ğıfârî: İbn Ebî Şeybe (VII, 553), Ahmed (V, 31, 176), et-Tayâlisî, Müslim (zekât, 158), İbn Mâce (muqaddime, 12) ve Dârimî (cihâd, 39) rivâyet ediyor. İsnâdı sahih.

7. Râfi' b. Amr el-Ğıfârî: Ebû Zerr hadisiyle aynı isnatla geliyor. (Ebû Dâvûd et-Tayâlisî ile Dârimî dışında)

8. Enes b. Mâlik: Kendisinden dört ayrı kanaldan geliyor:

a) Qatâde el-Basrî: Ahmed (III, 197, 224), Ebû Dâvûd (sünnet, 30), İbn Mâce (muqaddime, 12), Ebû Ya'lâ, Hâkim (II, 147-148) ve el-Beyheqî rivâyet ediyor. Hâkim "Buhârî ile Müslim'in şartlarına göre sahih" diyor; ez-Zehebî de onaylıyor.

1- İbn Sa'd, VI, 360; ez-Zehebî, IV, 371; İbn Hacer, *et-Taqrîb*: II, 353

b) Süleymân b. Tarhân et-Teymî: Ahmed (III, 183, 189), Ebû Ya'lâ ve Ahmed'in oğlu Abdullâh, gayet sahih bir isnatla rivâyet ediyor.

c) Hafs b. Ömer: Saîd b. Mansûr (II, 324), Ahmed (III, 159) ve el-Bezzâr hasen bir isnatla rivâyet ediyor.

d) Abdülazîz b. Suheyb: Ebû Ya'lâ zayıf isnatla rivâyet ediyor.

9. Ebû Berze el-Eslemî: İbn Ebî Şeybe (VII, 559), Ahmed (IV, 422, 424), Müellif (tahrîm'üd-dem, 26) ve Hâkim (II, 146~147) **Şerîk b. Şihâb** kanalıyla rivâyet ediyor. Hâkim "Müslim'in şartlarına göre sahih" diyor, ez-Zehebî de sesini çıkarmıyor. Oysa bu doğru değil. Zira Şerîk dışında tüm râvîleri siqa. Şerîk ise makbul ve vasat birisi.(1) Dolayısıyla isnâdı hasen bir hadis.

10. Abdullâh b. Amr: Dört ayrı kanaldan rivâyet ediliyor:

a) Miqsem Ebul-Qâsım: Ahmed (II, 219), Taberî (II, 176) ve İbn Ebî Âsım rivâyet ediyor. Tüm râvîleri siqa. Dolayısıyla isnâdı sahih.

b) Ömer b. Hakem el-Medenî: İbn Ebî Âsım ile Hâkim (II, 145-146) rivâyet ediyor. Hâkim, isnâdı için "Buhârî ile Müslim'in şartlarına göre sahih" diyorsa da bu doğru değil. Evvelâ, bu hadis Buhârî'nin değil, Müslim'in râvîleri kanalıyla geliyor. İkincisi, isnâdında **Muhammed b. Sinân el-Qazzâz** var. Ki Buhârî ile Müslim bir tarafa, diğer sünen sahiplerinin râvîlerinden de değil. Ancak makbul, vasat bir râvî.(2) O yüzden isnâdı hasen.

c) Şehr b. Havşeb: et-Tayâlisî, Ahmed (II, 198-99, 209) ve Hâkim (IV, 486-87) Müslim'in şartlarına göre sahih bir isnatla rivâyet ediyor.

d) Uqbe b. Vessâc: el-Bezzâr sahih bir isnatla rivâyet ediyor. Hâfız el-Heysemî (VI, 340~341) de bu kanaatte.

11. Ebûbekra es-Seqafî: Üç kanalla geliyor:

a) Oğlu Müslim: Ahmed (V, 36, 44), İbn Ebî Âsım, el-Bezzâr, Hâkim (II, 146) ve el-Beyheqî rivâyet ediyor. Hâkim "Müslim'in şartlarına göre sahih" diyor; Şamlı ez-Zehebî ise sesini çıkarmıyor.

1- İbn Hacer, *et-Taqrîb*: I, 337

2- ez-Zehebî, III, 575; İbn Hacer, *et-Taqrîb*: II, 177

b) Bilâl b. Buqtur: Ahmed (V, 42) ile İbn Ebî Âsım rivâyet ediyor. Bilâl sanki meçhûl gibi. O yüzden isnâdı zayıf.

c) Nasr b. Âsım: İbn Ebî Âsım sahih bir isnatla rivâyet ediyor.

12. Abdullâh b. Mes'ûd: İbn Ebî Şeybe (VII, 553), Ahmed (I, 404), Tirmizî (fiten, 65) ve İbn Mâce (muqaddime, 12) rivâyet ediyor. İsnâdında **Ebûbekr b. Ayyâş el-Esedî** var: Buhârî ile Müslim'in siqa, sadûq ama hâfıza bakımından zayıf sayılan râvîlerinden.(1) Öyleyse isnâdı en azından hasen bir hadis.

13. Abdullâh b. Abbâs: "İbn Abbâs → Ikrime → Simâk..." kanalıyla İbn Ebî Şeybe (VII, 559), Ahmed (I, 256), İbn Mâce (muqaddime, 12) vb. rivâyet ediyor. **Simâk** hakkında daha önce söz ettik.(2) Diğer râvîleri de siqa sayıldığına göre; isnâdı en azından hasen.

14. Uqbe b. Âmir el-Cühenî: Ahmed (IV, 145), el-Fesevî ve el-Beyheqî rivâyet ediyor. Uqbe'den rivâyette bulunan Abdülmelik b. Melîl ile oğlu Abdülazîz meçhûl râvîler. Dolayısıyla isnâdı zayıf.

15. Ebû Hüreyre: Ahmed (II, 367) sahih isnatla rivâyet ediyor.

16. Âişe annemiz: el-Bezzâr ile et-Taberânî hasen olabilecek bir isnatla rivâyet ediyor. (el-Heysemî, VI, 359)

17. Sa'd b. Ebî Vaqqâs: İbn Ebî Şeybe (VII, 560), Ebû Ya'lâ ve et-Taberânî rivâyet ediyor. (el-Heysemî, VI, 352)

18. Muhammed el-Bâqır (a.s) mürseli: et-Taberî (II, 176) sahih bir isnat ile rivâyet ediyor.

Bunlar sadece tesbit edebildiklerimiz. Sadece bu kadarı bile bu mucizevî hadisin ne kadar sahih ve yaygın olduğunu ispata kâfî. Dolayısıyla bu hadisler "**mütevâtir**" hadislerdir.(3) Sırf Ebû Saîd el-Hudrî ile İmam

---

1- İbn Sa'd, VI, 386; Buhârî, fiten, 18; Müslim, muqaddime, 14; ez-Zehebî, IV, 499~503; İbn Hacer, *et-Taqrîb*: II, 406

2- 34 nolu hadisimizin durumuna bk.

3- Hanefîlerden el-Cessâs (V, 280) ile Mu'tezile'den İbn Ebil-Hadîd'in (II, 265) yanı sıra, Hanbelîlerden İbn Teymiyye (*el-Furqân Beyn'el-Haqqi vel-Bâtıl*) de aynı kanaatte. Şâfiîlerden Hâfız İbn Hacer de hadisin Hz. Peygamber'e (s.a.a) ait oluşunda kesinlik bulunduğunu ifade ediyor. (bk. Buhârî: istitâbe, 7'nin şerhi)

Ali'den[1] bile tevâtüre varan bir güçlülükte rivâyet edilen bir hadisin "mütevâtir" olduğunda, elbette kuşkuya yer yok!

Bu arada Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) "Hâricîler"in çıkışını haber verdiğine dair değişik bir hadis daha var.

Enes b. Mâlik'in anlattığına göre; Peygamber (s.a.a) zamanında ibadet ve tâata düşkünlüğüyle herkesi şaşırtan birisi vardı. Bir gün Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) yanından geçip mescide girdi; kimseye selâm dahi vermedi. Efendimiz onu görür görmez: *"Bu adamın yüzünde şeytan alâmeti var!"* buyurdu ve derhal öldürülmesini emretti.

Önce Ebûbekr kalktı. Onun içeride namaz kıldığını görünce vazgeçip geri döndü ve onu namaz kıldığı için öldüremediğini söyledi. Sonra Ömer atıldı onu öldürmek için. O da secde halinde gördüğü için öldüremedi. Daha sonra Ali kalktı; baktı ki mescidden çıkmıştı. Onu bulupta öldüremedi. Allah'ın Rasûlü (s.a.a) bunun üzerine şöyle buyurdu: *"Eğer o öldürülecek olsaydı, ümmetimden iki kişi olsun ihtilâfa düşmezdi!"* [2]

Ebû Saîd el-Hudrî'nin anlattığına göre; daha sonra aynı kişi bir vadide namaz kılıyorken Ebûbekr tarafından tekrar görülüyor. Durumu Hz. Peygambere (s.a.a) haber veriyor; O da ona, gidip onu öldürmesini emir buyuruyor. Sonra hemen aynı olay yaşanıyor: Ebûbekr ile sonra Ömer namaz kıldıkları bahanesiyle öldüremiyor onu. Ali (a.s) gittiğinde ise yerinde bulamıyor. Ardından Allah'ın Rasûlü (s.a.a) şöyle buyuruyor:

> "Bu ve arkadaşları Kur'ân okurlar; ama (okudukları Kur'ân) boğazlarından aşağı inmez! Okun avını delip geçtiği gibi dinden çıkarlar ve ok

---

1- İbn Kesîr (*el-Bidâye*: VII, 321) bu hadîsin, sadece Hz Ali'den bile mütevâtir yollardan rivâyet edildiğini belirtiyor.

2- el-Bezzâr, Ebû Ya'lâ ve ed-Dâraqutnî hasen bir isnatla rivâyet ediyor. (= el-Heysemî, VI, 337~338; İbn Kesîr, *el-Bidâye*: VII, 331; İbn Hacer, *el-İsâbe*: I, 484; Şerafuddîn, *en-Nass*: s. 93~94; el-Emînî, VII, 216~217)

Aynı hadis, Ebû Ya'lâ tarafından **sahih** bir isnatla Hz. Câbir'den de rivâyet ediliyor. el-Heysemî (VI, 338~39) ile İbn Hacer (XII, 298 = Buhârî: istitâbe, 7'nin şerhi; eş-Şevkânî, IX, 32) de hadîsin isnâdının sahih olduğunu belirtiyorlar.

geri dönmedikçe de geri dönmezler! Onları öldürün; onlar mahlûkâtın en şerlileridir!" (1)

Yukarıdaki hadislerde Allah'ın Peygamberi'ne (s.a.a) "Âdil ol ey Allah'ın Rasûlü!" diyen küstah ile, buradaki hadislerde sözü edilen adam aynı kişidir. Adı: "**Hurqûs b. Züheyr**". Temîm kabilesinden bir sahâbî! Ama adından daha çok "**Zül-Huveysıra**" ve "**Züs-Sedye**" lâkaplarıyla(2) tanınıyor. İbadet ve tâata, Kur'ân okumaya düşkünlüğüyle şöhret bulmasına rağmen, okuduğu Kur'ân'ın rûhundan, yaptığı ibadetlerin özünden habersiz "kıt akıllı" birisi. Zaten o yüzden Hâricî hareketinin içinde aktif görev aldı ve orada öldürüldü.

Hadislerimizden çıkan belli başlı hükümler:

a) Hâricîler Kâfirdir

88-89 nolu hadisimizin açıklamalarında geçen hadisler, İmam Ali ile arası iyi olmayanların Allah ve Rasûlü'nü karşılarına almış olacaklarını; dolayısıyla İslâmla olan ilgi ve alâkalarının bütünüyle tehlikeye düşeceğini ifade ediyor.

Buradaki hadislerde yer alan, özellikle *"Onlar okun avını delip geçtiği gibi dinden / İslâm'dan çıkarlar!"* vb. ifadeler de, Hâricîlerin İslâm ile, Kur'ân ile hiçbir ilgi ve alâkalarının olmadığını; dolayısıyla "kâfir" olduklarını açıkça ifade ediyor. Öyle ki, bu hususta yoruma bile hacet bırakmıyor. Yani, okun avını delip çıkması ne kadar anlık ise, bunların İslâm'a girip çıkmaları da o kadar anlık bir mes'eledir. Ehl-i Beyt (İmâmiyye) mektebimizle Mu'tezile mektebi bu kanaatte. Zaten Mu'tezile mektebi, İmam Ali'ye düşman olan, onunla savaşan herkesin cehennemlik olduğunu, tevbe etmedikçe küfür üzere ölmüş olacaklarına hükmediyor.(3)

1- Ahmed (III, 15) rivâyet ediyor. (= el-Heysemî, VI, 335~336; Şerafuddîn, *en-Nass*: 96; el-Emînî, VII, 216; İslamoğlu, 150~151) İsnâdı **sahih** bir hadis. İbn Hacer "**İsnâdı ceyyid**" diyor. (Buhârî: istitâbe, 7'nin şerhi. Ayr. bk. eş-Şevkânî, IX, 32)

2- Kendisine "**Züs-Sedye** = Memeli" denmesinin sebebi belli: Çünkü pazılarının birinde kadın memesini andıran bir şişkinlik varmış. "**Zül-Huveysıra**" ise "Küçük böğürlü" anlamına geliyor. Ama ona bu lakabın neden verildiği belli değil.

3- bk. İbn Ebil-Hadîd, I, 9, VI, 325

Bu kesin ifadelerin yer aldığı hadisler şu sahâbîlerden geliyor:

1. Ebû Saîd el-Hudrî (Ebû Osmân en-Nehdî ile Ebul-Veddâk dışında, bütün kanallardan gelen hadisler)

2. İmam Ali (a.s) (Zeyd, Süveyd, Târıq, Âsım, Ebû Kesîr ve Kesîr el-Becelî kanalıyla gelen hadisler)

3. Abdullâh b. Ömer	4. Sehl b. Huneyf
5. Câbir b. Abdillâh	6. Ebû Zerr el-Ğıfârî
7. Râfi' el-Ğıfârî	8. Enes b. Mâlik
9. Ebû Berze el-Eslemî	10. Abdullâh b. Amr
11. Ebûbekra es-Seqafî	12. Abdullâh b. Mes'ûd
13. Abdullâh b. Abbâs	14. Uqbe b. Âmir el-Cühenî
15. Ebû Hüreyre	16. Âişe annemiz (Taberânî)
17. Sa'd b. Ebî Vaqqâs	18. İmam el-Bâqır (a.s)

Ehlisünnet alimleri ise bu konuda farklı düşünüyor: Onlar genel olarak Hâricîlerin hak halîfeyle savaştıkları için hatalı ve günahkâr olduklarını; ancak "kâfir" olmadıklarını söylüyorlar. Yukarıdaki hadisleri de "İmama itaatten çıkarlar!" şeklinde te'vîl ediyorlar.(1)

Oysa Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) hadisleri gayet açık bu konuda. Bu son derece açık hadisleri "İmama itaatten çıkmak"la yorumlamak, naslar karşısında ictihad yapmaktan başka bir şey değil. Bunun ne kadar büyük bir vebal olduğunu ise onlar da çok iyi biliyorlar!

Not: Bizim buradaki "Hâricîler"den kastımız, İmam Ali'nin (a.s) hak halife olduğu ve ona karşı gelmenin "Allah'a ve Rasûlü'ne" karşı gelmekle

---

1- bk. en-Nevevî, *Şerhu Sahîh-i Müslim*: VII, 160, 164~165; İbn'ül-Hümâm, VI, 100; İbn Qudâme, *el-Muğnî*: X, 47~48; el-Hıcâvî, IV, 293; el-Mavsılî, *el-İhtiyâr*: IV, 151; eş-Şevkânî, IX, 32~33; Davudoğlu, *Müslim Şerhi*: V, 507~508

Bu arada onları tekfir edenler de var. Abdülqâhir el-Bağdâdî (*Usûl'üd-Dîn*: 292, *el-Farq*: 351), Ebûbekr b. el-Arabî (*Şerh'ut-Tirmizî*: IX, 38), Taqıyyüddîn es-Sübkî ve el-Bezzâzî (*el-Fetâvâ*: VI, 318) bunlardan bazıları. (bk. eş-Şevkânî, IX, 32)

eş anlamlı olduğu konusunda kendisine huccet tamam olan, yani bu konuda endişeleri ikna edici delillerle tamamen giderilen; buna rağmen Hz. İmam'ı "kâfir" kabul ederek onunla inadına savaşan hâricîlerdir. Bunlar, gerçekler bütün çıplaklığıyla ortada olduğu halde aşırı inat ve taassupları yüzünden bu duruma düşmüşlerdir.

Sonraki dönemlerde yaşayan ve o olayların iç yüzünü pek iyi bilmeyen hâricîler, bilhassa İbâdıyye kolu ise kâfir sayılmazlar. Onlar bu konuda mazur sayılır. Onların görevi tüm önyargıları bir tarafa iterek hakikatı buluncaya dek araştırmaktır.

b) Hâricîlerle Savaşmak Farzdır

Hâricîler, ilgili hadislerden ve onların hayat hikayelerinden de anlaşılacağı üzere, fazlasıyla namaz kılar; namazların sünnetleri bir tarafa, müstehablarını bile hiç kaçırmazlardı. Gündüzleri oruç tutar, geceleri nafile namaz kılmakla meşgul olurlardı. Öyle ki; namaz kılmaktan ellerinin içleri ve alınları kalın nasırlar bağlardı! Harıl harıl Kur'ân okurlardı. Dünyaya ve maddiyata değer vermezlerdi. Kısacası; böylesi bir mütevâzi hayat içinde yaşarlar, İslâm'ın zahirine (dış görünüşüne) aykırı hareket etmemeye çok özen gösterirlerdi...

Diğer yandan, korkusuz, cengâver, bir o kadar da fedâkar insanlardı. İnançları uğruna, gözlerini kırpmadan ölüme koşarlardı. Haksızlığa karşı tahammülleri yoktu. "Zulme karşı boyun eğmek" gibi aşağılık bir sıfata da sahip değillerdi...

Dış görünüşleri itibariyle "takvâ sahibi, iyi bir müslüman" portresi çizen bu adamlar; ne yazık ki İslâm'ın sadece dış görünümüne önem veriyorlardı. Kıldıkları namazın ve tuttukları orucun ruhundan habersizlerdi. Okudukları Kur'ân'ı hiç anlamazlar, onun asıl mesajına pek dikkat etmezler, onu sadece "okumak"la yetinirlerdi. Cehâlet ve kabalık, iliklerine kadar işlemişti. Bütün eksikliklerini, giydikleri elbiselerle ve uzun secdelerle kapatmaya çalışıyorlardı. Zulme ve haksızlığa karşı idiler; ama neyin hak ve adalet, neyin zulüm ve haksızlık olduğunu bilmiyorlardı. Bir kez de olsa günah işleyen ve kendileri gibi düşünmeyen müslümanları "kâfir" sayarlar; onları Allah'ın rahmetinden ebedî mahrûmiyete mahkum ederlerdi. Ortada kendilerinden başka müslüman yoktu!...

Bu ruhsuz ve beyinsiz insanların yaptıkları dindarlık kisvesine bürünmüş, tam bir "yobazlık" ve "gericilik" idi; hem İslâm'ı hem de Müslümanları onların şerrinden korumak gerekiyordu. İnsanların çoğunlukla "dış görünüşü"yle değerlendirildiği şu dünyada, bu tür yobazların karşısında durmak, hele onlarla savaşmak elbette zor bir işti. Başkalarına bunu izah etmek kolay değildi. Mü'minlerin Emîri İmam Ali (a.s) işte böylesi kritik bir durumla karşı karşıyaydı.

Hz. İmam bu konuda şöyle buyuruyor:

> "Bu fitnenin gözünü çıkaran benim. Karanlık ve şüphelerle dolu dalgaları iyice kabarıp kuduzluğu arttıktan sonra, benden başka hiç kimsenin böyle bir girişimde bulunabilecek cür'eti yoktu!"[1]

Büyük İmam bu sözüyle Hâricî hareketinin iki önemli yönüne değiniyor: **Birinci** husus, dindar ve takvâlı görünen bu içi kof, yobaz ve gerici insanlarla savaşmanın ne kadar zor bir iş olduğu. Çünkü onlar dış görünüşleriyle pek çoklarını etkileyebilirler, kendileriyle yapılacak savaşın yerli ve meşrû olup olmadığında onları pekâlâ şüpheye sokabilirlerdi. Bu yüzden hâdise karanlık ve aynı zamanda şâibeliydi; çokları hâdisenin iç yüzünü kavrayamayacağı için sağlıklı karar veremeyebilirdi. **İkinci** husus ise, kuduzluk hali. İmam (a.s) burada "keleb" kelimesini kullanıyor. *"Keleb"* bilhassa köpeklere mahsus "kuduz" hastalığını ifade eden bir kelime.[2] Kuduz bir hayvan etrafına, hatta sahibine saldırır,

---

1- Şerîf Radıy, *Nehc'ül-Belâğa*: I, 182~183 (89 nolu hutbe = İbn Ebil-Hadîd, VII, 44); el-Ya'qûbî, II, 193

2- Hz. İmam'ın (a.s) bu sözü, bize ister istemez, Hz. Peygamber'in (s.a.a) "**Hâricîler, cehennemlik olanların köpekleridir!**" hadisini hatırlatıyor.

(Hadis için bk. Ahmed: IV, 355; İbn Ebî Şeybe, VII, 553, 555; İbn Mâce: muqaddime, 12; el-Münâvî, III, 509 vd.)

Abdullâh b. Ebî Evfâ adında bir sahâbî tarafından rivâyet edilen bu hadis, senet bakımından eleştiriliyor ve "zayıf" olduğu söyleniyor. Bu doğru; ancak aynı hadis [Abdullâh b. Ebî Evfâ → Saîd b. Cümhân → Hammâd b. Seleme ve Haşrac b. Nübâte → ...] kanalıyla da rivâyet ediliyor. Ebû Dâvûd et-Tayâlisî ile Ahmed (IV, 382) tarafından rivâyet edilen bu hadisin isnâdında sorun yok!

Öte yandan aynı hadis Ebû Ümâme el-Bâhilî tarafından da rivâyet ediliyor. (bk. Ahmed: V, 250, 253, 256, 269; Hâkim, II, 149~150) Hâkim **"Müslim'in şartlarına göre sahih bir hadis"** diyor, ez-Zehebî de aynen onaylıyor.

önüne geleni ısırır. Isırdığı her canlıya kuduz mikrobunu taşır ve önü alınmadığı takdirde, toplum için çok ciddî bir tehlike haline gelir. Artık onu öldürmekten başka da çare yoktur.

Mü'minlerin Emîri (a.s), dış görünüşü itibariyle herkesi aldatan bu Hâricîleri kuduz itlere benzetiyor. "Takvâ sahibi iyi bir müslüman" görünümlü bu cahil, yobaz ve inatçı insanların topluma bir sardığını düşünün. Kendi "doğru"larından başka "doğru" tanımayan, hiçbir meselenin özünden haberdar olmayan, sakat İslâmî imajlarıyla toplumu zehirleyecek; Allah'ın dinini "akılları uyuşturan bir afyon" gibi takdim edecek bu heriflerden daha tehlikeli kim olabilir!? İslâm'a kim bu ahmaklardan daha çok zarar verebilir!? Kendilerinden başka herkesi "kâfir" gören; üstelik köşe başlarını tutup herkesi rahatsız eden bu insanları ortadan kaldırmaktan başka çözüm var mı?

Diğer yandan bu tip insanlar, tamamen câhil ve İslâm'ın özünden habersiz oldukları için, İslâm düşmanı münafıkların her zaman oyuncağı olup, onların kurduğu tuzağa düşebilir. Hâricîlerin Muâviye ve Amr'ın sinsi oyununa düşmelerinin sebebi de buydu. İmam Ali onların bu yönünü şu çarpıcı ifadeleriyle dile getiriyor:

> "Sizler, insanların en kötülerisiniz. Şeytanın yayında kurulu oklar kesilmişsiniz. Hedefe sizinle nişan almada, halkı sizinle şaşkına çevirip şüphe ve tereddüde sokmakta!"(1)

İşte Hz. İmam (a.s), onların iç yüzlerini iyi bildiği için, her şeyi göze aldı ve onların karşısına dikildi. İslâm'ı "gerici ve ruhsuz bir din"e dönüştürecek bu yobaz harekete bütün gücüyle karşı koydu. İmam Ali (a.s) bu girişimiyle, ileride çıkabilecek böylesi dindar ve ahmak din düşmanlarıyla savaşılabileceğini gösterdi bizlere.(2)

Zaten Allah'ın Rasûlü (s.a.a) de kendisinden sonra böyle bir fırkanın çıkacağını haber verdikten sonra, nerede olursa olsun, onlarla savaşılmasını emrediyor. Hatta Abdurrahmân b. Ebî Nu'm kanalıyla gelen Ebû Saîd el-Hudrî hadisinde *"Onlara yetişseydim, kendilerini Âd kavmi gibi*

1- Şerîf Radıy, *Nehc'ül-Belâğa*: II, 11 (123 nolu hutbe = İbn Ebil-Hadîd, VIII, 112)

2- Bu konuda daha doyurucu bilgi edinmek isteyenler, Şehîd Âyetullâh Murtazâ Mutahharî'nin "*Hz. Ali* (a.s)" kitabına bakabilirler. s. 123 vd.

yok eder; öldürürdüm!" buyuruyor; ama o günlere yetişemeyeceğini bildiği için de *"Onlarla karşılaştığınızda öldürün!"* talimatını vererek herkesi onlarla savaşmaya çağırıyor. İşte bu talimatın açıkça yer aldığı hadisler:

1. Ebû Saîd el-Hudrî (Ebû Nadra'dan oğlu Abdülmelik yoluyla rivâyet edilen hadis. Hâkim [II, 154] rivâyet ediyor ve "isnâdı sahih" diyor, Şamlı ez-Zehebî de aynen onaylıyor. Ayrıca Qatâde ve Şeddâd b. Imrân kanalıyla gelen hadisler.)

2. İmam Ali (a.s) (Süveyd, Abîde, Zirr b. Hubeyş ve Ebû Meryem [= Ahmed, I, 151] kanalıyla gelen hadisler)

3. Enes b. Mâlik

4. Abdullâh b. Ömer (Şehr b. Havşeb kanalıyla gelen hadis)

5. Abdullâh b. Amr (Miqsem hâricinde gelen hadisler)

6. Ebûbekra es-Seqafî (Bilâl b. Buqtur hâricinde gelen hadisler)

7. Ebû Berze el-Eslemî

8. Abdullâh b. Mes'ûd.[1]

Allah'ın Rasûlü (s.a.a) Hâricîlerle savaşmayı emretmekle kalmıyor. Onlarla savaşanların Allah katında büyük ecirlere nâil olacağını da müjdeliyor. Özellikle İmam'ın (a.s) "*Şayet gevşemeyecek olsaydınız, onlarla savaşanlar için Allah'ın neler vaad ettiğini, (elçisi) Muhammed'in (s.a.a) dilinden size anlatırdım!*" buyurduğuna bakılırsa, bunun sevabının hakikaten umulandan da çok olduğu anlaşılır.

NOT: Hâricîlerle savaşmak; ancak masum ya da âdil bir imam eşliğinde farzdır. Aksi halde onlara dokunulmaz. Çünkü onların, "zulme ve haksızlığa karşı koymak ve bu yolda baş kaldırmak" gibi bazı güzel yanları da var. Yönetici masum ya da âdil değil ise zâlim demektir. Bu durumda onlarla savaşmak sadece zâlimlere yarar sağlar. Hz. İmam (a.s) bu gerçeği şu sözleriyle dile getiriyor:

1- el-Cessâs, Hâricîlerin öldürülmesini emreden bu hadislerin "**mütevâtir**" olduğunu belirtiyor. (*Ahkâm'ul-Qur'ân*: V, 280)

> "Benden sonra Hâricîlerle savaşmayın! Çünkü hakkı arayıp batıla düşenler ile batılı arayıp aradığına kavuşanlar bir değildir."[1]

Burada "Hakkı arayıp batıla düşenler"den maksat Hâricîler, "Batılı arayıp aradığına kavuşanlar"dan maksat ise Muâviye ve azgın çetesidir. Mü'minlerin Emîri İmam Ali (a.s) kendinden sonra yönetimin Ümeyye oğullarının elinde kalacağını biliyordu. Böyle durumlarda Hâricîlerle mücadele etmek en çok onların işine yarayacağı için, Hz. İmam bunu yasakladı.

c) Hâricîler Kıt Akıllı, Ahmak İnsanlardır

Yukarıda geçen hadislere dikkat edilirse, Hâricîlerle ilgili temel sıfatlar da dikkatimizi çekiyor. Allah'ın Rasûlü (s.a.a) onlarla ilgili şu sıfatlara yer veriyor hadislerinde:

* Kıt akıllı, ahmak insanlardır.

* Bol bol Kur'ân okurlar.

* İbadet ve tâata çok düşkündürler.

* Okudukları Kur'ân boğazlarından aşağı inmez.

Bütün bunlar onların okudukları Kur'ân'dan habersiz, kıt akıllı, beyinsiz, geri zekâlı ve ahmak insanlar olduklarını ortaya koyuyor. Zaten öyle olmasalardı; okudukları Kur'ân'ı biraz olsun anlarlar ve Ehl-i Beyt'in anlam ve önemini bilirlerdi. İmam Ali'nin yanındayken, kendi yaptıklarından dolayı onu suçlamazlar; ona baş kaldırmazlardı.

Mü'minlerin Emîri İmam Ali'nin (a.s) şu sözleri onların ne kadar ahmak olduklarını çarpıcı biçimde ortaya koyuyor:

> "Öfkeli, kaba ve görgüsüz, aşağılık ve bayağı insanlar. Köle ruhlu, insanların en rezili herifler. Şuradan buradan gelip toplanmış eşkıyâ tînetli serseriler güruhu. Bunlar, İslâm'ın inceliklerinin öğretilmesi, eğitilip yetiştirilmesi gereken insanlardır. Her şeyden önce İslâm'ı öğrenmeli, İslâmî bir eğitim ve terbiyeden geçmeliler. Bunların başında

---

1- Şerîf Radıy, *Nehc'ül-Belâğa*: I, 103 (58 nolu hutbe = İbn Ebil-Hadîd, V, 78)
Bu sözü İbn Ebî Şeybe (VII, 559) de rivâyet ediyor.

bir kayyum ve velîleri olmalı; bir büyüğün sözlerini dinlemeliler. Böylesine başına buyruk olmamalılar..."[1]

d) Hâricîlerin Endişeleri Tamamen Yersizdir

Hâricîlerin İmam Ali'ye başkaldırıp kılıç çekmelerinin altında yatan gerekçelere dikkat edecek olursak, onların başlıca şu üç nedene dayandıkları görülür. Nitekim Abdullâh b. Abbâs ile yaptıkları (185 nolu hadisimizin konu edindiği) tartışmalarda da, bu üç hususdan başka nedenlerinin olmadığı net bir biçimde anlaşılıyor:

1. Ali b. Ebî Tâlib, Allah'ın hükmüne, Kur'ân'a baş vurmak varken insanların hükmüne başvurdu; onları hakem yaptı.

2. Azgın çete ile yaptığı anlaşmada "Mü'minlerin Emîri" ünvanını sildirdi. Bununla o kendisini bu görevden uzaklaştırdı.

3. Karşı tarafla yaptığı savaşlarda ne esir aldı, ne de ganimet. Oysa şayet karşı taraf mü'min ise onlarla savaşılmaz! Yok mü'min değil; kâfir iseler, esir ve ganimet almak en doğal hakkımızdır.

Onların saplanıp kaldıkları ve bir türlü içinden çıkamadıkları sorunlar işte bunlardan ibaret. İmam Ali (a.s) ile çok yakın arkadaşı Abdullâh b. Abbâs, Hâricîlerle yaptıkları tartışmalarda, onların bu endişelerinin tamamen haksız ve yersiz olduğunu ispatlamış ve bütün tereddütlerini gidermiş bulunuyor.

Abdullâh b. Abbâs'ın -belki söylemiştir; ama rivâyetlerde buna yer verilmiyor- değinmediği bir önemli husus var: O da Hâricîlerin eleştirip durdukları "Hakem" olayına İmam Ali'yi bizzat kendilerinin sokmuş oldukları gerçeği! Konuyla ilgili tüm kaynaklar, Hz. İmam'ın (a.s) bu işe zoraki sokulduğunu, onun buna hiçbir şekilde taraftar olmadığını; Eş'as önderliğinde ahmak bir grubun onu bu işe ittiklerini ve hakem seçiminde bile İmam'ın (a.s) düşüncesinin hiç dikkate alınmadığını açıkça ortaya koyuyorlar. Hz. İmam'ı buna mecbur edenler onlar olduğu gibi, "Ali hakemlerin hükmüne razı olmakla kâfir oldu!" diyenler de onlar. Dolayısıyla Hâricîler İmam Ali'yi tekfîr edeceklerine kendilerini tekfîr etmeliler.

1- Şerîf Radıy, *Nehc'ül-Belâğa*: II, 258 (233 nolu hutbe = İbn Ebil-Hadîd, XIII, 309)

Hâricîler, bu "tekfir" oklarını sadece Hz. İmam'a (a.s) yöneltmekle kalmadılar. Bu silahı İmam'ın yanında bulunan diğer müslümanlara da doğrulttular. İmam'ın yaptığını ileri sürdükleri suçla onları da suçladılar. Diğer yandan onlar, "Allah nasıl hakemlik yapar, Kur'ân'ın hakemliğine nasıl başvurulur?" bunu bilmiyorlardı. "**Hüküm yalnız Allah'ındır!**" [Yûsuf: 40] ayetini, içeriğini bilmeden, bir slogan gibi okuyup duruyorlardı. Tabî ki bu durum onların ahmaklıklarından ve İslâm'ın özünden nasipsiz olduklarından kaynaklanıyordu.

İmam Ali (a.s) bu konuda şöyle buyuruyor:

> "Benim yanlış yapıp yoldan çıktığımı iddia etmekte israr ediyorsanız; benim bu sözde sapıklığım yüzünden, neden bütün bir ümmet-i Muhammed'i sapıklıkla suçluyorsunuz? Neden onları da benim yaptığım bir hata yüzünden sorumlu tutuyor, günahlarımdan ötürü onları tekfir ediyorsunuz? Kılıçlarınızı çekmiş; yerli yersiz her yere vuruyor, günah işleyenlerle işlemeyenleri birbirine karıştırıyorsunuz! Siz de biliyorsunuz ki; Allah'ın Rasûlü (s.a.a) zinâ edeni recmetmiş; ardından da cenaze namazını kılmış, geriye bıraktığı mirası vârislerine dağıtmıştı. Kâtili kısas yoluyla öldürmüş, mirasını âilesine dağıtmıştı... Allah'ın Rasûlü (s.a.a) suç işledikleri için onları tutuklamış, Allah'ın öngördüğü cezayı tatbik etmişti; ama Müslüman oldukları için onların hazineden aldıkları âidâtı kesmedi, adlarını müslümanların dışında tutmadı..."[1]
>
> "Söz hak, maksat bâtıl! Evet, Hüküm yalnız Allah'ın; ancak onlar yöneticilik hakkının da Allah'a ait bir hak olduğunu, (dolayısıyla insanları Allah'tan başkasının yönetemeyeceğini) söylüyorlar. Halbuki insanların iyi veya kötü bir yöneticiye ihtiyaçları vardır. Bir yönetici sayesinde mü'minler İslâm'ı yaşarlar, kâfirler de dünya nimetlerinden faydalanırlar..."[2]
>
> "Biz adamları hakem seçmedik; Kur'ân'ı hakem seçtik. Kur'ân işte şu iki kapak arasında bulunan, üstü örtülü bir yazıdan ibaret: Dili yok ki konuşsun! Ona bir tercüman gerek. Onun adına ancak ilim adamları konuşabilir..." [3]

1- Şerîf Radıy, *Nehc'ül-Belâğa*: II, 11 (123 nolu hutbe = İbn Ebil-Hadîd, VIII, 112)

2- Şerîf Radıy, I, 87 (39 nolu hutbe = İbn Ebil-Hadîd, II, 307). İbn Ebî Şeybe (VII, 557, 562) gayet sahih bir isnatla rivâyet ediyor.

3- Şerîf Radıy, II, 7 (121 nolu hutbe = İbn Ebil-Hadîd, VIII, 103)

Mü'minlerin Emîri İmam Ali'nin (a.s) bu sözleri, maalesef zaten ahmak olan Hâricîleri yola getirmeye yetmedi.

e) Hadisler Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) Mucizesine ve İmam Ali'nin Kerametine Delildir

Konuyla ilgili hadisler, Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) Hâricîler diye bir fırkanın çıkacağını önceden bildiğini ve ona göre haber verdiğini açıkça ortaya koyuyor. Bu olay Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) gayba ait en büyük mucizelerinden sayılır. Bu hadisleri gündemine alıpta olayın "mucizevî" boyutuna değinmeyen hemen kimse yok! (1)

İmam Ali (a.s) de Nehravân'da Hâricîlerle yaptığı savaşın sonunda "*Şu memeli adamı bulun bakalım!*", bazı rivâyetlerde "*Şu özürlü, bir kolu eksik adamı bulun!*" talimatını veriyor. Arıyorlar; her tarafı didik didik ediyorlar; ama bulamıyorlar! İmam "*Tekrar arayın!*" buyuruyor... Sonunda bir yerde cesetlerin arasında bulunuyor. İmam bunun üzerine tekbir getirerek rahatlıyor ve "*Vallâhi ben ne yalan konuştum; ne de bana yalan söylendi!*" buyurarak; o adamın orada ölmüş olacağından haberdar olduğunu îmâ ediyor…

Konuyla ilgili rivâyetler İmam Ali'den şu kanallarla geliyor:

a) Zeyd b. Vehb

b) Ubeydullâh b. Ebî Râfi'

c) Târıq b. Ziyâd

d) Küleyb el-Cermî

e) Abîde es-Selmânî

f) Ebul-Vadıy Abbâd b. Nüseyb

g) Ebû Meryem es-Seqafîh) Mâlik b. Hâris

i) Rayyân b. Sabira

1- Örneğin; el-Cessâs, V, 280; Qâdî Iyâd, *eş-Şifâ*: III, 178~179; en-Nevevî, VII, 166; İbn Kesîr, *el-Bidâye*: VII, 310; Zeyni Dahlân, III, 214; Davudoğlu, V, 517

j) Habbe el-Uranî

k)Yezîd b. Ruveym

l) Ebû Kesîr

m) Süleym b. Belc

n) Şaqîq b. Seleme

o) Kesîr el-Becelî

p) Ebû Mücliz Lâhıq b. Humeyd: İbn Ebî Şeybe (VII, 554~555), Ebû Ubeyd Qâsim b. Sellâm *(el-Emvâl),* İbn Zenceveyh *(el-Emvâl),* ed-Dâraqutnî (*es-Sünen*: III, 131) ve el-Beyheqî; Buhârî ile Müslim'in ortak râvîlerinden oluşan bir isnatla rivâyet ediyor.

Bu durum Mü'minlerin Emîri İmam Ali'nin (a.s) yüce faziletine ve kerâmetine apaçık bir delil niteliğindedir.

Hâricîlerden Hadis Alınmaz!

Hâricîlerin en belirgin özelliklerini Allah'ın Elçisi'nin (s.a.a) dilinden öğrenmiş olduk. Haklarında *"Okun avını delip geçtiği gibi dinden / İslâm'dan çıkarlar; bir daha da geri dönmezler!"* buyurulan bir gruba "Allah'ın Dini" emanet edilemez ve Allah'ın Rasûlü'nün (s.a.a) hadisleri güvenilemez. Dolayısıyla Peygamber Efendimizin (s.a.a) bu hadisleri karşısında, Haricîlerden almamız, onların rivâyetlerine güvenmemiz hiç mümkün görünmüyor. Ehl-i Beyt (İmâmiyye) mektebimiz ile Mu'tezile mektebinin yaklaşımı budur. Bu konuda temel ölçü, İmam Ali ile arası iyi olmayanlar, neticede Allah ve Rasûlü'nü karşılarına aldıkları için, Müslüman bile sayılamaz; o yüzden de hadis rivâyetinde onlara kesinlikle itimad edilmez.

Ehlisünnet kardeşlerimiz, maalesef burada da farklı bir tutum sergiliyor; olanca sahih ve mütevâtir hadislere rağmen, Hâricîlerden hadis alıyor ve onların rivâyetlerini makbul sayıyorlar. Ehlisünnet mektebinin hadis ve fıkıh usûlü kitaplarının çoğunda, Ebû Dâvûd'un "Bid'atçi (sapık) fırkalar içinde hadisleri en sahih (ve güvenilir) olanlar Hâricîlerdir!!!" sözü baş

köşeyi tutmuş durumda.[1] O yüzden de Buhârî ile Müslim başta olmak üzere pek çok hadis kitabında Hâricî olan râvîlere de yeteri kadar yer verilmiş; onlardan hadis alınmış! İşte onlardan bazılarının isimleri:[2]

İsmâîl b. Sümey' el-Hanefî el-Kûfî [3] (M-D-N)

Câbir b. Amr (Ebul-Vâzi' er-Râsibî) [4] (M-T-C)

Dâvud b. Husayn el-Medenî [5] (MA-Altı)

Şebes b. Rib'î el-Kûfî [6] (D-N)

Şaqîq ed-Dabbî [7]

Şaqîq b. Seleme (Ebû Vâil)[8] (Altı)

Sâlih b. Serc eş-Şinnî, (AH)

Abbâd b. Abbâd el-Mâzinî (İbn'ül-Ahdar) [9] (Altı)

1- bk. ez-Zehebî, III, 236; İbn Hacer, *et-Tehzîb*: IV, 379, es-Süyûtî, *Tedrîb'ur-Râvî*: I, 326 Ayrıntılı bilgi için bk. İbn Qudâme, *er-Ravda*: I, 282~284; en-Nevevî, *Şerhu Müslim*: I, 60-61; İbn'ül-Hümâm, *et-Tahrîr*: II, 239-240; es-Süyûtî, a.g.e. I, 324-329; Ali el-Qârî, *Şerh'un-Nuhbe*: s. 155-160; İbn Abdişşekûr, *el-Müsellem*: II, 140

2- Bu bölümde kullanacağımız simgeler ve anlamları sh. 346'da geçti. Râvilerin bu açıdan durumları için bk. ez-Zehebî, *el-Mîzân*; İbn Hacer, *et-Tehzîb* ve *et-Taqrîb* vb.

3- ez-Zehebî, I, 233; İbn Hacer, *et-Tehzîb*: I, 252~253, *et-Taqrîb*: I, 82

4- İbn Ebil-Hadîd, V, 102~103. Hâricîlerin alim ve şairlerindendi.

5- ez-Zehebî, II, 5; İbn Hacer, *et-Tehzîb*: II, 112, *et-Taqrîb*: I, 227

6- İstikrarsızlığıyla tanınan birisi. Önceleri sahte peygamber Secâh'ın müezziniydi. Sonra İslâm'ı kabul etti ve Osmân'a karşı çıkanların arasında yer aldı. Cemel ve Sıffîn'de Hz. İmam'ın (a.s) yanında bulundu. Ardından hâricîlere katıldı, sonra tevbe etti. Seçkin sahâbî Hucr aleyhine tanıklık yaparak Muâviye tarafından idamına sebep olanların arasında yer aldı. Mektup yazıp İmâm Hüseyin'i (a.s) Kûfe'ye davet edenler arasında yer almasına rağmen, onu öldüren Yezîd'in ordusunda bölük komutanıydı. Sonradan tevbe edip İmâm Hüseyin'in öcünü almak için ayaklananlara katıldı. Daha sonra Kûfe emniyet âmiri oldu… (ez-Zehebî, II, 261; İbn Hacer, *el-İsâbe*: II, 163, *et-Taqrîb*: I, 332; et-Taberî, III, 226; Aycan, 242)

7- Müslim: muqaddime, 20; ez-Zehebî, II, 279

8- Hâricîlerden idi ve Emîr'ul-Mü'minîn hazretleri aleyhinde çok konuşurdu. bk. İbn Ebil-Hadîd, IV, 99

9- Hâricî idi; ama sonradan rucu ettiği söyleniyor. (İbn Ebil-Hadîd, V, 100 vd.)

Ikrime (İbn Abbâs'ın azadlısı)[1] (Altı)

Imrân b. Hıttân es-Sedûsî[2] (B-D-N)

Imrân b. Dâver el-Qattân [3] (D-T-N-C)

Müslim b. Abdillâh (Ebû Hassân el-A'rac) [4] (M-D-T-N-C)

Ma'mer b. Müsennâ et-Teymî [5] (C)

Bu arada hâricîlerden İbâdıyye koluna mensup râvîler de var[6].

Ehlisünnet kardeşlerimizin bu tutumu ne ilktir; ne de son! Hatırlarsanız daha önce de onların İmam Ali'ye düşmanlıkta, kin ve nefrette en ileri gidenlerden bile hadis aldıklarını anlatmış;[7] gerek sahâbî ve gerekse

---

1- bk. sh. 86~87. Ayr. bk. İbn Ebil-Hadîd, V, 76

2- İbn Mülcem hakkında, İmam Ali'yi öldürdüğü için methiyeler düzen, ona şiirler okuyan bir alçak! Durumu ve şiirleri için bk. Abdülqâhir el-Bağdâdî, *el-Farq*: 93; İbn Ebil-Hadîd, V, 91~95; ez-Zehebî, III, 235~236; İbn Hacer, *el-İsâbe*: III, 178-180, *et-Tehzîb*: IV, 379~380, *et-Taqrîb*: II, 88; el-Aynî, XVIII, 37, 104

3- ez-Zehebî, III, 236~237; İbn Hacer, *et-Tehzîb*: IV, 381, *et-Taqrîb*: II, 89

4- ez-Zehebî, III, 236; İbn Hacer, *et-Tehzîb*: VI, 322, *et-Taqrîb*: II, 415; es-Süyûtî, *et-Tedrîb*: I, 326

5- İbn Ebil-Hadîd, V, 76; ez-Zehebî, IV, 155; İbn Hacer, *et-Tehzîb*: V, 482 vd, *et-Taqrîb*: II, 271

6- Şu isimler buna örnek olarak verilebilir:

– Câbir b. Zeyd el-Ezdî (Altı) [eş-Şehristânî, I, 185; İbn Ebil-Hadîd, V, 76. Ancak onun sonradan bu görüşten berî (uzak) olduğunu ilan ettiğine dair rivâyetler de yok değil. bk. İbn Sa'd, VII, 181~182; *et-Tehzîb*: I, 405~406]

– Hâcib b. Ömer es-Seqafî el-Basrî (M-D-T) [İbn Hacer, *et-Tehzîb*: I, 463, *et-Taqrîb*: I, 142]

– Hayyân el-A'rac (AH-C)

– Rabî' b. Habîb el-Ferâhîdî el-Basrî (Sâhib'ül-Müsned)

– Sâlih b. Nûh ed-Dehhân Ebû Nûh el-Basrî (Dârimî)

– Müslim b. Ebî Kerîme Ebû Ubeyde et-Temîmî

– Velîd b. Kesîr el-Mahzûmî (Altı) [ez-Zehebî, IV, 345; İbn Hacer, *et-Tehzîb*: VI, 93~94, *et-Taqrîb*: II, 342]

Ayrıntılı bilgi için bak: Sâlih b. Ahmed el-Bûsaîdî, *Rivâyet'ül-Hadîs 'ındel-İbâdıyye* [http://www.istiqama.net]: s. 108~129, II. bâb, II. fasl

7- 88-89 nolu hadislerimizin açıklamalarına, "b" hükmüne bk.

diğer râvîlerin isim listesini gözler önüne sermiştik! Ayet-i celîle [= Hucurât: 6] gereği "fâsık" olanlardan hadis alınamayacağını kabul eden kardeşlerimizin bu tutumu bizleri üzmektedir!

İmam Ali (a.s) ve Demokrasi(1)

Mü'minlerin Emîri İmam Ali'nin (a.s) Hâricîlere karşı takındığı tavır, gerçek anlamda bir demokrasi örneğidir. Bilindiği gibi, o bütün mü'minlerin halîfesiydi, Hâricîler de herkes gibi onun emri altında bulunan tebea durumundaydı. Hz. İmam onların ne kadar sapık düşünceler taşıdıklarını pekâlâ biliyordu. Buna rağmen o, Hâricîlere karşı asla siyâsî ya da ekonomik bir dayatmada bulunmadı. Onları hapse attırmadı, kırbaçlatmadı. Herkese nasıl davranıyorsa, onlara da öyle davrandı. Kendilerine geniş bir düşünce ve düşündüklerini rahatça ifade edebilme serbestîliği tanıdı…

Emîr'ul-Mü'min'in Hz. Ali, Kûfe mescidinde halka hitaben konuşma yaparken "Hüküm ancak Allah'ındır!" sloganı altında, kendisini -üstü örtülü biçimde- tekfir eden, hatta bazen açıkça şirke düşmekle suçlayan Hâricîler hakkında şöyle buyuruyordu:

> "Sizin bizim üzerimizde üç hakkınız var: 1. Sizleri Allah'ın mescitlerinden menetmeyiz. 2. Devlet hazinesinden aldığınız maaşı kesmeyiz. 3. Siz savaşı başlatmadıkça, biz size karşı savaş açmayız." (2)

1- Biz burada "demokrasi" derken bir sistemi, bir yönetim biçimini değil; inançlara, düşüncelere ve bunlara paralel yaşam sürmeye karşı hoşgörülü olmayı, düşünceyi serbestçe ifade edebilme özgürlüğünü kastediyoruz.

2- bk. İbn Ebî Şeybe, VII, 562; eş-Şâfiî, *el-Ümm*: IV, 229~230; et-Taberî, III, 114~115; et-Taberânî, *el-Evsat*: VII, 376; el-Cessâs, V, 282; el-Beyheqî, VIII, 184; es-Serahsî, X, 124~125; İbn Qudâme, *el-Muğnî*: X, 55~56; İbn'ül-Hümâm, *Feth'ul-Qadîr*: VI, 100; İbn Kesîr, *el-Bidâye*: VII, 312, 315~316; Murtazâ Mutahharî, *Hz. Ali*: s. 119~120. Ayr. bk. İbn Ebil-Hadîd, II, 310~311

Mü'minlerin Emîri İmam Ali'nin (a.s) bu uygulamalarını esas alan Ebû Hanîfe, Şâfiî ve -Hanbelîler dahil- fukahânın çoğunluğu; şiddete baş vurmadıkları sürece iç muhâlefete izin veriyor ve farklı seslere imkân tanıyorlar. (bk. eş-Şâfiî, IV, 229; el-Cessâs, II, 323, V, 282; es-Serahsî, X, 125; İbn Qudâme, X, 55-56, *el-Muqni'*: s. 307; İbn Müflih, *el-Furû'*: X, 177; Murtazâ Mutahharî, 118~121)

Ancak mezhep imamlarının farklı seslere tanıdığı bu hoşgörüyü, aynı mezheplerin sonradan gelen âlimlerinde görmek, kolay değil maalesef!

Hâricîler, o büyük İmam'ın tanıdığı bu rahatlık ve hoşgörü sayesinde, diledikleri gibi düşünüyor, düşüncelerini istedikleri her yerde rahatça ifade edebiliyorlardı. Kimse onlara karışmıyordu. Ali (a.s) ve ashâbı onlarla oturur, özgür bir ortam içinde tartışırlar; herkes kendi düşüncesini ve o düşünceye dayanak olan delillerini ileri sürer, karşılıklı fikir alış-verişinde bulunurlardı.

Onlar kendilerine tanınan bu özgür ortam sayesinde, kimi zaman camide bile İmam Ali'nin konuşmalarını (hutbelerini) kesme ve kelimenin tam anlamıyla "parazit yapma" cesaretini kendilerinde bulabiliyorlardı. Biraz tuhaf gibi görünse de, bu tür örneklere sıkça rastlanıyordu. Deminki kaynakların haberine göre; Hz. İmam (a.s) hutbe okurken, hatta namaz kıldırırken bile onların kişisel hakaretlerine maruz kalıyordu. Onun yüzüne karşı, "kâfir" ve "müşrik" olduğunu îmâ edercesine, ayetler okuyorlardı. İmam yine de onlara ses çıkarmıyordu.

Bir gün, İmam Ali (a.s) camide hutbe okurken, birisi ayağa kalkarak ona bir soru sorar. İmam (a.s) ona mükemmel bir cevap verince, Hâricîlerden birisi yüksek sesle "Allah canını alasıca; ne kadar bilge şu adam!" diye bağırır. Camide bulunanlar o edepsiz adamın üzerine yürüyüp haddini bildirmek isterler. Ama Hz. İmam "*Bırakın onu; hakareti sadece banaydı.*" der.[1]

Kur'ân zaten insanlara tam bir inanç ve düşünce özgürlüğü sunuyor. O yüzden Emîr'ul-Mü'minîn hazretlerinin bu tutumu, elbette beklenmedik bir tutum değildir. O zaten hiçbir vakit Kitap'tan ayrı düşünülemeyeceğine[2] göre; kendisinden beklenileni yapmış demektir.

Fakat ilginç olan, günümüzde "demokrasi havârîsi" kesilen bazı devlet ya da kuruluşların, Hz. İmam'ın Hâricîlere tanıdığı bu hoşgörü ortamının belki çeyreğini bile kendi halklarından esirgiyor olmalarıdır. Gerçekten, modern ve demokratik geçinen günümüz dünyasında bile rastlanması zor bir demokrasi örneğinin, bundan tam ondört asır önce İmam Ali (a.s) tarafından bizzat hayata geçirildiğini görüyoruz. Günümüzde var mı; en azılı muhâliflerine bunca serbestîlik tanıyan bir devlet

1- bk. Murtazâ Mutahharî, *Hz. Ali*: s. 119

2- Konuyla ilgili hadisler için bk. sh. 265 vd.

ya da hukûmet!? İç muhâlefete bu derece imkân tanıyan bir yönetime, bir anlayışa rastlamak mümkün mü!?

Hâricîler, önceleri sakin bir güruhtu. Sürekli Kur'an okumakla, bol bol ibadet yapmakla meşgullerdi. Namazlarını genelde mescitlerde kılıyorlardı. Sadece düşüncelerini ortaya koyuyor, tartışıyor, kimseyi rahatsız etmiyorlardı. Ne var ki, Hz. İmamın (var saydıkları) küfründen döneceğinden ümitlerini kestikleri vakit ayaklandılar. Yolları kestiler. Her yanda teröre, gasp ve talana başvurdular.(1) Anarşi çıkararak Hz. Ali'yi ve onun meşrû hukûmetini devirmeye kalktılar.

İşi bu noktaya vardıranlara serbestilik tanımak, kuşkusuz mümkün değildi. Artık düşünceyi bırakıp silaha sarılmış, şiddete başvurmuşlardı. Halkın can, namus ve mal güvenliğini sağlamak için harekete geçmenin vakti gelmişti. Emîr'ul-Mü'minîn Hz. Ali (a.s) derhal savaş hazırlıklarına başladı. Kendilerine son bir fırsat daha verip endişelerini gidermeye çalıştı. Ve onlardan sadece inat edenlerle savaştı...

1- Bu hususta tâbiînden Abdullâh b. Şeddâd el-Hâd'ın sözlerini; Ahmed (I, 86), Ebû Ya'lâ ve Hâkim (II, 153) rivâyet ediyor. [Hâkim, ez-Zehebî, el-Heysemî (VI, 355) ve İbn Kesîr (*el-Bidâye*: VII, 312) rivâyetin sıhhatine hükmediyorlar.]

Ebû Mücliz'in sözlerini ise İbn Ebî Şeybe (VII, 554~555, 560), İbn Sellâm, İbn Zenceveyh, Dâraqutnî ve el-Beyheqî; Buhârî ile Müslim'in ortak râvîlerinden oluşan bir isnatla rivâyet ediyor.

Bunların yanında; İbn Ebî Şeybe (VII, 555), Ahmed (V, 110), Ebû Ya'lâ, İbn Ebî Âsım, et-Taberânî, Dâraqutnî (III, 132) ve İbn'ül-Esîr (II, 585)'de yer alan kimi rivâyetler, Hâricîlerin Abdullâh b. Habbâb'a ve hâmile karısına reva gördüğü tüyler ürperten işkenceleri gözler önüne sermektedir.

SONSÖZ

Allah'a sonsuz hamd ü senâlar, sevgili Peygamberi'ne, onun Ehl-i Beyti'ne ve seçkin ashâbına salât ü selâmlar olsun; çalışmamızın sonuna gelmiş bulunuyoruz. Bu çalışmada, kitabımızın başında da değindiğimiz gibi, İmam Ali'nin fazilet ve hususiyetlerine dair en çarpıcı hadisleri gördük. Bu hadisleri derleyip toparladığı ve o kritik günlerde hayatını tehlikeye atmak pahasına insanlığın hizmetine sunduğu için, Müellifimize tekrar tekrar teşekkür ediyor, yüce yaratıcımızın ona adalet ve rahmetiyle muamele etmesini diliyoruz.

Mü'minlerin Emîri İmam Ali'nin (a.s) faziletini ve onu diğer sahâbîlerden farklı kılan özel yanlarını konu edinen hadisler, elbette sadece bunlarla sınırlı değil. İmam Nesâî'nin kitabına koyduğu bu hadislerin dışında daha pekçok hadisin var olduğunu bilmiş olmakta fayda var. Zaten biz bu çalışmamızda, hadislerimizin açıklamalarında onların birçoğuna yer verdik.

Bu çalışmayı okuyucularımın istifadesine sunarken; onların Allah'ın sevgi ve rızasını kazanmaktan başka bir hedefimizin olmadığını bilmelerini istiyor; her tür yapıcı eleştirilerini sabırsızlıkla bekliyorum.

Hamd her zaman Allah'a, salât ve selâm ise O'nun sevgili Peygamberi Muhammed Mustafâ'ya, onun pâk Ehl-i Beyti'ne, seçkin ashâbına ve onların yolunu izleyenlere olsun!

Allah hepimizi sevgili Rasûlü'ne ve onun pâk, temiz Ehl-i Beyti'ne hizmetkâr kılsın! Bizleri onların yüce şefaatine mazhar eylesin...

KAYNAKÇA

Kur'ân-ı Kerîm

el-Aclûnî, İsmâîl b. Muhammed ed-Dimaşqî (–1162 h / 1749 m)

– *Keşf'ül-Hafâ*, I-II, Haleb, ts.

Ahmed b. Muhammed b. **Hanbel** eş-Şeybânî el-Bağdâdî (–241 h / 855 m)

– *el-Müsned*, I-VI, Qâhire, ts. [http://www.islamport.com]

Algül, Hüseyin

– *İslam Tarihi*, I-IV, İstanbul, 1985~1987, Gonca Yayınları

Âlü Teymiyye, Teymiyye âilesinden: **1**. Mecdüddîn Abdüsselâm b. Abdillâh (–652 h / 1254 m) **2**. Şihâbüddîn Abdülhalîm (–682 h / 1284 m) **3**. Şeyhulislâm Ahmed [= İbn Teymiyye] (–728 h / 1328 m) [Bunlar baba, oğul ve torundan ibarettir.]

– *el-Müsevvede fî Usûl'il-Fiqh*, I, Mısır, 1983, Matbaat'ül-Medenî [Adları geçen üç kişiden derleyen: Ebul-Abbâs Ahmed b. Muhammed el-Harrânî (–745 h / 1344 m) Tahkîk: Muhammed Muhyiddîn Abdülhamîd]

el-Âmidî, Seyfüddîn Ali b. Ebî Ali b. Muhammed (–631 h / 1233 m)

– *el-İhkâm fî Usûl'il-Ahkâm*, I-II, Beyrût, 1405 / 1985. Şeyh İbrâhîm Acûz'un tahkîki ile, Dâr'ul-Kütüb el-Ilmiyye, 1. baskı

Aycan, Dr. İrfan

– *Muâviye b. Ebî Süfyân*, Ankara, 1990, Fecr Yayınları

el-Aynî, Bedruddîn Mahmûd b. Ahmed (–855 h / 1451 m)

– *Umdet'ül-Qârî Şerhu Sahîh'il-Buhârî*, I-XX, Mısır, 1392 / 1972, Mustafa el-Bâbî el-Halebî

el-Bâcî, Ebul-Velîd Süleymân b. Halef el-Qurtubî (–474 h / 1081 m)

– *İhkâm'ül-Fusûl*, I, Beyrût, 1989, Müesseset'ür-Risâle

el-Bağdâdî, Ebû Mansûr Abdülqâhir b. Tâhir (–429 h / 1037 m)

– *Usûl'üd-Dîn*, I, İstanbul, 1928, Devlet Matbaası

el-Belâzürî, Ahmed b. Yahyâ b. Câbir (–279 h / 892 m)

– *Ensâb'ül-Eşrâf*, I-XIII = I. cilt: Mısır, 1959; Diğer ciltler: Beyrût, 1996. Birinci baskı, Dâr'ul-Fikr [http://www.ahlalhdeeth.com]

el-Bezzâr, Ebûbekr Ahmed b. Amr (–292 h / 905 m)

– *el-Müsned*, I-XVIII, Medîne, 1409-1430 / 1988-2009, 1. baskı, Mektebet'ül-Ulûm vel-Hıkem [http://shamela.ws]

el-Buhârî, Alâüddîn Abdülazîz b. Ahmed b. Muhammed (–730 h / 1330 h)

– *Keşf'ül-Esrâr An Usûl-i Fahr'il-İslâm el-Pezdevî,* I-IV, Beyrût, 1418 / 1997, Birinci baskı [http://shamela.ws]

el-Buhârî, Muhammed b. İsmâîl el-Cu'fî (–256 h / 870 m)

– *el-Câmiu's-Sahîh*, [el-Aynî'nin şerhiyle birlikte]

el-Cessâs, Ebûbekr Ahmed b. Ali er-Râzî (–370 h / 980 m)

– *Ahkâm'ul-Qur'ân*, I-V, Mısır, ts. Dâr'ul-Mushaf (Kitap adı vermediğimizde maksat budur.) [http://www.islamport.com]

– *el-Fusûl fil-Usûl*, I-IV, Küveyt, 1414 / 1994. Evkâf bakanlığı, İkinci baskı, Uceyl Câsim en-Neşemî'nin tahkîki ile [http://shamela.ws]

Çuhacıoğlu, Abdulkadir

– *Kitap ve Sünnet Işığında Müt'a Nikâhı*, I, İstanbul, Nisan / 2002, Kevser Yayınları.

ed-Dârimî, Abdullâh b. Abdirrahmân es-Semerqandî (–255 h / 869 m)

– *es-Sünen*, I-II, Beyrût, 1407 [http://www.islamport.com]

Davudoğlu, Ahmed (–1403 h / 1983 m)

– *Sahih-i Müslim Tercüme ve Şerhi*, I-XI, İstanbul, 1980, Sönmez Neşriyat

el-Derdîr, Ahmed b. Muhammed el-Adevî (–1201 h / 1786 m)

– *eş-Şerh'ul-Kebîr alâ Muhtasar'il-Halîl*, I-IV, Mısır, ts. Dâru İhyâi'l-Kütüb el-Arabiyye, Îsâ el-Bâbî el-Halebî

Ebû Dâvûd, Süleymân b. Eş'as b. İshâq es-Sicistânî (–275 h / 889 m)

– *es-Sünen*, I-II, Beyrût, ts. Dâr'ul-Fikr, Muhammed Muhyiddîn Abdülhamîd neşri

Ebû Ya'lâ, Ahmed b. Ali el-Mavsılî (–307 h / 920 m)

– *el-Müsned*, I-XIII, Dimaşq, 1404 / 1984, Dâr'ul-Me'mûn lit-Türâs, Tahkik: Hüseyin Selîm Esed [http://shamela.ws]

Ebû Ya'lâ, Qâdî Muhammed b. Huseyn **el-Ferrâ** el-Bağdâdî (–458 h / 1066 m)

– *el-Udde fî Usûl'il-Fiqh*, I-V, Beyrût, 1400 / 1980, Müesseset'ür-Risâle, Birinci baskı [http://shamela.ws]

Ebul-Huseyn el-Basrî, Muhammed b. Ali (–436 h / 1044 m)

– *el-Mu'temed fî Usûl'il-Fiqh*, I-II, Beyrût, 1983, Dâr'ul-Kütüb el-Ilmiyye

Elmalılı Hamdi Yazır (–1361 h / 1942 m)

– *Hak Dini Kuran Dili*, I-IX, İstanbul, 1971, Eser Neşriyat

el-Emînî, Abdülhuseyn b. Ahmed en-Necefî (–1390 h / 1970 m)

– *el-Ğadîr fil-Kitâb ves-Sünne vel-Edeb*, I-XI, Tahrân, 1371, Dâr'ul-Kütüb el-İslâmiyye

el-Emîr es-San'ânî, Muhammed b. İsmâîl (–1182 h / 1768 m)

– *İcâbet'üs-Sâil* (*Usûl'ül-Fiqh*), I, Beyrût, 1988, Müesseset'ür-Risâle

Gölpınarlı, Abdülbâkiy (–1402 h / 1982 m.)

– *Hz. Ali (a)*, I, Tahran, Bünyâd-ı Bi'sat

– *Nehc'ül-Belâğa Tercüme ve Şerhi*, I, Qum, Ansariyan Vakfı, 1409

el-Ğazzâlî, Ebû Hâmid Muhammed b. Muhammed et-Tûsî (–505 h / 1111 m)

– *el-Müstasfâ*, I-II, Bağdâd, 1970, Mektebet'ül-Müsennâ

el-Ğumârî, Abdullâh b. Muhammed b. Sıddîq (–1413 h / 1983 m)

– *el-İbtihâc bi-Tahrîci Ehâdîs'il-Minhâc*, I, Beyrût, 1985, Âlem'ül-Kütüb

el-Haffâcî, Ahmed Şihâbüddîn b. Muhammed el-Mısrî (–1069 h / 1659 m)

– *Nesîm'ur-Riyâd fî Şerh'iş-Şifâ*, I-IV [Qâdî Iyâd'ın *eş-Şifâ*'sı ile birlikte]

Hâkim, Ebû Abdillâh Muhammed b. Abdillâh en-Nîsâbûrî (–405 h / 1015 m)

– *el-Müstedrek*, I-IV, Beyrût, ts. Dâr'ul-Ma'rife

– *Ma'rifetü Ulûm'il-Hadîs*, I, Beyrût, 1977, Dâr'ul-Kütüb el-Ilmiyye

el-Halebî, Nûruddîn Ali b. Burhâniddîn İbrâhîm (–1044 h / 1635 m)

– *es-Sîrat'ül-Halebiyye*, I-III, Mısır, ts. el-Mektebet'üt-Ticâriyye el-Kübrâ

Hatîb, Ebûbekr Ahmed b. Ali **el-Bağdâdî** (–463 h / 1072 m)

– *el-Faqîh vel-Mütefaqqih*, I-II, Beyrût, 1980, Dâr'ul-Kütüb el-Ilmiyye

– *Târîhu Bağdâd*, I-XIV, Beyrût, 1417 [http://www.islamport.com]

el-Heysemî, Nûruddîn Ebul-Hasen Ali b. Ebîbekr (–807 h / 1405 m)

– *Mecma'uz-Zevâid*, I-X, Beyrût, 1412 [http://www.islamport.com]

el-Heytemî, Şihâbüddîn Ahmed b. Muhammed b. Ali **b. Hacer** (–974 h / 1567 m)

– *es-Savâiq'ul-Muhriqa*, I, 1984, İstanbul, Hakikat Yayınevi

– *Tathîr'ul-Cinân* [*es-Savâiq* ile birlikte]

el-Hıcâvî, Ebun-Necâ Mûsâ b. Ahmed (–968 h / 1560 m)

– *el-İqnâ' fî Fiqh'il-İmâm Ahmed b. Hanbel*, I-IV, Beyrût, ts. Dâr'ul-Ma'rife

el-Hıllî, **Muhaqqıq** Necmüddîn Ca'fer b. Hasen (–676 h / 1277 m)

– *Şerâiu'l-İslâm*, I-IV, Qum, 1409, İsmâîliyyân Matbaası

el-Humeynî, İmam Rûhullâh el-Mûsevî (–1409 h / 1989 m)

– *Tahrîr'ul-Vesîle*, I-II, Qum, ts. Matbûât-ı Dâr'il-İlm

el-Huraşî, Muhammed b. Abdillâh (–1101 h / 1690 m)

– *Şerhu Muhtasar'il-Halîl*, I-VIII, Beyrût, ts. Dâru Sâdır

el-Hût, Muhammed b. Muhammed Dervîş (–1277 h / 1860 m)

– *Esnâ'l-Metâlib*, I, Mısır, 1355, el-Mektebe et-Ticâriyye

İbn Abdilberr, Ebû Ömer Yûsuf b. Abdillâh el-Qurtubî (–463 h / 1071 m)

– *el-İstîâb*, I-IV, Beyrût, ts. Dâru İhyâi't-Türâs el-Arabî [*el-İsâbe* kenarında]

– *el-Kâfî fil-Fiqh*, I, Beyrût, 1987, Dâr'ul-Kütüb el-Ilmiyye

İbn Abdişşekûr, Muhibbullâh el-Behêrî el-Hindî (–1119 h / 1707 m)

– *Müsellem'üs-Sübût*, I-II, Bağdâd, 1970 [*el-Müstasfâ* ile birlikte basılı]

İbn Âbidîn, Muhammed Emîn b. Ömer ed-Dimaşqî (–1252 h / 1836 m)

– *Redd'ül-Muhtâr*, I-VI+II, İstanbul, 1984, Kahraman Yayınları

İbn Adiy, Ebû Ahmed Abdullâh el-Cürcânî (–365 h / 976 m)

– *el-Kâmil fî Duafâ'ir-Ricâl*, I-VII, Beyrût, 1409, Üçüncü baskı, Süheyl Zekkâr neşri [el-Elfiyye hadis CD'si, http://www.islamport.com]

İbn Arrâq, Ebul-Hasen Ali b. Muhammed el-Kinânî (–963 h / 1556 m)

– *Tenzîh'üş-Şerîa*, I-II, Beyrût, 1981. İkinci baskı [http://shamela.ws]

İbn Ebî Şeybe, Ebûbekr Abdullâh b. Muhammed b. İbrâhîm el-Kûfî (–235 h / 850 m)

– *el-Musannef*, I-VII, Riyâd, 1409 [http://www.islamport.com]

İbn Ebil-Hadîd, Izzüddîn Abdülhamîd b. Hibetillâh el-Medâinî (–656 h / 1258 m)

– *Şerhu Nehc'il-Belâğa*, I-XX, Mısır, 1385 / 1965. Tahkik: Muhammed Ebul-Fadl İbrâhîm, Dâru İhyâi'l-Kütüb el-Arabiyye [http://www.islamport.com]

İbn Ebil-Izz, Qâdî Ali b. Ali b. Muhammed ed-Dimaşqî (–792 h / 1390 m)

– *Şerh'ul-Aqîde et-Tahâviyye*, I, İstanbul, 1417. Mektebet'ül-Ğurabâ, 2. baskı

İbn Hacer, Şihâbüddîn Ahmed b. Ali b. Muhammed el-Asqalânî (–852 h / 1448 m)

– *Feth'ul-Bârî Şerhu Sahîh'il-Buhârî*, I-XIII, Beyrût, 1379. Dâr'ul-Ma'rife, [http://www.islamport.com]

– *el-İsâbe fî Temyîz'is-Sahâbe*, I-IV, Beyrût, ts. Dâru İhyâi't-Türâs el-Arabî

– *el-Kâfî eş-Şâff fî Tahrîci Ehâdîs'il-Keşşâf*, I, [*el-Keşşâf*'ın sonunda]

– *Lisân'ül-Mîzân*, I-VII, Beyrût, 1390 [http://www.islamport.com]

– *Taqrîb'üt-Tehzîb*, I-II, Beyrût, 1417 / 1997, Dâr'ul-Ma'rife, 2. baskı

– *et-Tehzîb*, I-VI, Beyrût, 1417 / 1996, Dâr'ul-Ma'rife, 1. baskı

İbn Hamze, İbrâhîm b. Muhammed el-Huseynî ed-Dimaşqî (–1120 h / 1708 m)

– *el-Beyân vet-Ta'rîf*, I-III, Mısır, ts. Mektebetü Mısr

İbn Hazm, Ali b. Ahmed ez-Zâhirî el-Endülüsî (–456 h / 1064 m)

– *el-Fisal*, I-V, Beyrût, 1986, Dâr'ul-Ma'rife

– *el-İhkâm fî Usûl'il-Ahkâm*, I-II, Beyrût, 1405 / 1985, Dâr'ul-Kütüb el-Ilmiyye, 1. baskı [http://www.islamport.com]

– *el-Muhallâ*, I-XI, Beyrût, ts. Dâr'ul-Fikr, Tahkîk: Ahmed Muhammed Şâkir [http://www.islamport.com]

İbn Kesîr, Ebul-Fidâ İsmâîl b. Ömer el-Basrî ed-Dimaşqî (–774 h / 1373 m)

– *Tefsîr'ul-Qur'ân'il-Azîm*, I-IV, Qâhire, 1400 / 1980, Mektebetü Dâr'it-Türâs (Kitap adı vermediğimizde maksat bu kitaptır.)

– *el-Bidâye ven-Nihâye*, I-XIV, Beyrût, 1988 [http://www.islamport.com]

İbn Mâce, Muhammed b. Yezîd el-Qazvînî (–273 h / 887 m)

– *es-Sünen*, I-II, Mısır, ts. Dâru İhyâi'l-Kütüb el-Arabiyye [http://shamela.ws]

İbn Qudâme, Muvaffaquddîn Abdullâh b. Ahmed el-Maqdisî (–620 h / 1223 m)

– *el-Muğnî*, I-XII+II, Beyrût, 1997, Dâr'ul-Fikr [*eş-Şerh'ul-Kebîr* ile birlikte]

– *el-Muqni'*, I, Beyrût, Dâr'ul-Kütüb el-Ilmiyye

– *Ravdat'ün-Nâzır*, I-II, Beyrût, Dâr'ul-Kütüb el-Ilmiyye

İbn Sa'd, Muhammed b. Sa'd el-Basrî el-Bağdâdî (–230 h / 845 m)

– *et-Tabaqât'ül-Kübrâ*, I-VIII+I, Beyrût, 1405. Dâru Sâdır [http://shamela.ws]

İbn Seyyidinnâs, Ebul-Feth Muhammed b. Muhammed (–734 h / 1334 m)

– *Uyûn el-Eser*, I-II, Beyrût, 1406 [http://www.islamport.com]

İbn Şebbe, Ebû Zeyd Ömer b. Zeyd el-Basrî (–262 h / 876 m)

– *Târîh'ul-Medîne el-Münevvera*, I-IV, Qum, 1410. Fehîm Muhammed Şeltût tahkikli, Dâr'ul-Fikr / Beyrût baskısından ofset [http://www.yasoob.com]

İbn Teymiyye, Ahmed b. Abdilhalîm el-Harrânî (–728 h / 1328 m)

– *Minhâc'üs-Sünne*, I-VIII, Riyâd, 1406 / 1986, Muhammed b. Suûd Üniversitesi, 1. baskı, Tahkîk: Muhammed Reşâd Sâlim [http://shamela.ws]

İbn'ül-Cevzî, Ebul-Ferec Abdurrahmân b. Ali el-Bağdâdî (–597 h / 1201 m)

– *el-Ilel'ül-Mütenâhiye*, I-II, Beyrût, 1983, Dâr'ul-Kütüb el-Ilmiyye

İbn'ül-Esîr, Izzüddîn Ali b. Muhammed el-Cezerî (–630 h / 1233 m)

– *Üsd'ül-Ğâbe fî Ma'rifet'is-Sahâbe*, I-V, Beyrût, 1418 / 1997, Dâr'ul-Ma'rife (Kitap ismi verilmediğinde maksat budur.)

– *el-Kâmil fit-Târîh*, I-X+I, Beyrût, 1407 [Mektebet'üt-Târîh CD'si]

İbn'ül-Hâcib, Ebû Amr Osmân b. Ömer el-Kürdî (–646 h / 1249)

– *el-Muhtasar*, I-II, Beyrût, 1983, Dâr'ul-Kütüb el-Ilmiyye

İbn'ül-Hümâm, Kemâlüddîn Muhammed b. Abdilvâhid es-Sîvâsî (–861 / 1457 m)

– *Feth'ul-Qadîr*, I-X, Beyrût, ts. Dâr'ul-Fikr [http://shamela.ws]

– *el-Müsâyera*, I, İstanbul, 1979, Çağrı Yayınları

– *et-Tahrîr fî Usûl'il-Fiqh*, I-III, Beyrût, 1983, Dâr'ul-Kütüb'il-Ilmiyye [İbn Emîr el-Hâc'ın (–879 h / 1474 m) *et-Taqrîr* adlı şerhiyle birlikte] [http://shamela.ws]

İbn'ül-Qayyim, Muhammed b. Ebîbekr el-Cevziyye ed-Dimaşqî (–751 h / 1350 m)

– *Zâd'ül-Meâd*, I-IV, Beyrût, Dâr'ul-Kitâb el-Arabî

– *İ'lâm'ül-Muvaqqı'în*, I-IV, Beyrût, 1973 [Mektebet'ül-Fiqh CD'si]

İslamoğlu, Mustafa

– *İmamlar ve Sultanlar*, I, İstanbul, 1990, Denge Yayınları

el-Kâsânî, Alâüddîn Ebûbekr b. Mes'ûd (–587 h / 1191 m)

– *Bedâi'us-Sanâi'*, I-VII, Beyrût, 1982, Dâr'ul-Kitâb el-Arabî

el-Kettânî, Muhammed b. Ca'fer b. İdrîs el-Fâsî (–1345 h / 1927 m)

– *Nazm'ul-Mütenâsir*, I, Haleb, 1328

Kılıçoğlu, Kemal

– *Ehl-i Beyt Yolu - Alevî İlmihali*, I, İstanbul, 1998, Oniki İmam yayınları

el-Küleynî, Ebû Ca'fer Muhammed b. Ya'qûb (–329 h / 941 m)

– *el-Kâfî*, I-VIII, Beyrût, 1405 / 1985, Dâr'ul-Edvâ'. Tashihli 3. baskı [Kitabın "shamile" formatı için bk. http://www.4shared.com]

Mâlik b. Enes b. Mâlik b. Âmir el-Esbahî el-Medenî (–179 h / 795 m)

– *el-Muvatta'*, I-III, Beyrût, ts. [es-Süyûtî'nin şerhiyle]

el-Mavsılî, Mecdüddîn Ebul-Fadl Abdullâh b. Mahmûd b. Mevdûd (–683 h / 1284 m)

– *el-İhtiyâr*, I-V (tek cilt halinde), İstanbul, 1980, Çağrı Çayınları

el-Mîlânî, Seyyid Ali el-Huseynî

– *er-Resâil'ül-Aşr*, I, Qum, ts. [http://www.rafed.net]

Molla Husrev, Muhammed b. Firâmûz b. Ali (–885 h / 1480 m)

– *Mir'ât'ül-Usûl*, I, İstanbul, 1307, Matbaa-i Âmira

el-Münâvî, Abdurraûf Muhammed b. Tâc'il-Ârifîn (–1031 h / 1622 m)

– *Feyd'ul-Qadîr*, I-VI, Beyrût, 1972, Dâr'ul-Ma'rife [http://shamela.ws]

Müslim b. Haccâc el-Quşeyrî en-Nîsâbûrî (–261 h / 875 m)

– *el-Câmiu's-Sahîh*, [Ahmed Davudoğlu'nun şerhiyle birlikte]

en-Nesâî, Ebû Abdirrahmân Ahmed b. Şuayb (–303 h / 915 m)

– *Hasâisu Emîr'il-Mü'minîn Ali b. Ebî Tâlib*, I, Beyrût, 1407 / 1987. Ebû İshâq el-Huveynî'nin tahkîki ile. Dâr'ul-Kitâb el-Arabî, Birinci baskı [Şu an elinizde bulunan kitabın hazırlanmasında bu baskı esas alınmıştır.]

– *Hasâisu Emîr'il-Mü'minîn Ali b. Ebî Tâlib*, I, Ahmed Mîrîn el-Belûş neşri, Küveyt, 1406 / 1986, 1. Baskı, Mektebet'ül-Muallâ

– *es-Sünen*, I-VIII, Beyrût, ts. [Celâlüddîn es-Süyûtî'nin hâşiyesiyle]

en-Nevevî, Ebû Zekeriyyâ Muhyiddîn Yahyâ b. Şeref (–676 h / 1277 m)

– *Şerhu Sahîh-i Müslim*, I-XVIII, Beyrût, 1392 / 1972, Dâru İhyâi't-Türâs el-Arabî, 2. Baskı [http://www.islamport.com]

Qâdî Ebul-Fadl **Iyâd** b. Mûsâ el-Yahsûbî el-Endülüsî (–544 h / 1149 m)

– *eş-Şifâ bi-Ta'rîf-i Huqûq'ıl-Mustafâ*, I-IV, Beyrût, ts. Dâr'ul-Kitâb el-Arabî [Ali el-Qârî (–1014 / 1606) ve el-Haffâcî (–1069 / 1659) şerhleriyle birlikte]

el-Qârî, Molla **Ali** b. Sultân Muhammed el-Heravî (–1014 h / 1606 m)

– *Şerh'uş-Şifâ*, I-IV [Qâdî Iyâd'ın *eş-Şifâ*'sı ile birlikte, sayfa kenarında]

– *el-Hâşiye alâ Şerhi Nuhbet'il-Fiker*, I, İstanbul, 1327, Uhuvvet Matbaası

el-Qastalânî, Şihâbüddîn Ebul-Abbâs Ahmed b. Muhammed (–923 h / 1517 m)

– *İrşâd'üs-Sârî İlâ Şerh-i Sahîh'il-Buhârî*, I-X, Bûlâq / Mısır, 1304-1305

el-Qurtubî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed (–671 h / 1273 m)

– *el-Câmi' li-Ahkâm'il-Qur'ân*, I-XX, Qâhire, 1384, Birinci baskı, Dâr'ul-Kütüb el-Mısriyye [http://www.islamport.com]

er-Râzî, Fahruddîn Muhammed b. Ömer b. Hasen et-Teymî (–606 h / 1210 m)

– *et-Tefsîr'ul-Kebîr*, I-XXXII, İran İslâm Cumhuriyeti, 1413

Sadruşşerîa, Ubeydullâh b. Mes'ûd el-Mahbûbî el-Buhârî (–747 h / 1346 m)

– *et-Tavdîh*, I-II, İstanbul, 1310 [Sa'düddîn et-Taftâzânî'nin (–793 h / 1390 m) *et-Telvîh* adlı hâşiyesiyle birlikte] Mekteb-i Sanâi' Matbaası

es-Serahsî, Şemsül-Eimme Muhammed b. Ahmed b. Ebî Sehl (–483 h / 1090 m)

– *el-Mebsût*, I-XXX, İstanbul, 1982-1983, Çağrı Yayınları

– *Usûl'ül-Fiqh*, I-II, İstanbul, 1984, Kahraman Yayınları

Sibt b. el-Cevzî, Ebul-Muzaffer Yûsuf b. Kızoğlu b. Abdillâh (–654 h / 1257 m)

– *Tezkirat'ül-Havâs*, I, Qum, 1418. Takdîm ve tahkîk: Seyyid Bahr'ul-Ulûm

Subhi Sâlih, İbrâhîm (–1407 h / 1986 m)

– *Hadis İlimleri ve Hadis Istılahları*, I, (Çeviren: M. Yaşar Kandemir), Ankara, 1981, DİB yayınları

es-Süyûtî, Celâlüddîn Abdurrahmân b. Ebîbekr (–911 h / 1505 m)

– *el-Câmiu's-Sağîr*, I-VI, Beyrût, 1391 / 1972 (el-Münâvî'nin şerhiyle)

– *el-Ezhâr'ul-Mütenâsıra fil-Ahbâr'il-Mütevâtira*, Beyrût, 1405 / 1985. Birinci Baskı, el-Mekteb'ül-İslâmî

– *Tedrîb'ur-Râvî*, I-II, Mısır, 1966, Dâr'ul-Kütüb el-Hadîse

– *Tenvîr'ul-Havâlik Şerhu Muvatta-i Mâlik*, I-III, Beyrût, ts.

eş-Şâfiî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İdrîs (–204 h / 804 m)

– *el-Ümm*, I-VIII, Beyrût, 1403. Dâr'ul-Fikr, 2. baskı [http://shamela.ws]

eş-Şeblencî, Mü'min b. Hasen el-Mısrî (–1308 h / 1891 m tarihinden sonra)

– *Nûr'ul-Ebsâr*, I, Mısır, 1948'den ofset baskı, Beyrût, ts. Dâr'ul-Fikr

Şehîd-i Sânî, Zeynüddîn b. Ali el-Âmilî (–965 h / 1598 m)

– *er-Ravdat'ül-Behiyye fî Şerh'il-Lüm'a ed-Dimaşqıyye*, I-II, İran, Mekteb'ül-A'lâm el-İslâmî, 1371 h.ş.

Şemsülhaqq, Muhammed Eşref b. Emîr el-Azîmâbâdî (–1329 h / 1911 m)

– *Avn'ül-Ma'bûd Şerhu Süneni Ebî Dâvûd*, I-XIV, Medîne, 1968-1969

Şerafüddîn, Seyyid Abdülhuseyn el-Mûsevî (–1377 h / 1958 m)

– *Ebû Hüreyre*, I, Saydâ, 1365 [http://www.aqaed.com]

– *el-Murâcaât*, I, Necef, ts. Dâr'un-Nu'mân [ayr. bk. http://www.aqaed.com]

– *en-Nass vel-İctihâd*, I, Qum, 1404, İlk baskı [http://www.shiaweb.net]

Şerîf Radıy, Ebul-Hasen Muhammed b. Huseyn el-Mûsevî (–406 h / 1015 m)

– *Nehc'ül-Belâğa*, I-III, Mısır, ts. İstiqâmet Matb. Muhammed Abdüh neşri

eş-Şevkânî, Muhammed b. Ali b. Muhammed (–1250 h / 1834 m)

– *Neyl'ül-Evtâr*, I-X, Riyâd, 1978, Mektebet'ül-Meârif

Şeyh Sadûq, Ebû Ca'fer Muhammed b. Ali, İbn Bâbeveyh el-Qummî (–381 h / 991 m)

– *el-Faqîh*, I-IV, Tahrân, 1390, Dâr'ul-Kütüb el-İslâmiyye

eş-Şîrâzî, Ebû İshâq İbrâhîm b. Ali b. Yûsuf el-Fîrûzâbâdî (–476 h / 1083 m)

– *el-Mühezzeb*, I-II, Beyrût, ts. Dâr'ul-Fikr [Mektebet'ül-Fiqh CD'si]

– *et-Tebsıra fî Usûl'il-Fiqh*, I, Dimaşq, 1983, Dâr'ul-Fikr [http://shamela.ws]

eş-Şirbînî, Hatîb Muhammed b. Ahmed (–977 h / 1570 m)

– *Muğnî'l-Muhtâc*, I-IV, Qâhire, 1377, Mustafa el-Bâbî el-Halebî

et-Tabâtabâî, Allâme Seyyid Muhammed Hüseyin (–1402 h / 1981 m)

– *el-Mîzân fî Tefsîr'il-Qur'ân*, I-XX+I, Qum, 1412, İsmâîliyyân Matbaası

– *İslam'da Şia*, I, İstanbul, 1999, Kevser Yayınları

et-Taberî, Ebû Ca'fer Muhammed b. Cerîr b. Yezîd el-Âmulî (–310 h / 923 m)

– *Câmi'ul-Beyân An Te'vîl-i Ây'il-Qur'ân*, I-XXX, Beyrût, 1405. Dâr'ul-Fikr [el-Elfiyye hadis CD'si]

– *Târîh'ul-Ümem vel-Mülûk*, I-V+I, Beyrût, Dâr'ul-Kütüb el-Ilmiyye, 1417 / 1997 [http://www.islamport.com]

et-Taberânî, Ebul-Qâsim Süleymân b. Ahmed el-Lahmî (–360 h / 971 m)

– *el-Mu'cem'ül-Evsat*, I-IX, Qâhire, 1415, Dâr'ul-Harameyn

– *el-Mu'cem'ül-Kebîr*, I-XXV, Beyrût, 1983. Dâru İhyâi't-Türâs el-Arabî, 2. Baskı [http://www.islamport.com] (Kitap adı verilmediğinde kasıt budur.)

– *el-Mu'cem'üs-Sağîr*, I-II, Beyrût & Ammân, 1405 / 1985

et-Taftâzânî, Sa'düddîn Mes'ûd b. Ömer (–793 h / 1390 m)

– *Şerh'ul-Aqâid*, I, İstanbul, 1310

– *et-Telvîh alet-Tavdîh*, I-II (Sadruşşerîa'nın *et-Tavdîh*'ı ile birlikte)

et-Tahâvî, Ebû Ca'fer Ahmed b. Muhammed b. Selâme el-Mısrî (–321 h / 933 m)

– *Şerhu Meânî'l-Âsâr*, I-IV, Beyrût, 1414 / 1994, Âlem'ül-Kütüb, Üçüncü baskı [http://shamela.ws] (Kitap adı verilmediğinde maksat budur.)

– *Müşkil'ül-Âsâr*, I-XV, Beyrût, 1415 / 1994. Müesseset'ür-Risâle, 1. baskı, Tahkîk: Şuayb Arnavût [http://shamela.ws]

et-Tayâlisî, Ebû Dâvûd Süleymân b. Dâvûd (–204 h / 819 m)

– *el-Müsned*, I-IV, Mısır, 1419 / 1999 [http://www.waqfeya.com]

et-Tirmizî, Ebû Îsâ Muhammed b. Îsâ b. Sevra (–279 h / 892 m)

– *es-Sünen*, I-V, Beyrût, ts. Ahmed Muh. Şâkir, Fuâd Abdülbâqî vd. neşri

et-Tûsî, Şeyh'ut-Tâife Ebû Ca'fer Muhammed b. Hasen (–460 h / 1067 m)

– *el-Hılâf (fîl-Fiqh)*, I-VI, Qum, 1413, Müesseset'ün-Neşr el-İslâmî

– *el-İstibsâr*, I-IV, Tahrân, 1390, Dâr'ul-Kütüb el-İslâmiyye

– *Tehzîb'ül-Ahkâm*, I-X, Tahrân, 1390, Dâr'ul-Kütüb el-İslâmiyye

– *et-Tibyân fî Tefsîr'il-Qur'ân*, I-X, Qum, 1409, Mekteb'ül-A'lâm el-İslâmî

Wensinck, A. J. ve onun riyâsetinde bir komisyon

– *Concordance* (Hadis fihristi), I-VIII, İstanbul, 1986, Çağrı Yayınları

el-Ya'qûbî, Ahmed b. Ebî Ya'qûb İshâq b. Ca'fer b. Vehb (–292 h / 905 m)

– *et-Târîh*, I-II, Beyrût, ts. Dâru Sâdir [http://www.yasoob.com]

Yâqût b. Abdillâh **el-Hamevî** el-Bağdâdî (–626 h / 1229 m)

– *Mu'cem'ül-Büldân*, I-V, Beyrût, 1979, Dâru Sâdır [http://shamela.ws]

ez-Zehebî, Şemsüddîn Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed (–748 h / 1347 m)

– *Mîzân'ül-İ'tidâl*, I-IV, Beyrût, ts. Dâr'ul-Fikr [http://shamela.ws] (Kitap adı verilmediğinde kasıt budur.)

– *Siyeru A'lâm'in-Nübelâ*, I-XXIII, Beyrût, 1993 [http://www.islamport.com]

ez-Zemahşerî, Cârullâh Ebul-Qâsim Mahmûd b. Ömer el-Harezmî (–538 h / 1143 m)

– *el-Keşşâf*, I-IV, Beyrût, ts. Dâr'ul-Ma'rife

ez-Zerqânî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Abdilbâqî b. Yûsuf (–1122 h / 1710 m)

– *Şerh'ul-Mevâhib el-Ledünniyye*, I-XII, Beyrût, 1417 / 1996, Dâr'ul-Kütüb el-Ilmiyye, Birinci Baskı [http://shamela.ws]

ez-Zeyle'î, Cemâlüddîn Abdullâh b. Yûsuf b. Muhammed (–762 h / 1360 m)

– *Nasb'ur-Râye*, I-IV, Beyrût, 1407 / 1987, Üçüncü baskı [http://shamela.ws]

– *Tahrîcü Ehâdîs'il-Keşşâf*, I-IV, Riyâd, 1414, Dâru İbn Huzeyme, İlk baskı [http://shamela.ws]

Zeynî Dahlân, Ahmed b. Zeynî el-Mekkî (–1304 h / 1886 m)

– *es-Sîrat'ün-Nebeviyye*, I-III, [*es-Sîrat'ül-Halebiyye* kenarında]

ez-Ziriklî, Hayruddîn b. Mahmûd (–1396 h / 1976 m)

– *el-A'lâm*, I-VIII, Beyrût, 2002, Onbeşinci baskı [http://shamela.ws]

* * *

[**http://shamela.ws**] – Zengin sünnî kütüphane sitesi

[**http://shiaonlinelibrary.com**] – Zengin şîa kütüphane sitesi

[**http://www.ahlalhdeeth.com**] – Zengin sünnî kütüphane sitesi

[**http://www.al-majalis.com**] – Zeydiyye kütüphane sitesi

[**http://www.al-shia.org**] – Zengin şîa kütüphane sitesi

[**http://www.aqaed.com**] – Zengin şîa kütüphane sitesi

[**http://www.hamidaddin.net**] – Zeydiyye kütüphane sitesi

[**http://www.ibadhiyah.net**] – İbâdıyye kütüphane sitesi

[**http://www.imamsadeq.org**] – Cafer Sübhânî'nin eserleri

[**http://www.islamport.com**] – Zengin sünnî kütüphane sitesi

[**http://www.istiqama.net**] – İbâdıyye kütüphane sitesi

[**http://www.izbacf.org**] – Zeydiyye kütüphane sitesi

[**http://www.waqfeya.com**] – Zengin sünnî kütüphane sitesi

[**http://www.yasoob.com]** – Zengin şîî-sünnî kütüphane sitesi

[**http://www.4shared.com]** – Dosya paylaşım sitesi

* * *

Câmi'ul-Ehâdîs – Hadis CD'si, **Nûr** - Bilgisayarlı İslâmî Araştırmalar Merkezi, İran İslâm Cumhuriyeti, Sürüm: 2.0

el-Mektebet'ül-Elfiyye lis-Sünnet'in-Nebeviyye – Hadis CD'si, Ürdün, **Turath** Merkezi, Sürüm: 1.5

Mektebet'ül-Fiqh ve Usûlih – Fıkıh CD'si, Ürdün, **Turath** Merkezi, Sürüm: 1.5

Mektebet'üt-Târîh vel-Hadârat'ül-İslâmiyye – Tarih CD'si, Ürdün, **Turath** Merkezi, Sürüm: 1.5

Mevsûat'ül-Hadîs'iş-Şerîf – Kütüb-ü Tis'a hadis CD'si, **Sahr** şirketi, Sürüm: 1.2

DURUMUNDAN BAHSEDİLEN RÂVÎLER

Abbâd b. Abdillâh el-Esedî,**6**
Abbâd b. Ya'qûb,35
Abdullâh b. Abdilquddûs,92
Abdullâh b. Büreyde,49
Abdullâh b. Ca'fer el-Medînî,134
Abdullâh b. Dâhir,36
Abdullâh (Ebû Hamze),**56**
Abdullâh b. Amr b. Hind,**116**
Abdullâh b. Ebîbekr,**136**
Abdullâh b. Lehî'a,186,269
Abdullâh b. Muhammed b. Aqîl,41
Abdullâh b. Nüceyy,**111**
Abdullâh b. Osmân b. Huseym,**75**
Abdullâh b. Râşid,226
Abdullâh b. Ruqaym,**40**
Abdullâh b. Sâlih el-Mısrî, 146
Abdullâh b. Selime el-Murâdî,**24**
Abdullâh b. Sinân,244
Abdullâh b. Şevzeb,300
Abdullâh b. Vehb b. Zem'a,**125**
Abdurrahîm b. Zeyd el-Amiy,257-258
Abdurrahmân b. Amr b. Cebele,203
Abdurrahmân b. Mağrâ,48
Abdurrahmân b. Mâlik b. Miğvel,383
Abdurrahmân b. Ziyâd el-İfrîqî,255
Abdülazîz b. Ebân el-Emevî,228
Abdülcebbâr b. Verd,476
Abdülcelîl b. Atıyye, **94**
Abdülğaffâr b. Qâsım,157-158
Abdülkerîm b. Ebî Umeyr,96
Abdülmü'min b. Abbâd el-Abdî,159
Abdülvâhid b. Ebî Amr,366
Abdülvehhâb b. Atâ el-Basrî,**122**
Abîde b. Hassân el-Anberî,109
Ahmed b. Abdillâh el-Harrânî,220
Ahmed b. Abdirrahmân el-Büsrî,268
Ahmed b. Bekr el-Bâlisî,366
Ahmed b. Îsâ el-Haşşâb,383
Ahmed b. Mufaddal,230
Ahvas b. Cevvâb,**69**
Alâ b. Arâr,**101**
Alâ b. Hilâl er-Raqqî,**106**
Ali b. Âbis,40
Ali b. Alqame,**148**
Ali b. Ca'fer el-Alevî,443
Ali b. Qâdim,**39**
Ali b. Saîd er-Ramlî,300
Ali b. Sâbit,**9**
Ali b. Zeyd b. Cüd'ân,93
Amîra b. Sa'd,**82**
Amr b. Atıyye el-Avfî,217
Amr b. Hâşim el-Cenbî,**184**
Amr b. Hubşî,**36**
Amr Zû Murr,**96**

Âsım b. Şümeyh,520
Atâ el-Horasânî,269
Atâ b. Müslim el-Haffâf,485
Atıyye b. Sa'd el-Avfî,91-92
Atıyye et-Tafâvî,95
Ayzâr b. Hureys,**107**
Bişr b. Huseyn,259
Bükeyr b. Amr el-Becelî,**88**
Bükeyr b. Mismâr,**9**
Câbir b. Yezîd el-Cu'fî,473
Ca'fer b. Abdilvâhid el-Hâşimî,257
Ca'fer b. Süleymân ed-Duba'î,**65**
Ca'fer b. Ziyâd el-Ahmar,400
Cümey' b. Umeyr,**108**
Cüveybir b. Saîd,259
el-Cûzcânî (Ebû İshâq),26
Dahhâq b. Müzâhim el-Belhî,259
Damra b. Rabîa,300
Dâvud b. Abdilhamîd,341
Dâvud b. Ebî Avf,335
Dâvud b. Kesîr er-Raqqî,**46**
Dırâr b. Surad,474
Ebû Abdillâh el-Cedelî,**88**
Ebû Avâne Vaddâh,52
Ebul-Bahterî,**31**
Ebûbekr b. Abdillâh b. Ebî Sebra,48
Ebûbekr b. Ayyâş,524
Ebûbekr b. Hâlid b. Urfuta,**89**
Ebû Belc (Yahyâ),**23**
Ebû Cenâb Yahyâ,522
Ebul-Ezher Ahmed,337
Ebû Hârûn Umâra el-Abdî,283
Ebû Hazra Ya'qûb,63
Ebul-Huveyris,145
Ebû İdrîs el-Mürhibî,338
Ebû Kesîr (Ensâr'ın azatlısı),521
Ebû Ma'şer Necîh,60
Ebû Meryem Qays es-Seqafî,**119**
Ebû Muâviye el-Becelî,226
Ebû Sa'd,366
Ebû Sahr Humeyd b. Ziyâd,226
Ebû Qatâde el-Harrânî,43
Ebû Qılâbe Abdülmelik er-Raqqâşî,428
Ebus-Sahbâ Suheyb,226
Ebus-Salt Abdüsselâm,187,219
Ebû Uveys Abdullâh,249
Ebû Zür'a Vehb b. Râşid,226
Ebün-Nasr Abdullâh ed-Dabbî,378
Ebüz-Zübeyr (Muhammed),**75**
Eclah el-Kindî,**7**
Esbağ b. Nübâte,278
Esbât b. Nasr,**62**
Esed b. Abdillâh,**5**
Eymen el-Habeşî,**11**
Fıtr b. Halîfe,**90**
Fudayl b. Merzûq,310
Habbe el-Uranî,**1**
Haccâc b. Ertât,185
Hakem b. Abdilmelik,**100**
Hakem (b. Ebî Nu'm),443
Hakem b. Uteybe,225
Hakîm b. Cübeyr,81
Hakîm b. Hakîm el-Evsî,229
Halîl b. Zekeriyyâ,47
Halîl b. Mürra,81
Hamze b. Abdillâh,**56**
Hamze en-Nusaybî,258
Haneş b. Mu'temir,34
Hâni' b. Eyyûb,**82**
Hâni' b. Hâni',**68**
Hâris el-A'var,**29**
Hâris b. Hasîra,**64**

Hâris b. Mâlik,**39**
Hârise b. Mudarrib,**35**
Hasen b. Üsâme b. Zeyd,**136**
Hâzim b. Huseyn el-Humeysî,383
Hıbbân b. Ali,203
Hişâm b. Sa'd,134
Humeyd b. Abdirrahmân b. Avf,228
Humeyd eş-Şâmî,94
Huseyn b. Hasen el-Eşqar,343,400
Huseyn b. Zeyd b. Ali,80
Hübeyra b. Yerîm,**22**
Ikrime,86~87
Imrân b. Ebân el-Vâsitî,**85**
İbn Ebî Leylâ,**13**
İbn İshâq (Muhammed),49
İbn Şihâb ez-Zührî,53~54
İbrâhim b. Mâlik el-Ensârî,383
İbrâhim b. Ebî Yahyâ,145
İshâq b. Bişr el-Kâhilî,36
İsmâîl b. Ebî Üveys,249-250
İsmâîl es-Süddî,**12**
Kesîr b. Abdillâh el-Müzenî,250
Kesîr b. İsmâîl en-Nevvâ',427
Kesîr b. Zeyd el-Eslemî,141,244
Kinâne b. Cebele,51
Leys b. Ebî Süleym,**54**
Metar b. Tahmân,300
Meymûn el-Kindî,**15**
Minhâl b. Amr,**6**
Miqsem,225
Muallâ b. Abdirrahmân,444
Muallâ b. Hilâl,383
Mufaddal b. Sâlih,99
Muhâcir b. Mismâr,**8**
Muhammed b. Ahmed b. Iyâd,**12**
Muhammed b. Câbir el-Yemânî,214-215
Muhammed b. Huseym,**149**
Muhammed b. İbrâhîm Teymî,63,**70**
Muhammed b. Kesîr es-San'ânî,59
Muhammed b. Mervân ez-Zühelî,**127**
Muhammed (..b. Ebî Râfi'),35
Muhammed (İbn'ür-Rûmî),219
Muhammed b. Sinân el-Qazzâz,523
Muhammed b. Sîrîn,61
Muhammed b. Süleymân İsbahânî,93
Muhammed b. Süleymân es-Sâ'ıdî,61
Muhammed b. Zekeriyyâ el-Ğıllâbî,330
Muharrar b. Ebî Hüreyre,216
Muhtâr b. Nâfi' et-Temîmî,268
Muqâtil b. Süleymân,82
Mûsâ b. Muhammed el-Hârisî,48
Mûsâ b. Qâsım el-Kûfî,36
Mûsâ b. Ya'qûb ez-Zeme'î,**8**,125
Muttalib b. Abdillâh b. Hantab,245
Muttalib b. Ziyâd,**54**
Mücâlid b. Saîd,48
Müsâvir,378
Müshir b. Abdilmelik,**12**
Müslim el-Mülâî,40
Müslim en-Nebbâl,**136**
Nâfi' b. Uceyr,**70**
Nâsıh b. Abdillâh,135
Nuaym b. Hakîm el-Medâinî,**119**
Osmân b. Sâlih,269
Ömer b. İbrâhim el-Hâşimî,47
Ömer b. Sâlih ed-Dimaşqî,419
Ömer b. Şebîb el-Müslî,93
Qâbûs b. Ebî Zabyân,488
Qanân b. Abdillâh,338
Qâsım b. Ebî Şeybe,84
Qâsım b. Yezîd b. Quseyt,269
Qays b. Rabî',158

Rabî' b. Sa'd,475
Rabî'a b. Nâcid,**63**
Rukeyn b. Rabî' el-Fezârî,329
Sabbâh b. Muhammed el-Becelî,252
Sa'd Ebû Mücâhid et-Tâî el-Haffâf,158
Saîd b. Beşîr eş-Şâmî,520
Saîd b. Sinân eş-Şeybânî,62
Sâlih b. Muhammed b. Zâide,48
Sâlih b. Mûsâ et-Talahî,250
Sâlim b. Ebî Hafsa,140
Sehl b. Hammâd,268
Seyf b. Ömer et-Temîmî,251-252
Seyf b. Muhammed,34
Simâk b. Harb,**34**
Subayh,340
Suheyb Ebus-Sahbâ,226
Süddî (İsmâîl),**12**
Süfyân b. Huseyn el-Vâsitî,226
Süheyl b. Hallâd el-Basrî,**122**
Süleym b. Belc el-Fezârî, **177**
Süleymân b. Abdillâh b. Hâris,**143**
Süleymân el-Menbehî,94
Süleymân b. Qarm,282
Süveyd b. Necîh,520-521
Şehr b. Havşeb,300
Şerîk b. Şihâb,523
Şuayb b. İbrâhîm et-Teymî,250
Şuayb b. Safvân,37
Şu'be b. Haccâc,52
Şurahbîl b. Müdrik,**115**
Talha b. Zeyd el-Quraşî,109
Târıq b. Ziyâd,**176**
Telîd b. Süleymân,339
Urve b. Zübeyr,53
Ümmü Mûsâ,**150**
Ümmü Müsâvir,378
el-Vâqıdî (Muhammed),145
Velîd b. Müslim,96
Yahyâ b. Ebî Ğaniyye,**108**
Yahyâ b. Afîf,**5**
Yahyâ el-Hımmânî,158
Yahyâ b. Ya'lâ el-Eslemî,287,330
Yezîd b. Suheyb el-Faqîr,520
Yezîd b. Ebî Ziyâd,262~264
Yûnus b. Ebî İshâq,**69**
Yûsuf b. Suheyb el-Kindî,329
Yûnus b. Habbâb el-Üseydî,264
Zâzân (Ebû Ömer) el-Kindî,**118**
Zem'a b. Sâlih,406
Zeyd b. Hasen el-Enmâtî,244
Zeyd b. Havârî el-Amiy,257
Zeyd b. Yüsey',**69**
Züheyr b. Alâ,55
Zührî (İbn Şihâb),53~54

* * *

Not 1: Sade puntolar sayfa, kalın puntolar ise hadis numarasını göstermektedir.

Not 2: Emîr'ul-Mü'minîn Hz. Ali ve genelde Ehl-i Beyt'e mesâfeli duran sahâbî ve râvîlere, ayrıca Hâricî olanlara burada yer vermedik. Onlar için **88~89** nolu hadislerin açıklamalarına (= sh. 346~364) ve kitabımızın sonlarına (= sh. 537~538) bakınız.

TERİMLER SÖZLÜĞÜ

Bu Çalışmada Kullandığımız Bazı Terimler ve Anlamları:

kütüb-ü sitte: Ehl-i Sünnet âlimlerinin en çok güven duyduğu altı hadis kitabına verilen isim. Bunlar Buhârî, Müslim, Ebû Dâvûd, Tirmizî, Nesâî ve İbn Mâce'nin hadis kitaplarıdır.

kütüb-ü tis'a: Ehl-i Sünnet âlimlerinin en çok güven duyduğu dokuz hadis kitabına verilen isim. Bunlar Buhârî, Müslim, Ebû Dâvûd, Tirmizî, Nesâî, İbn Mâce, Mâlik, Ahmed ve Dârimî'nin hadis kitaplarıdır.

metrûk: Terk edilen, güvenilmez oluşu nedeniyle hadîsi alınmayan.

muhadram: Allah'ın Rasûlü (s.a.a) henüz hayattayken İslâm'ı kabul eden, ama çeşitli nedenlerle onu görme imkânı bulamayan.

münker hadîs: Bir râvînin, siqa olan râvîlere aykırı biçimde rivâyet ettiği, bir bakıma gerçek dışı olan hadislerdir.

mürsel hadis: Hadisçilere göre = Tâbiînden birisinin kendisinden işittiği sahâbî adını zikretmeden, doğrudan Rasûlüllâh'a (s.a.a) isnat ederek rivâyet ettiği hadistir. Usulcülere göre = Hz. Peygamber'i (s.a.a) görmemiş yahut ondan bir şey duymamış olan birisinin, kendisinden yukarıdaki bir ya da birkaç üstâdının adını anmadan, doğrudan Hz. Peygamber'e dayandırdığı hadislerdir.

râvî: Hadis nakleden kişi.

siqa: Adâlet (güvenilirlik) ve zabt (hâfıza) bakımından mükemmel olan.

sadûq: Sözü ile özü bir olan, yalan konuşma ihtimâli bulunmayan.

tâbiîn: Sahâbeyi gören, onlarla iç içe yaşayan nesil.

tedlîs: Bir kimsenin, rivâyet ettiği bir hadîsin kabul görmesi için, o hadîsin metin yahut senet kısmında oynama yapması demektir.

zayıf: Adâlet ve zabt bakımından kusurlu olan, o yüzden rivâyet ettiği hadislere güvenilmeyen.